

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

La vida musical a Reus a l'època dels Mateu (1854-1973)

Ester Pascual Anguera

ADVERTIMENT. La consulta d'aquesta tesi queda condicionada a l'acceptació de les següents condicions d'ús: La difusió d'aquesta tesi per mitjà del servei TDX (www.tdx.cat) i a través del Dipòsit Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha estat autoritzada pels titulars dels drets de propietat intel·lectual únicament per a usos privats emmarcats en activitats d'investigació i docència. No s'autoritza la seva reproducció amb finalitats de lucre ni la seva difusió i posada a disposició des d'un lloc aliè al servei TDX ni al Dipòsit Digital de la UB. No s'autoritza la presentació del seu contingut en una finestra o marc aliè a TDX o al Dipòsit Digital de la UB (framing). Aquesta reserva de drets afecta tant al resum de presentació de la tesi com als seus continguts. En la utilització o cita de parts de la tesi és obligat indicar el nom de la persona autora.

ADVERTENCIA. La consulta de esta tesis queda condicionada a la aceptación de las siguientes condiciones de uso: La difusión de esta tesis por medio del servicio TDR (www.tdx.cat) y a través del Repositorio Digital de la UB (diposit.ub.edu) ha sido autorizada por los titulares de los derechos de propiedad intelectual únicamente para usos privados enmarcados en actividades de investigación y docencia. No se autoriza su reproducción con finalidades de lucro ni su difusión y puesta a disposición desde un sitio ajeno al servicio TDR o al Repositorio Digital de la UB. No se autoriza la presentación de su contenido en una ventana o marco ajeno a TDR o al Repositorio Digital de la UB (framing). Esta reserva de derechos afecta tanto al resumen de presentación de la tesis como a sus contenidos. En la utilización o cita de partes de la tesis es obligado indicar el nombre de la persona autora.

WARNING. On having consulted this thesis you're accepting the following use conditions: Spreading this thesis by the TDX (www.tdx.cat) service and by the UB Digital Repository (diposit.ub.edu) has been authorized by the titular of the intellectual property rights only for private uses placed in investigation and teaching activities. Reproduction with lucrative aims is not authorized nor its spreading and availability from a site foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository. Introducing its content in a window or frame foreign to the TDX service or to the UB Digital Repository is not authorized (framing). Those rights affect to the presentation summary of the thesis as well as to its contents. In the using or citation of parts of the thesis it's obliged to indicate the name of the author.

La vida musical a Reus a l'època dels Mateu (1854-1973)

Tesi doctoral per:
Ester Pascual Anguera

Facultat de Geografia i Història
Departament d'Història de l'Art

Programa de doctorat:
Societat i Cultura: Història, Antropologia, Art, Patrimoni i Gestió Cultural

Dirigida per:
Xosé Aviñoa Pérez

Barcelona, 2016

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Les petites choses amb gran amor...
No es tant el que fem sino l'amor que posem en el que
fem. I no es tant el que donem, sino
l' amor que posem al donar-ho.

Mare Teresa de Calcuta.

No subestimis el que tens més aprop quan apuntis lluny.

Eurípides (480-406 a.C.)

Agraïments:

Al Jesús i al meu fill Bernat per la seva paciència amb mi durant la redacció del treball i per ensenyar-me quines són les coses verdaderament importants de la vida. Sense el suport tècnic del Jesús ni la base de dades ni aquest treball no haurien pogut existir.

A la meva família, i sobretot als meus pares i al meu germà Marcel, pel suport anímic, i logístic, durant tots aquests anys de treball.

A en Xosé Aviñoa pel seu acompanyament i suport com a tutor de la tesi. Agraeixo el seu ajut tècnic i també el moral. Gràcies per no deixar-me defallir malgrat les múltiples dificultats que la vida m' ha anat posant pel camí mentre elaborava el present treball.

Als meus amics i especialment a Rocío i Manoli, per ser les meves animadores personals en els moments més difícils.

A Mercè Mateu, Joan Mateu i Francesc Mateu Ballester. Gràcies per la confiança dipositada en mi en posar a les meves mans documentació personal dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls. M' heu ajudat a veure el pare, el tiet, i l' avi d'una forma més propera i humana...més enllà del que ambdues persones van simbolitzar per Reus com a figures musicals.

A totes les entitats, arxius i biblioteques que desinteressadament m'han ajudat en l' elaboració del treball, especialment a les bibliotecàries del Centre de Lectura, al Sr. Enric Saragossa i Josep Gomis de l' Orfeó Reusenc, al personal de l' Arxiu Històric Comarcal de la Ciutat de Reus, i al de la Biblioteca Xavier Amorós de la mateixa ciutat.

A la Mireia, pel seu assessorament lingüístic en la redacció del treball.

A totes aquelles persones que potser no he esmentat però que heu aportat el vostre granet de sorra. Gràcies a tots.

Índex

0	Introducció.....	11
0.1	Objectius de la investigació.....	12
0.2	Límits de la investigació	14
0.3	Marc teòric referencial. Estat de la qüestió	15
0.4	Metodologia de treball.....	19
0.5	Biblioteques i arxius consultats	22
1	La vida musical a Reus 1854-1973.....	23
1.1	La vida musical a Reus entre el 1854 i 1900.....	23
1.1.1	Els concerts instrumentals.....	26
1.2	Vida musical 1900-1973.....	38
1.3	L'Òpera i la Sarsuela a Reus	68
1.3.1	Les primeres representacions	68
1.3.2	El teatre de les comèdies: primers passos	71
1.3.3	El segle XIX. Consolidació i èxit dels espectacles a la ciutat.....	76
1.3.4	Obres representades al Teatre Principal	79
1.3.5	El Teatre Fortuny.....	92
1.4	Altres escenaris.....	145
1.4.1	Teatre Circ.....	145
1.4.2	Teatre del Centre de Lectura (Bartrina).....	149
1.5	Els cafès.....	163
1.5.1	Els cafès concert a Espanya.....	168
1.5.2	La música als cafès a Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona.....	173
1.6	Les primeres agrupacions corals	195
1.6.1	Antecedents: els primers orfeons a França i el cant coral a Europa i Espanya	195
1.6.2	Les primeres agrupacions corals a Reus.....	205
1.6.2.1	En Queri i els primers grups de cantaires organitzats.....	205
1.6.3	La Secció Coral del Centre de Lectura	207
1.6.4	El cor Eco Republicano	211

1.6.5	Altres agrupacions corals	254
1.7	La Banda Municipal.....	294
1.7.1	Antecedents.....	294
1.7.2	La Banda Municipal de Reus.....	296
1.7.3	Associació de concerts de Reus.....	332
2	Estanislau Mateu i Mas (1854-1911).....	347
2.1	Els primers anys, naixement i formació acadèmica. Arribada a la ciutat de Reus	347
2.2	La direcció de l'Orfeón Reusense del Centro de Lectura. (1892-1908). L'època del Sexteto Beethoven.La direcció de la Banda del Centro de Lectura.La Banda Municipal. Els concerts Guinart –Mateu.	351
2.2.1	L'Orfeón Reusense del Centro de Lectura	351
2.2.2	L'època dels concerts i del Sexteto Beethoven	364
2.2.3	La banda del Centre de Lectura	367
2.2.4	La Banda Municipal	370
2.2.5	Els concerts Guinart-Mateu	372
2.2.6	L'Orfeó Reusenc abandona el Centre de Lectura. Nova etapa del cor. Mort del mestre Mateu Mas. 1908 -1911.....	377
3	Estanislau Mateu i Valls	381
3.1	Naixement i formació acadèmica. Mateu Valls a Barcelona.....	381
3.2	L'Orfeó de Sants	383
3.2.1	Relleu del seu pare: la direcció de l' Orfeó Reusenc	393
3.2.2	L' orfeó reusenc. Cor mixt i entitat independent.	395
3.2.3	Activitat concertística i altres activitats musicals del mestre Estanislau Mateu Valls.....	440
3.2.4	El mestre Mateu i la música religiosa	443
4	La biblioteca musical dels Mateu	447
4.1.1	Capses i volums que la integren.....	447
4.1.2	Contingut i estructura.....	447
4.1.3	Sistema d'organització del Mestre Estanislau Mateu Valls (l'índex del Mestre Mateu Valls).....	450

4.1.4	Sistema d'organització de la biblioteca dels Mateu a l'Orfeó Reusenc.....	452
5	Conclusions.....	455
6	Projecció de la recerca.....	471
7	Bibliografia	473
7.1	Premsa consultada.....	473
7.2	Llibres.....	475
7.3	Articles:	483
8	ANNEXOS	487

0 Introducció

Tradicionalment la majoria de tesis o treballs d'investigació amb relació a la música de determinades èpoques han fet referència a Barcelona i a les comarques barcelonines. Una història de la música basada només en els fenòmens que transcorren a la capital i en les persones que hi duen a terme la seva activitat, no és una història de la música completa, si bé és cert que majoritàriament a comarques s'imita la capital, de vegades hi ha una influència mútua.

Des que vaig començar els meus estudis de llicenciatura en Història de l'Art, sentia curiositat per saber com s'havia reflectit l'evolució de les arts plàstiques i musicals a la meva ciutat i trobava escasses respostes en la documentació que hi podia consultar. Semblava com si a Reus ningú s'hagués preocupat seriosament de conèixer la nostra història artística, que també forma part del patrimoni cultural del nostre país, exceptuant-ne tan sols petites pinzellades: algun article en premsa i publicacions sobre el patrimoni modernista de la ciutat, a més dels llibres sobre l'Orfeó Reusenc,¹ el Teatre Fortuny o, més recentment, sobre la història del ball a la ciutat.²

Però fins ara no s'havia fet cap estudi aprofundit i seriós sobre la història de la música a la ciutat, considerada durant bona part d'aquest període, segona ciutat de Catalunya, i que, com a tal, gaudia de la seva pròpia vida cultural i musical, que cal tenir present.

La tesi doctoral que he elaborat estudia el fenomen musical a la ciutat de Reus. Vol desvetllar com era la vida musical i quina mena d'obres s'interpretaven en el Reus de finals del segle XIX fins ben entrat el segle XX a partir de l'estudi de la tasca d'Estanislau Mateu Mas i el seu fill, Estanislau Mateu i Valls. Ambdós personatges

¹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *Annals de l'Orfeó Reusenc (1918-1993)*, Reus, Impr. Gort, 1994.

² CORT, Aleix: *Història de Reus a través del Ball*, Reus, Centre de Lectura, 2011.

tingueren incidència en la música del moment, no només en l'àmbit local, també a Catalunya, però, com que van ser personatges que van viure i treballar fonamentalment a la ciutat de Reus, han passat desapercebuts, fins i tot se'ls acostuma a confondre i sovint es creu que són la mateixa persona. El nostre objectiu ha estat recuperar la seva tasca i ubicar-los en el seu lloc dins la història musical del nostre país. A partir dels documents dipositats en la seva biblioteca particular, pràcticament íntegra, que es conserva a l'Orfeó Reusenc i a partir també d'altra documentació, hem pogut analitzar quin tipus de música s'interpretava i es preferia en aquesta època a la ciutat de Reus, cosa que també reflecteix quina era la quotidianitat d'un músic i dels qui gaudien d'escoltar música, en el Reus de finals del segle XIX fins als anys setanta del segle XX. Hem tractat, doncs, de fer una història de la música a Reus a partir del context en què van viure Estanislau Mateu Mas i el seu fill, Estanislau Mateu Valls (1854-1973).

0.1 Objectius de la investigació

En un primer moment els objectius de la investigació eren els següents:

- a) Completar la visió de la vida musical a Catalunya i Espanya en aquest període a partir d'una primera aportació sobre la història de la música a Reus, presentant una panoràmica del fet musical a la ciutat en el període 1954-1973 per tal d'animar la realització d'altres estudis sobre la música a les comarques tarragonines i a la ciutat de Reus, reunint dades disperses en diversa documentació i aportant dades noves.
- b) Demostrar que els mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls també tingueren ressò en la vida musical catalana i barcelonina.
- c) Posar en evidència que la història de la música a Catalunya no l'han escrit només les grans figures sinó també —i cal tenir-ho present— els músics de les petites ciutats i pobles que tots han contribuït a fer-la com ha estat.

- d) Dur a terme un inventari complert i exhaustiu de les obres dipositades en el fons Estanislau Mateu de l'Orfeó Reusenc per conèixer i donar a conèixer les obres que conté aquest fons, per tal que puguin ser aprofitades per músics i investigadors.
- e) Contrastar les dades obtingudes a partir de l'inventari amb les intervencions dels mestres Mateu Mas i Mateu Valls en les actuacions musicals del moment. Extreure conclusions a partir de diverses fonts d'informació sobre els gustos musicals del públic i dels músics i l'evolució de la cultura musical en aquell moment a la ciutat de Reus.
- f) Indicar com eren els gustos musicals en el Reus de finals del segle XIX i principis de segle XX i quines ideologies hi estaven vinculades.

A part d'aquestes qüestions inicials, n'han anat sorgint d'altres, per exemple:

- Hi ha hagut bons músics a Reus? Quins han estat compositors reconeguts? Quins han estat intèrprets reconeguts?
- Es limitaven a copiar models de Barcelona?
- Es programaven concerts? Ho feien sovint? Quina mena d'agrupacions musicals eren? Quina mena de música interpretaven?
- On es feia música? De quina mena? Quina tenia més èxit entre el públic?
- Quins músics ens van visitar? Eren grans figures? Per quins motius podien venir a la ciutat?
- Canviava el tipus de música segons el lloc on s'interpretava? Quina mena de públic assistia als concerts?
- I la música coral, quan i com va arribar a la ciutat? Quin tipus de corals eren? Quina música interpretaven?
- Quines agrupacions corals existien? Quin nivell musical tenien?
- Quan i per què va néixer la Banda Municipal? Quina va ser la seva història?
- Quina ha estat l'aportació dels Mateu a la vida musical reusenca i catalana?
- Quin interès i valor patrimonial i musical pot tenir la biblioteca del mestre Mateu conservada a l'Orfeó Reusenc?

0.2 Límits de la investigació

El marc temporal que delimita el present treball, del 1854 al 1973, el determinen la data del naixement d'Estanislau Mateu Mas i la de la mort del seu fill Estanislau Mateu Valls. Com he explicat anteriorment, per les característiques del treball, interessava poder explicar l'ambient musical en què van créixer i viure ambdós compositors; per aquesta raó es va establir aquest marc temporal. De vegades, però, ha calgut conèixer la història musical anterior o d'altres zones geogràfiques per poder estudiar amb més profunditat per què la música era d'una determinada manera en aquest període concret.

Pel que fa al límit temàtic, atès l'ampli abast temporal i la diversitat de gèneres musicals del període estudiat, ens hem vist obligats a delimitar el treball centrant-lo en la música escènica, música instrumental profana, món coral i banda, ja que són els àmbits amb més influència en la cultura musical de la ciutat d'aleshores. Hem deixat de banda la música religiosa,³ així com d'altres tipus d'expressió musical per no augmentar excessivament l'extensió del treball. Esperem que en el futur es pugui completar del tot la història de la música a la ciutat amb una anàlisi acurada dels aspectes que s'han hagut de deixar de banda en el present estudi.

La gran dificultat que he tingut en l'elaboració del present treball és la manca de fonts i de treballs precedents, cosa que m'obligava a consultar la premsa com a única font disponible. Afortunadament, la premsa de l'època acostumava a ser força minuciosa en la descripció dels esdeveniments i això ha suplert altres mancances. La consulta en premsa per poder construir aquesta història de la música a Reus de la qual en tenia molt poques dades ha estat, juntament amb la creació de la base de dades de la biblioteca de l'Orfeó Reusenc, el que ha requerit més dedicació temporal en la realització del treball, a causa de la minuciositat necessària per a la realització d'aquestes tasques.

³ Tot i això, en parlem breument en la part que correspon al mestre Estanislau Mateu Valls i en l'anàlisi del fons Mateu, ja que era una part important de la seva vida professional.

0.3 Marc teòric referencial. Estat de la qüestió

Com hem comentat anteriorment, no existia cap estudi sobre la història de la música a la ciutat de Reus. En general, les comarques tarragonines estan mancades, encara avui dia, d'estudis sobre la seva vida artística en general, però sobretot de la seva vida musical. Els estudis sobre la vida musical en aquesta zona, en qualsevol període històric, són molt escassos. Es feia molt necessari que algú comencés a estudiar la vida musical a la província de Tarragona, per evitar pèrdues documentals importantíssimes, ja que no es valora allò que es desconeix. D'altra banda, no podem considerar que es pugui elaborar una història de la música a Catalunya completa si només ens basem en la música que es feia a la capital i obviem la música a les altres viles i ciutats, i especialment la de ciutats com Reus, que en el període històric que estudiem tenia un pes important des del punt de vista econòmic i cultural.

Afortunadament s'han fet i s'estan fent alguns estudis similars en altres indrets de la geografia catalana. Sobre el període de finals del segle XIX i el segle XX s'han dut a terme estudis sobre la música a Girona, com la tesi doctoral de Lluís Brugués *La Música a la ciutat de Girona (1888-1985)*, defensada l'any 1998, i a Lleida Lluís Marc Herrera, a més de la seva tesi doctoral, que duia per títol *Cosme Ribera i el seu temps, un estudi sobre la vida musical a la Lleida de la segona meitat del segle XIX*,⁴ defensada el 1996, ha realitzat nombroses publicacions com *La música a Lleida durant la Renaixença i el Modernisme (2002)*⁵ o més recentment *Cent anys de l'escola municipal de música de Lleida (1915-2015)* (2015).⁶

⁴ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *Cosme Ribera i el seu temps, un estudi sobre la vida musical a la Lleida de la segona meitat del segle XIX*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona. Departament d'Història de l'Art, 1996.

⁵ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *La Música a Lleida durant la Renaixença i el Modernisme*; Lleida, Pagès, Ajuntament de Lleida, 2002.

⁶ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *Cent anys de l'escola municipal de música de Lleida (1915-2015)*, Lleida, Pagès, 2015.

També cal esmentar l'estudi que Anna Maria Piera dugué a terme a Granollers sobre Josep Maria Ruera (1900-1988), tema sobre el qual edità un llibre a l'editorial Dinsic sota el títol *Joseph Maria Ruera i Pinart (1900-1988)*.⁷

En l'àmbit local el primer autor de qui es té constància que fa referència a la vida musical a la ciutat fou Andreu de Bofarull i Brocà, que ens seus *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*⁸ esmenta de forma breu quins músics hi ha a la ciutat i quina tasca hi realitzen.

El cronista Jaime Fort, amb els seus *Anales de Reus, desde 1860 hasta nuestros días*⁹ va aplegar un recull dels fets més importants succeïts a la ciutat de Reus mitjançant les notícies que publicava la premsa. Això, tot i que no és pròpiament una història de la música, sí que ha ajudat molt a situar els fets i n'ha facilitat la recollida de les dades en altres fonts.

Cal esmentar també els diversos treballs del gran historiador reusenc Pere Anguera,¹⁰ punt de referència indispensable de la història local. Especialment amb el seu text *El Centre de Lectura de Reus. Una Institució Ciutadana*, ja que fou el primer a escriure sobre el naixement i l'evolució de l'Orfeó Reusenc dins l'entitat,

⁷ PIERA Anna Maria: *Joseph Maria Ruera i Pinart (1900-1988)*, Barcelona: Dinsic; Granollers: Escola municipal de música Josep Maria Ruera, 2000.

⁸ BOFARULL I BROCÀ, Andreu de: *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*, Reus, Impr. Sabater, 1866 (1845), pàg. 195.

⁹ FORT, Jaime: *Anales de Reus, desde 1860 hasta nuestros días*, Reus, Impr. de Celestino Ferrando, 1924-1932. (9 vols.)

¹⁰ Cal esmentar especialment:

ANGUERA, Pere: *El Centre de Lectura de Reus. Una Institució Ciutadana*. Barcelona, Ed. 62, 1977.

ANGUERA, Pere: "Reus, l'ànima de cultura" a *Quadern*, suplement del diari *El País*, Barcelona, 13-8-1986; reproduït a *A bodes em convides. Estudis d'història social*, Reus, Centre de Lectura, 1987.

ANGUERA, Pere: *Reus, Panorama*, Reus, Salvador Batlle, 1974.

ANGUERA, Pere: *Siluetes vuitcentistes. 20 impulsors del Reus del segle XIX*, Reus, Óptica La Creu Blanca, 1982.

malgrat que de forma breu, ja que es tracta d'una obra general sobre el Centre de Lectura.

Centrant-nos ja en temes d'art i de música, l'historiador Ezequiel Gort i Josep Gomis van publicar el 1994 els *Annals de l'Orfeó Reusenc (1918-1993)*¹¹ per commemorar el 75è aniversari de l'Orfeó com a entitat independent.

Maria Tarragó, d'altra banda, va publicar el 1993 *El Teatre de les Comèdies de Reus. Un exemple de vitalitat ciutadana (1761-1892)*,¹² en què explica els inicis del teatre estable a la ciutat i la construcció del Teatre Principal de la ciutat, conegut també amb el nom de Teatre de les Comèdies. En el seu text, a més d'aportar dades sobre l'edifici del teatre, ens informa també de quines actuacions hi van tenir lloc fins a la seva degradació i desaparició.

També la publicació dels dos volums sobre el Teatre Fortuny, obra dirigida per Albert Arnavat amb la participació de diversos historiadors,¹³ aporta informació sobre els espectacles i les actuacions artístiques de tota mena dutes a terme en aquest teatre.

El Teatre Bartrina, un altre escenari puntal de la ciutat, també ha estat motiu de la publicació de dos volums per celebrar el seu centenari. Es tracta de *Cent anys de Teatre Bartrina: Reus, 1905-2005*, dirigida per Albert Arnavat i que compta també amb la col·laboració d'altres historiadors, i que fou publicada el 2005. A més de parlar-nos dels orígens del Teatre Bartrina i la seva evolució deixa constància de totes les actuacions que hi van tenir lloc al llarg d'aquests cent anys d'història.¹⁴

¹¹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT i JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*

¹² TARRAGÓ ARTELLS, Maria: *El Teatre de les Comèdies de Reus. Un exemple de vitalitat ciutadana (1761-1892)*, Tarragona, El Médol, 1993.

¹³ ARNAVAT, A.(dir.); MIRÓ, Neus [et al.] : *El Teatre Fortuny de Reus, més d'un segle*, (vol. 1 i 2), Reus, Consorci del Teatre Fortuny, 1994-1988.

¹⁴ ARNAVAT, A.(dir.); BESORA, Joaquim; BONET, Venanci, [et al.]: *Cent anys de Teatre Bartrina: Reus, 1905-2005*, 2 volums, Reus, Pragma, 2005.

A l'últim, més recentment, Aleix Cort, en el seu llibre *Història de Reus a través del Ball*, publicat el 2011, ha investigat sobre els tipus de ball que s'han conegut a la ciutat de Reus i la seva relació amb la història de la ciutat.¹⁵

Com podem veure, són textos que tracten aspectes molt concrets i diversos relacionats més o menys directament amb la història musical de la ciutat, però cap és en si mateix una història de la vida musical a Reus. Per tant, una de les tasques que he hagut de dur a terme ha estat unificar en un sol text informacions de fonts molt diverses i a la vegada aportar dades noves que em podia aportar la premsa de l'època i els documents que he pogut consultar ens els diferents arxius i biblioteques que he consultat així com els que m'han facilitat diversos membres de la família Mateu, i que especifico en apartats posteriors.

¹⁵ CORT, Aleix: *Història de Reus a través del ball: del vals al swing*, Reus, Centre de Lectura, 2011.

0.4 Metodologia de treball

Per redactar el treball vaig començar amb l'elaboració de la base de dades de la biblioteca personal dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls. Aquesta tasca iniciada el 1996, vaig començar-la elaborant centenars de fitxes a mà catalogant una a una les partitures que es guardaven a l'Arxiu de l'Orfeó Reusenc. Val a dir que ja s'havia fet un intent d'inventariar la Biblioteca Mateu, ja que tres cantaires de l'Orfeó Reusenc, els senyors Eduard Eura, Antoni Domènech i Enric Zaragoza havien elaborat un primer treball de catalogació de les partitures de la Biblioteca Estanislau Mateu, que es va traduir en dos arxivadors, un per als autors i un altre per a les obres, però tot i que els hem d'agrair profundament la seva tasca i dedicació, sense la qual l'arxiu no hauria estat mai obert al públic, presentava forces mancances, ja que el fet que cap d'ells no tingués coneixements de caire arxivístic o bibliogràfic va suposar algunes mancances en l'organització dels fons. Faltava, per posar un exemple, classificar els llibres. Per aquesta raó, vaig refer la catalogació de nou i la vaig completar amb les dades i els documents que quedaven pendents, tal com he comentat anteriorment: primer ho vaig fer a mà amb fitxes de cartró i, tan bon punt em va ser possible, amb l'ajut d'un expert informàtic vaig elaborar una base de dades en Access per modernitzar l'accés al catàleg i poder-lo posar a disposició de l'Orfeó Reusenc per facilitar la localització dels documents als investigadors i al públic que s'interessés per la Biblioteca dels Mateu.

Un cop feta la base de dades, s'han pogut generar informes sobre els documents dipositats en el fons. Això ha permès analitzar no només el nombre d'obres recopilades pels mestres E. Mateu Mas i E. Mateu Valls, sinó saber el tipus d'obres recopilades, quins autors hi són més presents, quin gènere musical és més nombrós per poder contrastar aquesta informació amb les obres representades i interpretades en l'època per veure si es corresponen amb les de més èxit entre el públic del moment i, per tant, saber quin tipus d'obres interessava més o quines

interpretaven més sovint, cosa que ens ajuda a saber en quin context musical vivien i treballaven.

Un cop acabada l'anàlisi del fons de la Biblioteca Mateu a partir de la base de dades, vam iniciar la fase de recerca de documentació relativa a la vida musical a la ciutat de Reus. S'ha fet recerca minuciosa de les fonts originàries conservades: actes, memòries, reglaments interns, fotografies, programes de concerts i repertori, articles de diaris i revistes etc. principalment a l'Arxiu Històric comarcal de Reus, l'Arxiu del Teatre Fortuny, la Biblioteca del Centre de Lectura i la Biblioteca Xavier Amorós de la ciutat de Reus, tot i que també hem fet consultes puntuals en altres arxius com indiquem en el següent apartat, "Fonts i bibliografia".

Hem consultat la premsa de l'època de les diferents ideologies i ubicacions geogràfiques i això ens ha permès poder trobar informació per omplir alguns buits documentals i, a la vegada, conèixer la repercussió de determinades actuacions i concerts duts a terme per artistes locals dins i fora de la ciutat de Reus. D'aquesta manera s'ha pogut entendre la repercussió que tingueren determinades entitats (Eco Republicano, Orfeón Reusense del Centro de Lectura) i determinats esdeveniments musicals (per exemple els concerts Guinart-Mateu, Concert de l'Orfeó Català a la ciutat...) per influir en la cultura i el gust musical de la ciutat.

La consulta de la premsa i de les crítiques en els diaris de diversa ideologia i procedència geogràfica que hem recollit, ens han permès analitzar les tendències estètiques de l'època, el grau de rellevància i influència social de determinades actuacions així com veure a quin públic anaven dirigides.

A més de les fonts documentals localitzades en els diversos arxius i entitats, ha estat cabdal la col·laboració d'alguns familiars dels mestres Mateu Mas i Mateu Valls, que ens van aportar una informació valuósíssima, especialment la senyora Mercè Mateu, filla d'Estanislau Mateu Valls i el seu nebot Francesc Mateu Ballester. La seva filla em féu entrega de dos reculls de premsa del seu pare en els

quals recollia la seva vida musical des del seu primer concert el 1894 fins pocs dies abans de l'esclat de la Guerra Civil, el 4 de juliol de 1936.

El seu nebot Francesc Mateu em va fer arribar documentació personal dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, entre la qual, hi havia entre d'altra documentació, la partida de defunció del mestre E. Mateu Mas, o el carnet de l'Associació de Professors Músics, algunes cartes i una entrevista feta a Ràdio Reus del seu fill, el mestre E. Mateu Valls.

També la bibliografia, ens ha proporcionat informacions i testimonis de gran utilitat per a la comprensió i argumentació de la recerca. Ens ha estat especialment útil la consulta de l'obra del cronista de l'època Jaime Fort, i el llibre sobre el Teatre Fortuny.¹⁶ A partir d'aquestes fonts hem pogut elaborar un fil conductor que esmenés els buits informatius que hem trobat sovint, i ens ha ajudat a cercar la informació en la premsa o en altra documentació.

Tot plegat ens ha permès recollir tota mena d'informació relativa a l'època i en especial a aquest dos músics per poder seguir-ne la trajectòria i elaborar el seu grau de participació en els diversos aspectes de la vida musical del moment i en especial pel que fa referència a la música coral (Orfeó Reusenc i Orfeó de Sants de Barcelona).

Un cop recopilades totes les dades, n'hem analitzat els continguts i hem contrastat les dades obtingudes per prosseguir amb la redacció del text que teniu a les mans.

¹⁶ FORT Jaime : *op. Cit.* i ARNAVAT, Albert (dir) [*et al.*]: *op. cit.*

0.5 Biblioteques i arxius consultats

Principalment he treballat en els arxius següents:

- Arxiu-biblioteca de l'Orfeó Reusenc
- Arxiu de l'Orfeó de Sants.
- L'Arxiu Comarcal del Baix Camp (ACBC)
- Hemeroteca Tarragona (Fundació Catalunya - La Pedrera)
- Arxiu Històric Provincial de Tarragona (AHT)
- Arxiu del Teatre Fortuny
- Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Casa de l'Ardiaca (AHCB)
- Biblioteca de Catalunya
- Arxiu Nacional de Catalunya
- Biblioteca de la Facultat de Geografia i Història (UB)
- Biblioteca Central Xavier Amorós (Reus)
- Biblioteca del Centre de Lectura (Reus)
- Centre de la Imatge Mas Iglesias de Reus (CIMIR)
- Biblioteca de Montserrat
- Biblioteca Pública de Tarragona (Biblioteca local)
- Arxiu particular Mercè Mateu
- Arxiu particular Francesc Mateu Ballester
- Biblioteca Virtual de Prensà Històrica (<http://prensahistorica.mcu.es/>)

1 La vida musical a Reus 1854-1973

1.1 La vida musical a Reus entre el 1854 i 1900

La vida musical a Reus a mitjan segle XIX transcorria en dos nivells diferents, el popular, en què participaven totes les classes socials, i els teatres i societats per a les de nivell social més elevat. Els principals llocs d'esbarjo compartit eren els cafès i les tavernes i en dies assenyalats, els balls que es celebraven a les societats recreatives. Cada classe social tenia els seus llocs de trobada. Quan es barrejaven classes socials sempre era de dalt a baix, mai a la inversa. Els balls se celebraven en locals tancats amenitzats per orquestres de diversa mena.¹⁷ Mentre que al Teatre hi anaven els més distingits, al local anomenat La Patacada, el més popular de la ciutat, hi anaven les classes més populars. Posteriorment, amb la decadència del Teatre Principal, les classes benestants traslladaran els seus balls i l'esbarjo musical a la societat El Círcol, on per entrar no n'hi havia prou amb pagar l'entrada, sinó que calia ser-ne soci o ser-hi convidat explícitament.¹⁸

Les classes socials amb més nivell cultural gaudien també dels concerts que ocasionalment podien organitzar les societats recreatives i els concerts que, de tant en tant podien celebrar-se en el Teatre Principal, lloc d'exposició de les arts escèniques de l'època. Els artistes que actuaven a la ciutat acostumaven a ser o bé artistes locals de renom o bé artistes de pas a la ciutat, sovint de camí o de tornada a Barcelona.¹⁹

¹⁷ ANGUERA, Pere (dir); ANDREU, Jordi; ARNAVAT, Albert, [et al.]: *Història general de Reus*, vol. 3, "Una societat en ebullició", pàg.183

¹⁸ *Ibíd.*

¹⁹ " *Musicalmente La Filarmónica y las antedichas sociedades recreativas y culturales (Centro de Lectura, Casino Reusense, El Olimpo y El Círculo) celebran periódicamente conciertos vocales o instrumentales a cargo de las orquestas reusenses o de cuantos artistas de renombre cabe contratar en Barcelona*" a FORT, Jaime: *op.cit.*, volum 7, pàg.166.

Aquest era l'estat de les arts escèniques a Reus cap al 1860 segons un cronista de l'època, Jaime Fort:

Reus cuenta con buenas academias y varias orquestas que amenizan las fiestas y bailes que vienen celebrándose. De dichas orquestas, las mejores son dirigidas por los maestros señores Agustí, Oliva y Palmer. Hay varios coros, que en las estudiantinas y caramellas lucen sus aficiones musicales. Asimismo, abundan los grupos que se dedican a dar serenatas a sus novias o amigos en sus días o fiestas onomásticas, cantando composiciones castellanas, acompañadas de guitarras y bandurrias

Entre los compositores reusenses que contribuyen con sus esfuerzos a mejorar la educación musical de esta ciudad, cabe citar a los señores D. Victorino Agustí, inspirado compositor, autor de gran número de composiciones religiosas y profanas y director de varios grupos orquestales y corales. Dedicó toda su vida a la enseñanza de la música en todas sus manifestaciones.

D. Juan Sarriols Porta, profesor de piano y autor de buen número de composiciones musicales religiosas y de las óperas "Gonzalo Gildippe ed Adoardo", "Melusina" y diversas piezas corales e instrumentales.

D. Francisco Vidal Roca, notable compositor, autor de varias sinfonías y obras de carácter religioso. Recientemente ha dado algunos conciertos en esta ciudad, dando a conocer el armónium en Reus. Es autor de varias zarzuelas estrenadas con éxito, entre ellas "La Vaquera", "Lo Cantadó" "Ous del dia" y "Tal hi vá qui no s'ho creu".

D. Gabriel Palmé, celebrado director de orquesta y autor de gran número de bailables que ejecutan las orquestas de todo Cataluña.²⁰

El 1860 un fet cabdal, la creació del Centre de Lectura, serà fonamental dins la cultura reusenca. Sorgeix gràcies a la inquietud d'un grup de joves intel·lectuals reusencs amb l'objectiu principal d'ensenyar a llegir i escriure als obrers. Anteriorment altres entitats com El Liceo i La Tertulia Patriótica ja feien aquesta

²⁰ FORT, Jaime: *op. cit.*, volum 7, pàg. 204-205.

tasca social i cultural fent classes nocturnes de “*primera enseñanza*” per als obrers que volien deixar de ser analfabets.²¹

Una altra societat, La Filarmónica, a més de les classes d’instrucció, ofereix també classes gratuïtes de solfeig. No tardarà gaires anys a afegir-se a aquesta oferta el mateix Centre de Lectura que, mitjançant Josep Joan Sociats, notari, membre fundador del Centre de Lectura i gran aficionat a la música, que procurarà oferir també aquests ensenyaments musicals als socis del Centre de Lectura, i crearà l’Orfeó Reusenc.

Jaime Fort explica que a Reus cada societat tenia una finalitat i un tipus de públic de diversa classe social, així:

*El Centro de Lectura, fundado para difundir la ilustración entre sus consocios, [...] no se permiten los más insignificantes juegos, sean de azar o de recreo; en cambio, sostiene clases nocturnas [...] y da conferencias de carácter cultural. Las demás sociedades celebran saraos y conciertos durante las noches de las festividades, actos que se ven concurridísimos, dominando la gente adinerada en “El Círculo” y en el “Casino”. La clase media en “El Olimpo” y en “La Filarmónica”, y la clase obrera en el “Centro de Lectura”.*²²

A part de les associacions culturals i els balls els dies festius, un altre costum musical de l’època era que els joves enamorats oferissin serenates a les seves estimades:

Los jóvenes obreros, siguen con la costumbre de obsequiar a sus novias con serenatas, sea en la vigilia de determinadas fiestas, o sea con ánimos de hacer méritos, para desbancar a un rival en amoríos. La mayoría de serenatas van a cargo de una peña de aficionados al canto, que armados de guitarras entonan melódicas estrofas castellanas, capaces de hacer enternecer a los serenos o a los bobalicones noctámbulos

²¹ ANGUERA NOLLA, Pere: *El Centro de Lectura de Reus, una institució ciutadana*, Barcelona, Ed. 62, 1977, pàg.10.

²² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, p. 266.

Que presto hacen corro alrededor de los músicos y cantores maestros en desgañitarse cantando al amor y a la primavera.

Cuando el galán pagador de la serenata es de elevado rango, en vez de una ronda de cantores, echa mano de una buena orquesta, para que se desvele al objeto de sus cuitas, con sinfonías bellinianas y tal cual tanda de valeses, mazurcas o dormilonas americanas. A la mañana siguiente, las comadres del barrio, se hacen lenguas de la serenata y de la suerte que la novia obsequiada ha tenido, pues siempre la última serenata es la mejor, mal que algunas veces acaben con pullas o bromas de género humorístico, tales como un improvisado aguacero o una rociada de hortalizas y viejos de mala catadura.²³

També hi havia el costum de fer serenates a les autoritats, visitants il·lustres, amics i familiars. El costum es va generalitzar tant que el 1862 eren “*raras las noches bonanobles [sic] en que los referidos obsequios musicales no se prodigaran. Ha unos años, solo las típicas caramellas amenizaban las horas de los nocturnámbulos [sic], pero actualmente, con la creación de cuerpos de coros y nuevas orquestas, son abundantísimas las serenatas. Una de las más originales del año ha sido la realizada con un piano de cola y un violín. Ocho peones de robustos hombros cuidaban de trasladar de troche a moche el mayúsculo instrumento, que una noche tocó a dúo con el violín frente a catorce edificios diversos, a más de dar un concierto a mitad de la Plaza de la Constitución, alumbrados por dos hachones de cera.*”²⁴

1.1.1 Els concerts instrumentals

El primer concert instrumental del qual es té referència en la darrera vintena del segle XIX, fou el que es celebrà al juliol de 1860 a la societat El Círculo. El concert anà a càrrec de Julián Arcas, que va oferir un concert de guitarra acompanyat al piano pel seu germà Manuel. En acabar el concert es va celebrar un ball en l'antic Palau dels Marquesos de Tamarit, al carrer Major.²⁵

²³ FORT, Jaime: *op. cit.*, pàg. 266-267.

²⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 273-274.

²⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 1, pàg. 268.

Uns quants dies més tard tornem a tenir un concert dels germans Arcas. En aquesta ocasió fou a la societat La Filarmónica, que estava situada al carrer Monterols, a l'antic palau de Miró. En aquesta ocasió es va donar a conèixer un nou instrument: l'harmònim, de la mà del mestre Bonet que ho va fer *“tocando divinamente la ópera «La Traviata»*.²⁶

En les societats Casino, La Filarmónica, Olimpo, Floresta, Círculo i Salón Filarmónico, el 1861 es van celebrar gran nombre de concerts corals i instrumentals a càrrec de les orquestres i cors reusencs i diversos concertistes, que segons Fort *“han dado a conocer a Reus, distintas composiciones de música moderna”*.²⁷

A la primavera del mateix any 1861, es va muntar als jardins de El Tívoli, un escenari on va actuar una companyia d'aficionats. El programa que oferien era el següent:

*TIVOLI. - Funciones para el domingo 28 del corriente por la tarde. - 1º Sinfonía. -2º gran zarzuela en 2 actos-La hija de Marte. -3º La zarzuela en catalán. -El aprenen [sic] y la criada. - A las cuatro.*²⁸

A l'estiu de 1861 es van celebrar una sèrie de balls concert a la societat La Lonja, que segons Jaime Fort²⁹ tingueren molta importància des del punt de vista musical per a la ciutat. Tot seguit reproduïm el programa del que es va portar a terme el 15 de juny de 1861:

ORDEN DE LA FUNCIÓN

Primera parte. -Por la orquesta.

Sinfonía *Il Nabuco* (de Verdi).

1. Valz *El Solitario* (de Jornelio).

²⁶ *Ibídem*.

²⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 86-87.

²⁸ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 120.

²⁹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 140.

2. Polka coreada *Ester* (de Clavé).
3. Schotisch coreado *El primer amor* (de Clavé).
4. *Rigodones Barceloneses* (de Badía).
5. Habanera *Antoñica* (de N.)

Por la Banda militar

1. Americana, *La linda*
2. *Lanceros de la Reina*.
3. Schotisch, *Al duque de la Victoria*
4. Polka. *La Marquesita*.
5. Valz, *Mi primer amor*.

Segunda parte. -Por la orquesta

1. Valz coreado *El Catalán* (de Badía)
2. Schotisch coreado (de Clavé)
3. *Lanceros del príncipe* (de Berga)
4. *Gran Valz* (de Marraco hijo).

Por la Banda militar

1. Rigodones. *Los ojos de Adelia* (Badía)
2. Mazurca. *La Gabriela*.
3. Schotisch. *El brillo de la Milicia Nacional*.
4. *Gran galop infernal. Un para rayos* (de César)

Cada cinco bailes, habrá un intermedio de un cuarto de hora; y al concluir la primera parte será de media hora, en la cual se cantará un himno coreado "El grito de la patria", composición de don José Gavaldá.

El último baile del programa titulado "Gran galop infernal", que ha obtenido tantos aplausos, será desempeñado por una música de 30 profesores, por exigirlo así su grande composición.³⁰

El mateix 15 de juliol d'aquell any s'inaugurava el Gran Saló Filarmónico. Per aquesta raó s'ofereix un gran ball concert:

Concluido ya del todo dicho Saló, y cediendo la empresa a las muchas instancias de las personas que han favorecido con su presencia los bailes dados hasta el día, ha

³⁰ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 141-142.

determinado para su inauguración dar un gran Baile-Concierto para la noche del 15 del corriente, que sea digno del gusto que distingue a los hijos de esta esforzada ciudad.

A pesar de los muchos gastos que tiene la empresa nada ha escaseado para la iluminación y adornos de que es susceptible tan gran Salón. [...]

Programa-Primera parte:

1. Sinfonía del Regente-2. Valz: el Mercurio (de Purch).-Polka: el Consuelo, coreado (de Queri) .-4.Lanceros: Los Catalanes (A. Oliva).-5.Schotisch: Una Súplica coreado (Queri).-6.Mazurca:un recuerdo (O.Oliva).

Descanso de treinta minutos

1. Sinfonía de la Marta (Flotov).-2.Valz Jota, coreado (Queri).-3.Rigodones: Las carreras Romanas.-4.Americana: la Pastora, coreada (Queri).-5.Schotisch: la Juventud (O.Oliva)-6.Gran Galop : Un día de tempestad en Reus (Oliva).³¹

A la resta de societats reusenques, i especialment a El Círculo i El Olimpo, s'hi celebren balls o concerts durant les festes de Corpus, Sant Pere, Sant Jaume, Tots Sants i Nadal. Hi acostumen a actuar les seccions corals locals, o artistes de renom que estan treballant a Barcelona o hi han estat no fa gaire. Fort destaca: *“Las veladas estivales que efectúa El Círculo en sus jardines iluminados a la veneciana, en su local de la calle Mayor, se ven concurridísimas de lo mejorcito de Reus”.*³²

Segons Jaime Fort, el 1862 existien a Reus les següents societats recreatives:

El Círculo, calle Mayor, casa Marqués de Tamarit, El Olimpo, calle Cárcel; Casino Reusense, calle de San Juan, Casa March; La Filarmónica, calle Monterols , casa Miró; Centro de Lectura, calle Cárcel; El Alba, Plaza del Baluarte, 1 ; La Floresta, calle Creu Vermella; Emilin, calle Hospital; La Joven Literaria, calle Vermella; Liceo Instructivo, Euterpe y otras de menor importancia, domiciliadas en los huertos de la Plaza de Hércules.

³¹ *Diario de Reus*, 15 de juliol de 1861, pàg. 2.

³² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 142-143.

En las referidas sociedades, a excepción del Centro de Lectura, diéronse suntuosos bailes por la Banda del Regimiento “España”, de guarnición en Tarragona, o por las orquestas de los maestros Homs, Agustí y Moliner.

Además de dichas fiestas se celebraron diversos conciertos y funciones de prestidigitación. La gente adinerada asistía a las fiestas de El Círculo o del Casino Reusense; la clase media a El Olimpo, y la gente jornalera a El Alba y a La Floresta.

En el Teatro Principal, Lonja, Salón Filarmónico y Jardines del Tívoli, asimismo celebrábase [sic] bailes públicos y de sociedad, alarmando a los timoratos la creciente afición a los bailes y el lujo que enloquece a todas las clases sociales empeñadas en descentrarse sin temor a salir de sus esferas, ni a la crisis del ramo textil.³³

Entre totes aquestes entitats, a més de La Filarmónica, de la qual hem parlat anteriorment, es dedicaven també a difondre i practicar la música entre els seus associats les societats La Minerva i La Floresta que, a més, oferiren classes de cant al llarg del 1863.³⁴

En parlar de totes aquestes entitats, Fort comenta que:

Teniendo en cuenta que la mayor parte de estas corporaciones las forman individuos pertenecientes a todas las clases de la sociedad, se vendrá en conocimiento de los grados de civilización y cultura que comparativamente alcanza Reus, sobre otras muchas ciudades demás nombradía.

³³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 309.

³⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg. 73.

Amb el pas dels anys van anar apareixent i desapareixent les diferents societats recreatives, tot i que els hàbits musicals variaran poc fins a final de segle. Es mantindrà l'activitat en les societats recreatives i a poc a poc els cafès també aniran agafant força en aquest sentit. El 1878, per exemple, les següents societats (Centre de Lectura, El Olimpo, El Alba, La Estrella, Gran Salón de la Amistad, Gran entoldado Reusense i els cafès Padrós, del Teatro, Español, Hércules) oferien ball i concerts de tota mena, especialment els diumenges i dies de festa.³⁵

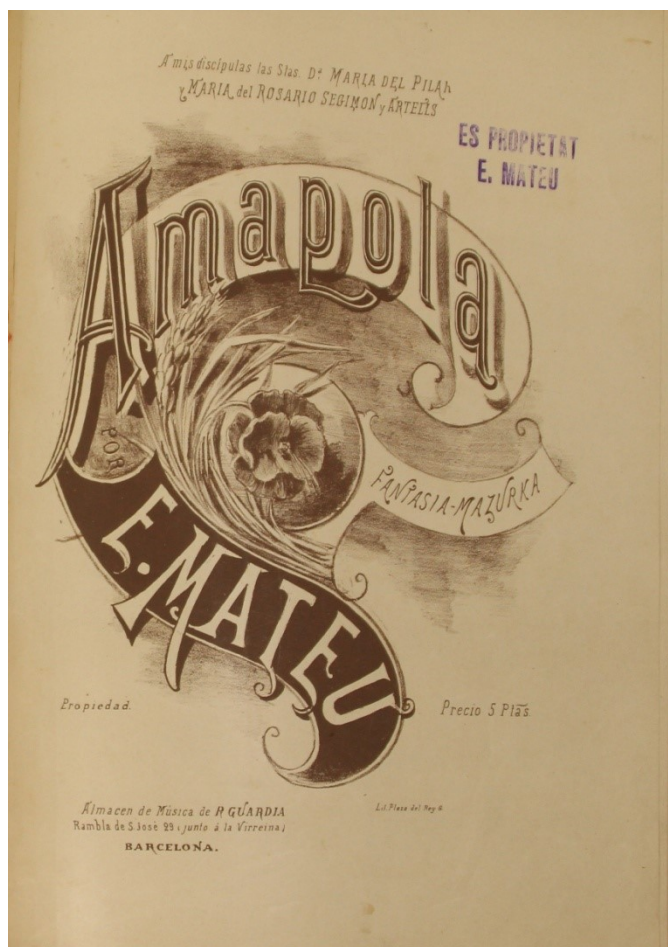
El 1880 la vida musical a Reus és una mica més rica. A més dels balls i concerts a cafès i societats, els reusencs i les reusenques comencen a gaudir també de concerts per part de bandes militars. Així aquell any es van celebrar alguns concerts als establiments habituals per part de quartets de corda, de pas a Reus, i pels músics Estanislau Mateu i Miquel Planàs. Ambdós, a més, van poder publicar diverses composicions per a piano al llarg d'aquell any.

Al passeig de Seminaris (actual Passeig Mata) s'hi feien concerts per part de la banda de música del Regiment que estava establert a la ciutat els dies de festa; i les nits festives d'estiu la banda feia concerts al jardí de la societat El Olimpo.

El 1881 destaca l'edició a la ciutat de diverses composicions dels mestres Planàs, Mateu i Vergès. Alguns dels seus ballables es van estrenar en els balls de les societats El Olimpo i El Círculo. Com ja hem comentat anteriorment, aquestes societats i especialment El Círculo gaudia d'un públic amb un cert nivell social i cultural. El mateix any, al Café de la Música s'organitzen concerts per a piano i harmòniom que van cridar l'atenció del públic. En els cafès i en diverses societats recreatives es fan també concerts de quintets de corda o artistes d'òpera.³⁶

³⁵ *Diario de Reus*, 18 de juliol de 1878, pàg. 2.

³⁶ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 57.

Il·lustració 1 : Portada d'un dels ballables del mestre E. Mateu Mas .

Veiem com fins ara, tot i que no podem dir que l'activitat musical a la ciutat fos nul·la, tampoc gaudia d'una gran vitalitat. Serà a partir de 1883 que Estanislau Mateu, Miquel Planàs i Jacint Vergés decideixen fer un pas endavant i treballar per impulsar la música a la ciutat. Per fer-ho, organitzaren diversos concerts en els centres culturals i societats recreatives així com els cafès per tal de dotar a la ciutat de més oportunitats per escoltar música en el temps d'oci i a la vegada difondre el repertori clàssic. Gràcies a aquests mestres va millorar força l'afició a la música a la ciutat, fent possible l'èxit de les vetllades estrictament musicals en els diferents locals i teatres de Reus.³⁷ A aquest fet s'hi suma l'entrada en funcionament del Teatre Fortuny al novembre de 1882, que afavoreix i nodreix la vida musical de la

³⁷ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol 1, pàg. 91.

ciutat. En els primers anys de funcionament del teatre l'orquestra estava formada per músics de Reus i tocava en totes les obres que es feien al teatre, tant òpera com sarsuela i en els intermedis de les representacions. La primera actuació va estar marcada per la polèmica, ja que des de les publicacions *Crónica de Reus*, i *El Reusense* s'havia dit que la simfonia composta i interpretada per a la inauguració del teatre, obra del mestre Olivi Oliva, era *rutinària* i no reflectia “*el cambio radical que ha obrado en la época actual, la música. Genios inmortales como Wagner, Boito y Verdi en sus últimas producciones, han contribuido a levantar de su postración al divino arte de la música*”. Continuaven dient que Oliva no havia reflectit aquest progrés musical i que tot i que la seva obra tenia mèrit artístic s'havia quedat ancorat en l'estil antic.³⁸ Olivi Oliva va replicar fent inserir a la premsa local una dura rèplica en què titllava el crític de “*imberbe i barbilampiño*”³⁹

El 9 i el 10 de juny se celebraren dos concerts instrumentals a càrrec de la Societat de Sextets de Madrid, dirigida pel mestre Arche, amb força èxit.

El 22 de juny es celebrà un nou concert, amb la intervenció del pianista “capitan Voyer” el cor del Centre de Lectura i l'orquestra que dirigia el mestre Oliva.⁴⁰

L'1 de febrer de 1884 es fundà a Reus l'Associació Catalanista. N'era president Pau Torroja i vicepresident, Pau Font de Rubinat. En la vetllada inaugural, que es va celebrar el 17 d'agost, la part musical anà a càrrec dels senyors Mateu, Planàs, Fortuny i Codina. Aquesta entitat tenia entre els seus socis bona part de la classe benestant però molt poca gent de la classe obrera. Des del punt de vista musical ens interessa per les vetllades musicals que organitzarà a partir de 1885 i sobretot pel canvi en el tipus de repertori musical que ofereix, amb obres dels compositors més actuals del moment com Wagner. De fet, el mestre Estanislau Mateu Mas a més de ser soci de l'Associació Catalanista fou un dels fundadors de l'Associació Wagneriana a Reus.

³⁸ *El Reusense: periódico semanal de intereses locales, comerciales y literario*, any 1 núm.1, 5 de novembre de 1882.

³⁹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *Ibidem*.

⁴⁰ FORT, Jaime : *op. cit.*, vol. 7, pàg. 122.

El mateix any, al mes de maig, es va celebrar un concert important: el mestre Bottessini va oferir un concert de contrabaix, i interpretà diversos fragments i fantasies d'òperes. L'acompanyava al piano el mestre Estanislau Mateu Mas. La premsa digué del concert que *“dejó atónita a la numerosa y distinguida concurrencia, la cual no acertaba a comprender como de aquel instrumento pueden salir notas tan dulces, cantábiles tan tiernos, tan gratas armonías”*.⁴¹

Il·lustració 2 : Una imatge del contrabaixista i compositor Giovanni Bottessini, que va actuar amb le mestre E.Mateu Mas el maig de 1885.

Al desembre de 1885 actuen al Fortuny les germanes *xiliphonistes* [sic] Celine, Eva i Carolina, les quals, acompanyades per orquestra executaren diverses peces.⁴²

El Centro Republicano s'instal·la en un nou local el 14 de juny de 1886. S' hi fan vetllades literàries i musicals amb la celebració de diversos concerts instrumentals i corals.⁴³

⁴¹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *Ibidem*.

⁴² *Ibidem*.

⁴³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 234.

Al febrer d'aquell any es publica una "Balada " per a cant i piano, amb música del violinista i compositor Kaiser i lletra de A. Serra, que es va estrenar a la vetllada musical que l'Associació Catalanista va celebrar el 7 de gener.⁴⁴

El 1888 i 1889 la vida musical a la ciutat es limitava als concerts als cafès, les funcions líriques al Fortuny i les vetllades musicals i literàries que se celebraven en les societats Unió Catalanista, Centro de Amigos, i Centro Republicano.⁴⁵

El 1890 torna a millorar l'activitat musical a la ciutat, gràcies als concerts de quintets de corda que es celebren als cafès de París i España. A l'estiu la Banda del Regiment d'Almansa va fer diversos concerts al Passeig Mata, a càrrec de l'Ajuntament i a les societats El Círcol i El Olimpo.⁴⁶

El mateix any, a l'església de Sant Francesc, s'hi van fer concerts a càrrec de diversos quintets de corda que hi tocaven el mateix programa de música profana que oferien al Cafè París.⁴⁷

El 1891 es van fer nombrosos concerts als Cafè París i al d'Espanya, a càrrec de bons quintets de corda. Als locals socials de les entitats La Estrella, i Centro Republicano, s'hi van dur a terme diversos concerts per la orquestra Els Ganxets i el Cor del Centro de Lectura. A la societat El Alba s'hi va organitzar una secció Coral que va prendre part en diverses festes.⁴⁸ A més, l'ambient favorable a la música es notava també la bona rebuda de les actuacions líriques al teatre Fortuny, que va arribar a vendre abonaments de fins a seixanta sessions. Aquest ambient va afavorir l'obertura, el 28 de juny d'una botiga de música al carrer Monterols, al centre de la ciutat, propietat del jove compositor i pianista Joan Pujol.⁴⁹

⁴⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 237.

⁴⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, 289 i 319.

⁴⁶ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 30.

⁴⁷ *Ibidem.*

⁴⁸ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 48.

⁴⁹ *Ibidem.*

El 25 de setembre: al pati de l'Institut de la ciutat s'hi fa un concert benèfic per recollir diners pels damnificats a les inundacions d'Andalusia. Entre altres, hi actuen la coral del Centre de Lectura, i Eco Republicano i una banda de música. S'hi van recollir 581 pessetes. I tot seguit es va fer un altre concert vocal i instrumental a la plaça de la Constitució. El mateix dia a la nit, al Teatre Fortuny hi va tenir lloc una funció benèfica per a la mateixa causa. Hi prenen part, entre altres: "*Entidades corales, bandas, quintetos [...] finiendo el acto con la composición del M. Goula "Lo cantor del Poble" por coros y banda*".⁵⁰

El 1892 es continuaven fent concerts als cafès, especialment als mesos d'estiu amb un repertori més o menys habitual en l'època i poc innovador.⁵¹ El mateix any, a la tardor, se celebren les Festes del Centenari de l'aparició de la Mare de Déu de Misericòrdia, els dies 28, 29, 30, 31 d'octubre i 1 de novembre. Entre els actes festius hi havia nombrosos concerts vocals i instrumentals, segons ens diu el cronista Jaime Fort.⁵²

A l'agost de 1893 té lloc un concert, als jardins de la societat El Olimpo: es tracta del concert d'acordions i guitarres interpretat pels aficionats a l'acordió Martra, Barrera i R. Magriñà, acompanyats a la guitarra per F. Magriñà i pel Sr. Llevat. El programa incloïa les següents obres: 1º vals: *Un capricho*; 2º *El rey que rabió d'Arrieta*; 3º "Spinto gentil" de *La Favorita*; 4º la masurca *Luisa* i 5º *La Gavotte Stepani*.⁵³

El 1895 actuen artistes de pas a la ciutat, a més dels concerts habituals durant l'any. A l'estiu s'organitza una entitat musical anomenada Orquesta Reusense que va fer diversos concerts al Kiosco Matías i en diverses societats de la ciutat.

⁵⁰FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 52.

⁵¹ *Diario de Reus*, 7 agost de 1892, pàg. 2.

⁵² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 72.

⁵³ *Diario de Reus*, 8 agost de 1893, pàg. 2.

El 1897 s'organitza un quintet de corda integrat pels mestres Vergès, Guinart, Cogul, Codina i Vidal. Funcionarà com una societat de concerts, i durà a terme les seves actuacions al Cafè d'Espanya.⁵⁴

Aquell mateix any tenim constància que les societats recreatives fan concerts amb companyies d'aficionats. D'altra banda, Florenci Cogul, crea l'orquestra La Harmonía, que funcionarà durant les nits dels festius d'estiu al Kiosco Matías del Passeig Mata.

El 1898 es crea una banda de guitarres i bandúrries al Centre de Lectura. Així consta en les Actes :*“En vista de una comunicaci3n suscrita por varios se1iores socios solicitando la formaci3n de una banda de Guitarras y Bandurrias, se acuerda de conformidad siempre que los individuos que la compongan acepten un Reglamento especial an3logo al del Orfe3n y Banda, design3ndose 3 los Sres. Presidente y Sancho para que lo redacten y presenten 3 esta Junta”*.⁵⁵

Al juny de 1898 queda constituída definitivament la banda de bandúrries. La junta que la dirigia estava distribuída de la següent manera:

Director: D. Joaquin Pujol Capsada

President: D. Ramón Perpiñá

Vocals: D. Antonio Martí i D. José Massó

Secretaris: D. Salvador Estivill i D. Rafael Martí

Tresorer: D. Antonio Clivillés.

S'acorda a proposta dels membres de la banda, nomenar director D. Joaquin Pujol Capsada.⁵⁶

⁵⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg.145-146.

⁵⁵ *Actes de la Junta de govern del Centre de Lectura*, sessió de l' 1 abril de 1898 i sessió del 5 abril de 1898, on es diu: *“Es presentado para su examen, el Reglamento de la constituida Banda de Bandurrias, Guitarras y Laúdes, el cual se aprueba en principio, acordándose que el Sr. Perpiñá la presente a dicha Banda para que sus individuos se hagan cargo”*.

⁵⁶ *Actes de la Junta de govern del Centre de Lectura*, sessió del 25 de juny de 1898.

La banda farà el primer concert el diumenge 21 d'agost.⁵⁷ El programa era el següent:

El Lio, pasdoble de P.S.C. per la banda
Anyoransa de Varela Silvari, per l'Orfeó
Celia, Gavota, per la banda
Escenes Tártares de Rillé, per l'Orfeó
Perthenope, Masurka de Marzi, per la Banda⁵⁸

El 1899 continuen celebrant-se els concerts habituals a les societats⁵⁹ i vetllades literàries i musicals, especialment en el Centre de Lectura, Centre Catòlic, Circul Artístich Catalá, El Alba, La Palma, Circulo Posibilista i El Brinco, a més de les celebracions de les festes habituals, com les Ferias y fiestas de Octubre del 21 al 24 d'aquell mes, i que compta amb la participació diversos elements festius i també orfeons i bandes de música reusenques tots els dies. Destaca especialment el concert vocal i instrumental del 24 d'octubre que es va oferir dues vegades el mateix dia: a les 9 h al Passeig Mata i a les 22 h a la plaça de la Constitució.⁶⁰

1.2 Vida musical 1900-1973

L'any 1900 l'esdeveniment musical de l'any fou la visita i actuació de l'Orfeó Català a la ciutat amb motiu de la fira de Sant Jaume, el 25 de juliol. Els coristes foren rebuts per les principals entitats catalanistes de la ciutat i s'organitzà una comitiva en direcció a l'ajuntament, integrada per les entitats La Palma Centre de Lectura, la secció coral de l'Eco Republicano, L'Orfeó del Centre de Lectura i la senyera de la Lliga Catalanista. Davant l'ajuntament l'Orfeó Català va cantar *El cant de la*

⁵⁷ *Actes de la Junta de govern sessió del 20 d'agost* i també *Diario de Reus: de avisos y noticias*, any xxxix, número 189, 21 d'agost de 1898, pàg. 2.

⁵⁸ *Diario de Reus: de avisos y noticias*: Ibídem.

⁵⁹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 159.

⁶⁰ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 192.

senyera, acollit amb entusiasme pel públic. Seguidament la comitiva es va dirigir a l'església de Sant Francesc, on va cantar una salve a la Mare de Déu de Misericòrdia i un fragment d'una peça del segle XVI.

Il·lustració 3 : L'Orfeo Català a Reus el 1900.

El concert va tenir lloc a la tarda al Teatre Fortuny. L'Orfeo Català, dirigit pel mestre Millet, va interpretar les obres següents: a la primera part *El cant de la senyera*, *La filadora*, *La pastoreta*, *El cant dels ocells*, *La mort de la escolà*; a la segona part *Pregària a la Verge del Remei*, *Los xiquets de Valls*, *L'aucellada*; a la tercera part *La Verge bresant*, *Las flors de Maig*, *Cansó de noys* i el *Credo de Palestrina*.⁶¹

La crítica lloà especialment les interpretacions de *La mort de l'escolà*, el *Credo de la missa del papa Marcelo de Palestrina* i *L'Aucellada* de Jannequin.

⁶¹ FORT, Jaime : *op. cit.*, vol. 8, pàg. 216-217.

De *La mort de l'escolà*, *Diario de Reus* diu que “es un canto que por lo tierno y sentidísimo, llega á lo más hondo y se hace aplaudir con delirio”.⁶²

El mateix crític, però, considera poc encertada la interpretació de *Los xiquets de Valls* de Clavé, ja que “fue ejecutada con bastante precipitación, tanta, que por la audición dada entendemos no se podía formar el concepto que ideó Clavé al escribir aquel hermoso coro descriptivo, con motivo de presenciar la fiesta típica de la tierra que refleja el canto.”⁶³

Durant el concert uns espectadors demanaven que s'interpretés *Els segadors* mentre d'altres s'hi oposaven. Hi hagué una mica de rebombori i el mestre Millet es va dirigir al públic demanant que li deixessin acabar el concert.

Hi havia una espècie de pugna entre els catalanistes i els no catalanistes per veure si s'acabaria cantant o no *Els Segadors*. Finalment, es va cantar, però no al teatre sinó a l'estació de tren quan l'Orfeó Català ja era a punt de tornar a Barcelona.⁶⁴

La visita de l'Orfeó Català a Reus va incloure també la visita al Centre de Lectura. Allà l'Orfeó Reusenc, dirigit pel mestre Estanislau Mateu Mas, els va oferir *La brema* de Clavé, acollida amb ovacions i aplaudiments entusiastes per part de l'Orfeó Català, es felicità efusivament el mestre Mateu i els orfeonistes per la seva interpretació.

Aquell any també es van dur a terme diverses festes benèfiques. Destaca la que es va celebrar el 14 de juliol al Teatre Fortuny a benefici dels ferits de la guerra del Transvaal contra Anglaterra. Hi van prendre part l'Orfeó Reusenc del Centre de Lectura, el cor Eco Republicano, la banda de La Palma i el grup de teatre de la mateixa entitat. En actuar l'Orfeó Reusenc, part del públic va demanar que es

⁶² *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 27 de juliol de 1900, pàg. 2.

⁶³ FORT, Jaime : *Ibidem*.

⁶⁴ FORT, Jaime : *Ibidem*.

cantessin *Els Segadors*, però només es va poder entonar la primera estrofa davant la cridòria i protestes de part del públic.⁶⁵

D'altra banda, al Centre de Lectura l'Orfeó, la Banda i la Banda de guitarres i bandúrries oferien concerts a la seva seu social. A l'estiu feien concerts periòdicament en els jardins de l'entitat. Destaca el que es dugué a terme el 30 de setembre de 1900 amb motiu de la visita de la secció coral Obreros Rubinenses.⁶⁶ Als cafès d'Espanya i París hi van celebrar concerts les bandes del Regiment d'Almansa i de la societat La Palma. Al Quiosc Matías del Passeig Mata també hi feia concerts la banda de La Palma.

El 1901, a part dels habituals concerts de l'Orfeó del Centre de Lectura i el cor Eco Republicano, a diferents societats i cafès de la ciutat; la Banda del Centre de Lectura i la de la societat La Palma, ofereixen concerts a diverses societats de la ciutat, però especialment a El Olimpo. Al Cafè d'Espanya, durant l'estiu, les bandes dels regiments de Luchana i Almansa celebraren diversos concerts.

Però a part d'aquests concerts habituals, hi hagué d'altres esdeveniments destacats. El 24 de febrer el duet format per Maria Pichot i Joan Gay va fer un concert en què oferien un programa de música de Càmera. Hi van intervenir l'Orfeón Reusense del Centro de Lectura i el cor Eco Republicano. A la primera part van interpretar *L'amor d'une femme*, i *Le noyer* de Schumann, *Le Crepuscule* de Massanet i *Margonot* de Perilhou.

La segona part consistí en un concert de piano per part de Joan Gay, que va interpretar *Melodía* de Rubinstein; *Dansa Noruega*, de Grieg; *Barcarola* d'Alió i *Els tres tambors*, *Amorosa* i *Ball de maynada*, del mateix Joan Gay. La tercera part va anar a càrrec de Maria Pichot, que va cantar cançons populars catalanes. Al final del concert hi van intervenir l'Orfeó Reusenc i el cor Eco Republicano. L'Eco

⁶⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 210; vegeu també *Diario de Reus: de avisos y noticias*, any XLI, número 162, 15 de juliol de 1900, pàg. 2.

⁶⁶ *Actes Junta de govern del Centre de Lectura*, sessió del 28 de setembre de 1900, pàg. 86.

Republicano va cantar *Les Flors de Maig* i *La Marsellesa*, i l'Orfeó *L'Emigrant* d'Amadeu Vives; *Cançó de Noys* de Grieg, *La Pastoreta* d'Alió i *La retreta* de Laurent de Rillé.⁶⁷ Observem com l'Eco manté un repertori propi de temps passats mentre que l'Orfeó s'atreveix amb un repertori diferent al que havia interpretat fins ara i amb influències del repertori d'arrel popular catalanista del moviment orfeònic iniciat per l'Orfeó Català.

El més destacat, però, fou el concert de piano i violoncel que Pau Casals i Harold Braüner van oferir el 14 d'octubre, amb molt d'èxit, fins al punt que van fer un altre concert pocs dies després, el 19 d'octubre.⁶⁸ Braüner es va fer portar un piano de cua de la casa Erard de París. En el concert del 14 d'octubre van interpretar peces de Rubinstein, Lalo, Chopin, Mozart, Schubert, Locatelli, i Liszt, entre altres. En el del dia 19 van modificar el repertori, i van interpretar obres de Saint-Saens, Chopin, Liszt, Valentini, Schubert, Fauré, Wagner, Campagnoli, Popper. El públic aplaudí entusiasmada totes i cadascuna de les peces. Fins i tot en acabar el concert, un grup d'admiradors esperaren els músics al vestíbul i els reberen amb forts aplaudiments.⁶⁹

El 1902 la vida musical continua sense grans novetats. Destaca només la inauguració el 4 de maig de *Le Trianon*, una "Sociedad-huerto" instal·lada al carrer nou de Sant Francesc on es celebraven balls. El dia de la inauguració el ball fou amenitzat per la Banda Municipal.⁷⁰

El 26 de desembre de 1904 un joveníssim pianista, nen prodigi de l'època, Pau Martí, ofereix un concert al Centre de Lectura. En aquest concert, Martí cridà l'atenció del públic per la excel·lent execució malgrat la seva curta edat.⁷¹ Martí es

⁶⁷ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 26 de febrer de 1901, pàg. 2.

⁶⁸ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 15 d'octubre de 1901.

⁶⁹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, pàg. 92.

⁷⁰ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 4 de maig de 1902, pàg. 2.

⁷¹ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 28 de desembre de 1904, pàg. 3.

convertí en la gran noticia musical de l'època, i la premsa d'arreu se'n va fer ressò. Així, per exemple, en un concert que Martí dugué a terme a Alcoy el cronista diu:

Conocíamos su nombre por referencias; la prensa habló mucho de sus excepcionales aptitudes para el piano[...].nunca podíamos sonar que ese artista que apenas cuenta quince años, llegará con su ejecución admirable a cautivarnos tan hondamente [...]. Y es que Pablito Martí ejecutando los clásicos, cautiva el ánimo del público, deslumbrándole, con el buen empleo de su poderosa facultad imaginativa , consigue imprimir á las notes aquella intensidad y hermosura de la concepción ideal sentida y escrita por aquellos preclaros ingenios como Franck, Beethoven, Schuman, Chopin...⁷²

El jove pianista reusenc havia estat deixeble d'Enric Granados, i demostrà tenir molt de talent com a pianista, fins al punt que la Infanta Isabel el va becar el 1906 per tal que pogués anar a París a ampliar els estudis. Un cop acabada la seva estada a París, va tornar a Reus el 1907, ja que el seu estat de salut era delicat. Un cop tornat a Reus oferí diversos concerts arreu de l'Estat espanyol. A Reus, per exemple, oferí un concert al Teatre Fortuny el 10 de novembre de 1907. Morí amb només setze anys el 12 de gener de 1909.⁷³

El 12 de febrer de 1905 actua al Fortuny el pianista Carlos G. Vidiella. El concert va tenir el següent programa:

PRIMERA PART

- I. *Gavota en "la major", Gluck*
- II. *Caprice des oiseaux, Scarlatti*
- III. *Sonata en "La bemoll", op. 26 Andante amb variazioni Scherzo, Beethoven*
- IV. *Moviment perpétu, Weber*

SEGONA PART

- I. *Preludi en "la bemoll"*
- II. *Valsos en "re bemoll" i "la major"*

⁷² *Heraldo de Alcoy: diario de avisos, noticias e intereses generales*, any XII, número 309, 28 d'octubre de 1907, pàg. 1.

⁷³ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, any L, número 10, 14 de gener de 1909, pàg. 2.

- III. *Nocturn en “si bemol menor”*
- IV. *Masurca en “la menor”*
- V. *Scherzo en “do sostingut menor”*
- VI. *Polonesa en “la bemol”, Chopin*

TERCERA PART

- I. *Ronda francesa, Boellmann*
- II. *Barcarola, G. Fauré*
- III. *Tarantel·la, Rubinstein*
- IV. *A la bien aimée, Rubinstein*
- V. *Rapsodia núm. 6, Liszt*⁷⁴

La premsa elogià el concert tot dient que *“Nuestro teatro Fortuny, que vegeta desde algún tiempo en un ambiente agónico, á causa de albergar solo míseras compañías ambulantes, consiguió anteanoche la dicha de tener por huésped, respetable de veras, al eminente concertista de piano D. Carlos G. Vidiella [...] La fama de que venía Vidiella precedido, confirmose desde luego, ejecutando con toda pulcritud las difíciles composiciones del programa [...] la característica de Vidiella es la finura, la delicadeza, el toque académico, revela una seguridad y aplomo nada comunes y se manifiesta con el estilo de la seriedad, brillante, pero rechazando los efectos de relumbrón [...].*

El auditorio supo premiar con nutridísimos aplausos la limpieza con que se sirvió matizar Vidiella los diversos pasajes de todas las composiciones, entre las cuales sobresalieron la Marcha fúnebre, el Nocturno, la Polonesa y la Rapsodia final.

*Estos continuados aplausos obligaron al señor Vidiella á añadir al programa la serenata del «Don Juan” de Mozart».*⁷⁵

El 15 d'octubre Joaquim Malats oferí un concert al Teatre Fortuny.⁷⁶ Era un dels dos únics concerts fets a Catalunya (l'altre fou a Tarragona) dins la seva gira de 22

⁷⁴ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 12 de febrer de 1905, pàg. 3.

⁷⁵ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 14 de febrer de 1905, pàg. 2 i 3.

concerts de la seva gira per Espanya. L'expectació que generava el concert entre els melòmans reusencs quedà reflectida en la premsa de l'època. *Diario de Reus* el mateix dia de concert li dedica un article il·lustrat lloant el seu talent:

Malats no tiene quien les aventaje y muy pocos que le igualen en mecanismo y agilidad, pero estas cualidades no son en él más que un medio para exponer con claridad asombrosa, con nunca oída intensidad y en su infinita variedad de matices los raudales de armonía y pasión que se contienen en las obras de los genios musicales. [...] A través de sus manos surge el espíritu creador de los maestros sin nebulosidades, esplendoroso, con todo el fuego de un alma meridional. Los técnicos aquilatan sus méritos, los no iniciados recrean sus oídos, todos sienten al escucharlo los estremecimientos [sic] de lo sublime y los arrebatos del entusiasmo.⁷⁷

En el programa del concert, entre d'altres hi constaven *Les adieux, L'absence et Le retour* de Beethoven; els *Estudis simfònics* de Schumann i *La Campanella* de Paganini-Liszt. El públic va quedar molt impressionat pel concert i l'artista va oferir fora de programa, entre d'altres, *La Mandolina* amb arranjament de Camille Saint Saëns, i la *Rapsòdia número 2* de Liszt.

Il·lustració 4 : Joaquim Malats el 1900 en una fotografia de Pablo Audouard (Biblioteca Nacional de España).

⁷⁶ FORT, Jaime, *op. cit.*, vol. 8, pàg. 298.

⁷⁷ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 15 d'octubre de 1905, pàg. 2.

A part d'aquests esdeveniments musicals, a l'estiu triomfen els concerts populars de la Banda del regiment d'Almansa al Café d'Espanya i els de l'orquestra del mestre Guinart, integrada pels reusencs Cogul, Fatta, Fort, Fusté, Guinart, Oliva, Pallejá, Pujol i Zopetti que donen a conèixer la música de Wagner a la ciutat de Reus. A la societat El Olimpo hi va néixer una "Rondalla Reusense" que va fer alguns concerts.⁷⁸

El 1906, segons Jaime Fort, les actuacions musicals a Reus han crescut.⁷⁹ Realment s'observa un nombre creixent de concerts. Destaquen els concerts organitzats pels mestres Guinart i Mateu i celebrats al Teatre Circ el 29 d'abril, 6 de maig , 7 de juny i 7 d'octubre per una orquestra simfònica dirigida per ells dos. També el concert realitzat al Teatre Fortuny el 4 de gener pel reputat pianista Micci Horzowsky.⁸⁰ El jove pianista polonès havia estat contractat pels Espectacles-Audicions Graner i havia ofert un concert a Barcelona dos dies abans. La crítica li dedicà un llarg i elogiós article i deia d'ell: "*Miccio Horzowsky, ante quien, como ante el genio, solo cabe oír, deleitarse i creer*".

⁷⁸ FORT, Jaime, *op. cit.*, vol.8, pàg. 298

⁷⁹ FORT, Jaime, *op. cit.*, vol. 8, pàg. 346-347.

⁸⁰ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 4 de gener de 1906, pàg.2

Il·lustració 5 : Una imatge del pianista polonès Micci Horzowsky en la seva infància.

El mateix any, al teatre circ hi actuen els pianistes Pablo Martí (el 3 de juny) i Dolors Ferré (21 d'octubre). També el 1906 neixen dues noves entitats musicals *La Artística* i *La Catalana*.

El 1907 continua millorant l'afició a la música a la ciutat. Se celebren diversos concerts de música de cambra al Teatre Fortuny, Circ i al Centre de Lectura. El 7 de març l'orquestra Guinart-Mateu fa un concert interpretant obres de Beethoven, Mendelssohn, Berbots i Wagner amb força èxit. El 27 de juliol el jove violinista Eduard Toldrà actua a la societat Foment amb molt d'èxit.

Les bandes de música Municipal, Centre de Lectura, La Palma i La Artística demostren en concerts i balls segons Fort que *“los profesores de calidad escaseaban tanto, como abundaban los músicos que apenas sabían leer, de repente una buena lección”*.⁸¹

Al setembre d'aquell mateix any, s'havia reorganitzat la Banda del Centre de Lectura amb els antics músics de la dissolta banda del Patronato Obrero de San

⁸¹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 368.

José, banda que segons Fort “*Actuaba con más voluntad que éxito*”.⁸² A l’octubre de 1907 debuta la nova Banda del Centre de Lectura, en la rebuda a la visita que l’Orfeó Tarragoní dugué a terme a la ciutat de Reus.⁸³

El 10 de novembre el jove pianista Pablo Martí, de 15 anys, actuà al Teatre Fortuny.⁸⁴ La crítica elogia la interpretació del jove, que havia ofert un recital amb obres de Bach, Beethoven, César Franck i Schumann, amb gran entusiasme per part del públic.⁸⁵

El 1908 a més dels concerts habituals els dies de festa per part de les bandes de música del Regiment de Almansa i la del Patronat de Sant Josep se celebra un concert simfònic al Teatre Bartrina el 31 de gener a benefici de les víctimes dels terratrèmols d’Itàlia. Hi actua l’orquestra del Mtre. Guinart i la rondalla La Dolores, i s’obtingueren 300 pessetes per a aquesta causa.

El 8 de febrer a 29 de març es representen les Audicions Graner⁸⁶ al Teatre Bartrina. Entre les obres representades s’estrenà la versió musical d’*En Borilles i el Tinyós*, amb lletra de Feliu Santem i música de J.B. Lambert, dirigida per B. Marinello i amb la tiple Josefa Ferrer.⁸⁷ Fou un esdeveniment important tot i que econòmicament deficitari.⁸⁸

⁸² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 370.

⁸³ *Catalunya Nova*, 6 d’octubre de 1907, pàg. 1.

⁸⁴ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 10 de novembre de 1907, pàg. 2 i 3.

⁸⁵ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 12 de novembre de 1907, pàg. 2.

⁸⁶ Proposta empresarial de crear un teatre líric nacional català —esdeveniment molt important a l’època que incloïa teatre, cinema i música.

⁸⁷ El repertori incloïa també *Qui tot ho vol...*, *Ensenyança domèstica*, *Mentides que no fan mal*, *L’Hostal de la Peira* i *La Pastoreta*, de Pere Gras Ballvé; *La cirereta*, *La Gentil porquerola* i *Somni de Glòria*, de Ferrer Gendre i Salvador Grau; *Rialles i ploralles*, *L’home del bombo* i *¡Tal faràs!...*, d’E. Vidal Valenciano; *Gent de platja*, *Sant Ramon* i *Sirena*, de Pin i Soler, i *La nostra lloança* i *La cegueta de Pere Cavallé*.

⁸⁸ ARNAVAT, Albert (dir.); BESORA, Joaquim [et al.]: *100 anys de Teatre Bartrina*, *op. cit.*, pàg. 41.

El mateix any, l'Orquestra del Centre de Lectura esdevé programadora del teatre Bartrina. Era una orquestra formada per 22 professors i dirigida Florenci Cogul, Josep Marimon i Artur Ramon, tenia la obligació de fer funcions els dijous i els festius.⁸⁹

El 1910 el sextet Guinart continuava oferint concerts al Café París, segons Jaime Fort "*Con mejor voluntad que fortuna*".⁹⁰

Jaime Fort fa notar que a les societats recreatives el 1910 la persecució dels jocs d'atzar fa que tinguin poca vida. Musicalment parlant celebren les festes i balls anuals de Any Nou, Reis, San Joan, Sant Pere, Corpus i "fiestas musicales a cargo de concertistas de paso en Reus".⁹¹

El 1911 continua actuant l'orquestra Guinart, celebrant diversos concerts de cambra a més de sessions al Café París en els dies festius. Segons Jaime Fort,⁹² el 28 d'octubre gràcies al mestre Guinart es celebrà al Teatre Fortuny un extraordinari concert de l'Orquestra Simfònica de Barcelona dirigida pel mestre Lamotte de Grignon, en què interpretaren: la *Cinquena simfonia* de Beethoven; l'*Obertura Freistchütz* de Weber; l'*Scherzo sobre un tema popular* de Lamotte de Grignon, *L'Apprenti Sorcier* de Dukas, algunes de les *Dances Espanyoles* de Granados i *Els Mestres Cantors* de Wagner, entre altres.

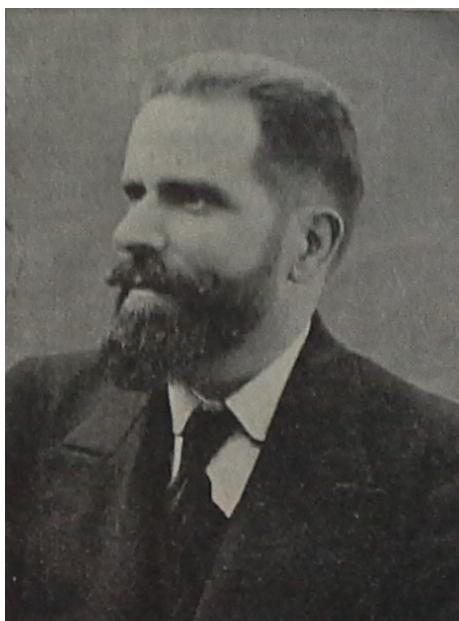
El 26 de desembre l'orquestra Guinart va celebrar un Matinée Musical al Kursaal amb nombrós públic. La Banda Municipal, la del Centre de Lectura i la de La Palma continuen fent concerts de música popular i amenitzant els balls de societat al llarg d'aquell any.

⁸⁹ ARNAVAT, Albert (dir.); BESORA, Joaquim [et al.]: *op cit.*, pàg. 43.

⁹⁰ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 106.

⁹¹ *Ibidem*, pàg. 130.

⁹² *Ibidem*, pàg. 152.

Il·lustració 6 :Una imatge del mestre Ricard Guinart.

El 1912 el mestre Guinart continuava la seva tasca de difusió de la música. Va organitzar un sextet de corda que va celebrar els concerts estivals del Café París. Es va organitzar també un quartet de corda anomenat quartet Beethoven que va actuar en diverses societats. Estava integrat pels senyors Cogul, violí; Grasses, viola; Vergés (violoncel) i Bartolí (piano).⁹³

El mestre Guinart va organitzar també quatre concerts celebrats al Teatre Fortuny els dies 27, i 29 de febrer i 12 i 14 de març per la Orquesta Sinfónica Reusense reforçada pels solistes Perelló, Vives y Rabentós, de Barcelona. En aquests concerts es van interpretar obres noves a la ciutat.

Aquell mateix any, els músics de Reus van decidir associar-se i fer un sindicat musical. El 17 d'octubre duen a terme un concert simfònic al Teatre Circ en benefici de l'entitat. Hi participen 125 músics amb el següent programa:

⁹³ *Las Circunstancias*, 15 de desembre de 1912, pàg. 2.

PRIMERA PART

1º *Amor de Arte* de Planás, Simfonia per la Banda *La Principal Reusense* dirigida per D.M. Manresa

2º *Aida* de Verdi, fantasia, per la Banda Municipal, dirigida pel Sr. J. Marimón

3º *El profeta* de Meyerbeer, “Marxa de la coronació” ,executada per ambdues bandes i tots els professors de la banda i l’associació dirigits pel Mtre. Guinart.

SEGONA PART

Suite *Peer Gynt* de Grieg

a) *Le matin*

b) *La mort d’Ase*

c) *La danse d’Anitra*

d) *Dans la halle du roi de montagne*, per la *Orquestra de concerts*

TERCERA PART

1º Simfonía d’*Oberón* de Weber

2º Preludi de *Lohengrin* de Wagner

3º *Andante* de la Cinquena simfonia de Beethoven

4º Marxa Hongaresa de Berlioz per la *Orquestra de concerts* dirigida pel mestre Guinart.

Segons la premsa de l’època l’esdeveniment fou un èxit de públic.⁹⁴

El 1913, l’esdeveniment musical més important fou el concert que el 22 de maig va fer l’Orquestra Simfònica de Madrid dirigida pel mestre Arbós amb un programa integrat per obres de Weber, Berlioz, Liszt, Beethoven, Wagner i Mendelssohn. Fou un èxit de públic i de crítica.⁹⁵ Els nombrosos aplaudiments rebuts per l’orquestra obligaren a incloure en el programa altres obres com *La cavalgata de les valquíries* de Wagner.⁹⁶

⁹⁴ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 18 d’octubre de 1912, pàg. 2.

⁹⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 299-300.

⁹⁶ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol 1, pàg. 187.

Al Centre de Lectura, El Quartet Beethoven hi féu un concert en memòria del pianista Pablito Martí el 10 de juliol d'aquell mateix any. Hi oferiren obres de Mendelssohn, Schumann i Beethoven.⁹⁷

El 1914 el primer concert destacat que trobem és el que realitzà el 12 de març el Quartet Beethoven al Teatre Bartrina amb força assistència de públic.

Al maig, el quintet de corda integrat pels mestres Cogul, Ferrando, Bargalló, Vidal i Puig celebra diversos concerts al Café d'Espanya. El quintet Guinart actua al Café París els migdies dels dies festius. A la Cerveseria Oriental, del passeig Mata i al Café d'Espanya, la banda La Palma fa diversos concerts d'estiu.

El 4 de juny torna al Teatre Fortuny l'Orquestra Simfònica de Madrid dirigida pel mestre Arbós. En el programa del concert, que constava de tres parts, executaren obres de Beethoven, Bach, Txaikovski, Strauss i Wagner.⁹⁸

Al novembre actua al Teatre Fortuny el Quartet Renaixement (Eduard Toldrà (primer violí), Josep Recasens (segon violí) Luis Sánchez (viola) i Antoni Planás (violoncel). Oferiren obres de Mozart, Beethoven i Schubert.⁹⁹ La crítica diu d'ells que dugueren a terme una interpretació magistral del programa, especialment de Beethoven i que toquen amb una *"pulcritud y sentimiento irreprochables"* i continua dient *"Toldrà, Recasens, Planás y Sánchez, cuatro artistas, insignificantes al lado del artista del Domingo noche, el cuarteto "Renaixement". Eos aquí la victoria; cuatro artistas, un alma solamente, cuatro Hombres, un solo ser"*¹⁰⁰

Al cafè de Catalunya s'hi fan concerts de música clàssica per artistes de pas a Reus.¹⁰¹

⁹⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 301.

⁹⁸ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 4 de juny de 1914, pàg. 2.

⁹⁹ Fort, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 398.

¹⁰⁰ REPORTER, M.: "Concierto Renaixement" dins *Diario de Reus: de avisos y noticias*, any LV, número 262, 11 de novembre de 1914, pàgs.1-2.

¹⁰¹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 399.

El 27 de febrer de 1915 al Teatre Fortuny hi fa un concert la diva Maria Barrientos acompanyada al piano per J. Lamotte de Grignon, actuació que es va alternar amb un altre concert ofert pel Quartet Renaixement.¹⁰² En la premsa s'hi destaca el fet que van assistir al concert la *élite* de Reus així com famílies de Valls, Tarragona i altres indrets de la província. El cronista, *Mordente*, després d'un llarg article, resumeix l'esdeveniment amb les següents paraules:

*En suma: una buena noche para los artistas que fueron ovacionados sin interrupción, un buen negocio para el empresario que pudo ver el deseado cartel de "quedan despachadas todas las localidades", un rato delicioso que pasó el público y una esperanza de que en Reus se vayan acostumbrando á la música, afición que por desgracia no está muy arraigada en nuestra Ciudad.*¹⁰³

Altres concerts que es al llarg de 1915 foren els que es feren el 17 i 18 abril al Teatre Fortuny de la mà d'Eduardo Canepa, concertino de violí del Conservatori de París i del tenor D. José Cabrera¹⁰⁴ Al teatre del Centre hi fan un recital de violí i piano els Mestres Ricart i Matas. Al setembre s'organitza un "Grup Sinfònic" que realitza concerts en diverses entitats. També tenim notícies al llarg del mateix any, d'una altra banda de renom a la ciutat-segons la premsa de l'època- però de la que gairebé no en tenim dades tret dels concerts que la mateixa premsa anunciava. Es tracta de "La Principal Reusense". Aquest era el programa que oferien al Teatre Circ el 3 de juny de 1915:

- *Antilla* (paso doble) de Martínez
- *Los Cadetes dela Reina*, fantasia, de Luna
- *Tanhauser*, (gran marcha) de Wagner
- *Maruxa* (walz) de Vives

¹⁰² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 454.

¹⁰³ Mordente: "Concierto Barrientos" dins *Diario de Reus : de avisos y noticias*, 2 de març de 1915, pàg. 1

¹⁰⁴ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 17 d'abril de 1915 pàg. 2 i *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 18 d'abril de 1915, pàg. 2.

- *El ferrocarril* (polka descriptiva) de Pérez
- *Dallito* (paso-doble) de Lope

Després del concert es feu una projecció de cinema i es van disparar focs artificials.¹⁰⁵

Dos dies més tard, al Cafè de París hi féu el primer concert de la temporada el grup de cambra que hi actuava els dies festius durant els mesos d'estiu. Es tractava d'un quintet integrat per Florenci Cogul i C. Cogul, Fusté, Ferrando i el mestre Ricard Guinart.¹⁰⁶

També a la Cerveseria Oriental del Passeig Mata durant l'estiu una banda de música dirigida pel mestre Camprubí hi oferia concerts els dies festius. El 1915 la temporada es va encetar el 6 de juny amb un programa integrat per les següents peces: Paso-doble *Al Cuartel*; *Retreta Austríaca*; *La Chola* (couplet); *La Czarina* (fantasia) i *Frenito d'Amore*.¹⁰⁷

El 1917 tenim notícies mitjançant la premsa, d'una altra formació musical. Es tracta de la banda La Palma dirigida pel mestre Camprubí. Malauradament, no hem pogut trobar més dades que les que ens porta la premsa de l'època sobre els concerts que realitzava. Sabem que, per exemple, a l'octubre de 1917, oferiren un concert a la plaça del Prim amb el següent programa:

1º *El primer batallón*, paso-doble de F.R. Escobés

2º *Retreta Austríaca* de Keler-Bela

3º *Tanhauser*, fantasia, de Richard Wagner

4º *Lysistrata*, fantasia de P. Linke

¹⁰⁵ *Diario de Reus de avisos y noticias*, 3 de juny de 1915, pàg. 2.

¹⁰⁶ *Diario de Reus de avisos y noticias*, 5 de juny de 1915, pàg. 2.

¹⁰⁷ *Diario de Reus de avisos y noticias*, 6 de juny de 1915, pàg. 3 i *Diario de Reus de avisos y noticias*, 8 de juny de 1915, pàg.2.

5º Tout Amour, Valse Boston de C. Worsley¹⁰⁸

El 1916 Reus gaudí de dos concerts destacats. D'una banda, el 31 d'octubre el pianista Arthur Rubinstein oferí un concert al Teatre Fortuny amb obres de Bach, Beethoven, Chopin, Albéniz, Ravel i Liszt.¹⁰⁹ La crítica, tot i valorar la seva tècnica, en crítica un ús excessiu del pedal en la interpretació de les obres de Chopin, cosa que atribueix al fet que *“Lo hizo quizás porque el piano gran cola Cussó S.F.H.A. resultó un magnifico saldo y no podían obtenerse de él los efectos de sonoridad apetecidos? Nosotros así lo creemos, pues el tal piano a más de estar desafinadas las octavas superiores, tenía unos tiples de sonido tan seco y agrio que parecían un xilophon [sic] y con tal sonido y la desafinación, es imposible ejecutar a la perfección la afiligranada labor que requiere Chopin”*. El cronista acaba lloant les capacitats de l'aleshores jove pianista: *“En resumen [sic], Rubinstein es uno de los mejores pianistas modernos, posee un mecanismo prodigioso interpreta las obras maravillosamente, sabe matizar a la perfección los más pequeños detalles, es en una palabra: artista de alma y artista de manos; además es muy joven todavía, y a no dudar dentro de pocos años será el primero, el único quizás”*.¹¹⁰

L'altre concert destacat d'aquell any va tenir lloc el 3 de novembre amb l'actuació a la ciutat de l'Orquestra Simfònica de Madrid. Segons la premsa, formaven part del programa *“piezas antiguas y modernas de los más famosos autores y casi puede decirse seleccionadas entre las mejores”*¹¹¹ La crítica digué de l'orquestra que havia tingut *“una ejecución irreprochable”*. Sobre una de les peces interpretades “L'aprenent de bruixot” digué que “Nuestro público que diez años antes hubiera rechazado esta obra o la hubiese ridiculizado por separarse su técnica de las canciones de las viejas escuelas, no sólo la escuchó atentamente, sino que la

¹⁰⁸ *Diario de Reus de avisos y noticias*, 17 d'octubre de 1913, pàg. 2.

¹⁰⁹ *Las Circunstancias: Diario Republicano Gubernamental. Órgano del partido de esta provincia de avisos y noticias*, 31 d'octubre de 1916, pàg. 3.

¹¹⁰ *Las Circunstancias: Diario Republicano Gubernamental. Órgano del partido de esta provincia de avisos y noticias*, 3 de novembre de 1916, pàg. 1 i 2.

¹¹¹ *Las Circunstancias: Diario Republicano Gubernamental, op. cit.*, pàg. 2.

aplaudió muchísimo al terminar” i afegeix que “*Nuestro público de ordinario tan frío y refractario a aplaudir, se entregó rendido a la mágica labor de la orquesta y a la sugestiva batuta del maestro y aplaudió con sinceridad y entusiasmo*”.¹¹²

Al gener de 1917 s’anuncia un concert d’un deixeble de Pablo Sarasate, el violinista Theodoro Werner, que es trobava de pas a la ciutat. Segons la premsa, havia d’oferir un concert integrat per obres del mateix Sarasate com Malagueña, Jota Navarra, aires gitanos a més d’obres d’altres compositors com Bach, Haydn, Wieniawski i Erust.¹¹³ Finalment el concert es va dur a terme l’11 de febrer al Centre Catòlic. El violinista va oferir peces de Wieniawski, Chopin, Sarasate i Saint-Saens entre d’altres, segons la premsa amb gran entusiasme per part del públic.¹¹⁴

El 6 de desembre de 1917 s’inaugurà la delegació de Reus de l’Associació Protectora de l’Ensenyança Catalana. Hi actuà un sextet dirigit pel mestre Estanislau Mateu, que interpretà *Solidaritat de Flors* de Lamotte de Grignon. Després es va representar *La Pecadora* d’Àngel Guimerà. A continuació, el sextet continuà amb el concert interpretant *Fantasia sobre motius de cançons populars, L’Arlesiana* (pastoral i faràndula) de Bizet; *Maruxa* (fantasia) de Vives. Un cor femení dirigit per Piqué cantà un repertori de cançons catalanes: *Trobador* de Narcís Freixa; *La Farigola* de Borràs de Palau, *Cançonetes d’amor* de Piqué; *Cançoneta* d’Ignasi Iglésias i *T’estimo* de Grieg. Es feren també uns parlaments i una lectura de poesies.¹¹⁵

El 16 de maig de 1918 el violinista Joan Manén i el pianista Frederic Longás dugueren a terme un concert organitzat per la secció de música del Centre de Lectura. Al concert no hi va assistir gaire públic, ja fos per la indignació d’alguns

¹¹² *Las Circunstancias: Diario Republicano Gubernamental. Órgano del partido de esta provincia de avisos y noticias*, 5 de novembre de 1916, pàg. 2

¹¹³ *Diario de Reus de avisos y noticias*, 20 de gener de 1917, pàg.2

¹¹⁴ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 15 de febrer de 1917, pàg. 2.

¹¹⁵ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *Teatre Fortuny, més d’un segle*, op. cit., vol. 2, pàg. 108.

abonats amb l'empresa del teatre per temes econòmics, o perquè consideraven que el preu de les entrades al concert era excessivament alt. El cas és que la premsa es lamenta del fet i diu que a Reus “*no hay afición a la música seria*”, ja que “*había en el teatro tres docenas mal contadas de espectadores, o sean todos los profesionales de Reus y tres o cuatro aficionados de verdad*”. A banda d'aquests comentaris la crítica elogià l'execució musical i digué de Manén que era un “coloso del violín, gloria de nuestra tierra”.¹¹⁶

El 1919 hi ha noves actuacions a càrrec de la pianista Paquita Madriguera, l'Orfeó Reusenc i un concert de gran gala a càrrec de l'Orfeó Català, que fou un èxit de públic, no exempt, però, d'algunes picabaralles de caire polític entre espanyolistes i catalanistes.¹¹⁷

El 14 de juny de 1920 torna a actuar a la ciutat l'Orquestra Simfònica de Madrid. Ho farà al Teatre Fortuny amb un repertori integrat per obres de Berlioz, Borodin, Ravel, Beethoven, Albéniz-Arbós, Wagner i Stravinsky, amb gran èxit de públic.¹¹⁸

El concert més destacat del 1921 fou el de la Capella Sixtina del Vaticà, integrada per 75 cantors dirigits per montsenyor Antonio Rella. Interpretaren un repertori de música sacra amb obres de Palestrina, Victoria, Morales, Allegri i Perosi entre d'altres. La premsa se n'ocupa a bastament i en destaca l'efecte de grandesa en l'execució.¹¹⁹

El 1921 neix l'Associació de Concerts de la qual parlem amb més detall en un altre apartat. Des de la seva fundació i fins al 1936, l'Associació concentrà la major part de l'activitat musical de la ciutat.

¹¹⁶ *Las Circunstancias: Diario Republicano Gubernamental. Órgano del partido de esta provincia de avisos y noticias*, 18 de maig de 1918, pàg. 2.

¹¹⁷ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 189.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ *Ibidem*.

No obstant això, fora de l'Associació en aquest primer període de l'entitat,¹²⁰ es continuaran programant altres concerts.

Tornem a tenir notícies d'activitats musicals destacades fora de l'Associació el 7 de març de 1924, quan la secció de música del Centre de Lectura organitzà un concert amb la participació d'un quartet de corda integrat per Joan i Florenci Cogul (violins) M. Grasses (viola) i F. Vergés (violoncel) en el qual varen interpretar els Quartets n. 1 i 2 de Mozart , i el n. 2 de Mendelssohn.¹²¹

Pocs dies més tard, el 14 de març, la Secció de música del Centre organitza una nova vetllada musical en honor a Grieg a càrrec d'Enric Roig (violí) i Juli Esteban (piano), en la qual es van interpretar les obres d'aquest compositor "Himne a la pàtria", "Cançó popular", "El matí" , "Ocellets", "En la Primavera", "En el meu país", "Viatger solitari", "Seguici nupcial", i "Damunt les muntanyes".¹²²

El 2 de maig del mateix any s'hi realitza el concert de final de curs a càrrec de Joan i Florenci Cogul (violins) M . Grasses (viola) i F. Vergés (violoncel); amb la col·laboració de Ricard Guinart, aleshores director de l'Acadèmia de Música del Centre. Oferiren peces de Beethoven, J.S. Bach i Schubert.¹²³

El 1925 la Secció de música del Centre de Lectura organitza noves actuacions. Cal destacar el concert que oferiren la cantant Pilar Rufí acompanyada al piano de Silverí Fàbregas, el 6 de març o les festes musicals organitzades per l'Acadèmia de Música del Centre de Lectura els dies 8 i 15 de maig.¹²⁴

¹²⁰ Com fem referència en un altre apartat del present treball, l'Associació fou refundada el 1954 i actualment continua activa.

¹²¹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op cit.*, vol. 2, pàg. 109.

¹²² *Ibidem*.

¹²³ *Ibidem*.

¹²⁴ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op cit.*, vol. 2, pàg. 115.

El 24 de maig de 1929 al Teatre Bartrina hi oferí un concert de violoncel Bonaventura Casalins, amb força èxit.¹²⁵

EL 20 de febrer de 1930 se celebra al Teatre Bartrina el festival de Ràdio Barcelona organitzat per Ràdio Reus. Hi actuaren la Banda Municipal de la ciutat, dirigida per Xavier Vidal, que també hi actuà com a pianista, l'Orfeó Reusenc, dirigit pel mestre Estanislau Mateu, la Cobla Catalunya dirigida per Pere Llorens, a més de el baríton Joan Fuster i la soprano Adelita Vendrell, el violinista Joan Cogul i el pianista Joan Giró. S'hi llegiren poemes de poetes reusencs i s'hi feren diverses conferències.¹²⁶

EL 24 de març de 1930 Josefina Cruzado Tàrrega ofereix un concert de guitarra al Teatre Bartrina i el 3 de juny la cantant Mercè Plantada realitzà un recital de cançons.¹²⁷

El 17 i 18 de febrer de 1932 se celebrà un concert a càrrec del tenor Miguel Fleta, acompanyat al piano per Pilar Caveró. S'interpretaren una ària de l'òpera *Fanciulla del Vest* de Puccini, *Berceuse* de Gretchaninoff, *El trust de los tenorios*, de Serrano, *Le roy d'Ys* de Lalo, *Si ahondando hubieras en mi ser*, de Denza, *El sueño de Massanet*, *Romanza de la flor*, de Bizet, i *El huésped del sevillano*, de Guerrero.¹²⁸

Després de la desfeta de la Guerra Civil, es tornen a programar concerts a la ciutat de Reus pocs mesos després de la fi del conflicte. Tot i que al Teatre Bartrina no hi haurà activitat musical fins al 1943 com comentarem més endavant, no passa el mateix al Teatre Fortuny: el 2 de juliol de 1939 s'hi celebrà el I Centenari del naixement del pintor Marià Fortuny amb l'actuació de la Banda Municipal de Barcelona. L'actuació es va retransmetre per Radio España de Reus EAJ11.¹²⁹

¹²⁵ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 135.

¹²⁶ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 141.

¹²⁷ *Ibíd.*

¹²⁸ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 207.

¹²⁹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 61; vegeu també *Diario Español*, any I, n° 141, 5 de juliol de 1939, pàg. 3.

El 1940 es va intentar dur a terme una sèrie de concerts mitjançant un cicle de concerts de primavera que havien d'inaugurar-se amb l'actuació del violinista Francesc Costa.¹³⁰

Al juliol de 1940 es presenta al Teatre Fortuny l'Orquesta Filarmónica de Educación y Descanso, integrada per disset professors sota la direcció d'Estanislau Mateu Valls. L'integraven els músics Joan Cogul, concertino; Joan Gibert, Florenci Cogul, Joan Pi i Pere Bargalló, violins primers, Sebastià Sotoca, Emili Auqué, Alfons Barceló, Josep Bové, Joan Jornet i Xavier Bargalló, violins segons; Marià Grases, i Àngel Marimón, violes; Joan Domènech (solista) i Josep Maria Pi, violoncels, i Joan Prats i Salvador Monné al contrabaix. El programa d'aquest primer concert incloïa, entre altres, les següent obres: *Ària en Re menor* de Handel; *Hores Místiques* de Boellmann; l'*Ària en Re Major* de Bach i la *Serenata Nocturna* de Mozart.¹³¹

Tornarem a veure l'orquestra en acció amb motiu dels Actes en Honor a Santa Cecília, el 24 de novembre del mateix any, ja que va actuar durant la missa que es va oferir en honor seu a la parròquia de Sant Joan Baptista. ¹³²

Pocs dies més tard, el 28 de novembre, l'Orquesta d'Educación y Descanso actua novament, en aquesta ocasió al Teatre Fortuny. El programa que van oferir era el següent: "*Primera parte: Álbum de Juventud, op. 68 de Schuman: Canción, Scherzada, Thema, Ensueño, Pequeña Fuga; Larghetto, de Beethoven; Intermedio del Segundo Cuarteto de Mendelshon; Canzonetta del Primer Cuarteto de Mendelshon. Segunda parte: Andantino, de P. J. Massana; Preludio de la guite*

¹³⁰ *Diario Español*, any II, nº 395, 27 d'abril de 1940, pàg. 5. Vegeu també ARNAVAT, Albert (dir.) ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: ibídem.

¹³¹ *Diario Español*, any II, nº 453, 4/07/1940, pàg. 3.

¹³² *Diario Español*, any II, nº 574, 22/11/1940, pàg. 3.

Andalucía, de Zacirsky; Danza Española núm. 5 de Granados, y Acuarelas Valencianas de E. López Chávarri".¹³³

Sobre aquest concert, la crítica del *Diario Español* (l'únic de la província aleshores) digué que *"pusieron toda su alma los profesores, logrando interesar vivamente a los oyentes. El Preludio de la Suite «Andalucía» op. 75 de Zacirsky, que fue bisado al final del Concierto, obtuvo, a nuestro juicio, una interpretación magistral. [...] Impecable la «Danza Española» de Granados, y un gran triunfo de la Orquesta en las «Acuarelas Valencianas» de López Chávarri, con las que terminó el Concierto. No queremos rebuscar adjetivos para ajabár esta nueva actuación de la Filarmónica de la O.N.E.D. Sólo diremos, para satisfacción de Maestros y Profesores, que los aficionados a la música nos sentimos orgullosos de contar con un conjunto tan lleno de estímulos y facultades para conservar y enaltecer el prestigio musical de nuestra ciudad.*"¹³⁴

Després d'aquests concerts es perd el rastre de l'Orquesta en premsa fins gairebé dos anys després, quan *Diario Español* publica una crítica signada per l.:

Un éxito sin precedentes [...]. Así lo proclamó con absoluta unanimidad el selecto y numerosísimo público [...] Y cuando la vox populi se manifiesta con tal general expresión, poca cosa le resta por comentar al crítico como no sean las inexplicables y dilatadas ausencias a que se ven sometidas las manifestaciones musicales de nuestros valores locales que, puestas a prueba, saben satisfacer plenamente la sensibilidad de los oyentes. Porque después del resultado obtenido ahora, cabe preguntar si es concebible que hayan podido transcurrir cerca de dos años desde la anterior actuación de la Orquesta, malográndose con ello para sus componentes un tiempo precioso de estudio y para la afición reusense un motivo de goce espiritual y de legítimo orgullo.

¹³³ *Diario Español*, any II, nº 579, 28/11/1940, pàg. 2.

¹³⁴ *Diario Español*, any II, nº 582, 1/12/1940, pàg. 3.

En aquest concert es va estrenar a la ciutat la suite de Cyril Scott.¹³⁵

El 29 d'abril de 1941 s'inaugurà un cicle de concerts promoguts pel Patronato Artístico de FET i de las JONS, amb l'actuació del pianista José Cubiles, que va interpretar obres de Bach, Rameau, Chopin, Turina, Falla, Albéniz i Granados.

El 15 de maig de 1941 va tenir lloc al Teatre Fortuny un "*selectísimo concierto*" integrat per una primera part d'àries d'òpera, a càrrec dels "*renombrados artistas*" Josefina Blanc, soprano —que provenia del Liceu—, José Farré, tenor; Josep Freixa, director; i una nena prodigi de set anys, la violinista Mercè Serrat, acompanyada al piano per Maria Teresa Borràs.¹³⁶ El concert es va repetir l'endemà al Salón Moderno de Tarragona.¹³⁷

El 31 de maig del mateix any es realitzà un concert amb motiu de les Festes de Reconciliació del Santuari de Nostra Senyora de Misericòrdia, amb la intervenció de la Banda Municipal dirigida pel mestre Xavier Vidal, un grup de músics dirigits pel mestre Estanislau Mateu i F. Santacana i M. Teresa Rius, cantants reusencs, acompanyats de Pau J. Bartolí. El programa constava de tres parts, dues amb música instrumental i una íntegrament d'àries d'òpera.¹³⁸

El 8 de juny l'Orquestra Simfònica de Madrid (Orquestra Arbós) dirigida per Conrado del Campo, ofereix el segon concert del Patronato de la FET y de las JONS.¹³⁹ La crítica en lloà la interpretació destacant "*«el andante» de la «Incompleta» de Schubert, que la orquesta bordó maravillosamente. El «scherzo» de Dukas, «El aprendiz de brujo», obra muy conocida, pero esplendidamente [sic] resuelta; la sexta sinfonía de Tchaikowsky, la más interesante de tan genial compositor ruso y que fue acogida con gran entusiasmo e interés*".¹⁴⁰

¹³⁵ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 61.

¹³⁶ *Diario Español*, any III, n° 720, 14/05/1941, pàg. 2.

¹³⁷ *Diario Español*, any III, n° 722, 16/05/1941, pàg. 3.

¹³⁸ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 61.

¹³⁹ *Diario Español*, any III, n° 742, 08/06/1941, pàg. 3

¹⁴⁰ *Diario Español*, any III, n° 743, 10/06/1941, pàg. 3 i 4.

A la tercera part el programa es dedicà íntegrament a diverses obres de Wagner: el Preludi de *Lohengrin*; *Murmuris de la Selva* i l' "Obertura" del *Tanhausser*: "obra en la que la orquesta se supera a sí misma y escuchó una de las más entusiastas y frenéticas ovaciones, que obligaron saludar reiteradamente a los profesores. Esta, para corresponder a tan extraordinaria manifestación de entusiasmo, dio, además «La Boda de Luis Alonso» obra que seduce por su brillante aire, español y se reprodujeron las ovaciones que persistieron durante largo rato. La labor de la citada masa orquestal en este concierto fue- magistral y como pocas veces se recuerda [...] merece, desde luego, nuestra más cálida y sincera felicitación para tan simpáticos músicos y su ilustre director. [...] La sala del Fortuny presentaba el aspecto de las más grandes solemnidades. Ni una sola localidad quedó vacía".¹⁴¹

El 17 de febrer de 1942 actua al Fortuny l'Orquestra Filarmónica de *Barcelona* dirigida per César de Mendoza Lasalle en un altre concert organitzat pel Patronato Artístico de PET y de las JONS. Hi va assistir una "selecta y distinguida concurrencia, ávida de gustar las excelencias de la buena música". El crític del *Diario Español*, que signa com "I.", qualifica el concert de "verdadero acontecimiento musical" i felicita tant els organitzadors com el director i l'orquestra.¹⁴²

EL 27 d'octubre del mateix any actua al Teatre Fortuny l'Orquestra de Cámara de Reus, de Educación y Descanso, que comptà amb la col·laboració de Rosa Balcells, arpista, i Antonio Martín, pianista. Segons el crític del *Diario Español*, "No quedamos defraudados ni mucho menos, y ya, en principio, afirmamos que la velada constituyó un verdadero acontecimiento artístico. Porque desde el inicio, con los armónicos acentos del arpa y la delicadísima sensibilidad con que Rosa

¹⁴¹ *Diario Español*, ibídem.

¹⁴² I. "El Concierto de la Orquestra Filarmónica de Barcelona en Reus" dins *Diario Español*, any IV, nº 960, 19/02/1942, pàg. 5.

*Balcells acompanyava la pulcra dicció de les obres, el ánimo del oyente quedó suspenso y sumergido en las más inefables ternuras del espíritu”.*¹⁴³

EL 18 de març i el 15 d'abril de 1943 arriba la música al Teatre Bartrina. S'hi realitzen el I i II Concurso de Cantores, en què els participants interpreten cançons regionals, sarsueles o melodies modernes.¹⁴⁴

El 26 de maig 1943, el Patronato Artístico de FET y de las JONS, organitza un nou concert amb l'actuació del pianista Antonio Martin. El programa incloïa peces de Mozart, Weber, Chopin, Turina, Albéniz i Falla, que foren interpretades pel pianista de forma impecable segons la premsa.¹⁴⁵

L'11 de juny de 1943 actuen al Teatre Fortuny el violinista Juan Manén, la soprano Mercè Plantada i la pianista María Teresa Balcells, en una actuació novament patrocinada pel Patronato Artístico de FET y de las, JONS. La premsa en ressalta la qualitat de l'actuació així com l'èxit que va obtenir entre el públic assistent.¹⁴⁶

El 17 desembre 1943 la pianista Hilda Fortuny oferí el primer concert de la seva gira per l'Estat espanyol al Teatre Fortuny. El programa incloïa obres de Rachmaninoff, Albéniz, Chopin i Beethoven, entre altres.¹⁴⁷

El 10 de febrer de 1944 torna a actuar la pianista Hilda Fortuny en el mateix teatre, aquest cop acompanyada de la soprano Joaquina Muntadas i del rapsode Lluís Tarrau. La pianista tornà a oferir un concert l'1 de juny, amb un programa que incloïa en els bisos la “Raverie” del compositor reusenc Joan Pujol.¹⁴⁸

¹⁴³ *Diario Español*, any IV, nº 1174, 29/10/1942, pàg. 7.

¹⁴⁴ ARNAVAT, Albert; BESORA, Joaquim [et al.]: *op.cit.* vol. 1, pàg. 188.

¹⁴⁵ *Diario Español*, any V, nº 1353, 28/05/1943, pàg. 3.

¹⁴⁶ *Diario Español*, any V, nº 1367, 13/06/1943, pàg. 3.

¹⁴⁷ *Diario Español*, any V, nº 1525, 16/12/1943, pàg. 5 i any V, nº 1526, 17/12/1943, pàg. 3.

¹⁴⁸ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op.cit.*, vol. 2, pàg. 63.

El 13 d'abril actuà al Teatre Fortuny el guitarrista Alfonso Sorrosal. Pocs dies després, el 21 d'abril, el pianista Mira Figuroa interpreta obres de Liszt, Chopin, Cyril Scott, Debussy i Bach. El concert anava precedit d'una gran expectació que queda reflectida en la premsa de l'època.¹⁴⁹ Segons la crítica, el pianista executà el programa d'una forma càlida i pulcra, cosa que va agradar al públic, que en va sortir plenament satisfet.¹⁵⁰ Mira Figuroa tornà a actuar al Fortuny el 24 de novembre del mateix any, estrenant *Preludio*, una obra del compositor reusenc Francesc Tous.¹⁵¹

El 9 de novembre de 1944 el violinista Francesc Costa acompanyat pel pianista Blay-Nét oferí un concert al Teatre Fortuny. El programa incloïa obres de Haendel, Tartini, Mendelssohn, Albéniz, Brahms i Sarasate, entre d'altres.¹⁵²

El 14 de desembre del mateix any, el violinista Henry Lewkowicz amb l'acompanyament del pianista Pedro Vallibera oferiren un concert al Teatre Fortuny.¹⁵³

Per adquirir una normalitat cultural a la ciutat, calia recuperar l'oferta estable de concerts que s'havia assolit en la dècada dels anys vint i trenta amb l'associació de concerts. Josep Vila, empresari del teatre Fortuny, n'era ben conscient i per això va intentar al llarg dels anys quaranta, organitzar cicles de concerts. No obstant això, l'empresari no va trobar en les autoritats del moment ni en la premsa el suport necessari. De fet, quan Lucia C. de Manresa en una carta oberta al *Diario Español*, demana que se li atorgui una medalla honorífica per haver programat el concert del

¹⁴⁹ *Diario Español*, any v, n° 1628, 16/04/1944, pàg. 3, vegeu també *Diario Español*, any v, n° 1632, 21/04/1944, pàg. 3.

¹⁵⁰ *Diario Español*, any v, n° 1634, 23/04/1944, pàg. 3

¹⁵¹ *Diario Español*, any v, n° 1826, 24/11/1944, pàg. 3 i també *Diario Español*, any v, n° 1829, 28/11/1944, pàg. 3.

¹⁵² *Diario Español*, any v, n° 1812, 08/11/1944, pàg. 2 i també *Diario Español*, any v, n° 1813, 09/11/1944, pàg. 2.

¹⁵³ *Diario Español*, any v, n° 1845, 14/12/1944, pàg. 3.

violinista Henry Lewkowicz, a més dels altres concerts del cicle,¹⁵⁴ des del mateix mitjà se li respon negativament dient que la medalla és per qui es sacrifica i vetlla per la puresa de l'art, cosa que, segons aquest diari no passa amb l'esmentat empresari.¹⁵⁵ Davant d'aquesta resposta l'empresari envià també una carta oberta en què agràia el suport que li havien donat alguns lectors i demanava posar fi a la polèmica.¹⁵⁶ Després d'aquest fet, Josep Vila gairebé no programarà música clàssica al Teatre Fortuny, i passarà a ser, d'aquesta manera, la gran absent de la vida cultural de la ciutat.¹⁵⁷

L'11 de gener de 1945 el violoncel·lista Ricard Boadella acompanyat al piano per Josep Maria Roma. La crítica destaca la interpretació de la *Sonata en la* de Grieg i l'*Habanera* de Ravel.¹⁵⁸

Després d'això, la música de concert serà la gran absent del Teatre Fortuny fins a la refundació de l'Associació de Concerts el 1954. Tot i així s'hi celebren alguns concerts com les sessions —vermut dels diumenges que inicien al novembre de 1946 al Café del Teatre el sextet Cogul. Aquest sextet també era l'encarregat d'amenitzar les sessions de cinema del mateix Teatre Fortuny. Entre el programa que van oferir en la primera sessió, el 10 de novembre, destaquen *María del Carmen*, pasdoble del mestre Quiroga; *El trust de los tenorios*, selecció del mestre José Serrano; *Un peu d'amour*, cançoneta de J.Silesu; i alguns xotis i foxtrots a més de fragments de *Tannhauser* de Wagner¹⁵⁹; o el concert del violinista Juan Manén, organitzat amb col·laboració amb Ràdio Reus i la revista *Ritmo* de Madrid, que es realitzà el 4 juny de 1948; el concert de l'Orquestra Simfònica de Madrid el 25 de juny del mateix any; el concert de la pianista tarragonina Carmen Flechas el 29 d'octubre (dins el programa de la *II Feria de Muestras de la Provincia de*

¹⁵⁴ *Diario Español*, any v, n° 1849, 21/12/1944, pàg. 3.

¹⁵⁵ *Diario Español*, any v, n° 1854, 27/12/1944, pàg. 5.

¹⁵⁶ *Diario Español*, any v, n° 1855, 28/12/1944, pàg. 3.

¹⁵⁷ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 64.

¹⁵⁸ *Diario Español*, any vi, n° 1872, 17/01/1945, pàg. 3.

¹⁵⁹ *Diario Español*, any vii, n° 2538, 10/11/1946, pàg. 4.

Tarragona) o el concert que dugué a terme el 15 d'agost de 1950 l'orquestra americana Jaime Camino "y su grandiosa orquesta de color".¹⁶⁰

El 12 de desembre de 1951 al Teatre Bartrina, Mario Mateo, presentat com un dels compositors més prestigiosos de l'època, oferí *La religiosidad en la música, Fátima y el Occidente*, acompanyat de la soprano M. Fàbregas. El programa era el següent: "«*Andante de la sonata 1930*»; «*Blanes y Xerradissa d'ocells*» (piano); *Invocación, dos Ave Marías líricas y Villancico (canto y piano)*; «*Ave de Fátima*» (popular)"¹⁶¹. Mateo havia compost "Ave de Fátima", coneguda com l'himne oficial a Ntra. Senyora de Fàtima.¹⁶²

A part dels concerts habituals durant l'any en festius assenyalats (Nadal, Corpus, Santa Cecília, etc.), hom es lamenta de l'escassetat de concerts a la ciutat de Reus. Aquest serà un motiu més pel qual un grup de joves i exsocs impulsaran la refundació de l'Associació de Concerts, entitat desapareguda el 1939, des d'inicis dels anys cinquanta, s'aconseguirà tirar endavant a finals de 1953, i serà ja una realitat el 1954.

Des d'aquest moment, la pràctica totalitat dels concerts que es programaran a la ciutat de Reus, des d'aquesta data i fins als anys vuitanta, majoritàriament al Teatre Fortuny, es duran a terme de la mà d'aquesta associació.

¹⁶⁰ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 197.

¹⁶¹ *Diario Español*, any XII, nº 4122, 12/12/1951, pàg. 4.

¹⁶² *Ibidem*.

1.3 L'Òpera i la Sarsuela a Reus

1.3.1 Les primeres representacions

L'òpera i la sarsuela foren dos gèneres amb força èxit a la ciutat de Reus, com a la resta del territori català, especialment en els segles XIX i XX.

En aquest període, Reus emergí com a ciutat industrial i benestant (recordem que arribà a ser anomenada “segona ciutat de Catalunya”) i acostumava a copiar les maneres de fer de la capital, Barcelona, que considerava una mena de germana gran a imitar.

L'òpera i la sarsuela es popularitzaren tant que habitualment els concerts instrumentals o vocals del segle XIX estaven plens de fragments de les òperes més conegudes per tothom, ja que això era ben rebut per part del públic.

L'òpera havia nascut a Itàlia al segle XVII però no arribarà a Catalunya fins a principis del XVIII, ja que, en el moment del seu naixement, Catalunya estava immersa en un període tèrbol de vicissituds polítiques i econòmiques: la pesta, la guerra dels Segadors (1640-52). Foren uns anys nefastos que, juntament amb el govern de Felip II, portaran el país a l'aïllament cultural.

D'altra banda, encara que l'òpera hagués arribat a Catalunya en el moment del seu naixement, tampoc hi havia teatres per difondre-la.¹⁶³

La primera representació d'òpera a Reus, de la qual tenim constància documentada, es realitzà el 1728:¹⁶⁴ *“Cuando los festejos religiosos en loor de S.*

¹⁶³ ALIER, Roger: *L'òpera*, Barcelona, Dopesa, 1979, pàg. 5-10. Ens fa una bona descripció del context social del moment. L'únic teatre que va tenir Barcelona fins ben entrat el segle XIX era el Teatre de la Sta. Creu.

Juan de la Cruz, tributados en Abril por los carmelitas descalzos, refiere la descripción impresa que se publicó: que entablados dispuestos al efecto en varios puntos de la población, y también en el presbiterio de la iglesia del convento, se cantó «una ópera á estilo de Italia»¹⁶⁵. És a dir, que, pel que sembla, aquesta primera òpera es cantà en el recinte de l'església i no pas en un teatre, cosa avui dia impensable.

Sembla que a finals de 1727 el capità general de València, d'orígens nobles italians ¹⁶⁶ féu venir al seu palau la companyia d'òpera de Francesco Corradini. Aquesta companyia hi estaria actuant fins el 1728, data que abandonaria la ciutat de València. Tot i que no disposem de cap més dada respecte d'això, seria lògic pensar que la companyia que actuà a Reus el 1728 seria la de Corradini, que es dirigia segurament cap a la ciutat de Barcelona. Reus, que aleshores era un eix important de comunicació, ja que hi convergien diversos camins, li vindria de pas en el trajecte, i, com deuria fer en altres localitats del recorregut, aprofitaria per actuar-hi.

Sembla que va agradar, perquè el 1733 les actes municipals del 12 de setembre documenten el següent fet operístic. Així, amb el mestre de capella Jaime Beltri, *"en los días de las fiestas 25, 26, y 27 de octubre, en los actos de paro o descanso de la procesión y en sitios determinados en donde se habían levantado tablados al efecto «unos muchachos vestidos con toda propiedad que representaron ninfas y otras alegorías, igual á lo que se hizo en las fiestas de los padres descalzos para la canonización de S. Juan de la Cruz, cantaron un drama sacro u ópera»".* No queda

¹⁶⁴ A Barcelona, primeres representacions d'òpera es realitzaren a la cort dels Àustria cap al 1708. Vegeu ALIER, Roger: op.cit., pàg.10.

¹⁶⁵ BOFARULL Y BROCÀ, Andreu de: *Anales de Reus desde su fundación hasta nuestros dias*, Reus, Imp. De la V. é hijo de Sabater, 1866. No hem pogut localitzar el text original al que fa referència. Les cometes al final del paràgraf hi són en el text original.

¹⁶⁶ ALIER, Roger: op. cit., pàg. 17. Ens parla d'aquest personatge i ens diu que era príncep de Campofiorito.

del tot clar segons aquest document què entenien per òpera o si empraven el mateix terme per a les representacions vocals religioses i profanes.

Passaran molts anys fins que no tornem a tenir notícies de música operística o teatral. Serà el 1761 quan Andreu de Bofarull¹⁶⁷ ens parlarà d'una "*compañía de cómicos italianos*" que fan "*funciones en el teatro*". El teatre del qual ens parla Bofarull era un edifici ruïnós i precari, construït el 1761 i antecessor del Teatre Principal de Reus. Fins al segle XVIII Reus no tenia un lloc concret destinat a qualsevol tipus d'actuació teatral. Per a aquesta finalitat s'improvisaven escenaris en les places, porxos, atris de la vila o fins i tot en els estables de les cases.

Malgrat tot, hi hagué algun intent de cercar un lloc fix per a les representacions però les circumstàncies polítiques i socials de l'època van impedir que passessin de ser bones intencions fins un segle més tard. El 1671 un pastor anomenat Bernat Barberà, que disposava d'un local cèntric que ja no li podia servir per a les seves tasques, decideix donar-lo a la ciutat a canvi que serveixi per a les representacions teatrals i que se li concedeixi un espai més adient per al bestiar.

Malauradament, les guerres i la pesta que afectaren Reus en els anys següents impediren que la seva petició pogués ser atesa degudament fins un segle després. El 1754 el Govern Municipal pren la determinació de construir un teatre a la ciutat i aquests terrenys foren reclamats per a la seva construcció. L'Ajuntament, veient que el lloc ja no era idoni per establir-hi el teatre, optà per cedir terrenys a la muralla a prop de la plaça del Joc de la Pilota i de l'església de la Puríssima Sang.¹⁶⁸

¹⁶⁷ BOFARULL Y BROCA, Andreu de.: *op. cit.* pàg. 575.

¹⁶⁸ TARRAGÓ ARTELLS, Maria: *El Teatre de les Comèdies de Reus. Un exemple de vitalitat ciutadana (1761-1892)*., Tarragona, El Médol, 1993, pàg.18.

El 1761 es construeix, finalment, el teatre. L'edifici que es bastí, però, no disposava de les condicions necessàries, i en pocs anys va quedar obsolet. Probablement era encara massa d'hora per dur a terme un projecte seriós i ferm en aquest sentit.

1.3.2 El teatre de les comèdies: primers passos

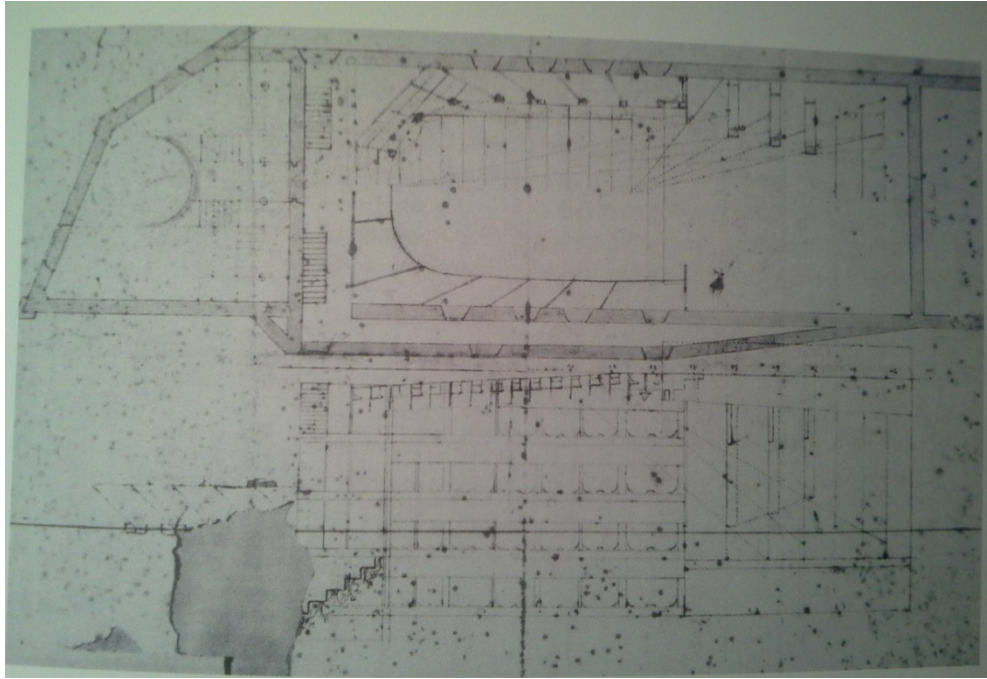
Però les coses canviaran molt a partir del març del 1770. En aquesta data el Pío Hospital es fa responsable únic del vell teatre. Aconseguia així de poder-se finançar amb la venda d'entrades i garantir així la sanitat a la ciutat.

L'hospital era regit per una junta d'administració que depenia de l'Ajuntament, que n'era l'autèntic propietari. Fins aleshores, s'havia mantingut amb una petita aportació del comú i l'explotació dels forns de pa, donacions, almoines, censals... Però aquest sistema de subsistència que havia funcionat en els primers anys de la seva existència, era insuficient al segle XVIII. Per això, els membres de la junta lluitaran per aconseguir dirigir el teatre.¹⁶⁹

Al febrer de 1775, el síndic Francesc Bofarull presenta a la junta de l'hospital els plànols de remodelació del teatre. Es durà a terme el mateix 1775 i s'acabarà el 1777. Andreu de Bofarull ens en parla als seus *Anales* i ens diu que "*Lo llevaron a cabo en poco tiempo*".¹⁷⁰

¹⁶⁹ No serà l'únic cas en què del benefici del teatre n'és dipositari i director l'hospital. Recordem que a Barcelona, en aquest mateix període, l'Hospital de la Santa Creu dirigia el teatre Principal de la mateixa manera que a Reus.

¹⁷⁰ BOFARULL Y BROCA, Andreu de: *op. cit.* pàg. 576.

Il·lustració 6: Plànols del Teatre Principal de Reus el 1775 segons l'arquitecte M. Picanyol (AHCR)

Aquesta remodelació interior suposa el naixement d'un teatre nou encara que s'hagi aprofitat la façana i l'emplaçament del teatre anterior. L'única imatge que en tenim és el dibuix que en féu Tomàs Bergadà, i que representa una façana senzilla de planta baixa i dos pisos.

Il·lustració 7: El Teatre Principal segons un dibuix de Tomàs Bergadà.

A l'interior s'hi va construir una estructura de galliner a la platea, on el públic se separava per sexes, i diversos pisos amb llotges, i les del primer pis eren llotges tancades. Les escales des del vestíbul hi conduïen directament. Per al galliner, a la planta baixa unes altres escales els portaven directament a les seves localitats per evitar aldarulls.

La sala tenia uns 28 metres de fondària per 10 d'amplada. La boca escenari tenia 6 metres d'ample i 5 i mig alt.¹⁷¹

L'arquitecte que portà a terme el projecte fou Miquel Picanyol de Barcelona, a qui el 1772 trobem treballant en la construcció de l'altar de Santa Maria del Mar.

L'interior estava decorat amb pintures de Pere Pau Muntanya, el mateix pintor que en aquell període decorà el Palau Bofarull, perquè n'era propietari el promotor de la

¹⁷¹ Els plànols teatre són al Museu Comarcal de Reus. A l'Arxiu Històric Comarcal hi podem trobar els que l'arquitecte Pere Caselles va fer abans d'enderrocar-lo.

reforma del teatre. També els pintors Batista Sisle i l'italià Perruchetti col·laboraren en la decoració del teatre.

Al llarg del temps el teatre s'anà posant al dia, amb les reformes necessàries.¹⁷² D'aquesta manera, aconseguirà esdevenir el segon teatre de Catalunya.

La caserna militar, inaugurada el 1760, dotava el públic de teatre. Els militars n'eren clients assidus, a falta d'altres entreteniments a la vila. No era, però, un públic exemplar. El seu mal comportament suposarà moltes queixes i molts maldecaps per al teatre.¹⁷³

Entre els militars de la caserna i la gent de la vila, el públic era força nombrós. Es feien diverses representacions diàries des de les quatre de la tarda fins a les deu de la nit, sense excessives repeticions perquè les companyies duïen un extens repertori que anaven utilitzant. Tot plegat, complica la gestió del teatre, fins al punt que els membres de la Junta d'Administració no se'n poden fer càrrec, ja que tots tenen la seva pròpia feina i decideixen llogar algú que se n'ocupi de manera exclusiva. És així com apareix la figura de l'*alcaide*, que es fa càrrec del teatre en la seva globalitat: comptabilitat, cura de l'edifici i tot el relacionat amb el tracte amb les companyies per contractar. I és que arribà el punt que la Junta d'Administració es veié obligada a arrendar el teatre a les companyies que el volguessin llogar pels mateixos motius abans esmentats, el teatre duia massa feina i els membres de la

¹⁷² Per exemple, el 1778 sorgí una disposició que obligava els teatres a obrir les portes cap enfora per evitar desgràcies en cas que es calés foc al teatre, cosa que, a causa del tipus d'il·luminació emprada, passava amb certa facilitat. També es demana de tenir aigua i una mànega a l'abast. El 1779 fan reformes pertinents per garantir la seguretat en aquest sentit.

¹⁷³ Vegeu TARRAGÓ ARTELLS; Maria: *op. cit.* pàg. 50-51, on trobareu reproduïts alguns documents i cartes de l'època que fan esment a aquest punt.

junta no se'n podien ocupar. Els arrendaments eren per dos anys. Començaven el dia de Pasqua de Resurrecció i finalitzaven en acabar el Carnaval del segon any.¹⁷⁴

El primer alcaid del Teatre Principal o de les Comèdies serà Agustí Garriga. Ell fou el primer a anotar les dades dels contractes d'arrendament que es feien en un llibre que es conserva a l'Arxiu Històric Comarcal i que conté anotacions dels contractes realitzats entre el 1784 i el 1790. Tot i el seu mal estat, hi podem llegir a la primera plana:

Libro de la administración del teatro [sic] propio de la presente villa de Reus a cargo de Agustín Garriga guarda teatro y Alcayde [sic] de el: en que se notaran los ajustes que la admn. del Sto. Hospital el y sus administradores agan assi [sic] en las Compañías de Cómicos españoles como en los bailarines, operistas, volatines y demás gentes agan diversiones [sic] públicas y los productos que diaria y generalmente se saquen de cada uno a favor del Sto. Hospital, cuyo libro empieza el presente año del Señor de 1784.

Apuntàvem abans que el mal estat del llibre en fa difícil la lectura i interpretació. Hi podem trobar dades referents a les dates en què van actuar, el nom dels actors i actrius de la companyia, directors, preu de les localitats... Però no consta enlloc el nom dels autors de les obres representades ni el títol o gènere, tot i que en algunes diversos motius ens fan pensar que podria tractar-se d'una òpera o opereta, encara que no ho puguem afirmar amb tota seguretat i encara que no ho especifiqui enlloc. Sabem, però, gràcies a aquests contractes, que s'hi interpretaven obres amb text cantat interpretades sempre per artistes italians. Per això, de tot plegat, en podem deduir que segurament s'hi interpretaven òperes, tot i que, ara com ara, no podem especificar quines.

¹⁷⁴ Per a més detall sobre les condicions d'arrendament del teatre, vegeu TARRAGÓ I ARTELLS, Maria: *op. cit.*, pàg. 63 a 72.

1.3.3 El segle XIX. Consolidació i èxit dels espectacles a la ciutat

Hem vist com al segle XVIII, per les minses dades que hem pogut localitzar, les representacions d'òpera i sarsuela no havien assolit encara la popularitat que agafaran al llarg del segle següent.

Les coses canviaran, i molt, un cop entrat el nou segle. L'òpera i la sarsuela s'aniran popularitzant i aniran prenent força, a poc a poc. En aquest sentit, és simptomàtic que, entre tots els papers i documents diversos que hem remenat per a la realització del present treball, hem topat amb molta música instrumental i hem pogut comprovar que en gairebé tots els concerts s'hi interpretava algun fragment corresponent a una òpera o sarsuela, prova de la coneixença per part del públic d'ambdós gèneres. A Reus, dos seran els escenaris que contribuiran a aquesta difusió de la música teatral: el Teatre Principal o de les Comèdies i el Teatre Fortuny. També algunes societats i cafès i també els populars Jardins d'Euterpe aportaran el seu gra de sorra, però en menor proporció.

1.3.3.1 El Teatre de les Comèdies en el segle XIX

Al segle XIX, l'efervescència cultural omple d'entitats la ciutat i li surten competidors al Teatre de les Comèdies: els Jardins del Tívoli, els Jardins de l'Euterpe, i el seu competidor més gran, el Teatre Fortuny.

Intentarà acomodar-se als nous temps, fent les reformes necessàries. Així el 1830 s'hi instal·la una nova il·luminació a còpia de gas, i es demanarà a Francesco Lucini que restauri i redekori el teatre.

Il·lustració 8 La llotja del Teatre Principal. Llapis sobre paper. Reus, 17 de gener de 1858. IMMR 7329

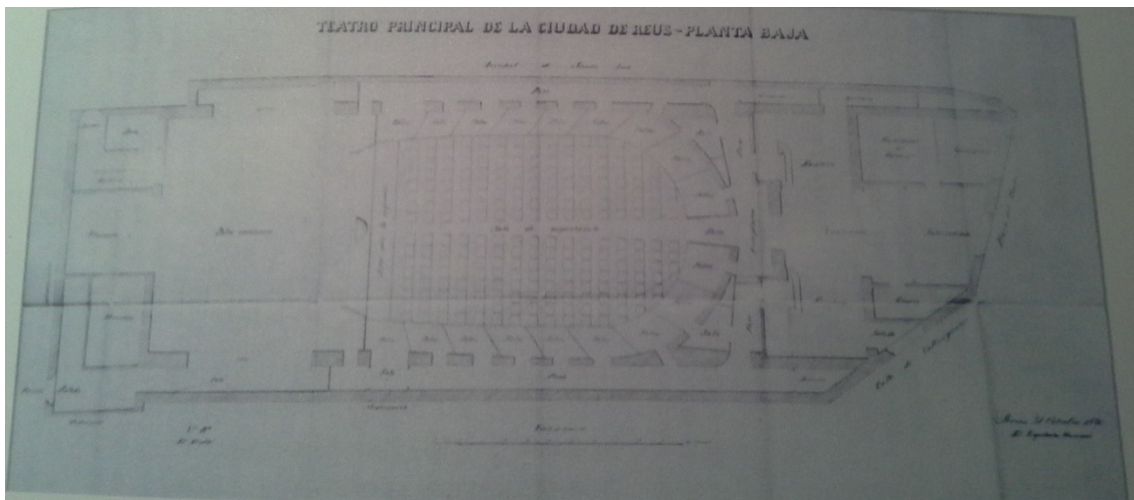
Amb el nou segle, l'assistència de públic al teatre continua essent nombrosa. Un factor força important és que canvia el tipus de públic. Amb la Revolució Francesa molts francesos havien fugit de la revolta i s' havien instal·lat a la ciutat. Eren generalment gent d'un nivell cultural i intel·lectual molt més elevat que la resta de ciutadans i això suposarà un canvi en la societat local i en els gustos del públic assistent al teatre i, per tant, en les obres representades, com veurem més endavant.

El pas dels anys, però, converteix l'edifici en ruïnós, i tot i que els reusencs estimaven el seu teatre i no estalviaven aportacions econòmiques per mantenir-lo, i arriba el punt, el 1890, en què està tan deteriorat que cal enderrocar-lo per raons de seguretat.¹⁷⁵ D'altra banda, el mal estat de conservació havia fet que minvessin considerablement el nombre de representacions en el teatre, i en els darrers anys d'existència només les seccions del Centre de Lectura en feien ús. Ambdues

¹⁷⁵ Vegeu a l'Arxiu Històric Comarcal de Reus la *Carpeta "Derribo del teatro Principal, año 1890-1892"* en el lligall "Sección de fomento, expediente 26". Vegeu també TARRAGÓ ARTELLS; Maria: *op. cit.* pàg. 73.

circumstàncies el faran desaparèixer, ja que no pogué resistir la competència amb el Teatre Fortuny.

En el seu solar s'hi construeix el Banc d'Espanya, avui Museu Comarcal Salvador Vilaseca de Reus.

Il·lustració 9 :Plànols del Teatre Principal el 1890.

1.3.4 Obres representades al Teatre Principal

La primera òpera representada al Teatre Principal de la qual tenim constància documental es portà a l'escenari el 1814. Una companyia lírica italiana que havia estat fent representacions a Barcelona actua en aquest teatre el 27 d'abril amb l'òpera *La Isabela*. Des de sempre a Reus hi ha una certa tendència a imitar el que es fa a Barcelona. Per això creiem que, encara que no tinguem per ara constància documental, moltes de les obres que es representaven a la Ciutat Comtal es deurién veure també a la nostra ciutat tant en aquest període com en èpoques anteriors i posteriors. Al juny de 1814 s'hi representarà *La gitanilla*, òpera de la qual no consta l'autor, probablement inspirada en l'obra de Cervantes com la que anys més tard (1843) s'estrenà a Londres amb música de Michael William Balfe i llibret d'Alfred Bunn.

No tenim notícies del període comprès entre el 1815 i el 1833.

Al març i abril de 1834 s'interpreten diverses òperes: *La muta del Portici* de D.F. Auber; *La Strainera*, de Bellini; *Gianinona Bernadone* de D. Cimarosa; *Regina di Golconda* de Donizetti; *Orfeo y Eurídice* de C. Gluck; *Don Giovanni* de Mozart; *La donna Caritea* de S. Mercadante; *Alceste* de C. Gluck i *Adelaida di Borgogna* de Rossini.

Observem que totes són òperes italianes, i de ben segur eren interpretades en italià i per companyies italianes, tot i que a dia d'avui no disposem d'aquestes dades.

El 1835 s'hi representen *La donna del lago* i *Miosès* de Rossini; *Alessandro Nell' India* i *Alceste* de C. Gluck; *Crociatto in Egitto* de Meyerbeer, *Eurianto* de Weber; *Las bodas de Fígaro* (suposem que es tracta d'una traducció al castellà de l'òpera de Mozart, tot i que no s'especifica enlloc), *Ismelda de Lambertasi* (obra de qui no consta l'autor), *Don Giovanni* de Mozart i *La muta del Portici* de D.F. Auber.

Durant 1836 i 1837 no el visita cap companyia d'òpera, però a l'octubre de 1838 s'hi representa *Blanca e Fernando* de Bellini.

Entre finals de 1838 i inicis de 1839 s'hi interpreten *La muerte de Cordela* de D. Cimarosa; *Il matrimonio secreto*, *María Stuarda* i *Giovanni de Calais* de Donizetti; *El juramento* de S. Mercadante, *La flauta màgica* de Mozart; *Blanca e Faliero* de Rossini i *Oberon*, *Les martyrs* i *Mari Padilla* d'autor desconegut.

Fins al 1845 no tornem a tenir notícies de cap òpera representada al Teatre Principal. El 10 d'agost s'hi representa el *Guillermo Tell* de Rossini; el 13 del mateix mes *Armide* de C. Gluck; el 16 *Briganti* de S. Mercadante; el 20 *La vestale* de Spontini; el 24 *Roland* de Puccini; el 27 *El Pirata* de Bellini. La proximitat de les dates ens fa pensar que es tractaria d'una única companyia amb diverses obres dins del seu repertori, cosa molt habitual en l'època.

Al setembre del mateix any tornarem a trobar òpera en el teatre Principal. La companyia operística que hi actua debuta amb *Don Pasquale* de Donizetti. Tres dies després portaran a l'escenari *Orlando* de Haendel, el dia 9 *Adriano in Siria* de Cherubini i el 15 *Ana Bolena* de Donizetti.

La primera representació de sarsuela a la ciutat i de la qual tenim notícies en aquest teatre és *El rovell de l'ou* amb música de Joan Sariols, representada cap al 1850. En aquesta època s'hi representen també *La castanyera* de Pujades, *El mistaire* de J. Ferré (Queri)¹⁷⁶ i F. Vidal i *Setze Jutges* de Manuel Angelon i del Mtre. Pujades.

¹⁷⁶ En Josep Ferrer, conegut a la ciutat com a Queri, era un personatge molt popular amb afeccions musicals prou conegudes per tothom. Fundà diversos grups de caramelles i tota mena de conjunts musicals amb altres afeccionats. La seva presència com a autor de sarsueles ens fa pensar que la resta de sarsueles representades en aquest moment podrien ser també d'autors locals, com ho són moltes de les obres teatrals portades a l'escenari en aquest període.

Tornem a fer un gran salt en el temps perquè la següent obra musical representada és *Nabuco* de Verdi, el 24 d'agost de 1855.

L'1 de juny de 1856 s'hi representa la sarsuela *Jugar con fuego* de F. A. Barbieri, primera representació de la popular sarsuela a la ciutat i, probablement, primera representació més o menys seriosa del gènere. Al dia següent els espectadors van poder veure l'òpera *Catarina Howard* d'E. Litoff o E. Petrella, el dia 7 *El dominó azul* d'Emilio Arrieta, el 9 *Semiramide* de Rossini, l'11 *El valle de Andorra* (sarsuela) de J. Gaztambide, el 13 *Griselda* (òpera), de Buononeini, el 15 *Un día de reinado* (sarsuela), el 27 *El grumete* (sarsuela). Al juliol s'hi representen tres òperes: *Zaira* de S. Mercadante, *Le comte d'Orléans* de Rossini i el 18 *Faramondo* de Haendel. El fet que la mateixa companyia representi òpera i sarsuela fa suposar que no hi havia grans diferències a l'hora d'interpretar un gènere o altre i que ha estat en èpoques posteriors que hem marcat diferències entre si.

El 1857 s'hi representen les sarsueles *Gloria y Peluca*, *Don Simplicio Bobadilla*, *Jugar con fuego* i *Tramoya* de J.A. Barbieri, *Por seguir a una mujer*, de la qual no queda del tot clar l'autor, *La cacería real*, *La estrella de Madrid*, *La dama del rey*, *El dominó azul*, *El grumete* i *El hijo de familia* d'Emilio Arrieta, *El estreno de un artista*, *El valle de Andorra* i *Catalina ó la estrella del norte* de J. Gaztambide.

El 1858 s'hi representen les òperes *Sylvana* de Weber, *Zelmira*, *Adelaida di Borgogna*, *Medea i Semiramide* de Rossini, *Acide e Galatea* de Haydn, *María Stuarda*, *Don Pasquale* i *La favorita* de Donizetti, *Le forestier* de Flotow, *Attila* de Verdi, *La vestale* d'Spontini, *Il Pirata* de Bellini i *Semiramide* de Rossini.

El 1859 les obres portades a escena són les sarsueles *Los diez mil duros*, de la qual desconeixem l'autor, *Setze jutges mengen fetge* de Manuel Angelón i del Mtre. Pujadas, *La venta del Puerto*, *Marido de la mujer de D. Blas* i *Palo de ciego*, obres de les quals també desconeixem l'autor, *El marido de mi mujer* de M. Bretón de los Herreros i *La castañera*, del Mtre. Pujadas.

Pel que fa a les òperes, *Nabuco* i *Il trovatore* de G. Verdi, *Capuletti et Montechi* de Bellini, i *Catarina Cornaro* de F.Lachner

A partir de 1860, gràcies a la premsa de l'època i als *Anales de Reus* de Jaime Fort, podem oferir més dades de les obres i companyies que passen pel Teatre Principal. Així, el 1860 farà estada a la ciutat un empresari de Barcelona, el Sr. Rosoli, per estudiar la possibilitat de portar la seva companyia d'òpera a la ciutat. El 8 d'abril d'aquell mateix any, debuta al Principal una companyia d'òpera italiana dirigida pel *maestro* Daniel. Van representar *Y due foscari [sic.]*, *La Traviata* de Verdi, *Crispin Taccheto zapatero*, de Ricci, *El Ebreo* d'Apolloni. Segons Fort, "*La compañía termina su campaña a primeros de junio trasladándose a trabajar en los teatros de Tarragona y Valls.*"¹⁷⁷

Al setembre debuta al teatre una companyia lírica de Niños Florentinos. Tingueren força èxit.¹⁷⁸ Van representar *Funeral y baile*, *La flauta mágica*, *La Sulfurma*, *Un cuarto con dos camas*, *Los pintores de París* i *El sacristán y la viuda*.

L'any següent a la temporada s'hi va fer sarsuela. Es van portar a escena *Amor y el almuerzo* de J. Gaztambide, *La castañera* de Pujadas, *Buenas noches señor Simón* i *La cola del diablo* de Cristóbal Oudrid, *Un casament en Picaña* de J. García Català i *Por balcones y ventanas*, *Es la chachi* i *Por seguir a una mujer*, de les quals no consta l'autor.

El 1862 hi actuà una companyia d'òpera, amb força èxit, tal com ens relata Jaume Fort.¹⁷⁹

En la temporada de Pascua de Resurrección actuó en el Principal una buena compañía de ópera. Debutó la compañía el domingo de Pasión, con "Norma", comenzando a las

¹⁷⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol.1,pàg. 211.

¹⁷⁸ És propi de l'època que els espectacles que surten del que és habitual o que d'alguna manera es poden considerar exòtics, tinguin força assistència de públic.

¹⁷⁹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol.1, pàg. 280.

ocho. También se representaron "Il Trovatore", "Crispino e la Comare" y "Don Pascuale".

Finidas las doce funciones ,con regular éxito, se abrió un nuevo abono a doce funciones más con los mismos precios que el anterior abono. Las obras representadas en este segundo abono fueron "Hernani", "Norma", "Don Pascuale", "María de Rohan".

Cal afegir que ens consta, perquè hi ha dades,¹⁸⁰ que a més d'aquestes òperes la mateixa companyia va interpretar també *Un ballo in maschera*, *Giovanna d'Arco*, i *Rigoletto* de Verdi, *Don Checco* de De Giosa, *El barbero de Sevilla* de Rossini i *La sonambula* de Bellini. Els motius pels quals el cronista no en deixa constància els desconeixem.

El 1863, també per Pasqua, debuta una companyia d'òpera. Ho farà amb l'òpera *Lucia di Lammermoor*, a la qual seguiran *Lucrecia Borgia* també de Donizetti; *Rigoletto*, *I Lombardi*, *Araldo* i *Il trovatore* de Verdi.

Pel que fa a la sarsuela, aquell mateix any s'hi van representar *Por balcones y ventanas* de Carles Llorens, *El juramento* i *En las astas del toro* de Gaztambide, *El Postillón de La Rioja*, de C. Oudrid, *Los dos ciegos* i *Entre mi mujer y el negro* de Barbieri, *Marina* de Emilio Arrieta, *El loco de la guardilla* de M. Fernández Caballero, *El diablo en el poder* i *Jugar con fuego* de Barbieri, *Companone* de José Mazza, *Una vieja*, *Un caballero particular*, de Barbieri, *El amor y el almuerzo*, i *El valle de Andorra* de Gaztambide, i *Llamada y tropa* (sense autor).

El 1864 s'hi fa sarsuela des de principis d'any: a finals de gener i principis de febrer s'hi representen *Los magdyares* de Gaztambide i *Un tesoro escondido* de Barbieri. A l'octubre ens visita una altra companyia de sarsuela, que portarà com a repertori *El juicio final* de Miguel Albelda, *El secreto de una dama* i *El niño* de Barbieri, *Díos quiere* de Cristóbal Oudrid, i *Mis dos mujeres* i *Galanteos en Venecia* de Barbieri.

¹⁸⁰ Les hem localitzat entre els papers del teatre que es conserven a l'Arxiu Històric Comarcal de Reus i en els índexs del fons Òdena Blanchar del Teatre Fortuny.

Aquesta mateixa companyia representarà l'opereta Dul cámara amb arranjaments de J.García Catalá i l'òpera l'*Elixir d'Amore* de Donizetti.

Al gener de 1895 s'hi representa l'òpera *La hija del regimiento* de Donizetti. Del 26 de gener a començaments d'abril s'hi fa sarsuela amb alguna òpera entremig, la qual cosa reitera la idea que no feien excessives distincions. Entre el repertori, que més o menys repeteix les obres ja conegudes fins ara pels reusencs, destaquen¹⁸¹ *Sol de Ruzafa* de J. García Català, *Magnetismo animal* d'Antonio Reparaz, *El estreno de un artista* i *Catalina* de J. Gaztambide, *Una aventura de Felipe IV* (no hi consta l'autor), *El sargento Federico*, *El vizconde*, *El juramento* i *el relàmpago* de Barbieri, *Frasquito* de M. Fernández Caballero, *Estebanillo* d'Oudrid i Gaztambide, l'òpera *El gran bandido* de Oudrid i F. Caballero i *Pipelet* de S. Caballer de Ferrar.

El mateix any, una companyia d'òpera italiana hi va debutar amb molt poc èxit.¹⁸² La premsa es va fer ressò del fracàs¹⁸³ fins al punt de demanar al públic la seva assistència a la representació de *La Traviata*. La crida no va funcionar i la companyia va marxar sense haver acabat la temporada.

Al maig de 1866 s'hi fa sarsuela, amb més o menys el repertori habitual. Una companyia d'òpera hi actuarà al juny; es tracta de la Sociedad Lírica - artística italiana dirigida pel Sr. Camilo Parodi, havien de fer sis funcions amb Lucia de Lamermoor, Linda di Chamounix, La Favorita i Pipelet, però també marxaran sense acabar la temporada pel poc èxit obtingut. D'altra banda, el mal temps tampoc hi va ajudar, i van haver d'acabar la temporada d'òpera abans del que estava previst amb pèrdues econòmiques al teatre i la companyia.

¹⁸¹ Per no fer feixuga la lectura amb repeticions innecessàries, només faré constar les obres que destaquen per diversos motius. Vegeu TARRAGÓ ARTELLS; Maria: *op. cit.*, pàg. 81 a 135 per a una detallada relació de les obres que s'hi van representar, tot i que cal dir que algunes dades no coincideixen amb altres que he pogut localitzar. Cal tenir present també que de vegades hi ha errors de transcripció en alguns noms.

¹⁸² He trobat dades que parlen de l'actuació d'aquesta companyia al maig i d'altres la situen al juny.

¹⁸³ Segons FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 4, pàg. 82.

El 1867 s'hi fa sarsuela. Dues companyies el visitaran, una a l'abril i l'altra a l'octubre. Entre el repertori hi ha algunes novetats: *El último mono* d'Oudrid, *El joven Telémaco* de M. Fernández Caballero, *Amar sin conocer* de J. Gaztambide, *Amazonas del Tormes* d'Alvarez y Rogel, *Toque de ánimas* d'Emilio Arrieta i *Telémaco en Albufarra*. Hem trobat informació sobre una companyia d'òpera italiana, pobra en resultats, que visità el teatre el mateix any, i hi estaria actuant a finals de febrer, però no hem pogut corroborar aquestes dades.¹⁸⁴

Al febrer de 1868 hi actua una altra companyia de sarsuela amb un ampli repertori. Hi ha les obres de sempre prou conegudes pel públic però també algunes novetats. Aquestes són: *Dos coronas*, *Memorias de un estudiante*, *Un sarao y una soirée*, *El marqués de Carabaca*, *Si yo fuera rey*, *Llamada y tropa*, *La hija de regimiento*, *Por mi inglés* (no se n' especifica l'autor), *Tramoya* de Barbieri i *Equilibrios del Amor* de M. Fernández Caballero.

Entre març i abril del mateix any tocarà el torn a l'òpera. La companyia que hi actua representarà òperes italianes, totes de Verdi i Donizetti, molt conegudes pel públic reusenc: no hi ha cap estrena.

No tornem a tenir notícies de cap dels dos gèneres fins al 1870. Aquell any s'havia posat de moda el cancan i això també quedarà reflectit en el repertori de sarsueles. Així, el 17 d'abril s' hi representa la sarsuela *El Can-can Pascual Bailón* de Guillermo Cerceda. Per aquelles dates també s'hi representaran altres sarsueles, *Si's plau per forza* d'Antoni Gordon, *La mujer de Don Blas*, *Soy mi hijo*, i *El amor y el almuerzo* de Gaztambide. Al desembre es farà una única representació d'*El pou de la Vida* de Nicolau Manent.

El 1871 només tenim constància d'una òpera bufa i d'una sarsuela. Es tracta de la sarsuela *Por Conquista* de Barbieri i de *La Gran Duquesa de Gorlenstein* d'Offenbach.

¹⁸⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 5 pàg.138.

El 1872 s'hi fa sarsuela. De març a juny hi deuria actuar la mateixa companyia. Destaquen les interpretacions d'*Un tesoro escondido*, de Barbieri, *La conquista de Madrid*, *La soirée de Capuchin* (de les quals no es deixa constància de l'autor), *La festa del barri* d'Adrià Manent i F. Soler (Pitarra); *Maria Antonieta* de J. Ribera Miró; i *El testamento del año 1871* de Joaquim M. Bartrina. A l'octubre es torna a fer sarsuela (suposem que una companyia diferent). S'interpreten *El gran Robinson* de Luis Varney, l'opereta bufa *Ferochi Romani* de Vázquez i la sarsuela *Barba azul* d'J. Offenbach. De desembre a gener de 1873 tornem a trobar-hi sarsuela. Hi representen majoritàriament repertori ja conegut. En destacarem, però, dues. *Las Amazonas del Tormes*, de la qual no deixen constància de l'autor i *La Traviata o la Dama de las Camelias*, adaptació amb arranament de J. Rius de l'òpera de G. Verdi reconvertida a sarsuela.

D'octubre a desembre torna a haver-hi actuacions de sarsuela. Sabem que al desembre hi actuava la companyia dirigida per Cecilio Sanmartí. S'hi representen *El hombre es débil* de F. A. Barbieri, *Un casamiento republicano* (l'autor no consta), *La hija de la providencia* d'Emilio Arrieta, *Justos por pecadores* de P. Miquel Marques i *El caudillo de Baza*; les tres darreres són les obres dutes a terme per la companyia abans esmentada.

Jaume Fort ens informa que el 1873 s'hi estrenà un *Faust* amb intervenció cors del Centre de Lectura. La companyia hauria iniciat les representacions a l'octubre.¹⁸⁵ I l'obra amb més representacions havia estat el *Faust*. L'obra s'hauria recordat especialment pel luxe de la representació, l'estrena de nous decorats i especialment la participació dels cantaires esmentats.

¹⁸⁵ FORT,Jaime: *op. cit.*, vol. 5, pàg.174. No obstant això, aquest fet no consta en el llibre de Maria Tarragó ni en el llistat de les obres de les pàgines finals del llibre. TARRAGÓ, Maria, *op. cit.*, pàg. 117.

El 1874, al febrer, s'hi fa sarsuela.¹⁸⁶ Entre el llarguíssim i ampli repertori destaquen *La festa del barri* de Nicolau Manent, *Nadie se muere hasta que Dios quiere* i *La colegiala* (en cap de les dues en consta l'autor), *Moreto* de Gaztambide, *El mejor abrazo* de Flotov i *Tocar el violón* de Guillermo Cerceda.

Pel que sembla fou la mateixa companyia la que actuà a finals de 1874, que oferí dos òperes i al primer trimestre de 1875.¹⁸⁷ Hi van representar *Faust* de Gounod i *Un ballo in Maschera* de Verdi, i entre les sarsueles destaquen *Canto de Ángeles*, *Un pleito*, *Los órganos de Móstoles* i *La casa de locos* (no s' especifica l'autor), *Sensitiva* de Rafael Aceves, *La gallina Ciega* de M. Fernández Caballero; i *Los dos caminos ó el lauro de un artista*, de Tomás Bretón.

De maig a agost d'aquell mateix any es torna a fer sarsuela al teatre. Destaquen *El último figurín* de José Rogel, *Adriana Angot*, *Robinson* (sense autor), *Un casament en Picaña* de J. García Català, *Robinson petit* de Joan B. Rius i *Los comediantes de antaño* de Barbieri.

A l'octubre, novembre i desembre s'hi fa òpera, alternant alguns dies amb drama. S'hi van representar *Poliuto o los mártires del cristianismo* de Donizetti, *La sonámbula* de Bellini i *Dinorah* de Meyerbeer.

Pel febrer de 1876 s'hi representa òpera: Verdi, Donizetti, Rossini, Bellini... Destaca *Norma* de Bellini, *La Traviata* de Verdi, *Faust* de Gounod, *La favorita* de Donizetti i *Martha* de Flotov, entre altres. A l'octubre debuta una companyia de sarsuela. Hi actuarà fins a principis de novembre. Interpretaran: *El barberillo de Lavapiés* de Barbieri, *C.D.L.* de Manuel Nieto, *Don Juan Tenorio* (sarsuela!) de Zorrilla, *El convidado de piedra* de Nicolau Manent.

¹⁸⁶ Segons el llistat abans esmentat, de Maria Tarragó, només s'hauria obert el teatre al febrer precisament per fer-hi sarsuela. No consten actuacions la resta de l'any. Hem de suposar que en realitat, manquen dades.

¹⁸⁷ Hi ha divergència de dates entre Maria Tarragó i Jaume Fort.

La sarsuela torna a ser l'espectacle principal del 1877. Destacaran les interpretacions d'*El último figurín*, *Tocar el violón* (sense autor), *Carracuca* de Benito Monfort i *Pepehillo* de Guillermo Cerceda. A aquesta companyia de sarsuela li segueix una altra d'òpera que interpreta *Il Trovatore*, *Rigoletto* i *I due Foschari* de Verdi, *Saffo* de Pacini, *Lucrecia Borgia* de Donizetti i *Faust* de Gounod.

El 29 setembre s'inicia una nova temporada de sarsuela. Començarà amb l'estrena de *La Marsellesa* i seguirà amb el repertori habitual. Actuaran fins al 30 d'octubre.

El 24 de novembre una companyia de sarsuela comença a actuar al Principal. Actuarà amb èxit. Només tenim constància de dues de les obres que van interpretar. Són *Don Siseando*, de la qual no coneixem l'autor i *El primer día feliz* de M. Fernández Caballero.

L'anècdota és que la companyia va haver de seguir actuant, tot i que l'empresari va fugir amb l'import de les actuacions de Nadal i Any Nou,¹⁸⁸ amb la qual cosa els actors es van quedar sense cobrar. Treballaran a la ciutat fins a mitjan gener de 1878.

El 1878 s'hi fan funcions d'òpera al març i abril amb el repertori habitual: Verdi, Rossini, Donizetti... Tot el repertori és d'òpera italiana. Es tracta de la companyia dirigida pel Mtre. José T. Vilar. No hi ha cap cosa a destacar en el repertori, similar al d'altres temporades. La temporada s'acaba per Quaresma.

A l'abril i al maig tornem a tenir notícies de sarsueles representades en aquest teatre. Es tracta d'*Artistas para la Habana* de Barbieri i *Als Iladres* i *Caracuca* de Benito Monfort.

¹⁸⁸ Vegeu FORT,Jaime: *op. cit.*, vol. 6, pàg. 331.

Arribem a 1879. Al febrer d'aquest any actua al Principal una companyia de sarsuela provinent de Màlaga. Hi figuraven el cantant reusenc Pere Constantí i Josep Subirà. La temporada els va anar molt bé i gaudiren de molt èxit. Hi destaca l'estrena de *La voz pública*, prohibida governativament en representar-la a Barcelona. La resta d'obres del llarguíssim programa es mantenen en els paràmetres habituals.

Al maig comença una temporada d'òpera que acaba al juny. No hi ha grans novetats en el programa, si bé volem remarcar la representació de *La contesa d'Amalfi* d'Enrique Petrella.

A l'octubre arriba una nova temporada i una nova companyia de sarsuela. Fins al desembre actuaran amb un repertori de novetats: *Para una modista un sastre* de Guillermo Cerceda, *De dotze a una* d'Antoni Brases i J. Ribera i *Arturo di Conangelo*, opereta bufa de la qual no es deixa constància de l'autor. El 22 de desembre s'hi representa *Los sueños de oro* de Barbieri, qualificada per Jaume Fort com a "*zarzuela de gran espectàculo*".¹⁸⁹ Fou portada a escena per la companyia del Mtre. Prats, que funcionava regularment en aquella temporada que estarà en aquest teatre fins al dia de Reis de l'any següent.

El 1880 es comença l'any amb sarsuela, amb la mateixa companyia que havia acabat l'any anterior. El repertori és l'habitual, i l'única novetat és *Corona de laurel ó la muerte del general Prim*, d'autor desconegut i segurament local.

Al mes de maig visita el teatre una companyia d'òpera novament sense novetats en el programa i amb un repertori d'òpera italiana (Verdi i Donizetti).

El 9 octubre debuta una companyia de sarsuela, que dedica la primera funció a la memòria de J. M. Bartrina representant *La Dama de las camelias* amb lletra d'aquest autor. S'acaba la funció llegint textos d'ell i coronant el bust de l'escriptor. Entre l'extens repertori destaquen com a novetats *La guardiola* de Carcassona,

¹⁸⁹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 6, pàg. 361.

Colomer i Vidal; *Dos carboners* d'E. Aulés Garriga i F. Pérez, *La manescala* de Cosme Ribera Miró, *Qui tot ho vol* de Conrad Colomer, *Lo pou de la veritat* de Conrad Coure i Marià Manent, *Dos milions* d'E. Vidal i J. Ribera Miró, *La tremenda*, *El Pagès del rey [sic]* de C. Oudrid, *Juan de Urbina* de Barbieri, *Lo diri o porta*, *Les campanetes*, *Cinc minuts fora del món* i *El toque de animas*. L'obra que assolí més èxit fou *El salto del Pasiego* amb 19 representacions, interpretada pel tenor còmic reusenc Pere Constantí.

Segons que sembla, les companyies que van actuar aquell any en el Principal van actuar prou bé però sense gaire assistència de públic.

La temporada va acabar “*entre divergencias en el abono y la empresa por cuestión del personal artístico*”.¹⁹⁰

El 1881 la temporada comença amb el debut d'una companyia de sarsuela. El repertori inclou les obres habituals i algunes novetats: *Las campanas de Carrión*, *Dos carboners*, *El hombre es débil*, *La gallina ciega*, *Lo diri qui ho porta*, *Les campanetes* i *El toque de animas*. Entre el 30 gener i el 24 de febrer hi actua una companyia d'òpera. Van interpretar *I due foschari* i *La traviata* de Verdi, *Norma* de Bellini, *Lucia de Lammermoor* de Donizetti i *Jone*, de Enrique Petrella. Aquesta darrera fou la que va tenir més èxit entre el públic.

A l'octubre de 1881 torna a actuar al principal la companyia de sarsuela que tenia per tenor al reusenc Pere Constantí i que actuà amb èxit l'any anterior. El repertori exhibit a la ciutat incloïa *El lucero del alba* i *Los sobrinos del capitán Grant* de M. Fernández Caballero. *El sacristán de San Justo* de M. Fernández i M. Nieto, *La canción de la Lola* de Federico Chueca, *Entre el alcalde y el rey* d'Emilio Arrieta, *La tela de araña* de Manuel Nieto, *Los comediantes de antaño*, *Los diamantes de la corona* i *El relámpago* de Barbieri, *El anillo de hierro* (M. Nieto), *Las hijas de Eva* (Chapí), *El salto del Pasiego*, *Un estudiante en Salamanca* (Oudrid), *El juramento*,

¹⁹⁰ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 60.

La guerra Santa d'Emilio Arrieta, i altres obres del repertori habitual de les companyies de sarsuela que ja havien visitat la ciutat. L'obra més representada fou *Los sobrinos del Capitán Grant*, amb nous decorats, ric vestuari i molt personal. Aquesta companyia continuarà actuant fins a principis de 1882. La temporada acabarà amb una sèrie d'escàndols i xiulades.¹⁹¹

El 25 de febrer de 1882, poques setmanes després de l'anterior companyia de sarsuela, intervé una companyia d'òpera. El 8 de març l'empresari es fuga amb els guanys, sense pagar les factures ni les nòmines dels artistes, que es veuran obligats a acabar la temporada el mateix 8 de març després del fet. Havien interpretat *Ernani* (Verdi), *Lucia de Lammermoor* (Donizetti) i *Faust* (Gounod). Des del primer moment, la competència amb el recent inaugurat teatre Fortuny comença a fer mal al teatre Principal¹⁹² i l'obliga a partir del novembre, data de la inauguració del nou teatre, a fer un replantejament del repertori que ofereix. Tant és així que el 1883 el teatre Principal romandrà tancat i només s' obrirà el 20 de desembre per acollir una actuació de la secció dramàtica del Centre de Lectura.

El 1884 pràcticament no hi ha cap actuació al Teatre Principal. Només hi actuen pocs dies de festa la Secció Dramàtica i el cor del Centre de Lectura. Comença el declivi d'aquest escenari.

El 1885 el Centre de Lectura lloga el teatre. Els empresaris del Teatre Fortuny volien llogar-lo per no tenir competència però pel que sembla fou millor l'oferta econòmica del Centre. Hi actuaran diverses seccions d'aquesta entitat. L'única excepció es fa al desembre amb la companyia de M. Arturo Baratta. Posaran a escena un repertori d'òpera italiana molt conegut pel públic: *Gli Ugonotti*, *Lucía di Lammermoor*, *La traviatta* i *Rigoletto*.

¹⁹¹ FORT,Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 88 ens diu: "La temporada acabo malamente gracias a los continuos escándalos entre los abonados de la platea y el público del paraíso, precisando la intervención de las autoridades para que las broncas no pasaran a mayores."

¹⁹² FORT,Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 89.

El teatre havia entrat en decadència i anava caient en picat. Des del 1885 cap companyia d'òpera o sarsuela hi havia actuat, perquè, de fet, qui en feia usdefruit era la Secció Dramàtica del Centre de Lectura. Fins al seu enderroc (1890), aquesta secció l'utilitzarà per representar-hi obres teatrals, especialment d'autors locals.

1.3.5 El Teatre Fortuny

El 1879 Antoni Pascual, alcalde de la ciutat, proposa la construcció d'un nou teatre públic. Intentarà portar a terme el projecte des de l'àmbit públic primer i des del privat mitjançant un grup de socis d'El Círcol encapçalat per ell mateix¹⁹³ i integrada per 14 socis que compren els terrenys el 1779, de l'antic convent de les monges carmelites (actual plaça Prim) per construir el nou teatre i ampliar el projecte amb la construcció del local social de l'entitat (1880). Es farà una subscripció d'accions per tirar endavant el propòsit.

Els plànols del nou edifici són presentats el 8 d'abril de 1881 i aprovats el dia 22. L'opinió pública demanava que es tingués en compte una remodelació de la plaça d'acord amb el nou teatre, que s'hi col·loqués una estàtua en honor del general Prim, i que hi hagués equilibri estètic a la plaça entre el teatre i les cases del voltant. Per aquest motiu, els dos immobles annexos a banda i banda de la façana del teatre es van fer amb el mateix disseny.

¹⁹³ Vegeu-ne els detalls de la creació d'aquesta societat i de tot el projecte de creació del teatre Fortuny en ANGUERA, P.: "Els orígens del Teatre Fortuny" dins ARNAVAT, Albert (dir.); MIRÓ, Neus [et al.]: op.cit., vol. 1, pàg.19 a 34.

Il·lustració 10 : Façana del Teatre Fortuny segons el projecte del 1881 (AHCR)

El nou recinte teatral fou inaugurat el 16 de novembre de 1882. Ocupava una superfície de 54.000 pams quadrats. Fou construït per l'arquitecte Francesc Blanch. Hi intervingueren, entre altres, el fuster Pere Llagostera, el serraller Josep Mas, Josep Giró, ebenista, els escultors Pere Demós, Antoni Grau i Manuel Martínez. La decoració anà a càrrec de Josep M. Puig.

A la planta baixa de l'edifici, cinc porxos donaven entrada al teatre i a l'espectacular Cafè Padrós situat al costat. El vestíbul era molt ampli i donava pas a una sala amb unes sumptuoses escales centrals i dos de més modestes als laterals. Les centrals conduïen als passadissos de platea i les dels costats als pisos superiors.

Aquesta sala estava sumptuosament decorada amb una balustrada, gerros i canelobres, i tenia al fons de l'escala principal un bust obra de l'escultor italià Genito regalat per la vídua de Fortuny en agraïment per haver posat el nom del seu marit al teatre i emprar una de les seves obres per al teló de boca. Es tracta de *La*

Libèl·lula, que reproduïx l'obra de Marià Fortuny del mateix títol i és obra dels escenògrafs barcelonins Urgellés i Moragas.

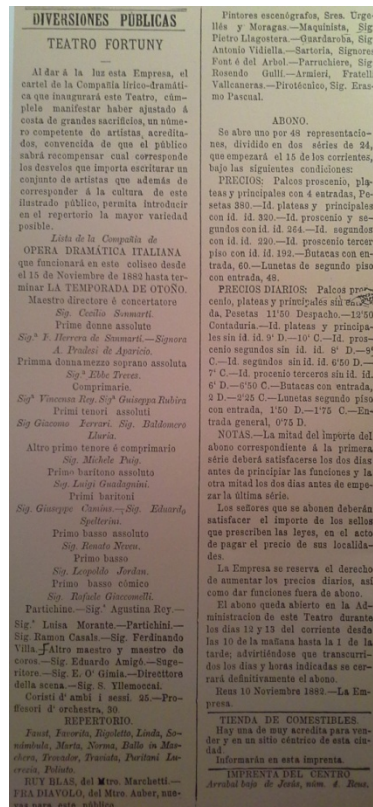
A l'interior constava de platea i tres pisos. A la platea hi havia seients i divuit llotges. Al primer i segon pis hi havia llotges, i el tercer pis, anomenat també "el paradís" disposava de grades. Aquest darrer era l'equivalent al "galliner" d'altres teatres. Cada pis tenia el seu prosceni i les llotges disposaven d'una avantllotja.

Les baranes de ferro decorades i pintades de blanc i daurat i el color granat combinat amb el daurat dels detalls completaven la decoració de la sala, il·luminada amb làmpades de gas amb globus de vidre.

El teatre fou construït amb els últims avenços coneguts. Tenia maquinària per poder realitzar qualsevol espectacle de l'època. La resta de l'edifici allotjava la societat El Casino.

El teatre, després d'una acurada restauració i modernització fa uns quants anys, actualment encara funciona.

Com comentàvem abans, el dia 16 de novembre tingué lloc la inauguració. La vetllada començà amb un homenatge al pintor Fortuny. S'hi estrenà una simfonia, *La Inauguración*, composta per a l'ocasió pel músic reusenc Olivi Oliva. Els cors del Centre de Lectura i l'orquestra del teatre varen interpretar l'*Himne a Fortuny* de Marià Fonts i amb música també d'Olivi Oliva. Eugeni Mata recità un sonet, Marià Fonts el poema *Canto a Fortuny*, i Isidor Frias pronuncià el discurs inaugural. Després d'això es representà l'òpera *Faust* de Gounod, a càrrec de la companyia d'òpera italiana de Cecilio Sanmartí.

Il·lustració 11 : Anunci de la funció d' inauguració del Teatre Fortuny ,
apareguda a EL REUSENSE el 12-XI-1882 (AHCR)

Segons J. Fort,¹⁹⁴ aquell primer any de funcionament “*las obras representadas en la temporada fueron Faust, Rigoletto, La Favorita, La Traviata, Sonámbula, Lucrecia Borgia, Un ballo in maschera, Lucia di Lammermoor, Il barbiere di Siviglia. En Un ballo in maschera hubo un regular escándalo por haberse suprimido la banda de música que debía actuar en escena.*”

Hi intervingué el tenor Àngel Massenet, que fou molt elogiat per les crítiques. La substitució d'aquest tenor en la representació de *La traviata* provocà una xiulada general.¹⁹⁵

¹⁹⁴ FORT,Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 30.

¹⁹⁵ Hi hagué altres xiulades per problemes amb la maquinària de l'escenari i per la manca de banda de música.Vegeu ARNAVAT, Albert (dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op.cit.*, pàg. 49.També en FORT, Jaime: *op.cit.*, vol. 7, pàg.125, ens diu que “ *A mediados de enero hubo algunas silbas y escándalos en el Fortuny por disconformidad con la empresa, que fué multada con 25 pesetas*”.

Al gener de 1883 la companyia d'Arnald Conti estrena *El borrajo de Preston*. Segons que sembla, havia començat la temporada amb òpera seriosa, però segons Jaume Fort, "suspendió la companyia sus funciones de ópera seria, modificándose en compañía de ópera bufa, variando parte del personal" per veure si aconseguia més èxit de públic.¹⁹⁶

Al març hi debuta la companyia de sarsuela de Rossend Dalmau i Alfred Moragas. La temporada acabà el 10 de maig, i obtingueren força èxit. Entre les obres que hi van representar, destaquen *La tempestad*, de R. Chapí, que es féu dotze vegades, i *El bergantín adelante*, estrena que fou acollida amb un cert recel. Una altra estrena, però, fou un total fracàs. Es tracta de la sarsuela *Música clàssica*, amb poca assistència de públic.

Al març de 1884 visità el Fortuny la companyia d'òpera italiana dirigida per Francisco Pérez Cabrero. Hi farà 36 funcions. Estrenen *Gli Ugonotti* de Meyerbeer, que es representa nou vegades amb molt èxit a la ciutat.

Fou una bona temporada en què, a banda de l'obra esmentada, representaran *Hernani*, *Fra Diávolo*, *La Favorita*, *Il trovatore*, *La Traviata*, *Rigoletto* i *Lucía di Lammermoor*.

Val la pena esmentar que cap a l'octubre els empresaris del Teatre Fortuny tingueren una enganxada amb els membres de tres diaris locals, cosa que els suposa "aguantar acerbas críticas teatrales y chirigotas a granel".¹⁹⁷

Al gener hi debuta la companyia de sarsuela de Bonaventura Miquel i Joan B. Rius, amb *La mascota*. Interpretaren onze obres més, dues de les quals eren estrenes: *Doña juanita i Bocaccio*. La resta eren prou conegudes pel públic reusenc, gràcies al Teatre Principal. Amb la representació de Marina patiren, però,

¹⁹⁶ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg.125.

¹⁹⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg.127.

“una colosal silba y una encerrada de esquilonas”.¹⁹⁸ Lluís Òdena, però, deixà anotat que la companyia havia funcionat molt bé.

El 21 de febrer debuta la companyia de Juan Rius, amb 30 funcions en abonament. S’hi estrenà per primera vegada a Catalunya *El reloj de Lucerna*, representada sis vegades. També s’hi representaren amb èxit *Los hijos del Capitán Grant* i *El Diablo en el poder*, que aconseguiren omplir el teatre de gom a gom.

El 13 d’abril hi va representar una funció la companyia de sarsuela del Teatre de la Princesa de València. Sembla que l’obra funcionà bé, per la qual cosa obren un abonament de 5 representacions de les obres següents: *Los mosqueteros grises*, *Lanceros*, *El hermano Baltasar* (estrena), *La canción de la Lola*, *La Mascota*, *Bocaccio*, *Vivitos y coleando*. Segons Arnavat ¹⁹⁹; Neus Miró, s’hi estrenaren també *Salón Eslava*, *Galeotito* i l’opereta *Bobelín*.

Cap al desembre hi actuaria la companyia d’òpera italiana dirigida per Domingo Sánchez, amb 23 funcions, i destaquen les representacions del *Puritani* i *Faust*. Reberen molts aplaudiments.

El 1886 l’activitat al teatre comença amb la mateixa companyia d’òpera italiana amb què va cloure l’any anterior. Hi van representar *Roberto II Diábolo* i *Lucrecia Borgia* i per discrepàncies “*con los señores abonados*” no van acabar la temporada.²⁰⁰

El 13 de març la companyia de Miquel Soler i Antonio Reparaz obre la temporada de sarsuela. Hi retrobem el tenor reusenc Pere Constantí. La majoria d’obres representades formaven part del repertori habitual de les companyies de sarsuela que havien visitat la nostra ciutat, tot i això, hi destaquen les estrenes de *El trovador de Bechite*, *Ya somos tres*, *Mantos y capas* i *La diva*, que fou l’èxit de la

¹⁹⁸ FORT Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg.185.

¹⁹⁹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*,vol.1, pàg.57.

²⁰⁰ FORT Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 241.

temporada i se'n feren cinc representacions. Val a dir que el segon dia d'actuar la companyia mor el seu director, Antonio Reparaz, i el substitueix Pérez Cabrero.

Al setembre actua la companyia d'òpera italiana dirigida per Enrique Heras. Estrenaran l'òpera *La africana* amb l'attrezzo, vestuari i altres del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. La representaran quatre vegades amb èxit. En total faran 18 funcions de diverses obres conegudes pel públic reusenc. Segons la premsa, els artistes de la companyia eren coneguts a Itàlia i Barcelona.²⁰¹

L'any 1887 comença amb el debut, al febrer, d'una companyia de sarsuela en què retrobem com a tenor el reusenc Pere Constantí. Va fer un total de 32 funcions, i destaca, per l'èxit de públic, *La gran via*, que fou l'obra representada més vegades. S'hi estrenaren també *Coro de señoras*, *Artagnan* *El corazón en la mano* i *El estudiantillo*. També s'hi representà *La mascota* amb èxit rotund de públic.

A l'abril debuta la companyia d'òpera de Güelfo Mazzi. Faran 18 funcions de les 30 que tenia anunciades, entre les quals hi ha 9 òperes que ja havien estat representades a la ciutat, entre altres *Norma* i *Un ballo in maschera*.

Al setembre actuà la companyia de Zacarías Aznar que havia de fer 30 funcions però que només en realitzà tres.

El 1888 comença amb la companyia de sarsuela del primer actor Vicente Miquel, que havia debutat al desembre de l'any anterior. Varen interpretar *La mendiga*, *Los pastorcillos en Belén*, *D. Francisco de Quevedo* i estrenaren *La gran Vía en Reus*.

Al gener debuta la companyia de sarsuela de Pedro Valdeperas i Francisco Rodríguez. Destaca per l'estrena de *Cádiz*, que representà amb força èxit. També representà sarsueles còmiques molt ben acollides pel públic i acabà la temporada el 4 de febrer.

²⁰¹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 50.

El 16 de febrer debuta la companyia de sarsuela de Ramón Navarro i Pablo López. Destaquen per l'estrena de *Los lobos marinos* i *Un capitán de lanceros*. També estrenen *La bruja* de R. Chapí, que fou l'obra de més èxit de la temporada. Segons J. Fort, "*El estreno de La Bruja, obra presentada con magnífico decorado, proporcionó buenos ingresos a la empresa, dado que representóse dicha zarzuela catorce veces con singular éxito*".²⁰²

A l'abril debutà la companyia lírica infantil Graciense, representant *La Gran Via*, *Ya somos tres*, *La Diva*, *Toros de punta*. Resultà un èxit de públic, que hi assistí atret per la poca edat dels artistes. Tornaren a actuar de nou al maig per representar un nou repertori, i en destacaren especialment *Los sobrinos del capitán Grant*.

A principis de març de 1989 hi actuà la companyia de sarsuela castellana i catalana del Teatre Tívoli de Barcelona, dirigida per Francesc Puig. Entre els seus artistes hi havia el reusenc Joan Prats, que deixà la companyia el 14 d'abril reclamat per una companyia argentina. Estrenaren el drama líric *Colón* amb lletra d'Isidor Frías i música de Jacint Vergés, ambdós reusencs. L'obra gaudí d'èxit i arribà a estrenar-se al Teatre Espanyol de Barcelona, però amb la mala sort que es cremà el teatre amb l'única còpia existent de la partitura.

Al juny de 1889 la companyia dramàtica catalana del Teatre Romea de Barcelona incloïa en el seu repertori dues sarsueles en castellà.

L'any 1890 començà amb una companyia de sarsuela que havia debutat a Nadal de l'any anterior. Entre d'altres, representaren: *Certamen Nacional*, *Plato del día*, *Chateau Margaux*, *El fuego de San Telm*, *Oro*, *Plata cobre y nada* i *Música clásica*.

²⁰² Segons A. Arnavat i Neus Miró es representà 17 vegades. Vegeu ARNAVAT, A. (dir.) [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg.58.

Entre el 15 i el 28 d'abril de 1890 hi actuà la Gran Companyia d'Òpera Italiana del Teatre Gayarre de Barcelona. Hi trobem al tenor reusenc Pere Sotorra, Adelina Ferreti i altres cantants del Liceu de Barcelona. Realitzà 13 representacions de *Lucrecia Borgia*, *La favorita*, *Lucia di Lammermoor*, *Los Hugonotes*, *Faust*, *Hernani*, *Rigoletto* i *Carmen*. Segons que sembla, la vaga de l'1 de maig d'aquell any obligà els artistes a acomiadar-se abans del que era previst.

Dies més tard, al mateix mes de maig de 1890, la mateixa companyia del Teatre Gayarre dirigida per Martín Conti representa 3 òperes a la ciutat. S'estrena *Carmen* de Bizet (interpretada 3 vegades). El públic no mostrà l'entusiasme esperat, per la qual cosa s'acomiaden el 6 de maig.

L'1 de novembre debuta al Fortuny una companyia de sarsuela que representa nombroses obres, la majoria dins el repertori habitual, però amb algunes novetats com *El alcalde interino*, *Los baturros*, *Los zangolotinos*, *Celos de un rey*, *Al agua patos*, *Como está la sociedad*, *El premio gordo*, *Las hijas de Zebedeo* i *La baraja francesa*.

Al desembre 1890 s'estrena *Carmen* traduïda al castellà. L'estrena anà a càrrec de la companyia de sarsuela de Josep M. Navarro, dirigida per Jacint Vergés.²⁰³ Fou èxit de públic, segurament per l'idioma.

Al gener de 1891 hi continua treballant la mateixa companyia de sarsuela que havia debutat al novembre de l'any anterior. La temporada acabà el 7 de gener. Havien representat *Doña Juanita*, *la Marsellesa*, *El Molinero de Subiza*, *El juramento*, *Las campanas de Carrión*, *La bruja* i *Carmen*.

²⁰³ Jacint Vergés era un reconegut músic reusenc, director de la banda municipal. En parlarem més endavant.

Els dies 10 i 11 del mateix mes debuta la companyia lírica infantil dirigida per Martí Senespleda. Hi van representar: *La Gran-Vía Pepita*, *Las doce y media sereno*, *El plato del día*, *Como está la sociedad*, *El novio de doña Inés* i *El chaleco blanco*.

A finals de març debuta la companyia de sarsuela dirigida Per Juan Cubas i Fernando Liñán que arribaven del Teatre Principal de València. La temporada s'allarga fins a mitjan abril. Escenificaren *La sultana de Marruecos*, *man-Zelle Nitonche*, *La Virgen del mar*, *La leyenda del monje Ya somos tres*, *Calderón*, *El plato del día*, *Don Benito de Pantoja*, *¡Olé, Sevilla [sic.]*, *Certámen Nacional*, *De Madrid a París*, *La hija de la Mascota*, *Niña*, *La Restauración*, *Lucifer*, *Don Dinero*, *casa Editorial*, *Los Isidros*, *Las hijas de Zebedeo*, *La leyenda del monje*, *Los inútiles*, *Cádiz*, *Los trabajadores*, *El chaleco negro*, *El chaleco blanco*, *Coro de señoras*, *Los baturros*, i *Por España*. Destaca l'estrena de *¡Qué Mundo!*, original dels reusencs Pere Pau Roig i Boqué (lletra) i música de Jacint Vergés.

Del 4 al 8 de juny actua una companyia lírica infantil italiana. Es tracta de la companyia dels germans Falessi. Interpretaren *La primera impressiense*, *Condi Mare e courdi figlia*, *La duchesina*, *Dopo il bailo*, *Lo zio Bonadroga*, *La orfanella*, *Il Mondo alla Rovescia*, *La astucia di Rita*, *Telemaco il disordinato bustichio* i *Sinforosa*.

El 24 d'octubre debuta una companyia de sarsuela, amb el repertori habitual i algunes novetats com *Lucero del Alba*, *Para casa de los padres*, *La Choza del diablo* i *Guerra Santa*.

Pel gener 1892 la companyia de sarsuela castellana dirigida per Joan Rius interpreta diverses sarsueles i l'òpera *Carmen*. Entre les sarsueles, destaquen alguns èxits com els d'*El anillo de hierro*, *Campanone*, *La choza del diablo*, *La conquista de Madrid*, *Luz y sombra* i *El monaguillo*.

La crisi que aquell any patia la Sociedad Teatro-Casino i la por de vagues i disturbis provocà que el teatre restés tancat fins a l'octubre.

El dia 15 d'aquell mes, va reobrir les portes amb sarsuela. Hi debutà la companyia del Mtre. Vicenç Peidró. Entre els cantants hi figurava el reusenc Pere Constantí. La temporada va ser molt bona. El repertori, l'habitual i algunes estrenes: *El rey que rabió*, que fou un èxit de públic i crítica.²⁰⁴ També fou un èxit *Sueños de oro*, que destacà pels seus espectaculars decorats.

El 1893 s'inicia l'any amb la companyia que hi actuava des del novembre anterior. Entre el repertori, com a novetats, *El gran Petardo*, *La fuente de los milagros* i *El hijo de su excelencia*. Acaben la temporada el 15 de gener.

Del 16 al 20 de febrer hi actua una companyia infantil dirigida per J.Bosch. Hi actuen nens d'entre cinc i onze anys i del seu repertori destacà la interpretació que feren d'*El rey que rabió*.

L'1 abril de 1893 debuta la companyia d'òpera dirigida per Esteve Puig. Els principals artistes de la companyia són Pere Sotorra (Reus) i Angelina de Gay. Fan 10 funcions de les següents òperes, conegudes a la ciutat: *Lucrecia Borgia*, *Faust*, *La favorita*, *La africana* i *Un ballo in maschera*.

Entre principis de febrer i mitjan març actua la companyia de sarsuela d'Antoni Mata Soler i Josep Rius. Hi participa també el Mtre. Julian Vivas, especialista en sarsueles de petit format. Entre el repertori hi trobem moltes estrenes, com ara *El duo de la Africana*, *Un gallet de favareta*, *La Czarina*, *Detalles para la historia*, *La caza del oso*, *Nuestra gente* i *Las ligas de la Paca*. Aquestes dues darreres obres eren de compositors reusencs. La primera amb lletra del Sr. moral i música de Jacint Vergés. La segona amb lletra i música del compositor local Juan Pujol. Fou estrenada el 10 de març amb motiu d'una funció a benefici de la triple Sra. Veddecho.

²⁰⁴ Més informació sobre els comentaris que se'n feren en l'època a ARNAVAT, A. (dir.); MIRÓ, Neus [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 59.

El 22 d'abril debutà la companyia de Pedro Echevarría. En el seu repertori hi figuraven *Las tentaciones de San Antonio*, *La una y la otra*, *Los de Cuba*, *Las hijas de Zebedeo*, *La leyenda del monje*, *Zaragüeta*, *El barberillo de Lavapiés*, *El gorro frigio*, *Niña Pancha*, *Cádiz* i *Certamen nacional*.

El 27 d'octubre s'inicià la temporada d'hivern amb la companyia de sarsuela de José Gil, en la qual destacava la tiple Pepita Alcácer. D'entre el seu extens repertori destaquen algunes estrenes com *Miss Helyett* i *La verbena de la Paloma*. Aquesta darrera fou l'obra amb més representacions de la temporada, concretament se n'arribaren a fer 19.

Al gener de 1895 continua treballant la companyia de José Gil. Oferirà representacions dins del seu repertori habitual fins al 6 de gener.

Al març la companyia dirigida per Juan Goula fill, ofereix 6 òperes amb 15 funcions. S'estrena l'*Hebrea*,²⁰⁵ que es repetirà 4 vegades.

Al març actuà la companyia infantil del germans Lambertini amb poc èxit. Interpretaren *Orgullo i cobardia*, *El dia de mi mamá*, *Duque y presidiario* i *El mentiroso*.

El 16 de març hi actuà la companyia d'òpera del Mtre.Goula (fill).En la funció de comiat hi participà l'Orfeó del Centre de Lectura.

Entre maig i juny debuta la companyia d'òpera italiana dirigida per Arturo Baratta amb la seva diva, Josefina Huguet. Fou èxit esclatant i el teatre estava ple. Interpretaren *La sonnàmbula* Bellini, *Il barbiere di Siviglia* de Rossini, *Dinorah* i *Lucia di Lammermoor*.

²⁰⁵ Possiblement una traducció de *La juive* de Hålevy.

El 26 d'octubre debutà la companyia lírica d'Antoni Mata Soler i de Julià Vives, amb força èxit. El seu repertori era amplíssim. En destaquen les estrenes d'*El cabo primero*, *El tambor de granaderos*, *El cura del regimiento* i *El reclamo*.

El 1896 comença amb la mateixa companyia que acabà l'any anterior. Entre les obres del repertori no en destaca cap novetat per la temporada en curs.

El 14 de novembre actuà la companyia del primer actor Ángel González. Estrenaren *Las zapatillas*, *La marcha de Cádiz* i *Devuelta del vivero*, tot i que interpretaren també altres obres, conegudes ja pel públic reusenc. Fou una bona temporada i obtingueren molts èxits.

Al gener de l'any següent hi continuà actuant aquesta darrera companyia fins al 10 de gener.

Els dies 10 i 11 de febrer 1897 debutà la companyia d'òpera italiana dirigida per Güelfo Mazzi. Interpretaren *Lucia di Lammermoor* i *La sonnambula* amb força èxit. Al març aquesta mateixa companyia dirigida, però, per Josep Juyol, estrenarà *Cavalleria rusticana* de Mascagni.

El 6 de març debutà la companyia d'òpera italiana del Mtre. Josep Juyol, que romandrà al teatre fins al 15 del mateix mes. Escenificaran *La africana*, *La favorita*, *Cavalleria Rusticana* i *Rigoletto*.

Del 30 d'octubre 1897 al gener de 1898 serà al Fortuny la companyia d'òpera i sarsuela espanyola de Francisco Pérez Cabero. Estrenarà *La Dolores* de Tomás Bretón. També interpretarà altres obres conegudes pel públic.

De febrer a març de 1898 debutarà la companyia italiana d'òpera i opereta d'Emilio Giovannini i Gaetano Tani. Estrenarà amb èxit diverses operetes, entre les quals *Cin ko ka* i *El pollichinela*.

Al gener de 1899 ens torna a visitar la companyia de sarsuela de José Gil. Com resulta habitual hi trobem les sarsueles de sempre al costat d'algunes estrenes, aquestes són *La tonta de capirote*, *La buena sombra*, *La revoltosa*, *El primer reserva*, *Cuadros disolventes*, *El santo de la Isidra*, *Los Camerones* i *Agua, azucarillos y aguardiente*.

Al març la mateixa companyia ens torna a visitar, i estrena *Gigantes y Cabezudos* i interpreta la resta d'obres del seu repertori, les mateixes que al gener.

A l'abril reapareix amb algunes estrenes: *Los rancheros*, *La fiesta de San Antón* i *El ángel caído*.

A mitjan maig de 1899 la companyia d'òpera italiana dirigida per Juan Goula (fill) estrena al Fortuny *I pagliacci* de Leoncavallo. S'acomiada durant uns quants dies, però després d'actuar al Teatre Principal de Tarragona, la mateixa companyia retorna al Fortuny el 31 de maig, dirigida per Güelfo Mazzi, que debuta amb *Faust*.

De novembre de 1899 a gener de 1900 actuà la companyia d'òpera i sarsuela còmica dirigida per Francisco de Pérez Cabrero. Representarà, entre altres, *Marina* i *La Dolores*.

La substituirà la companyia de sarsuela de R. Gorge, que s'acomiadarà el 7 de gener. Aquesta companyia estrenarà *El mantón de manila*, *La guardia amarilla*, *Deuda de sangre*, *El padrino del nene*, *Xerraire*, *Trafalgar*, *El querer de la Pepa*, *El mundo comedia es*, *La sultana de Marruecos*. Val a dir que s'hi intercalaven funcions de cinematògraf per tal d'amenitzar les representacions.

El 24 de març debuta la companyia lírica de Dolores Millanes, que s'acomiadà l'1 d'abril. Entre les seves estrenes hi trobem *Los presupuestos de Villapierde*, *Los borrachos*, *Pepe Gallardo*, *La luz verde*, *El traje de luces* i *Los garrochistas*.

El 3 d'abril debutà al Fortuny la companyia lírica de Cornadó i Blay, varen estrenar *Curro Vargas* i *La cara de Dios*.

Del 3 al 8 d'octubre de 1900 hi actuà la companyia italiana d'Arturo Baratta amb la soprano Josefina Huguet. Estrenaren *La Bohème* de Puccini. Com a anècdota direm que faltaven músics per a l'orquestra, i els empresaris es veuen obligats a llogar-ne del Liceu de Barcelona. Fou un èxit de públic i crítica.

El dia 27 del mateix mes torna al Fortuny la companyia de José Gil amb el repertori habitual.

El 24 de novembre hi actuà la companyia de Sebastià Pellicer fins a finals d'any. Entre les obres del seu repertori hi ha algunes estrenes. Aquestes són *Instantáneas*, *La señora capitana*, *El barquillero*, *La muela del juicio*, *La chavala*, *La zarzuela nueva* i *María de los Ángeles*.

1.3.5.1 El Teatre Fortuny. Període 1900-1973

En començar el nou segle, les companyies d'òpera i sarsuela continuen actuant al Fortuny amb el ritme dels darrers anys del segle anterior. Del 18 de novembre de 1899 al 7 de gener del 1900 actuà la companyia d'òpera i de sarsuela còmica dirigida per Francisco de Pérez Cabrero, de la qual formaven part Enriqueta Alemany i Francisco Alcántara. La companyia debuta amb *La Dolores*, i interpreta també *Marina*. Per escenificar-les reforçaren el personal de la companyia diversos artistes, com Casilda Gulivert i els actors Brotat i Mestres. A mitjan desembre Pérez Cabrero va haver de ser substituït per Pablo Gorgé.

El 25 de gener, coincidint amb la celebració del Carnaval a la ciutat, debutà la companyia de Sarsuela còmica de Rafael Bolumar i Joaquín Montero, i que comptava amb la direcció dels mestres Bayarri i Vergés.²⁰⁶ Actuà fins al 20 de

²⁰⁶ *Diario de Reus*, 25 de gener de 1900, pàg. 3.

febrer. Posaren en escena 25 sarsueles, de les quals n'estrenaren 12, entre les quals cal destacar: *Mari-Juana*, *Trafalgar*, *¡Cómo está el arte!*, *La fiesta de San Antón*, *El mantón de manila*, amb força èxit de públic.²⁰⁷

El 24 març de 1900 debuta amb les sarsueles *Gigantes y cabezudos*, *La revoltosa* i l'estrena de *Los presupuestos de Villapierde*, la companyia de sarsuela còmica de Dolores Millanes, sota la direcció de Salvador Domingo que s'acomiadà l'1 d'abril de 1900. Representà una dotzena d'obres, la majoria d'estrena a la ciutat. Destaquen: *Los borrachos*, *la Luz verde*, *El chiquillo*, *El traje de luces* i *Los garrochistas*.²⁰⁸ L'endemà de l'estrena la crítica de la premsa no fou precisament bona. En aquests termes s'hi refereix Àngel, pseudònim del crític del *Diario de Reus*: *Anoche debutó la compañía de zarzuela Millanes.*

Y ocurrió lo que jamás pudo soñar el autor de Gigantes y cabezudos. Es decir, que esta obra fuese mutilada, en términos que solo se representen los "Gigantes", y los "cabezudos" nos los quedaron á deber.

En el pasillo de platea se puso el siguiente

"ANUNCIO:

Con motivo de no haber llegado los cabezudos de Barcelona" etc.

De modo que de hoy en adelante, ya sabemos que en Barcelona hay cabezudos.

Lástima que no sepamos también de dónde llegaron los gigantes, pero, nos lo figuramos. El gigante, ha venido sin duda de la isla de Cuba, de donde ha traído la enfermedad que lleva pintada en el rostro; y la giganta, ¿oh, la giganta! Esta cuando menos ha venido de las islas Ymalayas [sic].

De todo lo demás...lo peor es meneallo.

En cuanto al tercer acto, anoche me hube de hacer cargo de que me hallaba en el tan renombrado Café Central.(...)

Y nio quiero decir más por hoy, para no molestar á mis queridos lectores.

ÁNGEL.

La companyia de sarsuela i òpera espanyola de Pau Cornadó hi actua del 3 al 6 de maig dirigida per Emili Blay, amb el tenor Jaime Casañas i la primera tiple Virtudes Fernández. La companyia només va oferir quatre funcions. Entre les obres

²⁰⁷ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op.cit.*, vol. 1 , pàg. 63.

²⁰⁸ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *íbidem*.

representades destaquen *La cara de Dios* i *Curro Vargas*, ambdues amb música de Chapí.

Del 3 al 8 d'octubre de 1900 actuà la companyia d'òpera italiana d'Arturo Baratta, amb la soprano Josefina Huguet. Debutà amb l'estrena de *La Bohème* de Puccini, i representà cinc òperes més, totes sobradament conegudes a la ciutat. Segons *Las Circunstancias*,²⁰⁹ hi assistí una nombrosa concurrència que “*se mostraba complacida con la esmerada interpretación*”, i la crítica lloà la companyia en tots els aspectes. Com que al teatre no hi havia prou músics per a l'orquestra, l'empresa llogà vint professors d'orquestra del Liceu de Barcelona.²¹⁰

La companyia de sarsuela còmica de Josep Gil amb la tiple Josefina Alcàzar debutà el 27 d'octubre. Estrenaren *La alegría de la huerta* i *El último chulo*, entre les onze peces que van representar.

La companyia encarregada de tancar l'any fou la companyia còmica lírica de Sebastià Pellicer. Féu un total de 51 funcions. Entre les obres representades cal destacar les estrenes de *Las chavalas*, *La señora capitana*, *Instantánea*, *El barquillero* i *El mantón de manila*.

Inaugurant la temporada de primavera de 1901, del 6 al 21 d'abril, hi actuà la gran companyia de sarsuela i òpera espanyola dirigida pel baríton Pablo Cornadó, amb les tiples Lluïsa Fons i Angelina Gay, que, dins el seu repertori majoritàriament de sarsuela, que incloïa les obres *Jugar con Fuego*, *Marina*, *La tempestad*, *La bruja*, *Los diamantes de la corona*, entre d'altres, interpretà dues òperes, *La Traviata* i *Marina*, ambdues en espanyol.²¹¹

Del 9 al 13 de novembre de 1901 actuà la gran companyia de sarsuela còmica dirigida per l'actor Lino Ruiloa, amb les tiples Avelina López i Carmen Calvó.

²⁰⁹ *Las Circunstancias*, 4 d'octubre de 1900, pàg. 2-3

²¹⁰ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op.cit.*, vol. 1, pàg. 53.

²¹¹ FORT Jaime, vol. 8, pàg. 227.

Estrenà *Dolorettes* —que havia funcionat amb èxit a Barcelona, amb més de vuitanta representacions al Teatre Eldorado de Barcelona— i *Los niños llorones*. La companyia acaba les seves representacions al Teatre Circ.

Del 15 al 25 de març de 1902 actuà la gran companyia de sarsuela i òpera dirigida per Cosme Bauzà i Luis Infante, amb les tiples Lluïsa Fons i Carmen Ortega. Representà una dotzena d'obres, entre les quals l'òpera *La Dolores*. La companyia va gaudir del favor del públic reusenc, que va demanar d'allargar uns dies més la funció, cosa que es concedí i va actuar dos dies més a la ciutat.²¹² Per la premsa aquesta era l'única òpera espanyola que “*ha logrado sostenerse a flote a pesar de los muchos esfuerzos hechos por distinguidos compositores para la creación del drama lírico español*”. *Las Circunstancias* publicà un text en què es queixava que el públic no era gaire nombrós: “no comprendemos su abstinencia, toda vez que se trata de una compañía muy notable bajo todos los aspectos”.²¹³

El 25 d'octubre actua al Teatre Fortuny la companyia lírica dirigida per José Talavera, que hi romangué fins al 9 de novembre. Procedien del Teatre Pignstelli de Saragossa, el qual cedí decorats, atrezzo i vestuaris.²¹⁴ El repertori va ser avaluat com a “*selecto i [sic] novísimo*”. L'integraven divuit sarsueles, de les quals n'estrenaven dotze: *Enseñanza libre, Juicio oral, La trapera, El bateo, La mazorca roja, El olivar, El sombrero de plumas, La tempranica, Abanicos y Panderetas, El Fortuna, Quo vadis? i La golfemia*.²¹⁵ El diari *Las Circunstancias* la defineix com una de les companyies més completes que havien passat per la ciutat,²¹⁶ i diu de l'empresa que presentava “*una compañía de mérito indiscutible, presenta las obras con toda propiedad*”.²¹⁷ Uns quants dies més tard, “P.” des de la seva columna del diari *Las Circunstancias*, parlant de la sarsuela *La tempranica*, deixa constància

²¹² *Diario de Reus*, 25 de març de 1902, pàg. 2.

²¹³ *Las Circunstancias*, 17 de març de 1902, pàg. 3.

²¹⁴ *Las Circunstancias*, 25 d'octubre de 1902, pàg. 3.

²¹⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 246-47.

²¹⁶ *Las Circunstancias*, 28 d'octubre de 1902, pàg. 2-3.

²¹⁷ *Las Circunstancias*, 26 d'octubre de 1902, pàg. 3.

que “*El público está ya cansado de ver desfilar por el escenario ,tipos de la golfemia madrileña, chulos, matones, etc. etc. Hoy, la zarzuela cómica ó sea el llamado género chico, tiende a presentarnos cuadros regionales*”. Es queixa també que, malgrat la bona qualitat de la companyia i que ofereix estrenes diàriament, el públic no li correspon adequadament.²¹⁸

Passà força temps fins que al Teatre Fortuny hi tornà a haver-hi òpera: del 20 de febrer al 19 d'abril de 1904 hi actuarà la companyia de Cosme Bauzà, que ja havia treballat en el mateix teatre dos anys abans. Debutà amb l'opereta *Campanone*. I, segons *Las Circunstancias*, actuà amb molt èxit de públic tota la temporada de quaresma.²¹⁹ Entre les trenta obres que presentà, hi havia només una òpera, *Marina*, que fou representada en dues ocasions. Hi estrenaren les següents sarsueles: *La Canción del Náufrago*, *Las Parrandas*, *Raimundo Lulio*, *Curro Vargas* i *Don Lucas del Cigarra*.²²⁰

Del 27 d'abril al 3 de maig de 1904 hi actuà la companyia de sarsuela i òpera espanyola del Teatre Parisch de Madrid, dirigida per Guillermo Cereceda, que debutà amb la sarsuela *La Muñeca*.²²¹ Estrenaren també la sarsuela *Doña Juanita*,²²² a més de representar també un parell d'òperes ja conegudes a la ciutat,²²³ entre les quals *Rigoletto*, estrenada en castellà, i que segons *Las Circunstancias*:

fue un nuevo triunfo para todos cuantos artistas tomaron parte en el desempeño de la referida obra.

Todos los artistas rayaron á gran altura; y especialmente la tiple señorita Escalona, el barítono señor Garcia Soler y el tenor Bezares.

²¹⁸ *Las Circunstancias*, 29 d'octubre de 1902, pàg. 2-3.

²¹⁹ *Las Circunstancias*, 19 d'abril de 1904, pàg. 2.

²²⁰ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 280.

²²¹ *Las Circunstancias*, 27 d'abril de 1904, pàg. 3.

²²² *Las Circunstancias*, 1 de maig de 1904, pàg.2-3.

²²³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. VIII, pàg. 280.

*El señor Beut á pesar de lo poco importante de su papel también rayó á gran altura.
El público que era numeroso salió en extremo [sic] complacido de la función.*²²⁴

La companyia de sarsuela de Josep Bosch va debutar i s'acomiajà del públic el 10 d'octubre estrenant les obres *Bohemios*, *El terrible Pérez*, *La reina mora*, i *La última copla*.

El 22 d'octubre d'aquell 1904 oferí una única representació la companyia d'òpera dirigida pel mestre Esteve Puig, amb el popular tenor Manolo Utor i la tiple Margarita Gils, que interpretaren *Marina*, i tot i que *Las Circunstancias* el dia de l'estrena va qualificar la seva actuació com a "*verdadero acontecimiento teatral*",²²⁵ l'endemà el crític ha de rectificar i qualifica l'actuació en un sentit ben contrari, especialment referint-se a la intervenció del tenor Manolo Utor.

Nuestro juicio –que más bien fue prejuicio-no podía extenderse más allá de las primeras escenas, cuyos defectos eclipsó Utor.

Más tarde había de suceder lo que todos sabemos: que Utor pifió con entradas intempestivas y pifió con él toda la compañía y la representación toda.

*Y ahí va esa rectificación, que no daremos por terminada sin censurar la ligereza con que la Empresa dió albergue á aquella compañía de foragidos (sic) y la desconsideración guardada con público y abono.*²²⁶

El 22 de febrer de 1905 hi debuta la companyia d'òpera i sarsuela del mestre Bauzà, que hi féu molt poques funcions, i representa només *El diablo en el poder* i *El anillo de Hierro*.²²⁷

El 22 d'abril de 1905 hi arriba la companyia lírica de L. Gil, que hi va actuar poc temps, i estrenà *El pobre Valvuená*, *Las estrellas* i *Los zapatos de charol*, i *San Juan de La luz*.²²⁸ Des del *Diario de Reus* es qualifica la companyia de "*medianeja*"

²²⁴ *Las Circunstancias*, 29 d'abril de 1904, pàg. 2.

²²⁵ *Las Circunstancias*, 22 d'octubre de 1904, pàg. 2.

²²⁶ *Las Circunstancias*, 25 d'octubre de 1904, pàg. 2

²²⁷ FORT, Jaime: *op cit.*, vol. VIII, pàg. 305-306.

²²⁸ *Ibidem*.

però “conquistase todas las noches sinceros aplausos del público por la labor algo esmerada de los artistas y variedad de obras que pone en escena”. No obstant això, segons el cronista la posada en escena deixa molt a desitjar, ja que no hi ha “Ni propiedad en los trajes ni en el lugar de la acción, especialmente en la obra de Vives, cuyo segundo cuadro no era un barrio de Montmatre, sino un corral. ¿Y de la luna verde, qué diremos?”

Parlant de les obres estrenades per la companyia diu que “Todas ellas pertenecen con leves diferencias al mismo corte del género ínfimo nacional, esto es, música chillona, situaciones chispeantes y flamenquismo extralimitado.”²²⁹

Passà força temps abans no es torna a sentir òpera al Teatre Fortuny. No fou fins al 3 de març de 1906, en què debutà la companyia de sarsuela i òpera espanyola dirigida pel mestre Cosme Bauzà amb el primer tenor Lorenzo Simonetti. Debutaren amb *Campanone* i *El barbero de Sevilla*²³⁰ i la companyia romanguè al Fortuny fins l'1 d'abril. S'hi interpretaren dues òperes, entre un repertori de trenta peces. Van estrenar, a més, *La bohemia*, amb un triomf complet, i es representà cinc cops, a més d'*El húsar de la guardia*, *Los guapos* i *Gente de Alforja*.²³¹ A la representació de *Marina* debutà el tenor reusenc Artur Freixas.²³² Segons la premsa local, poques vegades s'havia gaudit tant a la ciutat d'una companyia d'òpera i sarsuela com aquella.²³³

Del 4 al 8 d'abril hi arriba la companyia de sarsuela còmica d'Oliver-Puig. Hi ofereix set sarsueles, entre les quals destaca l'estrena d'*El perro chico*, tot i que també va estrenar *El rey del valor* i *El túnel*.

²²⁹ *Diario de Reus*, 27 d'abril de 1905, pàg. 2.

²³⁰ *Diario de Reus*, 3 de març de 1906, pàg. 2-3.

²³¹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. VIII, pàg. 348.

²³² ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 54.

²³³ *Diario de Reus*, 8 de març de 1906, pàg. 2.

El 27 d'octubre debuta la companyia de sarsuela de Josep Gil, que hi restarà fins al 6 de gener de 1907. Estrenen disset sarsueles: *El recluta*, *La gatita blanca*, *El amor en solfa*, *Las cucarachas*, *La mala sombra*, *Guardia de honor*,²³⁴ *La Camarona*, *El puñao de rosas*²³⁵ entre moltes altres. Destaquen per nombre de representacions *Congreso Feminista*, amb 10 representacions, *Moros y cristianos* amb 13, *El arte de ser bonita* amb 18 representacions, *La taza de te* amb 24 i *La gatita blanca* amb 25. La companyia estava dirigida per Miquel Lia i Miquel Sala i la integraven les tiples Maria Conesa i Guadalupe Molina i el baríton Serazzi. Pel que fa a la qualitat de la interpretació, la crítica que apareix en el *Diario de Reus* dies després del debut de la companyia explica que en un primer moment els cartells que anunciaven la propera arribada de la companyia remarcaven que si alguna de les obres era pujada de to els cartells serien de color verd, cosa que féu que en els primers dies d'actuar-hi, en prevenció, el públic reusenc s'abstingués d'anar al Teatre Fortuny per veure la companyia. No obstant això, dies més tard:

Y el público se ha ido convenciendo de que El recluta es una obrita sencilla como tantas otras, que nada tiene de particular; de que Congreso feminista es más bien una revista inocente con ribetes de sátira política; de que La taza de té es un derroche de motes como candileja agonizante, kiosko florido, adormidera azul, etc. puestos en boca de unos japoneses ridiculizados; de que El amigo del alma no pasa de ser una obrita entretenida de costumbres modernas exageradas en su parte cómica, y de que si alguna de las zarzuelas representadas tiene una miaja de mala intención y chistes de interpretación doble, es El arte de ser bonita.

Por esto, este mismo público que se mostraba en un principio reacio, se ha desperezado de tal modo, que el pasado jueves y anteayer llenaba tarde y noche casi por completo las localidades de nuestro elegante Fortuny y ha aplaudido las obritas y el decorado de las mismas [...] que es de sorprendente efecto y acredita á su autor, el pintor escenógrafo Sr. Alós, de verdadero artista. También llaman la atención los ricos trajes que visten todos los artistas de la compañía que es un su género bastante aceptable en conjunto. [...] Merece también mencionarse la primera tiple dramática Srta. Molina, por el acierto con que interpreta sus papeles y por su voz agradable y bien timbrada.

Los demás artistas procuran cumplir con su obligación.

²³⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 350.

²³⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 371.

Sobre la orquestra diu que algunes nits no funciona com cal però ho atribueix al fet que ha d'aprendre obres noves molt sovint.²³⁶

El 16 de març de 1907, estrenant la temporada de quaresma de 1907, actuà la companyia de Cosme Bauzà, que hi estarà fins al 23 de març. Tenien un repertori de 35 peces, en la seva majoria sarsueles, tot i que també hi incloïen quatre òperes, entre les quals, les versions castellanes de *Rigoletto* i *La bohèmia*, sobradament conegudes ja a la ciutat. En la seva estada a la nostra ciutat, estrenaren les sarsueles *Limoncillo* i *El ruido de campanas*. L'endemà del seu comiat, la premsa elogià les representacions. *Diario de Reus* els dedica un llarg article en què exposa que l'actuació de la companyia ha estat brillant i que per això han guanyat el favor del públic. També es comenta el fet que des del debut la companyia “se ha esmerado en el cambio de las obras de cartel”.²³⁷

Del 4 al 19 de maig de 1907 actuà la companyia d'òpera italiana dirigida per Esteve Puig i Josep Juyol. S'obrí un abonament de set funcions, però atès l'èxit se'n feren setze. L'arribada de la companyia a la ciutat aixecà molta expectació entre els reusencs. Jaime Poch, des de la seva secció musical al *Diari de Reus*, ho atribueix a “la campaña de El Alba á [sic] ultimos del año pasado; el paso de la compañía Bauzá-Simonetti y los conciertos clásicos Guinart-Mateu” i hi afegeix que “debían de dar sus frutos y los han dado excelentes y sabrosos. Que cuando se siembra buena semilla en terreno á proposito, y se cuenta con inteligentes cultivadores, la cosecha es segura”.²³⁸

La companyia debutà amb l'estrena a la ciutat d'*Aida*, de Verdi, de la qual “En el ánimo de todos estaba que desde hacía algunos años no se había podido gozar en nuestra población de espectáculo tan grandioso.”²³⁹

²³⁶ *Diario de Reus*, 6 de novembre de 1906, pàg. 2.

²³⁷ *Diario de Reus*, 27 de març de 1907, pàg. 2.

²³⁸ *Diario de Reus*, 7 de maig de 1907, pàg. 2.

²³⁹ *Ibidem*.

I afegeix: “Desde las primeras escenas, el público se convenció de que se trataba de artistas de valía y empezó a exteriorizar su agrado con grandes aplausos que llegaban a ovaciones al final de cada acto”. El públic responia i amb una rebaixa de preus la gent encara va assistir més al teatre: “El entusiasmo entre nuestros dilettanti es grande”.²⁴⁰

El 21 de novembre hi debuta la companyia còmica lírica dirigida per Luis Alcalà, que hi serà fins a finals de mes, amb un ampli repertori en el qual destaca l'estrena de *La chiquilla*, *La cuna*, *La rabalera*, *La reina del couplet*, *Colorín Colorado*, *La gente seria*, *La guadeja rubia*, *El guardabarrera*.²⁴¹ A propòsit de l'estrena de *La cuna*, *Diario de Reus* diu que resulta tant insignificant que “por lo mismo que no ha sido merecedora de figurar en el cartel, después de su estreno, tampoco lo es de que fijemos en ella nuestra atención ni poco ni mucho”.²⁴² No opina el cronista el mateix sobre l'estrena de *La rabalera*: “No sucede así, en cambio con *La rabalera*: precedida de gran fama y suscrita por los autores-Echegaray (M.) y Vives-de lo mejorcito que se dedica al cultivo del arte chico, ya era de suponer que la obrita sería de las que nuestro público recibiría con gusto y así sucedió”. Pel que fa a la interpretació, el *Diario* diu “La ejecución, no puede calificarse de excelente, pero sí de muy aceptable, haciéndose aplaudir en su labor [...]. En estas obras ha hecho gala de sus buenas facultades para el canto, la primera tiple Sra. Guzmán que trabaja con voluntad, poniendo en su trabajo el alma entera. Demostrado está lo que queda dicho en la zarzuela *El Sr. Joaquín*, que interpreta la Sra. Guzmán á las mil maravillas.”²⁴³

Del 7 de març al 12 d'abril de 1908 actuà la companyia de sarsuela i òpera espanyola dirigida per Cosme Bauzà amb el primer tenor Ricardo Pastor.

²⁴⁰ Íbidem. Vegeu també ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1 pàg. 54.

²⁴¹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. VIII, pàg. 372.

²⁴² *Diario de Reus*, 3 de desembre de 1907, pàg. 2.

²⁴³ *Diario de Reus*, Íbidem.

Interpretà tres òperes, *La bohemia* i *La Dolores* en castellà, i *I pagliacci*, enmig d'un extens repertori de 28 sarsueles entre les quals destaquen les estrenes d'*El maestro Campanone*, *El lego de San Pablo*, *Camino de la Vicaria*, i *El quinto Pelao*.²⁴⁴ Hi debutaren les tiples Enriqueta Naya, Ángela S.Álvarez i Pilar Corro. *Diario de Reus*, mitjançant el crític "Efe" considera que el debut fou tot un esdeveniment que pronosticava l'inici d'una bona temporada artística.

*Vibrantes todavía en nuestro grandioso coliseo de invierno las notas roncas y pálidas de la compañía de zarzuela chica que últimamente actuó allí, había por parte del público, vivos deseos de oír música y canto verdad, música y canto que encarnaran arte verdadero, y eso es lo que nos ha traído la actual empresa del Fortuny. [...] En resumen tenemos una compañía excelente; ahora sólo falta que el público corresponda. Nosotros creemos que sí.*²⁴⁵

A l'abril de 1908, l'empresa del teatre contractà la companyia d'òpera italiana d'Arturo Baratta, que estava actuant al Teatre Tívoli de Barcelona, amb grans figures del moment com Paulina Albertini i Emília Vergieri. La companyia debutà el 18 d'abril amb l'estrena de l'òpera *Lohengrin* de Wagner. Es generà molta expectació entre els reusencs, ja que era la primera obra de Wagner que s'escenificava a la ciutat, tot i que des del novembre de 1904 existia l'Associació Wagneriana de Reus i això féu que el teatre s'omplís de gom a gom.²⁴⁶ Baratta retallà parts de la partitura i "C", des de *Las Circunstancias*, li ho agraeix, ja que "*lo no suprimido estuvo tan mal cantado que el público desconociendo la obra es indulgente en extremo, se vio a pesar de todo, obligado a mostrar su disgusto de un modo ostensible*".²⁴⁷ Als *Anales de Reus* de Jaime Fort consta que la companyia

²⁴⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 18.

²⁴⁵ *Diario de Reus*, 11 de març de 1908, pàg. 2.

²⁴⁶ Una prova de l'impacte de la música de Wagner a la ciutat de Reus són els articles de D. Sugrañes sota el títol "Parlem de Wagner" i de F. Cubells "Música Wagneriana" apareguts al diari nacionalista *Patria Nova* (1905) i al primer número de la revista literària reusenca *Foc Nou* (1910) respectivament. Ambdós constataren el fet que Wagner tenia admiradors i detractors, però que la música de Wagner suposava avançar i aportava novetat, frescor i idees noves al món musical.

²⁴⁷ *Las Circunstancias*, 20 d'abril de 1908, pàgs. 2-3.

féu una bona campanya “*logrando haber escenificado en Reus, por primera vez, una obra de Wagner, que por cierto fue aplaudidísima, no obstante la novedad de la música wagneriana, incomprendible para los más*”.²⁴⁸ “Efe” des del *Diario de Reus* fa notar que la segona representació de Lohengrin va sortir força millor que la primera, i atribueix el fet als nervis de l'estrena.²⁴⁹

La representació d'*Aida* i l'estrena de *Tosca* foren un èxit d'assistència de públic, i l'empresa decidí ampliar l'estada de la companyia fins al 4 de maig, contractà el baríton Bautista M-Corts, adquirí nous decorats i, segons el crític de *Diario de Reus*, també en destaca l'ampliació de l'orquestra “*cuya labor es una filigrana que satisface, aún a los más inteligentes y exigentes profesionales. Todo el público así lo reconoce*”²⁵⁰ L'estrena de *La condenación de Fausto*, de Berlioz, en espanyol, constituí “*un acontecimiento musical, pues a los hijos o vecinos de esta esforzada ciudad, no nos es dable de gozar de ciertos espectáculos si no cogemos el tren dirección Barcelona*”.²⁵¹ Hi participà l'Orfeó Reusenc del Centre de Lectura i l'obra fou presentada amb un esplèndid decorat i maquinària del Ballet-Wolant, cinematògraf per a la cavalcada i “numerosa comparsa para la célebre marcha Húngara”.²⁵² Des de *Diario de Reus* el crític se sorprèn del fet que el públic no l'hagi rebut amb l'èxit esperat “*lo cual constituye un fenómeno que no nos explicamos, pues la obra tiene preciosa música y ha sido presentada con gran riqueza y lujo de detalles*”.²⁵³ La companyia estrenà també *Sanson y Dalila* de Saint-Saëns.

La companyia d'òpera italiana dirigida per Esteve Puig serà la següent. Actuà del 3 al 8 d'octubre de 1908, amb la soprano dramàtica Elena Fons, i Gerardo Gerardi. Aquest darrer acabava d'arribar del Teatre Reial de Madrid. La companyia debuta

²⁴⁸ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg.19.

²⁴⁹ *Diario de Reus*, 25 d'abril de 1908, pàg. 2.

²⁵⁰ Efe: “Teatro Fortuny” dins *Diario de Reus*, 22 d'abril de 1908, pàg. 2.

²⁵¹ *Diario de Reus*, 1 de maig de 1908, pàg. 3 i també, 2 de maig de 1908, pàgs. 2 i 3.

²⁵² *Ibidem*.

²⁵³ Efe: “Teatro Fortuny” *Diario de Reus*, 5 de maig de 1908, pàg. 2.

amb l'estrena de *Carmen*²⁵⁴ i interpretà també *Otello* de Verdi, *Gioconda* i *Carmen*, de Bizet, totes d'estrena, i la ja coneguda pel públic reusenc *Lohengrin* de Wagner. Les crítiques cap a la companyia foren positives. A *Diario de Reus* diuen que “*la compañía que actúa en el coliseo de invierno es buena y nutrida y por tanto las obras que ha puesto en escena las ha interpretado felizmente*”. L'atrezzo procedia del Teatre Novetats de Barcelona i anunciaven 24 coristes i 30 professors d'orquestra procedents de Barcelona. Segons *Foment* l'actuació fou “com una exhalació lluminosa, [que] ha brillat un moment sobre nostra ciutat. Dalt al públic, el poble ha omplert a vessar les graderies ,en les llotgetes i butaques reservades als pudientes el fret que hi regnava oprimia el cor.”²⁵⁵

La companyia còmica lírica dirigida per Bonifacio Pinedo i Frederic Cruset debuta al Teatre Fortuny el 24 de novembre de 1908. Comptava amb les tiples Paquita Correa i Teresita Idel. De les disset sarsueles que va representar la companyia cal destacar l'estrena de *Las Bribonas*, que fou representada nou vegades i *Caza de Damas*, amb cinc representacions.

El 5 de desembre hi actuà la companyia lírica de Carlos Freixa, que hi serà fins el dia de Reis de 1909. Estrenaren *Mussetta*, *Gazpacho Andaluz*, *Cosas del querer*, *Los veteranos*, *Los liberales*, i *El nuevo servidor*.²⁵⁶

El 9 de juny hi arriba la companyia còmica lírica d'A. Cristiá, que s'acomiada el 30 del mateix mes. Aquesta companyia estrena *La viuda alegre*, *Corpus Cristi*, *El talismán prodigioso*, *La presidaria [sic]*, *La Czarina*, *Maria Luisa*.²⁵⁷

El 12 de febrer de 1910 debuta al Teatre Fortuny la companyia de sarsuela del mestre J. Cristóbal, que s'acomiada el 24 de febrer. Havia representat disset obres,

²⁵⁴ *Diario de Reus*, 4 d'octubre de 1908, pàgs. 2-3.

²⁵⁵ *Foment*, 5 d'octubre de 1908, pàg. 2.

²⁵⁶ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. IX, pàg. 19.

²⁵⁷ *Ibidem*, pàg. 63.

entre les quals cal destacar les estrenes de *La Virgen de Utrera*, *El método Gorritz* i *La suerte Loca*.²⁵⁸

Del 5 al 20 de març hi actua la companyia d'opereta de D. B. Güell. En la seva estada al teatre hi estrena *La princesa del dollar*, *La moral en peligro*, *Ábreme la puerta*, *El diablo con faldas* i *Los hombres alegres*.²⁵⁹

El 2 de juny de 1910 debuta la companyia de sarsuela còmica lírica dirigida per Venancio Alonso i que comptava amb les tiples Lola Virgili i Pilar Sánchez. Tot i actuar durant pocs dies al teatre, van posar en escena un total de divuit sarsueles, set en castellà i la resta en català. Tingué especial èxit entre el públic la sarsuela *Un gatito de Madrid*.

El 25 d'octubre debuta la companyia còmica i lírica de Antonio Videgain que actuà al Fortuny fins al 13 de novembre, i que comptava amb la tiple Concepció Huguet. Hi estrenarà *El País de las Hadas*, *La moza de mulas* i *El fin del mundo*.²⁶⁰ S'hi representà també *La corte del faraón*, que, tot i no ser estrena, va cridar l'atenció del públic i de la premsa. *Las Circunstancias* li dedica un extens article en què lloa l'atrezzo i la posada en escena d'aquesta obra.²⁶¹ Però fou l'obra *El fin del mundo* la que va aixecar més polseguera i escàndol —fins al punt que alguns assistents a l'espectacle protestaren davant l'alcalde i el governador civil— per una escena en la qual un cor de frares ballaven el garrotí.²⁶²

El 24 de desembre hi debutà la companyia de sarsuela i opereta espanyola dirigida per Joan Barceló i Emilio Huerva, que oferí deu obres, la majoria sobradament

²⁵⁸ Íbidem, pàg. 110.

²⁵⁹ Íbidem.

²⁶⁰ Íbidem, pàg. 111.

²⁶¹ *Las Circunstancias*, 11 de novembre de 1910, pàg. 2.

²⁶² ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 124.

conegudes pel públic, i estrenaren *El conde de Luxemburgo*.²⁶³ La companyia s'acomiadà el 8 de gener de 1911.

El 20 i 21 de febrer de 1911 actuà la gran companyia infantil d'òpera italiana d'Ernesto Guerra, amb el mestre concertador Pietro Giammarusti i el director d'orquestra Aniello Costabile, gràcies a "alguns elements amants de la bona música,"²⁶⁴ que en gestionaren la contractació al Teatre de Tarragona. La companyia representà tres òperes ja conegudes a la ciutat *Lucia di Lammermoor*, *Cavalleria Rusticana* i *Elisir d'amore*.

El 23 de febrer hi debuta la companyia lírica del Teatre Novedades de Barcelona amb *El conde de Luxemburgo*.²⁶⁵ Les tiples Julia Velasco i Pilar Martí en formaven part. Actuaren molt poc temps al Fortuny, ja que s'acomiadaren el 26 de febrer, tot i *haver estrenat Soldaditos de Plomo*.²⁶⁶ Segons *Diario de Reus*, les representacions foren "éxitos francos, indiscutibles" . "La orquesta muy bien, el público numerosísimo y satisfecho, la empresa muy felicitada y tutti contenti."²⁶⁷

L'11 de març de 1911 hi debuta la companyia d'opereta i sarsuela de Pablo Gorgé i Eduardo Senis, amb el nen actor i cantant Pablito Gorgé amb *El señor Conde de Luxemburgo*, una nova adaptació en castellà de l'obra de Lehar escrita per José Zaldivar. De les dotze obres representades, quatre eren estrenes, i en destaca *El héroe vencido* i *Maniobras militares*. Tingueren força èxit de públic²⁶⁸ i segons la crítica es tractava d'una companyia excel·lent. *Diario de Reus* en destaca la qualitat dels artistes però molt especialment la del mestre director, Eduard Senis, i l'orquestra.²⁶⁹ La companyia s'acomiadà del públic el 26 de març.

²⁶³ Íbidem.

²⁶⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 158-159.

²⁶⁵ *Diario de Reus*, 23 de febrer de 1911, pàgs.2-3.

²⁶⁶ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]:*op. cit.*, vol. 1, pàg.158.

²⁶⁷ *Diario de Reus*, 25 de febrer de 1911, pàg. 3.

²⁶⁸ *Diario de Reus*, 14 de març de 1911, pàgs. 2-3.

²⁶⁹ Arlequín: "Desde mi butaca" dins *Diario de Reus*, 15 de març de 1911, pàgs. 1-3.

Del 15 d'abril al 8 de maig hi actuà la companyia de Josep Gil, que es dedicava al *género chico* i la sarsuela. Era dirigida per Fernando Salas i Carles Freixas amb la intervenció de les tiples Mercedes Gay i Lolita Arellano. La companyia estrenà *Molinos de viento* i *El aldeano alegre*. Pel que fa a l'estrena de *Molinos de viento*, "Arlequín" des del *Diario de Reus* la qualifica de "obra buena y obra bella", i continua dient: "digna de ser oída y aplaudida por toda clase de públicos". A més a més.

Es bella tal obra porque cae de lleno en el dominio del arte, encerrando los elementos precisos que todos los preceptistas señalan para que una producción merezca el dictado de perfecta, acabada, bella en una palabra.

Calculen Uds., pues, el efecto que ha de causar en los tiempos que correos y con los platos fuertes y de mal gusto con que nos obsequian ordinariamente libretistas y empresarios.

*Molinos de viento viene á ser como una flor olorosa que se muestra lozana entre un erial inculto; como un pequeño oasis, de verdes matices y agua fresca perdido entre las inmensidades de un páramo.*²⁷⁰

Durant les actuacions d'aquesta companyia es feien les anomenades sessions vermut, sessions de curta durada a un preu molt econòmic en clara competència als cinemes de l'època. Josep Gil explicà al públic que ell havia estat qui va establir les sessions vermut a Barcelona.²⁷¹ *Diario de Reus* qualifica la companyia d'"acceptable".²⁷²

El 2 de desembre hi debuta amb *Molinos de viento*, *Dora la viuda alegre* i *El viaje de la vida*, la companyia de sarsuela de Manuel Velasco i el mestre Natalio Garrido. Hi estrenaren també, *La costa azul*, *La niña de los besos*, *La casta Susana* i *Gente Menuda*.²⁷³ La companyia havia d'estrenar també *Lirio entre espinas*, però es

²⁷⁰ Arlequín: "Desde mi butaca" dins *Diario de Reus*, 22 d'abril de 1911, pàg. 1.

²⁷¹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg.127.

²⁷² *Diario de Reus*, 19 d'abril de 1911, pàgs. 2-3.

²⁷³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg.160.

prohibí la seva estrena “*por orden superior*”, ja que l'autor havia cedit els drets d'estrena a la ciutat de Reus a una altra companyia.²⁷⁴ Pel que fa a la crítica des del *Diario de Reus* es diu que es tracta d’*“una buena compañía, capaz de éxitos francos é indiscutibles.*

I també:

Un conjunto acabado, un cuadro completo, donde no falta más que un tenor de un poco de fuerza para representar toda clase de obras, serias y festivas.

El coro numeroso y trabajador.

La orquesta bastante bien, bajo la experta dirección del Mtro. Garrido, y acaso, diría muy bien si tuviesen tiempo de ensayar los artistas.

Con los pocos ratos de que disponen y los estrenos acumulados han sacado no obstante todo el partido que podían.

Y eso es mucho.

*Arlequín.*²⁷⁵

El 1912 comença l'any actuant la companyia de sarsuela del mestre Ferré, que hi serà fins el 7 de gener. Havia estat actuant en altres teatres de la ciutat des del mes de novembre, com indica la premsa.²⁷⁶ Al Teatre Fortuny hi va interpretar tres obres, cap d'estrena, *La casta Susana*, *El país de las hadas* i *Soldaditos de Plomo*.²⁷⁷

L'11 de maig hi debutà la gran companyia d'òpera italiana dirigida per Sebastià Rafart, amb el director escènic Francisco Rayer, provinent de Barcelona. Representà quatre òperes, *Tannhäuser* de Wagner, *Gioconda* de Ponchieli i l'estrena de *Mefistófele* de Boito, i actuaren al Fortuny fins el 19 de maig de 1912. L'endemà de l'estrena, “F “ de *Diario de Reus* es fa ressò del debut de la companyia. Segons el crític l'actuació dels artistes és bona, tot i que el decorat, sastreria, atrezzo i llum, regulars. Malgrat això, lloa la tasca de l'orquestra, de la qual informa que “*La mitad de los profesores son del Liceo de Barcelona; varios*

²⁷⁴ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]:Íbidem.

²⁷⁵ *Diario de Reus*, 6 de desembre de 1911, pàg. 2.

²⁷⁶ *Diario de Reus*, 7 de gener de 1912, pàg. 1.

²⁷⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 213.

*solistas, y el resto; hasta completar el número de cuarenta [...] son escogidos entre lo mejor de esta ciudad.*²⁷⁸

Dies més tard, després que la companyia interpreti *Tannhäuser*, “F.” des de la seva columna del *Diario de Reus* torna a lloar la tasca de l’orquestra en la interpretació d’aquesta obra, especialment la feina feta amb la simfonia, que qualifica de “*continua filigrana*” i “*meritísimo número musical*”. Segons ell, “*Fue justamente aplaudida por el público*”. Valora positivament la intervenció dels cantants però especialment la intervenció de Merceditas Ranz, soprano, de qui diu que “*es una gran cantatriz siempre, y triunfa por obligación, porque se impone con su arte magistral, y por tener un alma muy sensible de artista*”.²⁷⁹

El 7 de desembre de 1912 debuta la companyia d’opereta i sarsuela dirigida per Ricard Güell i Julià Vivas, amb la tiple Rosario Aracil. La companyia s’acomiadà el 6 de gener de 1913 havent estrenat set sarsueles, i en destaca l’estrena de l’opereta en tres actes *La mujer moderna* de Joaquim Arqués, amb gran acceptació per part del públic, que arribà a omplir del tot el teatre en més d’una ocasió. La premsa es fa ressò d’aquest fet i també de la bona rebuda que va tenir la companyia entre el públic. Sobre els artistes diu que “*cumplen, sobresaliendo algunos de ellos*”.²⁸⁰ *Las Circunstancias*, en canvi, la qualifica de “*una de las mejores que han pisado las tablas de nuestro primer coliseo*”.²⁸¹

La mateixa companyia dirigida per Sebastià Rafart, que havia actuat al maig de 1912, actuà del 23 al 27 de gener de 1913 dins de la gira de la soprano Maria Giudice. Hi actuà també la mezzosoprano reusenca Conxita Callao, del Liceu de Barcelona. La companyia disposava del cos d’actors, 24 coristes i 40 professors

²⁷⁸ F.: “Aida en el Fortuny” dins *Diario de Reus*, 12 de maig de 1912, pàg. 2.

²⁷⁹ F.: “Tannhäuser en el Fortuny” dins *Diario de Reus*, 15 de maig de 1912, pàg. 2.

²⁸⁰ *Diario de Reus*, 10 de desembre de 1912, pàg. 2.

²⁸¹ *Las Circunstancias*, 10 de desembre de 1912, pàg. 2.

d'orquestra. Oferiren un total de 5 funcions, i debutaren amb *Tosca*²⁸², a més de representar *Un ballo in maschera*, *Lohengrin* i *La Bohème*, òperes ja conegudes a la ciutat. Les representacions foren un èxit de públic, el qual omplí el teatre fins i tot els dies feiners. *Diario de Reus* diu que “rindiose [sic] el numeroso público ante la soberbia interpretación”²⁸³ i hi afegeix que “Con tan buen conjunto (la Giudice, Mulleras y Claverio), pasamos una velada deliciosa, oyendo los raudales de armonía y momentos de inspiración que encierra la ópera de Puccini.” El mateix diari, en parlar de la interpretació de Maria Giudice, diu que “Como maestra cantante no podemos pedir más; maneja la voz con seguridad metódica, luciendo su delicada escuela con pasmosa facilidad”.²⁸⁴ En acomiadar-se la companyia publicà una carta d'agraïment adreçada al poble de Reus.

El 22 de març debuta al Fortuny la companyia de sarsuela i opereta del mestre Conti, que es va acomiadar el 30 de març. Hi presenten set sarsueles conegudes pel públic, quatre estrenes *La mujer divorciada*, *La veda del amor*, *Los cadetes de la reina*, *El club de las solteras*. Hi assistí una bona quantitat de públic. La premsa la qualifica de “notable compañía”.²⁸⁵

El 14 d'octubre debuta amb *La princesa del Dollar* la companyia d'opereta italiana d'Amadeo Granieri, dirigida per Adriano Marchetti. Portà a escena vuit obres, tres de les quals eren estrenes: *Duchesa di danzica*, *La Corte de Napoleón* i *El Caporale Susine*, amb gran èxit de públic.²⁸⁶ S'acomiadà el 23 d'octubre.

La companyia d'opereta de Ricard Güell debuta al desembre. Entre les obres representades hi estrenen *La mujer moderna*, *Lohengrin*, *El cuento del dragón*, *Los ángeles manda*, *El refajo amarillo* i *La novia del teniente*.²⁸⁷

²⁸² *Diario de Reus*, 23 de gener de 1913, pàg. 2.

²⁸³ *Diario de Reus*, 25 de gener de 1913, pàg. 2.

²⁸⁴ Íbidem.

²⁸⁵ *Las Circunstancias*, 29 de març de 1913.

²⁸⁶ *Diario de Reus*, 16 d'octubre de 1913, pàg. 2.

²⁸⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 401-402.

El 20 de desembre debuta la companyia de sarsuela del mestre Casajuana, que hi havia representat una vintena d'obres, cap d'estrena. S'acomien den del públic el 6 de gener de 1914.

El 14 de març de 1914 hi debuta la companyia d'òpera italiana de Carles Mestres amb *Rigoletto*. Estarà al Fortuny fins el 22 del mateix mes. En el seu repertori, a més de *Rigoletto*, hi figuren també les següents òperes, ja conegudes pel públic: *La Sonàmbula*, *Carmen*, *Faust*, *Lucia di Lammermoor*, *La favorita* i *La Traviata*.²⁸⁸

El 19 de novembre hi debuta la companyia d'òpera i Sarsuela d'Inocencio Laborda. En un principi havien de debutar el 14 de novembre, però uns quants problemes amb l'arribada de l'atrezzo i el vestuari a temps els van obligar a esperar uns quants dies per fer-ho.²⁸⁹ Van estrenar les sarsueles *Las mocitas del barrio*, *La noche del Pilar*, *Los campesinos*, *La Venus de piedra*, *La faraona amb molt èxit de públic*.²⁹⁰

El 18 març de 1915 debuta la companyia de sarsuela i òpera de M. Matías Puchades, dirigida per Paco Vidal i Carles Freixas, que comptava amb les tiples Josefina Huguet i Mercedes Ramos i que actuarà al Fortuny fins al 21 de març. Van fer poques representacions, i estrenaren *La generala*.²⁹¹ Segons la premsa la companyia es limitava a "cumplir su cometido y nada más".²⁹²

El 3 d'abril del mateix any debuta la companyia italiana d'òpera còmica d'Amadeu Granieri, que s'acomien a el 13 d'abril i reapareix al mateix teatre del 15 al 23 de maig. En la primera estada estrenaren sis obres *Donne Viennesi*, *Paradiso di Mahometto*, *Amor de príncipe*, *Storia di Pierotto*, i en la segona estada estrenà *La*

²⁸⁸ *Diario de Reus*, 12 de març de 1914, pàg. 3.

²⁸⁹ *Diario de Reus*, 18 de novembre de 1914, pàg. 2.

²⁹⁰ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg.128.

²⁹¹ *Diario de Reus*, 21 de març de 1915, pàg. 2.

²⁹² ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *Íbidem*.

mujer divorciada i Vita di Boheme. Tingué força èxit de públic.²⁹³ La premsa elogia especialment l'actuació de les tiples Rosalia Pangraci i Fernanda Razzoli. D'aquesta darrera opinen que “*es la mejor que de este género ha pisado las tablas del Fortuny*”.²⁹⁴

El 8 i 9 de maig de 1915 actuà la companyia de sarsuela i òpera espanyola de Joan Camprubí amb la primera tiple Maria Darnier. Entre les dues obres que interpretà hi havia l'òpera *Marina* i *La Tempestad*.

El 29 de maig debuta la companyia de sarsuela del mestre Isidró Roselló. Comptava amb la tiple Carmen Alonso, de l'empresa del Teatre Nou, de Barcelona. La companyia donà poques funcions, però estrenaren *Maruxa*, *El príncipe bohemio*, *Si yo fuera rey* i *La hija del mar*.²⁹⁵ La companyia s'acomiada del públic el 7 de juny.

El 25 i 26 de setembre de 1915 hi actuà la companyia d'òpera dels mestres Arturo Baratta i Esteve Puig, acompanyats de la famosa diva Rosario d'Ory, que aleshores tenia només divuit anys, i amb l'acompanyament de trenta professors d'orquestra. En dues úniques funcions la companyia escenificà les òperes ja conegudes del públic local *Il barbiere di Siviglia* i *Rigoletto*. La premsa, com era d'esperar, se centra molt en la figura d'Ory. La presència de la diva havia aixecat molta expectació i per aquesta raó el públic omplirà el teatre. *Diario de Reus* digué que malgrat la joventut de la noia i la manca d'experiència a l'escenari la diva lluí “*con todo esplendor su armoniosa y delicada voz que la sensibiliza y la modula perfectamente en los flautados y notas picadas que tan gratos resultan cuando se ejecutan bien, cosa que es una de las predilecciones de la simpática artista lírica.*” I preveu que “*Cuando la Srta. D'Ory haya consolidado su trabajo escénico y*

²⁹³ Íbidem

²⁹⁴ *Diario de Reus*, 5 d'abril de 1915, pàg. 1.

²⁹⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 466.

adquirido más dominio de sí misma, dispensable actualmente en una chiquilla de diez y ocho primaveras, será una de las primeras tiples".²⁹⁶

El 16 d'octubre de 1915 debutà la companyia d'òpera italiana dirigida per Francesc Ribas amb *Carmen*, de Bizet. Es representà també *Cavalleria Rusticana* i *Il paglacci*.²⁹⁷ Els espectacles comptaven amb un cos de ball, dirigit per Pauleta Pàmies, vint coristes del Teatre del Liceu i trenta professors d'orquestra, i foren molt aplaudits per la bona interpretació.²⁹⁸

El 23 i 24 d'octubre de 1915 féu dues úniques funcions la companyia d'òpera italiana dirigida pel mestre Vicente Petry amb la primera tiple Emilia Viñas. Es representaren *Lohegrin* de Wagner i *La africana*. "F." en signa la crítica a *Diario de Reus*, i valora positivament la tasca dels artistes i del cor.²⁹⁹

Del 18 de desembre de 1915 al 6 de gener de 1916 actuà la companyia d'òpera i sarsuela espanyola dirigida per Joan Barceló. De les setze obres que representà, l'única òpera fou *La Traviata*, tota la resta van ser sarsueles, totes ja força conegudes pel públic. Actuaren acompanyats de 24 professors d'orquestra.

El 18 i 19 de març de 1916 actuà la companyia d'òpera espanyola dirigida per Amadeo Cristià i el baix Baltasar Banquells. Es feren dues úniques funcions, amb les òperes *Dolores* de Bretón i *Cavalleria Rusticana* de Mascagni.

EL 22 d'abril debuta la companyia de sarsuela i opereta dirigida per Baltasar Banquells amb la tiple Antonia Arrieta. Estrenaren quatre obres: *Las golondrinas*,

²⁹⁶ *Diario de Reus*, 28 de setembre de 1915, pàg. 2.

²⁹⁷ *Diario de Reus*, 19 d'octubre de 1915, pàg. 2.

²⁹⁸ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 129.

²⁹⁹ F.: "Teatro Fortuny" dins *Diario de Reus*, 24 d'octubre de 1915, pàg. 2.

Sybill, *La famosa* i *El nido del Principal*, totes amb èxit de públic.³⁰⁰ La companyia s'acomiadà del públic el 30 d'abril.

El 13 de desembre de 1916 debuta la companyia d'òpera còmica i opereta d'Amadeo Granieri, molt estimada pel públic reusenc, que omplirà el teatre en totes les sessions. Estrenà l'opereta *Il rei* i *Signorina* del cinematògraf i realitzà un total de 32 funcions.³⁰¹ La companyia s'acomiadà del públic el 8 de gener de 1917.

El 27 de febrer de 1917 debuta la companyia d'opereta i sarsuela de Fernando Vallejo i Marià Amat, amb la tiple reusenca Mercè Salas, Júlia García; Pilar Saturnini Adriana Carreras. Estrenaren onze obres: *Serafín el pintorero*, *El sueño de Pierrot*, *La embajadora*, *La matrícula de honor*, *El verdugo de Sevilla*, *El asombro de Damasco*, *La piedra azul*, *Los kuakeros*, *En Sevilla está el amor*, *Temple Baturro*, *El chico de las penuelas*. La premsa i el públic dedicaren grans elogis i ovacions a la tiple reusenca.³⁰² "Said", des de la columna dedicada a la crítica del Teatre Fortuny al diari *Las Circunstancias*, dirà de la tiple reusenca en referència al seu paper d'Elena a *El Barbero de Sevilla* que és "*una intérprete sin rival, y se nos mostró, dentro del género ,dicha señorita, la mejor tiple de cuantas han pisado nuestro escenario, que han sido muchas*". Totes les funcions tingueren gran èxit de públic.

El 12 de maig debuta la companyia d'òpera de "primisimo cartello" de la qual formaven part els artistes Berta Jullian i Agosto Scampini, amb el director Josep Sabater i l'empresari Josep Rodés, interpretant *Aida* de Verdi. Els artistes procedien de l'Scala de Milà, del Teatre Reial de Madrid i del Liceu de Barcelona. Es representaren altres obres, com *Sanson i Dalila*, *Ugonotes o Lohengrin*, totes conegudes pels reusencs. Per *Las Circunstancias*, el conjunt de la companyia era

³⁰⁰ *Diario de Reus*, 23 d'abril de 1916; Íbidem, 27 d'abril de 1916.

³⁰¹ ARNAVAT, Albert, (dir.); MIRÓ, Neus; [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 129..

³⁰² PAGÉS GARCÍA, J.M: "Mercedes Salas" dins *Diario de Reus*, 1 de març de 1917, pàg. 1. Vegeu també SAID: "Debut de Mercedes Salas" dins *Las Circunstancias*, 1 de març de 1917.

bo, *"lo mejorcito que ha actuado en Reus"*, tot i que el públic local, segons ell, no va saber reconèixer els esforços de l'empresari del teatre a l'hora de portar companyies de qualitat i no va omplir el teatre.³⁰³ En la interpretació de *Lohengrin*, segons el crític de *Las Circunstancias* *"el Maestro Sabater llevó la orquesta con una lentitud desesperante pues hasta los músicos se dormían"*. Potser per aquest motiu, segons el crític, *"el público se aburrió soberanamente y se descoyuntó las mandíbulas a fuerza de bostezar, no protestó la obra por respeto a Wagner, pero se abstuvo de aplaudir y en cambio hubo bastantes siseos especialmente al finalizar los actos"*.³⁰⁴ L'orquestra era composta de 52 professors, segons consta en el programa, un nombre de músics fora del que era habitual per a una representació d'aquestes característiques.

Del 4 al 9 de novembre de 1917 actuà en la gira de la popular diva Mercè Capsir la companyia d'òpera italiana dirigida per Vicente Petry i Francesc Ribas. Es representaren vuit obres, com *Il barbiere di Siviglia*, totes conegudes a la ciutat. Precisament pel paper que realitza en aquesta obra, Capsir rebrà crítiques positives de la premsa reusenca. A *Diario de Reus* diran de la seva actuació que *"hizo excelente papel de «Rosina», resultando una de las mejores que se han presentado en nuestra población. Recibió muchos aplausos, más de los cosechados en el Teatro Circo durante su reciente temporada. Pudimos observar que su voz ha ganado un poco en volumen, conservando su garganta la misma agilidad de siempre"*.³⁰⁵

El 20 de desembre de 1919 debutà la gran companyia de sarsuela i opereta del Teatre Victòria de Barcelona amb l'orquestra ampliada i reforçada amb solistes del Sindicat Musical de Catalunya i els mestres Amadeo Cristià i Martín Conti. També hi intervenen la tiple Ascensión Betoré i els barítons José Parera i Frederic Caballé. Es representaren vint obres ,entre les quals hi havia una sola òpera, *Marina*.³⁰⁶

³⁰³ M.: "Aida" dins *Las Circunstancias*, 15 de maig de 1917, pàg. 2.

³⁰⁴ M.: "Lohengrin" dins *Las Circunstancias*, 22 de maig de 1917, pàg. 2.

³⁰⁵ *Diario de Reus*, 6 de novembre de 1917, pàg. 2.

³⁰⁶ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg.119.

Del 22 d'abril al 4 de maig de 1920 actuà la companyia de sarsuela i opereta dirigida pel primer actor Eugeni Casals, amb el mestre concertador Vicente Machi. Representà catorze obres, entre els quals hi havia l'òpera *Marina*.

Del 26 de febrer a l'1 de març de 1921 actuà la companyia de sarsuela i opereta dirigida per l'actor José Ángeles i el mestre Vicente Machí. La companyia representà 22 obres, entre les quals hi havia l'òpera *El gato montés*, que es representà el dia del debut.

A l'abril de 1922 la gran companyia d'òpera, opereta i sarsuela dirigida per Luis Calvo representà, dins d'un repertori de dotze obres, l'òpera *Marina*, que, segons *Foment*, fou "presentada detestablement, i això no hi ha dret, puix quan s'anuncia l'estrena d'una obra amb el suggestiu epígraf d'aconteixement [sic] artístic val la pena cuidar una mica la presentació de la mateixa".³⁰⁷

El 19 de desembre de 1925 debutà la companyia de sarsuela i opereta de Leandro Cardenal, amb l'òpera *Maruxa*, del mestre Vives, l'única òpera del seu extens repertori de sarsueles.

Al desembre de 1926 actuà la companyia de sarsuela i òpera espanyola de José Fernández, amb les típles Clarita Panach i Mercè Melo i el cantant Pablo Gorgé. Entre el seu repertori representaren l'òpera *Marina*.

Del 25 de desembre de 1927 a l'1 de gener de 1928 actuà la gran companyia d'òpera espanyola i italiana del mestre Jaume Pahissa, amb Joaquim Wehils. Es presentaren sis òperes, cinc d'italianes, de Puccini i Verdi, conegudes ja a al ciutat, i s'estrenà l'òpera espanyola *Marianela*, de Pahissa, amb lletra de Pérez Galdós arranjada pels germans Quintero. Segons les cròniques locals, la música d'aquesta darrera obra fou "*incomprensible pel públic i pels seus extranys acords no va entusiasmar. El públic va sortir fred del teatre*".³⁰⁸

³⁰⁷ *Foment*, abril de 1922, pàg. 2.

³⁰⁸ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ, Neus [et al.], íbidem.

El 25 de desembre de 1928 actuà la companyia de sarsuela de Jordi Castell, amb el primer actor Paco Vidal. La companyia presentà l'òpera *Marina* dins del seu repertori de sarsueles. Aquesta mateixa companyia tornà a actuar del 27 al 30 de desembre de 1929, en què es representà l'òpera *Maruxa* amb un ple absolut. En les sessions dels dies posteriors representaren *El rey que rabió*. La crítica lloarà especialment l'actuació en aquesta obra de la tiple còmica Salut Rodríguez.³⁰⁹

Passà força temps fins que es va tornar a programar òpera al Teatre Fortuny. Fou l'1 de gener de 1931, i l'encarregada de fer-ho va ser la companyia d'òpera italiana que comptava amb la primera tiple Pilar Duarming, que va oferir una única funció d'*Il barbiere di Siviglia*. L'obra va despertar un gran interès i el teatre s'omplí de públic, que va sortir satisfet de la funció.

El 4 de juny de 1931 actuà de nou la companyia d'òpera de Pilar Duarming, acompanyada pel gran cor del Teatre del Liceu de Barcelona. Posaren en escena *Rigoletto* de Verdi. El teatre es va tornar a omplir i el públic va aplaudir la tiple i els altres artistes, excepte el tenor Pau Mañé i l'orquestra, que, segons la premsa local, van fer una pèssima actuació que revelava una gran manca d'assaig.³¹⁰

El 12 i 13 de gener de 1932 porta a escena l'òpera *Marina* la companyia de sarsuela i opereta de la qual formaven part el tenor Joan Rosich, que hi debutava, a més del baríton reusenc Aleix Queraltó i la soprano Josefina Bugatto. Entre el seu repertori de sarsueles, la companyia posà en escena l'òpera *Marina* del mestre Arrieta, a més d'altres obres com *El duo de la Africana*.³¹¹

El 26 de maig de 1932 debutà la companyia d'òpera del Gran Teatre del Liceu, amb el divo Hipòlit Lázaro, el mestre director i concertador Vicens Petri i els actors

³⁰⁹ *Las Circunstancias*, 28 de desembre de 1929, pàg. 2.

³¹⁰ *Diario de Reus*, 6 de juny de 1931, pàg. 2.

³¹¹ *Foment*, 12 de gener de 1932, pàg. 4.

Josefina Blanch, Ricard Fuster, Conrad Giral i Josep Fernández, entre d'altres. La companyia oferí una única representació de l'òpera *Tosca* de Puccini. La interpretació de l'obra fou perfecta i els principals intèrprets aconseguiren fortes ovacions del públic, que va omplir el teatre.³¹²

El 24 de setembre de 1932 actuà la gran companyia d'òpera de Josep Palet i Maria Espinalt, amb el director d'orquestra Antoni Capdevila.³¹³ Es presentà l'òpera *Lucia di Lammermoor* de Donizetti, amb gran lluïment dels intèrprets. La representació fou un èxit indiscutible i el poc públic assistent sortí molt complagut del teatre.³¹⁴

El 8 de desembre de 1932 actuà la companyia d'òpera russa de París dirigida per C. Slavianski d'Agrenev. Posà en escena l'obra *Boris Godunov* de Modest Mussorgskij i *La foire de Sorotchinzi* del mateix autor, amb orquestració de N. Tcherepnine, acompanyada de l'orquestra del Gran Teatre del Liceu. La crítica reusenca elogià aquesta actuació. Foment defineix la companyia russa així:

un agrupament d'executants nivellat, digne, perfecte en la interpretació ,segur en el cant, en els gestes[sic] i moviments...en una paraula, actuant amb espontània expressió artística.

Entre els solistes no hi ha «divos», ni secundaris elements d'actuació per fer destacar «fenòmens»: ni el chor, és-com acostumem a veure per ací-una massa vocal de sanfainat timbre i de carrinclona gesticulació, sinó ben al revés, una artística expressió de veu de multitud que frapa per l'harmonia que realitza amb l'acoblament de la puresa del cant amb l'expressió del gest i moviments de conjunt [...] Amb tot, nostre agraïment a l'empresa del Fortuny que amb iniciatives com la del dijous, ens deslliura algun cop de l'infernàl suplici del cine sonor. ARQUET.³¹⁵

El 25 de desembre de 1932 debutava amb l'òpera *La africana* del mestre Meyerbeer la companyia d'òpera italiana dirigida pel mestre Francesc Ribas del

³¹² ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op. cit.*,vol.1, pàg. 207.

³¹³ Foment, 24 de setembre de 1932.

³¹⁴ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op. cit.*,vol.1, pàg. 207.

³¹⁵ ARQUET :”«L'Opera Russe» a Reus”, dins *Foment*, 10 de desembre de 1932, pàg. 5.

Gran Teatre del Liceu, amb el mestre director Ramón Gorgé. Amb aquesta obra debutava dins la companyia Amador Famadas, famós tenor provinent del teatre del Liceu.³¹⁶

El 8 d'abril de 1933 actuà la companyia lírica de Luis Calvo, dirigida per Ramón Gorgué. Estrenaven l'òpera *Don Gil de Alcalá*, que havia aconseguit molt d'èxit al Teatre Novetats de Barcelona, on s'havien fet més de 200 representacions.³¹⁷

El 12 de novembre de 1933 se celebrà una gran funció de gala amb motiu del 51è aniversari de la inauguració del Teatre Fortuny. Hi actuaren Josefina Blanch, Elena Lucci, Hipòlit Lázaro, Joan Lasina, Josep Carbonell, Josep Fernández, i August González, amb el mestre director J. Sabater i el director d'escena J. Raycer. Es representà l'òpera *Aida*, amb l'acompanyament de l'orquestra del Gran Teatre del Liceu de Barcelona.³¹⁸

El 19 de març de 1935 se celebrà un "solemníssim esdeveniment líric teatral" amb l'actuació de la famosa Maria Espinal, Miquel Mulleras i Josep Carbonell, en què es representà l'òpera *Rigoletto* de Verdi, amb 22 professors d'orquestra dirigits pel mestre Sabater. Maria Espinal contrarià el públic en no voler repetir la seva actuació tot i els molts aplaudiments que va rebre.³¹⁹

L'1 de gener de 1936 la companyia de Rodolf Blanca va actuar durant les festes de Nadal, interpretant un repertori de sarsueles.

Amb l'ambient de revolta i l'esclat de la Guerra Civil, l'òpera no tornarà al Teatre Fortuny fins l'any 1939. L'ocasió fou la celebració del I Centenari del Naixement de Marià Fortuny, que incloïa la representació de l'òpera *Tosca* de Puccini, amb la presència de Pilar Primo de Rivera, presidenta de la Sección Femenina de

³¹⁶ *Foment*, 25 de desembre de 1932.

³¹⁷ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op. cit.*,vol.1, pàg. 207.

³¹⁸ *Ibidem*.

³¹⁹ *Ibidem*.

Falange el 26 de juny. Dos dies més tard, vigília de Sant Pere es representa *I pagliacci* de Leoncavallo i *Cavalleria Rusticana* de Mascagni, a càrrec de la companyia de Felipe San Agustín dirigida per Pau Gorgué.

Val a dir que en aquest període encetat el 1939 i fins al 1946 s'estableix un vincle entre els espectacles d'òpera i determinats esdeveniments rellevants de caire social, oficial o polític. El marc del Teatre Fortuny forma part d'aquesta idea de esdeveniment d'una certa categoria, de gala i de lluïment.³²⁰

Amb motiu de la commemoració del “*primer aniversario de la liberación de Reus por las tropas de nuestro Caudillo Franco*” es va celebrar el 14 de gener de 1940 una funció de gala d'òpera a càrrec de la companyia “espanyola” del Gran Teatre del Liceu de Barcelona, integrada per Maria Espinalt, Joan Nadal i Pau Vidal, amb el cor i l'orquestra del Liceu, dirigits pels mestres Josep Sabaté i Manuel Martí i sota la direcció escènica de Juan Villaviciosa. Hi assistiren les autoritats civils i militars i “*las Jerarquías del Movimiento de la provincia*”, que es van allotjar a la tribuna d'honor que s'havia establert a la lluneta del primer pis del teatre. Es va aprofitar una producció de *La traviata* de G.Verdi que havia estat presentada a Tarragona i a Valls. Segons el *Diario Español*, l'actuació fou “*lucidísima*” i en destacà l'animació dels carrers, com si es volgués emular un dia de festa major, ja que “*la iluminación que se vió fué verdaderamente extraordinaria*”.³²¹

Amb motiu de la Festa Major de Reus, el 29 de juny de 1940, actuà la companyia d'òpera espanyola de Josep Cariteu, amb direcció escènica de Rodolfo Blanca i Antoni Capdevila a la batuta, i que comptava amb la soprano Maria Espinalt, el tenor Felipe San Agustín, el baríton Fulgencio Gutiérrez i Carles Rabasa, baix, amb la massa coral i l'orquestra del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. Es va representar l'òpera *Marina* del mestre Arrieta.

³²⁰ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 25.

³²¹ *Diario Español*, any 2, n° 340, 16 de gener de 1940, pàg. 3.

Per commemorar l'aniversari del *18 de Julio*, el 17 i 18 de juliol de 1940 al Teatre Fortuny es programa *Madama Butterfly* de Puccini i *Las golondrinas* d'Usandizaga, representada pel baríton Pau Vidal, amb Amparo Vera, Joan Nadal i Concepció Callao, i el director d'orquestra mestre Josep Sabater, amb Juan Villaviciosa com a director d'escena i amb la participació del cor, l'orquestra i cos de ball del Gran Teatre del Liceu de Barcelona, amb Joan Magriñà i Pepita Sansalvador com a ballarins.

El 17 d'octubre de 1940 va tenir lloc un esdeveniment operístic força important presentat amb el títol *La ópera y la danza*. Actuaren els primers cantants i ballarins provinents del Gran Teatre del Liceu de Barcelona, amb l'orquestra dirigida pel mestre Josep Sabater, amb Rosa Sanz, soprano lleugera, Cristóbal Altube, tenor; Pau Vidal, baríton; Conxita Oliver, soprano lírica, i Josefina Porset, recitadora; i els ballarins Trini Borrull, Joan Magriñà i Josepa Isard.

L'òpera *La Bohème* de G. Puccini fou la següent òpera representada al Teatre Fortuny. La companyia dirigida pel mestre Antoni Capdevila amb direcció escènica de Juan Villaviciosa la posà en escena el 14 de novembre de 1940. Intervingueren les sopranos Mercè Capsir i Lolita Torrentó, el tenor Joan Nadal, el baríton Joan Goyolá i els baixos Manuel Gas i Canut Sabat acompanyats de l'orquestra del Gran Teatre del Liceu sota la direcció del mateix Antoni Capdevila.

Dins els actes de Reconciliació del Santuari de Nostra Senyora de Misericòrdia, Espectacles Cariteu portà al Teatre Fortuny la companyia d'òpera del baríton Antoni Cabanes amb Josefina Blanch, soprano; Juanita Abell, soprano; Josep Farré, tenor, i Josep Rabassa, baix provinent del Liceu, i Jaume Serra i Cèsar Vendrell com a director i concertador respectivament. Van actuar l'1 de juny de 1941 representant *Maruxa*, d'Amadeu Vives, en una funció anunciada de "gran gala".

De nou amb motiu de la Festa Major de la ciutat, el 29 de juny de 1941 actuà al Fortuny la Gran Companyia d'Òpera Italiana representant *Rigoletto* de Verdi, amb

la participació de la soprano Maria Espinalt, el tenor Salvatore Romano, el baríton Antoni Cabanes i el baix Raimundo Aliaga. L'orquestra, integrada per 30 professors, i el cor, ambdós del Gran Teatre del Liceu, foren dirigits pel mestre Antoni Capdevila.

Trigaren mesos a tornar a programar òpera al Fortuny. No fou fins el 19 de març de 1942 que es representà *El barbero de Sevilla* de Rossini amb motiu de la festa de Sant Josep. L'encarregada de posar-la en escena fou la companyia d'òpera de la soprano Mercè Capsir i Pau Vidal sota la direcció musical del mestre Antoni Capdevila, que segons *Diario Español* van actuar “*espléndidamente*”.³²²

El 2 de setembre de 1942 els cantants Lolita Rovira, Bertrán, Maties Ferret i Lluís Corbella van escenificar l'òpera *Marina*, del mestre Arrieta.³²³

Dins els actes de la *I Feria Oficial de Muestras de la Provincia*, el 22 d'octubre de 1942, va tornar a escenificar-se, en una funció de gala, *La Traviata* de Verdi. De nou els encarregats de dur-la a escena foren la soprano Maria Espinalt i el tenor Pau Vidal sota la direcció musical i orquestral del mestre Antoni Capdevila.

Dies més tard, el 30 d'octubre de 1942, també dins els actes de la *I Feria Oficial de Muestras de la Provincia*, tornem a trobar Maria Espinalt i Pau Vidal amb un nou espectacle al Teatre Fortuny. Portaren a escena *Las golondrinas* d'Usandizaga, amb la col·laboració del cor, l'orquestra i el cos de ball del Gran Teatre del Liceu dirigits pel mestre Antoni Capdevila.

La companyia lírica de José Cariteu representà l'òpera *Marina* al Teatre Fortuny el 25 de juliol de 1943. Entre el repartiment destacava la soprano María Alejaldre, el

³²² *Diario Español*, any 4, nº 985, 20 de març de 1942, pàg. 3.

³²³ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 26.

tenor Marià Ibars, el baríton Antoni Cabanes i el baix Josep M. Rabasa. L'orquestra era dirigida per Manuel Civera.³²⁴

El tenor Pau Civil, procedent del Liceu de Barcelona, l'Scala de Milà i el Metropolitan de Nova York, presentà el 14 d'octubre de 1943 l'òpera *Tosca* de Puccini. Encapçalaven el repartiment a més del mateix Pau Civil, la soprano Mercè Sabater i Raimon Torres, baríton, acompanyats per una orquestra dirigida per Antoni Capdevila i l'acompanyament dels cors del Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

Després d'aquesta darrera representació, hi hagué un llarg lapse de temps sense que tinguem notícies d'actuacions d'òpera ni sarsuela al Teatre Fortuny. No serà fins el 19 de novembre que es realitzà la representació de *Maruxa* del mestre Amadeo Vives, a càrrec d'una companyia encapçalada per Pau Vidal. Finalitzada la representació, es va fer un acte de concert en què els principals solistes van cantar individualment obres escollides.³²⁵

L'any 1946, dins els festes de Sant Pere, el 29 i 30 de juny es va representar *Faust* de Gounod i *Rigoletto* de Verdi. La companyia que les va interpretar estava integrada per Maria Lison, Pau Civil, Lluís Corbella, Pau Vidal i M. Francesca Vidal, acompanyats dels cors i l'orquestra del Gran Teatre del Liceu, dirigida pel mestre Joan Sabaté.

Durant aquests primers anys de postguerra veiem com les dificultats de caire social i econòmic que es patien en aquell moment es reflecteixen en el repertori operístic que s'ofereix al públic. Un repertori limitat i en què gairebé totes les produccions es feien a partir d'un petit grup d'artistes que aprofitaven l'estabilitat que oferia l'orquestra, el cor i el cos de ball del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. És lògic que això fos així, atès el cost econòmic i logístic que suposava muntar un

³²⁴ Íbidem.

³²⁵ *Diario Español*, any 6, n° 2226, 11 de novembre de 1945, pàg. 4.

espectacle d'aquestes característiques, i per tant, és coherent que s'opti per formats més a l'abast en el moment que s'estava vivint.

La següent representació d'òpera que s'ha pogut localitzar és la representació de *Marina* el 25 de juliol de 1947, posada en escena per la companyia d'òpera de Pau Vidal amb la intervenció del conegut tenor Hipòlit Lázaro i diversos membres de la Companyia del Gran Teatre del Liceu de Barcelona sota la direcció del mestre Josep Sabater. En la funció hi va intervenir la colla reusenca Poncelles Catalanes ballant sardanes amenitzades per la Cobla Reus.³²⁶

Torna a passar força temps fins a la propera representació que trobem al Teatre Fortuny. Fou l'òpera *Madame Butterfly* de G. Puccini, que es posà en escena el 15 d'octubre de 1948, amb el mestre director i concertador J. Manuel Izquierdo, la direcció escènica a càrrec de Gustavo Viñas i Joan Anglada. Comptaven amb l'acompanyament d'una orquestra i una coral. Era una funció patrocinada per les autoritats militars a benefici de les vídues i els orfes dels exèrcits de terra, mar i aire de la ciutat.

La companyia d'òpera de Pau Vidal torna a visitar el Teatre Fortuny el 29 de juny de 1950, festivitat de Sant Pere, per posar en escena *Il barbiere di Siviglia* de Rossini. Per a l'ocasió es va presentar la tiple reusenca Maria Fàbregas. La companyia va treballar sota la direcció musical de Josep Sabater i amb la col·laboració dels cors i orquestra del Gran Teatre del Liceu de Barcelona.

Dins els actes d'inauguració de la III Feria Provincial de Muestras es celebrà una funció de gala el 20 d'octubre de 1954. Es representà *La Traviata* de Verdi. La companyia incloïa artistes del Liceu de Barcelona, com Maria del Carmen Jaccobi, Pau Civil i Manuel Ausensi, a més de 25 professors del Liceu i el cos de ball

³²⁶ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op. cit.*, vol. 2,pàg. 95.

Monrok.³²⁷ El concert va comptar amb la presència de “*las primeras Autoridades provinciales y locales*”.³²⁸

Com a concert final de curs, l'Associació de Concerts programà un concert el 17 de juny de 1955 amb l'Òpera de Cambra de Barcelona, que interpretà tres òperes en un acte, amb acompanyament d'orquestra: *Secchi e Sberlecchi* de Virgilio Mortari; *Il teléfono* de Jean Carlo Menotti i *La serva padrona* de G.B. Pergolesi, amb una jove Montserrat Caballé, que aleshores tenia vint-i-tres anys, sota la direcció musical de Napoleone Annovazzi i l'escènica de Juan Germán Schroeder.³²⁹ La crítica considerà aquesta òpera la millor de les tres que es van interpretar en aquesta ocasió. Així ho fa constar “F.” des de *Reus semanario*, “*tanto por su gracioso argumento, por* ³³⁰ *la clasicidad de su música y por l magníficamente expresada por los citados artistas, que fueron justamente ovacionados.*”³³¹

El 23 i 24 d'octubre de 1955 havia d'actuar la companyia d'òpera italiana del mestre Napoleone Annovazzi com un dels actes de la VIII Assemblea Nacional d'Avicultura de Reus. Finalment de les dues funcions que s'havien de fer, només se'n va representar una. Es va representar l'òpera *Carmen* per la companyia del mestre Napoleone Annovazzi, amb el tenor Primo Zambruno, el baríton José Simorra, la soprano Lina Richarte i la mezzosoprano Belén Amparán. Tricaz ens diu que l'espectacle tenia la categoria d'esdeveniment artístic i musical de primera magnitud. Segons ell, malgrat que el públic només va ocupar la meitat de l'aforament del Teatre Fortuny, el concert fou un èxit.³³²

³²⁷ *Reus Semanario de la Ciudad*, 25 de setembre de 1954, pàg.12.

³²⁸ *Reus Semanario de la Ciudad*, 23 d'octubre de 1954, pàg. 12.

³²⁹ *Reus Semanario de la Ciudad*, 11 de juny de 1955, pàg.12.

³³⁰ ARNAVAT, Albert,(dir.); MIRÓ,Neus [et al.]: *op.cit.*, vol. 2, pàg. 95.

³³¹ *Reus Semanario de la Ciudad*, 25 de juny de 1955, pàg.12.

³³² Tricaz: “Desde la butaca: La ópera «Carmen»” dins *Reus Semanario de la Ciudad*, 29 d'octubre de 1955, pàg. 22.

El 10 de gener de 1958 actuà la companyia teatral Bràvium AC, que representà l'òpera *Marina* amb Josep Forasté, Ventura Mestre, Ramon Salvador i Francesc Egea, sota la direcció musical de Josep Casanovas, i amb la col·laboració de l'Esbart Amics del Folklore del Bràvium dirigit per Josep Bargalló. Tricaz, en la seva crítica des de *Reus Semanario*, creu que van cantar amb precisió i domini de la partitura: "*demonstraron, tanto las primeras partes como los coros, que dominan la partitura del Maestro Arrieta por completo, produciendo en todo momento la impresión de que se trata de un conjunto formado por buenos profesionales*". Dels solistes, diu, a més que "*dieron nuevas pruebas de su valía, cantando con seguridad y atacando las notas agudas con precisión admirable*".³³³

L'Associació de Concerts de Reus va organitzar l'actuació de la companyia d'Òpera Ciudad Condal el 19 de juny de 1959. Van interpretar *Carmen* de Bizet, sota la direcció escènica i artística de Francisco d'A. Toboso i la direcció musical de Delfí Mulé, amb l'Orquestra Simfònica de Barcelona i un cos de ball dirigit per Carmen Monrol. Segons la premsa, la companyia estava formada "*por elementos de primerísima línea en los medios operísticos de Barcelona*" i fou creada "*con toda alteza de miras y nobles propósitos, no dejando nada a la improvisación*".³³⁴

El 29 de juny de 1960 a les onze de la nit, actuà la companyia d'òpera de Maria Fàbregas, mezzosoprano que oferí *La favorita* de Donizetti, amb Josep Simorra, Giovanni B. Daviu anunciat com a "*sensacional divo tenor procedente de Itàlia*",³³⁵ Maisa Marvel, soprano, i Miguel Aguerri, baix.

Aquesta mateixa companyia va tornar al Fortuny l'any següent, també per Sant Pere, per oferir l'òpera *El barbiere di Seviglia* de Rossini. En aquesta ocasió es va comptar amb la participació del baríton Pau Vidal i de la mezzosoprano Maria

³³³ Tricaz : "Desde la butaca: «Marina»" dins *Reus Semanario de la Ciudad*, 18 de gener de 1958, pàg. 5.

³³⁴ *Reus Semanario de la Ciudad*, 13 de juny de 1959, pàg.10.

³³⁵ *Reus Semanario de la Ciudad*, 25 de juny de 1960, pàg. 5.

Fàbregas, amb l'acompanyament al piano de Lluís Molins i el mestre director i concertador Rafael Pou.

S'havia convertit pràcticament en una tradició oferir òpera al Fortuny per la festa major, ja que també el 29 de juny de 1962 torna a actuar la companyia d'òpera Maria Fàbregas en una funció de gala patrocinada per l'Ajuntament de Reus.³³⁶ Aquesta vegada ofereixen l'òpera *La traviata* de Verdi. Hi col·labora novament l'Orquestra i el Cor del Gran Teatre del Liceu de Barcelona i també hi intervingué el Ballet del Centre de Lectura de Reus, amb coreografies de Misericòrdia Besora i amb el mestre director i concertador Font Sabaté.³³⁷ Com a curiositat, s'anunciava que María Fábregas lluiria vestits de la Casa Peris fets expressament per a la cantant.³³⁸

Amb motiu de la celebració de les noces d'argent de l'Associació de Concerts de Reus es va programar l'òpera *Werther*, amb música de Jules Massenet. La funció es dugué a terme el 15 de març de 1963. Hi va actuar, entre altres, la cantant nord-americana, aleshores titular del City Center de Nova York Joan Guillo, i el tenor Fausto Granero, sota la direcció musical d'Eugenio M. Marco. Hi participaren també el Cor Infantil del Col·legi Balmes dirigit per Antoni Coll i l'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu de Barcelona.³³⁹ Sobre el concert, Guaita, des de la seva columna del setmanari *Reus* digué que “*Si el escenario brilló de voces, la platea deslumbró de atuendos, y la introducción del buffet frío en los salones de «El Círculo» dio más aire liceístico a la velada*”.³⁴⁰ El crític musical TRICAZ lloa la interpretació de Joan Guillo i d'ella digué que “*Sin duda enamorada del papel de “Carlota” no se limitó a “cantarlo” estupendamente, sino que lo interpretó dándose por entero al personaje.*” Del tenor Fausto Granero diu que “*demonstró poseer*

³³⁶ *Reus Semanario de la Ciudad*, 23 de juny de 1962, pàg. 5.

³³⁷ ARNAVAT, Albert, MIRÓ, Neus [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 95.

³³⁸ *Reus Semanario de la Ciudad*, *Ibíd.*

³³⁹ *Reus Semanario de la Ciudad*, 9 de març de 1963, pàg. 15.

³⁴⁰ Guaita : “La semana captada al vuelo” dins *Reus Semanario de la Ciudad*, 23 de març de 1963, pàg. 1.

excelente escuela y de ella hizo gala toda la noche, logrando distraer la atención del público sobre sus facultades, de las que no parece andar muy sobrado".³⁴¹

Tot i que inicialment s'havia previst que la companyia de la mezzosoprano Maria Fàbregas tornés a actuar al Teatre Fortuny amb motiu de la Festa Major de Sant Pere, com ja havia esdevingut habitual en els darrers anys, finalment no va poder ser³⁴² i es va haver de posposar la interpretació de *Tosca* que s'havia programat (i que es portà a terme en motiu de la Fira de Mostres el 19 d'octubre) i se substituï per la interpretació de l'òpera espanyola *Marina*, a càrrec de la Compañia Lírica Francisco Kraus, que fou posada en escena els dies 29 i 30 de juny, i amb la qual s'estrenà Carolina Bofill.³⁴³

Amb motiu de la V Feria Oficial de Muestras de la Provincia, es realitzà el concert que s'havia previst inicialment per Sant Pere. Tingué lloc el 19 d'octubre de 1963 i actuà en sessió de gala la companyia de la soprano Maria Fàbregas, que oferí l'òpera *Tosca* de Puccini amb el tenor Bernabé Martí i el baríton Raimundo Torres, acompanyats per l'Orquestra Simfònica de Barcelona i els cors del Gran Teatre del Liceu, tots sota la direcció d'Eugenio M. Marco. Tricaz, des de la seva secció de crítica musical al setmanari *Reus* digué de l'actuació de Maria Fàbregas que "*Dominó el papel y lo cantó con el sentimiento y buen gusto que le es peculiar ,siendo el hecho mucho más remarcable si se tiene en cuenta que quienes habían de darle la réplica son dos positivos valores del arte lírico nacional.*" De Bernabé Martí, "*tenor de extraordinarias facultades, mostró grandes progresos en el dominio de la media voz, por lo que hoy no vacilamos en proclamarle cantante excepcional, con derecho absoluto a escalar puestos bastante alejados de lo corriente*". Tricaza es lamenta que vagin sent cada vegada menys aquesta mena d'espectacles i que

³⁴¹ TRICAZ : " «Werther» en el Teatro Fortuny, en conmemoración de las Bodas de Plata de la Asociación de Conciertos" dins *Reus Semanario de la Ciudad*, 23 de març de 1963, pàg. 8 .

³⁴² *Reus Semanario de la Ciudad*, 22 de juny de 1963, pàg.11.

³⁴³ ARNAVAT, Albert(dir.); MIRÓ, Neus [et al.]: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 95.

una part del públic no sàpiga valorar-los, i afegeix que *“En adelante será cosa de ir pensando en solemnidades a base de «twist» y maullidos microfónicos.”*³⁴⁴

Dins la programació de l'Associació de Concerts, el 28 de febrer de 1964 es posà en escena l'òpera *Madame Butterfly*, de Giacomo Puccini, amb l'Orquestra Simfònica del Gran Teatre del Liceu de Barcelona. Protagonitzaven aquest esdeveniment la soprano Montserrat Caballé, el que seria el seu marit, el tenor Bernabé Martí, dirigits pel mestre Eugeni M. Marco, i sota la direcció artística de Pablo Civil. Aquesta representació d'òpera es considerava un esdeveniment molt extraordinari a la ciutat, tant des del punt de vista social com cultural, com ho demostra el ressò que se'n féu a la premsa de l'època. Els costos per poder fer la representació eren desorbitats per l'època: els costos de desplaçament i caixet pujaven a 140.000 pessetes, només el vestit de la diva tenia un cost de 800.000 pessetes.³⁴⁵ Aquell dia la Caballé i Bernabé Martí es van prometre en matrimoni. La crítica posterior de Tricaz elogia la tasca dels cantants. Pel que fa a l'actuació de Montserrat Caballé i Bernabé Martí, opinà:

*Si a lo anteriormente dicho añadimos que el reparto era poco menos que insuperable dentro del ámbito nacional, casi será innecesario el juicio crítico. Efectivamente, la Montserrat Caballé interpretó estupendamente el durísimo papel que tenía asignado, demostrando que, además de gran cantante, domina las tablas a la perfección. Bernabé Martí se comportó también en la forma acostumbrada, lo cual, tratándose de él equivale a un sincero elogio. Ambos cantaron admirablemente el dúo de amor que pone fin al primer acto, poniendo en la escena el calor propio de las circunstancias teatrales y personales que estaban viviendo.*³⁴⁶

El 14 de novembre de 1972 l'Associació de Concerts de Reus va retre un homenatge a Montserrat Caballé amb motiu del lliurament de la medalla d'Or de

³⁴⁴ TRICAZ : "Desde la butaca: «Tosca»" dins *Reus Semanario de la Ciudad*, 26 d'octubre de 1963, pàg. 3.

³⁴⁵ FLAMISELL: "Montserrat Caballé cantará «Madame Butterfly» para la Asociación de Conciertos en el Teatro Fortuny" dins *Reus Semanario de la Ciudad*, 25 de gener de 1964, pàg. 12.

³⁴⁶ TRICAZ : "Madame Butterfly" dins *Reus Semanario de la Ciudad*, 7 de març de 1964, pàg. 5.

l'Associació. La diva havia realitzat tres concerts organitzats per l'Associació i la Junta de l'Associació de Concerts, presidida per Antoni Buqueras Balañà, havia decidit concedir a la Caballé la medalla d'or de l'entitat, primera i única que s' ha concedit.³⁴⁷ Primer, Francesc Gras Salas parlà en nom de l'Associació de Concerts. A continuació, Xavier Montsalvatge, periodista i crític musical de *La Vanguardia*, parlà de la personalitat de la diva. En acabar la xerrada, el president de l'Associació, Tricaz Vila, li féu entrega de la medalla. Com a punt final, Montserrat Caballé oferí un recital de forma desinteressada, acompanyada al piano pel mestre Martínez Palomo. Posteriorment la diva rebé molts obsequis de diverses entitats reusenques, a banda de l'Associació de Concerts, la filial del Conservatori del Liceu del Centre de Lectura, l'Orfeó Reusenc, El Círcol, l'Associació d'Estudis Reusencs, l'Acadèmia Artis i diversos admiradors.

³⁴⁷ ARNAVAT, Albert, MIRÓ, Neus [et al.]: *op. cit.* , vol. 2, pàg. 96.

1.4 Altres escenaris

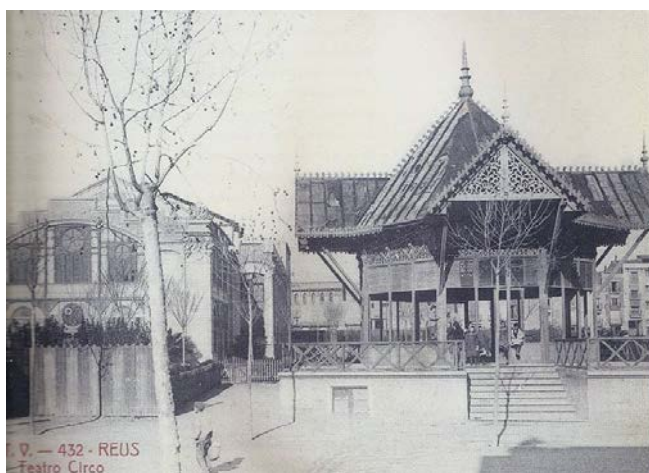
1.4.1 Teatre Circ

Il·lustració 12 :L'edifici del Teatre Circ el 1902.Foto:Lluís Marià Vidal.

Des del tancament dels Jardins d'Euterpe Reus reclamava un espai per poder gaudir als mesos d'estiu de diversos espectacles a la fresca. Després que la societat El Círcol iniciés les gestions per a la construcció del teatre el 1901, finalment es va poder inaugurar al setembre del mateix any. L'edifici era obra de l'arquitecte municipal Pere Caselles, i la decoració havia anat a càrrec de l'escenògraf Félix Urgellés. El local constava de platea i de primer pis. L'escenari tenia unes mides d'11 per 26 metres i tenia una alçada de 17 metres. La platea feia 26 metres per costat, amb una alçada de 12 metres i 420 butaques i 20 llotges a platea i 6 llotges al primer pis. Disposava també d'una cafeteria en un quiosc

octogonal amb quatre marquesines.³⁴⁸ Durant els mesos de bon temps s'hi instal·laven companyies de vodevil, òpera, opereta i sarsuela. Les companyies de teatre quan passaven per Reus, si era estiu, feien les representacions al Teatre Circ, i a l'hivern al Teatre Fortuny. S'inaugura, acabat de construir, el 19 de setembre de 1901 amb l'opereta *Bocaccio*, a càrrec de la companyia d'òpera d'E. Giovanini. Van acabar la temporada el 29 de setembre del mateix any. En aquest curt període s'hi van representar les següents òperes i operetes: *Lucia di Lammermoor*, *Doña Juanita*, *La Traviata*, *Rigoletto*, *El Barbero de Sevilla*, *Cin-ko-ka*, *La Sonámbula*, *La leyenda del monje* i *Fra Diàvolo*.³⁴⁹

Il·lustració 13: Imatge del Teatre Circ amb el quiosc octogonal al costat.

EL 9 d'octubre hi debuta la companyia d'òpera italiana del mestre Baratta, que posarà en escena *La Bohème*, *Gli Ugonotti*, *Carmen* i *La Favorita*, amb força èxit de públic. *Diario de Reus* parlarà del debut amb aquestes paraules: “la compañía de ópera italiana dirigida por el Mtro. Baratta, debutó anoche en el Teatro Circo, consiguiendo un éxito por lo demás lisonjero ,éxito que tuvo en algunos momentos el carácter de una ovación franca i ruidosa [...]. La concurrencia, muy numerosa y muy distinguida salió en extremo complacida del espectáculo”.³⁵⁰

³⁴⁸ Íbidem, pàg. 232.

³⁴⁹ Íbidem, pàg. 227.

³⁵⁰ *Diario de Reus*, 10 d'octubre de 1901, pàg.2

Al novembre la companyia de L. Ruiolva, que estava actuant al Fortuny, es trasllada al Teatre Circ. Hi actuà del 17 al 25 de novembre representant *El duo de la Africana*, *La Alegría de La Huerta*, *La Revoltosa*, *¡Viva mi niña!*, *La marcha de Cádiz* i *Las Amapolas*, entre altres. Estrenaren les sarsueles *Género ínfimo* i *El Guitarrico*.

Al Teatre Circ el 3 de maig hi debuta la companyia còmica i lírica de Fernando Viñas i Mariano Tabernés. Fan la darrera representació el 18 de maig. Entre el seu repertori destaca l'estrena d'*El barbero de Sevilla* i la representació d'*El cabo primero*, entre altres obres.³⁵¹

El 28 de juny hi debuta la companyia lírica Taberner Ibáñez, que s'acomiadà el 20 de juliol. Havia estrenat *La balada de la luz*, *El loco*, *Sandías y melones* i *El código Penal*.³⁵²

El 1908 hi actua del 18 de maig al 2 de juny la companyia de *género chico* dels mestres Torrijos i Puig. Entre els obres representades hi destaquen les estrenes d'*El Ilustre Recochez* i *Maldito dinero*.³⁵³ El 7 de juny es reforma la mateixa companyia i hi actuarà fins al 30 de juny, estrenant *La cañamonera* i *La borrica*.³⁵⁴

El 13 de juny hi debuta la companyia còmica lírica de V. Serrano amb la soprano Correa, que s'acomiada el 12 de juliol. Estrenaren *Alma de Dios*, *Alma negra*, *Rejas y votos* i *Los falsos dioses*.³⁵⁵

El 1910 hi té lloc el que Jaime Fort considera l'esdeveniment musical més important de l'any. S'hi duen a terme tota una sèrie de funcions d'òpera i s'hi

³⁵¹ *Diario de Reus*, 3 de maig de 1902, pàg.2

³⁵² FORT,Jaime: op.cit.,vol. 9, pàg. 247-248.

³⁵³ Íbidem

³⁵⁴ Íbidem, pàg. 372.

³⁵⁵ Íbidem, pàg. 20.

estrena *Tannhauser*.³⁵⁶ La companyia era la de M. Baratta, companyia italiana que hi debuta 21 de maig de 1910. Segons Fort, hi desfilà tot Reus per veure la segona obra de Wagner representada a la ciutat. La premsa i “*todos los elementos culturales*” van felicitar l’empresari del Teatre Circ, el Sr. Freixa, per haver presentat el *Tannhauser* igual com s’havia fet al Liceu de Barcelona.³⁵⁷

Al mes de febrer hi debuta la companyia lírica del mestre Francisco Palos, que acaba la temporada el 27 de març. Hi estrenà *Niños de Tetuán*, *Mala hembra*, *Las viudas de la plassetta[sic]* i *Las bandoleras*.³⁵⁸

El 23 de juny hi debuta la companyia de sarsuela del mestre Lorente, que s’acomiada el 10 de juliol. Havia representat dinou obres, entre les quals hi havia les estrenes d’*El amo de la calle*, *El patinillo*, *La corte del Faraón*, *La hostería del Laurel*, *Pastillas Hércules*, *Ninfas i Sàtiros*.³⁵⁹

El 29 de setembre hi debuta la companyia de sarsuela del Mestre Llorente, que s’acomiada el 4 d’octubre. Hi representa quatre sarsueles, i en destaca l’estrena d’*El país de las hadas*.³⁶⁰

El 10 de juny de 1911 hi debuta la companyia d’opereta i *género chico* de D. J. M. Lorente. Es va acomiadar el 18 de juny, havent representat 11 obres, però cap estrena.

Segons Jaime Fort, el 13 de juliol debuta la companyia d’òpera còmica d’A. Granieri, que s’acomiada el 16 sense haver fet tampoc cap estrena. Havia representat quatre obres.³⁶¹ Segurament Fort es deu confondre de dates, ja que

³⁵⁶ Íbidem, pàg.106.

³⁵⁷ Íbidem, pàg.112.

³⁵⁸ Íbidem, pàg. 114.

³⁵⁹ Íbidem.

³⁶⁰ Íbidem, pàg. 113.

³⁶¹ Íbidem.

Diario de Reus comenta l'estrena el 14 de juliol de la companyia de Adriano Marchetti amb l'opereta en tres actes *I saltimbanchi*.³⁶²

El 22 hi debuta la companyia de Sarsuela de M.J. Torcal, que hi actua fins al 26. Tampoc hi fa cap estrena però havia representat sis obres.

L'1 de juny debuta la companyia de sarsuela del mestre Sr. Puchades, que va funcionar fins el dia 6 amb poc èxit. Hi va representar onze obres, entre les quals cal destacar les estrenes d'*El príncipe casto*, *Anita la risueña* i *El fresco de Goya*.

El 19 de juliol de 1913 hi debuta la companyia de sarsuela de l'actor Pepe Fernández. Hi representa quatre sarsueles, i estrena *El bueno de Guzmán*.

El 24, 25 i 26 de juliol de 1914 —fires de Sant Jaume— hi actua la companyia de sarsuela de Joaquín Montero i del mestre Conti. De les set obres representades, cinc són estrenes: *Arriba el telón*, *La Baldirona*, *El amigo Melquíades*, *Ya está arriba el telón*, *Sigue arriba el telón*.³⁶³

A partir dels anys vint el teatre va decaient fins al punt que a partir de 1929 el teatre es deteriorà ràpidament i a inicis dels anys trenta la societat El Círcol, que n'era la propietària, deixa de treure'n profit i deixa d'utilitzar-se. Fou enderrocat el 1935.

1.4.2 Teatre del Centre de Lectura (Bartrina)

El Centre de Lectura fou fundat el 1859 per un grup d'obrers i menestrals dirigits per Josep Güell i Mercader per tal d'acostar la cultura a les classes populars.

El centre disposava d'una companyia d'aficionats que actuava habitualment al Teatre Principal i una secció musical amb molta vida. Amb el tancament del Teatre

³⁶² *Diario de Reus*, 14 de juliol de 1911.

³⁶³ FORT, Jaime: op.cit., vol. 9, pàg. 405.

Principal el 1891 pel seu estat ruïnós, opten per actuar pels pobles de la comarca, però molts socis reclamaven la creació d'un teatre propi en el si de l'entitat. Ja hi havia hagut diversos intents de construir un teatre a l'entitat però cap no s'havia pogut fer realitat. El 1899 Evarist Fàbregas havia ofert 5.000 pessetes perquè es construís; el 1900 un grup de socis encapçalats per Lluís Quer ho havia tornat a intentar demanant a l'Ajuntament la cessió dels terrenys que tenia a l'antic convent de Sant Joan, davant de l'hospital civil per construir el nou teatre i local social del Centre, però la mort de Lluís Quer entre altres motius va obligar a renunciar al projecte.³⁶⁴ Això porta que al desembre de 1902 diversos socis del Centre entre, els quals hi havia Gabriel Riba, Eugeni Mata, Joan Camprubí i Josep Prunera, demanaren a la junta directiva que es dugués a terme la construcció del teatre. No fou fins a la fi de 1903 que es nomena una comissió per dur a terme el projecte. Estava integrada per Evarist Fàbregas, Conrad Casas, Pau Martí i Antoni Martra. El Centre necessitava urgentment disposar del seu propi teatre per revitalitzar la cultura de la ciutat, com es pot entreveure en l'article que apareix al febrer de 1904 en la *Revista del Centre de Lectura*:

Des d'aquestas[sic] mateixas columnas y des d'altres periodichs [sic] de la localitat, ens hem ocupat del estat llastimós de cultura en que's troba nostra població, y al ferho, hem sentit lo greu dolor del que confessa una culpa de sa mare, pero may la vergonya de confessarla [...].

Lo "Centre" s troba encare en el periode embrionari malgrat contar 40 anys d'existencia y haver passat per ell tot lo més granat del nostre poble [...]

Per xó nosaltres som partidaris del teatre [...].

Lo teatre que's construeixi [sic] al "Centro" no ha de ser una máquina de fer diners, ha de ser una máquina de fer cultura, ha de vindrer á llenar [sic] un vacio en nostra ciutat, (com dihuen los peropdichs nous). Des de'l tancament del Principal, Reus se sent amb necessitat de teatre[...] No es pas que'ns en manquin de teatres. No es pas que'ns en manquin de teatres. A mes dels dos publichs, cada Societat recreativa te'l seu que funciona sens descans [...].

³⁶⁴ ARNAVAT, Albert (dir), Besora, Joaquim [et al.]: *100 anys de Teatre Bartrina*, vol. 1, pàg. 23.

En los teatros públicos ¿que hi veyem? Quan tothom, seguint la corrent, renega del género xich, ens serveixen una racció d'*Aldeas de San Lorenzo* ó qualsevol altre dramón que feya eternir ya á nostres besavis.

En música no passem de la *Marina*.

D'art modern, d'art verdader no'n coneixem res [...].

Per tots los indrets de Catalunya s'hi sent l'esperit de redempció, per arreu s'oviran mostrars d'entusiasme per aquestos mohiments de cultura, y en cambi en la segona població de Catalunya tothom dorm, tothom está enfangat en en mitj de la materia [...] No hi ha hagut cap individu ni cap colectivitats [sic] que s'emprenqués seriament la obra de regeneració.

Lo "Centre" donchs, es la única entitat cridada á ferho, la que té la obligació de ferho. Comensi donchs ab la construcció del teatre y que'ens dongui bonas obras inspirantse en un criteri ben ampli, ben humá[...] que'ens dongui bona música, (per medi de concerts), que'ens fassi coneixer los grants mestres[...] que jo crech que si's vol no han de mancar medis pera conseguirho.³⁶⁵

Al març de 1904 es crea una comissió pro teatre formada per Pere Cavallé, Antoni Martra i Arcadi Font que, amb l'ajut dels socis Batet i Casas, s'encarrega de portar a terme el projecte. El resultat fou que finalment, al mes de maig de 1904 s'inaugura al jardí del centre un modest escenari, on actua un grup d'aficionats que, a més de representar diverses obres de teatre en català i castellà, ofereixen algunes òperes i sarsueles, entre les quals cal destacar *Marina* i *El Anillo de Hierro*, representades el 17 i el 21 de juliol dirigides per Estanislau Mateu i Gabriel Riba. La música corria a càrrec d'un septet musical integrat pels socis del Centre Ricard Pallejà, Sebastià Fontgibell, Ceferí Marca, Batista Argilaga, Joan Martorell, Marià Baró i Salvador Estivill.³⁶⁶ Comptaven amb la cooperació de l'Orfeó Reusenc, que intervenia com a cor, a més d'amenitzar els entreactes. La premsa n'elogia la representació:

Esta representación despertó gran interés entre los socios del "Centro", siendo insuficiente el local para todos los que deseaban asistir á la misma.

³⁶⁵ P.C.(autoria desconeguda): "Sobre la construcció d'un teatre en lo "Centre de Lectura" ", 1904, dins *Revista del Centre de Lectura*, núm. 66, 2ª época, febrero, pàg.17 i 18.

³⁶⁶ ARNAVAT, Albert (dir.), Besora, Joaquim [et al.], *op. cit.*, vol.1, pàg. 27.

La obra fue puesta en escena por los Sres. D. Estanislao Mateu y D. Gabriel Riba, tomando parte muy principal en la representación el "Orfeón Reusense".

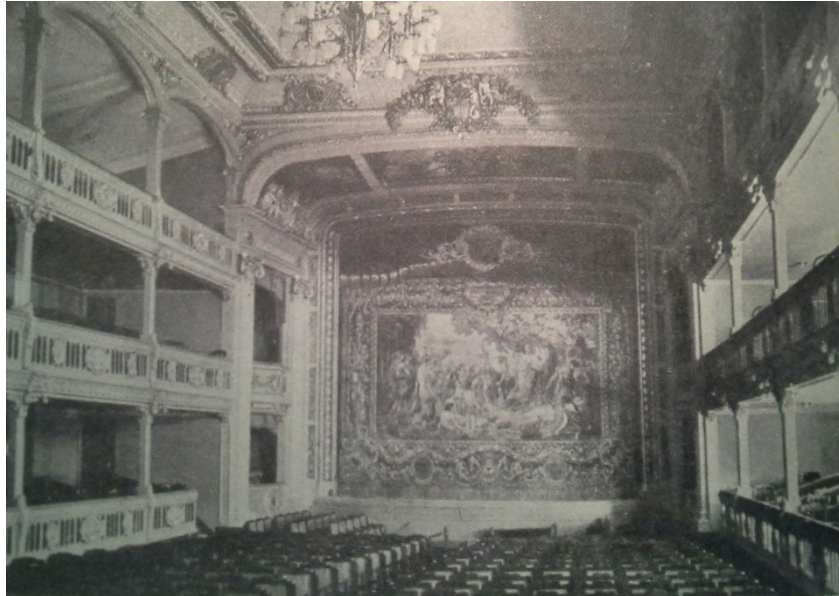
La ejecución en conjunto resultó muy notable. I coro cantó todos los números con muchísimo ajuste y afinación, contribuyendo poderosamente al efecto del conjunto sobre todo en el concertante del segundo acto que á pesar de ser el número más difícil de toda la obra, fue cantado con suma perfección .Individualmente, los intérpretos [sic] todos cumplieron brillantemente su cometido.³⁶⁷

Vist l'èxit d'aquest escenari, la junta directiva acordà construir un teatre d'hivern en el lloc que ocupava el jardí.

El 1905 es duu a terme la construcció del primer teatre amb l'ajut de les aportacions dels socis. S'emeten 3.000 accions de 5 pessetes, pagades en cinc terminis i amortitzables en tres anys. La subscripció entre els socis va tenir molt d'èxit i juntament amb els emprèstits del Banc de Reus i el d'Espanya feren possible la construcció del teatre.³⁶⁸ El teatre s'inaugura el 19 de març d'aquell mateix any. El primer Teatre del Centre, bàsicament de fusta, tenia 208 butaques a platea, 60 circulars, 18 llotges a platea, 22 al primer pis, i 250 seients de graderia al segon pis. El teló de boca el pintà Maties Auqué i estava il·luminat amb llums de gas.

³⁶⁷ *Diario de Reus*, 19 de juliol de 1904,pàg.2; *Las Circunstancias* ,19 de juliol de 1904, pàg.2.

³⁶⁸ ARNAVAT, Albert (dir.), Besora, Joaquim [et al.], *op. cit.*,vol.1, pàg. 29-30.

Il·lustració 14 : Interior del Teatre Bartrina a principis del segle XX.(Col·lecció Josep Maria Martorell).

A finals d'any la companyia lírica del Sr. Gil que havia actuat al Fortuny hi va actuar amb èxit de públic, malgrat les protestes d'un grup de socis que s'oposaven a que l'anomenat *género chico* es programés al Teatre del Centre.

El 1906 comencen a actuar-hi bones companyies de sarsuela i *género chico* que feien la competència als teatres Fortuny i Circ. L'11 de gener hi debuta la companyia lírica de Pedro Daina, que hi estrena *El trébol* i representen també el mateix dia *El cabo Primero* i *Bohemios*.³⁶⁹ Segons la premsa, l'estrena d'*El trébol* va generar molta expectació entre el públic reusenc de manera que *"Fue un atractivo más para que no tan solo se agotaran las localidades, sino que se quedaran muchos con el dinero en la mano ante la taquilla y con el deseo de adquirirlas."*³⁷⁰

La premsa lloa la representació d'*El Trébol*, tot i que critica durament les representacions d'*El cabo Primero* i *Bohemios*, que segons el crític, que signa amb el pseudònim d'Orestes, deixaven molt a desitjar. Així, de la representació d'*El cabo primero* diu que *"desplegaron, quizás con exageración nada digna de*

³⁶⁹ *Diario de Reus*, 11 de gener de 1906, pàg.3.

³⁷⁰ *Diario de Reus*, 13 de gener de 1906, pàg.2.

aplauso, sus facultades cómicas los artistas que forman la compañía del Sr.Daina". De Bohemios diu que "La concurrencia que asiste á las funciones del «Centro», conservaba harto agradable el recuerdo de las recientes representaciones de «Bohemios» por los aficionados a la misma sociedad, para que se borrara con la interpretación de la inspirada zarzuela del maestro Vives por la compañía que pisaba aquellas tablas por vez primera ,la grata impresión de las anteriores representaciones".³⁷¹

Ja hem esmentat abans que un grup de socis del centre no estava d'acord amb la representació de sarsuela i menys de *género chico* al teatre del centre. Per això, durant aquesta representació un grup d'aquests socis van tirar pamflets des del segon pis del teatre protestant per la realització d'aquesta mena de funcions.³⁷²

El 14 d'abril hi debuta la Compañía de Zarzuela y Ópera Española, amb direcció musical de Joan Barceló i escènica de Francesc Miquel, amb la representació de la sarsuela *El Milagro de la Virgen* de M. Pina i Domínguez i música de Chapí.³⁷³ Hi representaran un total de quinze sarsueles i dues òperes (*Carmen* i *Marina*) i s'acomiaten del públic el 3 de juny amb la representació de *Las hijas de Eva*.³⁷⁴

El 14 de juny hi debuta la Compañía de Zarzuela Cómico-Lírica de Rafael Ceferino.³⁷⁵ S'hi van representar 23 obres de *género chico* però, segons Jaime Fort, amb poc èxit.³⁷⁶

El 14 d'octubre hi debuta la Gran Compañía de Zarzuela dirigida per Josep Camprubí i Josep Llorente, amb les tiples Manolita Rodríguez i Josepa Martínez i el tenor Joan Brunat, inaugurarà la temporada d'hivern amb les sarsueles *El cabo*

³⁷¹ *Diario de Reus*, íbidem,

³⁷² FORT, Jaime, vol. 9, pàg. 350.

³⁷³ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 35.

³⁷⁴ *Diario de Reus*, 3 de juny de 1906, pàg.3.

³⁷⁵ Íbidem.

³⁷⁶ FORT Jaime: *op.cit.*, vol. 9, pàg. 350.

Primero, La Tragedia de Pierrot i La corría de toros. La companyia resta al teatre fins el 3 de març de 1907 i ofereix un total de 38 sarsueles a més de l'òpera *Marina d'Arrieta*; el sainet *La fiesta de San Antón* i el juguet *Colegio de señoritas*. La temporada es tanca amb l'òpera *La Dolores* de Bretón amb la tiple Angelina de Gay.³⁷⁷

El 1907 el teatre del Centre patirà una disminució del públic assistent a causa del fet que va pujar els preus de les entrades per poder mantenir companyies de sarsuela que ben aviat passaven a fer *género chico* per falta de mitjans econòmics per pagar sous dignes. A més, continuava la protesta d'alguns socis del Centre perquè no és representessin determinades sarsueles a l'entitat. Malgrat això, la temporada comença amb *género chico*, que no va acabar de funcionar per motius econòmics.³⁷⁸

El 24 de març hi debuta la Compañía Rius-Estany, dirigida per Joan B. Rius, i ofereix les sarsueles *Los Granujas* i *El postillón de la Rioja*.³⁷⁹ A més d'aquestes sarsueles, també hi representaran *Los sobrinos del Capitán Grant*, *La Dolores*, *Cambios naturales*, *Jugar con fuego*, *La Trapera*, *La Tempestad*, *Coro de señoras* i *La mascota*, totes conegudes pel públic. La companyia s'acomiada del públic el 5 d'abril.³⁸⁰

El 6 d'octubre de 1907 hi debuta la Compañía Cómico-Lírica-Dramática dirigida per Miquel Rojas. Debuta amb la representació de *La pena de mort* de Josep Martí i Folguera i la "conocida zarzuela *Música Clásica*". La premsa qualifica d'"éxito completo" les representacions i no dubta a lloar les qualitats artístiques dels intèrprets, i els assegura una temporada d'èxits.³⁸¹ Posteriorment representen la comèdia lírica *L'alegría que passa* de Santiago Rusiñol i música de Morera, les

³⁷⁷ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 37.

³⁷⁸ FORT Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 374.

³⁷⁹ *Diario de Reus*, 24 de març de 1907, pàg. 3 .

³⁸⁰ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 37.

³⁸¹ *Diario de Reus*, 8 d'octubre de 1907.

sarsueles *Los niños zangolotinos*, *Chateau Margaux* i *Dos canarios de Café*, *¡Viva mi niña!*, *Los Baturros* i *El túnel*.³⁸²

Al desembre de 1907 hi debuta una companyia lírica que no hi estrena cap obra, tot i que hi representa *El dinero y el trabajo*, *El tirador de palomas* i *Por los hijos*.³⁸³

El 6 i 7 de juny de 1908 la Compañía Cuadro Lírico, amb les tiples Fernandes i Angelina García, representà les sarsueles *El lucero del alba*, *Chateau Margaux*, *Viva mi niña*, *Con permiso del marido* i *La Calandria*.³⁸⁴

Del 3 d'octubre de 1908 debuta la Compañía Cómico-Lírica, dirigida per l'actor Vicente Serrano, amb el mestre director Pedro Sugrañes i les tiples Enriqueta Birba i Consuelo Diego.³⁸⁵ Ho fa amb les sarsueles *Las estrellas* i *El Húsar de la Guardia* i l'estrena de l'opereta còmica *Lysistrata*, musicada per Paul Lincke. Durant la temporada representà un total de 44 sarsueles (incloses les de *género chico*) i l'òpera *Marina*, a més dels joguets *Los apuros de un cabo* i *Los monigotes* de Domingo Guerra i Mota i *L'alegría que passa* de Santiago Rusiñol.³⁸⁶ S'acomiadà del públic el 6 de gener de 1909.

EL 12 de febrer de 1910 es torna a programar sarsuela al teatre del Centre de Lectura. L'encarregada de les representacions fou la Gran Compañía Cómico-Lírica de Juan Belda i Luis Moreno, dirigida per José Beuf i el mestre Francisco Palos amb les tiples Paquita Miralles i Pilarcita Gil. Per a la funció inaugural s'havia programat l'estrena de la sarsuela *La suerte loca* però la funció es va suspendre, tal com ens explica la premsa de l'època:

Para ayer noche estaba anunciado en el teatro del "Centro de Lectura", el estreno de la aplaudida zarzuela en un acto La suerte loca, cuya primera representación fue

³⁸² ARNAVAT, Albert (dir.); BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 41.

³⁸³ FORT, Jaime: *op. cit.*, Vol. 9, pàg. 64.

³⁸⁴ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 41.

³⁸⁵ *Diario de Reus*, 3 d'octubre de 1908.

³⁸⁶ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 43.

suspendida por el gerente de la Sociedad de Autores, á instancia , según se nos ha manifestado , de la empresa del Teatro Fortuny.

*No sabemos á que obedece la inesperada suspensión, á no ser que la empresa del Fortuny tenga la exclusiva para estrenar aquella obra e esta ciudad, pues nos consta que iguales derechos de estreno pagan una y otra empresas.*³⁸⁷

En total va representar 32 sarsueles, cap d'estrena i totes ben conegudes pel públic reusenc, com *La alegría de la huerta* o *El pobre Valbuena*, entre d'altres.³⁸⁸

Fins al 1917 no hi tornarem a trobar una companyia lírica al Teatre del Centre de Lectura, amb el debut el 19 de gener de la companyia de sarsuela dirigida per l'actor Adarino Navarro, amb Ramon Ferrés i la tiple Teresa Ydel. Debuten amb la representació de la sarsuela *El asombro de Damasco*. Hi representen un total de diset sarsueles, ben conegudes pel públic, a més de les operetes *La princesa del Dollar* i *La Corte del Faraón*, i *Lysistrata*. La companyia s'acomiadà del públic el 17 de febrer.³⁸⁹

Després d'anys de funcionament, es decideix reformar el teatre i s'amplia l'escenari, gràcies a la generosa donació d'Evarist Fàbregas. Les obres comencen al mes de juny i hi ha una primera inauguració provisional del rebatejat teatre com a Teatre Bartrina, el 26 d'octubre. Diem provisional perquè la totalitat dels treballs, especialment la part decorativa no es dóna per finalitzada fins el 1920.

En el nou teatre s'hi representa bàsicament teatre. No obstant això, el 8 de març hi debuta la Compañía de Zarzuela y Opereta Española, sota la direcció de l'actor Enrique Torrijos i el mestre Francisco Lozano, i de la qual formaven part les triples Rosita Tarrés i Natàlia Daina, els tenors Paco Parra i Roberto Botti i el baríton Francisco Arias. Debutà amb *Molinos de Viento*, *La alegría de la huerta*, i *Las musas latinas*. El repertori estava format per sarsueles populars entre el públic, per

³⁸⁷ *Diario de Reus*, 16 de febrer de 1910.

³⁸⁸ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 51.

³⁸⁹ *Ibidem*, pàg. 69.

exemple *La marcha de Cádiz* o *El dúo de la Africana*. En total representaren més de quaranta sarsueles i operetes a més d'alguna peça còmica.³⁹⁰

L'1 de febrer de 1921 hi debuta la Compañía de Zarzuela y Opereta dels directors i primers actors Luís Calvo i Felipe Vallmajor, amb el mestre director Manuel Civera i el baríton Manuel F. Carbonell. Debutà amb les sarsueles *El asombro de Damasco* de Luna i *La canción del olvido* de Serrano; i representà les sarsueles *El Húsar*, basada en una obra francesa per Pina Domínguez, música de V. Roger i arranjada per Andreu Vidal Llimona; *Bohemios* d'Amadeu Vives i lletra de Perrín i M. de Palacios; *La alegría del batallón* de Serrano i Arniches; *Los Calabreses* de Luna; *La cara del Ministro*, de Penella i Estela; l'òpera *El gato Montés* de Penella i les operetes *La Generala*, de Vives i *La Duquesa del Bal Tabarín*.³⁹¹

El 12 de març de 1921 debuta la Compañía Cómico-Lírica dirigida per Juan Eugenio Morant, amb el baríton José Parera i les tiples Ascensión Betoré i Lolita Arellano. Debutà amb el drama líric *Las golondrinas* de Martínez Sierra, Santiago Rusiñol i música d'Usandizaga. Representà les sarsueles *La cara de Ministro*, *Los cadetes de la reina*, *Los Calabreses* i les operetes *Eva*, *La niña de los besos*, *La Generala*, *Molinos de viento*, *La viuda alegre*, *El vals de los pájaros*, *La princesa del Dollar*.³⁹²

Del 15 al 19 d'octubre de 1924 actuà la companyia de sarsuela, opereta, comèdies i sainets de Fernando Vallejo, amb els mestres directors Martín Conti i Fernando Salal Leyda. Representà el drama líric *Amor ciego* i les sarsueles *En Sevilla está el amor*, *El número 15*, *Los Gavilanes*, *La Canción del olvido*, *Juegos malabares*, *La Alsaciana*.³⁹³

³⁹⁰ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.], pàg. 78.

³⁹¹ Íbidem, pàg. 90.

³⁹² Íbidem, pàg. 91.

³⁹³ Íbidem, pàg.113.

Del 30 de gener al 3 de febrer de 1926 hi actuà la companyia hispanoamericana d'opereta i revistes d'Inés Berutti, amb els mestres directors i concertadors Pedro Sugranyes i Enrique Izquiano. Debutà amb l'estrena de l'opereta revista *La danza de las Libélulas* de Franz Lehar i representà les operetes *La bayadera* de José Juan Cadenas i música de Kallman, *La Mascotita* de Broomme i traducció de C. Capemberg; *La corsetera parisina* de Julio P. Creobar i música de Nelson i *La viuda alegre* de Franz Lehar.³⁹⁴

Del 17 al 19 de març de 1928 actuà la companyia de sarsuela Luís Calvo, amb el baríton Marcos Redondo, l'actor Josep Llimona i els mestres Miguel Puri i Felip Caparrós. En el seu debut estrenà la sarsuela *La del soto del parral* i *La Alsaciana*. Representaren també les sarsueles *La Verbena de la Paloma* i *El huésped del sevillano*.³⁹⁵ *Diario de Reus*, avaluant les actuacions d'aquesta companyia, dirà que “*La concurrencia que ha asistido a dichas representaciones ha sido extraordinaria, cosechando todos los artistas de la compañía infinidad de aplausos, especialmente el divo Marcos Redondo, que tuvo que besar casi todos los números a él confiados*”. Sobre la sarsuela *La del soto del Parral* diu que “*no nos convenció; pues tiene muy pocas situaciones líricas interesantes y nos muestra escasa habilidad en la composición del tema, que resulta pobre. Sin embargo, la interpretación fue excelente [...]. En fin, Luis Calvo, nos ha presentado una compañía de primer orden, como pocas veces vemos en las tablas de nuestros coliseos*.”³⁹⁶

³⁹⁴ Íbidem, pàg.119.

³⁹⁵ *Diario de Reus*, 17 de març de 1928.

³⁹⁶ *Diario de Reus*, 20 de març de 1928.

Il·lustració 15: Anunci actuació de la companyia de Luis Calvo a paregut a *Las Circunstancias* el 17 de març de 1928.

També *Las Circunstancias* farà comentaris positius de les funcions de la companyia. Diu que les actuacions al Bartrina “*se han contado por llenos, viéndose en el lindo coliseo lo mejor de nuestra sociedad*”. En parlar dels intèrprets diu que “*junto con los coros y orquesta, estuvieron ajustadísimos, haciéndose repetir algunos números y siendo las ovaciones muy sinceras*”.³⁹⁷

El 30 de setembre i l'1 d'octubre de 1928 actuà la companyia de sarsuela Tomàs Ros, amb Pablo Gorgé, Francisco Godayol, Ricardo Fuentes i l'actor i director Alberto López. Estrenaren la sarsuela *La villana* i, a més, van representar les sarsueles *Las golondrinas*, *El Santo de la Isidra* i *La del Soto del Parral* i l'opereta *Glorias del pueblo*.³⁹⁸

El 13,14 i 17 de maig de 1929 actuà la Compañía Lírica de Luis Calvo, amb el tenor Emili Vendrell i el baríton Marcos Redondo, i estrenà *La Pícara Molinera* i representà també les sarsueles *La Parranda*, *El huésped del sevillano* i *Molinos de viento*.³⁹⁹ *Diario de Reus* li dedica un breu article lloant la seva actuació: “*És una de las veladas que dejan imperecedero recuerdo la que tuvo lugar anoche en el Teatro*

³⁹⁷ *Las Circunstancias*, 20 de març de 1928.

³⁹⁸ *Diario de Reus*, 30 de setembre de 1928.

³⁹⁹ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg. 134.

*Bartrina con motivo de la reaparición en aquel teatro, de la Compañía de zarzuela de Luis Calvo, Marcos Redondo y los demás artistas, vieron premiada su labor con ovaciones continuadas.*⁴⁰⁰

Del 24 al 26 de maig de 1929 actuà la companyia de sarsuela d'Antonio M. Álvarez, amb el baríton Emilio Sagi Barba, l'actor i director Miguel Tejada i els mestres directors i concertadors J.Ortiz de Zárate i Gerardo Tomás. Estrenaren la sarsuela *La campana rota*, a més de representar *Los camarones*, *La viejecita*, *la capitana* i *Los cadetes de la Reina*. *Diario de Reus* els dedicà un extens article després del seu debut, i destacà l'actuació del baríton Emili Sagi Barba, tot dient que “*El solo nombre de Sagi Barba, es el mejor reclamo para llenar un teatro, y si junto con tan sólido reclamo se puede agregar el de una notable tiple como es Filomena Suriñach y demás artistas tan discretos como resultaron el resto de la compañía, no es extraño y sí muy merecido el éxito obtenido.*”⁴⁰¹

El 3 i 4 de juny de 1929 actuà la Compañía Lírica de Luís Calvo, amb el tenor Emili Vendrell, el baríton Marcos Redondo i la tiple Matilde Martín. Estrenaren la sarsuela *Los Guzlares* a més de representar *La Parranda* d'Alonso; *La Revoltosa* de Chapí, Carreño i Morató, i el sainet *Los flamencos* de Vives.⁴⁰²

El 24 de juny de 1929 es representà la sarsuela *Los Guzlares*.

El 2 de febrer de 1932 actuà la companyia de sarsuela i òpera de Mercè Melo i Mercè Casas, amb l'actor i director Josep Llimona i els mestres concertadors Josep Font i Josep Casas. Representà les sarsueles *Gigantes y Cabezudos*, de Caballero; *En Sevilla está el amor* de Rossini; *La fiesta de San Antón* de Torregrosa; *Molinos de Viento*, *El cabo primero*, *La Chicharra* i *El Chiquillo*.

⁴⁰⁰ *Diario de Reus*, 14 de maig de 1929.

⁴⁰¹ *Diario de Reus*, 26 de maig de 1929.

⁴⁰² *Diario de Reus*, 4 de juny de 1929.

El 23 d'abril de 1933 actuà la companyia de sarsuela de Paco Vidal amb el tenor Antoni Biarnés, la soprano Josefina Bugatto i el baríton Robert Ughetti. Interpretà *La viejecita* de Fdez. Caballero; les sarsueles *Bohemios* de Perrín i Palacios i Amadeu Vives; *La Revoltosa*, *Carceleras*, *La alegría de la huerta* i *La verbena de la Paloma*.

El 5 de novembre de 1933 actuà la companyia lírica de Josep Llimona, amb els mestres Joan Estany i Josep Ballester, i el tenor del Liceu Miquel Mulleres. Representà *Luisa Fernanda* del mestre Moreno i les sarsueles *Los claveles*, *La canción del Olvido* i l'opereta *La Dolorosa*.

Del 8 al 10 de desembre de 1933 actuà la companyia lírica de Josep Llimona, amb els mestres directors Joan Estany i Emili Blai, els tenors Miquel Mulleres, Francisco Godayol i els barítons Manolo Izquierdo i Andreu Sánchez. Juntament amb l'orquestra de l'Associació de Professors Músics de Reus es representaren *La verbena de la Paloma* i les sarsueles *El cantar del arriero*, *Katuska*, *San Juan de Luz*, *Las corsarias* i les operetes *La corte de Faraón*, *Don Gil de Alcalá*, a més d'*El duo de la Africana* i *Doña Francisquita*, amb música d'Amadeu Vives.⁴⁰³

El 2 d'abril de 1935 s'estrenà l'opereta revista *Aquesta nit i mai més* d'Alfons Roure i música de Frederic Cotó, a càrrec de la companyia d'espectacles del Teatre Espanyol de Barcelona, dirigida per Josep Santpere, amb el tenor Emili Vendrell i la vedet Maria Teresa Klein.

EL 27 d'abril de 1935 s'estrenà l'opereta revista *Roda el món i torna al born* de Roig Guivernau, Collado i Torrents, a càrrec de la companyia d'espectacles del Teatre Espanyol de Barcelona, dirigida per Josep Santpere.⁴⁰⁴

⁴⁰³ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, vol.1, pàg.163.

⁴⁰⁴ Íbidem, pàg. 169.

En esclatar la Guerra Civil, la vida del Teatre i l'activitat cultural a la ciutat arribà a nivells gairebé nuls. El Comitè antifeixista passà a responsabilitzar-se del teatre i el socialitzà, rebatejant-lo amb el nom de Cinema Teatre Bartrina, i la programació es va fer conjuntament amb el Kursaal, la Sala Reus i el Cinema Monumental.

No obstant això, s'hi representa la sarsuela *El clavel de sangre*, el 13 de març de 1937. No s'hi tornarà a representar Sarsuela fins el 1942.⁴⁰⁵

El 25 i 26 de desembre de 1942 es pogueren veure les “*grandes funciones de Zarzuela*” amb la representació de *La viuda alegre*, *La tavernera del puerto*, *La generala* i *El conde de Luxemburgo*, amb la companyia de Pere Plana Gumà i Enrique Torrijos.

El 2 de febrer de 1943 es representà la sarsuela *El trece mil*, musicada per Graña-Godés.

El 7 de febrer de 1943 es representà la sarsuela *Romanza Húngara*, amb música de Dortras Vila.

No es tornà a fer òpera ni sarsuela al Teatre Bartrina.

1.5 Els cafès

Els experts creuen que el cafè arriba a Europa al segle XVII, més o menys simultàniament entre el 1645-60, a diversos països, sobretot a Itàlia, Àustria, França i Anglaterra, entre altres, ja que eren els principals països que comerciaven amb els països orientals. Es creu que arriba a Itàlia cap al 1645, a Anglaterra el 1650 i a Marsella el 1660. En aquesta darrera ciutat s'hi obrirà la primera botiga de venda de cafè el 1661. A Viena hi arriba per la influència de l'exèrcit turc.

⁴⁰⁵ Íbidem, pàg.177.

No obstant això, en aquest primer moment, el cafè (com el te i la xocolata) el consumia exclusivament l'alta societat, tot i que es diu que els primers a tastar-lo van ser els mateixos mariners que el van portar a Europa per primer cop.

El primer local especialitzat a servir cafès per a tota mena de gent va aparèixer a Londres el 1652 de la mà del jueu Pascua Rossé, el qual obrí la primera *Coffee House*.

A França, des de Marsella, el cafè arriba a París, on Pascal Armeniano obrirà la primera botiga de venda de cafè al públic el 1672 a la tradicional avinguda de Saint Germain. Anys més tard, el sicilià Francesco Procopio Dei Coltelli, que fins aleshores havia estat al servei de la casa reial francesa,⁴⁰⁶ va tenir la idea el 1686 d'obrir un establiment perquè el poble pogués degustar el cafè⁴⁰⁷ i tota una altra sèrie de productes fins aleshores reservats a la noblesa. El Café Procope obre en un lloc estratègic,⁴⁰⁸ a prop de Saint-Germain-des-Prés i molt a prop d'on obrirà la Comédie Française, cosa que farà que molts dels clients del cafè siguin intel·lectuals i gent del món de l'espectacle. Entre els seus clients habituals hi trobarem, entre altres, Voltaire, Rousseau, Diderot, Benjamin Franklin, Danton i Marat.

⁴⁰⁶ Es considera bastant probable que la moda cortesana de prendre cafè la introdueix el 1669 l'ambaixador del sultà turc a la cort de Lluís XIV de França.

⁴⁰⁷ El seu local es caracteritzarà per dues gran novetats a l'entorn del cafè. La primera serà el mètode que farà servir per fer-ne la infusió: fent passar aigua calenta mitjançant un filtre amb unes cullerades de cafè mòlt. La segona és com el servirà: en tasses. A més, els cambrers duïen guants blancs i servien els aliments i begudes en safates de plata.

⁴⁰⁸ El lloc va resultar tan estratègic que l'establiment continua obert avui dia. El trobareu a la *rue* de l'Ancienne-Comédie, 13 (6è districte de París) i continua essent un lloc clau de reunió d'artistes i intel·lectuals.

Il·lustració 16: Le Procope a l'actualitat.

No serà fins al segle XVIII quan trobarem els primers locals amb música a Londres i a París, però serà al llarg del segle XIX i començaments del XX quan adquiriran més importància. A Espanya, el cafè arriba al voltant de mitjan segle XVIII mitjançant la cort reial dels Borbons, que ja el consumien a la cort francesa, i segurament a causa de la influència dels comerciants italians. Des d'un començament els cafès i les cafeteries es converteixen en llocs d'intercanvi d'idees, on sobretot filòsofs, intel·lectuals, artistes comenten, difonen i discuteixen les seves idees liberals.⁴⁰⁹

Sobre la primera meitat del segle XVIII apareixen a París les primeres formes de cafè concert,⁴¹⁰ simples cafès on artistes ambulants (cantants, músics, poetes, acròbates...) oferien el seu espectacle. El públic acostumaven a ser treballadors, comerciants o prostitutes. També a Londres sorgiran locals similars durant el segle XVIII. Però serà en el segle XIX i començaments del XX quan aquesta mena de local guanyarà popularitat arreu d'Europa.

⁴⁰⁹Tant és així que el 1676 el fiscal del rei Carles II d'Anglaterra proclama un edicte pel tancament de les cafeteries per crims d'ofensa contra el rei i el Govern però la demanda va provocar una reacció popular de tal magnitud que l'edicte es va haver de revocar.

⁴¹⁰ KIMMINICH, Eva: *Chansons étouffées*. « Recherche sur les cafés concerts au XIXe siècle » In: *Politix*. Vol. 4, núm. 14. Deuxième trimestre 1991, pp. 19-26.

A l'Imperi rus els cafè concerts es coneixien amb la denominació de *kafé-shantán* (кафе-шантан), cafè cantant, del francès *café chantant*. Odessa fou la ciutat amb més nombre de cafès concert.

Els locals anomenats *café-concert*, *café-chantant* o *caf'conc* són establiments on es poden consumir begudes i al mateix temps gaudir d'una sala de concerts on s'ofereixen espectacles musicals o teatrals i també danses, acrobàcies, espectacles de màgia o petites obres teatrals. Pel que fa al tipus de repertori musical, s'hi acostumaven a interpretar fragments de música clàssica, sobretot d'òperes i sarsueles molt en voga a l'època, i també cuplets.

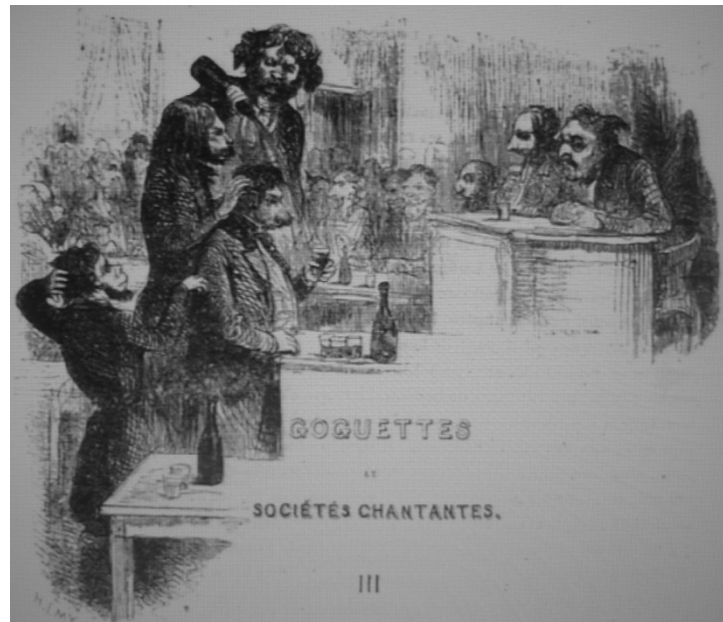
El cafè concert (a diferència del music-hall o el vodevil) fou, inicialment, un cafè a l'aire lliure on els artistes oferien música popular, el seu repertori era alegre i de vegades pujat de to però mai entraven en assumptes polítics o polèmics (cosa que sí que es feia en el cabaret).

Després de la revolució de 1789 s'obren els primers establiments cantants, llocs de retrobament popular. Es fusiona la venda de begudes amb petits espectacles. S'hi balla i s'hi canta si bé amb un caràcter satíric i burleta. Per aquesta raó, Napoleó I, irritat per les ironies a la seva política, els fa tancar.

Al voltant de 1830 retorna l'activitat als cafès de França gràcies al sorgiment a París de les *goguettes*.⁴¹¹ Aquests locals oferien música i cant al públic i als

⁴¹¹ Les *goguettes* eren societats cantants a França i Bèlgica, i els seus membres s'anomenaven *goguettiers*. La primera d'aquestes societats cantants fou fundada a París per Pierre Gallet, poeta i lletrista de cançons, l'any 1729, tot i que el seu màxim esplendor esdevindrà entre els anys 1818 i 1900. En el segle XIX els *goguettiers* podien cantar en públic o fer cantar o tocar les seves composicions a la *goguette*. Aquestes societats eren obertes a homes, dones i nens de qualsevol classe social, tot i que acostumaven a atraure més artistes i intel·lectuals. Vegeu: FOURIER, Marc; [et al.]: *Paris chantant, Romances, chansons et chansonnettes*

membres de la *goguette*, sovint amb escenaris improvisats (moltes vegades una planxa de fusta i dos barrils), davant els cafès dels Camps Elisis. Un dels locals que més va explotar aquesta iniciativa fou el Cafè du Midi, que, a partir de 1835 oferia aquest espectacle pagant als *cantants de vorera* amb una sopa.

Il·lustració 17: Una *goguette* segons Henri Emy

És a partir de 1840 quan aquest escenaris improvisats deixen de ser-ho i esdevenen autèntics locals pensats i preparats per oferir espectacles musicals, i donen origen als primers veritables cafès concert. Émile Mathieu⁴¹² els defineix així el 1863: “El cafè concert és un establiment on per un mòdic preu que s'aplica sobre el preu del consum del cafè, es pot escoltar música, balades, cançons d'artistes, alguns dels quals no exempts de mèrit.”

contemporaines, París, Lavigne éditeur, 1845 i CAPELLE, Pierre Adolphe: *La clé du Caveau, à l'usage de tous les chansonniers français, des amateurs, auteurs, acteurs du vaudeville & de tous les amis de la chanson*, Paris, Capelle et Renard, de l'Impr. de Richomme, 1811.

⁴¹² DELVAU (A.): *Histoire anecdotique des cafés et cabarets de Paris*, Paris, 1862.

El cafè concert s'havia convertit en veritat en una institució de diversió diària dels parisencs. El bar i el cabaret⁴¹³ s'havien convertit en llocs de descans i confort per al treballador, després de la llarga jornada laboral.

1.5.1 Els cafès concert a Espanya

Probablement el model de cafè concert s'introduí per Barcelona a la resta d'Espanya⁴¹⁴. A Madrid la premsa deixa constància de la seva existència almenys des de la dècada de 1830.⁴¹⁵

García Caballero ens diu dels cafès:

Carentes del aspecto exclusivista y cerrado de los círculos recreativos, los cafés constituyen un verdadero foco de difusión de la cultura musical. Al igual que el teatro, el café es un lugar frecuentado por gentes de diferente extracción social y nivel económico, punto de cita de las clases medias, pero también de ciudadanos con menos recursos.

Segons Emilio Casares,⁴¹⁶ la música del segle XIX es presenta a Espanya de dues maneres: la gran sala de concerts i saló burgès i el cafè.

La sala de concerts i el saló estan destinats a interpretar les grans obres (òpera, concert simfònic...). El cafè serà el lloc per interpretar les obres per coral, piano, petites cançons, lied, transcripcions per piano, etc. Aquest segon grup d'obres són les més característiques del Romanticisme.

⁴¹³ KIMMINICH, Eva: *op. cit.*, pàg. 20.

⁴¹⁴ GARCÍA CABALLERO, María: *La vida musical en Santiago a finales del siglo XIX*, Alvarellos Editorial, (Colección En clave de Fa),Lugo, 2008, pàg. 262.

⁴¹⁵ ALONSO, Celsa: *La Canción Lírica Española en el siglo XIX*, Madrid,1998, pàg. 218 i 219.

⁴¹⁶ CASARES, Emilio: *El café concierto en España* [separata facticia del Homenaje al profesor Antonio Bonet Correa], Madrid, 1994, pàg. 1285.

Gràcies al cafè concert es dóna a conèixer el repertori musical europeu mitjançant les versions facilitades per piano, l'activitat editorial (que edita partitures pels aficionats a la música) i l'augment de la creativitat.

Segons Casares,⁴¹⁷ a Espanya existeixen tres variants de locals de cafè concert: el cafè cantant, el cafè teatre i el cafè líric.

La revista *La Zarzuela*⁴¹⁸ diu també que la música que s'escolta a mitjan segle XIX a Madrid és a càrrec d'algun pianista amb més o menys talent i que també s'hi escolten cançons andaluses. Comenta també que Barcelona fou pionera en aquesta mena d'espectacles.

A *La Gaceta Musical Barcelonesa*⁴¹⁹ l'any 1861 apareix un article que diu:

Hoy en Barcelona, rubor causa decirlo, sobresalientes maestros compositores y pianistas distinguidos se ven precisados a tocar en algunos de los principales cafés para ganar con honra su sustento, por no tener protección alguna en la capital de España que lleva el sobrenombre de inteligente y filarmónica. Hoy en Barcelona se ven encumbradas muchas medianías y abatido el verdadero talento que no intriga, que no adula, pero que estudia y tiene decoro.

Sobre els cafès concert diu també:

Junto con otros fenómenos que también pueden ser considerados como marginales: sociedades musicales, corales, etc. si no decidieron nuestro futuro, sirvieron para introducir en la música a amplias capas de la sociedad española y para dar a conocer gran parte de la creación musical del momento.

Salvador Raurich, en un article autògraf conservat a la Biblioteca de Catalunya⁴²⁰ atribueix l'inici del cafè concert a la falta d'activitat filharmònica i d'infraestructura musical a Barcelona, teoria que comparteix Adolfo Salazar quan parla de Madrid.

⁴¹⁷ Íbidem, pàg. 1286.

⁴¹⁸ "Variedades, Música y café" dins *La Zarzuela*, 30-III-1875.

⁴¹⁹ *Gazeta Musical Barcelonesa*.

Les lliçons particulars i la interpretació en els cafès eren dos recursos habituals i comuns que la majoria de músics empraven per sobreviure i que a la vegada donava lloc a una gran quantitat de nous pianistes.

L'altra causa que segons Casares⁴²¹ dóna lloc que molts músics (sobretot pianistes) optin per actuar en cafès concert és que és una bona font d'ingressos per als músics de l'època tenint en compte que la Desamortització havia fet tancar nombroses esglésies. A més, des de mitjan segle XIX la major part d'establiments de renom tenen el seu pianista i pocs d'ells refusen d'actuar-hi tenint en compte que, a part dels diners, podien aconseguir importants relacions socials. Així ens ho explica María García Caballero.⁴²²

Sus actuaciones en los cafés constituyen una buena fuente de ingresos que ayuda a completar unos salarios, en la mayoría de los casos no muy holgados de la Capilla de la catedral, de los centros de enseñanza, de las diversas sociedades de recreo o del teatro.

En els cafès concert de Barcelona, per exemple, hi van actuar futures grans figures de la música catalana: Granados, Albéniz, Juan Pujol, Parera, Goberna... i els tres últims hi van estrenar obres. Fou en un d'aquests cafès (Café Inglés) on sorgí la idea de fundar l'Orfeó Català.

Pel que fa al tipus d'agrupacions instrumentals que hi podem trobar, segons Casares, primer serà el piano, després l'harmònim i més endavant primer un violí i després el petit conjunt de cambra. Rara vegada hi trobarem l'orquestra. Ocasionalment també s'hi podien sentir cors.

⁴²⁰ RAURICH, Salvador: "El pianista de café" dins *Cuadros de retrospectiva musical barcelonesa a través de un siglo 1841-1944*, vol. 3 (núm. 118 a 133), xxxviii. Vegeu també: SALAZAR, Adolfo: "Cafés con Música" dins *Catálogo de la Exposición Lorca y la Generación del 27*, Madrid, 1986; i CASARES, Emilio: *op. cit.*, pàg. 1287.

⁴²¹ CASARES, Emilio: *op. cit.*, pàg. 1288.

⁴²² GARCÍA CABALLERO, María: *op. cit.*, pàg. 263.

A Sevilla el primer cafè cantant es considera que fou el Café de los Lombardos inaugurat el 1847. Els veritables cafès cantants apareixen a partir de 1870 quan Silverio Franconetti s'encarrega del Salón Recreo o Café Botella. Franconetti treu el *cante flamenco* del prostíbul, i la taberna i li dóna dignitat i categoria artística.

Segons Casares:⁴²³

El intérprete producía una especie de música de fondo y muchas veces estaba invisible, aunque normalmente era escuchado con atención; sabemos que en los momentos álgidos de esta moda existieron cafés que imponían silencio para poder oír la música [...] La asistencia era barata, 25 céntimos con consumición de café, lo que motivaba que familias enteras pasasen la tarde en el local.

El repertori era variat: balls populars, sarsueles, arranaments d'òperes i fragments de grans autors, però també el repertori més purista de la música de cambra de centre Europa.

Il·lustració 18: Silverio Franconetti

Sembla que aquesta mena de locals s'iniciïn a Barcelona i és a partir d'aquesta ciutat on s'estendrà sobretot a Madrid però també a la resta de la península, de manera que la majoria de les ciutats espanyoles disposen de cafè concerts.⁴²⁴

⁴²³ CASARES, Emilio: *op. cit.*, pàg. 1288.

El cafè concert viurà el seu millor moment a Espanya des del 1860 aproximadament fins a la Guerra Civil del 1936, tot i que iniciarà la seva decadència cap al 1920, barrejant-se amb el cabaret i amb un repertori visiblement diferent (tango, vals, foxtrot...) que a poc a poc va provocant la crisi del pianista de cafè i que molts d'ells acabin abandonant aquests establiments.

Bonet Correa atribueix una certa acció pedagògica al músic de cafè. Així ens diu: *“En un pequeño estrado se instalaban un pianista, un violinista o una orquesta que deleitaban a la vez que instruían musicalmente a la clientela. [...] conciertos de Beethoven, Rossini, Bach, Haydn y Mozart”*.⁴²⁵ A més, considera que moralment feien un bé als que hi assistien a diferència de la taberna, així: *“El burgués de fines de siglo podía ir con tranquilidad y satisfacción al café, lugar de sociabilidad, en donde las gentes eran correctas y amables. Al contrario de la taberna podía entrarse con los demás sin sentir vergüenza. En el café todo era corrección y buen trato.”*⁴²⁶

Tampoc considera que el cafè cantant —on habitualment les actuacions eren de ball i cant flamenc— fos un lloc moralment adequat, i ens diu:

Los cafés cantantes no eran lugares para gentes bien. Las personas serias, aunque apreciaban el flamenco, no iban a los cafés, en los que se daban espectáculos del mismo. [...] Los establecimientos dedicados a la exhibición del baile y cante flamenco, eran frecuentados sólo por toreros, gentes del bronce, mujeres de tronío y de calaña más o menos sospechosa. [...] Los cafés cantantes fueron una creación de la segunda mitad del siglo XIX. Su aparición en Sevilla, Jerez de la Frontera, Cádiz y Málaga se debe en parte a la afición que el flamenco despertaba entre los viajeros extranjeros.

⁴²⁴ Seria molt llarg parlar una a una de totes les ciutats de les quals tenim notícies de cafès concert. Per aquest motiu, us remetem a la bibliografia final en què podeu trobar informació de les fonts que hem localitzat sobre aquest tema .

⁴²⁵ BONET CORREA, Antonio: *Discursos leídos ante la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, en la recepción pública del Excmo. Sr. D. Antonio Bonet Correa el día 13 de diciembre sobre “Los Cafés históricos”*, Madrid, 1987, pàg. 45.

⁴²⁶ Ibídem, pàg. 53.

Arraigo popular en fiestas íntimas gitanas [...] El café cantante, establecimiento [...] adquirió un auge extraordinario en los días de la Restauración. De Andalucía pasó a Madrid y Barcelona, convirtiéndose [...] en un espectáculo con raigambre nacional. Instalados en antiguas casas andaluzas con patio de columnas, los cafés cantantes consistían en locales sencillamente decorados, con carteles de toros y apliques de luz, al principio de velones. Con mesas de madera y sillas de enea para los parroquianos, lo importante era, al fondo del patio, el tablado o estrado para la actuación de los cantaores y el cuerpo de baile.⁴²⁷

1.5.2 La música als cafès a Barcelona, Girona, Lleida i Tarragona

A Catalunya els cafès esdevenen des del segle XIX un lloc de tertúlia i relació social on la música és un al·licient afegit. Amb una clientela majoritàriament d'un nivell cultural mitjà alt,⁴²⁸ el públic que assisteix als cafès és un reflex dels canvis socials de l'època.

Pel que fa al tipus de música que s'hi interpretava, majoritàriament els programes incloïen fantasies de sarsueles o de les òperes de moda a càrrec de petites agrupacions musicals, generalment grups de cambra o un sol pianista.

Val a dir que figures com Albéniz, Millet, Granados i altres pianistes i músics destacats de l'època començaren com a pianistes de cafè. Una altra figura important de l'època, Josep Anselm Clavé, també es va guanyar la vida tocant per cafès, tavernes i *merenderos*.⁴²⁹ Primer ho farà sol amb el violí i després, per motius de salut, el canviarà per la guitarra. Però, tal com ens comenta Josep M. Poblet:⁴³⁰ "Clavé deixarà d'actuar en aquests locals públics tant aviat com li és

⁴²⁷ *Ibidem*.

⁴²⁸ BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *La Música a la ciutat de Girona (1888-1985)*, Universitat de Girona, 1998, pàg. 62.

⁴²⁹ POBLET, Josep M.: *Josep Anselm Clavé i la seva època (1824-1974)*, Barcelona, Dopesa, 1973, pàg. de 30 a 32.

⁴³⁰ POBLET, Josep M.: *Ibidem*.

possible i ho farà per constituir un petit grup de cambra amb dos companys més per dedicar-se a fer música més «seriosa».”

1.5.2.1 Barcelona

Sabem que el primer establiment a la Ciutat Comtal l'obre l'italià Andreu Caponata al costat del Teatre de la Santa Creu el 1750.⁴³¹ Aquest primer cafè ja tenia billar i sala de conversa i estava decorada luxosament amb quadres, tapissos, miralls, llums de cristall...

Barcelona serà pionera també a Catalunya (i probablement també a l'Estat espanyol) en la introducció de la música als cafès. Destacaran el Café Granja Royal (inaugurat el 1919 i on tocava Eduard Toldrà) i el Café del Paral·lel amb un quintet que tenia un públic assidu.⁴³²

⁴³¹ VILLAR, Paco: *La ciutat dels cafès Barcelona 1750-1880*, Barcelona, La Campana, 2008 pàg. 49 i ss.

⁴³² BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *op. cit.*, pàg. 62-63.

Il·lustració 19: Interior del Cafè Royal amb una actuació musical .

I és que, a començaments del segle XIX, els cafès es van transformant i passen a ser sales decorades amb magnificència. Tot ha d'impressionar, des del cartell de l'entrada passant per la vaixella fins al més petit detall.⁴³³ Els cafès es van convertir en un dels màxims exponents de l'optimisme i el benestar de la Barcelona burgesa, i representaven l'avantguarda del moviment urbà. Entre 1847 i 1862 hi va haver inauguracions i restauracions de cafès a un ritme vertiginós.

La burgesia acomodada va trobar en els cafès un marc adequat al seu gust. L'oferta musical, la gran novetat del moment, va ser el gran al·licient que va moure

⁴³³ VILLAR, Paco: *op. cit.*, pàg. 195.

el públic a omplir els cafès. Gairebé tots els cafès d'una certa categoria van generalitzar l'ús del piano com a element habitual⁴³⁴ com ja havia passat amb la taula de billar. En alguns cafès de segona classe cap al 1840 també es va establir el costum d'obsequiar els parroquians amb sessions de piano i cant durant les primeres hores de la nit. En aquests locals es van començar a habilitar petits escenaris on la cantant adquiria el rang d'artista lírica. Aquest escenari i l'ambient d'aquesta mena de cafès van esdevenir el tret distintiu respecte als cafès clàssics.

La consolidació del piano com a entreteniment delicat i de bon gust donarà origen a aquest tipus de locals on una cantant amb un pianista amenitzava les consumicions.⁴³⁵

Si, a més, aquest pianista era un artista amb un cert nivell reconegut esdevenia un reclam força important per a l'assistència de públic en un determinat cafè. Així, per exemple, l'any 1836 del Café de las Delicias —a tocar del Teatre de la Santa Creu— se'n feia publicitat dient que comptava amb una sala decorada amb luxe i *“un excelente piano extranjero tocado por uno de los más acreditados pianistas de esta capital”* i *“También se descuelga por ahí algún artista.”*⁴³⁶ D'altra banda, l'anomenat Café de la Reina, situat al costat del Café de las Delicias també deia que disposava d'*“un piano tocado por uno de los mejores profesores de piano de esta capital”*. Aquest tipus d'establiments s'anomenaran cafè concert o cafè filharmònic.

Tot i que de vegades no queda del tot definit (de vegades s'utilitza un terme per un altre), existeixen principalment tres variants de locals de cafè musical: el cafè concert (o filharmònic), els cafetins i el cafè líric.

El primer suposa la consolidació del piano com a entreteniment de bon gust i donarà origen a aquesta mena de locals on un cantant o una cantant amb un

⁴³⁴ Íbidem, pàg. 211.

⁴³⁵ Íbidem.

⁴³⁶ Íbidem, pàg. 212.

pianista amenitzava les consumicions. També hi haurà la variant de fer altres tipus de concert amb petits grups de cambra, tríos, quartets, quintets... o fins i tot en alguns locals amb més capacitat de públic, bandes de música o grups corals.

Els cafetins eren una variant dels cafès cantants de més baixa consideració amb actuacions més o menys espontànies a càrrec de músics de carrer i *cantaoras*, que de vegades exercien la prostitució. Eren una barreja de tabernes i cafès destinats a la classe treballadora. Tenien una presència més gran a la Barceloneta.

El cafè líric inclouria entre altres variables, l'anomenat cafè cantant (amb espectacles de varietats i també amb cant i ball flamenc).

Com hem comentat anteriorment en parlar d'aquests establiments a Espanya, aquests mena de cafès no tenien bona reputació social. Acostumaven a ser llocs on la barreja de gent de mala vida, joc, prostitutes, *señoritos* i alcohol a dojo propiciava baralles, actituds immorals i lascives i tota mena de problemes. Era un oci que podríem anomenar de gènere masculí, en què la dona no hi participava més que com a "bé de consum" com a ballarina, *cantaora* o prostituta.

Entre 1840 i 1950 es coneix com l'etapa dels cafès cantants (també anomenada etapa clàssica o d'or). En aquest període es dona origen a la professionalització definitiva dels artistes, fins al punt que entre ells corria la dita que per cantar als cafès "o es canta bé o no es canta".⁴³⁷ Alguns autors consideren, però, que els "autèntics" cafès de *cante jondo* no apareixen a Espanya fins al 1870 tot i haver-hi exemples anteriors de cafès amb flamenc.⁴³⁸

El fet que els artistes del flamenc es converteixin en professionals porta necessàriament a millorar el *cante*, *toque* i ball: en els cafès cantants s'estableixen

⁴³⁷ "En el campo nada importa/cantar bien o cantar mal/pero delante de la gente/cantar bien o no cantar" (Dins Ríos Ruiz, Manuel: *El Gran libro del Flamenco* (vol. 1) Historia-estilos, Madrid, Calambur, 2005, pàg. 40.

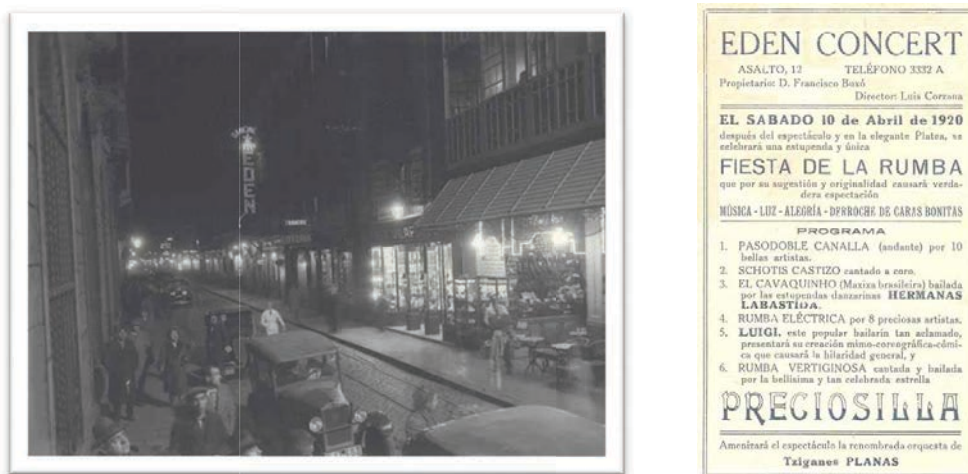
⁴³⁸ GAMBOA, Juan Manuel: *Una historia del flamenco*, Madrid, Espasa-Calpe, 2005, pàg. 304.

les bases harmòniques, rítmiques i l'estructura i forma de cada un dels palos (estils) del flamenc.

Barcelona esdevindrà un punt important en el desenvolupament del flamenc i en la proliferació d'aquesta mena de locals, on les grans figures del gènere actuaven als locals més prestigiosos on s'oferia aquesta mena d'espectacles.

Així, fou en locals com el Cafè de les Set Portes, el Cafè de les Delícies, de les Quatre Nacions, el Cafè de Lyon d'Or, del Comerç, Café del Rincón (anomenat posteriorment Cafè Nuevo i, més tard, Americano) el Café Neptuno, entre molts d'altres on es comença a difondre el flamenc arreu de Catalunya.

D'altres com el cafè de la Unió (denominat després Alcázar Español), Café de la Mezquita, Café de la Bolsa, Cafè Fornós, el Cafè Sevillano, Edèn-concert (o cafè de La Alegría) i Villa Rosa, es consagraren a l'espectacle flamenc i són els dos darrers que hem anomenat els més prestigiosos i especialitzats en aquest gènere durant força dècades.

Il·lustració 20: Imatge i programa de l'Eden Concert els anys 20.

El nombre de locals augmentava progressivament (sabem que en el període 1901-1911 el nombre de locals d'aquesta mena es duplica), ja que era un espectacle amb èxit de públic (i, per tant, molt rendible). Per aquesta raó, la moda s'estén

arreu de Catalunya. Trobarem locals a Reus, Tarragona, Girona, Santa Coloma de Queralt, Sabadell (Cafè Soler i el Cafè de la Cerveseria), Lleida (Royal Concert i el Cafè Paris).⁴³⁹

Un local que no encaixaria exactament amb cap de les tipologies que hem esmentat abans però amb una importància cabdal des del punt de vista artístic i on també ens consten actuacions musicals fou el famós hostel Els Quatre Gats. De la mà de Pere Romeu, que en fou el principal impulsor, i juntament amb Miquel Utrillo, Ramon Casas i Santiago Rossinyol (que conformaven els quatre gats que donaven nom al local), esdevé centre neuràlgic de les reunions dels artistes modernistes. Com és ben sabut, Pere Romeu havia treballat a Le Chat Noir de París i volgué exportar a Barcelona aquesta mena de local, un lloc on l'art podia manifestar-se en les seves expressions més diverses: titelles, ombres xineses, poesia, pintura... i també música, tot i que es donava origen així a un local d'ambient bohemí i avantguardista molt propi de la ideologia modernista.

Segons Joan Romeu,⁴⁴⁰ els feligresos del local sentien devoció per Wagner i fou en aquest local on es donaria origen a l'Associació Wagneriana. El mateix autor comenta que entre els habituals del local hi havia els següents músics: Isaac Albéniz, Joan Gay, Enric Granados, Joaquim Malats, Lluís Millet, Jaume Pahissa i Felip Pedrell. També hi van passar els fundadors de l'Orfeó Català Lluís Millet i Amadeu Vives.

⁴³⁹ SOUMAH PAZOS, François: "Catalunya «ballarina» flamenca: Visiones del baile y la danza flamenca" dins *Assaig de teatre: revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral* 2008, núm. 66 - 67 - *MONOGRÀFIC: Dansa a Catalunya*

⁴⁴⁰ ROMEU TORRES, Joan: "Els Quatre Gats (El hostel de la Bohemia)" dins *Romeu Magazine*.

1.5.2.2 Girona

Com en la resta de ciutats de Catalunya, a Girona els cafès que oferien música contribueixen també a la difusió cultural dels nous corrents musicals, ja que hi oferien concerts prestigioses figures locals i fins i tot de l'estranger.⁴⁴¹

En un article⁴⁴² del 1901 es descriu l'ambient dels cafès a la ciutat de Girona de la següent manera:

Are, al estiu, tothom busca la fresca: els amos de café per a complaure als concurrents buscan músichs per donar concerts. A la Devesa, á n'aquell café, un terceto fá las delicias dels qu'hi van; al café de l'Independencia han contractat la banda militar. Al café d'en Vila un sexteto d'instruments de corda ab piano fá la delicia dels que també van allí. (...). Aconsello als geronins que 'l vagin à sentir; no com à reclam, no, sinó perquè prenguin afició à la bona música.

Entre els locals que s'obren a la ciutat de Girona amb aquest fi en destaquen el Café del Comercio, més conegut com a Cafè Norat (el propietari era el Sr. Josep Norat), del qual Bruguès diu que ja estava en activitat l'any 1889.⁴⁴³ Ens consten actuacions del quintet Empòrium.⁴⁴⁴ El Cafè Norat i el Cafè Vila eren els més

⁴⁴¹ BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *La Música a Girona. Història del Conservatori Isaac Albènic*, Girona, Diputació de Girona, 2008.

⁴⁴² BOSCH I ARMET, *Lo Geronés* dia 5-VII-1901, pàg. 3.

⁴⁴³ BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *La Música a la ciutat de Girona, op. cit.*, pàg. 41.

⁴⁴⁴ Tal com deixa entreveure una nota de premsa de l'any 1926: "En viatge d'esbarjo han sortit per a París, en Tomàs Sobrequés; per a Suïssa, en Casellas i per a Biarritz, els violinistes Puntonet i Jaumeandreu. Per aquesta causa s'han suspès fins la seva tornada els concerts que el Quintet Empòrium donava al cafè Norat, als quals assistia tota la bona societat gironina" a BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *Íbidem*, pàg. 42.

populars a la ciutat.⁴⁴⁵ El 1903 s'inaugura el cafè cantant denominat El Taurino, emplaçat a l'antic Cafè de la Paella.

Segons Bruguès, l'establiment més important era el Cafè Vila. La seva situació al cor de la ciutat de Girona i d'altres que li eren pròpies del local, i la personalitat del seu propietari el convertiren en l'establiment predilecte de molts gironins, i també lloc de pas d'actors i músics.⁴⁴⁶

Il·lustració 21: El Cafè Vila, obra de Jaume Pons Martí (1877), Museu d'Art de Girona.

⁴⁴⁵ Existeixen uns versos que fan referència a aquest fet: “Al vespre anem a Can Vila / que'ns donan música ab Moka, / lo nostre company Oliva / ja sabs tú lo be que toca”; “Damunt d'aquesta brutícia [es refereix a la ciutat] / volta gent guapa i bonica / mentres la nostra xaranga / ens toca la Tempranica”; “Ja deuràs tu soposar / lo que fem havent dinat, / anem a pendre un calent / a n'el café d'en Norat.”

⁴⁴⁶ BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *op. cit.*, pàg. 42. Bruguès esmenta un article de premsa que reforçaria aquesta idea “Desde que con todo esmero el notable pianista del Café Vila, señor Soler (era també el pianista del quartet de l'Orfeó Gironí) arregla con el buen gusto que le caracteriza los programas de las piezas de música que por la noche ejecuta en el salón del mismo, es extraordinaria la concurrencia que se acumula allí, no solamente por el buen servicio de la casa, sino deseosa de tributar el merecido aplauso a la habilidad del pianista”. A *Diari de Girona* 13-IV-1892.

Entre els músics gironins que habitualment tocaven als cafès hi trobem el mestre Soler i els també pianistes Isidre Mollera (pare) i Miquel Oliva.

1.5.2.3 Lleida

D'entre tots els cafès existents a Lleida entre finals del segle XIX i inicis del segle XX només alguns oferien actuacions musicals al públic. Cal esmentar especialment el Cafè de l'Univers, el Cafè Suís, el Cafè d'Espanya, el Cafè del Comerç i el Cafè dels Camps Elisis. D'altres cafès de la ciutat oferien també actuacions musicals de forma esporàdica.⁴⁴⁷

Lluís Marc Herrera i Llop, que ha treballat a fons el tema de la música a Lleida durant aquest període, deixa constància de l'escassetat d'informació pel que fa al tema de la música als cafès, ja que es troben notícies bàsicament en premsa i tot i així en manquen nombrosos exemplars, per la qual cosa resulta difícil fer-ne un seguiment prou estricte.⁴⁴⁸ No obstant això, amb la informació aconseguida a hores d'ara ja podem fer un lleuger perfil de com era la música en els cafès en la ciutat de Lleida en aquell moment i les similituds i diferències amb altres àrees de la geografia catalana.

El Cafè de l'Univers, per exemple, segons Herrera, era un dels cafès més arrelats a la ciutat i especialment conegut perquè hi havia taules de joc i billar. En un principi la clientela d'aquest cafè era molt variada i no es podia tancar a un únic grup social, però un conjunt de circumstàncies que van acabar amb un crim que s'hi va cometre i al que s'afegia la fama del local de llibertí, van fer que els propietaris decidissin cercar estratègies per atraure una clientela més selecta. És per aquesta raó que decideixen organitzar-hi sessions de cinema i concerts. A l'octubre de 1875 es té constància en premsa dels primers concerts, a càrrec d'un grup de cinc músics

⁴⁴⁷ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc *La Música a Lleida durant la Renaixença i el Modernisme*, S.L., Ajuntament de Lleida i Pagès Editors, 2002, pàg.127.

⁴⁴⁸ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *Ibidem*.

cecs que interpretaren diversos fragments d'òperes.⁴⁴⁹ En anys posteriors, s'hi van oferint actuacions de forma més o menys esporàdica, concretament 1887 i 1888 hi actua la Societat de Quartets dirigida per Jaume Roig,⁴⁵⁰ el 1893 La Púa,⁴⁵¹ el 1900 la tiple senyoreta Ruiz⁴⁵² i el 1902 una altra tiple, la *señorita* Moreno⁴⁵³.

Segons Herrera, és a partir de 1903 quan s'hi comencen a celebrar concerts amb una certa continuïtat fins a 1907.⁴⁵⁴ Després d'aquesta data no s'ha trobat més informació respecte d'això.

En contrast amb el Cafè de l'Univers, trobem el Cafè Suís, considerat el de més prestigi de la ciutat. Era el lloc de trobada dels intel·lectuals de la ciutat d'ambient més aviat progressista i on es feien tertúlies per debatre els temes d'actualitat del moment. Potser per aquesta raó també era un dels locals amb més activitat concertística, que igual que el Cafè de l'Univers, oferia també projeccions cinematogràfiques. Hi trobem actuacions musicals amb una certa continuïtat des de 1886 fins a 1908, sempre segons la premsa de l'època que es conserva actualment.⁴⁵⁵ Entre d'altres, hi trobem les actuacions de Societat de Quartets de Jaume Roig, que ja hem vist anteriorment actuant al Cafè de l'Univers, el violinista Humberto González (deixeble de Pablo Sarasate) i el baríton Sr. Gómez, així com la Banda del Regimiento de Luchana. El repertori acostumava a ser l'habitual de l'època: fragments de les òperes i sarsueles més populars del moment i peces més populars entre el públic del repertori instrumental clàssic.⁴⁵⁶

⁴⁴⁹ *Revista de Lérida*, núm. 33, diumenge 10 d'octubre de 1875, p.264.

⁴⁵⁰ *Diario de Lérida*, núm. 331,332,335,337,338 i 341 dels dies 5,6,10,12,13 i 17 de febrer de 1887.

⁴⁵¹ *Diario de Lérida*, núm. 2335, diumenge 26 de febrer de 1883, pàg. 3.

⁴⁵² *El País*, núm. 6061, 6062, 6063, 4,5 i 6 de gener de 1900.

⁴⁵³ *El País*, núm. 7791, divendres 27 de juny de 1902, pàg. 3.

⁴⁵⁴ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *op. cit.*, pàg. 129.

⁴⁵⁵ *Íbidem*, pàg. 130.

⁴⁵⁶ Per a informació més concreta respecte d'això us remetem de nou a HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *op. cit.*, pàg. 131-134.

El Cafè d'Espanya era visitat pel públic més popular, fins i tot pagesos dels voltants de la ciutat.⁴⁵⁷ Hi comencem a trobar actuacions musicals a partir del novembre de 1886. Novament trobem la Societat de Quartets dirigida per Jaume Roig com a encarregada de l'apartat musical. Hi oferiran al voltant d'una vintena de concerts periòdicament tots els dijous, dissabtes i diumenges. Els seguiran les actuacions d'un trio de violí, harmòni i piano del qual no tenim en més dades, el duet La Estrella al novembre de 1888, que ja havia actuat pocs dies abans amb un programa idèntic al Cafè Suís i al novembre hi féu diverses actuacions el quartet La Lira. Observem, doncs, com majoritàriament es van repetint els artistes i sovint també el repertori, entre un i altre local de la ciutat, que aquests generalment són músics de caire local o artistes de pas, en aquesta mena de concerts. A partir de 1902 ja trobem una certa continuïtat en l'oferta musical del cafè. L'Orquestra de Lleida hi actua cada any a l'hivern des del 1902 fins al 1908 d'octubre a desembre o gener i ofereix cinc actuacions setmanals.⁴⁵⁸

El Cafè del Començ, com el seu nom indica, era punt de trobada de comerciants, traguers i ramaders. Des del punt de vista musical ens interessa pels seus concerts d'estiu que es van dur a terme entre el 1901 i el 1908. Tot i no ser un local pensat per a aquesta mena d'actuacions, la seva ubicació a la rambla de Ferran el convertia en un lloc concorregut. Els concerts els acostumava a dur a terme la Banda Popular, per tant, amb un repertori destinat al gran públic, però que va incloure l'estrena d'algunes obres d'Enric Ribera i Prenafeta i la interpretació de diverses obres de compositors lleidatans.⁴⁵⁹ El fet de poder gaudir de la música en un lloc cèntric de la ciutat mentre es prenia un refresc o un gelat en els mesos calorosos d'estiu era el que atreïa al públic que hi assistia.⁴⁶⁰ A més de la Banda Popular, hi van actuar també diverses bandes militars com les dels Regiments de Navarra i Albuera, però també altres agrupacions com el Quintet Francès (convertit

⁴⁵⁷ ABADAL, Luis G.: "Evocaciones ciudadanas. Los viejos cafés de la ciudad" dins revista *Ciudad*, abril de 1958, pàg. 50.

⁴⁵⁸ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *op. cit.*, pàg. 134 i 135.

⁴⁵⁹ *Ibidem*, pàg. 135-136.

⁴⁶⁰ ABADAL, Luis G.: *Ibidem*. Vegeu també *El País*, núm. 6504, dimarts 25 de juny de 1901, pàg. 1

després en Sextet), les xarangues dels Batallons de Caçadors de Mérida i d'Estella, l'orquestra La Paloma (probablement es tractava segons Herrera de la mateixa Orquestra de Lleida, ja que coincideixen repertori i director i no coincideixen en hora i dia d'actuació), i el quartet El Progreso Infantil, dirigit pel cec Agustín Alonso i que actuava a Lleida després d'haver dut a terme altres concerts a Barcelona, Tarragona i Reus.⁴⁶¹

El darrer cafè del qual parlarem amb certa continuïtat d'actuacions musicals és el cafè dels Camps Elisis, construït dins dels jardins del mateix nom i inaugurat al juliol de 1864. Començà essent una mena de teatre d'estiu tipus casa rústica que incloïa un cafè i que havia d'oferir diverses possibilitats d'entreteniment, no només es podia emprar com a teatre sinó també per practicar-hi tir de pistola o muntar-hi un laberint.

Tal com diu Herrera: "El xalet-cafè dels Camps Elisis, com se l'anomena correntment, no tindria sentit sense els jardins i l'activitat al teatre i va convertir-se en un dels centres de la vida popular ciutadana."

Romà Sol i Carme Torres, en resumeixen l'esperit i la importància pels lleidatans: "Era més que un passeig, era tot un ambient. El xalet-cafè, el temple de la música, el teatre, l'arbrat i les flors posaven il·lusió a l'entorn [...]. Així fou durant molt de temps, fins l'any 1919. La ciutat s'identificà plenament amb els Camps Elisis i aquests correspongueren a la seva estima, donant resposta a les necessitats ciutadanes."⁴⁶²

Comencem a trobar notícies d'actuacions musicals en aquest cafè a partir del juliol de 1897, amb les actuacions d'una orquestra dirigida per Josep Torné. Aquestes primeres actuacions repeteixen la tònica general del que ja hem anat veient en els altres cafès que ofereixen música a la ciutat: es tracta majoritàriament d'artistes locals que actuen en un o altre cafè amb repertori similar. Aquesta tendència canvia en el Cafè dels Camps Elisis a partir de l'enderrocament i reconstrucció del teatre, inaugurat al maig de l'any 1902. A partir

⁴⁶¹ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *op. cit.*, pàg. 137.

⁴⁶² SOL, R. i TORRES, C.: *Lleida en temps de la Mancomunitat de Catalunya (1913-1924)*, Ed. Virgili i Pagès, Lleida, 1989, pàg. 190.

d'aleshores s'hi ofereixen al llarg de 1902 diverses actuacions de sarsuela i es reprenen els concerts instrumentals a partir de 1903, amb la tendència ja establerta: agrupacions instrumentals locals, que ofereixen diversos concerts setmanals de forma fixa, la qual cosa no exclou que esporàdicament hi actuïn també artistes forans de pas per la ciutat de Lleida o més puntualment, contractats a propòsit per fer-hi alguna actuació.

Altres cafès de la ciutat oferiran actuacions de forma puntual. És el cas dels cafès Bertran, París, Colón, Catalunya, etc. Es tracta, com sempre, d'actuacions d'artistes locals que ja hem esmentat abans, com la Societat de Quartets, tot i que al Cafè Catalunya també s'hi feien actuacions de forma improvisada, a causa de la seva proximitat al Teatre Guardiola de la ciutat.⁴⁶³

1.5.2.4 Tarragona

La ciutat de Tarragona tenia cafès on s'oferien concerts. Segons Bruguès,⁴⁶⁴ a Tarragona ciutat aquest fenomen tingué una incidència social considerable, ja que als concerts als cafès hi anaven famílies senceres. L'ambient distingit, acollidor i elegant que era habitual en aquesta mena de local atreia aquesta mena de públic. Joan Salvat, cronista de la ciutat de Tarragona,⁴⁶⁵ esmenta com a més populars els següents locals: Café Salón, Cafè París, Café Nuevo, Café de las 7 Puertas, Cafè Calrà o Gran Cafè de Tarragona, Café del Centro, Café Suizo, Café de la Unión, Café del Teatro, Café Colón, Cafè Miramar, La Bateria, Ateneo Tarraconense de la Clase Obrera, etc.

La primera notícia que trobem en premsa sobre els concerts als cafès apareix en data 19 de març de 1861. El *Diario de Tarragona* anuncia per a aquella nit un concert al Café del Pórtico amb els violinistes Guayta i Serret i el pianista Don Ventura Plá. No se'ns diu res del programa, només s'esmenta que alguna de les peces ja les va interpretar el Sr. Guaita amb grans aplaudiments en el teatre, la qual cosa probablement indica que el programa era prou conegut pel públic perquè

⁴⁶³ HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *op. cit.*, pàg.140-143.

⁴⁶⁴ BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *op. cit.*, pàg. 63.

⁴⁶⁵ SALVAT i BOVÉ, Joan: *La ciutat i el camp de Tarragona*, Tarragona, 1969.

no calgués fer-ne esment. El mateix intèrpret va apareixent en les planes del diari en els dies posteriors i posa l'accent en els èxits obtinguts a Reus o en altres locals de la ciutat com ara el Cafè de les Set Portes.

En data 1862 crida l'atenció un article publicat sobre el concert en un cafè no tant pel concert en si sinó per com des de l'article publicat es reivindica la necessitat que els tarragonins participin i valorin més el fet musical... Així ho cita el cronista:

Anteanoche tuvo lugar en el Café del Pórtico el concierto vocal é instrumental que oportunamente anunciamos en el que tomaron parte la señorita doña Balbina Alabau, Don C. Blanco, la antigua orquesta del Teatro, los coros del Ancora y el pianista don Ventura Plà. Lo mismo la orquesta que los coros, y el dueño de la casa rehusaron admitir gratificación alguna cediendo el importe íntegro de la suscripción á los dos concertistas señorita Alabau y señor Blanco. La orquesta llamó la atención de los dilettanti por el buen gusto con que tocó las piezas que le correspondieron.

El señor Serret se hizo aplaudir estrepitosamente en las difíciles variaciones que tocó, y los coros del Ancora dieron prueba de los adelantos que obtienen. Lo que nos entusiasmó sobremanera fue la escogida y numerosa concurrencia que asistió al concierto. Parece imposible que en una ciudad, en que por cualquier pretexto se reúnen las familias más visibles que se aprovecha todo para disfrutar unas horas de expansión se observe ese fatal retraimiento que tantas veces hemos lamentado. Estamos bien seguros de que, hay muchas, muchísimas poblaciones que no contando con la mitad de los medios con que cuenta la nuestra, hay más sociedad, más diversiones, mas trato de gentes. ¡Lástima que no vengan cada semana algunas Alabaus, para hacer que nos veamos las caras y nos hablemos Unos á otros!

Un dels cafès amb més activitat musical era el Cafè de Clarà, que juntament amb el Cafè del Centro, disposava de concertistes habituals. Així era força habitual que a finals de la dècada de 1870 hi actués el trio format pels músics Mallol, Granada i Cantí.

A l'estiu els Campos de Recreo complien també aquesta doble missió de concerts a l'aire lliure.

El programa estava generalment integrat per fragments d'òpera i o sarsuela, i obres més o menys populars (per exemple, l'obertura de *Guillem Tell*). De vegades es repetia el mateix programa al cap d'uns quants dies.

Pel que hem pogut observar tot seguint la premsa local, els gustos musicals a la ciutat de Tarragona es van mantenint més o menys igual fins a començaments del segle XX.

Sovint en alguns cafès, en acabar el concert, es fa ball (o fins i tot ball corejat).

Pel que fa als intèrprets, acostumen a ser artistes locals o propers (molt sovint ens trobem músics de ciutats properes com Reus o Valls), i els veiem repetint la seva interpretació primer en una ciutat i després en la del costat o bé en la mateixa ciutat en moments diferents de l'any i en diverses ocasions, fet que indica o bé que el programa ja era del gust del públic i, per tant, no calia canviar-lo o que els intèrprets consideraven que no calia fer-ho d'una ciutat a una altra perquè consideraven que el programa seria vist com a nou en una ciutat diferent. D'altra banda, també és habitual que els intèrprets siguin artistes que es troben de pas a la ciutat perquè han estat contractats en una altra, per exemple, és habitual que artistes contractats a Barcelona o València actuïn a Tarragona o Reus mentre es troben de camí a la ciutat on els han contractat.

D'altra banda, també ens criden l'atenció alguns concerts amb instruments curiosos. Per exemple, al febrer de 1890 la premsa de l'època es fa ressò dels concerts de "copófono"⁴⁶⁶ per part del concertista Arturo Santos. Entre el 12 i el 23 de març de 1890 s'ofereixen a Tarragona concerts de l'anomenat "violí diabòlic".⁴⁶⁷ Les interpretacions són a càrrec d'un grup d'artistes procedents de l'Eden Teatre de París i que estaven de pas per la ciutat, ja que anaven a València contractats pel

⁴⁶⁶ *La Opinión*, 17/02/1880; ibídem 19/02/1880; ibídem 20/02/1880; ibídem 21/02/1880; *Diario de Tarragona* 17/02/1880; ibídem 19/02/1880; ibídem 21/02/1880; ibídem 28/02/1880.

⁴⁶⁷ *La Opinión*, 12/03/1890; ibídem 13/03/1890; ibídem 14/03/1890; *Diario de Tarragona* 14/03/1890; *El Pabellón Liberal*, 23/03/1890.

Circ Alegria d'aquesta ciutat. Com a últim instrument curiós, o millor dit, més que l'instrument, la manera de tocar-lo, es tracta d'un concert de flauta tocada amb el nas, realitzat el 27/09/1968 al Café Barcelonés de la ciutat, ja que el professor de fagot i flauta Sr. Agostini es trobava de pas a la ciutat, provinent de Roma. Va interpretar fragments de les òperes *La Sonàmbula* i *Norma* i algunes variacions per flauta.

1.5.2.5Reus

Reus també ha tingut els seus cafès famosos on, a més de fer vida de cafè i oferir concerts per als parroquians, també es tramaven complots i conspiracions i s'hi discutien tota mena de temes.⁴⁶⁸ A finals del segle XVIII, diversos grups reusencs s'aplegaven en sales i cafès per comentar les notícies del món de forma apassionada. En aquest context apareix el primer cafè de la ciutat, l'anomenat Cafè del Calau.⁴⁶⁹ Amb aquest local s'iniciarà un tipus d'oci a la ciutat que convertirà cafès i tavernes en els principals llocs d'esbarjo del municipi.

Aquesta mena de diversió era compartida pels diferents sectors socials. No obstant això, no vol dir que els llocs de trobada fossin interclassistes. Ben al contrari. Cada estament tenia uns locals que li eren propis de la seva classe social. De vegades es podien barrejar diferents estaments, però quan això succeïa sempre era de dalt a baix, mai a l'inrevés. Una altra font de diversió de l'època eren els balls. Se celebraven en locals tancats, sovint cafès o locals de societats i eren amenitzats per orquestres o cobles de diversa mena.

D'entre tots els cafès de la ciutat de Reus, el primer que agafà una certa anomenada i un vincle especial amb la música fou La Patacada, obert des de gener de 1822 al carrer de Sant Llorenç. El públic habitual era de classe menestral i

⁴⁶⁸ CAVALLÉ, Pere: *Festes i costums de Reus*, Reus, Centre de Lectura, 1990.

⁴⁶⁹ CORT, Aleix: *Història de Reus a través del Ball. Del vals al swing*. Reus, Centre de Lectura, 2011, pàg. 25.

popular. Perquè ens fem idea del seu èxit direm que el 1835 per a un dels balls dels dies de festa arriben a vendre 400 entrades.

Antoni Pons, en parlar d'aquesta època de començaments del segle XIX, indica l'existència de tres sales diferents per a les diferents classes socials en comentar que aquells dies s'organitzen tres balls en honor de la Constitució: "*uno al Teatro, otro a la Patacada, y el otro al almacén de uno que le llamaban del Pesich*", que cal veure respectivament com el de l'elit social, el de la mesocràcia urbana i el dels sectors populars.⁴⁷⁰

En els anys centrals del segle XIX Reus disposava de més de 100 tavernes i 50 cafès on es feia tertúlia, es fumava, es bevia i es jugava a cartes o a qualsevol altre joc o es feien apostes d'amagat per tal de no ser descoberts, ja que les apostes eren il·legals.

El període de més esplendor dels cafès a la nostra ciutat fou la primera meitat del segle XIX. Quan entre els anys cinquanta i seixanta van començar a funcionar les societats, els cafès van anar perdent embranzida i anaren cercant tota mena de solucions per no perdre la clientela: *tablaos* flamencs, concerts de quintets, quartets, pianistes, etc. Però malgrat tot, en certes dates assenyalades, els cafès reusencs s'omplien de gom a gom. Els dies festius a la nit, la gent menestral s'estimava més anar al cafè que al teatre, on un pianista o un petit conjunt musical amenitzava l'estona. També per Tots Sants era obligat visitar tots els cafès que oferien la rifa de la confitura, en aquella època d'escassetats, un bé molt preuat.

Serà el 1843 quan obrirà a la ciutat el cafè que representa millor el caràcter del cafè vuitcentista. Es tracta de l'anomenat cafè de l'Estivill, situat a la casa del raval de Sant Pere, cantonada amb el carrer del mateix nom i que tindrà obertes les seves

⁴⁷⁰ ANGUERA, Pere (dir.): *Història general de Reus vol III: Una societat en Ebullició*, Reus, Ajuntament, 2003, pàg. 183.

portes fins al 1861. En aquest local els progressistes hi estableixen el seu punt de trobada. Des d'aquí tenen lloc les trames i els plans per enderrocar el govern absolutista que imperava a Espanya.

Els reusencs d'ideologia moderada, es trobaven en el cafè del carrer Major, l'altre local popular de començaments del segle XIX.⁴⁷¹

El cafè de l'Estivill també era lloc de concurrència de la població gitana de la ciutat, plenament integrada però que conservava els seus costums, oferien balls i cançons de la seva tradició cultural: era típic que en aquest cafè en els anys seixanta i setanta, a la tarda del dia de Nadal els gitanos que vivien als carrers del voltant (Alta de Sant Pere i carrer de Sant Tomàs) anessin a aquest cafè a celebrar el Nadal tot cantant i ballant a la gitana: *soleares, garrotines i farrucas*.⁴⁷² Els acompanyava al piano l'Antonet de les Figures, oncle del pintor reusenc Marià Fortuny.

A partir de la segona meitat del segle i fins a la fi del segle XIX els cafès continuaven vigents i acollien des de famílies benestants a les classes treballadores. Molts dels establiments tenien una programació més o menys regular d'espectacles en què la música tenia un paper predominant.

Als cafès de Reus es van originar moltes de les entitats culturals de la ciutat, tal com diu Josep Banús i Sans:⁴⁷³ *“Fueron fragua de donde salieron moldeadas entidades culturales ; redactados diarios o semanarios, proyectadas fiestas o Carnavales, organizados coros u orfeones, incubadas guerras o revoluciones. Per exemple, al Cafè dels Amics del carrer Vallroquetes es va gestar el Centre de Lectura.*

⁴⁷¹ Íbidem, pàg. 87.

⁴⁷² Íbidem, pàg. 88-89.

⁴⁷³ BANÚS I SANS, José: *Charlas del Reus de Antaño*, Reus, Impr. Diana, s.d., pàg.186. (Recull de 75 converses fetes a Ràdio Reus durant el període 1952-1953).

El mateix autor comenta que en els cafès de més categoria hi acostumava a haver un piano de cua i un pianista que tocava tot un concert malgrat que no tothom l'escoltava.⁴⁷⁴

Des del 1856 i fins al 1888 obre les portes al carrer Padró el Café de la Música, on s'oferien música, espectacles i actuacions teatrals.

El cafè més important de Reus durant molt de temps obrí les seves portes el 1862. Estava instal·lat a la raval de Santa Anna n. 42. Era el Café Padrós i era el més important i elegant de Reus, no només perquè s'hi havien dut a terme grans reformes, sinó també perquè era el que tenia un horari més ampli d'atenció al públic (fins a la una de la matinada) i, a més, l'únic establiment de la ciutat que disposava d'un aparell a pressió per servir la cervesa de barril. Això que avui en dia és comú a tots els establiments feia aquest establiment únic a la ciutat. En aquest cafè s'hi organitzen concerts i espectacles de varietats. L'any 1883 deixà d'explotar el local del raval Santa Anna per muntar el Gran Cafè de París a la plaça del Prim, on també organitzarà balls i concerts de piano.

Il·lustració 22: Anunci de concert al Cafè París.

⁴⁷⁴ Íbidem, pàg. 188.

El llistat de cafès fins a finals dels anys vint és extens. A la majoria d'aquests cafès hi havia piano i pianista que amenitzaven les nits. Aleix Cort en el seu llibre⁴⁷⁵ cita un text inèdit de Josep Olesti,⁴⁷⁶ en el qual en fa una llista detallada. Entre molts d'altres destaquen, especialment pel seu vincle amb el món de la música, el Cafè del Teatre Principal (1862-1886) i el Cafè de Tomàs Guós (1862-1891), que organitzen balls i concerts de guitarra; s'organitzen balls al Cafè el Recreu (1867), Cafè del Correu (1872) i Cafè del Progrés (1872), i també al Cafè de l'Amistat (1876) i al Cafè Salvat. També oferiran balls molts altres cafès com el cafè Duran (1878), el Cafè Catalunya (1877), el Cafè Cubà (1884) —conegut com el “Reusense”— i el Cafè del Centre (1878).

A més de ball, altres cafès anuncien espectacle de varietats o concerts de cambra és el cas del Cafè Padròs, que hem esmentat anteriorment i que mñes endavant deixarà d'ubicar-se al Arrabal Santa Anna per convertir-se en el Gran Cafè - Restaurant de París, un dels més importants de la ciutat, també el del Cafè de Jaume Ramón (1883), d'ambient catalanista, el Cafè Pasqual Andreu (1889), conegut com a Cafè dels Artesans o del Xaró (més tard, Cafè de la Porta del Sol) o el Cafè Espanyol (1890), entre molts d'altres.

⁴⁷⁵ CORT, Aleix: *op. cit.*, pàg. 210.

⁴⁷⁶ OLESTI: *Els passatemps dels nostres avis*, esmentat per CORT, Aleix: *op. cit.*, pàg. 210.

Il·lustració 23: Interior del Gran Cafè- Restaurant de París el 1904.

El Cafè de la Porta del Sol (1889), el Cafè Central, el Cafè Amigó (1884) i el Cafè Ibèric (fins a 1885), organitzaven també balls i espectacle.

Al Cafè de Joan Vendrell (1886) també s'hi feien concerts de violí i guitarra, mentre que al cafè La Perla (1887-88) s'organitzaven balls i titelles i al Cafè de Josep Micó, ball i concerts de cant i guitarra (fins al 1889).

El 1883 el Cafè del Comerç s'instal·la al costat del Teatre Fortuny. Amb la seva obertura podem dir que s'inaugura un autèntic cafè concert, ja que disposava d'un escenari on actuaven sobretot quadres de *cante flamenco*. Poc després, a l'actual carrer del Boule (darrere del Teatre Fortuny) s'hi inaugura el Salón Oriental, on també es fan aquest tipus d'actuacions.⁴⁷⁷

Un altre lloc que es convertirà en local habitual on s'ofereixen concerts és el Café Restaurant de la Estación de los Directos. Segons el cronista Jaime Fort, per Sant

⁴⁷⁷ BANÚS I SANS, José: *op. cit.*, pàg. 190.

Joan, Sant Pere, Corpus, Sant Jaume, "Organizó conciertos corales e instrumentales y disparo de fuegos artificiales con numeroso público".⁴⁷⁸

Ja entrat el segle XX cal esmentar el Cafè del Brasil (1910), el Cafè Reusenc (1911) i el Cafè de la Música (1921); en aquest darrer eren habituals els concerts de cant i piano a càrrec de les senyorettes Martín, López i Garrido, acompanyades al piano pel mestre Camprubí⁴⁷⁹.

1.6 Les primeres agrupacions corals

1.6.1 Antecedents: els primers orfeons a França i el cant coral a Europa i Espanya

El cant col·lectiu a Europa s'inicia des de la música religiosa: les dues religions predominants a Europa, la catòlica i la protestant, havien emprat el cant col·lectiu per exaltar la fe.

A partir del segle XVIII hi ha un canvi en la política i la societat europees que transformarà també el món de la música. La música culta, de la qual fins aleshores només es gaudia a les sales privades de palaus o cases nobles o, com a màxim amb un caràcter més públic, a les esglésies, arribarà als teatres, de manera que molts més ciutadans hi tindran accés.

Com a conseqüència d'això, neixen les primeres formacions musicals d'aficionats europees, dirigides per un mestre de capella, que ofereixen concerts públics i fan possible que més gent tingui accés al món de la música. Se'n troben alguns exemples a França amb Les Concerts Spirituels de París (1725), la Madrigal

⁴⁷⁸ FORT, Jaime: *op.cit.*, vol. 7, pàg. 240.

⁴⁷⁹ CORT, Aleix: *op. cit.*, pàg. 211.

Society (1741) a Anglaterra i a Alemanya, la Singakademie⁴⁸⁰ de Carl Friedrich Christian Fasch a Berlín (1790), entre molts altres.⁴⁸¹

Així com a Alemanya i França aquestes primeres formacions masculines de cantaires no tenien cap altre objectiu que gaudir de la música, a Suïssa sorgeix un moviment coral creat a Zuric per Georg Nægeli (1773-1836) que volia emprar la música coral com a eina pedagògica i moralitzant: els Sängervereine. També es troben els Züricher Männer Chors, que eren formats generalment per homes i nens, però també n'hi havia alguns de femenins. És en aquestes associacions on comencen a quedar reflectits els ideals del pensament il·lustrat. L'objectiu d'aquests grups musicals no era altre que tothom pogués gaudir del fet musical i accedir a l'educació⁴⁸² seguint la convicció que la música era una potent eina "civilitzadora".

La Revolució Francesa utilitzarà aquest efecte exaltador per expressar amb el seu himne, la *Marsellesa*, els sentiments d'igualtat, llibertat i fraternitat. Composta per L. De Rillé, s'entonarà en tots els processos revolucionaris liberals i republicans dels segles XIX i XX.

La *Marsellesa* fou interpretada per primer cop al Teatre de l'Òpera de París el 14 d'octubre de 1792. L'èxit de la seva estrena queda reflectit en les *Memòries* de Bertrand Barère de Vieuzac (Tarba, Bigorra, 1755-1841), que el descriu de la següent manera:

Si alguna cosa pot recordar-nos els cants de Tirteu a Lacedemònia, és el *Cant dels combats*⁴⁸³ de Rouget de l'Isle. Aquest himne anomenat *La Marsellesa* va facilitar la formació dels nostres exèrcits, ha acompanyat arreu als nostres batallons i ens ha

⁴⁸⁰ Denominada originalment *Sing-Akademie zu Berlin*.

⁴⁸¹ LABAJO VALDÉS, Joaquina: *Aproximación al fenómeno orfeonístico en España (Valladolid 1890-1923)*, Valladolid, Diputación Provincial de Valladolid, 1987.

⁴⁸² NARVÀEZ, Manoli: *L'Orfeó Català. Cant coral i catalanisme*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2005, pàg. 45-46.

⁴⁸³ El nom original és *Chant de guerre pour l'armée du Rhin*.

conduït a la victòria [...], mai no podrem oblidar l'efecte màgic produït per aquesta invocació religiosa, quan, agenollant-se el corifeu i els cors, cantaren commoguts tots la primera estrofa [...]. En el pati, en les llotges i en totes les localitats es van agenollar també els espectadors; tots ploraven i a l'escoltar aquell cant un sol pensament dominava en la multitud reunida, l'amor per la pàtria.⁴⁸⁴

El cant col·lectiu esdevé eina d'expressió dels pobles sotmesos i oprimits. Molts compositors escriuran himnes i cançons per ser corejats per la multitud. A França, després de la Revolució, compositors com Berlioz escriuen obres per despertar aquest esperit revolucionari però amb un caràcter més patriòtic, com la nova harmonització de la *Marsellesa*, himnes com el *Cinc de maig*, *Himne a França*, *Cant dels camins de ferro*, etc.

També en altres països europeus se seguirà aquesta tendència: segons Manoli Narváez, a Itàlia i a Alemanya el cant col·lectiu esdevé l'eina que ha d'infondre en el poble de parla alemanya o italiana el sentiment nacional que "els havia de conduir a alliberar-se d'un estat aliè al que es trobaven sotmesos".⁴⁸⁵

Entre els intel·lectuals sorgirà la preocupació per la moralitat de la música popular i buscaran com controlar aquesta música des del punt de vista estètic i polític. I és així com pedagogs com Pierre Galin amb el mètode Meloplast o Guillaume-Louis Bocquillon-Wilhem (1771-1842) faran tota una tasca de reorganització de l'aprenentatge musical. Bocquillon-Wilhem, a més, revolucionarà el món coral amb l'escriptura d'obres pedagògiques i partitures que donaran lloc a l'Orphéon (1833).⁴⁸⁶

L'Orphéon de Wilhem neix amb la idea que el cant coral millora l'educació i la moral del poble i serà la base per al naixement de moltes altres agrupacions corals

⁴⁸⁴ ANÒNIM: "Música de compromiso, cánticos marciales" a *La Zarzuela*, Madrid, n. 52, 26-I-1857 pàg. 409-410.

⁴⁸⁵ NARVÁEZ, Manoli: *op. cit.*, pàg. 44.

⁴⁸⁶ Segons LABAJO, Joaquina: *op. cit.*, fou el 1829.

obreres que la prenen com a model. La seva base d'actuació és l'aprenentatge de la lectura musical i l'execució oral, i també l'educació de l'oïda.

Tot aquest moviment orfeònic s'utilitzarà com a instrument moralitzador de costums entre els obrers, i farà aflorar els sentiments de fraternitat i gratuïtat seguint la filosofia de Schiller, el qual considerava que la pràctica musical era beneficiosa per a l'ésser humà.

Es vol apartar l'obrer de la taverna i el cafè. També s'utilitzarà com a eina potenciadora del sentiment nacionalista tant en el repertori escollit com en la utilització de la llengua materna. A Espanya, a més, la utilització del model de Wilhem servirà per sentir-se igualat amb altres societats considerades "avançades".⁴⁸⁷

A França el moviment orfeònic arriba a tal punt d'interès que sorgeixen revistes especialitzades, concursos, estendards, etc.⁴⁸⁸

La majoria dels historiadors estan d'acord que és Anselm Clavé qui organitza, al voltant del 1850, les primeres societats corals a Barcelona, i des d'aquí el fenomen s'estén per la resta de Catalunya i Espanya. Fins aleshores el cant coral havia tingut lloc a les esglésies i al teatre. Tot i el mite que Clavé pensà en la primera estada a la presó a crear un grup de cantaires provinents de les classes treballadores per tal d'allunyar-los de l'ambient de les tavernes i proporcionar-los educació musical, la realitat fou ben diferent. Sense excloure el fet que Clavé pogués tenir coneixement dels mètodes emprats en l'Orphéon de Wilhem i de la seva funció social i musical, segons Jaume Carbonell, fou des de l'agrupació musical La Aurora, un petit grup d'instrumentistes que Clavé dirigia, i, davant les dificultats de crear un repertori heterogeni per a un grup tan diferent d'instruments,

⁴⁸⁷ Íbidem, pàg. 49 a 51. Exposa detalladament aquests i altres aspectes de l'orfeonisme.

⁴⁸⁸ Entre les revistes especialitzades destaquen *L'Echo des Concours*, *L'Orpheon*, *La France Orpheónique...* LABAJO, Joaquina: *ib.*, pàg. 37.

optà per fer-los cantar, i d'aquí sorgí la llavor que més endavant es convertiria en el cor La Fraternitat.⁴⁸⁹

Cal tenir en compte que les dues passions de Clavé eren la música i la política. Clavé coneix les idees del socialisme utòpic i d'Etienne Cabet.⁴⁹⁰ La societat barcelonina —i la catalana— han canviat a finals del segle XIX, i la transformació urbana i la industrialització són el motor d'aquest canvi.

Ja hem parlat abans del pedagog Louis Bocquillon Wilhem i l'Orphéon. No queda clara la relació entre els Cors de Clavé i aquest moviment, però es podria trobar en el fet que el 1845 actuaren a Barcelona, al barri del Raval, un grup de cantaires de Banheras de Bigorra, compost per pagesos i llenyataires, amb força èxit entre la població.⁴⁹¹

Així doncs, el 1850 sota el nom de La Fraternidad —es buscava potenciar els ideals de fraternitat i solidaritat—, Clavé posa en marxa el primer grup coral, que esdevindrà model associatiu a Barcelona i a Catalunya. Aquestes societats corals ajudaran a crear consciència col·lectiva entre la classe obrera, esdevindran agrupacions de lluita, cultura, lleure i dignificació social,⁴⁹² en un moment que la classe treballadora havia de treballar durament durant moltes hores sense cap oportunitat per accedir a la cultura, ni al lleure ni a organitzar-se, ja que les reunions obreres eren vigilades i perseguides per les autoritats; d'aquí que la creació i l'èxit d'aquestes societats fos una revolució en aquell context.

⁴⁸⁹ CARBONELL I GUBERNA, Jaume: *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*, Cabrera de Mar, Galerada, 2000, pàg. 61 a 84.

⁴⁹⁰ NARVÁEZ, Manoli: *op. cit.*, pàg. 48-49.

⁴⁹¹ AVIÑOÀ, Xosé: "El cant coral en els segles XIX i XX", dins *Catalan Historical Review*, Institut d'Estudis Catalans (núm. 2, 2009).

⁴⁹² NARVÁEZ FERRI, Manoli: "El cant coral, model de sociabilitat popular" dins *Comunicacions del VI Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya, L'Avenç* (n. 291, 2003).

Clavé organitzarà balls corejats, concerts populars en els Jardins de la Nimfa, als Camps Elisis, i també trobades en festivals i excursions artístiques. D'aquesta manera, aconsegueix fer arribar la música a tota mena de públic i també que els coristes viatgin i coneguin altres corals i altres ciutats. Tinguem present que en aquella època els obrers tenien poques possibilitats de viatjar.

Aquest èxit associatiu i la incidència social que tingueren aquests cors, tant en el gran nombre de manifestacions artístiques, com en el fet d'esdevenir eina organitzativa de masses populars, feren que alguns estaments vigilessin amb certa por aquests grups corals. Per això, la primera vaga general de 1855 és l'excusa perfecta per a les autoritats per detenir Clavé el 1856 i deportar-lo a les Illes Balears.

Després d'aquests fets, Clavé canvia el nom de la societat coral per un de més inofensiu: Societat Coral l'Euterpe, i decideix aprofitar els jardins que es trobaven entre els carrers València i Aragó per fer encontres i espectacles de la coral. Aquests jardins, anomenats Jardins d'Euterpe foren inaugurats el 5 de juliol de 1857. A més, va començar la publicació d'un butlletí, al qual posà el nom d'*El Eco d'Euterpe* (idea que fou imitada en altres poblacions per altres corals claverianes), on constava el programa del concerts, textos literaris, etc. Aquests concerts al jardins tingueren un gran èxit.

A causa del creixement espectacular de les societats corals claverianes arreu del territori, el 1860 es crea la Federació Euterpense dels Cors de Clavé, que agrupava aquestes entitats i les aconsellava tant en qüestions de repertori, unificava criteris d'actuació, reforçava i mantenia els ideals del pensament claverià, organitzava festivals, etc., tot i que les societats que la integraven conservaven l'autonomia en alguns aspectes.

Després de la fundació d'aquesta federació coral, s'organitzaren diversos festivals la transcendència social i cultural dels quals va créixer de forma progressiva, i que es van celebrar el 1860, 1861, 1862 i el 1864 als Jardins d'Euterpe i Camps Elisis.

En aquest darrer lloc s'hi reuniren més de 2.000 cantaires de 57 societats cantants, i fou el més nombrós i el que tingué més èxit dels cinc. El cinquè se celebrà el 1872 a la plaça de toros de la Barceloneta, però ja no tingué l'embranchida dels anys anteriors. Aquests festivals corals esdevindran una important eina propagandística que farà multiplicar la creació d'associacions corals fora de Catalunya,⁴⁹³ i també foren una eina d'integració i estimació cultural.

Pel que fa al repertori, proporcionarà accés de les classes populars a una cultura musical a la qual no havia accedit fins aleshores... Cal recordar que Clavé es considera el primer a introduir la música de Wagner a Catalunya.⁴⁹⁴ En els concerts s'interpretaven cançons populars, composicions clàssiques, fragments d'òpera, obres compostes pel mateix Clavé, etc.

Pel que fa a l'idioma, Clavé parteix d'obres en castellà i altres populars catalanes cantades en català. No obstant això, les entitats claverianes es caracteritzen per un fort espanyolisme, tal com diu Jaume Carbonell.⁴⁹⁵

Els Cors de Clavé, en els anys darrers del segle XIX i els primers del segle XX, no comprenien una Catalunya oposada ni al marge d'Espanya. Tenien una concepció federalista idealitzada basada en la llibertat dels pobles, sempre en el marc de l'Estat. A partir d'aquí tota manifestació nacionalista de reivindicació de sobirania nacional era considerada pels cors claverians, d'acord amb el segment ideològic en què s'inscrivien, com a quelcom burgès i reaccionari, contrari al principi de Fraternitat entre els pobles.

Amb la mort de Clavé el 1874, que coincideix amb la Restauració borbònica i el regnat d'Alfons XII, s'imposa un gran control en el món de l'associacionisme, i això

⁴⁹³ CARBONELL I GUBERNA, Jaume: "Aportaciones al estudio de la sociabilidad coral en la España contemporánea" *Hispania*, LXIII/2, núm. 214 (2003), pàg. 485-504.

⁴⁹⁴ CARBONELL I GUBERNA, Jaume: *ib.*, pàg. 489.

⁴⁹⁵ CARBONELL I GUBERNA, Jaume: "Els cors de Clavé i els segadors entre 1892 i 1936. Contribució a l'estudi sobre la consciència nacional de Catalunya" dins *Miscel·lània Oriol Martorell* (AVIÑOÀ, Xosé, ed.), Barcelona, Universitat de Barcelona, 1998.

en frenarà també l'evolució. A més, el moviment claverià es dividirà el 1887⁴⁹⁶ en l'Associació Euterpense d'Àurea Rosa Clavé i l'Associació de Cors de Clavé.

Per tot plegat, malgrat que el model claverià es manté, el món coral català necessita una renovació. Això es farà palès amb motiu de l'Exposició Universal 1888, ja que, d'una banda, en els dos concursos que s'hi organitzen no guanya cap coral catalana,⁴⁹⁷ i, de l'altra, el contacte amb altres corals i altres maneres de fer música coral remouen la vida musical del país, com ens diu el mateix Lluís Millet:⁴⁹⁸

Llavors vingué l'Exposició Universal del 88, amb la seva tanda de concursos d'orfeons i bandes. Llavors sentirem, pels cors forasters que vingueren, una manera de cantar en conjunt desconeguda per nosaltres.

La justesa d'afinació, l'emissió natural i ben timbrada, l'equilibri i fusió de les veus, foren una revelació que engendrà en nosaltres un fort desig de crear quelcom de semblant a casa nostra. [...] Féu néixer en nosaltres el bell somni de l'exaltació de la música catalana tenint per principal instrument un cor model que cantés Clavé d'una manera nova [...] un cor model que, començant essent homes sols com els que fundà en Clavé, eixamplés després les seves ales i es convertís en cor mixt per a arribar a cantar la gran música coral dels grans genis de la humanitat.

Amb el nou segle, la música, com la resta de les arts, rebrà un nou impuls, i això es manifestarà en el nostre país amb nou impuls de la vida musical en general. Així ho recorda Pere Artís:⁴⁹⁹

Aquesta vida musical prengué concreció, en el nou segle, amb diverses manifestacions: l'art líric rebia un fort impuls amb els Espectacles-Audicions Graner, inaugurats al Teatre Principal; el simfonisme provava d'arrelar amb les temptatives de l'Orquestra Filharmònica Barcelonesa (1907) dirigida pel mestre Josep Lassalle, i Joan

⁴⁹⁶ AVIÑOÀ, Xosé: *op. cit.*

⁴⁹⁷ Les dues corals triomfadores serán la Sociedad Coral de Bilbao i El Eco Coruñés. *Vid.* AVIÑOÀ, Xosé, *ib.*

⁴⁹⁸ MILLET, Lluís: *Els meus records*, conferència commemorativa del Centenari de la Renaixença (RMC, 1933, pàg. 277-280).

⁴⁹⁹ ARTÍS i BENACH, Pere: *El cant coral a Catalunya (1891-1979)*. Barcelona, Barcino, 1980, pàg. 23.

Lamote de Grignon posava tota la seva energia al front de l'Orquestra Simfònica de Barcelona(1910), mentre que Francesc Pujol l'esmerçava en l'Orquestra dels Amics de la Música (1916); La música de cambra tenia un desenvolupament brillant gràcies al Quartet Renaixement (1912), al Trio de Barcelona (1913). Assistim encara al redescobriments del cançoner tradicional, factor decisiu en el procés de recobriment.

Aquest fet, sumat al desvetllament del catalanisme polític a causa d'una política ineficaç per part del govern de la Restauració i que s'agreujarà amb la desfeta de Cuba el 1898, serà la llavor d'una manera de fer música coral diferent de la del moviment claverià.

Amadeu Vives i Lluís Millet seran els artífexs d'aquesta renovació amb la fundació de l'Orfeó Català el 1891. Posaran en pràctica tot allò que s'havien plantejat després de l'Exposició del 88. El nou orfeó tindrà com a objectiu principal la creació d'un grup coral format degudament en coneixements musicals i especialment en el camp de la interpretació, per tal de poder cantar a la perfecció qualsevol obra coral.

Per aconseguir aquest objectiu, els directius de l'entitat es basaran en l'aprenentatge del solfeig i de nocions d'estètica i història de la música. Aquests i altres aspectes queden reflectits en els *Reglaments d'ensenyança* de l'Orfeó Català.⁵⁰⁰

Pel que fa a la base ideològica de l'Orfeó Català, respon a les inquietuds del moviment catalanista, i manté també unes clares connexions amb l'Església.

Això queda reflectit en el seu repertori: a part de les obres de recuperació de la cançó tradicional catalana, s'hi troben també obres de Victòria, Haendel, Palestrina, entre altres⁵⁰¹ en un moment que dominava el gust per la música italiana. I és aquí, en el repertori, on queda palesa la influència de qui fou mestre de Millet i Vives:

⁵⁰⁰ ARTÍS I BENACH, Pere: *ib.*, pàg. 42.

⁵⁰¹ *ib.*, pàg. 28.

Felip Pedrell, el qual creia en la creació d'una música nacional basada en les cançons del cançoner tradicional i també que la música del futur havia de basar-se en la música religiosa i la cançó tradicional.⁵⁰²

Com hem dit abans, Millet i Vives, ideològicament, estan molt lligats al moviment de la Renaixença i al creixent catalanisme polític. Sabem que ambdós tenien contacte mitjançant les anomenades “penyes de cafè” amb altres intel·lectuals de l'època com Àngel Guimerà, Narcís Oller, Antoni Gaudí, Lluís Domènech i Muntaner, Joaquim Rubió i Ors, entre molts altres.⁵⁰³ I és que el seu principal objectiu serà dotar d'esplendor i de glòria la música catalana, tal com ho reflecteix la premsa de l'època.⁵⁰⁴

I, certament, aconseguiren que l'Orfeó Català esdevingués un cor model, ja que poc temps després de la seva fundació, el 1891, començaren a sorgir arreu del territori català entitats que la imitaven. Així, el 1895 apareix la Societat Coral Catalunya Nova, el 1896 l'Orfeó Lleidatà, el 1899 l'Orfeó de Sants (fundat per Estanislau Mateu Valls), el mateix any l'Orfeó Mallorquí i l'Orfeó del Lluçanès, entre molts d'altres.

Així doncs, la creació de l'Orfeó Català fou el tret de sortida de tantes i tantes corals, moltes de les quals encara perviuen avui dia.

Aquestes corals, nascudes dels ideals de l'època i capitanejades gairebé sempre per directors amb una gran personalitat i empenta, transformaren la vivència de la música en els llocs on les van veure néixer i enriquiren, sens dubte, la vida musical de les seves contrades.

⁵⁰² *ib.*, pàg. 36.

⁵⁰³ NARVÁEZ, Manoli: *op. cit.*, pàg. 57.

⁵⁰⁴ En aquest sentit podeu consultar l'article “Catalunya y Avant!”, *La Vanguardia*, crítica musical, 7-8-1892.

1.6.2 Les primeres agrupacions corals a Reus

1.6.2.1 En Queri i els primers grups de cantaires organitzats

Hi ha notícies que l'organització de petits grups de cantaires, ocasionals i poc organitzats, tot i que sense nocions de música, comença a sorgir a Reus cap a la meitat del segle XIX. La influència de les actuacions de companyies líriques a la ciutat havien fet augmentar l'interès per la música en tots els estaments, i això provoca la inquietud per organitzar els seus propis grups musicals.

Segons el cronista Jaime Fort, els joves obrers de la ciutat tenien el costum d'oferir serenates a les seves xicotes. Aquests grups acostumaven a estar formats per cantaires acompanyats de guitarres que cantaven *estrofas castellanias* sobre l'amor i la primavera.

Si el galant que costejava la serenata era de bona família, oferia el recital una orquestra que canviava també el repertori, que es tornava més refinat (fragments d'òpera, valsos i altres peces ballables, etc.).⁵⁰⁵

Però, fora d'aquests grups tan efímers i d'altres rondalles i grups populars que es podien agrupar puntualment, serà en Josep Ferrer i Prats, de renom "*Queri*", a qui els historiadors locals consideren que devem els inicis de la música coral a Reus. Nascut a Reus el 20 d'octubre de 1835, mor el 15 de setembre 1906 als 71 anys. En Queri no és músic ni escriptor en el sentit estricte però tenia l'habilitat d'escriure versos i una disposició natural per a la música que feia que, malgrat que no tenia estudis musicals de cap mena, fos capaç d'organitzar cors i agrupacions d'instruments i fer-los sonar prou bé. Segons Esteve Busquets,⁵⁰⁶ Queri influí en la producció de romanços a tot Catalunya i sense ell la producció d'aquesta mena de versos hauria estat escassa.

⁵⁰⁵ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol. 1, pàg. 266.

⁵⁰⁶ BUSQUETS, Esteve: *Calaixera de romanços reusencs*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1966-1967.

En Queri no era un geni de la literatura ni de la música, però aconseguia arribar al públic, el qual li corresponia amb una gran estimació, tal com expliquen Andreu de Bofarull i Francesc Gras i Elias. Ell i la seva obra eren populars i estimats a la ciutat. Tant és així, que fins i tot anys després que ell hagués mort, molta gent encara cantava fragments seus o deia alguna de les seves dites⁵⁰⁷ sense ni tan sols saber que aquest personatge havia existit.

Queri escrivia diversos tipus d'obres que ell anomenava "relacions", "diàlegs", "joguines" i "cobles". Les tres primeres eren obres de literatura, romanços de diversa índole,⁵⁰⁸ sobretot humorístics. Des del punt de vista musical, el més interessant són les "cobles",⁵⁰⁹ romanços que han d'ésser cantats. Distingia entre humorístiques, epigramàtiques i tranquil·les, i advertí del seu contingut que incitava a la rialla sorollosa. Era una mena de cant de taverna.

Santasusagna diu també:

Francesc Gras i Elias va dir que la disposició natural que Queri tenia per l'harmonia féu que l'autor popular organitzés cors abans que Josep Anselm Clavé. [...] Evidentment és una exageració ja que Queri feia uns cors de manera rudimentària, no sabia música i no eren estables. Reuní als homes per cantar caramelles, Carnaval i altres festes populars però no eren sempre les mateixes persones i després d'aquestes ocasions es dispersaven. No hi havia assaigs regulars ni res per l'estil. I tampoc una ideologia al darrera que els donés altre motiu per reunir-se puntualment que el de fer

⁵⁰⁷ SANTASUSAGNA, Joaquim: *Reus i els reusencs en el renaixement de Catalunya fins el 1900*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1982, pàg. 214.

⁵⁰⁸ *ib.*

⁵⁰⁹ "Cobles humorístiques, epigramàtiques i tranquil·les" i "noves cobles humorístiques i epigramàtiques".

festa i passar-ho bé cantant. Clavé te tota una ideologia al darrera igual que els Orphéons que vindran de França.

Díficilment, en Queri podia organitzar cors abans que Clavé. D'entrada, en Clavé era deu anys més gran que en Queri, i, en segon lloc, aquest darrer no tenia ni la formació ni la intencionalitat formativa del primer. El que sí que sabem és que en Queri coneixia l'obra de Clavé. Així en ho indica Santasusagna, que ens diu:

En el romanç “Qui no té i vol gastar —sempre té de cavil·lar” parla de “lo monument del poeta i lo gran músic en Claver” i el passatge dóna poca versemblança a una anterioritat de l' obra rudimentària de Queri, puix que Claver era ja monumental en vida seva.⁵¹⁰

Tot i això, com hem comentat anteriorment, en Queri tenia la reconeguda habilitat de saber combinar les veus del cor. Quan tenia tots els cantaires, els col·locava al seu voltant i, un a un, els provava la veu amb ajut d'una trompeteta de fira que havia tret de La Fleca.⁵¹¹ Segons com cantava cadascú, distribuïa la gent, tot separant prèviament els qui havia considerat inservibles, en un lloc els tiples i en un altre els baixos. Llavors assajava el conjunt: primer les veus per separat; després, tots junts. Però tot això ho feia per intuïció. I no tenia caràcter ni intenció socials. Ell no pensava ni podia donar formació musical als altres perquè ell mateix no tenia estudis musicals.

1.6.3 La Secció Coral del Centre de Lectura

Com hem comentat anteriorment, sabem que fins al 1860 les agrupacions corals que s'havien creat a la ciutat eren esporàdiques: estudiantils, per festes concretes (Carnaval, Caramelles...), serenates per a dones o personatges il·lustres. Aquestes corals esporàdiques cantaven en castellà acompanyades de guitarres o bandúrries.⁵¹²

⁵¹⁰ SANTASUSAGNA, *op. cit.*, pàg. 218.

⁵¹¹ *La Fleca* era el nom de la botiga del seu editor habitual.

⁵¹² BANÚS I SANS, José: *op. cit.*, pàg. 300.

Això canviarà a mitjan 1860, quan naixerà la primera massa coral a l'estil de Clavé: la Secció Coral del Centre de Lectura, vinculada molt estretament amb l'entitat cultural del mateix nom que s'havia fundat al juny de 1859. Serà la primera de les comarques meridionals, com es mostrarà amb orgull en el seu estendard, i la setzena de Catalunya; les altres quinze eren a Barcelona i la seva demarcació.

El 17 de juny de 1860 es publica a la premsa un article en el qual es convida a crear un "Orfeón Reusense". El procés fou així: Josep Juan Sociats, notari afeccionat a la música, i que coneixia l'obra de Clavé i el moviment coral a causa de la seva estada a Barcelona, respon a aquesta crida. Es posa en contacte amb Jaume Cort, que havia estat deixeble de Clavé, i donen origen a l'Orfeó Reusenc. Es posaran en contacte amb el Centre de Lectura i s'oferiran per donar classes de música i cant als socis. El 28 d'octubre del mateix any la junta del Centre els dona el vistiplau, i poc temps després, el 14 de novembre, constitueixen la Secció Coral juntament amb alguns socis del Centre de Lectura, entre els quals hi ha molts obrers i gent de classe treballadora.

Sociats fou el director de la nova coral, mentre que en Jaume Cort exercia com a sotsdirector. En aquests inicis, com totes les que naixeran en aquell període, la coral estava constituïda només per veus masculines.

El *Diario de Reus* del 10 de gener de 1861, testimoni del naixement i expansió d'aquesta coral, parlant del Centre de Lectura diu:

La sección recreativa de canto hace igualmente adelantos notables y muy luego tendremos en Reus un orfeón cuyos coros puedan competir con los tan afamados de Clavé en Barcelona.⁵¹³

La presentació d'aquesta massa coral va tenir lloc el 20 de gener de 1861, amb un ball concert en un local que s'inaugurava, el gran Salón Filarmónico, conegut pels

⁵¹³ *Diario de Reus*, 10 de gener de 1861.

reusencs de l'època com a "Sala Nova". La primera obra que van cantar va ser *Les nines de Reus*, amb música d'Olivo Oliva i lletra de Josep Güell i Mercader.⁵¹⁴

L'Orfeó Reusenc, doncs, serà la primera societat coral de la província, tal com remarcava el seu estendard: "Sociedad Coral del Centro de Lectura. Primera de la província de Tarragona.1860".⁵¹⁵

Un dels primers actes d'aquesta societat coral serà l'actuació durant la visita del polític i escriptor Emilio Castelar a la ciutat de Reus. Per a aquesta ocasió es fa un concert als Jardins d'Euterpe, on la coral estrenarà una obra composta pel mateix director de l'orfeó, J. J. Sociats, i que, com no podia ser d'altra manera, portava per títol *A Castelar*.

El 1864, l'Orfeó va actuar en els Jardins d'Euterpe. Construïts el 1862, seguint el model dels que féu fer Clavé a Barcelona, esdevingueren, fins al 1886, el lloc habitual d'actuacions de la Secció Coral del Centre de Lectura. En el mateix any participen en el certamen dels Cors de Clavé a Barcelona en què guanyen el quart premi, ofert pel mateix Clavé, consistent en una corona de plata.

⁵¹⁴ BANUS I SANS, José: *ib.*, pàg. 300; vegeu també FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.1, pàg. 146-148.

⁵¹⁵ BANUS I SANS, Josep: *ib.*, pàg. 302-303, hi ha una descripció acurada: "por una parte blanco y por otra magenta. [...] Luce las armas de la villa, recaladas con fondo de plata. Los cordones y las borlas son de seda, y el cordoncillo de aquel metal. El asta va rematada con una lira, con la que enlaza oblicuamente, una corona de laurel de oro esmaltada de verde". També en parla Jaime Fort, *ib.*, pàg. 276: "Los colores que se han escogido son el blanco y el magenta, ambos en tela de seda. En la cara blanca se destaca en lindos caracteres bordados al realce, la inscripción: «Sociedad coral del Centro de Lectura»: inscripción que termina en la otra cara con. «Primera de la Provincia de Tarragona,1860». En esta segunda cara que, como hemos dicho, es de seda color magenta, campean las armas de la ciudad de Reus, recamadas con fondo de plata y atributos de oro. Está todo ribeteado con flecos de plata y los cordones y borlas son de seda y cordoncillo de aquel metal. El asta en una lira, con la que se enlaza oblicuamente una corona de laurel de oro, trabajada con primor y esmaltada en verde."

Al gener de 1866 es paralitza l'activitat coral, ja que el Centre de Lectura queda clausurat per motius polítics. Es reobre poc temps després, el 21 de maig del mateix any, però l'activitat coral es reprèn més tard, el 1870, i es reorganitza la Secció Coral del Centre de Lectura. Ángel Duarte⁵¹⁶ diu que aquesta clausura del Centre fou conseqüència de la implicació d'alguns dels seus membres en les conspiracions progressistes liderades per Joan Prim. També ho confirma Jaime Fort, que diu:

A raíz del sublevamiento de Prim en Aranjuez, en enero el Gobierno mandó cerrar el "Centro de Lectura", acusándole de progresista y de conspirar contra las Instituciones.

Però després de la represa d'activitats, la Secció Coral entra en davallada. Pràcticament no es troben més notícies que les actuacions que farà tots els diumenges des del 1884 fins a l'enderroc del Teatre Principal als entreactes de les obres de la secció dramàtica del Centre de Lectura.

Amb motiu de la clausura del Centre al gener de 1866, Josep Joan Sociats deixa la direcció del cor en mans de Jaume Cort, que serà director i responsable de la Secció Coral fins al juny de 1892, en què va morir. El succeeix Florenci Cogul, que durarà poc temps, ja que a l'octubre del mateix any presenta la dimissió a causa de les picabaralles de la Secció Coral. És aleshores quan el Centre entra en tractes amb el mestre Estanislau Mateu Mas, el qual, finalment, en serà director. La coral revifa i entra en el període de més esplendor.

⁵¹⁶ DUARTE, Ángel: "Republicanism and choral singing in Reus at the end of the 19th century". *Bulletin d'Histoire Contemporaine de l'Espagne*, 20 (1994), pàg. 94-109.

1.6.4 El cor Eco Republicano

Aquesta coral, juntament amb la de l'Orfeó Reusenc, serà la segona que tindrà més continuïtat en el temps i prou nivell per competir-hi.

Després de diversos intents anteriors de crear centres culturals i recreatius d'ideologia republicana i que no havien prosperat per les restriccions de l'època,⁵¹⁷ finalment, el 1886, es crea a Reus el Centre Republicà. Aquest centre oferia, entre altres serveis una escola i un cor.

Segons Ezequiel Gort i Joan Gomis,⁵¹⁸ al setembre de 1888 foren els mestres Jaume Prats i Enric Bonet els qui decideixen organitzar un cor dins aquesta entitat sota el nom d'Eco Republicano.⁵¹⁹ El 1891 el cor s'estableix a la seu de la societat El Alba, que organitza a la vegada una secció coral. I el 1892 passa a tenir local propi al carrer Creu Vermella (actual carrer del Vent).⁵²⁰

Per la seva banda, els republicans federals creen el 1890 el seu propi centre sota el nom de Centro Federal i també hi creen una secció coral l'any 1892 però que tingué un vida molt breu i poca projecció social.⁵²¹ Per la seva banda, la societat El

⁵¹⁷ L'historiador Ángel Duarte diu que el 1881 s'havia intentat fer un Casino Republicano Posibilista, però la idea no va poder prosperar. Vegeu: DUARTE, Ángel: "Republicanism y canto coral en el Reus de finales de siglo XIX". *Bulletin d'Histoire Contemporaine de l'Espagne* 20 (1994), pàg. 98.

⁵¹⁸ GORT I JUANPERE, Ezequiel; GOMIS I ESPADA, Josep: *op. cit.*, pàg.14.

⁵¹⁹ L'acta fundacional te data del 23 d'abril i el reglament de l'Eco Republicano del 18 de maig de l'any 1893.(Vegeu annex 2 i 3).

⁵²⁰ GORT I JUANPERE, Ezequiel; GOMIS I ESPADA, Josep: *op. cit.*, pàg.14.

⁵²¹ Molts centres republicans inclouran una coral entre els serveis que oferien. Els motius que els porten a fer-ho i el vincle amb el seu ideari són àmpliament explicats en l'article d'Ángel Duarte. Vegeu: DUARTE, Ángel, *op. cit.*, pàg. 99-101.

Alba crea també el 1892 la seva pròpia secció coral, de manera que durant un breu període de temps a la ciutat de Reus hi van conviure quatre entitats corals.

L'Eco Republicano neix com a coral claveriana. Segons ells no podia ser d'altra manera, ja que com diu Duarte:

En otras palabras, ellos los republicanos, más que nadie en Reus, estaban capacitados para arrogarse la representación en toda su complejidad, de la línea de trabajo iniciada por los coros claverianos a mediados de siglo.⁵²²

Així doncs, la coral seguirà el model establert per Clavé i també els seus objectius principals. Així se'n deixa constància en el mateix reglament de l'entitat, i es deixa clar que l'objectiu principal de la coral és:

fomentar la instrucción en el canto ya por medio de veladas, conciertos y bailes coreados, ya estableciendo clases de solfeo y vocalización, se funda la misma para apartar en lo posible los vicios que reportan los ratos de ocio y también para estrechar los vínculos de amistad que á de reinar [sic] entre todos los republicanos sin distinción de fracciones hasta el extremo de que todos los socios deben considerarse como hermanos procurando cada uno por su parte evitar las disenciones que puedan surgir, puesto que son causa de muchos males y graves disgustos.⁵²³

Als anys noranta, en uns moments de trasbals polític, el cant coral esdevé una manera de fer-se visible públicament per a les associacions republicanes i democràtiques. És quan sorgeixen associacions i cors republicans arreu de Catalunya i algunes localitats espanyoles.

El perquè d'aquesta relació entre republicanisme i cant coral, especialment a la ciutat de Reus, ha estat a bastament analitzat per Ángel Duarte.⁵²⁴ Aquest historiador ens indica les següents raons:

⁵²² DUARTE, Ángel: *Íbidem*, pàg. 99.

⁵²³ Reglament de la societat "El Eco Republicano", 17 de maig de 1893. (Aprovat el 19 de maig de 1893).

⁵²⁴ DUARTE, Ángel: *op. cit.*, pàg. 99 i 101.

En primer lloc, la música, i especialment el cant coral eren vistos com una eina moralitzadora i un mitjà educatiu de primer ordre. L'aprenentatge de la música i especialment del solfeig, convertien a l'individu en un subjecte actiu. Ja no és l'oient passiu que assisteix a escoltar música al Teatre Fortuny o al Principal, (tot i que cal reconèixer l'important paper d'aquest teatres i la seva programació per a la difusió i popularització del gust per la música). El cantaire que participa en un concert ja sigui com a intèrpret o com a oient, a més, ho fa en un espectacle apte per a tota la família, ja que els nens i els adults de qualsevol edat hi podien assistir. Això reforçava els vincles familiars i potenciava la idea de la família com a estructura social fonamental per a la reforma social.

D'altra banda la música esdevenia eina de reivindicació i de lluita que impedia que l'individu s'acomodés. La música, i especialment el cant, enaltien les emocions i els sentiments, dotaven el cantaire dels ànims i l'apassionament per reivindicar els ideals i per celebrar els triomfs assolits.

També les associacions catalanistes foren conscients des dels seus orígens de la importància del cant col·lectiu⁵²⁵ i dels aspectes abans esmentats. Seran precisament aquestes associacions les que esdevindran rivals directes amb les republicanes, no només des del punt de vista d'ideologia política, sinó també pel que fa a captació de cantaires, ja que es movien en unes bases socials similars. No oblidem que entre els fundadors de l'Associació Catalanista de Reus, fundada el 1884, hi havia Estanislau Mateu Mas, que es farà càrrec de l'Orfeó Reusenc el 1892, tal com hem comentat anteriorment.

Pel que fa al repertori, les corals republicanes en tenien un de propi. Entre les interpretacions més habituals hi trobem àries d'òpera, cosa no gens estranya si tenim en compte la programació regular d'aquest tipus d'obres en els teatres de la ciutat d'una banda, i de l'altra el fet que ja l'Orfeó Reusenc del Centre de Lectura incloïa aquest tipus d'obres entre el seu repertori habitual. De la mateixa manera,

⁵²⁵ Sobre el catalanisme polític i el seu vincle amb el cant coral vegeu:

MARFANY Joan Lluís «Al damunt dels nostres cants...»: nacionalisme, modernisme i cant coral a la Barcelona del final de segle», *Recerques*, n. 19, Barcelona, 1987, pàg.86-113.

ambdues entitats oferiran fragments de les sarsueles de moda del moment. I entre el repertori pròpiament claverià destaquen tres peces que es programaran amb certa assiduïtat: *Los néts dels almogàvers*, *La donzella de la costa* i *La gratitud*. Aquestes tres obres, però especialment la primera, són les obres amb les quals el públic reusenc manifesta més entusiasme, fins al punt de participar-hi activament i demanar-ne la repetició.

L'altra peça clau serà la *Marsellesa* en la seva versió claveriana. Sens dubte, serà l'obra més interpretada per les corals republicanes reusenques. Això no té res d'estrany ja que, com ens diu Duarte:⁵²⁶

El himno revolucionario francés hacía tiempo que había traspasado la frontera geográfica para convertirse en el verdadero canto de batalla de todas las facciones republicanas. Y así permanecerá hasta los años 30.

Ocasionalment també es podia entonar *Els segadors*. Aquest fet no ens ha de sorprendre, ja que no es tracta de la versió de Francesc Alió de caràcter marcadament catalanista, sinó d'una versió anterior. No sabem si es tracta de la versió popular procedent del romancer català o de la versió de Milà i Fontanals de 1882, però, en qualsevol cas, era un cant que tot i ser marcadament patriòtic, però no catalanista, no era contradictori amb els principis democràtics dels republicans.⁵²⁷

Pel que fa al com i quan es cantava, de la mateixa manera que les altres corals claverianes, hi havia moments d'exaltació bé sigui per saturació d'emocions, bé sigui per compartir ideals amb d'altres en moments de reunió, en llocs públics, pel carrer... que feien que s'entonessin de forma espontània determinats cants més o menys significatius (*Los néts dels almogàvers*, la *Marsellesa*, *La marcha de Cádiz*, *Gloria a España...*). En trobem dos exemples: en els fets ocorreguts al maig de

⁵²⁶ DUARTE, Ángel: *op. cit.*, pàg. 105.

⁵²⁷ DUARTE, Ángel: *ib.*, pàg. 105-106 i MARFANY Joan Lluís: *op. cit.*, pàg. 86-113.

1885 després d'una greu crisi municipal i que va acabar amb una manifestació ciutadana davant els comitès del centre republicanohistòric i del constitucional liberal entonant el *Gloria a España*.⁵²⁸ El segon es produí després del conflicte de Cuba. Es va convocar una jornada d'exaltació patriòtica:

Al objeto de demostrar sus simpatías al ejército y marina que sostiene la causa de España en la infame guerra provocada por la nación Norte Americana.

Així doncs, el diumenge 24 de abril de 1898, en diversos cafès de Reus, però especialment en el Cafè París, els militars i els republicans entre moltes altres coses, canten a cor per reivindicar els seus ideals i encendre els ànims.

Hi havia, però, unes actuacions que ja estaven programades periòdicament. Es tractava de les vetllades musicals que se celebraven cada quinze dies als locals de les societats republicanes. S'hi combinaven el cant coral amb la interpretació instrumental i també la lectura de fragments literaris i els discursos més enaltits. Aquestes actuacions eren la base de l'existència d'aquests grups corals amb tota la funció que podien tenir tant des del punt de vista de propagació i expressió dels propis ideals, com per dotar d'una certa continuïtat al grup coral i justificar-ne l'existència.

D'altra banda, hi havia, lògicament, un tercer tipus d'actuacions. Les que tenien lloc a l'exterior de l'entitat, sense periodicitat. Eren les actuacions que es feien en certàmens o concursos corals, actuacions per a esdeveniments especials, etc.

Aquest tercer grup serà una de les causes que faran que l'Eco, com moltes d'altres corals claverianes i republicanes, vagi guanyant qualitat interpretativa per fer un bon paper en aquests certàmens i concursos i a la vegada es vagi independitzant fins a desvincular-se de l'entitat que el féu néixer.

⁵²⁸ *Las Circunstancias*, Reus, 21 a 23 de maig 1885, pàg. 1 a 3.

Tot i que sabem que els orígens del cor Eco Republicano es remunten al 1888, com indicarem més endavant, la premsa de l'època no ho manifesta clarament.⁵²⁹ Les primeres notícies que n'evidencien l'existència apareixen en premsa el 1889, amb motiu d'una funció benèfica celebrada el 17 d'octubre al Teatre Fortuny en benefici del veïnat de Puigcerçós, en la qual participen diverses entitats i associacions reusenques, entre les quals es troba el cor Eco Republicano, que actuava en els entreactes juntament amb la Secció Coral del Centre de Lectura, entre les quals destaca *Los néts dels almogàvers*.⁵³⁰

En començar la dècada dels noranta, l'afició musical a Reus va creixent exponencialment i això fa que les manifestacions musicals adquireixin rellevància i això es reflecteixi en la importància que li dóna la premsa de l'època. Es multipliquen el nombre de concerts en teatres, associacions i altres entitats; es comença a gestar la creació de la Banda Municipal, com comentarem més endavant, i això es reflecteix també en la actitud que prenen els mitjans davant el fet musical. Així, per primer cop, el 1890, fent referència a les vetllades musicals que se celebren a l'entitat Centro Republicano, es puntualitza tot dient: “En los bailes i veladas culturales, toma parte activa la coral Eco Republicano.”⁵³¹

Al febrer de 1894, apareix publicat el següent article en el *Diario de Reus*:⁵³²

Anteayer hizo un día espléndido [*sic*], verdaderamente primavera, luciendo el sol como en los mejores días del florido Mayo [...]. Los cafés de “París” y de “España” y demás establecimientos públicos, en especial los de canto y baile como el café “Central” y el de “Prim”, rebosaban de gente [...].

En el Teatro Fortuny, hubo un gran lleno por la tarde, y, por la noche, tuvo que fijarse el cartel de que quedaban despachadas todas las localidades, habiéndose tenido que

⁵²⁹ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 289.

⁵³⁰ *ib.*, pàg. 324-326.

⁵³¹ *ib.*, vol. 8, pàg.39.

⁵³² *Diario de Reus*, Dimarts 27 de febrer de 1894.

devolver muchísimas entradas, bien que, á decir verdad, se pusieron en escena obras de verdadera novedad y escogidas [...].

Y por último, se vieron muy bien favorecidas por elegante y distinguida concurrencia, las veladas literarias y musicales que se celebraron en los salones de el [sic] Centro de Lectura y en la moderna sociedad coral "El Eco Republicano", de modo que, á las primeras horas de la madrugada de ayer, lunes, daba gusto ver la extraordinaria circulación de gente que se observaba por las calles y que salía de los respectivos espectáculos, dirigiéndose alegremente al descanso, para volver nuevamente á dedicarse á la labor diaria.

El 1891 tornem a tenir notícies del cor Eco Republicano, que participà en una gala benèfica a favor dels damnificats per les inundacions d'Andalusia, i que se celebrà al Teatre Fortuny el 25 de setembre,⁵³³ en la qual participen també el Centre de Lectura, l'Associació Catalanista, el nou cor El Alba i una banda de música entre molts altres.

Aquest any comencen a fer-se evidents les diferències amb l'entitat que va donar origen al cor, ja que el cor Eco Republicano, sense trencar encara amb el Centro Republicano, prenent com a excusa la manca d'espai per dur a terme les seves activitats, ja que necessitava un local més gran per al piano, aules, locals d'assaig..., deixa el local social d'origen per traslladar-se al de la societat El Alba, on pren part en diversos concerts públics.⁵³⁴

És en el període comprès entre el 1892 quan el director i compositor reusenc Jacint Vergés pren el relleu de la direcció del cor i el cor Eco Republicano inicia el període de màxima esplendor, que s'allargarà fins als primers anys del segle xx.

⁵³³ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 52.

⁵³⁴ Vegeu GORT I JUANPERE, Ezequiel; GOMIS I ESPADA, Josep: *op. cit.*, pàg.14 i FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, pàg. 57.

Il·lustració 23 : El cor Eco Republicano amb el seu director Jacint Vergès (davant del faristol, amb barba).(ca.1892 aprox.)

Amb la nova direcció, la qualitat i el nivell de la interpretació dels cantaires milloren, i les seves actuacions públiques augmenten. Serà l'època, també, en què s'iniciarà la competència entre aquest cor i el del Centre de Lectura, competència que serà un altre ingredient més que servirà de motivació als cantaires per anar millorant i progressant. Tant és així que, com veurem més endavant, en desaparèixer aquesta competència, ambdós cors hi surten perdent.

A l'agost de 1892 l'Eco actua a Sabadell amb motiu de la festa major i obté el segon premi. Competia amb una societat coral de Sabadell, dues de Terrassa i una de Sant Andreu, que fou la que s'endugué el primer premi.⁵³⁵ En arribar a Reus amb tren, els esperava a l'estació un grup de músics i representants de la societat El Alba, on els cantaires tenien el local d'assaig. Anaren en comitiva fins a

⁵³⁵ *La Veu de Catalunya*, Barcelona 7 d'agost de 1892, pàg. 380.

l'ajuntament de Reus, acompanyats d'unes 2.000 persones. Al llarg del recorregut anaren cantant la *Marsellesa* i també el *Himno a Riego*.⁵³⁶ Arribats a l'ajuntament de la ciutat, col·locaren el penó al saló de plens i s'hi celebrà una recepció.

El mateix any, el 9 d'octubre, participen en els concursos musicals celebrats a Barcelona per commemorar l'anomenat Centenario de Colón. El concurs s'inicià de bon matí amb tota mena de salves i cants per part dels cors participants. Els cors participants es dividiren en dos grups. Hi havia un tercer grup format per *coblas ampurdanesas*.

Així ens ho descriu la premsa de l'època:

La primera división se reunió en el Circo Ecuestre, tomando parte en el concurso los coros siguientes:

«La Taponera», de Palafrugell; «El Eco republicano», de Reus; «Paz y Esperanza», de San Andrés; «El Ancora», de Tarragona; «La Diana», de Barcelona; «La Catalana», de ídem; «La Regional», de Gerona; «El Centro de Lectura», de Reus, y «Erato», de Figueras.

En el Eldorado se reunió la segunda división, tomando parte en el concurso las sociedades corales,

«Gesoria», de San Feliu de Guíxols; «La Perla», de la Barceloneta; «Sant Jaume», de Barcelona; «Palma de Cataluña», Je ídem, y «La Armonía», de Sans. [sic].

La tercera división que se reunió en el teatro del Tívoli, se componía de las siguientes coplas ampurdanesas: «La Principal», de La Bisbal; «De'n Rusinyol», de Castelló de Ampurias; «Los Petits», de Tortellá; «La Farnense», de Santa Coloma, y «La de 'n Pep», de Figueras.

En el primer concurso se cantó como pieza obligada «Los pescadors», de Clavé y otra de libre elección; en el segundo la pastorela «Cap al tart», del mismo Clavé, y en el tercero una sardana inédita del maestro Candi y otra composición á elección.⁵³⁷

I així ens descriu el resultat:

Serían las cuatro y cuarto cuando precedidas de sus enseñas, entraron triunfalmente en el Tívoli las coplas y coros catalanes que han tomado parte en el concurso abierto

⁵³⁶ *Las Circunstancias*, 2 d' agost de 1892, pàg. 2.

⁵³⁷ *La Vanguardia*, 10 d'octubre de 1892, pàg. 2.

con motivo de los actuales festejos. El numeroso público, que desde mucho antes invadía el teatro, salió al patio que le antecede, para ver desfilar las diversas sociedades á los acordes bulliciosos de grallas y tenoras, unas tras otras fueron apareciendo «La Palma de Cataluña», con su estandarte de peluche azul, «La Perla» de la Barceloneta con el suyo de terciopelo celeste, el «Eco Republicano», de Reus, con el respectivo de color rojo, y al punto quedó el local inundado de abigarradas manchas con los blancos pendones de «La Esperanza», de San Andrés de Palomar, «Erato», de Figueras y la «Regional, de Gerona, y los de granate de la «Gesoria» de San Feliu de Guíxols y el «Ancora», de Tarragona», de venerable antigüedad. Aquí y allá, con notitas sueltas, el verde mar de la «Diana» de Barcelona y el tono oscuro del corcho en la enseña de «La Taponera» de Palafrugell.

No á la hora prefijada, sino cuando Dios quiso, dio principio el anunciado concierto.

Instalados en el fondo del escenario los señores que componen el jurado y entre los cuales alcanzamos á ver al señor Rodoreda, Nicolau, Candi, Sánchez, Gavañach, Goberna, Carreras, Laporta, Escalas, Sadurní, Pérez Cabrero, etc. etc., rompió la Copla «La Principal» de la Bisbal que ejecutó con tanto gusto como seguridad una preciosa Sardana llarga. Presentóse después el coro de «San Jaime» que con mediano lucimiento cantó una pieza de muy poco lance. Siguióle en el uso de la palabra «La Perla», de la Barceloneta, con la conocida barcarola de Clavé «Al Mar» que fue interpretada con notable precisión y finísimo claro-oscuro. Por su orden fueron siguiendo las demás sociedades que atestiguaron sus estudios y conocimientos musicales, recompensados por las repetidas muestras de aprobación que no escaseó la concurrencia que llenaba el teatro de bote en bote.

Pero cuando el entusiasmo del público llegó á su colmo, fué al ser proclamados por el secretario del jurado los nombres de las corporaciones vencedoras [...].

Sociedades corales

Primera División

Primer premio, «Erato», de Figueras.

Segundo, «La Taponera» de Palafrugell.

Tercer premio, desierto.

Cuartos premios, «Centro Republicano,» de Reus. «Centro de Lectura», de Reus. «Ancora», de Tarragona.

Quintos premios «Paz y Esperanza» de San Andrés de Palomar, «Diana», de Barcelona,

«La Catalana», de Barcelona, «La Regional», de Gerona.

Segunda división

Primer premio, «Gesoria», de San Feliu de Guixols.

Segundo, «La Perla», de la Barceloneta.

Cuarto, «La Palma de Cataluña».

Quinto, «La Harmonía» de Sans.⁵³⁸

Així doncs, les dues corals reusenques foren premiades amb el quart premi per la seva interpretació d'*Els pescadors*. Tot i que el cor del Centre de Lectura va refusar el premi per haver considerat injusta la decisió del jurat, amb el rebombori consegüent, el cor Eco Republicano acceptà el premi, i a la seva arribada a Reus, fou rebut triomfalment pels companys republicans.⁵³⁹ No fou l'única coral que renuncià el premi i es queixà de la decisió del jurat en aquell concurs. El cor Palma de Cataluña de Barcelona, que participava en la segona divisió, va reaccionar de la mateixa manera.⁵⁴⁰

El 1893 ens trobem amb un canvi de local que suposarà el trencament definitiu del cor Eco Republicano amb l'entitat que el va veure néixer.⁵⁴¹

La sociedad coral «El Eco Republicano» de Reus, se ha instalado en su nuevo local, calle del Vent, en el edificio conocido por casa Dimas. La inauguración del local será una fiesta que promete ser muy lucida.⁵⁴²

La coral formalitzarà una acta de constitució i un reglament propis el 23 i 26 d'abril de 1893. Tot i que no foren aprovats pel governador fins al 19 de maig de 1893,⁵⁴³

⁵³⁸ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 66.

⁵³⁹ *La Vanguardia*, 11 d'octubre de 1892, pàg. 4 i 5.

⁵⁴⁰ *Ibidem*, pàg. 5.

⁵⁴¹ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, pàg. 70 i també DUARTE, Ángel: *op. cit.*, pàg. 105 parlen d'aquest canvi de local. Vegeu també *La Correspondencia de Reus*, 23 de maig de 1893, pàg. 2.

⁵⁴² *La Opinión*, 12 d'abril de 1893.

⁵⁴³ *Acta de Constitución de El Eco Republicano* (Reus, 23 d'abril de 1893) i *Reglamento de la Sociedad Coral El Eco Republicano* (26 d'abril de 1893), aprovades les dues el 19 de maig del mateix any pel governador civil.

es convoquen els socis el mateix 23 d'abril per escollir la nova junta, i així ho comuniquen el mateix dia en la premsa.⁵⁴⁴

Un mes més tard, el 21 de maig de 1893, celebren la festa d'inauguració del nou local social de la següent manera:

La nueva sociedad «El Eco republicano», instalada en el edificio conocido por «Casa Dimas», situado en la calle de la Creu vermella (Vent), con motivo de haber terminado las importantes obras de mejora y reforma del espacioso salón principal de dicho local, en la noche de la festividad de Pascua dará en el mismo un baile inaugural que promete ser muy lucido y verse extraordinariamente concurrido.⁵⁴⁵

Entre les obres que van interpretar, destaquen el *Gloria a España*, *Las galas del Cinca* i *Los néts dels almogàvers* de Clavé. *El negro cimarrón* de Gotós i *La tramontana* de Jacint Vergés, director del cor.⁵⁴⁶

Pel que fa a les actuacions que van fer durant aquell any, en destacaríem les següents:

El 28 de maig fan un concert a l'Associació Catalanista en honor als delegats de la Unió Catalana que anaren a l'assemblea.

No ens ha de sorprendre el fet que els republicans actuïn per a la “competència”. Cal tenir en compte que, un cop adquireixen l'autonomia del Centro Republicano, es dissocia la coral de l'associació. Si en un principi per poder entrar a la coral s'havia de ser soci del Centre Republicà, (ja que aquest era un mitjà més per a la captació de socis), a partir de la redacció del nou reglament de l'Eco Republicano se separa l'admissió de la coral de l'admissió al Centre Republicà. I, a més, s'estableix l'acord de cantar on es vulgui i per a qui es vulgui independentment de

⁵⁴⁴Vegeu el diari *Las Circunstancias*, 23 d'abril de 1893.

⁵⁴⁵*El Pabellón Liberal*, 19 de maig de 1893.

⁵⁴⁶*Las Circunstancias*, 20 de maig de 1893.

la ideologia, si això ha de ser profitós per a la coral. Veurem que aquesta decisió va ser una constant font de conflictes.⁵⁴⁷

A finals de juny viatjaran a València amb el vapor Menorquín, acompanyats de les corals Ilustración Obrera de Falset i Marsanense de Marsà. Arribats al port de Graó, els esperava una nombrosa recepció amb entusiastes crits i visques a Catalunya i a València. Del port van dirigir-se a l'estació del Cabanyal, on els esperava una comissió de la Cambra obrera i el mestre Goula, i amb ells aniran fins a València. La comitiva es passeja pels carrers de València, engalanats per a l'ocasió, fins al monument de Jaume I el Conqueridor, on l'alcalde pronuncià un altre discurs sobre l'agermanament entre catalans i valencians, que provocà novament la proclamació, per part del públic assistent, de visques a Catalunya i València.⁵⁴⁸ Finalment, a les cinc de la tarda, se celebrà el festival, que s'allargà fins a les vuit del vespre. Començaren cantant, com no podia ser d'altra manera, el *Gloria a España* de Clavé i van tancar el festival amb *Los néts dels almogàvers*. Entre les peces que va interpretar l'Eco Republicano, a banda de les que imposava el programa del Festival, s'hi inclogué *Clar de lluna*, amb música de Jacint Vergés —recordem que era el director del cor.

Alguns diumenges d'estiu, entre els mesos de juliol i setembre, el cor va fer diversos concerts al Gran Café de España, juntament amb la Banda Municipal, de la qual Vergés també era director.

En el programa habitualment s'hi podia escoltar fragments d'òpera i sarsuela que el públic podia reconèixer fàcilment, peces ballables, alguna obra de Jacint Vergés com l'americana *Adelina*, i obres de Clavé. Entre aquestes darreres, destacaven

⁵⁴⁷ DUARTE, Ángel: *op. cit.*, pàg. 100.

⁵⁴⁸ *Las Circunstancias*, 26 de juny de 1893. Vegeu també *La Vanguardia* de 26 de juny de 1893, pàg. 1 i 2.

especialment *Gloria a España* i *Los néts dels almogàvers*, que sovint s'havien de repetir a petició del públic assistent.⁵⁴⁹

El 18 de setembre d'aquell any duen a terme una important vetllada literària musical per celebrar el cinquè aniversari de la fundació de la secció coral. L'Eco Republicano hi interpretà la *Marsellesa*, *Gloria a España* i el *Canto triunfal* de Deneofre, en "primera audició" (estrena). La festa acabà amb algunes peces interpretades pel tenor Artur Freixas i un ball amb acompanyament de piano.⁵⁵⁰

Així ens descriu l'ambient de la sala la premsa de l'època:

El salón estaba adornado con sencillez, pero con muy buen gusto. Presentaba un magnífico y sorprendente encanto. En la testera había una magnífica alegoría simbolizando la República a cuyos lados dos artísticos jarrones ostentaban el escudo de Cataluña.

Las paredes laterales estaban adornadas con tarjetones en los cuales se leía el nombre de varias piezas del extenso repertorio de la laureada sección coral.

*El señor Borrás como individuo fundador de dicha Sección Coral estuvo encargado del discurso de apertura, declarando abierta la velada.*⁵⁵¹

El 24 de novembre es dugué a terme al Teatre Fortuny un acte en benefici de les famílies dels reservistes que s'incorporaven a l'exèrcit. Per a aquesta ocasió tan especial, el director del cor decideix augmentar el nombre de cantaires (que habitualment era de 50 segons marcaven els estatuts de l'entitat) i l'augmentarà a 78 homes i 30 nens per tal de cantar per primera vegada la cantata *Glòria a Prim*, que el mateix Vergés havia compost i comptarà amb acompanyament de banda i orquestra; probablement la mateixa Banda Municipal que ell dirigia. L'estrena fou un èxit i s'hagué de repetir la interpretació a petició del públic.⁵⁵²

⁵⁴⁹ *Las Circunstancias*, 25 de juliol de 1893.

⁵⁵⁰ *Las Circunstancias*, 16 de setembre de 1893.

⁵⁵¹ *Las Circunstancias*, 19 de setembre de 1893.

⁵⁵² *Las Circunstancias*, 24 de novembre de 1893.

El 1894 el cor continua duent a terme les habituals vetllades literàries i musicals els diumenges, cada quinze dies, cosa que ja era habitual, i balls en dates assenyalades, per exemple a Carnaval.⁵⁵³ Entre les actuacions als salons de la seva entitat al llarg d'aquest any, destaca l'homenatge que fan en honor de Clavé amb motiu del vintè aniversari de la seva mort, el 25 de febrer.⁵⁵⁴

L'Eco anava malament econòmicament. Necessitava diners per poder finançar les excursions i la participació en les trobades i certàmens corals. Per aquesta raó, el 13 de març del mateix any la companyia de José Gil que actuava al Teatre Fortuny, organitza una funció a benefici de l'Eco Republicano. S'hi representa la sarsuela en un acte composta per Jacint Vergés amb lletra de Moral anomenada *Nuestra gente*, a més de les sarsueles *La sultana de Marruecos* i *La fuente de los milagros*. En agraïment, el cor de l'Eco cantarà la cantata *Glòria a Prim* en un dels seus entreactes.

Això ens mostra que era molt important el fet de poder fer excursions artístiques fora de la ciutat de Reus per a les corals. D'una banda, hi havia una sèrie de desplaçaments als quals els coristes se sentien moralment obligats a anar per temes de filiació ideològica, en els quals es reunien diferents corals republicanes i claverianes, tal com passava en les trobades de corals claverianes en diferents punts de Catalunya i de l'Estat espanyol i que acostumaven a fer-se almenys un cop l'any. Aquestes trobades els permetien mantenir contacte amb les altres corals de la resta del territori, i aprofundien en la germanor entre els cors que compartien una mateixa adscripció política, i reivindicaven els seus ideals que cantaven amb exaltació i els ajudava a mantenir i augmentar la moral dels cantaires envers la tasca que exercien amb el cant.

D'altra banda, hi havia els certàmens i concursos corals, especialment els que tenien lloc fora de l'Estat espanyol. En aquests espais era de vital importància

⁵⁵³ *Diario de Reus*, diumenge 21 de gener de 1984.

⁵⁵⁴ *La Opinión*, 22 de febrer de 1894.

poder-hi anar i fer-hi un bon paper, ja que era una excel·lent eina per poder rebre reconeixement i projecció nacional i internacional, la qual cosa feia augmentar el prestigi de la coral. L'Eco serà una de les corals més actives en aquest sentit, tal com diu Duarte:⁵⁵⁵ “El coro actúa como embajador de ese Reus liberal y democrático, popular y culto.”

El 1894 fan una d'aquestes excursions. Fou a mitjan mes de maig, i en aquesta ocasió es desplaçaren a Saragossa, on tingué lloc una assemblea general dels Cors de Clavé. No fou l'única coral que hi assistí. De fet, les quatre corals que en aquell moment existien a Reus, l'Orfeón Reusense, El Alba, el cor del Centro Federal i el mateix Eco Republicano, viatgen fins a la capital de l'Aragó. És a dir, en aquells moments la renovació coral que encetà el cor de l'Orfeó Català el 1891 no havia influït encara les corals reusenques i les quatre que hi havia; totes quatre eren claverianes.

La rivalitat amb l'Orfeó queda palesa en haver de marxar l'Eco cap a Saragossa, sense cap ostentació, mentre les altres tres corals reusenques ho faran juntes. Així ens ho mostra la premsa de l'època:

La Sección Coral «El Eco Republicano» nos ha suplicado la inserción del siguiente suelto: El motivo de no tomar parte esta sección en la manifestación coral celebrada en la mañana de ayer, no reconoce otra causa que el no haber sido invitada, como lo ha hecho á las demás secciones de esta ciudad el titulado «Orfeón Reusense» del «Centro de Lectura», organizador de la fiesta de referencia.

Hacemos esta aclaración para evitar falsas interpretaciones y para desvirtuar el mal efecto que puede haber producido al ilustrado público reusense, el ver marchar á «El Eco Republicano» para tomar parte en el gran festival de Zaragoza, separado de los demás coros y sin pompa ni ostentación de ninguna clase.⁵⁵⁶

Així doncs, l'Orfeó reusenc marxà a Saragossa acompanyat de les corals reusenques.

⁵⁵⁵ DUARTE, Ángel: *op. cit.*, pàg.107.

⁵⁵⁶ *El Correo de la Provincia*, 15 de maig de 1894.

El Alba i el Centro Federal, a més de La Renaixensa de Vila-seca i La Ilustración Obrera de Falset, amb els respectius penons i acompanyats de dues bandes de música. L'Eco Republicano, en canvi, marxà amb La Marsanensa de Marçà i La Armonia de Torroja, i es dirigiren a l'estació "sin aparato ni pompa alguna".⁵⁵⁷

Les corals que van assistir a la trobada foren les següents:

Casino Artesano, de la Barceloneta; Ilustración Obrera de Tarragona; Ilustración Obrera, Falset; El Eco Republicano, Reus; La Barcanona, Barcelona; La Palma, id.; La Campestre, Hospitalet de Llobregat; La Juventud, Monistrol de Montserrat; La Familiar, San Martin de Provencal[sic]; Antigua de Amigos del Progreso, Sans; La Violeta, Barcelona; Perla Agustinense, id; El Alba, Badalona; La Violeta, Cornellà de Llobregat; La Barratinense, Las Cortes; Amigos de la Aurora, Gracia; La Paloma, Esplugas de Llobregat; Paz y Esperanza, San Andrés del Palomar; La Fraternidad, San Juan Despí; Centro Federal, Reus; Lo pom de Flors, San Juan Despí; ¡Avant!, San Feliu de Guixols; Orfeón Reusense, Reus; Los Amigos ,Tarrassa; La Armonia, Torroja; Lo Llobregat, Prat de Llobregat; Centro Federal ,Gerona; La Barretina Catalana, Barcelona; La Floresta, Bordeta; L'Unió Vilanovesa, Villanueva y Geltrú; El Micalet, Valencia; Lo Progrés, Mahon; La Marsellesa, San Baudilio de Llobregat; La Unió ,San Andrés del Palomar; Centre Marsanense, Marsá; la Palma, Badalona; La Americana, Sabadell; El Vallés, Ripollet; La Terpsicore, San Baudilio de Llobregat; El Alba, Reus; Orfeón Republicano Balear; Palma de Mallorca; La Taponera, Palafrugell; El Jazmin, Sant Vicents [sic] dels Horts; Siempreviva (La Llanterna), Terrassa; La Lira Vendrellense, Vendrell; La Flora, Sant Joan Despí; Amigos de la Unión ,Granollers;El Panadés [sic] Villafranca del Panadés; La Juventud, Tarrasa; El Porvenir, Cornellà; La Agrícola,Castellbisbal; La Badalonense, Badalona; La Liebre, Castellar del Vallés; El Porvenir, Caldas de Montbuy; El Ancora, Tarragona; Alianza Graciense, Gracia;La Juventud, Barcelona; Siempreviva, Monistrol de Montserrat; La Renaixensa,Vilaseca.⁵⁵⁸

Les corals fon rebudes entusiasmament. En arribar a l'estació de tren:

⁵⁵⁷ *Las Circunstancias*, 12 de maig de 1894.

⁵⁵⁸ *Las Circunstancias*, 13 de maig de 1894.

el Orfeón de Zaragoza acompanyado de una rondalla compuesta demás de doscientas guitarras y bandurrias ejecutó un himno dedicado á los coristas catalanes que resultó de un efecto mágico.⁵⁵⁹

Igualment, en arribar a la plaça de braus per donar pas al concert, el públic aclama els cors entusiasmats, amb forts aplaudiments i visques a Catalunya.⁵⁶⁰ Pel que fa al repertori que hi van interpretar les corals, dirigides pel mestre Goula,⁵⁶¹ i amb la col·laboració de l'Orfeón de Zaragoza, fou el següent:

Primera Parte.-1º Gran cantata nacional “¡Gloria a España! (coros y bandas), Clavé; 2º Barcarola a voces solas “¡Al mar!”, Clavé; 3º Overtura “Cleópatra”, Mancinelli; Coro descriptivo á voces solas “Los Xiquets de Valls”, Clavé; 5º Wals-jota “Las Galas del Cinca” (coros y bandas), Clavé.

Segunda parte.-1º Gran cantata “Lo Cantor del Poble”, (coros y bandas), Goula 2º Sinfonía “Tannhäuser,” Wagner; tercero Wals-jota “Veladas de Aragón” (coro y bandas), Clavé; 4º Idilio á voces “¡Arre Moreu!”, Ventura; 5º Rigodón bélico “Los nets dels Almogavers” [sic] (coros y bandas) Clavé.⁵⁶²

Entre totes, les peces que mes van triomfar entre el públic assistent foren *Las veladas de Aragón*, *Las galas del Cinca*, *Gloria a España*, *Arre Moreu* i *Los nets dels almogàvers*.⁵⁶³

Amb motiu d'aquesta trobada, el mestre Estanislau Mateu Mas hi estrenà la jota aragonesa *De Cataluña a Aragón*, que fou molt aplaudida pels assistents.⁵⁶⁴

L'endemà a la tarda els coristes arriben a la ciutat de Reus en un tren especial. A l'estació els esperava un nombrós grup de gent que volien donar-los una afectuosa

⁵⁵⁹ *Las Circunstancias*, 14 de maig de 1894.

⁵⁶⁰ *Las Circunstancias*, *ib.*

⁵⁶¹ *La Opinión*, 15 de maig de 1894.

⁵⁶² *Las Circunstancias*, 13 de maig de 1894.

⁵⁶³ *Las Circunstancias*, 14 de maig de 1894; *Diario de Reus*, 2 de març de 1894.

⁵⁶⁴ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg. 98-99.

benvinguda. Els cors d'El Alba van desfilat amb una cinta nova, regal del Sr. Francisco Soteras, penjant del seu penó. A continuació, La Ilustración Obrera de Falset, mostrant també els regals rebuts, una corona de plata i una lira del mateix material, i també una cinta en l'estendard regal del Centre Mercantil de Saragossa. Darrere seu, el cor del Centro Federal de Reus, amb una corona de plata penjant de l'estendard, regal del cònsol de França establert a Saragossa, i també una cinta regal del Centro Federal de la ciutat aragonesa. El seguí l'Orfeón Reusense del Centre de Lectura, que en el seu recent estrenat estendard lluïa una corona de llorer decorada amb sarments i raïms penjant, feta de plata daurada i una copa d'or i plata, regals també del cònsol de França, i també una nova cinta per al penó, regal de l'alcalde de Saragossa. Els seguia una banda de música. A continuació, formant un altre grup anaven les corals La Armonia de Torroja, també amb una cinta nova al penó, regal del Sr. Josep Aznares; La Marsanense també amb una cinta nova al penó, regal de la Real Maestranza de Caballeria, i l'Eco Republicano, amb tres cintes noves, dues regal de la Cambra de Comerç de Saragossa, i una altra regal del Círculo Republicano de la mateix ciutat. A més, duien també una lira de flors artificials, regal del reusenc Francesc Aixelà, que residia a Saragossa, en agraïment per la visita que el cor va fer a la seva fàbrica de regalèssia. L'Eco, a més, rebé obsequis de l'Ajuntament de Saragossa pel regal que l'Eco va fer de la partitura del Mtre. Vergés dedicada a la ciutat amb lletra del jove escriptor Sr. Carbonell. Rebé també un mirall de sobretaula, regal de l'empresa Sociedad Zaragozaana. Tancava la comitiva una altra banda de música.⁵⁶⁵

Com podem veure per la manera com van organitzar les comitives d'anada i tornada de Saragossa, la rivalitat entre l'Orfeó Reusenc i l'Eco havia anat creixent desmesuradament. Al juny, un article publicat al *Diario de Reus* reclama acabar la forta rivalitat entre les corals reusenques i aprofitar l'existència de les quatre corals claverianes per dignificar la celebració de les festes i en especial de la festa major, a la ciutat de Reus:

⁵⁶⁵ *Las Circunstancias*, 16 de maig de 1894.

El eco ha dejado ya casi por completo extinguido el murmullo ensordecedor de los aplausos prodigados á las instituciones corales de Cataluña con motivo del festival de Zaragoza, y por consiguiente, apenas si se habla, por lo que afecta á esta ciudad, de las secciones corales de la misma, como no sea, entre los mismos individuos que las componen con motivo de acudir á los ensayos que vienen verificándose, con una constancia, digna de verdadero encomio en las respectivas sociedades.

La obra creada por el vigoroso numen de Clavé tiene en Reus una representación dignísima, pues cuenta cuatro secciones corales: El Orfeón Reusense del Centro de Lectura, El Eco Republicano, y las de las sociedades El Alba y Centro Federal: cuatro coros que en conjunto reúnen aproximadamente, la importante cifra de 150 individuos.

Ahora bien: sabido es de todos que el antagonismo, existente por cuestiones que no son del caso exponer, es entre algunas de ellas tan patente, que llega á tomar los caracteres de una verdadera rivalidad, que no tiene razón de ser, pues que no conduce á otro fin, más que á debilitar las fuerzas que las cuatro secciones corales reunirían é imposibilitando la realización de algún acto que sería visto con beneplácito por todos.

Próxima está la fecha en que se proyectan celebrar en esta ciudad regocijos públicos con motivo de la fiesta mayor, y ya dijimos, no hace muchos días, que es preciso que la Comisión correspondiente se ocupe de ellos, con la urgencia que el caso requiere, si es que se trata de realizar unos festejos (de) verdad y no un conato de fiestas que ningún resultado provechoso podrían dar á la población.

En nuestra opinión uno de los festejos, que podrían organizarse, sería la celebración de un gran concierto coral en el que podrían tomar parte unidas las cuatro secciones que cuenta esta ciudad, y tal vez con ellas, la banda municipal ; y esto sería facilísimo de realizar ,si la Comisión encargada ,hiciera los trabajos necesarios para cortar de una vez los antagonismos à que antes nos hemos referido, antagonismos que no se explica (que) subsistan ,porque carecen de una base sólida; no tienen más fundamento que pequeñas diferencias que es preciso desaparezcan, pues ningún resultado provechoso pueden dar á los intereses de la población.

A causa de l'èxit que van obtenir l'any anterior durant els mesos d'estiu, de juliol a setembre, les dues agrupacions dirigides per Jacint Vergés, la Banda Municipal i el cor Eco Republicano, tornen a actuar juntes alguns diumenges.

Al setembre l'Eco viatja a Tortosa juntament amb la Banda Municipal. Els van rebre a l'estació de Tortosa la societat coral La Tortosina juntament amb la Banda de Santa Cecília de la ciutat. La comitiva anà per la ciutat amb l'acompanyament d'un pasdoble tocat per la banda reusenca i la de Tortosa conjuntament. A la nit van oferir un concert al Teatre Balneari, que havia estat decorat per un especialista en decoració de Reus.

Entre les peces que van tocar, com sempre, destaquen les de més popularitat entre el públic: *Los néts dels almogàvers*, *Gloria a España*, *Les flors de maig*, *Las galas del Cinca*.⁵⁶⁶

El 1895 l'esdeveniment més important en què participarà la coral serà el Certamen de Tolosa, a finals del mes de maig. A l'abril l'Ajuntament de Reus acordà finançar amb 250 pessetes l'Eco Republicano perquè pogués participar en aquest esdeveniment.⁵⁶⁷ Per motius de salut, el seu director habitual, Jacint Vergés, no els va poder acompanyar i traspassà la batuta al Sr. Francesc Salvat. El certamen fou un èxit i la coral quedà classificada en primer lloc.⁵⁶⁸ Fou especialment lloada la interpretació de *La Chanson de Moulin* i *l'Himne a la Paix*. A la seva tornada a la ciutat de Reus, foren rebuts amb torxes i música i acompanyats a l'ajuntament, on van tornar a interpretar les peces guanyadores i se'ls va fer una recepció.⁵⁶⁹

Els premis obtinguts en aquest certamen consistien en una medalla i una palma de plata daurada, i una altra medalla i 800 francs.

La coral continuarà amb les seves vetllades quinzenals habituals i alguna funció de benefici al Teatre Fortuny, com ara la celebrada el 7 d'abril en benefici dels

⁵⁶⁶ *El Correo de la Provincia*, 2 de setembre de 1894; *Diario de Tarragona*, 2 de setembre de 1894, pàg. 2, i *La Opinión*, 2 de setembre de 1894, pàg. 3.

⁵⁶⁷ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg.106.

⁵⁶⁸ *El Correo de la Provincia*, 21 de maig de 1895.

⁵⁶⁹ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg.112-113.

voluntaris catalans de la guerra d'Àfrica,⁵⁷⁰ a més dels concerts d'estiu, que feien a El Olimpo i al Gran Cafè d'Espanya i que atreien un públic nombrós i variat.

Al setembre l'Eco, juntament amb l'Orfeón Reusense, participa en un altre certamen coral a la plaça de braus de Tarragona. Era un esdeveniment organitzat per La Tarraconense i hi participaven les següents corals: L'Orfeón Reusense i l'Eco Republicano de Reus, La Riudomense, la Lira Vendrellense, la Unión Vilanovense, de Vilanova i la Geltrú, la Sociedad Coral del Penedés, de Vilafranca i el cor La Unió de Vilaseca. Hi hagué rebombori, ja que el primer premi quedà desert "por no haberse interpretado bien *Los Pescadors de Clavé*".⁵⁷¹

Malgrat això, el jurat va premiar amb el primer premi d'interpretació el cor Eco Republicano i amb el tercer l'Orfeón Reusense. Però algunes corals no van quedar gens satisfetes amb el resultat, i això repercutí en multitud de protestes a la premsa. Per exemple, a *Las Circunstancias* es posa en dubte que la decisió del jurat sigui per criteris artístics, ja que es considera que es van relegar a premis inferiors corals que haurien merescut el primer premi, i s'insinua que hagin estat els criteris econòmics, per tal d'estalviar-se la despesa del primer premi, els que hagin pesat més. Posen com a exemple un cas similar donat a la ciutat de Reus en el Certamen Regional de Corals celebrat el 30 de juny del mateix any, en què, havent-se declarat desert el primer premi, l'import fou repartit entre les tres societats corals que més van destacar:⁵⁷² l'Àncora de Tarragona, la Lira Vendrellense i La Unió de Vilaseca.⁵⁷³

⁵⁷⁰ Íbidem, pàg. 116.

⁵⁷¹ *ib.*, pàg.113.

⁵⁷² En aquest certamen hi van participar les corals La Lira Vendrellense, La Riudomense, La Tarraconense, El Àncora, La Il·lustración Obrera de Tarragona, La Renaixensa, La Unió de Vilaseca i La Violeta de Vilafranca del Penedès. Vegeu *Las Circunstancias*, 26 de juny de 1895, i *Diario de Tarragona*, 27 de juny de 1895, pàg. 2.

⁵⁷³ El cor *La Violeta* de Vilafranca del Penedès va quedar quart i el cinquè premi fou per a La Il·lustración Obrera i El Tarraconense. La resta de cors van rebre una medalla commemorativa. Vegeu *Diario del Comercio*, 2 de juliol de 1895.

Por su mucha extensión no podemos insertar el remitido que nos dirige la sociedad coral “Lira Vendrellense”, anunciando que rehúsa el premio, sin que ello signifique la menor desatención al donante del objeto, nuestro particular amigo don Juan Cañellas, á [sic] quien han dispensado y están dispuestos a dispensarle pruebas de merecido afecto, sino por considerar que el Jurado no obró con justicia, al adjudicarle el premio. También se quejan los remitentes de la manera como se constituyó el Jurado y del fallo que dictó especialmente al no adjudicar el primer premio. De la misma manera que la “Lira Vendrellense” vemos; por lo que dice nuestro estimado colega el Diario de Reus que se muestra descontento del fallo del Jurado el “Orfeón Reusense” cuya sociedad coral no podrá además cumplir su acuerdo de vender el objeto del premio, para destinar el precio á la casa de Beneficencia de dicha ciudad, porque seguramente, contra el propósito del donante, es de ínfimo valor.⁵⁷⁴

Veiem com en els concursos corals les protestes per les decisions del jurat, o per com s’havia constituït, sovint eren motiu de protesta. Podem veure també com sovint els premis obtinguts, generalment objectes de valor, eren venuts per les societats per ajudar al seu sosteniment i poder pagar despeses de tota mena, com podem veure en l’exemple que acabem d’esmentar.

Al novembre l’Eco anirà al Vendrell convidat per la Lira Vendrellense. Durant les festes de Sant Pere, a Reus, l’Eco havia acompanyat la Lira, i aquesta era la manera d’agrair-li a l’Eco les atencions rebudes. Arribats al Vendrell, els esperava un extens comitè de rebuda que els va acompanyar fins a l’ajuntament, on van exposar els estendards de la Lira i de l’Eco i tots els premis aconseguits per l’Eco. Era un manera de difondre arreu el seu prestigi, augmentar la seva fama i a la vegada representar la ciutat de Reus deixant el llistó ben amunt.

Al vespre es féu el concert davant l’ajuntament. Els dos cors cantaren conjuntament *Els pescadors* de Clavé, i l’Eco cantà *L’aplech [sic] dels carros* de Goula entre altres peces. Un cop acabat el concert, es dirigiren al saló Tívoli, on es féu un ball públic dedicat als coristes reusencs. Entre les peces que s’hi van interpretar

⁵⁷⁴ *La Opinión*, 26 de setembre de 1895, pàg. 2.

destaquen *Las galas del Cinca* i *Los néts dels almogàvers*. És a dir, ens tornem a trobar amb dues de les peces clau més interpretades per les corals republicanes en general i per l'Eco en particular. L'endemà anaren les dues corals fins a la platja de Sant Salvador per celebrar la festa del patró. Tot plegat volia ser una mostra més de l'amistat entre les corals republicanes que els mateixos principis ideològics republicans consideraven que havien de regnar entre les corals de la mateixa ideologia. L'Eco tornarà a visitar la població del Vendrell l'any següent amb motiu de la festa major.⁵⁷⁵

El 1896, a banda dels concerts quinzenals habituals, dos seran els esdeveniments més importants en què participará l'Eco. El primer tindrà lloc al mes de maig a Madrid i fou la trobada anual del Festival de Cors de Clavé. Algunes de les corals que acompanyaren l'Eco en el seu viatge a Madrid foren les societats corals de Riudoms, la Selva, Lleida, Tortosa, les Borges i Tarragona.⁵⁷⁶

Hi participaren 81 corals que cantaren sota la batuta de Joan Goula. En total eren 1.700 coristes. De les 13 obres interpretades, 10 eren de Clavé, 2 de Goula i 1 de Ventura.⁵⁷⁷

L'actuació tingué lloc als jardins del Buen Retiro, tot i que hi hagué una actuació prèvia al senat i al congrés.

Així fou la jornada segons ens explica el cronista :

Con un tiempo apacible y en medio de las frondosas alamedas del llamado Campo Grande del Retiro, se ha verificado esta tarde el grandioso festival de los coros de Clavé.

Una numerosa y distinguida concurrencia llenaba la parte central, en uno de cuyos ángulos se había levantado un estrado, decorado con flores y un tapiz flamenco, destinado á la Corte.

⁵⁷⁵ *Diario del Comercio*, 31 de juliol de 1896, pàg. 2.

⁵⁷⁶ *El Correo de la Provincia*, 20 de maig de 1896, pàg. 2.

⁵⁷⁷ *El Correo de la Provincia*, 23 de maig de 1896, pàg. 2.

Cuatro puertas daban acceso á aquella parte del Retiro, calculándose en unas 7.000 las entradas de pago.

A los sones de la marcha real han llegado S.S.M.M. la Reina Regente, el Rey y las Infantas, acompañados de la alta servidumbre y del ministro de Marina, tomando asiento en el estrado.

Poco después han comenzado á desfilan los orfeones delante del estrado real.

La Reina, el Rey y las Infantas se pusieron de pié, haciendo una reverencia á cada pendón de los orfeones, que se inclinaba ante la Corte, mientras los orfeonistas se descubrían respetuosamente.

¡Cosa curiosa! El primer pendón que apareció y fue inclinado delante de las reales personas, decía con letras grandes bordadas: «Fraternidad Republicana».

Después los orfeonistas se colocaron por orden de voces en los sitios señalados é indicados por grandes carteles, mientras los pendones cerraban la circunferencia de un inmenso círculo.

En el centro había una pequeña tribuna, donde apareció el maestro Goula, que fue saludado con nutridos aplausos.

Comenzó el festival con el coro «Gloria á España», que obtuvo grandes aplausos.

Siguieron después «El Arre Moreu», «Los Pescadors» y «Galas de Cínca».

La Reina se mostró muy complacida, dispensando palabras afectuosas al maestro Goula.

Después del descanso, se cantó «Gloria al Arte».

Terminado este coro, se retiró la Corte en medio de los acordes de la marcha real.

Todos los Orfeonistas, quitándose las barretinas, saludaron con ellas á la real familia, mientras otros las arrojaban al aire.

El festival terminó con «Las flors de maig», “Los Néts dels Almogàvers” y “Cádiz”, que fueron estrepitosamente aplaudidas, pidiéndose la repetición de las dos últimas piezas.

S. M. la Reina manifestó deseos de conocer algunos detalles relacionados con las sociedades corales, y el senador don José Maluquer, acompañado de dos individuos

de la comisión organizadora, subieron al estrado regio y explicaron á la familia real la organización de los coros y el fin y objeto moral de los mismos.

La Reina tuvo palabras de elogio para los coros y para la comisión organizadora y manifestó que tendría gran gusto en oírlos en Palacio.

Conocido el deseo de S. M., los directores de las sociedades corales acordaron que fueran todos los coros á las nueve y media de la noche á Palacio y cantaran en la plaza de la Armería.

Dicha serenata se acaba de verificar, presenciándola desde los balcones toda la familia real y desde la calle un numeroso gentío.

Los orfeonistas han sido obsequiados por los Reyes con un lunch.

Acompañado por el señor Maluquer, estuvo esta tarde el presidente del Congreso de los diputados, señor Pidal, recorriendo el recinto donde se había de verificar el festival de los orfeones, admirando los estandartes.

En este momento las sociedades corales han comenzado las serenatas anunciadas frente á las Cámaras, Ministerios, redacciones de periódicos, centros y casas particulares.

A las diez de la noche se han reunido los coros delante de Palacio y ha empezado la banda de la Casa provincial de Caridad tocando la jota de «La Dolores», la cuál ha sido aplaudidísima.

Acto continuo la masa coral ha cantado la pieza «Al mar», mostrándose el señor Goula admirable y obteniendo grandes aplausos. Después las bandas y los coros reunidos han ejecutado la marcha de «Cádiz» de una manera sorprendente, y por último han cantado los coros «Las flors de Maig».⁵⁷⁸

Si en un primer moment les autoritats veien amb recel les activitats dels Cors de Clavé, veiem com, passats els anys i les desconfiances, l'activitat dels cors es veu amb millors ulls, ja que la seva capacitat moralitzadora i instructiva ha pres prou

⁵⁷⁸ *Diario de Tarragona*, 27 de maig de 1896, pàg. 1.

importància, i els estaments que mostraven reticències envers ells, com la reialesa, comencen a veure el fenomen d'una forma més amable. Això explica les atencions que es tenen mútuament.

El segon esdeveniment important de l'any tingué lloc al juliol i fou el Concurs Internacional de Corals de Montpeller. Hi participaren també el cor de l'Orfeó Reusenc, que obtingué el primer premi, com comentarem més endavant, i el cor La Unió de Vilaseca. Potser a causa de la rivalitat, les dues entitats viatgen per separat i amb diferents mitjans per arribar-hi. Mentre l'Orfeó decideix anar-hi en tren, l'Eco agafa el vaixell des de Tarragona fins a Cette, des d'on continuà amb tren fins a Montpeller.⁵⁷⁹

L'Eco Republicano va obtenir un primer premi d'execució per la cançó *Les sauveteurs*⁵⁸⁰ i rebé la felicitació personal del jurat i un altre primer premi d'honor. Els premis foren els següents: una corona d'or amb imitació de fulles de llorer i roure per al primer premi d'execució i el premi d'honor consistí en una altra corona d'or i 300 francs.

El seu director, Francesc Salvat, fou també elogiat i premiat amb un diploma i una medalla per l'excel·lent tasca de direcció.

L'entitat rebé també una palma de plata oxidada que representava fulles de llorer i roure enllaçades, i que duia la inscripció *Lous Felibres de Montpellier a l'Eco de Reus*.⁵⁸¹

⁵⁷⁹ *Diario de Tarragona*, 25 de juliol de 1896, pàg. 2.

⁵⁸⁰ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, pàg. 127.

⁵⁸¹ *La Opinión*, 31 de juliol de 1896, pàg. 2; *El Correo de la Provincia*, 31 de juliol de 1896, pàg. 2; *El Francolí*, 1 d'agost de 1896, pàg. 3.

En arribar a Reus, com era d'esperar, els cantaires i el seu director foren rebuts triomfalment i acompanyats en comitiva fins a la plaça de la Constitució (actual plaça del Mercadal), on van fer un concert i després una recepció a l'ajuntament.

Dies més tard l'Eco celebrà la victòria de Montpeller amb una vetllada especial⁵⁸² en el seu local social.

I és que, com assenyalàvem anteriorment, els cors es convertien en ambaixadors de la ciutat quan viatjaven arreu. La victòria del cor representava un triomf per a tota la ciutat d'origen i fins i tot més enllà. Ja hem parlat abans de la repercussió en els àmbits nacional i internacional que tenien aquesta mena de concursos corals. Així, després del seu triomf podem trobar en la premsa comentaris molt similars al següent:

La vecina ciudad de Reus debe sentirse orgullosa de contar con esa masa de obreros, cuya inteligencia y sprit [sic] artístico les lleva de triunfo en triunfo [...]. El DIARIO DEL COMERCIO, que admira el patriotismo reusense, quisiera asociarlo al de esta ciudad felicitando por igual al triunfante «Eco» y á las sociedades corales de Tarragona [...] y deseos de ver á [sic] los coros de Tarragona emprender la senda que conduce á [sic] las victorias que hoy pregonan gloriosamente por Europa el nombre de «El Eco Republicano» de Reus.⁵⁸³

El 1897 continua sent un bon any per al cor Eco Republicano. La rivalitat amb l'Orfeó li serveix d'estímul per superar-se des del punt de vista tècnic i interpretatiu.

A banda dels concerts habituals a la seu del Centro Republicano, el primer esdeveniment destacat al qual assistirà l'Eco serà el Festival dels Cors de Clavé. Aquest any tant l'Eco com l'Orfeón Reusense participaran en el Grand Concours National et International de Musiques de la Ville de Marseille celebrat a Marsella el

⁵⁸² *Diario de Tarragona*, 8 d'agost de 1896, pàg. 2.

⁵⁸³ *Diario del Comercio*, 29 de juliol de 1896, pàg. 2.

8 de juny. Les dues corals hi interpretaren les obres *Lo somni de la Galia* i *Els fumadors d'opi*.⁵⁸⁴

L'Eco guanya el segon premi d'execució compartit amb l'Orfeó Reusenc i un altre premi en el concurs de lectura a vista.⁵⁸⁵

Al mes d'agost, amb motiu de la festa de Sant Magí, se celebra el 20 d'agost a la plaça de braus de Tarragona un festival coral. Hi participen 16 corals: El Micalet de València, La Lira Selvense de la Selva, Aroma Vallense de Valls, La Riudomense de Riudoms, La Tortosina de Tortosa, La Ilustración Obrera de Falset, El Iris de Torroja, La Violeta de Vilafranca, La Violeta de Lleida, La Unión de Vilaseca, La Fraternal de Cornudella, Catalunya Nova de Barcelona, La Siempreviva de Poboleda, L'Estel de Les Borges del Camp, La Paloma de Lleida i l'Eco Republicano de Reus.⁵⁸⁶

Les corals foren dirigides pel mestre Rodoreda i acompanyades per la banda del regiment d'Albuera, que estava integrada per quaranta músics. Les corals interpretaren, entre altres, les obres *Las galas del Cinca*, *Los néts dels almogàvers* i *Gloria a España*. Com acostumava a ser habitual, el públic reclamà que fossin repetides les dues últimes que hem esmentat. Per la seva part, l'obertura de *Guillem Tell* i *Sigur*, dirigides pel Mtre. Ruiz. La banda fou molt aplaudida i com a mostra d'agraïment envers el públic tocà una tanda de valsos i "aires populars".

L'Eco Republicano obtingué el primer premi per unanimitat del jurat, la societat coral Catalunya Nova obtingué el segon premi amb el vot en contra del mestre Vehils, i el cor La Unió de Vila-seca obtingué el tercer premi. Fou per l'adjudicació d'aquests segon i tercer premi que els assistents a l'acte es van manifestar en total

⁵⁸⁴ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg. 144.

⁵⁸⁵ *Diario de Tarragona*, 10 de juny de 1897, pàg. 2.

⁵⁸⁶ *Diario de Tarragona*, 12 i 13 d'agost de 1897, pàg. 2.

desacord amb la decisió del jurat, de manera que alguns coristes del cor Catalunya Nova foren apedregats, i la coral La Unió de Vila-seca renuncià al premi, i algunes de les corals que quedaren en altres posicions retornaren la medalla de plata i el diploma que s'entregava a les corals que participaven en l'esdeveniment.

La premsa de la província i algunes publicacions de la resta del territori català es feren ressò dels fets i protestaren enèrgicament davant la brutal reacció dels disconformes, i reclamaren un tracte més educat i cordial en cas de estar en desacord amb les decisions del jurat.⁵⁸⁷

D' aquí a endevant [sic] las societats corals tindrán d' anar als certamens ab [sic] armadura de ferro, encare [sic] que aixó [sic] resulti una mica molestós; pro més molestós es encare rebren una garrotada ó un cop de pedre [sic], com els va succuhir [sic] als coristas de la *Catalunya Nova* a Tarragona [...].

Tot anava com una seda, quant terminada la festival, el Jurat dona coneixement al públich del fallo que li habian [sic] merescut els coros, concedint el primer premi al *Eco Republicano*, de Reus, per unanimitat. El segon fou adjudicat a la jove y valenta *Catalunya Nova*, ab [sic] el vot en contra del mestre Vehils. Un escàndol fenomenal, una protesta ruidosa acullí aqueix fallo, y més encare quan va sapiguirse [sic] que a *La Unión*, de Vilaseca, se li havia adjudicat el tercer premi. Algunas societats corals se cregueren prostergadas y [sic] protestaren de paraula com *El Micalet* [...].

Mes no acaba aquí la saragata. Al passar per la Rambla de Sant Joan la *Catalunya Nova*, fou agredida per un grupo de mal-contentes, rebent contusions alguns coristas y [sic] un estrip l'estendard de la societat mentada.

Els diaris de Tarragona han protestat de la agressió y [sic] han defensat el fallo del Jurat.

No 's desanimaren per aixó ni el mestre ni els coristas [sic], si no que al vespre's presentaren a donar l' anunciat concert al Ateneo de Tarragona.⁵⁸⁸

La classificació final segons la decisió del jurat, doncs, fou la següent:

⁵⁸⁷ *Diario de Tarragona*, 21 d'agost de 1897, pàg. 1.

⁵⁸⁸ *Lo Teatro Regional*, 28 d'agost de 1897.

1er: Eco Republicano de Reus, 2n: Catalunya Nova de Barcelona, 3er: La Unión de Vilaseca, 4art: La Violeta de Vilafranca, 5è: La Ilustración Obrera de Falset, 6è: El Micalet de València, 7è: La Lira Selvense de La Selva, 8è: La Riudomense de Riudoms, 9è: La fraternal de Cornudella, 10è: L'Estel de Les Borges del camp, 11è: La Paloma, de Lleida, 12è: Aroma Vallense de Valls, 13è: La Violeta de Lleida, 14è: El Iris de Torroja, 15è: La Tortosina de Tortosa, 16è: La Siempreviva de Poboleda.⁵⁸⁹

A partir de 1898 es redueixen considerablement el nombre de concerts realitzats tant a la mateixa ciutat de Reus com en altres poblacions, exceptuant les ja habituals actuacions a la seu de la coral i les celebracions de festes durant l'any (Carnaval, Sant Pere...).

El 1899 actuen a la ciutat de Reus dins el marc de les festes d'octubre celebrades el dia 25 d'aquell mes. El concert consistí en l'actuació de les corals de l'Orfeón Reusense i Eco Republicano, a més de les bandes de música del regiment d'Almansa i del Centre de Lectura. Entre el seu repertori, com era habitual, trobem novament el *Gloria a Prim* de Jacint Vergés, *Himno á Reus* de Joan Goula, i *Los néts dels almogàvers* de Clavé, aquesta darrera acompanyada amb efectes sonors de canó i bengales. També s'hi va cantar *Els segadors*.⁵⁹⁰

L'any 1900 el Centre de Lectura estava passant per hores baixes a causa de la mort dels qui havien estat presidents de l'entitat, el senyor Lluís Quer i Eugeni Mata, i que també havien actuat com a protectors i impulsors de l'Orfeó, i, per tant, la seva secció coral també en queda afectada. Per aquesta raó, l'Orfeón Reusense es limità a fer les habituals vetllades literàries i musicals i poca cosa més. L'Eco, sense la competència amb l'Orfeó, s'acomodà i va anar perdent qualitat artística. A més, el Centro Republicano canvia de local i es trasllada a un de més petit, i deixa de celebrar les vetllades literàries i musicals en les quals l'Eco acostumava a participar. El 22 de desembre moria als 32 anys el que havia estat el seu director,

⁵⁸⁹ *Diario del Comercio*, 25 d'agost de 1897, pàg. 2.

⁵⁹⁰ *La Vanguardia*, 27 d'octubre de 1899.

Jacint Vergés. Aquest ambient trist i desmotivant explica el fet que no tenim constància que l'Eco viatgés amb els Cors de Clavé per participar en l'Exposició Universal de París al mes d'agost i que l'Orfeó ho fes amb un grup molt reduït de cantaires.⁵⁹¹

El 1901 el Centro Republicano torna a celebrar festes polítiques i culturals amb la col·laboració de l'Eco Republicano. El dia 17 de maig Reus rep la visita del republicà Francesc Pi i Margall. L'ocasió és aprofitada per l'Eco Republicano per oferir-li un concert, en el qual destacava especialment la *Marsellesa*.

El 9 de setembre de 1901 els trobem actuant a Múrcia al gran Festival dels Cors de Clavé que es va celebrar a la ciutat, novament en companyia, entre altres de l'Orfeón Reusense. Els coristes foren rebuts de forma entusiasta amb reiterats visques a Catalunya, a Múrcia i a Espanya. Aquest fou l'anunci que va aparèixer en el *Diario de Murcia*:

⁵⁹¹ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg. 205-206, 382.

FEDERACIÓN DE LOS COROS DE CLAVÉ

GRAN FESTIVAL

PARA EL DÍA 9 DE SEPTIEMBRE DE 1901

— EN LA —

PLAZA DE TOROS DE MURCIA

por una masa coral

DE 300 CORISTAS

la Banda de la Casa de Caridad, de Barcelona, y la de la
Casa de Misericordia de esta Capital.

TOTAL	DIRECTOR ARTÍSTICO
400 EJECUTANTES	D. EUSEBIO GUIERAS

SOCIEDADES CORALES QUE TOMARÁN PARTE

CENTRO SABADELLÉS.	Sabadell.
COLÓN.	San Vicente de Junqueras.
LA CATALANA.	Barcelona.
EL PARNASO.	Rubi.
CENTRO DE LECTURA.	Reus.
GLORIA.	Santmenat.
ECO REPUBLICANO.	Reus.
UNIÓN.	Barcelona.
ORFÓN «LA VEGA».	Valencia.
ALIANZA GRACIENSE.	Gracia.
LAS FLORES.	Prat del Llobregat.
AMIGOS DE LA AURORA.	Gracia.

PROGRAMA

— PRIMERA PARTE —

- 1 LA GRATITUT Himno á coros y banda. CLAVÉ.
- 2 SINFONIA, por la banda de la Casa de Misericordia. CLAVÉ.
- 3 LAS FLORES DE MAIG, Pastorel-la á voces solas. CLAVÉ.
- 4 HIMNE TRANSVALENCH, (caneión de los boers). VAN REES
- 5 CARMEN, fantasia de la ópera, por la Banda de la Casa Provincial de Caridad de Barcelona. BIZET.
- 6 LA MAQUINISTA, Polka á coros y banda. CLAVÉ.

— SEGUNDA PARTE —

- 1 ¡GLORIA Á ESPAÑA, Gran cantata nacional á coros y banda. CLAVÉ.
- 2 L'APLECH DE FARNÉS, sardana por la banda de la Casa Provincial de Caridad. GUIERAS
- 3 AL MAR, Barcarola á voces solas. CLAVÉ.
- 4 LAS GALAS DEL CINCA, Vals-jota coreado. CLAVÉ.
- 5 SINFONIA, por la Banda de la Casa de Misericordia. CLAVÉ.
- 6 LOS NETS DELS ALMOCAVERS, Rigodon bético coreado. CLAVÉ.

NOTA: La Federación de los Coros de Clavé, dando una prueba de que no la mueve ninguna idea de lucro, cede para la
BENEFICENCIA DE ESTA CAPITAL
la cantidad que en la función excediese de un producto líquido de 6.000 pesetas,

À LAS 4 DE LA TARDE

Entrada general UNA peseta.
Señoras y niños 50 céntimos.

Il·lustració 24: Anunci aparegut al Diario de Murcia el 8/9/1901

La premsa destaca el fet que la càlida rebuda tributada als cors i la visita i el concert que van fer a la ciutat és un senyal del seu progrés:

Los eternos pesimistas esos que creen que en Murcia se anda tan mal de progreso, que la simpática federación no sería acogida con el entusiasmo que merece; se llevaron chasco y nos alegramos por Murcia.⁵⁹²

Els coristes van actuar a la tarda a la plaça de braus de Múrcia. Van entrar enmig d'aplaudiments, desfilant amb els seus penons que anaven col·locant en l'espai que s'hi havia habilitat enmig de la plaça. En començar el concert, el públic, poc acostumat a escoltar aquest tipus de cant, queda gratament sorprès. Colpeix especialment l'audició de l'*Himne Transvaalenc*,⁵⁹³ que fou especialment aclamat pel públic de tal manera que en la premsa podem veure comentaris com el següent:

el hermoso himno que vibra con los marciales sonos de La Marsellesa, se repite entre una ovación estruendosa. Oyendo este himno se acuerda uno con vergüenza y lástima de la pobre Marcha de Cádiz.

A més, un cop acabat el concert, en la visita dels coristes al Casino se'ls féu cantar de nou aquesta peça.⁵⁹⁴

⁵⁹² *Heraldo de Murcia*, 09-09-1901, pàg. 2.

⁵⁹³ Aquest himne popular del poble bèr amb música de Catarina Felicia Van Nees, era un himne patriòtic que gaudí de gran simpatia entre el públic català al tombant del segle XIX i XX. Per a més referències, consulteu *Lo Geronés*, 1902-03-02. A *La comarca de Lleyda [sic]*, de l'1 d'abril de 1900, hi apareix la traducció completa de l'himne en català.

⁵⁹⁴ *Heraldo de Murcia*, 10-09-1901, pàg. 2.

A més de la peça esmentada anteriorment, destaquen, com ja és habitual en el repertori, *Gloria a España*, *Los néts dels almogàvers* i *Las galas del Cinca*.

La premsa crítica, també, el comportament del públic, que deixà molt a desitjar, ja que feien tota mena de sorolls, parlaven, cridaven i, en definitiva, no estaven en silenci escoltant el concert:

Como mucha gente se figura asistir a una corrida de toros, se habla, se grita y se hace todo el ruido posible. ¡Cómo ha de ser! ¿Qué dirán los músicos de Barcelona? Realmente merecían una poca más de atención, por ellos, por Bizet... y por nosotros.⁵⁹⁵

L'altre gran inconvenient que critica la premsa de l'època són les males condicions acústiques de la plaça de braus. La premsa local ressalta especialment el fet que la mala acústica del recinte no va permetre apreciar justament l'actuació dels cantaires.⁵⁹⁶

El 1902 l'Eco continua col·laborant en les vetllades del Centro Republicano i el trobem també actuant en cafès, especialment a l'estiu, com en el Kiosko Matías del passeig Mata.⁵⁹⁷ També sabem que actuà a mitjan juny en el mateix passeig, amb motiu de la inauguració de la Cerveseria Oriental amb la col·laboració del baríton Josep Anguer.⁵⁹⁸ A part d'això, durant l'any no farà cap actuació especialment rellevant. Veiem com a poc a poc i malgrat algun concert aïllat una mica rellevant, l'Eco va perdent forces fins a la seva desaparició pocs anys abans de la Guerra Civil.

El 1904 tornem a tenir notícies de l'Eco. Semblen haver quedat enrere els temps de rivalitat entre l'Eco i l'Orfeón, ja que trobem les dues corals actuant juntes el 4 de

⁵⁹⁵ *Heraldo de Murcia*, *ib.*

⁵⁹⁶ *El Diario de Murcia*, 10-09-1901, pàg. 1 i *Heraldo de Murcia*, 09-09-1901, pàg. 2 i 10-09-1901, pàg. 2.

⁵⁹⁷ FORT PRATS, Jaime: *op.cit.*, vol 8, pàg. 259 a 268.

⁵⁹⁸ *La Vanguardia*, 18 de juny de 1902, pàg. 3.

febrer de 1904 amb motiu de la inauguració d'una sèrie de conferències de la Junta d'Extensió Universitària de Reus i comarca. A banda d'aquest fet puntual, les tornem a trobar juntes en una altra ocasió força especial, la visita a la ciutat de Tarragona, el 24 de setembre de 1905, de l'Associació de Cors de Clavé. Ambdues entitats, juntament amb el regiment d'Almansa de la ciutat de Reus, van viatjar a Tarragona per "cooperar amb els seus companys de federació".⁵⁹⁹ El director artístic n'era el Sr. Gabriel Anfruns i dirigia els cors el Sr. Juan Canovas. El programa incloïa les següents obres: Primera part: *Lo pom de flors* (coro i banda) de Clavé, *Arre Moreu* (veus soles) de Ventura, *Himne Transvaalench* (coros i banda) de Van Reés, *Un dia en Viena*, Simfonia (per la banda) de Suppé, *La maquinista* (cors i banda) de Clavé. Segona part: *Las galas del Cinca* (cor i banda) de Clavé; *Les flors de maig* (veus soles) de Clavé, *Fantasia* de l'òpera *Don Carlos* (per la banda) de Verdi, *Salut als cantors* (veus soles) de Tomás, *Gloria a España* (pels cors i la banda) de Clavé.⁶⁰⁰

Tal vegada per la visita de l'Orfeó Català a la ciutat el 25 de juliol de 1900, pels vents de canvi que començaven a bufar en les corals locals o per totes dues coses, el 1905 el cor Eco Republicano passa a ser orfeó,⁶⁰¹ i esdevé, així, el primer cor mixt de la ciutat:

En la velada que se celebró el pasado domingo en el Círculo Republicano, hizo su debut el Orfeón del mismo, que, debido á las iniciativas y desvelos de su director, don Hermenegildo Navarro Goula, forma hoy una masa coral de más de cien individuos, compuesta de tres secciones, una de niños, otra de niñas y otra de hombres, alcanzando calurosos aplausos por el ajuste y precisión en las diferentes cantatas que ejecutó.⁶⁰²

⁵⁹⁹ *Diario de Tarragona*, 24 de setembre de 1904.

⁶⁰⁰ *Diario de Tarragona*, *ib.*

⁶⁰¹ Segons Santasusagna, *op. cit.*, aquest fet tindria lloc el 1902. No obstant això, en premsa el canvi consta el 1905. Vegeu: *Las Circunstancias*, 1 i 3 d'abril de 1905.

⁶⁰² *La Vanguardia*, 8 d'abril de 1905.

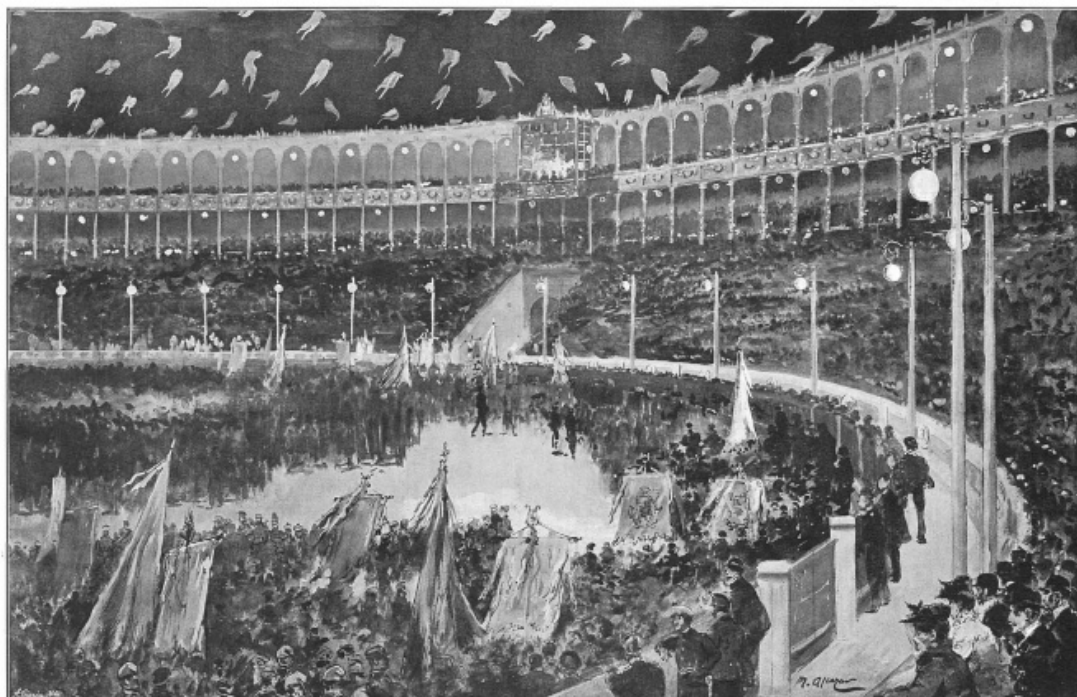
Amb aquest recent estrenat Orfeó, Navarro Goula i els cantaires aniran a Madrid amb els Cors de Clavé per cantar a les festes en commemoració del centenari de la redacció del *Quixot*.⁶⁰³ En aquestes festes se celebraren tota mena d'actes:⁶⁰⁴ conferències, lectures, processons cíviqües, desfilades de carrosses guarnides per a l'ocasió, processons, etc. Però destaca l'actuació d'orfeons vinguts d'arreu de l'Estat espanyol però sobretot de Galícia, Catalunya i Castella. S'arribaren a reunir més d'un miler de cantaires —tot i que algunes fonts indiquen que se superaren els 2.000,⁶⁰⁵ la qual cosa ens indica com s'havia estès arreu el fenomen coral als inicis del segle xx. Entre les masses corals i musicals que eren a Madrid per participar en l'esdeveniment hi trobem: la Societat Euterpense dels Cors de Clavé, de Barcelona —amb qui viatjaven els cantaires de l'Eco Republicano, entre altres corals catalanes—, la Sociedad Artística de Pontevedra, l'Orfeón Pinciano de Valladolid; l'Orfeón Sarabriense de Medina del Campo i els orfeons de Toro, Sevilla, Toledo, Orense, Santiago de Compostel·la, entre molts d'altres, que al llarg dels tres dies de commemoració van fer diversos concerts.

La participació dels orfeons va començar amb una desfilada amb les barretines, gorres i boines de cada regió i els respectius estendards des de la plaça de l'Ajuntament fins a la Plaza del Sol. Allà els cors esperaren l'arribada del rei col·locats per societats i per regions. En arribar el rei, passà revista a les corals.

⁶⁰³ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg. 298.

⁶⁰⁴ *La Vanguardia*, 8 de maig de 1905.

⁶⁰⁵ Hi ha diferents versions segons la premsa. Mentre el diari *El Imparcial* parla d'una previsió entre 2.500 i 3.000 cantaires, *La Ilustración Española y Americana* assegura que eren almenys 200 cantaires els que van participar en aquest esdeveniment. Vegeu: *La Ilustración Española y americana* n. XVI, any XLIX, 30-IV-1905 i *El Imparcial*, 24-III-1905.

En la Plaza de Vitoria, y ante un público de cerca de treinta mil personas apilados en banchos, en | Madrid, en la que tomaron parte las sociedades Cervantes andaluzas, catalanas, valencianas, castellanas, | San de León, de Córdoba, de Jaén, de Canarias, de Madrid, de Vizcaya, de Aragón, de las
 de Galicia, de Asturias, de León, de Asturias, de Vizcaya, de Aragón, de las | y en las que se exhibieron los regimientos del Rey, de Asturias,
 de Galicia, de Asturias, de León, de Asturias, de Vizcaya, de Aragón, de las | y en las que se exhibieron los regimientos del Rey, de Asturias,
 de Galicia, de Asturias, de León, de Asturias, de Vizcaya, de Aragón, de las | y en las que se exhibieron los regimientos del Rey, de Asturias,

LA FIESTA MUSICAL.

MADRID.—FIESTAS DEL TERCER CENTENARIO DEL «QUIJOTE».

Il·lustració 25 : Dibuix de Manuel Alcàzar publicat a La Ilustración española i americana (15/5/1905) representant l'actuació dels orfeons a la Festa Musical del tercer centenari del Quixot a Madrid.

Il·lustració 26: Els Orfeons a la Plaça de la Villa de Madrid.

Entre els concerts que s'hi van celebrar, destaca el primer concert de les corals, que tingué lloc a les nou de la nit del mateix dia a la plaça de l'Armeria, que era plena de gom a gom. La premsa parla d'unes 30.000 persones que hi van assistir com a públic. Els primers en actuar foren els Cors de Clavé i ho van fer amb tres de les peces clau del seu repertori: *Les flors de maig*, *Los néts dels almogàvers* i *Gloria a España*. A continuació, la Banda Municipal de Barcelona interpretà diverses peces, entre les quals destacà una fantasia de Lohengrin. A continuació, actuaren la resta d'orfeons. Seguidament tornaren a intervenir els Cors de Clavé amb la peça *Los rigodons d'Àfrica* acompanyada amb efectes de pólvora, que agradà tant al públic assistent que s'hagué de tornar a cantar.

Per acabar, la Banda Municipal de Barcelona va tocar la *Marxa reial*, moment que els monarques es van retirar i es va donar per acabat el concert.⁶⁰⁶

El 1906 l'Eco és una de les corals que es presenta al concurs de rondalles i orfeons que s'havia organitzat amb motiu de les noces reials del rei Alfons XIII amb Victòria Eugènia de Battenberg, sense èxit, ja que el guanyador fou l'Orfeó de Pamplona.

El trobem també a Barcelona amb motiu de l'homenatge a Josep Anselm Clavé i la col·locació de la làpida commemorativa de la seva mort, acte en el qual van participar nombroses corals, ateneus, associacions i escoles d'arreu de Catalunya i en què els cors claverians van cantar conjuntament la *Gratitud* de Clavé.⁶⁰⁷ A part del que ja hem esmentat, continua limitant-se als concerts habituals al Centro Republicano i a la celebració de les festes habituals al llarg de l'any.

⁶⁰⁶ *La Vanguardia*, 10 de maig de 1905. Trobem una explicació molt detallada a BECERRA, Pablo; SAWA, Miguel: *Crónica del Centenario del Don Quijote*, Madrid, Establecimiento tipográfico de A. Març, 1906, pàg. 106 a 111.

⁶⁰⁷ *La Vanguardia*, 4 de juny de 1906.

El 1907 continua amb la poca activitat dels darrers anys, és a dir, les festes al Centre Republicà i poca cosa més. Però, aquestes festes deixaren de celebrar-les amb el trasllat del Centro Republicano a un local del Café de España al carrer Sant Joan. Participarà en la rebuda i acompanyament de la rondalla gallega Airiños d'a Miña Terra juntament amb altres entitats de Reus el 28 de juny.⁶⁰⁸

Al març de 1908 hi torna a haver un canvi de local del Centro Republicano Posibilista a un de més gran al carrer Fortuny, on hi havia hagut el Grand Hotel de París. Com que es disposa d'un local molt més gran, es tornen a celebrar les vetllades musicals, concerts i festes de tota mena amb la participació de l'Eco Republicano.⁶⁰⁹

El 7 de juny se celebra a la ciutat un homenatge a Prim. Hi participen més de 50 agrupacions vingudes d'arreu de Catalunya. Van anar a rebre'ls a l'estació de tren la Comissió Organitzadora, la junta del Centre Republicà Autonomista i les corals de l'Eco Republicano i la Palma, a més d'una petita comissió de l'Ajuntament de Reus, mentre se sentien les notes de la *Marsellesa*. Alguns periodistes de les publicacions *La Rebeldía* i *El Progreso*, d'ideologia republicana, acompanyaven els qui acabaven d'arribar. També hi anaven representants de la Diputació provincial i de l'Ajuntament de Barcelona.

Entre altres activitats es canta *Los néts dels almogàvers* i *Gloria a España*.⁶¹⁰

⁶⁰⁸ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg. 368-369 i 382.

⁶⁰⁹ *ib.*, vol. IX, pàg. 31.

⁶¹⁰ *ABC*, 11 de juny de 1908, pàg. 4.

REUS. HOMENAJE A PRIM
MANIFESTACION DE LOS EXPEDICIONARIOS BARCELONESES QUE FUERON A COLOCAR UNA CORONA EN EL MONUMENTO DEL ILUSTRE CAUDILLO REUSENSE
*11. Torres.

Il·lustració 27: Portada del diari ABC de l' 11 de juny de 1908 amb la imatge de l'homenatge a Prim celebrat a Reus.

A partir del 1909 són escasses les notícies que es troben sobre l'Eco Republicano. Al febrer de 1912 va participar en un acte d'homenatge al poeta Joan Maragall celebrat al Centre de Lectura, on es van llegir moltes de les seves obres i l'Eco va

interpretar la cançó amb lletra de Maragall *Himne de l'arbre fruyter* [sic],⁶¹¹ i al maig el trobem al local del Centro Republicano participant en la Festa de les Flors.⁶¹²

El 1913 tenim notícies que l'Eco col·laborà, juntament amb la banda municipal i algunes entitats esportives de Reus i Tarragona, en les festes organitzades a Salou els dies 9 i 10 d'agost. El mateix any participa també en les festes constantinians celebrades al mes d'octubre a la ciutat, si bé de forma puntual, en la funció de benefici per la Casa de la Caritat que es va fer al Teatre Circ. Concretament va cantar una peça juvenívola de Lluís Millet. Si comparem la seva participació en aquestes festes amb la de l'Orfeó Reusenc, és fàcil adonar-se que, així com l'Orfeó continuava mantenint molta activitat, la de l'Eco disminuïa progressivament. I passa el mateix pel que fa a la resta de concerts durant l'any.

El 3 d'agost de 1930 els retrobem en un homenatge al marquès de Marianao que faran cantant als jardins del Parc Samà, propietari dels esmentats jardins.⁶¹³

A l'abril de 1932 fa una excursió artística a Avinyonet del Penedès, on interpreta algunes peces del seu repertori.⁶¹⁴ El mateix any participà també a la ciutat de Reus en la diada dels Infants⁶¹⁵ celebrada el 28 de maig al Reus Deportiu, i que consistí en una desfilada amb gegants i gralles pels carrers de la ciutat, una recepció del Departament de Maternitat de la ciutat, de l'equip mèdic a l'alcalde i els regidors i altres membres del consistori municipal, una cursa ciclista al velòdrom i una demostració gimnàstica de més de 400 alumnes de primària de la ciutat al l'estadi del Reus Deportiu. Aquest darrer acte començà amb una desfilada pel camp esportiu que encapçalava la Banda Municipal, seguida dels gegants. A continuació, un cop col·locats els gegants al seu lloc, féu entrada l'Orfeó Reusenc dirigit pel mestre Estanislau Mateu Valls, tot cantant *El cant de la senyera* i la

⁶¹¹ *La Vanguardia*, 18 de febrer de 1912.

⁶¹² *La Vanguardia*, 4 de maig de 1912.

⁶¹³ *Les Circumstàncies*, 3 d'agost de 1930.

⁶¹⁴ *Les Circumstàncies*, 5 d'abril de 1932 i *La Vanguardia*, 10 d'abril de 1932.

⁶¹⁵ *La Vanguardia*, 29 de maig de 1932.

Sardana de la pàtria, ambdues obres provocaren l'entusiasme del públic assistent. Després d'això començà la demostració gimnàstica dels més petits, que foren premiats amb una coca amb cireres cadascun. No obstant això, durant el repartiment, una part del públic no es comportà degudament i envaí part del camp, i el repartiment es va haver d'aturar i prosseguir l'endemà a les escoles. Finalment, després de l'actuació de l'esbart Folklore, actuà l'Eco Republicano, que cantà *Primavera* i la *Marsellesa*. L'acte va acabar amb l'actuació de la Cobla Catalunya.

El 2 de juliol de 1933 l'Eco Republicano, amb la col·laboració de l'Associació Euterpense dels Cors de Clavé i l'Associació d'Iniciatives de la Ciutat de Reus, organitzen una festa popular en la qual convoquen els Cors de Clavé d'arreu, per tal d'inaugurar el carrer Josep Anselm Clavé de la Ciutat de Reus. Per facilitar l'arribada dels cors d'arreu de l'Estat espanyol, es posen a la disposició dels cantaires expressament per a l'ocasió trens des de Madrid, Saragossa i Alacant fins a la ciutat de Reus.⁶¹⁶

El 1933 l'Associació d'Iniciatives de la Ciutat organitza un gran concert coral i instrumental per al divendres 30 de juny, amb la cooperació de l'Eco Republicano, l'Orfeó Reusenc, la Banda Municipal i la rondalla Catalunya.⁶¹⁷

El 1934 trobem la darrera notícia sobre l'Eco Republicano. La coral viatja a Madrid per incorporar-se amb els Cors de Clavé a les festes que s'hi celebraven amb motiu del tercer aniversari de la República.⁶¹⁸ Hi veiem clarament un canvi de repertori: *Arri Moreu*, de Pep Ventura; *L'Ampurdá [sic]*, de Morera, però també les ja tradicionals *Gloria a España*, *Las galas del Cinca*, *Les flors de maig*, *Los néts dels*

⁶¹⁶ *Diari de Tarragona*, 5 de juliol de 1933; *La Vanguardia*, 1 de juliol de 1933.

⁶¹⁷ Fulletó informatiu trobat al Centre de Lectura de Reus dins la CAPSA Fulls i fullets música al Centre de Lectura.

⁶¹⁸ *La Vanguardia*, 14 d'abril de 1934, pàg. 24.

almogàvers i *La maquinista* de Clavé. Posen punt final a la seva actuació amb la *Marsellesa* amb gran entusiasme per part del públic.⁶¹⁹

1.6.5 Altres agrupacions corals

Des dels inicis del segle XIX sabem que a Reus hi hagué agrupacions corals més o menys efímeres i amb qualitats molt diverses. La inquietud de la ciutat des del punt de vista intel·lectual i polític s'ha manifestat en forma d'agrupacions, ateneus, associacions i tota mena d'entitats associatives. No és estrany, doncs, que Jaime Fort, en els *Anales* digui el següent sobre les associacions a la ciutat de Reus:

Teniendo en cuenta que la mayor parte de estas corporaciones las forman individuos pertenecientes a todas las clases de la sociedad, se vendrá [sic] en conocimiento de los grados de civilización y cultura que comparativamente alcanza Reus, sobre otras muchas ciudades de más nombradía.⁶²⁰

El 1828 Salvador Clariana havia fundat una associació musical sota el nom de "Reunión Filarmónica", en la qual, a part d'ensenyar música amb un mètode propi, tenia una petita orquestra de dinou músics, i un petit grup de cantaires, als quals, de vegades, feia cantar petits fragments d'òpera. Sembla que aquesta entitat tingué uns nou anys de vida.⁶²¹

Com ja hem comentat anteriorment, el 1860 es funda el Centre de Lectura, i Josep Joan Sociats i Jaume Cort comencen a impartir-hi classes nocturnes de música. Això donà origen al cor del Centre de Lectura, altrament anomenat Orfeó Reusenc. La iniciativa agradà tant a la ciutat que en sortiran imitadors, diverses corals i entitats musicals, algunes de vida molt efímera.

⁶¹⁹ *Les Circumstàncies*, 18 d'abril de 1934 i *La Vanguardia*, *ib.*, pàg. 22.

⁶²⁰ FORT, Jaime, *op. cit.*, vol. 3, pàg. 79.

⁶²¹ BOFARULL I BROCA, Andreu de: *op.cit.* vol. 2, pàg.1930.

Segons Santasusagna,⁶²² aquest interès pel món coral a la ciutat va néixer de la programació de llargues temporades líriques a la ciutat, especialment la de companyia de Difrancó i les que la van seguir, que despertaren en els reusencs un gran interès pel món musical.

La societat musical La Filarmónica existia ja el 1860.⁶²³ S'hi impartien classes gratuïtes de primeres lletres i de solfeig, oferia concerts i tenia biblioteca.

Segons el reglament:⁶²⁴

La Filarmónica tiene por principal objeto, contribuir por cuantos medios estén a su alcance, al desarrollo del ARTE-MÚSICO, gozar de la grata sociedad que proporciona el trato de las personas que la componen, la lectura de escogidas obras y periódicos y el lícito recreo que faciliten aquellos juegos permitidos por la ley (art.1)

La societat es declarava apolítica i prohibia discutir de religió i política als seus locals (art. 2).

Eren socis gratuïts els qui tenien dos o més membres de la família, socis de número els que havien estudiat un mínim de sis mesos de música i eren menors de divuit anys i els músics o cantants amb pocs recursos econòmics recomanats pels mestres directors (art. 20).

La societat havia d'obrir una escola per impartir tots els coneixements musicals (art. 64) i tindria orquestra i cors amb directors diferents (art. 65).

La societat fou clausurada en data indeterminada segons Pere Anguera,⁶²⁵ tot i que havia de ser entre el 1864 i el 1868, any que fou reoberta, ja que el 1864 en

⁶²² SANTASUSAGNA, Joaquim: *op. cit.*, pàg. 218.

⁶²³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 1, pàg. 268.

⁶²⁴ *Reglamento de la sociedad La Filarmónica*, Reus, Impr. Viuda e Hijo de Sabater, 1864, 28 p.

⁶²⁵ ANGUERA, Pere: "Breu Notícia d'Ateneus Vuitcentistes" dins *Societat, sociabilitat i ideologia a l'àrea reusenca*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1999, pàg.104-105.

consten gran nombre d'activitats en la premsa de l'època, segons ens descriu el cronista Jaime Fort. En destaca aquesta festa en col·laboració amb el cor de La Minerva:

La sociedad que era tildada de progresista celebró numerosas fiestas en 1864. Ocupándose de ellas, dice la prensa:

En la noche del domingo abrió la Filarmónica sus salones brindando a los socios con una lúcida soirée musical, realizada con el concurso de la sociedad coral "La Minerva", cuyos adelantos premió la lucida concurrencia con repetidos aplausos ,que bien merecidos fueron por cierto ,pues de admirar es el ajuste y afinación con que desempeñaron las piezas todas bajo la experta batuta de su director el señor D. Augusto Oliva, cabiéndole el honor de la repetición a la pieza albada a voces solas, música del dicho director señor Oliva y letra del joven don Francisco Bartrina. Además de la aprobación que mereció dicha pieza, con su repetición se quiso demostrar un acto de deferencia a algunos de los señores socios, principales protectores del coro.

El orden de las piezas que se cantaron fué el siguiente: Las Ninas dels ulls blaus, por el coro de la Minerva. El terceto coreado del Atila, por los señores Pocarull, Fort, Vila y varios socios. La Albada, a voces solas, por el coro de la Minerva, y el gran terceto de I Lombardi, por los señores Pocarull, Fort y Vila, en el que el señor Fortuny demostró su pericia en el violín. El señor Dutrem desempeñó la parte acompañante en el piano. Terminóse [sic] el concierto con dos lindas americanas, en las que los señores Pocarull y Pocarull y Vila demostraron la gracia que rebosa por todos sus poros tan española música :una salva de aplausos por final y la no interrumpida alegría que excitó su chiste, demostraron la satisfacción con que las oyó la concurrencia.

El 1868 fou reoberta estrictament com a societat recreativa; per aquest motiu, el mateix any es creà l'Ateneo Liberal per impartir-hi classes.⁶²⁶ Sembla que mantenia una estreta relació amb el Centre de Lectura, ja que el 1868 s'hi celebrà la reunió de reobertura del Centre, que havia estat clausurat anys abans, i La Filarmónica col·laborà en el certamen de 1878 organitzat pel Centre. Sabem que el 1883 encara funcionava, ja que hem localitzat notícies de la seva activitat en premsa.⁶²⁷

⁶²⁶ ANGUERA, Pere: *op. cit.*

⁶²⁷ *Diario de Reus*, 7 de gener de 1863, i FORT JAIME, *op. cit.*, vol. 1, pàg.166 i 268 i vol. 7 pàg.139. ANGUERA, Pere: *El Centre de Lectura de Reus, una institució ciutadana*, pàg. 45-46 i 56.

A més, com expliquem més endavant, el cor del Centre de Lectura col·laborava sovint en els concerts organitzats per La Filarmónica al Salón Filarmónico, fins que va disposar de coral pròpia.

Pel que fa a la seva junta directiva, sabem que el 1864 n'era president el Sr. J.M. Pámies; vocal el Sr. Ramón Cuadrada; secretaris primer i segon els Srs. Andreu Font i Francesc Ripoll i tresorer el Sr. Pau Nadal.⁶²⁸

L'any 1861 neix la societat La Floresta, amb domicili social al carrer Creu Vermella (actual carrer del Vent), que organitza cors a imitació dels del Centre de Lectura.⁶²⁹ Sabem que a l'octubre de 1861 la dirigia el mestre Rodón. Segons Jaime Fort,⁶³⁰ aquesta entitat disposava d'"un buen cuerpo de coros", que va fer diverses serenates i participà en diversos balls corejats. Aquesta coral, juntament amb les de Llotja i Tívoli i la del Centre de Lectura, foren presents en la inauguració dels Jardins d'Euterpe de la ciutat, el 1862, dels quals parlarem detalladament més endavant.

Fort ens diu que el 1861 les societats Casino, Filarmónica, Olimpo, Floresta, Círculo i Salón Filarmónico havien fet un gran nombre de concerts corals i instrumentals a càrrec d'orquestrats i cors, i que havien ajudat Reus a conèixer "distintas composiciones de música moderna".⁶³¹ Entre les que hem esmentat sabem del cert que La Filarmónica i la Floresta disposaven de coral pròpia. El Salón Filarmónico i l'Olimpo oferien actuacions de cant coral per part del cor del Centre de Lectura.⁶³² La manca de documentació sobre l'època no ens ha permès

⁶²⁸ FORT, Jaime, *op. cit.*, vol. 3, pàg. 265.

⁶²⁹ SANTASUSAGNA, Joaquim: *op. cit.*

⁶³⁰ FORT, Jaime, *op. cit.*, vol. 1, pàg.111.

⁶³¹ FORT, Jaime, *op. cit.*, vol. 1, pàg. 86 i 87.

⁶³² Com comentem més endavant, Jaime Fort ens diu que l'entitat Salón Filarmónico decideix tenir el seu propi cor per oferir concerts en substitució del servei que oferia el cor del Centre de Lectura. Vegeu FORT, Jaime: *ib.*, pàg. 81. Pel que fa a l'Olimpo, *vid.* FORT, Jaime: *ib.*, vol. 3, pàg. 260-261.

desvetllar si la resta de corals, és a dir, Casino, i Círculo, disposaven o no de coral pròpia, tot i que és molt probable, ateses les característiques d'aquestes entitats, amb una finalitat més recreativa que no pas instructiva, que rebessin la col·laboració d'alguna coral externa.

El mateix any funcionava també el Salón de la Lonja, una altra entitat que disposava d'orquestra, banda militar i cor.⁶³³ El 15 de juny de 1861 oferia al públic que s'acostés al seu local el següent programa:⁶³⁴

Primera parte .- Por la orquesta

Sinfonía II –Nabuco (de Verdi)
Valz [sic] El solitario (de Jornelio)
Polka coreada Ester (de Clavé)
Schotish coreado El primer amor (de Clavé)
Rigodones Barceloneses (de Badía)
Habanera Antoñica (de N.)

Por la Banda Militar

Americana, La linda
Lanceros de la Reina
Schotish , Al duque de la Victoria
Polka, La Marquesita
Valz, Mi primer amor.

Segunda parte.-Por la orquesta

Valz coreado El Catalán (de Badía)
Schotisch coreado (de Clavé)
Lanceros del Príncipe (de Berga)
Gran Valz (de Marraco hijo)

Por la Banda Militar

Rigodones. Los ojos de Adelia(Badía)
Mazurca. La Gabriela
Schotish. El brillode la Milicia Nacional.

⁶³³ Atès que molta de la documentació de l'època s'ha perdut, no podem saber quina fou la data de la seva fundació. Tant sols sabem que el 1861 ja estava funcionant.

⁶³⁴ FORT, Jaime: *ib.*, vol.1, pàg.140 i 141.

Gran galop infernal. Un para rayos (de César)

Cada cinco bailes, habrá un intermedio de un cuarto de hora; y al concluir la primera parte será de media hora, en el cual se cantará un himno coreado "El grito de la patria", composición de don José Gavaldá.

El mateix dia, el Gran Salón Filarmónico, seu de La Filarmónica, oferia el següent programa:

Programa-Primera parte:

1.Sinfonia del Regente-2.Valz: el Mercurio (de Purch) .-3.Polka:el Consuelo, coreado (de Queri).-4.Lanceros:los catalanes (A.Oliva).-5.Schotisch:una Súplica,coreado,(Queri).-6.Mazurca:un recuerdo (O.Oliva).

Descanso de treinta minutos

1.Sinfonia de la Marta (Flotov).-2.Valz Jota,coreado (Queri)-3,Rigodones:Las carreras Romanas.-4.Americana:la Pastora,coreada(Quer).-5,Schotish:la Juventud(o.Oliva)- 6,Gran galop:Un día de tempestad en Reus(Oliva).

Tenim notícies del naixement el 1861 d'una altra entitat coral a mans del mestre Victorino Agustí, però desconeixem de quina entitat es tracta.⁶³⁵ Sabem que aquesta coral va participar en els actes d'inauguració de l'exposició agrícola organitzada al setembre de 1862, i que va actuar conjuntament amb el cor del Centre de Lectura.⁶³⁶

El 1863 continuaven naixent i desapareixent contínuament noves societats corals i musicals. Aquestes entitats, tot i dedicar-se a la música, mostren interessos diversos. Així, Jaime Fort, parlant en general de les entitats musicals existents aquell any, ens diu :

⁶³⁵ BOFARULL I BROCA, Andreu de: *op. cit.*, pàg.195.

⁶³⁶ *Diario de Tarragona*, 13/9/1862.

“La Filarmónica” además de la parte recreativa, se dedica al cultivo de la música entre sus asociados.”La Minerva” y “La Floresta”, tienen asimismo una clase de canto.⁶³⁷

Entre les noves entitats nascudes el 1863, cal esmentar especialment La Minerva. L'1 de febrer de 1863 és la data fundacional del cor La Minerva,⁶³⁸ l'única de les que hem esmentat fins ara, que tant per la seva durada com per qualitat artística pogué competir durant un temps amb l'Orfeó Reusenc. El director n'era Augusto Oliva, un conegut músic de la ciutat.⁶³⁹

El 1864 La Minerva fa la presentació i estrena del seu estendard, regal dels seus socis protectors.⁶⁴⁰

Així ens la descriu el *Diario de Reus*:

Hemos examinado de cerca el pendón de la sociedad coral “La Minerva” y no podemos menos que hacer mención de él y elogiar el exquisito gusto con que ha sido construído [sic]. Es de terciopelo color violeta forrado de un riquísimo moiré blanco guarnecido todo de un fleco de oro. Sobre el fondo de terciopelo y dentro de una orla se lee la siguiente inscripción en bonitas letras bordadas en oro: Sociedad Coral de “La Minerva”.-Reus. Encima de esta inscripción se hallan bordadas en oro y seda de diferentes colores las armas de Reus. En el fondo de moire dice también en letras de oro:” Fundada en 1863”. La parte inferior termina por tres ondas de las cuales van suspendidas otras tantas borlas de seda y oro de un gusto caprichoso. De los extremos superiores del pendón nacen dos largos cordones de pasamanería de seda y oro también, terminados por borlas de igual clase que las anteriores.

Toda la parte de bordado es obra de la señorita doña Margarita Huguet, las cuales en obsequio a los jóvenes de la sociedad coral han desplegado un gusto especial en su

⁶³⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg. 73.

⁶³⁸ SANTASUSAGNA, Joaquim: *op. cit.*, pàg. 218.

⁶³⁹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol.3, pàg. 265.

⁶⁴⁰ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg. pàg. 263-264.

delicado trabajo, cuyo mérito resalta notablemente. La parte de pasamanería ha salido de las acreditadas manos de don Jaime Sitori contribuyendo sobre manera a embellecer la obra. Por último, la lira dorada y cincelada que va colocada al extremo del asta, ha sido construída [sic] por don Federico Ferrater, quien a pesar de los buenos antecedentes que ya teníamos de este artista, ha querido demostrar más la perfección con que sabe dejar concluídos [sic] los trabajos que se le confían.

En suma, la sección coral “La Minerva”, puede preciarse de poseer un objeto de lujo, como es el pendón que nos ocupa y en el cual todas las personas que han tomado parte en su construcción han rivalizado en esmero, cuyo proceder les honra y acredita.⁶⁴¹

El día de Sant Pere de 1864 hi hagué una actuació conjunta als Jardins d'Euterpe dels cors del centre de Lectura i La Minerva juntament amb les orquestres Euterpe i de l'Ateneo. En total eren 120 intèrprets.

S'anunciava com a especialment important la interpretació de *Lo campanar de Reus* i la cantata *Gloria a España* amb la participació de tots els músics.

En comentar el concert, la premsa considerava que les actuacions als Jardins d'Euterpe eren les millors que s'oferien a la ciutat durant les festes. I continuen dient:

Se calcula que asistieron a la función de la noche de san Pedro sobre dos mil personas, que no cabían en el espacioso salón y galerías [...].

Las secciones corales del centro de Lectura y la Minerva, ejecutaron con notable ajuste el himno “Gloria a España”, el cual fue muy aplaudido del público, que manifestó deseos de oír su repetición.

Mereció también generales aplausos la bella composición de los señores Sariols y Bofarull “Lo campanar de Reus” y fue cantado con maestría la barcarola los pescadores, [sic] de Clavé.⁶⁴²

⁶⁴¹ *Diario de Reus*, 25 de maig de 1864.

⁶⁴² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg. 258-259 i *Diario de Reus*, 30 de juny de 1864.

L'experiència agradà tant al públic, que al mes següent, per la fira de Sant Jaume, als mateixos Jardins d'Euterpe se celebra un "concierto monstruo"⁶⁴³ amb les corals Centre de Lectura i Minerva i amb la participació, també, en aquesta ocasió, de La Aurora de Tarragona.

Al febrer de 1865 La Minerva segueix en actiu: organitza una funció de sarsuela al seu teatre amb l'estrena d'una obra escrita i dirigida per una de les seves sòcies, la Sra. Carmen García.⁶⁴⁴ No obstant això, com en la resta de societats corals, sembla que l'activitat coral comença a afluir i moltes d'aquestes societats es limiten a impartir classes i poca cosa més. Aquesta situació de poca vida de les associacions corals es manté en els anys posteriors, especialment a partir de la clausura del Centre de Lectura el 1866 per temes polítics. La situació general de la ciutat era de por, especialment de nit, a causa dels disturbis, afusellaments, deportacions i empresonaments que tenien lloc pels carrers de la ciutat, per la situació política i social del moment. Això provoca que la gent sigui molt reticent a sortir, sobretot de nit, per assistir a qualsevol espectacle.⁶⁴⁵

Al novembre de 1868 el Centre de Lectura reobre les portes. No obstant això, la vida musical i social de Reus havia quedat molt "tocada" pels esdeveniments dels anys anteriors i trigarà uns quants anys tornar a recuperar l'esplendor musical de temps passats. El Círculo, El Olimpo, El Alba, La Artesana, La Filarmónica..., continuen funcionant però sovint es limiten a fer actes de caràcter intern, com ara els balls els dies de Corpus, Sant Pere, Sant Jaume, Nadal, Any Nou

El 1881 Olivo Oliva crea un orfeó infantil amb nens de la Casa de Caritat.⁶⁴⁶ Aquest orfeó col·laborava habitualment amb les actuacions que es feien al Teatre Principal.

⁶⁴³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg. 259.

⁶⁴⁴ *Diario de Reus*, 12 de febrer de 1865 i també FORT, Jaime: *ib.*, vol. 4, pàg.126.

⁶⁴⁵ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 4.

⁶⁴⁶ FORT, Jaime: *ib.*, vol. 7, pàg. 59.

Malauradament no disposem de més dades sobre les actuacions ni la vida que tingué aquesta agrupació coral.

Uns quants anys més tard neix una altra coral a la ciutat. La societat recreativa El Alba, que havia acollit durant un temps el cor Eco Republicano, decideix establir un cor propi dins la mateixa societat. Era a l'abril de 1893 quan aquest cor esdevé realitat. El debut del cor es féu el 21 de maig del mateix any en una festa realitzada als salons de la mateixa entitat.⁶⁴⁷ Aquest primer cor, dirigit per José Gran, era un cor només masculí, com la resta dels que existien a Reus en aquella època, i seguia, igual que la resta, l'ideari de Josep Anselm Clavé, en la manera de fer i en el repertori, integrat bàsicament d'obres de Clavé i autors locals.⁶⁴⁸ Sovint acompanyarà l'Orfeó i l'Eco en les trobades claverianes que es feren arreu. El trobem al Festival de Saragossa el 1894 amb les altres tres corals que existien a Reus en aquell moment. Aquest cor fou el tercer (després de l'Eco Republicano i l'Orfeó Reusenc) en rellevància a la ciutat i en durada al llarg del temps.

Al febrer de 1911, igual que van fer altres corals reusenques com el mateix Orfeó Reusenc o l'Eco Republicano, el cor de l'Alba es converteix en un orfeó amb veus mixtes. Però el canvi durà poc temps, ja que el mateix any l'entitat i la coral van desaparèixer.⁶⁴⁹

Sis anys després del naixement del cor Eco Republicano, del qual hem parlat en l'apartat anterior, naixerà a la ciutat una altra coral d'ideologia similar a imitació de l'Eco: el cor del Centro Federal, del qual era director en Jaume Prats. S'instal·là al carrer de les Galanes n. 4. El 6 de maig de 1894 es fa l'acte d'inauguració com a

⁶⁴⁷ *Diario de Reus*, 21 de maig de 1893, pàg. 2.

⁶⁴⁸ Per exemple, en un concert realitzat per la coral al seu estatge social el van interpretar *Los Pescadors* i *Las Galas del Cinca* de Clavé i *La Donsella de la costa* [sic] de Bartomeus.

⁶⁴⁹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg.154.

Sociedad Coral del Centro Federal.⁶⁵⁰ I també la presentació del penó de l'entitat. A més, estrenarà una obra per a l'ocasió. Es tracta d'una jota titulada "Visita a Zaragoza".⁶⁵¹ Tot i ésser un cor més modest que l'Eco Republicano, es desplaçarà a Saragossa, juntament amb els cors d'El Alba, l'Orfeó Reusenc i l'Eco Republicano al Certamen dels Cors de Clavé dut a terme el 1894 i que hem comentat anteriorment. El trobem també en actuacions més modestes a la ciutat de Reus, per exemple les que feia en cafès de la ciutat, especialment al cafè Padrós. Un exemple fou el que dugué a terme el 15 de maig de 1895 amb el següent programa: *El negro Cimarrón, Al mar i Las galas del Cinca*.

Al març de 1900 apareix a Reus una altra coral de curta vida, dins la societat Círcol Artístich Català. La manca de documentació existent, en part per la seva escassa vida d'aquesta entitat, no ens permet saber-ne més dades.⁶⁵²

A l'agost de 1908 apareixia en escena l'Orfeó Catalunya, un cor mixt amb tres seccions, creat en el si de l'associació Foment Republicà Nacionalista. El consell directiu de la coral en el moment de la seva fundació era el següent: president Sebastià Massó; vicepresident Augusto Padrós; tresorer Ramón Jordana; vocal 1r Juan Amiel; vocal 2n Eduard Recasens; secretari 1r Francesc Magriñà; secretari 2n J. Roca Jové; bibliotecari Genaro Romero.⁶⁵³ Tindrà una vida breu, però no tan efímera com el cor del Círcol Artístich Català. El 1910 el dirigeix el Mtre. Piqué. El seu programa acostumava a basar-se principalment en clàssics i autors catalans, com podem veure en aquest exemple del concert que van oferir en els salons de Foment el 24 d'abril de 1910:

⁶⁵⁰ *Las Circunstancias*, 6 de maig de 1894. Ja hem comentat abans que els republicans veien amb bons ulls l'establiment de corals en les seves entitats per tot el que comportava pel que fa a la relació entre els associats i com a eina adoctrinadora i propagandística. En aquest cas segurament s'hi afegeix l'èxit obtingut en certàmens i concursos de la coral El Eco Republicano.

⁶⁵¹ *Las Circunstancias*, 5 de maig de 1894, pàg. 2.

⁶⁵² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol.9, pàg. 206.

⁶⁵³ *Diario de Reus*, 13 d'agost de 1908, i *Las Circunstancias*, 13 d'agost de 1908. També FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg. 33.

Primera parte: Tinch pó! [sic], El Pomeró.-Narcisa Freixas; Fochs-Follets, Obriu que volém entrar, Els mals companys J.B.Lambert, Sota del Olm [sic],-Morera; Salut als cantors.-Thomas (por las tres secciones).

Segunda parte: .-La Birondó.-J.B.Lambert; La Verge Bressant.-César Franh [sic], (por la secció de señoritas). El Rossinyol.-Mendelssohn; El Mestre.-Gelabert.-La cançó de faper [sic] (sardana).-Cassademont; La patria nova con acompanyamiento de orquesta.-Grieg (por las tres secciones).⁶⁵⁴

El mateix any, al mes de maig, anuncia un concurs per compondre la partitura de l'himne en honor al seu estendard. Anunciaven un premi de 100 pessetes i entre el jurat hi havia noms tan importants com Lluís Millet o Domingo Mas i Serracant. Malauradament, la coral va desaparèixer abans que el concurs es pogués dur a terme.

Finalment cal esmentar també la coral del Orfeó del Centre de Lectura, nascuda el 1913 sota la direcció de Fructuós Piquè Salvat, per substituir l' Orfeó Reusenc que havia abandonat l' entitat el 1908. Constava de més de 100 integrants dividits en tres seccions d' homes dones i nens i era un orfeó a l' estil de l' Orfeó català, amb un repertori integrat fonamentalment per harmonitzacions de cançons tradicionals catalanes. Va fer el seu primer concert el 16 de febrer de 1913 al teatre del Centre de Lectura.⁶⁵⁵ Tenim notícies puntuals de certa activitat de la coral al llarg dels anys 1913 i 1914 però el 1915 se li perd la pista en premsa, i degut a la falta d'altra documentació que indiqui activitat concertística, pensem que es deuria dissoldre.⁶⁵⁶

⁶⁵⁴ *Diario de Reus*, 24 d'abril de 1910, pàg.2

⁶⁵⁵ *Diario de Reus: de avisos y noticias Año LIV Número 40*, 16 de febrer de 1913, pàg.2 i també *Diario de Reus: de avisos y noticias Año LIV Número 41*, 18 de febrer de 1913, pàg.2

⁶⁵⁶ *Diario de Reus : de avisos y noticias: Año LIV Número 178 - 1913 agosto 3 ; Las Circunstancias : Diario Republicano Gubernamental. Año XL Número 174 - 29 de juliol de 1913, pàg.3 i Las Circunstancias : Diario Republicano Gubernamental. Año XL Número 176 - 31 de juliol de 1913 ,pàg.3*

Il·lustració 28: L'Orfeó del Centre de Lectura en el seu primer concert, realitzat el 16 de febrer de 1913. (Biblioteca del Centre de Lectura).

1.6.5.1 Els Jardins d'Euterpe

Animats per l'èxit de la Secció Coral del Centre de Lectura, i seguint els passos del que passava en altres indrets, no és d'estranyar que ben aviat entre ells sorgís la idea de construir uns jardins per fer les actuacions del cor amb l'orquestra a l'aire lliure, especialment els mesos de primavera i estiu, a imitació dels Jardins d'Euterpe que hi havia a Barcelona, empresa que Clavé i els seus col·laboradors havien obert el 5 de juliol de 1857.⁶⁵⁷ Un dels impulsors i l'ànima d'aquest projecte fou Josep Joan Sociats, que exercí com a director del cor, i que era un notari provinent de Barcelona, tot i que de pares reusencs. Sociats, tot i que va passar la seva infantesa i joventut primerenca a la ciutat de Reus, visqué uns quants anys a Barcelona, d'on no feia gaire que havia arribat i coneixia molt bé Clavé i la seva obra.⁶⁵⁸ Entusiasmats per les corals obreres de Clavé, decidí que calia implantar-ne una a Reus i fou ell un dels promotors del cor del Centre de Lectura. Per això, no és d'estranyar que promogués la creació d'aquests jardins. D'ell fou la iniciativa de crear aquest espai destinat en els seus inicis a la música coral i que ell havia pensat especialment per a la Secció Coral del Centre de Lectura, com assenyalen els testimonis de l'època: "Lo pensament iniciador del Euterpe's deu al senyor Joseph Joan Sociats, hu dels bons patricis que ha tingut Reus en la segona mitat de aquest sigle".⁶⁵⁹

⁶⁵⁷ CARBONELL I GUBERNA, Jaume: *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*, Cabrera de Mar, Galerada, 2000, pàg.138.

⁶⁵⁸ ANGUERA, Pere: *El Centre de Lectura de Reus*, op.cit., pàg. 38.

⁶⁵⁹ GÜELL I MERCADER, Josep: *Cosas de Reus: (Recorts d'un jove que ja no ho es)*, Reus, Impr. Eduard Navas, 1900, pàg.76, vegeu també *El Eco del Centro de Lectura*, segona època, any 1 n. 25: "Felicitamos por ello a la empresa constructora y con especial à su activo director D. José Juan Sociats, á quien se debe el pensamiento de la fundacion de aquel sitio de recreo".

Un cop inaugurats, els jardins tingueren una importància cabdal per a la vida dels reusencs:

*El Euterpe, hoy en día se ha hecho en esta ciudad el centro de reunión de todas las personas de buen gusto, y nos place de esta manera y sin distinción de clases se proteja el sostén de un establecimiento que honra sobremanera a Reus.*⁶⁶⁰

*El favor que ha gozado desde su inauguración las veladas musicales y conciertos de Euterpe, va en aumento y los aficionados a estos espectáculos que allí acuden, notan con gusto la grande popularidad y fama que han adquirido entre todas las clases; no siendo raro ya, ver a muchos forasteros que difieren su partida, o a otros que vienen de intento de otras poblaciones enlazadas con esta por los ferrocarriles y carreteras para asistir a estas funciones.*⁶⁶¹

En aquella època els jardins representaven un esforç considerable de treball conjunt i de constància i laboriositat per part de la classe obrera i mitjana reusenca. Tal com ens diu Miquel Serra i Gras, “els pobles sempre han crescut gràcies a l’esforç de tots els seus fills”.⁶⁶²

El 21 de novembre de 1861 la Junta de Govern del centre decideix aprovar la construcció dels jardins. Es pensa organitzar un ball per recaptar diners però la proposta és refusada, ja que el reglament del Centre ho prohibeix. Aleshores sorgeix la idea d’emetre accions per finançar les despeses del projecte.

El mateix dia es publica a la premsa la notícia de l’adquisició dels jardins:

Cunde de público la voz de que la sección de coros del “Centro de lectura” cuyo digno director es el señor don José Juan Sociats, tiene adquirido un campo contiguo al paseo de Seminarios, al objeto de construir un sitio de recreo donde poder dar funciones

⁶⁶⁰ *Diario de Reus*, 15 juliol de 1862.

⁶⁶¹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 1, pàg.142.

⁶⁶² SERRA I GRAS, Miquel: *Reus, qui t’ha vist i qui et veu*. Reus, Miquel Serra i Gras, editor, 1996, pàg.133.

*musicales campestres, à imitación de las tan celebradas del popular Clavé en el Euterpe de Barcelona.*⁶⁶³

El 20 de febrer de 1862 la Junta decideix comprar la quarta part de l'emissió per repartir-la entre els seus integrants, els quals renuncien tots als beneficis a què tenen dret.⁶⁶⁴ Una altra part de les accions es va distribuir entre els membres de la secció coral a canvi que actuessin de franc en les actuacions que fessin sota la tutela del Centre de Lectura i als Jardins d'Euterpe.⁶⁶⁵

Així doncs, Josep Joan Sociats, ajudat per un grup d'amics i aficionats a la música, va començar fent una companyia per accions per recaptar fons. Se subscripiren les accions, el valor de les quals no queda del tot clar, tot i que Güell i Mercader parla de "sis o vuit mil duros".⁶⁶⁶ De seguida es posaren a treballar en el projecte. Com diu Güell i Mercader:

A las taulas del "Centre" y [sic] per escriptors y artistas, socis del mateix, se ideá y dibuixá'l plano [sic] dels Jardins,sala de ball y concerts y chalet ó casa per café y restaurant del Euterpe. No fou necessari arquitecte, é inútil es dir que, precisament per no fiar ni'l plan ni l'execució á algú dels técnichs que, estarrufats ab lo títul de la Academia de Sant Fernando,llavors patíam á Reus,l'obra en lo que tenía de art, resultà verament original y bella.⁶⁶⁷

⁶⁶³ *Diario de Reus*, 22 de novembre de 1861, pàg.1.

⁶⁶⁴ ANGUERA, Pere, *ib.*

⁶⁶⁵ GÜELL I MERCADER,Josep: *Cosas de Reus: (Recorts d'un jove que ja no ho es)*, Reus, Impr. Eduard Navas,1900, pàg.76.

⁶⁶⁶ A l'acta de la reunió de la Junta del 20 de febrer es parla d'un valor d'uns quaranta duros en total per la quarta part de les accions. Miquel Serra i Gras parla d'una subscripció per unes 40.000 pessetes. El valor donat per Serra i Gras i Güell i Mercader és molt més raonable. Vegeu: GÜELL I MERCADER, Josep: *ib.*, SERRA I GRAS, Miquel: *op.cit.*, pàg.135; i ANGUERA, PERE: *op. cit.* pàg. 38.

⁶⁶⁷ GÜELL I MERCADER, Josep: *ib.*

Pel que fa als operaris i artesans que hi van treballar, es va procurar que tots fossin reusencs i socis del Centre.

La direcció de les obres i la part artística va córrer a càrrec de Josep Tapiró. Ell fou qui dissenyà el local. Es convidà Josep Anselm Clavé a una visita a Reus per supervisar la construcció dels Jardins. Clavé arriba a Reus el 16 de febrer de 1862, provinent de Tarragona, on havia estat els dies anteriors, acompanyat de Josep Joan Sociats, director del cor del Centre de Lectura. Els esperaven a l'estació els membres de la Junta del Centre amb més coneixement del projecte dels Jardins d'Euterpe i una comissió del cor del Centre de Lectura que en arribar a l'estació els va oferir un concert. Clavé es va allotjar a casa de Josep Joan Sociats⁶⁶⁸ i durant la seva estada a la ciutat de Reus rebé nombroses atencions, concerts i recepcions de tota mena per part de les entitats reusenques, però especialment de les musicals, com el concert que li oferiren els membres del cor del Centre de Lectura a la sortida del Teatre Principal de Reus, on van interpretar *Las Galas del Cinca*,⁶⁶⁹ o el concert a casa del Sr. Soulère per part del cor de la societat La Floresta, i també el que li van oferir el dijous 20 de febrer al Gran Salón Filarmónico els cors i músics dirigits per Olivo Oliva i Victorino Agustí. Se li van oferir les simfonies de *La Represalia* i *Marta*, i diverses peces corejades. Després de passar uns quants dies a Reus, Clavé torna cap a Barcelona al matí del 21 de febrer de 1862.⁶⁷⁰ S'esperava que Clavé tornés a Reus per inaugurar els jardins al mes de maig. Però les característiques de les obres i els problemes econòmics van fer que les obres s'endarrerissin. No s'inauguraren els jardins ni la temporada fins al juny, i, tot i així, la inauguració es va fer amb bona part de les edificacions dels jardins a mig fer. Josep Tapiró, que estava amoïnat per aquest fet, no se'n pot estar de comentar-ho en una carta que escriu al seu bon amic Claudio de Lorenzale, de qui havia estat deixeble:

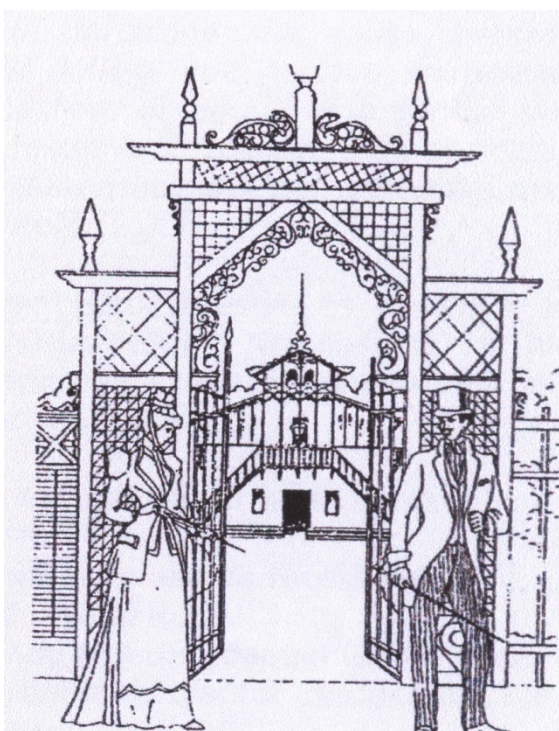
⁶⁶⁸ *Diario de Reus*, 16 de febrer de 1862, pàgs.1 i 3.

⁶⁶⁹ *Diario de Reus*, 18 de febrer de 1862, pàg. 1.

⁶⁷⁰ Sembla que de camí a Barcelona s'aturà a Vilafranca, on ja l'esperaven per homenatjar-lo. *Diario de Reus*, 22 de febrer de 1862, pàg. 1.

Lo que siento que van (a) inaugurar [sic] una cosa medio concluida, ya veo que la cuestión[sic] es tocar dinero para concluir lo demas. Lo único que habra [sic] acabado será el salon circular.⁶⁷¹

També la premsa corrobora aquest fet. *Diario de Reus*, en parlar de la inauguració dels jardins, també comenta que "Mas [sic] que de los jardines, la inauguración se hizo del salón circular puesto que todo lo demás está a medio concluir; y si bien por los planos y dibujos puede formarse una idea de lo que será, no es posible aún juzgar de su completo efecto hasta que esté terminado"⁶⁷².

Il·lustració 29: Entrada dels Jardins d'Euterpe.

⁶⁷¹ Carta de Josep Tapiró a Claudio Lorenzale, 13 de juny de 1862. Arxiu Històric Comarcal de Reus. (Vegeu annex 1).

⁶⁷² *Diario de Reus*, 17 de juny de 1862, pàg. 2.

Sabem que aquests jardins eren molt similars als Jardins d'Euterpe que hi havia a Barcelona. Dels Jardins d'Euterpe reusencs, actualment només conservem els dibuixos d'alguns elements que Tapiró va fer en la seva carta a Lorenzale i també alguna descripció detallada que ens proporciona la premsa de l'època i algun dels seus coetanis.⁶⁷³ Aquesta és la descripció que se'n fa pocs dies després de la seva inauguració al *Diario de Reus*:

En todo ha presidido el gusto mas exquisito, la propiedad artística mas envidiable y un lujo que casi peca de excesivo para una obra de esta clase. Generalmente en los establecimientos campestres no se emplea sino la caña entrelazada y sostenida á trechos por postes de desaliñada madera. Aqui [sic] se ha puesto la pared interior del salon [sic] toda de este material; pulimentado hasta con esmero y pintado á imitación del doradillo.

La arquitectura, que se a(s)emeja [sic] mucho mucho [sic] á la Greco-Romana, esta[sic] bien entendida y produce un efecto bellissimo.

Mide el salon [sic] 168 palmos de diámetro y contiene 16 arcos grandes cerrados por una barandilla y adornados en su parte superior por pabellones de tela encarnada de un dibujo muy nuevo y acertado, colgando del centro y en forma de lámpara un vaso o cesta de flores. Alternados con dichos a(r)cos grandes, hay 16 de pequeños que cobijan otros tantos hermosos jarros de flores los cuales descansan sobre esbeltos pedestales. En su parte superior presentan un octógono de cuya base arranca un candelabro de 3 mecheros que alumbra á la vez el salon [sic] y la espaciosa galeria [sic] que lo circuye.

Hay tres grandes puertas de entrada, y á cada lado de la principal, que mira al paseo de Seminarios, dos arcos que también cobijan pedestales de mayores dimensiones que los interiores, sosteniendo dos magníficos vasos griegos de tan bella forma como primorosamente trabajados. En el fondo del salon [sic] aparece el sitio para la orquesta y los coros, formando una gradería [sic] espaciosa, adornada en su interior por arcos de follage [sic] y flores. En el centro y sobre dos gradas llenas de macetas y arbustos, se eleva una robusta pero esbelta entena coronada de una cúpula, desde la cual baja a sujetarse en las paredes, el grande toldo cuyo coste es de unos catorce mil reales.

⁶⁷³ GÜELL I MERCADER, Josep: *op. cit.*, pàg.77 i 78. Vegeu també FORT, Jaime, *op. cit.*, vol.1, pàg. 315-318.

*El conjunto de este salón produce un efecto encantador. Todo está bien entendido y ejecutado con admirable gusto y perfección. El alumbrado es abundante y distribuido con el mayor acierto. La decoración, elegante y esbelta hasta lo sumo, respira cierta coquetería que embelesa.*⁶⁷⁴

Un altre artista reusenc resident a Barcelona, l'escultor Joan Roig i Soler, va voler participar en la decoració dels jardins oferint algunes escultures per decorar-lo. Güell i Mercader⁶⁷⁵ i Miquel Serra⁶⁷⁶ ens ho expliquen detalladament. Vegem la descripció que ens en fa aquest darrer:

Els jardins tenien grans alberedes i a la placeta que donava accés al saló i [sic] figurava l'estàtua d'Euterpe, obsequi del gran escultor reusenc Roig i Soler, resident a Barcelona. La musa estava representada per una jove de gran bellesa que portava sobre els polsos una corona de llorer i flors; estava asseguda amb actitud de voler tocar la flauta, i la seva cara revelava la manera més perfecta de l'inspiració; els quatre angles estaven ocupats per altres figures també ofrenades pel mateix senyor Roig.⁶⁷⁷

Aquestes quatre figures eren les muses Cal·líope, Melpomene, Erato i Clio.⁶⁷⁸

El dia de la inauguració només estava feta i a lloc l'estàtua de la musa Euterpe, com ens indica la premsa. Mancaven encara les quatre escultures de les cantonades:

*La estatua que representa a la Musa Euterpe está siendo objeto de los más justos elogios por parte de los profanos y de los inteligentes [...] obra de don Juan Roig. [...] Esperamos con ansiedad las otras cuatro estatuas representando las bellas artes, las cuales deben decorar la plazoleta, que hay entre la espaciosa plaza ovalada y el salón circular.*⁶⁷⁹

⁶⁷⁴ *Diario de Reus, op. cit.*

⁶⁷⁵ GÜELL I MERCADER, Josep: *op. cit.*, pàg. 77.

⁶⁷⁶ SERRA I GRAS, Miquel: *op. cit.*, pàg.133-139.

⁶⁷⁷ SERRA I GRAS, Miquel: *ib.*

⁶⁷⁸ Les escultures de les muses van anar a parar al Restaurant Fonda de París del carrer Monterols quan es van desmantellar els jardins. Vegeu FORT, Jaime, *op. cit.*, vol. 4, pàg. 325.

L'edifici del cafè tampoc estava acabat per a la inauguració, però ja va funcionar. Els testimonis de l'època diuen que per aquesta raó el nombre de taules era insuficient pel nombre de gent que va visitar els jardins aquell dia, però malgrat això s'hi ofería un bon servei.⁶⁸⁰

Així doncs, el 14 de juny de 1862, tingué lloc la inauguració dels jardins, ubicats a l'aleshores anomenat Paseo de Seminarios (actual Passeig Mata). A la inauguració hi acudeixen diverses personalitats, destacà la intervenció del Mtre. Clavé amb una secció de la coral que ell dirigia, juntament amb la coral del Centre de Lectura dirigida pel mestre Josep Joan Sociats. El programa del dia de la inauguració fou extensament difós i repartit per Reus i la comarca; per aquesta raó, el dia de la inauguració es féu un ple extraordinari amb públic vingut d'arreu. Es va habilitar un tren especial des de Tarragona tant per anar com per tornar, per al públic que venia des d'aquella ciutat. Com que els dies de festa venia molta gent de Tarragona i comarques, es va continuar oferint el servei d'un tren que arribava trenta minuts abans de començar i marxava en acabar, trenta minuts després.

El concert inaugural se celebrà a dos quarts de nou del vespre. Es va preveure un segon concert a dos quarts de vuit del matí del dia 15 de juny i un ball pel mateix dia a les cinc de la tarda, en què també hi participen el cor del Centre de Lectura i l'orquestra. Com hem comentat anteriorment, en el concert inaugural a més del cor del Centre de Lectura hi intervé una secció del cor Euterpe de Barcelona, que fa en total un cos coral de setanta individus, tots dirigits pel mestre Josep Anselm Clavé. Els acompanyava l'orquestra del Centre de Lectura integrada per trenta individus dirigida per Josep Moliné.⁶⁸¹

⁶⁷⁹ *Diario de Reus*, 12 juny de 1862, pàg. 2.

⁶⁸⁰ *Diario de Reus*, 17 juny de 1862, pàg. 2.

⁶⁸¹ GÜELL I MERCADER, Josep: *op. cit.*, pàg. 78.

El concert es va obrir amb la interpretació conjunta dels dos cors i l'orquestra de la *Invocació a Euterpe* de Clavé. Tot seguint les obres que es van interpretar foren les següents: la simfonia de l'òpera *Lucrecia Borgia* de Donizetti, per part de l'orquestra; *Les flors de maig*, de Clavé a veus soles, la introducció de la sarsuela *El Valle de Andorra*, de Gaztambide, per l'orquestra, el cor Euterpe va cantar *De bon matí*, de Clavé i van posar punt final a la primera part del concert totes dues societats corals cantant *Las Galas del Cinca*, també de Clavé.

La segona part del concert es va obrir amb la simfonia de l'òpera *Guillem Tell*, de Rossini interpretada per l'orquestra i continuà amb *Lo Somni d'una verge* de Clavé cantat pels dos cors; el duet de tiple i baríton de l'òpera *Il Trovatore*, de Verdi interpretat per l'orquestra; *Los pescadors*, de Clavé canta pel cor Euterpe i la interpretació per ambdues societats corals de *Los nets dels Almugàvers* també de Clavé.

A part del mateix Josep Anselm Clavé i Josep Moliner, assisteixen a la inauguració personalitats provinents de Barcelona i d'arreu de Catalunya com el governador de la província, els escriptors Víctor Balaguer i Ceferino Tresserra, l'escriptor i editor Salvador Manero.⁶⁸² Així ens explica Jaime Fort com van arribar aquests personatges il·lustres a la nostra ciutat:

*Víctor Balaguer llegó a Reus en el coche diligencia; Clavé con su cuerpo de coros, realizaron el viaje en un mal velero desembarcando en Tarragona, llegando a Reus en el F. C., siendo recibido por las primeras autoridades y las secciones corales del Centro de Lectura, Floresta, Salón Filarmónico, Lonja, y Tivoli, a más de la banda de música del Sr. Homs.*⁶⁸³

Com era d'esperar, el concert inaugural va generar molta expectativa entre el públic i això quedà reflectit en la premsa de l'època. La premsa fou especialment crítica

⁶⁸² *Diario de Reus, op. cit.*

⁶⁸³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol.4, pàg. 322.

amb l'orquestra, tot i haver entès que duia poc temps de funcionament, i l'esperona a aprofitar l'ocasió per anar millorant:

El programa de la función inaugural estaba compuesto de algunas de las mejores composiciones que el orfeón catalán, debe al fecundo númen del vate popular, alternadas con varias piezas ejecutadas por la orquesta sola. Bajo la inteligente batuta del señor Moliné hicieron los músicos que dirige nuestro compatriota señor Homs, lo que no podía esperar el, atendido el corto tiempo que cuenta la formación de esta orquesta y las dificultades con que lucha su director para encontrar buenos profesores. No obstante, si en algunas piezas y especialmente en la sinfonía del Guillermo se notó poca robustez de instrumentación y escasez de instrumentos de cuerda, en cambio, en otras de menor empeño, resultaron los adelantos que se consiguen con estudio y fueron aplaudidos con justicia por el ajuste y colorido con que se ejecutaron. Creemos que los conciertos del Euterpe serán poderoso estímulo y grande medio para que la orquesta del Sr. Homs se complete y perfeccione.

Las composiciones vocales fueron desempeñadas por los coros del señor Clavé y los del Centro de Lectura con una precisión y ajuste admirables. [...]

La concurrencia aplaudió extraordinariamente todas las piezas y pidió la repetición de la "De bon matí" y "Els Pescadors", las cuales no se habían oído en esta ciudad. Si en la primera campean los conceptos tan bellos como característicos del canto popular, en la segunda parece que el Sr. Clavé hizo gala de un tinte altamente filosófico que traslada el sentimiento del oyente al objeto de la composición, y le cautiva con la originalidad de sus acertados matices.⁶⁸⁴

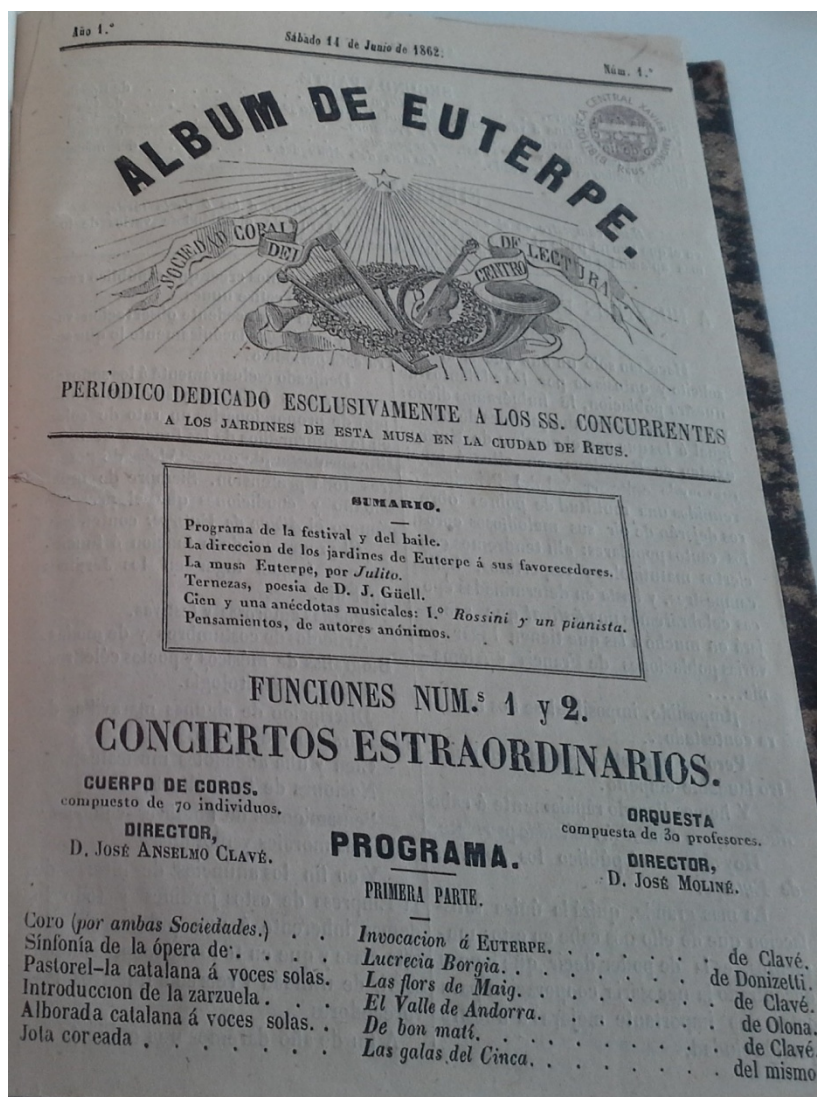
Igual com es feia en els Jardins d'Euterpe de Barcelona, en els reusencs també es reparteix als assistents un fulletó de quatre pàgines i que duia per títol *Álbum de Euterpe*. A més del programa del concert, incloïa poemes, escrits literaris i articles diversos. D'aquesta manera durant les pauses el públic assistent s'entretenia llegint-lo. Així ho anuncien en el primer número de la publicació:

Siempre de igual tamaño y condiciones que el presente número el Album de Euterpe contendrá: El programa de la función o funciones que tengan lugar en los jardines aquel día. Poesías amorosas y festivas. Artículos de costumbres y modas. Biografías

⁶⁸⁴ *Diario de Reus, op.cit.*

de músicos y poetas célebres. Pasages [sic] de mitología. Discripción [sic] de algunas maravillas de la naturaleza y del arte. Cien y una anécdotas musicales. Nociones de floricultura. Pensamientos de hombres célebres y máximas morales y filosóficas. Y en fin los anuncios de interés de la Empresa [sic] de estos jardines y todo lo demás inherente á una publicación de esta clase.⁶⁸⁵

Güell i Mercader hi consta com a responsable de tot el que no està signat; l'editor és Josep J. Sociats, i la revista era impresa a la impremta del Centre de Josep Macip.

Il·lustració 24: Primer número de l' Àlbum de Euterpe

⁶⁸⁵ *Àlbum de Euterpe*, any 1, núm. 1, 14 de juny de 1862.

La revista va tenir tres èpoques: la primera època del n. 1 publicat el 14 de juny de 1862 fins al n. 17, del 12 d'octubre de 1862. La segona temporada comença el 14 de juny de 1863, aleshores el secretari de redacció és J. J. Sociats. El dia de Sant Pere s'hi adjunta com a suplement la lletra de "Lo Campanar de Reus", ja que s'hi estrenà en motiu de la Festa Major, amb lletra d'Antoni de Bofarull i música de Joan Sarriols. Aquesta segona etapa es tanca amb el n. 15 publicat el 8 d'octubre de 1863, que anuncia una sessió en honor de Salustiano de Olózaga.⁶⁸⁶ La tercera temporada s'enceta el 26 de maig de 1864 i es tancarà el 4 de setembre de 1864. Un cop finalitzada aquesta temporada deixà de publicar-se.

Inicialment els espectacles als jardins es classificaven en concert matinals, que es feien a dos quarts de set o les set del matí —seguint la idea dels que Clavé havia realitzat a Barcelona en els seus Jardins d'Euterpe— i els concerts de vespre, en els quals *"la numerosa Sección Coral del «Centro» junto con la orquesta de la misma, compuesta de 30 ó más profesores, alternará los bellísimos y populares cantos de don José Anselmo Clavé, con otros escogidos de óperas y zarzuelas"*.⁶⁸⁷

A més, es preveia fer balls de tarda i nit al saló principal, on també havia d'intervenir el cor del Centre de Lectura i l'orquestra. A més, s'anunciava que *"Se darán también Veladas Musicales, al aire libre.[...] En el transcurso del año las habrá extraordinarias, con iluminaciones a «giorno» y a la «veneciana» y espectáculos de fuegos artificiales."*⁶⁸⁸

Per tal de deixar clar que es vetllarà per l'ordre i la decència i el bon ambient en els jardins s'anuncia la creació d'una Junta de vigilància que:

además de procurar todo cuanto pueda contribuir al adorno y aseo de los Jardines, velará muy especialmente, hasta con rigorismo, para impedir la entrada a las funciones

⁶⁸⁶ ANGUERA, Pere: *op.cit.*, pàg. 40-41.

⁶⁸⁷ FORT, Jaume: *op. cit.*, vol. 2, pàg.310 a 325.

⁶⁸⁸ FORT, Jaume: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 311.

a toda persona que por su conducta moral, acciones o palabras se considere indigna de alternar con la buena sociedad, culta y morigerada.

Tampoco se permitirá la entrada a los que no se presenten con traje decente propio de tal sitio ⁶⁸⁹

Pel que fa al període d'obertura dels jardins, acostumava a ser de cara al bon temps, de primavera a tardor. Als voltants del mes de maig s'obria al públic i restava obert fins al mes d'octubre.

1.6.5.2 La programació de l'Euterpe

Des d'un principi els jardins s'havien dissenyat per fer-hi les actuacions del cor del Centre de Lectura i l'orquestra que l'acompanyava (sovint formada per elements dels Regiments establerts a la ciutat). Pel que fa a la programació, era previst oferir un repertori basat sobretot en l'obra de Josep Anselm Clavé a més de fragments de les òperes i sarsueles més populars. Més endavant, amb el tancament del Centre de Lectura i tot el que va comportar, veurem com va canviant el tipus d'espectacle que s'hi oferia i s'hi farà teatre, sarsuela i fins i tot espectacles de circ.

Pel que fa als concerts matinals, a diferència de Barcelona, a Reus se'n feren pocs durant els anys de vida dels jardins. Se n'acostumaven a fer en motiu de la Festa Major de Sant Pere i en poques ocasions més. El tipus de concert més habitual fou el balls concert de vespre, que constava de dues o tres parts (amb focs artificials o de vegades actuacions gimnàstiques o de circ); generalment la primera part era concert i la segona o tercera part era ball. Quan hi havia focs artificials la segona part podia ser focs artificials o sovint la interpretació d'*Els néts dels almogàvers* de Clavé amb efectes pirotècnics.

Els autors i les obres interpretats s'acostumaven a repetir sovint, especialment durant la mateixa temporada, fins al punt que alguns d'ells eren sobradament

⁶⁸⁹ FORT, Jaume: *op. cit.*, vol. 2, pàg. 312.

coneguts pel públic com demostra el fet que de vegades en els programes no n'indicaven l'autor o només en posaven les inicials. A més, quan una obra o autor era nou ho recalaven en el programa, i ho indicaven precisament amb la paraula *nou*. Normalment no calia indicar qui interpretaria les obres, ja que sempre acostumaven a fer-ho el cor del centre de Lectura i l'orquestra que l'acostumava a acompanyar. Quan variava l'intendent, s'indicava de manera ostentosa com a gran esdeveniment.

Si analitzem amb més detall a programació habitual dels Jardins, se'ns dubte l'autor més interpretat fou Josep Anselm Clavé. De fet, com hem comentat anteriorment, aquest va ser un dels objectius de la construcció dels jardins. En el període comprès entre el 1862 i el 1864, època de publicació de l'àlbum d'Euterpe, les seves obres foren interpretades un total de 202 vegades. El 1862 s'interpretaren les seves obres un total de vegades: *Los néts dels almogàvers* es va cantar un total de 8 vegades el 1862. La seguiren *Las Ninas del Ter* amb 8; *Las Galas del Cinca*, 7; *Lo somni d'una verge*, 7. L'altre autor i l'obra més programada el 1862 foren els Llancers *El príncep* de Berga, un total de 16 vegades durant aquell 1862. Fragments diversos de la sarsuela *La Perla* de Pujadas, 6 vegades. Altres autors com el mateix director del cor del centre de Lectura, Josep Joan Sociats, els valsos de Vidal o les simfonies d'òperes de Rossini també foren interpretades repetidament, tot i que no tan sovint com les que hem esmentat anteriorment.

El 1863 Clavé torna a ser el compositor més interpretat amb un total de 57 vegades, i les obres més cantades van ser *La violeta* amb un total de 7 vegades, *De bon matí*, 6; *Las Galas del Cinca*, 5; *Los néts dels almogàvers*, 6. El segueixen els Oliva, August Oliva amb un total de 6 interpretacions dels llancers *Los catalanes* i 5 de *Los mejicanos* i Oliu Oliva amb *Poutpurri de balls* (4), *La serenata*(polca) 3 vegades, *El valeroso* (Schotisch) 5, i altra música de ball d'aquest compositor que es programava en totes les sessions en què s'oferia ball. Cal tenir en compte que ell mateix dirigia l'orquestra.

El 1864 Clavé és interpretat un total de 42 vegades durant la temporada de maig a setembre, i és *La violeta* i *Los pescadors* les que es van cantar més vegades (un total de 5 vegades cadascuna), seguides d'*El chinito*, *De bon matí* i *Las veladas de Aragón*, interpretades 4 vegades cadascuna al llarg de la temporada. August Oliva i Oliu Oliva són els altres dos compositors més interpretats aquesta temporada. D'August Oliva s'interpreten *Los vinateros* (Rigodó) ,6 vegades; del mestre Oliu Oliva es programa 5 cops *La Adelfa* (Polca) *La Minerva* i *Los Ecos* 3 vegades cadascuna i, en definitiva, no hi ha ball en què no es programi algun o més d'un dels seus ballables. Verdi també es programà almenys 10 vegades en els concerts celebrats als Jardins, les variacions sobre *La Traviata* es van tocar 4 vegades la mateixa temporada, *Il Trovatore*, 3. També es programen *Nabucco* i *Rigoletto*, tot i que menys sovint.

La temporada de 1863

D'entre les funcions de la temporada de l'any 1863 cal destacar-ne quatre:

La primera d'aquestes funcions més rellevants tingué lloc el 28 de juny i es va repetir el dia 29 dia de la Festa Major de Sant Pere, motiu pel qual s'estrena *Lo Campanar de Reus*, amb lletra de Don Antonio de Bofarull i Brocà i música de Juan Sarriols i Porta. Era un cor a veus soles interpretat per la coral que en aquesta ocasió comptava amb 120 cantaires. Juntament amb l'Àlbum d'Euterpe es va regalar un suplement amb la lletra, que era la següent:

Veniu gent forastera

De Tarragona al camp:

De Reus el campanar

Tan prim (sic)

Tan alt

Tan fort

Tan brau

Com ell cap més s' en sap

L'Espanya no en té cap

Cap, cap, cap, cap...

*Mireu-lo bé de cap a peual.
Cap, cap, cap, cap...
Com lo campanar de Reus.*

*La iglesia al coll lo porta-lo poble al mitj lo té:
Son cos als vents destrossa-y'l cap li besa'l cel.
Maravella el Camp!-mirant sa punta,vehent sa creu,
Lo cor s'alegra pensant en Déu,
Sols la águila, que mira-al sol de fit a fit
Pot péndrer per posada-lo seu elevat cim.
Maravella del Camp!-com dalt hi ha l'trono del rey aucell
Sempre mil súbdits cantan prop de ell.*

*En nostres goigs i penas-son cor sempre hi pren part;
Ell riu quan riu lo poble-si un plora ell vol plorar.
"Ploreu!Ploreu! Ohiu sa veu.Ay mare, a Déu!
Ja es mort! Fill meu!-Ploreu!Ploreu!
Mes fora penas:no olpreu,no-que tothom te alegría,
Perque demá es lo dia,-lo dia de S.Pere,festa major.*

*Ay,ay que'l sol s'amaga-quan negra's posa'l cel!
Ay,ay que' tro s'acosta! –San Marc, gardeunos d'ell!
Ja pot bramar-la tempstat,-que'l campanar
La ha dispersat-Si als espetechs-parla'l batall,
Trons i llampechs-passan avall.
Maravella del Camp!
(a)parte'l bronzo al llamp d'aquí ,que l'arc aguayta de San Martí*

*Ay,ay que ja s'acostan-tiránicas legions!
Ay,que'l canó l'apunta-bramant ab veu de tro!
Poch fereixen-al campanar;
Rebot la bala-que contra ell vá.
La bomba esclata-que ve furient,
Al crit que ell dóna-de somatent.
Maravella del Camp!
Quan la bandera dalt s'ha lligat,-no hi valen bombes.
Reus ha guanyat!
Es del gegant la vista-tan fina y penetrant.*

*Que als mes apartats límits-arriba a dominar
Quaranta pobles-ab son ull véu,
De nou hermanitas-la santa creu,
Dinou montanyes-castells sens fi,
L'Ebre absas bocas-y'l Francolí.
Maravella del Camp!
Com s'avensada, guardan al vol La Mola, Prades y l'Albiol*

*Veniu, de Reus las noyas-veniu al rededor
Delmes fiel testimoni-del vostre pur amor.
Quan a casarse-la noya vá,
Lo cor li alegre-lo campanar:
Sota de ell troban-totas espós...
Cantau, donchs, noyas,-al lloc dítxós;
Maravella del Camp!
Benehit sias de cap apeus,-del cor alivio i gloria de Reus
Veniu gent forastera, etc.⁶⁹⁰*

Sembla que l'anunci que s'estrenaria Lo Campanar de Reus amb motiu de la Festa Major de Sant Pere, va atraure molt oients de la comarca i "mereció los honores de la repetición, siendo ambas veces estrepitosamente aplaudida por el público que oyó con gusto el canto imitativo de las campanas, tan felizmente expresado por el señor Sariols".⁶⁹¹ Sariols era present a l'estrena de l'obra i el públic el va fer pujar a l'escenari per aplaudir-lo. L'autor de la lletra no era entre els assistents, per això el cronista diu que "el público sintió no se hallase presente el Sr. Bofarull para tributarle igual demostración".

Atès l'èxit de les funcions, es va repetir la programació d'aquesta peça en l'homenatge a Clavé celebrat uns dies més tard i també en la festa major de l'any següent.

⁶⁹⁰ *Àlbum de Euterpe*, any 2, núm. 3, 28 i 29 de juny de 1863.

⁶⁹¹ FORT, Jaime: *op.cit.*, vol. 3, pàg. 142 i 143.

El 19 de juliol de 1863 es fa una funció en honor a Josep Anselm Clavé, aprofitant la seva visita a la ciutat en motiu de nomenar-lo soci d'honor del Centre de Lectura. L'homenatge començà amb un espectacle d'exercicis gimnàstics i acrobàtics a càrrec de la companyia dels germans Serrate en la primera part. A continuació es va poder gaudir de diversos jocs de focs artificials en diversos punts dels Jardins i a la casa suïssa a càrrec del pirotècnic Josep Arbós. Tot seguit es féu el concert, a càrrec del cor del Centre de Lectura i l'orquestra habitual amb trenta músics, al Saló Circular, i on es va tornar a interpretar Lo Campanar de Reus, de Juan Sariols a més de la Marxa de l'òpera Il profeta de Meyerbeer, per part de l'orquestra i Los nets dels Almugàvers, de Clavé, amb efectes especials que simulaven els trets i altres sons, i imitaven una gran batalla. El punt i final el va posar el ball, en què es va poder sentir La verbena de San Juan, de Clavé; l'Schottisch El valeroso, d'O. Oliva, els llancers Los mejicanos, d'A. Oliva i la polca La Estancada, d'O. Oliva... Tot amb il·luminació a la veneciana.⁶⁹²

Per celebrar la festivitat de Sant Jaume es preparà una concert fora d'abonament amb el següent programa:

Programa-Primera parte-Concierto:

Sinfonia del Belisario, de Donizetti. Idilio catalán a voces solas "La Nina dels ulls blaus", de Clavé. Aria del barítono del "Ernani" de Verdi. Pastorel·la catalana a voces solas "Lo somni de una Verge", de Clavé. Gran coro con acompañamiento de orquesta, "lo pom de Flors", de idem.

Ramillete de fuegos artificiales, por el aplaudido pirotécnico don José arbós(hi ha el programa pirotècnic).

Tercera parte-Baile-Valz coreado "Las galas del Cinca" de Clavé. Rigodón "Las carreras Romanas" de Bosissio (SIC –Crispiniano Bosisio, compositor sobretot de música de ball de l'època). Schottisch "El valeroso", de O.Oliva. Lanceros "los Catalanes" de A. Oliva, Valz final "El Organillo"

Iluminación general a la Veneciana.⁶⁹³

⁶⁹² *Àlbum de Euterpe*, any 2, núm. 6, 19 de juliol de 1863.

⁶⁹³ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg.144.

El concert fou un èxit de públic. La premsa deixa constància que hi hagué un ple absolut per part del públic i no hi cabia ni una agulla.⁶⁹⁴

El 20 de setembre es fa un concert en honor a Emilio Castelar. Güell i Mercader en parla amb especial èmfasi i ho considera un dels més bon records que guarda la ciutat de Reus de l'activitat dels Jardins d'Euterpe⁶⁹⁵. Segons que sembla, Castelar tenia a Reus un gran nombre d'admiradors en tots els estaments socials, però especialment entre els socis del Centre de Lectura i la classe obrera. Les autoritats miraven amb recel aquesta visita per por de revoltes polítiques, però després de molta insistència per part dels admiradors de Castelar autoritzaren la visita a condició de no parlar de política i no emprar la paraula *democràcia*... Així ens ho explica el cronista:

S'escullí l'Euterpe, y s'improvisá una funció extraordinaria, un te a la sala de concerts en cuas taulas se sentaren setcents obrers perteneixents al partit democrátich las familias abonadas á las funciones de Euterpe, ocuparen las galerías entorn de la Sala, y'l poble de Reus en pes, los jardins y'ls passeigs á ells immediats. Governava llavors Espanya'l general O'Donnell [...] Hi havia relativa tolerancia en la expressió pública de las ideas,pero'l dret de reunió no estaba garantit per cap lley: quedaba al arbitre de la autoritat.Teníam llavors á Reus lo corresponén *alcalde Corregidor*, enviat de Madrid: se deya Fernández Cendrera [...] Li demanárem permís per efectuar la reunió: de prompte l'hi semblá cosa grave propensa a desnivelar la máquina social, pero á forsa de prechs [...] després de haver consultat á Madrid, autorisá la festa, a condició però, que el tema del discurs no havia de ser polític, i, sobretot, que no s'havia de pronunciar la paraula *democracia*. En això darrer no transigia.⁶⁹⁶

Per a l'ocasió, Josep Joan Sociats compongué l'himne *A Castelar*. La premsa se'n farà ressò tot clarificant que només se'n lloen les virtuts personals:

*La sección coral de la sociedad "Centro de Lectura", está ensayando un himno coreado y a toda orquesta, que se intitula "A Castelar". Debe ser estrenado en el concierto del próximo domingo en los Jardines de Euterpe, que asistirá aquella eminencia científica, pues para aquel día, como se sabe, le espera en esta ciudad. El himno a que nos referimos se loa únicamente el talento y las virtudes cívicas del señor Castelar: la música es del acreditado compositor maestro de dicha sección coral, don J. José Sociats, y la letra de uno de nuestros compañeros de redacción.*⁶⁹⁷

⁶⁹⁴ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg.146.

⁶⁹⁵ GÜELL I MERCADER, Josep: *op. cit.*, pàg. 82.

⁶⁹⁶ GÜELL I MERCADER, Josep: *ib.*, pàg. 83 a 85.

⁶⁹⁷ *Diario de Reus*, 19 setembre de 1863.

A més de l'esmentat himne, s'hi va poder escoltar la simfonia de l'òpera *La Gazza ladra* de Rossini, una fantasia sobre Motius espanyols de Geavart, la redova "La Violeta" i *Els néts dels Almugavers* de Clavé. Aquesta segona obra amb sorolls que simulaven una batalla real. El punt i final el va posar, com ja era habitual, un ball en què s'interpretaren obres com *La Guajira* de Clavé, *Las Carreras Romanas* de Fornesio, i *El Ruiseñor* i *La Estancada* del director de l'orquestra Olivo Oliva.

La temporada de 1864

Abans de començar la temporada, l'empresa anuncia que "*ha adquirido, como es sabido, unos terrenos para darles mayor extensión y añadir nuevos objetos de diversión y ornato. Desde luego se comprende que la empresa no ha obrado con especulación, y sólo por el deseo de que los jardines se hallen al nivel de los que se hallan contruidos en otras poblaciones de mayor categoría y vecindario*".⁶⁹⁸

El primer concert destacat de la temporada fou el que tingué lloc la nit de Sant Pere. Hi prengueren part les corals del Centre de Lectura i Minerva i l'orquestra de l'Euterpe amb membres de la del l'Ateneu, cosa que feia un total de 120 executants. El programa incloïa dues peces estrella, Lo Campanar de Reus, que ja havia gaudit de força èxit la temporada anterior, i com a novetat Glòria a *España* de Clavé, interpretada també pels 120 músics. A la mitja part es va disparar un castell de focs artificials de la mà del pirotècnic Josep Arbós.⁶⁹⁹

El concert fou tot un èxit si hem de jutjar pel que va publicar la premsa els dies posteriors, així el *Diario de Reus* publica:

Los jardines Euterpe han adquirido ya tal popularidad entre el público, que se consideran las funciones que en ella se dan como la mejor parte de las fiestas que tienen lugar durante el verano. Se calcula que asistieron a la gran función de la noche

⁶⁹⁸ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 3, pàg. 257.

⁶⁹⁹ *Álbum de Euterpe*, 29 de juny de 1864.

*de San Pedro sobre dos mil personas, que no cabian en el espacioso salón y galerías.*⁷⁰⁰

Es féu repetir el *Glória a España*, tot i que la premsa comenta que també van agradar molt al públic les interpretacions de *Lo campanar de Reus* i *Los Pescadors de Clavé*.

La temporada de 1865

El 1865 els Jardins d'Euterpe comencen a perdre l'afluència de gent que havien tingut anys anteriors. Per aquesta raó, a més de diversificar el tipus d'espectacle, l'empresa decideix construir un teatre al costat del saló de ball a més de fer altres reformes.⁷⁰¹ Així ho confirma la premsa de l'època al març d'aquell mateix any :

*la empresa de este establecimiento de recreo [...] supuesto que ha hecho cuanto ha sido posible para presentar las funciones, dignas, variadas y de novedad, actualmente está terminando la parte de adorno y recreativa de los Jardines en la construcción de una gran galería al dorso de la casa suiza, glorietas, pajareras, kioscos, templetas, estatuas, juego de caballetes y columpio, a fin de ofrecer mayores alicientes y diversión a los señores concurrentes. Aparte de esto trata de levantar un teatrillo provisional para que en los días no festivos puedan ejecutarse las piezas catalanas que tanta aceptación han merecido en los sitios de recreo campestres de la capital del principado.*⁷⁰²

El teatre es va inaugurar el dia 3 de juliol. Segons Jaime Fort, era un teatre de reduïdes dimensions pensat per fer representacions de teatre a l'aire lliure.⁷⁰³

D'entre la programació d'aquell any destaquen el concert que el aleshores jove pianista Pablo Barbero va fer com a comiat d'una sèrie de concerts que havia realitzat en diversos indrets de la ciutat als Jardins d'Euterpe.⁷⁰⁴

⁷⁰⁰ *Diario de Reus*, 30 de juny de 1864.

⁷⁰¹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol.3, pàg. 83.

⁷⁰² *Diario de Reus*, 10 de març de 1865, pàg. 2

⁷⁰³ *Diario de Reus*, 5 de juliol de 1865, pàg. 2

⁷⁰⁴ *Diario de Reus*, 16 de març de 1865, pàg. 2.

El dia de Corpus hi actuà el cor del Centre de Lectura acompanyat pel Regiment d'Infanteria de Zamora. A la segona part s'hi van projectar focs artificials i a continuació s'hi va fer un ball amb la intervenció del cor del Centre i l'orquestra.

La temporada de 1866

El 2 de gener de 1866 el general Prim fa un pronunciament fallit per derrocar Isabel II que va provocar el tancament d'algunes entitats progressistes. A Reus es tanquen el Centre de Lectura i la recent creada Tertúlia Progressista. Amb el Centre de Lectura tancat el cor deixa de funcionar i els Jardins d'Euterpe se'n ressenten enormement. Comença el seu deteriorament progressiu fins al seu tancament el 1883. Des d'aquest 1866 passa a ser explotat per diverses empreses privades que hi ofereixen principalment comèdia, òpera o sarsuela.

La primera intervenció que es farà als jardins un cop passa a mans del nou empresari és enderrocar la glorieta que havia donat aixopluc a cors i orquestres. En el seu lloc s'hi situa un escenari on actuen companyies de professionals i afeccionats, sobretot sarsueles i teatre català. Això és tota una declaració d'intencions. El nou empresari té clar quina mena d'espectacle oferirà ben lluny dels ideals que havien motivat la inauguració dels jardins pocs anys abans.

Així ens ho explica Güell i Mercader que ho havia viscut en primera persona:

La sala de concerts y las galerías que la rodejaban, en los derrers anys de l'existència del EUTERPE, sufriren grans mudansas: desapareixé la tribuna destinada á l'orquestra y coros, sen substituïda per l'escenari de un teatre d'istiu. e desfé la Societat fundadora, quedán l'Euterpe en pocas mans: perderen los jardins l'especte poétich que tenían, transformanse en explotació utilitaria. La gent com cal s'allunyá de ells, y l'Euterpe quedá reduhit á un envelat de poble sols concorregut per soldats y criadas.⁷⁰⁵

Al mes de maig, pocs dies abans de començar la temporada, els nous empresaris publiquen en premsa el següent text:

⁷⁰⁵ GÜELL I MERCADER, Josep: *op. cit.*, pàg. 79.

La Empresa abriga la íntima confianza que el distinguido público de esta ciudad quedará complacido al ver las mejoras que en los jardines y en el Teatro se han realizado durante el pasado invierno.

En la próxima temporada habrá dos compañías, una de zarzuela y otra de dramática que actuarán en el Teatro, y además en las grandes festividades que se celebrarán en la época calurosa, se darán funciones verdaderamente extraordinarias, figurando en su programa, grandes conciertos vocales e instrumentales acompañados de numerosa orquesta y Banda Militar, espléndidos espectáculos de fuegos artificiales e iluminaciones “a giorno” de los Jardines; en una palabra, tiene la Empresa el convencimiento de que el público apetece “novedad” y “variedad” en las diversiones que se le ofrecen.⁷⁰⁶

L'orquestra que hi actuà durant aquella temporada estava composta per 25 músics i la dirigí el músic reusenc Victorino Agustí, i la banda que hi tocava habitualment era la del Regiment d'Infanteria de Zamora dirigida pel mestre Josep Mª Beltran. Precisament serà aquesta banda la que inaugurarà la temporada el 31 de maig, dia de Corpus. El programa incloïa música militar diversa, així com la simfonia de l'òpera *Les vísperes sicilianes*. Es posà en escena la sarsuela *El Juramento* de Gaztambide. Entre el segon i el tercer acte de la sarsuela, el regiment que s'havia col·locat a la plaça de l'hipòdrom, interpretà el gran final del segon acte de l'òpera *La sonámbula* de Bellini i el vals de l'òpera *Faust* de Gounod. Acabada la sarsuela, es dispararen focs artificials.⁷⁰⁷

Durant la temporada s'hi representen les sarsueles *El Juramento* i *Las hijas de Eva* i *Un pleito*, de Gaztambide; *Entre mi mujer y el negro*, *Jugar con fuego*, *El diablo en el poder* i *El secreto de una dama de Barbieri*; *El loco de la guardilla* de Narciso Serra, *El postillón de la Rioja* de Cristobal Oudrid, i *El dominó azul* de Emilio Arrieta.⁷⁰⁸

Segons la premsa de l'època hi hagué concurrència regular de públic malgrat les condicions climatològiques d'aquell any. No obstant això, no amb el mateix èxit que

⁷⁰⁶ *Diario de Reus*, 13 de maig de 1866, pàg. 2.

⁷⁰⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 4, pàg. 242.

⁷⁰⁸ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 4, pàg. 242-243.

anys anteriors. La premsa també es queixa de la mala acústica del teatre dels jardins que no permetia gaudir plenament de les sarsueles representades.⁷⁰⁹

La temporada de 1867

En plena crisi política i econòmica, i amb l'afegit de que les condicions meteorològiques de pluja intensa tampoc van acompanyar, no és estrany que es considerés catastròfica aquella temporada.

A començament d'any un anunci publicat en premsa ja deixa clar que l'Euterpe no funcionava massa bé:

*A voluntad de sus dueños se venden los Jardines de Euterpe de esta ciudad con todas sus dependencias y mueblaje, el remate tendrá lugar el día diez del próximo mes de marzo.*⁷¹⁰

La subasta es va declarar deserta per manca de postor...*"acordándose seguir explotando los Jardines de Euterpe por el administrador de dicha entidad señor Freixa"*. No hi havia fons per pagar a tothom, i ningú vol comprar els jardins, així que s'acorda explotar l'Euterpe per administració durant l'estiu i repartir els beneficis entre els creditors. Això es tradueix a l'hora de la veritat en una manca d'esplendor dels espectacles que s'hi celebren i en un descens de públic notable.

La temporada començà una mica més tard del que era habitual, el 4 de juny, i s'acaba més aviat del previst: havia de finalitzar el 8 de setembre i s'acaba poc després de Sant Jaume.

Bàsicament s'hi realitzà teatre amb la intervenció d'un cos de ball dirigit per la ballarina reusenca Roseta Mauri, que feia parella amb un tal Sr. Prous, de qui no tenim més dades.

⁷⁰⁹ *Diario de Reus*, 2 de juny de 1866, pàg. 2

⁷¹⁰ *Diario de Reus*, 26 de febrer de 1867, pàg. 2.

Els dies de festa una orquestra s'encarregava de posar música als balls de les tardes.

A banda d'això i d'una funció extraordinària de circ realitzada el 13 d'octubre els jardins no tingueren més activitat aquell any.

La temporada de 1868

La situació política i econòmica continuava sent difícil i això es traduí novament en una mala temporada als Jardins. La societat Centre de Lectura, i de retruc el seu cor, continuava dissolt i, per tant, l'Euterpe ja no gaudia de l'esplendor d'anys anteriors. Només destacà l'actuació d'una companyia de Sarsuela de Tarragona que hi interpretà *Marina* d'Emilio Arrieta en una funció extraordinària fora d'abonament.

El mateix Jaime Fort ens ho explica:

*Pésima fue la temporada de Euterpe en 1868. La ausencia de los coros del Centro d Lectura por seguir disuelta dicha sociedad gubernativamente fue una de las causas motivadoras que El Euterpe hubiera perdido la animación de años anteriores.*⁷¹¹

Les temporades de 1869 a 1883

Els anys que ocupen aquestes temporades eren anys en què a la mateixa ciutat de Reus escassejaven els concerts públics. La situació política i econòmica de l'època no facilitaven que es celebressin concerts de cap mena. Tan sols de tant en tant les bandes dels regiments que eren a la ciutat oferien algun concert de tarda.

Tot i això, sabem que l'Euterpe va continuar funcionant, amb més pena que glòria fins l'any 1883.

⁷¹¹ FORT, Jaime: *op.cit.*, vol. 5, pàg. 139.

El 1870, tot i que a la ciutat de Reus gairebé no hi va haver actuacions musicals, a l'Euterpe s'hi van fer algunes funcions de sarsuela. Sabem que es va estrenar l'obra *La Gran duquessa* amb números de cancan.⁷¹² Això va ser molt atrevit per l'època com reflecteix la premsa.⁷¹³

A principis de maig de 1872 hi actua una companyia de circ. Després, una companyia dramàtica a partir del 20 juny, però les funcions es van haver de suspendre uns quants dies per l'entrada dels carlistes a la ciutat i es reprenen el 4 de juliol. La por que els carlistes ataquessin els jardins va fer que durant un temps s'alternessin les funcions a l'Euterpe o al Principal, de manera que sabem que els deu primers dies de juliol actua a l'Euterpe una companyia de sarsuela. Com que va tancar el principal el 29 de juliol, es passa l'activitat d'aquest teatre a l'Euterpe.⁷¹⁴

El 1873 no hi ha activitat a l'Euterpe *“debido a que la Seguridad personal, fuera del recinto habitado era un mito en 1873. Luchando con todo, solo fue posible celebrar, durante el verano, bailes corea dos, con poco éxito”*.⁷¹⁵

En plena guerra carlina, el 1874 de nit no es podia realitzar cap activitat i es tancaven les muralles. L'Euterpe es trobava fora de les muralles i això impedí que s'hi poguessin fer funcions de nit. Per aquesta raó només s'hi van celebrar balls de tarda els dijous i els dies de festa, obres de teatre de la companyia del teatre Novedades i concerts de tarda per part de la Banda del Regiment establert a Reus. A l'octubre hi actuà també una companyia d'acròbates.

El 1875 la situació era la mateixa. S'hi van fer balls de tarda. Al juny hi actuà una companyia de sarsuela que també estava actuant al Teatre Principal. S'hi van

⁷¹² *Diario de Reus*, 10 de juny de 1870.

⁷¹³ FORT, Jaime: *op.cit.*, vol. 6, pàg. 104-105.

⁷¹⁴ FORT, Jaime: *ib.*, pàg. 94-95 i 187.

⁷¹⁵ FORT, Jaime: *ib.*, pàg.131.

representar *El postillón de la Rioja* de Cristobal Oudrid, *Cinc minuts fora del mon*, amb lletra de Eduard Aulés i Garriga i música de diversos compositors europeus, *Los Magiars* de Gaztambide, *El niño*, de qui desconeixem l'autor, i *El barón castaña* de José Vicente Arche.⁷¹⁶

No tenim constància d'actuacions musicals a l'Euterpe l'any 1876. Sabem que hi va actuar una companyia acrobàtica al juny i a l'octubre i una de teatre el mes de juliol.⁷¹⁷

El 1877 només hi actua una companyia de teatre del maig a principis d'agost. La resta de l'any s'hi celebren "*bailles de artesanos*" a la rotonda amb força concurrència.⁷¹⁸ I el 1878 la tendència és similar, s'hi fan balls a la rotonda central, i hi actuen una companyia eqüestre al maig i acròbates al juliol. Fort es lamenta que en aquesta època els jardins ja estan lamentablement abandonats.⁷¹⁹

Entre el 1879 i el 1882 ja no hi ha activitat de cap companyia teatral ni de sarsuela a l'Euterpe. Només s'hi fan puntualment alguns espectacles d'acrobàcia, màgia o actuacions d'ensinistradors. A les nits festives de l'estiu, però, s'hi fan concerts que acaben amb balls de societat.⁷²⁰ La resta de l'any també s'hi fan balls públics a la rotonda central les tardes dels dies de festa. Destaca l'actuació el 1882 les nits de St. Pere i Sant Jaume del recuperat cor del Centre de Lectura —que recupera l'activitat des del 1870. El 1882 ja s'havia destinat els jardins a formar part de l'estació dels directes. El 1883 ja són propietat de la companyia ferroviària de M.Z y B., deixa de funcionar com a teatre d'estiu, tot i que al juny encara hi celebra funcions una companyia de circ eqüestre. Quan acaba aquesta companyia comencen a enderrocar-se els jardins. Els jardins han tingut una vida de divuit anys. El 1886 es desmunten totalment i en el seu lloc s'hi edifica l'estació de tren.

⁷¹⁶ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 6, pàg. 230.

⁷¹⁷ FORT, Jaime: *ib.*, pàg. 266

⁷¹⁸ FORT, Jaime: *ib.*, pàg.294 i 295.

⁷¹⁹ FORT, Jaime, *ib.*, pàg.334-335.

⁷²⁰ FORT, Jaime, *ib.*, pàg.364-365.

Reus necessitava un local d'estiu i la desaparició d'aquests jardins motivà que l'Ajuntament comencés a pensar a fer el Teatre Circ a l'exhort de Sant Joan.

1.7 La Banda Municipal

1.7.1 Antecedents

Andreu de Bofarull en els seus *Anales Históricos de Reus* ens informa que ja en segles anteriors Reus havia tingut diverses agrupacions musicals. Entre el 1515 i 1595 Bofarull diu que es va crear una cobla de ministrils que tocava a les festes de Corpus, Sant Pere, Sant Joan i Sant Sebastià.⁷²¹ Aquesta formació musical amb diverses variants s'anirà mantenint al llarg del temps, i invertirà en els esdeveniments més destacats de la ciutat. Dos-cents anys més tard, el 1755, aquesta formació era dirigida per Tomas Ordeig, que cobrava 35 lliures anuals per ensenyar música als seus deixebles i exercir les funcions de mestre de capella. A les actes municipals de l'època hi consten els sous que cobrava cadascun dels músics:

*Juan Hernandez, maestro 120 libras anuales. José Sarañena, contralto 30 libras. Andres Torrens, bajo 30. Rafael Compte, primer violin, 28. Pedro Manresa, 2º violin, 18. Jaime Estapá, violon, 25. Tomas Ordeig, primer obue, 21. Ramon Tarragó, 2º obue [sic] 14. Tomas Tarragó, primer trompa 18. Antonio Compta, 2º trompa, 14. Cárlos Compta, 2º violin, 14. José Antonio Vallverdú, tercer violin, 10.*⁷²²

Aquestes cobles de ministrils continuaran funcionant fins que l'any 1769 es van extingir, any que tenia com a director Tomàs Ordeig, i Ramón Tarragó, Esteve i

⁷²¹ BOFARULL, ANDREU DE : op.cit., pàg. 188.

⁷²² *ib.*, p. 191.

Sebastià Bruiget com a músics. Els acompanyaven cantant alguns nois que feien de tiple i s'hi afegeixen dos baixos, Isidre Busquets i Tomàs Tarragó.

El 1822 es crea una milícia a Reus i el mestre de capella Joaquim Biosca crea una banda de música militar integrada majoritàriament per alumnes seus. Tenim notícies que aquesta banda continuarà funcionant durant uns quants anys. El 1826 segons Bofarull continua funcionant per al cos de voluntaris realistes.⁷²³

El 1828 Salvador Clariana funda la societat Reunió Filharmònica, dedicada exclusivament a l'estudi i pràctica de la música. Clariana hi ensenyava música amb un sistema creat per ell. Aquesta societat disposava d'una petita agrupació instrumental integrada per dinou dels seus deixebles i un primer violí que també exercia de director.

Aquesta petita agrupació instrumental va tenir nou anys de vida.

El 1833 sabem que Salvador Clariana havia organitzat una altra agrupació instrumental i vocal integrada per 35 instruments i un cor de 46 individus.

El 1837 Clariana havia creat una banda militar integrada per 35 alumnes seus. Les divergències d'ideologia política feren que entre els músics hi hagués també divisió a l'hora d'exercir l'ofici, de tal manera que, segons Bofarull, aquest any foren dues les bandes militars que existien a la ciutat.

L'any 1863 se succeeixen diverses agrupacions corals i instrumentals que apareixen i desapareixen contínuament. Entre les quals cal destacar l'orquestra dirigida pels mestres Victorí Agustí i Oliu Oliva.⁷²⁴

⁷²³ *ib.*, p.193.

⁷²⁴ *ib.*

1.7.2 La Banda Municipal de Reus

Entre la poca documentació que a dia d'avui es pot consultar sobre la Banda Municipal a l'Arxiu Històric Comarcal de Reus hi ha una carta de Jacint Vergès datada el 27 de juliol de 1890 i dirigida a l'alcalde de la ciutat de Reus. El músic que escriu des de Barcelona, diu el següent:

Muy Sr. Mío. Habiendo leído en uno de los periódicos locales que se publican en ésta Ciudad, que el Ayuntamiento del que es Vd. Su digno presidente; trata de formar una banda al estilo que tiene el Ayuntamiento de esta capital como maestro que soy, como es público y notorio, y uniéndome muchísima amistad con el director de la banda municipal de aquí Don José Rodoreda, con él [sic] que hace algún tiempo que estoy á su lado y estoy al corriente del modo que se forman las bandas de música tanto en el sistema francés (que es la que existe aquí) como en el sistema alemán, me permito la libertad de dirigirme a Vd. particularmente ofreciéndole mis servicios como maestro compositor y director para la formación (de) la indicada banda.

Espero de la amabilidad de Vd. se sirva darme instrucción si es que me he de dirigir al Ayuntamiento oficialmente en solicitud de la plaza de Maestro —director para dirigir dicha banda, y que es lo que haya referente á esto..

Uns quants dies més tard, Miquel Planas, músic de Reus, escriu una carta a l'Ajuntament de Reus, en què adjunta signatures d'altres músics de la ciutat, i demana la creació d'una banda municipal. Per aquest motiu, pocs dies abans tingué lloc una reunió per parlar del projecte, i entre les decisions que es van prendre decidiren que Planàs fos el director del projecte i actués en nom de la resta de músics, i fer una carta conjunta per formular la petició i una recollida d'adhesions,⁷²⁵ com Planàs explica en el document:

⁷²⁵ Aquesta recollida d'adhesions, que s'adjunta amb la carta, porta data del 29 de juliol de 1890.(Vegeu annex 4)

Iniciada entre la mayoría de los profesores de música de esta población la idea de acudir a ese Ayuntamiento solicitando la creación y sostenimiento de una banda municipal, celebrese [sic] por los mismos una numerosa reunión en la que después de expuesta y aprobada la iniciativa, recoger adhesiones y acordar la petición. El entusiasmo que semejante idea dispersó en todos los músicos que a la citada reunión asistieron, es evidente demostración de que, llevada a la práctica lo que es hoy únicamente proyecto, dariase [sic] un impulso poderosísimo para que arraigase en Reus aún más el gusto artístico musical, facilitando la audición de obras clásicas ejecutadas con el ajuste y precisión que se requiere, y dotaríase [sic] al Cuerpo Municipal de un elemento hoy indispensable en todos los actos de alguna solemnidad.

Afegeixen, a més, que l'únic lloc d'esbarjo de la ciutat durant l'any és el passeig Mata:

Que la creación de una banda municipal es altamente indispensable, inútil es demostrarlo; el único punto de recreo tanto en verano como en invierno es en esta ciudad el Paseo Mata, y si por ser el predilecto de nuestra sociedad se ve ahora concurrido solo en ciertas festividades del año amenizada durante las horas de costumbre, sin que para ello vierase [sic] precisado el Ayuntamiento á sensibles desembolsos con que retribuir á bandas de otras poblaciones, la afluencia seria igual ó mayor que la de los últimos domingos.

A continuació demana la creació de la Banda Municipal amb els músics que s'han adherit a la petició i que es facin les bases que la regeixin que es considerin més oportunes.

En total foren 43 músics que s'adheriren a la idea, hi consten les signatures de:

Bonaventura Argilaga, Juan Ardévol, Manuel Domingo, Manuel Díaz, Francisco Boada, Emilio Donato, Sebastián Gran, Joaquín Gran, José Ginesta, Eduardo Gran, Juan Buldó, Antonio Pujol, Ceferino María, Lorenzo Piñol, José Vergés, Joaquín Bassat, Pedro Plana, Jaime Prats, Juan Ribas, Salvador Casañas, Ramón Segarra, Antonio Altadill, José Sagarra, Tomás Guinjoan, Enrique Bonet, José Prats (Padre), N. Guiu, Vicente Ferrer, Francisco Daroca, José Martí, Carlos Bertran, Eduardo Martí, José Rafol, José Pamies... entre altres.

Assabentat per la premsa de la iniciativa de crear una banda municipal, Oliu Oliva, escriu una carta a l'Ajuntament de Reus en què ofereix els seus serveis i la seva experiència per incorporar-se a la banda:

Olivo Oliva Berga, Maestro Director y compositor de música, vecino de la presente ciudad en su nombre y en representación de varios acreditados profesores músicos de la misma, á Vd. Acude y con la mayor consideración y respeto expone:

Que ha llegado á su noticia por el extracto de la sesión últimamente celebrada por esta Exma. Corporación y que han publicado los periódicos de esta localidad, el acuerdo recaído a la solicitud de D. Miquel Planas á fin de que si se estima conveniente se estudien las bases para la creación de una banda municipal.

Objeto de natural interés i de reconocida importancia es, Excmo., Sr., para el que suscribe todo cuanto á dicho asunto se refiera, quien por su larga historia, por sus servicios y por encontrarse aun con fuerzas y aptitud bastantes para desempeñar bien y de una manera cumplida su cometido, cree no debe faltar á su puesto de honor y ofrecer por lo tanto, como lo hace por la presente, sus humildes servicios á aquella labor para el caso de que fuese acogida favorablemente la realización de dicha idea ;ofreciendo como á [sic] dicho objeto las condiciones más ventajosas, que expondría oportunamente.⁷²⁶

Pocs dies després, serà el mestre Jacint Vergés el que escriu una carta a l'Ajuntament en la qual s'expressa amb les següents paraules:

Excmo. Sr.:

Por si se acuerda la creación de una Banda Municipal, el infrascrito tuvo el honor de dirigir una comunicación al M. I. Sr. Presidente de esa Corporación, ofreciendo sus conocimientos en materia de bandas, adquiridos recientemente en Barcelona.

Cabida hoy la honra de reiterar á V.E. la oferta hecha; y, si como sería muy justo, acordase esa corporación conceder por concurso ú oposiciones la constitución y dirección de la proyectada Banda, el que inscribe tendrá á grande honor poder tomar parte en aquel o aquellas, según, en su alto criterio, lo acuerde esa Corporación.⁷²⁷

⁷²⁶ Carta d'Oliu Oliva a l'Ajuntament de Reus: Reus, 9 d'agost de 1890, AHCR.(Vegeu annex 5)

⁷²⁷ Vegeu annex 6

Finalment es va convocar el concurs oposició i al març de 1891 tots tres candidats presenten un pressupost i les bases que els semblen convenients per tirar endavant el projecte de la Banda Municipal.

Jacint Vergés presenta tres propostes. Les tres tenen en comú l'oferiment del mestre per fer classes de música als nens de la casa de Caritat amb la possibilitat que al cap de dos anys aquests nens formin part de la Banda Municipal. Així mateix, proposa la creació d'una escola municipal de música gratuïta com la que hi havia a Barcelona. En cada pressupost varia la inversió econòmica que cal fer, i també els beneficis econòmics que se n'extreuen, i els concerts gratuïts que la banda municipal hauria de fer.

En la primera proposta ofereix la banda per actuar gratuïtament en els oficis religiosos en que hagi d'intervenir i en les actuacions als passejos. Hi hauria 10 professors de primera classe, 8 de segona i 12 de tercera, és a dir, un total de 30 professors.

Pel que fa als sous de cada músic, Vergés proposa que:

Els 10 professors de 1a classe cobrin 30 pessetes, cosa que faria un total de 300 ptes.

Els 8 professors de 2a classe cobrarien 22,50 ptes., és a dir, farien un total de 180 ptes.

Els 12 professors de 3a classe cobrarien 15 ptes., és a dir, suposarien un total de 660 ptes.

És a dir, els sous anuals dels músics suposarien un total de 7.920 pessetes.

D'altra banda, pel que fa als ingressos que comportaria la banda, Vergés fa un càlcul aproximat, i entre les actuacions teatrals, balls, concerts, enterraments i festes majors calcula uns guanys de 11.500 pessetes anuals, restades les

despeses dels sous, calcula que el benefici anual de la banda estaria al voltant de les 3.607,50 pessetes segons aquest primer pressupost.

En el segon pressupost hi hauria 14 professors de primera classe, 17 de segona i 4 de tercera, és a dir, un total de 35 professors.

Els 14 professors de 1a classe cobrarien 11 pessetes, els 17 de segona classe 9 pessetes, i els 4 de tercera 6 pessetes, és a dir, el cost mensual dels sous dels músics pujaria a 336 pessetes.

Hi indica també sobresous per al clarinet principal de 10 pessetes; cornetí principal 10 pessetes, i el primer bombardí 8 pessetes.

No indica el sou del director, ja que considera que ha de ser l'Ajuntament qui li marqui el sou.

Amb aquest pressupost indica també que l'Ajuntament cobraria el 15% de cada funció remunerada, i hauria d'actuar gratuïtament en les funcions ordinàries que indiqués l'Ajuntament.

En el tercer pressupost presentat per Vergés hi hauria 14 professors de primera classe, 17 de segona i 4 de tercera, és a dir, un total de 35 músics.

Pel que fa als sous, cobrarien mensualment 11 pessetes els 14 professors de primera classe, 9 pessetes els 17 professors de segona classe i 6 pessetes els 4 professors de tercera classe, la qual cosa faria una despesa mensual de 336 pessetes pel que fa als sous dels professors.

En aquest pressupost Vergés hi afegeix les despeses que es derivarien de la compra dels instruments:

Por compra de 2 saxofones- 300 ptas.

“ “ “ 2 bugles -175 ptas.

1 Bombo

1 Redoblante 200 ptas.

2 platillos

Faristoles 100 ptas

Total : 775 ptas.

Imprevistos y accesorios 400 ptas.

Total : 1275 ptas.⁷²⁸

Miquel Planàs:

Proposa set condicions per a la formació de la banda.

La primera és organitzar una banda integrada per un mestre director i 35 músics classificats en 5 "nivells": 2 músics principals, 15 de primera, 9 de segona, 7 de tercera i 2 *educandos*.

Aquests músics, segons Planàs, haurien d'estar organitzats de la següent manera:

1 flautí, 1 flauta, 1 requint, 1 clarinet principal, 3 clarinets primers, 3 clarinets segons, 3 clarinets tercers, 1 cornetí principal, 2 cornetins primers, 2 cornetins segons, 2 saxofons, 2 fagots, 2 trompes, 2 bombardins, 3 trombons, 3 baixos, 1 bombo, 2 jocs de plats, 1 caixa.

La segona condició és que la banda municipal ha de fer 48 concerts obligats cada any en llocs públics i a l'hora que l'Ajuntament estipuli en dies festius. Si

⁷²⁸ Pressupostos presentats pel Mtre Jacint Vergés, Arxiu Històric Comarcal de Reus, Reus 7 de març de 1891.

convingués actuar en dies laborables, l'Ajuntament ho hauria de comunicar al director de la Banda per poder solucionar les dificultats que se'n poguessin derivar.

La tercera condició és que la banda ha d'acompanyar la corporació municipal en els actes o solemnitats en què l'Ajuntament hi concorri en corporació.

La quarta, que els músics que integrin la banda han d'assajar dos cops per setmana. Els assajos són de dues hores els diumenges i hora i mitja els dies laborables. A més, el mestre director pot manar assaigs extraordinaris setmanals als músics que consideri convenient, sense excedir la durada d'una hora d'assaig.

La cinquena, que el director de la banda ha de ser l'encarregat també de la direcció artística, i ha de facilitar al mes partitura de dues peces ja siguin obra seva o d'altres autors.

A més, ha d'exercir de professor d'una classe municipal de música els dilluns, dimecres i divendres de cada setmana i organitzar, costejar i dirigir les celebracions religioses següents: completes i missa per a la Festa Major, missa de la festivitat de Corpus i les Lamentacions del Dijous Sant, que per tradició costea l'Ajuntament a la parròquia de Sant Pere.

La sisena, que de l'import que la banda rebi d'altres entitats o particulars ha de donar a l'Ajuntament el 20%.

I la setena, per assegurar el sosteniment de la banda, l'Ajuntament el director i els músics s'han de poder regir per un reglament.

Pel que fa al tema econòmic, el pressupost de Miquel Planàs té un cost anual de 5.476 pessetes: 4.476 pels sous dels 35 músics i 1.000 pessetes pel cost del mestre director.⁷²⁹

⁷²⁹ Pressupost presentat pel Mtre Miquel Planàs, Arxiu Històric Comarcal de Reus: Reus, 7 de març de 1891.

La proposta d'Oliu Oliva consistia a formar una banda integrada per 34 músics a 1 pesseta diària, la qual cosa suposava una despesa de 12.410 pessetes anuals. Aquesta banda interpretaria un total de 40 peces de música cada any a 5 pessetes cadascuna. El mestre director cobraria 500 pessetes anuals. El pressupost anual sumaria un total de 13.110 ptes. Oliu Oliva es mostra disposat a rebaixar el preu en el que sigui necessari.

La Banda té l'obligació de tocar en tots els actes en què participi l'Ajuntament i els que determini, tant profans com religiosos.

Pel que fa al cost dels instruments, calcula que es necessitarien 34 instruments, a un preu de 30 duros, i fa constar que hi ha instruments que tenen un cost de 70 i 80 duros. El preu final dels instruments suposaria una despesa de 5.100 pessetes.⁷³⁰

Finalment s'accepta la proposta de Jacint Vergés. Així consta en un dictamen de l'Ajuntament localitzat a l'Arxiu Històric de Reus:

Considerando que la organización de una banda municipal, constituye un adelanto siempre en la cultura de una población de la importancia de esta ciudad, altamente beneficiosa para la población en general ya que constituirá un medio de solaz y recreo para este vecindario al mismo tiempo que un centro más de enseñanza y un estímulo para el perfeccionamiento del arte.

Considerando que entre las solicitudes presentadas, la de D. Jacinto Vergés Gilavert es la que reúne mejores condiciones económicas y bases más aceptables para el Excmo. Ayuntamiento, propone esta Comisión que sea nombrado Director de la banda municipal dicho Sr. D. Jacinto Vergés.⁷³¹

⁷³⁰ Pressupost presentats pel Mtre Oliu Oliva, Arxiu Històric Comarcal de Reus: Reus, 6 de març de 1891.

⁷³¹ Vegeu annex 7.

El cost final anual de la banda serà de 6.000 pessetes.⁷³² La creació de la Banda Municipal suposava l'acomiadament del mestre Oliu Oliva, que durant 37 anys havia dirigit la música municipal i que havia esdevingut molt apreciat pel públic reusenc. Fins aleshores el cost de la música municipal era la del seu sou com a director de la música municipal, que era d'un total de 985 pessetes anuals, i alguna despesa més, la qual cosa feia un total de 1.790 pessetes l'any.⁷³³ Fem esment del cost econòmic d'una i altra agrupació opció musical, perquè precisament aquesta era una de les raons que feia que la majoria de la població reusenca no veiés amb gaires bons ulls la creació de la Banda Municipal, ja que l'Ajuntament es trobava en aquells moments força endeutat. Així ho fa constar el *Diario de Reus* en un article publicat l'abril d'aquell any:

Se juzga mal, muy mal, por la opinión pública desapasionada que paga, no cobra, ni mangonea, que la Corporación Municipal de esta ciudad se cuide más de lo superflúo [sic] que de lo necesario y prueba de ello la creación de una banda municipal.

*¡Para bandas estamos y está el público! Sin duda alguno trata de divertirse con la música que á todas horas habrá de tener el Ayuntamiento ¿Es serio en estos tiempos pensar en la creación de una banda: es útil el gastar tanto dinero para ello cuando es público y notorio que la deuda va creciendo y que los servicios públicos no son atendidos como conviene y es de desear? No es necesario que contestemos: nuestros vecinos lo harán al leer estas líneas.*⁷³⁴

Però a causa de l'elevat preu final de la Banda Municipal, en un moment que les arques de l'Ajuntament trontollaven força, fa que es decideixi crear una comissió per estudiar la viabilitat del projecte. La integren Cayetano Amor, Jaume Plana i Robert Gran. Aquesta comissió dictamina el 26 de maig de 1891 que:

⁷³² *Diario de Reus*, 21 d'abril de 1891.

⁷³³ *Ib.* I també: *Resolució de la Comissió per l'estudi de la viabilitat de la Banda Municipal*, AHMR, Reus, 29 de maig de 1891.

⁷³⁴ *Diario de Reus*, 10 d'abril de 1891.

Para mejor acierto de su desempeño solicitó de los proponentes pliegos de condiciones y presupuestos para tener una base fija de que partir más resultando en todas ellas un considerable aumento de gastos sobre lo consignado en presupuesto, Acordó consultar al Ayuntamiento si estaría dispuesto a consignar la cuatro mil pesetas de más á que asciendan los gastos en cuyo caso la sección estudiaría las bases para la definitiva creación de la Banda Municipal, á cuyo dictamen resolvió el Ayuntamiento en sesión del día 7 de marzo pasara a la sección de administración la cual por su dictamen fecha 7 de abril de que se dio cuenta el mismo día propuso y el Ayuntamiento acordó destinar acto seguido á la Banda las 200 pesetas que constaban en presupuesto y además consignar en el adicional los créditos restantes hasta tres mil pesetas en caso de que el Ayuntamiento acordara llevar adelante su creación. [...] Rechazado el dictamen de la Sección de Gobierno fecha 13 de Abril en que ya venía definitivamente resuelto el asunto [...] resolvió el ayuntamiento que una comisión especial [...] estudiara el asunto y propusiera la creación o no de la Banda Municipal. [...] Su resolución ha manifestado desde un principio de unánime conformidad para aconsejar al ayuntamiento acuerde no es conveniente la creación de la Banda Municipal.

Les raons per les quals en refusen la creació són que consideren que les quantitats que es van destinar per a la creació de la Banda són del tot insuficients per obtenir un bon resultat, ja que havent calculat les despeses per poder organitzar una Banda en bones condicions, el pressupost es dispara fins a 13.000 o 14.000 pessetes, és a dir, cinc vegades més del que s'havia previst, ja que, a més de les 6.000 pessetes que els músics han previst, hi ha tota unes altres despeses imprescindibles com són els instruments, uniformes, partitures i altres accessoris que fan que aquesta despesa es multipliqui. I afegixen que:

El estado actual de la hacienda no permite por ahora tan crecidos gastos que tendrán en su caso más favorable apreciación á otros conceptos que redunden en adelantamiento y mejora de la población además de que dicho organismo de ningún modo se hace necesario en una población como la nuestra por las pocas veces que estaría en servicio ni tampoco por las que se hubiese llamar à músicos (¿?) de índole distinta conviniendo solamente como sucede actualmente á las funciones religiosas y amenizando durante una temporada los paseos públicos y para ello destinaria el ayuntamiento crecidas cantidades que no pueden sino comprometer gravemente el estado de la Hacienda Municipal.

A més, argumenta que si es creés la Banda, augmentaria considerablement el nombre de treballadors municipals i es crearia drets i obligacions permanents en el pressupost municipal. Afegixen que per fomentar l'interès per la música i l'ensenyament musical es poden crear concursos, subvencionar acadèmies, però en cap cas es pot justificar fer una despesa tant gran per crear la Banda i una escola de música, en la situació precària econòmicament parlant que vivia l'Ajuntament en aquells moments.⁷³⁵

És a dir, que malgrat s'havia escollit un futur director de la Banda municipal i establert el pressupost, es desestima la possibilitat de crear una Banda en aquell moment, per temes econòmics.

La situació va ser la mateixa al llarg del 1892 i bona part de 1893. Jacint Vergés, però, no desisteix, i al març de 1893 escriu una instància a l'Ajuntament de Reus en què exposa que:

*habiendo llegado á noticia del exponente que nada tiene acordado el Excmo. Ayuntamiento referente a la provisión de la plaza de Maestro Director de Música en atención á que se hallan muy próximas las funciones religiosas que deben celebrarse en la presente semana y que vienen á cargo de esa Corporación Municipal ,creyéndose el recurrente con méritos bastantes para desempeñarla así que para las que en lo sucesivo se celebren.*⁷³⁶

Demana que el nomenin per a aquella plaça, cosa que l'Ajuntament tracta en la sessió del 20 d'abril i accepta. Li ho comuniquen pocs dies més tard.⁷³⁷

⁷³⁵ Cultura-Banda Municipal1890-1927/Resolució de la Comissió per l'estudi de la viabilitat de la Banda Municipal, AHMR, Reus, 29 de maig de 1891.

⁷³⁶ Instància de Jacint Vergés a l'Ajuntament de Reus, 28 de març de 1893, AHCR. (Vegeu annex 10).

⁷³⁷ Carta de l'Ajuntament de Reus a Jacint Vergés: Reus, 2 de maig de 1893, AHCR.

El 1893 entra un nou govern a l'Ajuntament de Reus i entre els assumptes pendents de resoldre troben l'expedient del projecte de creació de la Banda Municipal. A l'octubre Jacint Vergés i un grup de músics de la ciutat escriuen una instància conjunta a l'Ajuntament i demanen la formació de la Banda Municipal i *“Como así también proporcionarles un traje de uniforme para poder asistir con más pulcritud á los actos oficiales que este Excmo. Ayuntamiento de su digna presidencia tome parte”*.

Posen en mans de l'Ajuntament la decisió de les condicions i el règim pel qual s'ha de regir la banda.⁷³⁸ El 19 de desembre de 1893 la secció de govern de l'Ajuntament de Reus tracta en la sessió setmanal l'assumpte de la banda, i recorden la sol·licitud presentada per Jacint Vergés i els altres músics de crear aquesta Banda Municipal. Es recorda que fa molt de temps que se sol·licita i s'equipara la importància de Reus a la d'altres ciutats com Saragossa, Manresa, Sabadell *“y otras poblaciones similares a la nuestra que ya la tienen creada hacen que el ayuntamiento deba tomar una resolución que permita al mismo no solo mejorar las condiciones de la Banda sino asistir de una manera más decorosa que hasta la fecha á dichos actos oficiales”*.

Per facilitar la creació de la Banda, el mestre director, Jacint Vergés s'ofereix per encarregar-se gratuïtament de l'educació musical dels nens hostatjats a la Casa de la Caritat i de la creació d'una societat instructiva de música per a obrers *“lo cual además de facilitar y ensanchar grandemente la enseñanza viene a llenar en nuestra ciudad un importante vacío”*. El projecte, doncs, es torna a posar en marxa, malgrat l'opinió contrària d'alguns membres de l'Ajuntament que dissenteixen d'invertir en el projecte a causa del precari estat de les arques municipals.⁷³⁹

Per tirar endavant la banda municipal, l'Ajuntament de la ciutat publica un dictamen en què es plantegen una sèrie de mesures per constituir la Banda Municipal,

⁷³⁸ Instància de Jacint Vergés a l'Ajuntament de Reus, 12 d'octubre de 1893, AHCR.

⁷³⁹ Secció de govern. Acta de la sessió. 19 de desembre de 1893, AHCR.

algunes amb la idea de fer-la més viable des del punt de vista econòmic. Algunes de les més destacades són que la Banda funcionarà sota la direcció de Jacint Vergés, tal com s'havia acordat el 1891. S'assigna un pressupost anual de 5.000 pessetes per al sosteniment de la banda. El mestre director cobrarà un sou de 79,17 pessetes mensuals, els 14 professors primers 11 pessetes (cosa que fa un total de 154 pessetes), els 17 segons 9 pessetes al mes (cosa que fa un total de 153 pessetes i els 5 professors tercers un sou de 6 pessetes, cosa que suposa una despesa de 30 pessetes. En total, en concepte de sous l'Ajuntament haurà de pagar mensualment als músics de la banda 416,17 pessetes. Dels contractes que obtingui la banda amb remuneració econòmica, l'Ajuntament en rebrà el 40%. Consideren que la creació de la Banda Municipal suposa un "*señalado servicio al adelantamiento de la juventud*".⁷⁴⁰

El mateix dia de l'Ajuntament es proposen unes bases generals per al funcionament de la Banda Municipal. Són les següents:⁷⁴¹

BASES GENERALES

1º La banda Municipal aparte de constituirse como tal, viene obligada sin remuneración ninguna a tocar en todas las funciones de la Iglesia que asista el Excmo. Ayuntamiento, siendo de la competencia del Director la elección del personal para estos actos.

2º La Banda Municipal viene obligada á tocar en todos los actos que el Excmo. Ayuntamiento asista en corporación en los paseos o sitios públicos que el Ayuntamiento designe y en los días que acuerde según las épocas del año, sin otra remuneración que la asignada.

3ª El Director viene obligado cuando el Excmo. Ayuntamiento lo disponga y con el sueldo señalado en el presupuesto á encargarse de la enseñanza municipal de los

⁷⁴⁰ Dictamen de l'Ajuntament de Reus sobre el funcionament de la Banda Municipal, Reus 19 de desembre de 1893, AHCR. Fou aprovat per l'Ajuntament en la sessió del 28 de desembre de 1893.

⁷⁴¹ Cultura. Banda Municipal 1890-1927 reg.1153 nº8.1.2.1, Bases Generals Banda Municipal, Reus, 19 de desembre de 1893.

albergados en la Casa de Caridad o á dirigir gratuitamente si así lo acordase el Excmo. Ayuntamiento una escuela municipal de Música para obreros pobres.

4ª El director redactará un Reglamento para el régimen de los individuos de que se forme la banda para la disciplina, academias y demás, inherente à estas colectividades, y cual Reglamento deberá presentar á este Excmo. Ayuntamiento para su aprobación y estudio en el plazo de 15 días.

5ª El director podrá suspender en sus cargos, al profesor que faltase en los compromisos de estas bases y en el Reglamento participándolo por escrito al Sr. Alcalde el cual podrá o no confirmar la suspensión y resolver según la índole de la misma.

6ª Es de exclusiva competencia del Excmo. Ayuntamiento a propuesta del director, el nombramiento del personal para la constitución de la Banda Municipal.

7º Los profesores músicos que usen instrumento propiedad del Ayuntamiento, firmarán el correspondiente recibo, teniendo el deber de conservarlo s en el mejor estado siendo responsables de la pérdida de los mismos y de los desperfectos que sufran por descuido o malicia, y harán entrega al director así que dejen de pertenecer a la banda y este les extenderá el correspondiente recibo si el instrumento está en el estado debido ó de lo contrario lo notificará al Sr. Alcalde para los efectos de este artículo.

8º El director de la Banda Municipal podrá ajustar n representación de la misma, cuantas funciones particulares sea contratada la banda consultando siempre el buen nombre y el interés material de sus subordinados.

9º Para toda función que se dé dentro de la población, es preciso que el director la ponga en conocimiento del Alcalde y los que se hagan fuera de la población no podrán contratarse sin previo permiso de la misma autoridad.

En ambos casos se le notificará la cantidad en que se hubiera ajustado.

10º El Ayuntamiento percibirá el 4% del total que se ajuste la banda, en las funciones particulares para atender á las necesidades y fomento de la misma.

Entre el mes de desembre de 1893 i el maig de 1894 Jacint Vergés i l'Ajuntament de Reus mantenen tota una sèrie d'entrevistes, converses i cartes per fer els ajustos necessaris tant pel que fa al pressupost de la Banda com al reglament.

Finalment el 30 de maig de 1894 es comunica a Jacint Vergés, com a director de la nova Banda Municipal, que l'Ajuntament de Reus en la sessió del 23 de maig ha donat el vistiplau a la creació de la Banda i li comunica que aquesta haurà de començar a prestar els seus serveis la vigília de Sant Pere, és a dir, el 28 de juny.⁷⁴²

S'estableixen les condicions per a la constitució de la Banda Municipal. En destaquem les següents: la banda constarà de 36 professors a més del mestre director, tot i que quan calgui es podrà augmentar el nombre de músics fins a quaranta. Haurà de fer servir l'uniforme i les insígnies que li marqui l'Ajuntament de la ciutat. Els músics que entrin a formar part de la banda es comprometen a romandre-hi durant un termini mínim de tres anys. La Banda està obligada a participar en les festes, actes públics oficials i extraoficials, i diversions que marqui l'Ajuntament. Els músics de la banda tenen l'obligació d'assistir com a mínim a un assaig setmanal. El repertori de la banda ha d'incloure obres modernes i "*de autores escogidos*" i està obligada a estrenar com a mínim vuit peces al llarg de l'any.⁷⁴³

La Banda Municipal obtindrà instruments nous gràcies a la generosa donació del Marqués de Marianao (aleshores diputat de les Corts Espanyoles) que els adquireix a l'establiment de Juan Ayné de Barcelona i els dona a la Banda Municipal de Reus per facilitar-ne la creació. Aquests són entregats al director i als músics de la Banda

⁷⁴² Dictamen Govern n. 606 dirigit a Jacint Vergés, Reus, 30 de maig de 1894, AHCR.(Vegeu annex 13).

⁷⁴³ *Condiciones bajo las cuales se constituye en esta ciudad la Banda Municipal*, Reus, 23 de maig de 1894, AHCR. (Vegeu annex 12)

el 23 juny.⁷⁴⁴ Finalment el 28 de juny s'estrenen per primera vegada davant del públic reusenc dins els actes de la Festa Major de la ciutat.

Il·lustració 30 :La Banda Municipal de Reus, el 1894 (CIMIR).

Al setembre de 1894 la Banda decideix viatjar a Tortosa, juntament amb el cor Eco Republicano de Reus, per participar en el certamen musical que s'hi celebrava el 4 de setembre d'aquell any en motiu de les festes de la Mare de Déu de la Cinta. La participació fou tot un èxit, ja que obté el 1r premi per la seva interpretació de la *Simfonia de Raimond*, tot i competir amb altres bandes de prestigi. El premi consistí en 750 pessetes i un objecte d'art.⁷⁴⁵

L'any següent es torna a convocar el concurs de Tortosa i la Banda decideix tornar-hi a participar i hi torna a guanyar el 1r premi per la seva interpretació de la simfonia *Poeta y Aldeano*. Segons Fort, la Banda Municipal de Reus competí amb les bandes més importants de l'Estat espanyol.⁷⁴⁶

⁷⁴⁴ *El Correo de la Provincia*, 23.06.1894, pàgina 2.

⁷⁴⁵ Vegeu annex 15.

⁷⁴⁶ FORT, JAIME: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 112-113.

El 1896 la Banda continua la seva tasca habitual de concerts al passeig Mata i a la plaça de Prim, sobretot a l'estiu, de juny a setembre, sovint en algun dels cafès de la plaça. Habitualment ho feia, per raons d'espai, al Gran Café de Espanya. També continuava acompanyant en els actes més importants de l'any els representants municipals. El fet més destacat d'aquest any fou la seva participació, juntament amb diverses entitats corals, en l'homenatge en motiu de la visita a Reus de l'escriptor Benito Pérez Galdós al mes de març d'aquell any.

Pel que fa al seu programa habitual, acostumava a estar integrat per peces de caire popular: marxes, pasdobles, simfonies o altres fragments d'òperes o sarsueles ben conegudes pel públic, i també, alguna peça d'autor local, generalment obres del mateix mestre director, Jacint Vergés. Per exemple, el programa que interpretà la banda al Gran Café d'Espanya el 26 de juliol de 1894 fou el següent:

El Regreso, pasdoble de Jacint Vergés

Nabuco, simfonia de Verdi

Il profeta, marxa de Meyerbeer

Retreta polaca, Brisson

La Verbena de la Paloma, mosaico, Bretón

El 1897, segons Jaime Fort, la Banda Municipal s'ha dissolt.⁷⁴⁷ La manca de documentació fa que en desconeguem els motius, ja que la premsa de l'època tampoc en fa cap referència, però l'inici dels problemes de salut del seu director, Jacint Vergés, que el conduiran a la mort tres anys més tard hi pot tenir molt a veure. Amb la Banda Municipal dissolta, el Centre de Lectura organitza al setembre d'aquell any una banda de música pròpia dirigida pel mestre Estanislau Mateu Mas: "*Banda integrada por la mayoría de profesores de la disuelta Banda Municipal*".⁷⁴⁸ Així consta en les actes del consell directiu del Centre de Lectura:

⁷⁴⁷ FORT, JAIME: *op. cit.*, pàg. 144

⁷⁴⁸ *Ib.*

El Sr. Presidente⁷⁴⁹ da cuenta de que creyéndolo útil para el engrandecimiento de esta sociedad, había gestionado, ayudado eficazmente por D. Eugenio Mata, la creación de una banda que llevara el nombre del Centro de Lectura. Coronadas por el más lisonjero éxito las gestiones de ambos, se da lectura al proyecto de Reglamento de la indicada banda, que es aprobado, lo propio que por los individuos que á su fundación la componen [...].

Seguidamente los individuos que componen la mencionada Banda, proponen para el cargo de Director á D. Estanislau Mateu, quedando aceptado por parte de esta Junta.

⁷⁵⁰

S'acordà fer un concert d'inauguració de la Banda del Centre el diumenge 12 de setembre als jardins de l'entitat.⁷⁵¹ El concert es va haver de suspendre per la mort de la propietària de la casa on s'hostatjava l'entitat, i se celebra finalment el 19 de setembre. La junta de govern de la Banda del Centre de Lectura va quedar constituïda de la següent manera:

President: D. Estanislau Mateu Mas

Secretari 1º: José Riba Borrás

Secretari 2º: Bautista Argilaga

Vocal 1º: Ramón Llop

Vocal 2º: Buenaventura Salas

Caixer : Antonio Pujol

Arxiver: Ramón Fontbuté

Més endavant es nomenarà Sebastià Grant com a segon director de la banda.

La Banda del Centre de Lectura actuava la majoria dels diumenges en les vetllades literàries i musicals que se celebraven els diumenges a l'entitat, a més també ho feia esporàdicament quan es contractaven els seus serveis per a algun

⁷⁴⁹ En aquella època era president del Centre de Lectura Lluís Quer.

⁷⁵⁰ Actes junta de govern del Centre de Lectura-1892-1898, sessió ordinària 31 d'agost de 1897.

⁷⁵¹ *Ib.*, sessió ordinària 7 de setembre de 1897.

esdeveniment. El concert inaugural, esdevingut com hem comentat abans, el 21 de setembre de 1897, segons la premsa de l'època amb molt èxit. S'hi van interpretar *Montpellier, gran marxa*, de Félix Vianés; *Fantasia sobre motius de L'Africana*, de Meyerbeer, *L'escolà*, de Marquès; *Obertura militar* de Suppé, i la sardana *Montserrat* de Guiteras. Segons el *Diario de Reus*:

Todas las citadas composiciones alcanzaron una interpretación ajustadísima, mereciendo la mayoría de ellas los honores de la repetición, para acallar los aplausos de la extraordinaria concurrencia.

*El Director de la Banda, nuestro amigo el distinguido Mtro. Don Estanislao Matheu, oyó muchos y muy merecidos plácemes, compartiendo con los individuos de la nueva banda los justos aplausos con que anteanoche fue recibido su debut.*⁷⁵²

Uns quants dies més tard, en el marc del repartiment de premis als millors alumnes de les diferents escoles del Centre de Lectura, la banda hi torna a actuar amb èxit, segons la premsa de l'època. Actuaren conjuntament amb l'Orfeó Reusenc. L'Orfeó hi va cantar *Los bandidos* i *Pepita* a veus soles i tot seguit *Las galas del Cinca* amb acompanyament de la banda, peça que es va haver de repetir a petició del públic. Per la seva part, la banda va tocar la *Gran marxa de Montpellier*, la simfonia de l'òpera *Raymond* i el *Bolero de concert* de Varela Silvari, havent de repetir novament algunes d'aquestes peces a petició del públic.

Després d'aquests primers èxits amb els quals comença el seu bagatge, la Banda del Centre de Lectura continuà amb les seves actuacions habituals els diumenges, en les vetllades de l'entitat. Al gener de 1898, la Banda actua al Teatre Fortuny en benefici dels soldats ferits de les guerres de Cuba i Filipines. El 21 de juny del mateix any, torna a actuar conjuntament amb l'Orfeó Reusenc, però aquest cop als jardins del Centre de Lectura. El programa que s'hi interpretà fou el següent:

1. Pasdoble *El Marcial*, per la banda
2. Simfonia d'*Aida*, de Verdi, per la banda

⁷⁵² *Diario de Reus*, 21 de setembre de 1897.

3. *Escenas Tártaras* de Laurent de Rillé, per l'Orfeó
4. Bolero de concert: *El Céfir*, de L. Arditi, per la banda
5. *Simfonia Charles IV* de Halevy, per la banda
6. *Galas del Cinca*, de Clavé, per la banda i l'Orfeó ⁷⁵³

Segons les actes de la Junta directiva del Centre de Lectura del 27 de maig de 1898, el nombre de músics que integren la Banda ha augmentat i per aquesta raó se'ls augmenta el sou, que passa de 13 pessetes mensuals a 15.

Al febrer de 1899 la banda del Centre de Lectura proposa la creació d'una orquestra del Centre de Lectura amb individus que podrien formar part de les dues agrupacions:

La Banda del Centro de Lectura atendiendo que el cultivo de la Música en dicha Sociedad podría completarse más con el establecimiento de una orquesta que llevara el nombre de la misma, por unanimidad de los miembros que componen aquella trató de llevar á cabo dicha idea, a cuyo efecto acordó solicitar de esta Junta de Gobierno, la creación de dicha Orquesta, bajo la dirección de D. Miguel Planas acompañado de D. Estanislao Mateu así como la dirección de la Banda cuente asimismo en lo sucesivo con la cooperación inmediata del mencionado Sr. Planás.

*De acuerdo ambos directores y con un Reglamento apropiado que los proponentes pondrán á la aprobación de esta Junta de Gobierno en el preciso término de quince días, se ha creído podría esta Junta desde luego dar por organizada una Orquesta, con lo cual se satisfaría las aspiraciones de algunos socios, los de la Banda y las de varios músicos que coadyuvarían gustosos a una obra semejante, con lo cual no solo no perdería nada la Sociedad "Centro de Lectura", sino que contaría con una hijuela más, que cual las otras, también habrá de contribuir á hacerla más simpática á la población por lo que favorecería a los obreros que de la música viven, por no alcanzar a cubrir sus necesidades la falta de trabajo , ó el escaso sueldo de la profesión u oficio á que están dedicados.*⁷⁵⁴

⁷⁵³ *Diario de Reus*, 17 i 21 de juny de 1898.

⁷⁵⁴ *Actas de la Junta de gobierno.1899-1904 (Actas número 5)*, sessió 25 de febrer de 1899.

A la sessió de la Junta directiva del 19 de maig s'aprovà el reglament de l'orquestra i aquesta es presenta públicament en un concert al Centre de Lectura el 16 de juliol. Però la durada de l'orquestra del Centre de Lectura serà força efímera. Tot i que els primers mesos després de la presentació de l'Orquestra la premsa parla de la Banda-Orquestra del Centre de Lectura, ben aviat perd aquesta denominació i es parla solament de la Banda del Centre de Lectura, ja que com a tal serà com exercirà la majoria de les seves actuacions. Serà la Banda del Centre la que actuarà en representació del Centre de Lectura en els enterraments d'Eugeni Mata i Lluís Quer, esdevinguts tots dos aquell mateix any, la que amenitzarà amb un concert l'entrega anual de premis dels millors alumnes d'aquell any i, en definitiva, la que tindrà més visibilitat pública.

Al llarg de 1900 i 1901 la Banda del Centre continuarà amb les seves actuacions habituals dins l'entitat i de vegades contractada per altres esdeveniments. Així sabem que el 1901 fou contractada els dies 16, 29 juny, 14 i 25 juliol, 4 i 18 agost i 1 de setembre per fer tota una sèrie de concerts, tal com en deixen constància les actes del Centre. En aquestes mateixes actes es deixa constància que els concerts que la Banda du a terme als jardins de la societat reporten beneficis econòmics a l'entitat.⁷⁵⁵

En crear-se la banda del Centre de Lectura, una de les condicions era que el reglament de la Banda del Centre regiria durant cinc anys, passats els quals, es decidiria la continuïtat o no de la banda. Per aquesta raó, una comissió dels músics que en formaven part assisteix a la primera reunió que la junta directiva convoca, el

Perquè ens fem idea del sou, el 1881 un quilo de carn de vaca costava al voltant de 1,24 pessetes i un quilo de pa 0,52 pessetes. Anteriorment ja hem pogut veure aproximadament quin era el sou d'un mestre director i dels músics de la Banda Municipal.

⁷⁵⁵ En deixen constància les actes *ib.*, 4 de setembre de 1901.

8 de gener d'aquell any, per saber quin seria el futur de l'agrupació instrumental. Així ens ho descriuen les actes:

Entra una comisión de la Banda de este centro compuesta de los músicos señores Clarassó, Argilaga y Martí, los cuales exponen que, habiendo terminado el plazo durante el cual había de regir el Reglamento redactado al constituirse dicha Banda, deseaban saber lo que la Junta de Gobierno de este "Centro" pensaba con respecto á la vida futura de la propia Banda. Después de breves explicaciones, el Presidente Sr. Serra promete a los comisionados que por todo el mes actual, la Junta presentará nuevas bases para que las estudie la Banda.

*Sale del salón la comisión compuesta de los Sres. Pascual, Savé y Doménech para que estudie la cuestión relativa a la Banda ya citada y dictamine.*⁷⁵⁶

Dies més tard, la comissió encarregada de l'estudi de la qüestió de la Banda Municipal, dictamina, després de fer un estudi acurat del Reglament de la Banda, que:

tropezamos con el artículo 4º del citado Reglamento que dice "Mientras exista la Banda tendrá derecho á servirse de todas las piezas musicales y del menaje destinado á la misma como también de los distintivos que en el "Centro de Lectura" existan adquiridos para dicha Banda. Tanto estos como las piezas y demás objetos que se adquieran desde la creación de la Banda, serán de propiedad exclusiva de la sociedad, en cuyo poder quedarán en el caso de disolución de la Banda".

Enterados de que en el local que la Banda en la sociedad ocupa no existía objeto alguno de los á que hace referencia el artículo transcrito , y considerando que no podíamos seguir adelante en nuestros trabajos sin esclarecer convenientemente este punto, no encontrando en parte alguna anotados los objetos de que se servía la Banda, nos avistamos con una comisión de la misma ,compuesta de los Srs. Argilaga, Clarassó y Martí ,manifestándonos dichos señores que todo el material de que hacían uso era de propiedad particular de los individuos de la Banda ,y que lo habían retirado en uso de su derecho .

⁷⁵⁶ Actas de la Junta de gobierno.1899-1904 (Actas número 5), sessió 8 de gener de 1902.

A esta contestación opusimos el texto del artículo 8º del citado Reglamento, en el que se dispone que la Banda viene obligada á quedarse cuando menos una copia de cuantas piezas le sean prestadas , cuya copia deberá quedar en poder del “Centro de Lectura “en caso de disolución de la Banda conforme se previene en el artículo 4º más arriba copiado , como así mismo tenía obligación de los honorarios que por sus trabajos percibiera una parte prudencial destinada á la adquisición y mejora de material técnico conforme se consigna en el artículo 20 del Reglamento.

Los espresados [sic] señores contestaron que nada de esto se había cumplido, dando explicaciones que no lograron convencer a los que suscriben.

El resultado de nuestras gestiones ha sido en suma, el haber adquirido la convicción de que el Reglamento de la Banda no ha sido por esta en lo más mínimo respetado, en virtud de lo cual, después de madura reflexión [sic] y considerando que será infructuoso cuanto pretendiera hacerse para exigir las responsabilidades que en primer término sobre la Junta de la Banda pesan, por el manifiesto incumplimiento de sus deberes , tenemos el honor de proponer à la “Junta “ del “Centro de Lectura“ se sirva acordar lo siguiente: Dar por disuelta la Banda y extinguido su Reglamento, comunicándoselo á la misma por oficio;

Facultar al Sr. Tesorero del “Centro“ para hacer la liquidación que previene el artículo 41º del Reglamento de la Banda, procurando que de ella resulte la sociedad lo menos perjudicada posible.

Y por último, que procure si se encuentran para ello elementos suficientes, la creación de una nueva Banda con la condición de qué los individuos que la formen sean socios del “Centro de Lectura” y bajo la base de la más completa autonomía con relación á la sociedad.

Si nuestras gestiones obtienen la aprobación de esta Junta, se darán por suficientemente satisfechos los que suscriben

–Reus, 17 de Enero de 1902–Pedro A. Savé–Antonio Pascual Cugat - B.Doménech y Gran.

Por unanimidad son aprobadas las proposiciones de la Comisión.⁷⁵⁷

⁷⁵⁷ *Ib.*, sessió 17 de gener de 1902.

D'aquesta manera la Banda del Centre de Lectura quedarà oficialment dissolta amb data 2 de març de 1902 ⁷⁵⁸ tot i que des del mes de gener ja havia deixat de funcionar.

Al febrer de 1902, veient la imminent dissolució de la banda del Centre, Juan B. Argilaga, en nom de diversos companys músics, escriu una instància a l'Ajuntament de Reus en què sol·licita que:

habiendo quedado disuelta la banda del centro de lectura después de haber cumplido el compromiso que tenia contraído, se ha acordado reunir en una sola todas las bandas existentes en esta ciudad bajo la dirección del laureado maestro d. estanislaio mateu.(sic)

y siendo altamente honrada para la futura banda, poder ostentar el título de "municipal" [...] suplica á v.e.se sirva autorizar á dicha banda para usar el título de "banda municipal y para que pueda hacer uso del escudo e insignias del excmo. ayuntamiento en el traje de uniforme. ⁷⁵⁹

La referència a unir en una sola totes les bandes de la ciutat fa esment al fet que anaven sorgint diverses agrupacions instrumentals, generalment de breu durada, en el si de les diverses associacions que tenia la ciutat en aquells moments, pràcticament totes integrades pels mateixos músics però sense prou continuïtat en el temps, cosa que també els afectava des del punt de vista econòmic. Veuen l'esperança a reunir totes aquestes agrupacions en una sola. I el mestre Estanislau Mateu Mas, amb la seva experiència i bona reputació, és la millor opció per dirigir-los a tots.

⁷⁵⁸ *Ib.*, sessió 2 de març de 1902.

⁷⁵⁹ Instància dirigida a l'ajuntament de Reus i signada per Juan B. Argilaga amb data 26 de febrer de 1902. Conservada a l' Arxiu Històric Comarcal de Reus. Hi consta el text següent per fer-hi referència: *Cédula clase 10ª, nº2436 librada en 15 de mayo de 1902.* (Vegeu annex 16).

Un mes després de la sol·licitud s'autoritza no només l'ús del nom, escut i insígnies municipals i la seva direcció per part del mestre Mateu, sinó que aquesta banda pugui emprar els instruments que havien emprat abans els integrants de l'antiga i dissolta banda municipal i que havien estat donats pel Marquès de Marianao.

L'Ajuntament exigeix, a canvi, a part que cada instrumentista tingui cura dels instruments deixats, també un inventari, la revisió del reglament intern de la Banda i alguns canvis⁷⁶⁰. Modificar l'article 2 i on posava "*constará de 30 profesoras además del maestro director*" s'havia de canviar per "*La banda se compondrá de 36 profesoras de diferentes categorías como termino mínimo pudiendo dicho número aumentarse, mas no disminuirse salvo caso de fuerza mayor y de circunstancias excepcionales*".

I continua demanant que s'afegeixi al paràgraf 2 de l'article 3, el text següent:

*"Y a devolver también al Excmo. Ayuntamiento los instrumentos que del mismo hayan recibido en préstamo". A més, "el artículo 7 sufrirá una adición por lo que respecta a la conservación y renovación de los instrumentos", i per acabar "Al artículo 10 que dice «La Junta de la Banda tendrá la representación de la misma y en casos urgentes no previstos en este Reglamento podrá tomar los acuerdos que estime convenientes dando cuenta de los mismos al maestro Director» se añadirá «y al Sr. Alcalde cuando se trate de asuntos relacionados con servicios que la Banda presta al Municipio»".*⁷⁶¹

Fetes les rectificacions demanades, se signa un contracte per quatre anys. Un cop passat aquest període, si no s'avisava abans, el contracte queda automàticament prorrogat per quatre anys més.

⁷⁶⁰ Tot i que hem pogut consultar diversos reglaments de la Banda Municipal que es trobaven dipositats en l'Arxiu Municipal dels períodes 1891-1902, cap dels reglaments localitzats s'ajusta al que l'Ajuntament demana de modificar. Per tant, no sabem si es tracta d'un reglament proposat pels músics que volen reorganitzar la banda municipal, o si era el darrer Reglament vigent de la Banda Municipal.

⁷⁶¹ Vegeu annex 17.

El 23 de març de 1902 ja s'anuncia en premsa el primer concert de la restituïda Banda Municipal de Reus al passeig Mata a les 12 del migdia del dia de Pasqua (30 de març), amb nous uniformes.

A part dels concerts al passeig Mata, també acostumava a fer concerts al Teatre Circ, i oferia concerts, de vegades al Café del Teatre, però també d'altres, animant els entreactes d'algunes representacions, per exemple en l'estrena de *Doña Perfecta* de Benito Pérez Galdós, el 6 d'abril del mateix any, concerts que foren molt ben acollits pel públic. També feia concerts esporàdicament alguns diumenges en algunes societats reusenques com La Armonía o El Olimpo, on acostumava a oferir ballables.⁷⁶² També podia actuar en poblacions del voltant. Per exemple, la trobem el 16 d'agost del mateix any en els actes de la Festa Major d'Espluga de Francolí.⁷⁶³

A partir del 1906 i fins al 1919 entrem en un període confús i amb escassetat de dades. La premsa no dona notícies de vida de la Banda Municipal i això ens fa pensar que la Banda es dissol el 1906.

Sabem que el 1919 el mestre Xavier Vidal torna a reorganitzar-la, i amb ell entrem en el període més llarg de continuïtat de la Banda Municipal, que s'allargarà fins ben entrada la dècada dels seixanta.

En els primers anys sota la direcció del mestre Vidal, la banda fa els seus concerts habituals al Passeig Mata i acompanya els actes municipals.

Poc temps després havia de gaudir de certa fama, ja que serà la banda escollida per acompanyar els representats de la província de Tarragona en l'Homenatge de Catalunya a S.M. el rei Alfons XIII celebrat a Barcelona l'1 de febrer de 1925.⁷⁶⁴

⁷⁶² Vegeu *Diario de Reus*; 15/6/1902, pàg.3; 25/6/1902, pàg.2; 10/8/1902., pàg.2

⁷⁶³ *Diario del Comercio* 19/08/1902, pàg. 2.

⁷⁶⁴ *La Vanguardia*, 3 de febrer de 1925, pàg.9

Il·lustració 31 :La Banda Municipal de Reus el 1925, amb el seu director, el mestre Xavier Vidal (amb corbata).(Arxiu Anzame, CIMIR).

No obstant això, els membres de la Banda estaven convençuts que hi calia un nou impuls que li permetés transcendir més des del punt de vista social i musical. Per aquesta raó, el 1927 decideixen escriure una carta a l'Ajuntament de la ciutat, al qual es dirigeixen amb aquestes paraules:

Nuestra situación

Es evidente la conveniencia de llevar a término una detenida observación a la situación de la Banda y darle el impulso que le falta. Reconocida la utilidad que representa para acompañar al Excmo. Ayuntamiento a los actos oficiales a que asiste y practicar á la vez una divulgación de cultura popular como son los conciertos públicos, sería menospreciar, los esfuerzos que ha requerido durante largo número de años el reorganizar un estamento a la altura que el nuestro ocupa.

Lista de componentes

Director: Javier Vidal

Juan Martra. Flauta.-Pedro Llorens.Requinto.-José Mestres-Francisco Nolla

F.Serra,Eduardo Prats,Pablo Bové-José Rodón-Juan Figuerola-José Balsells-Clarinetes-Francisco Dominguez-fagot-Francisco Prats-J.Jordà-José Barberà-Domingo Vall-Saxofones,Juan Barberá,Franciso Carbonell-P.Carbonell-Trompetas-Antonio Badell.Antonio Prats-Trompas-Antonio Munné-Faustino Llop-Juan Domingo-Trombones-Bartolomé Ravell- Amadeu Vall-Bombardinos-Joaquin Micola-José Moneguí-Bajo-Venancio Bonet-Bombo-Pablo Flotats-Caja-José Serrat-Platillos.

30 profesores y director

Es redacta un nou reglament que ha de regir la banda municipal i que aprova el 30 de desembre de 1926 la Comissió Permanent de l'Ajuntament de Reus. Cal destacar l'article tercer, que entre altres coses remarca que *"En igualdad de méritos deberán ser preferidos los que sean hijos de esta ciudad"*.

El 27 d'octubre de 1929 la banda participa en els actes del dia de Reus de l'Exposició Universal celebrada a la Ciutat Comtal aquell any.⁷⁶⁵ Només molt puntualment la banda surt de la ciutat per actuar, i bàsicament la seva tasca se centra en les habituals actuacions els diumenges i festius i acompanyant la corporació municipal en determinats esdeveniments durant l'any.

A partir del 9 de juny de 1934 i fins el 1941, la banda actua tots els diumenges a les dotze del migdia al Passeig Mata si el temps acompanya. Ocasionalment intervé en actes fora de la ciutat de Reus en poblacions veïnes, per exemple a Salou al setembre en les festes de commemoració de Jaume I o a Tarragona en diverses festes populars, com testimonia la premsa de l'època.⁷⁶⁶

⁷⁶⁵ *La Vanguardia* 24, d'octubre de 1929, pàg.8; 25 d'octubre de 1929 pàgs.18 i 21, i 26 d'octubre de 1929,pàg.21

⁷⁶⁶ *Diario de Tarragona*, 4 de setembre de 1924, pàg. 1; *Tarragona Federal*, 30 d'agost de 1931, pàg. 2; *Reus Semanario de la Ciudad*, 22 d'agost de 1953, pàg.10.

A partir dels anys quaranta la banda divideix la temporada d'actuacions en dos períodes. La temporada d'hivern comença cap al desembre i les actuacions es fan els diumenges a les dotze del migdia a l'avinguda dels Màrtirs. A l'estiu actua els dijous a dos quarts d'onze de la nit al mateix lloc. A part del valor simbòlic del lloc per temes polítics, ja que la plaça era dedicada als reusencs que havien lluitat en el bàndol de Franco, el fet que la zona hagués esdevingut un lloc d'esbarjo a la ciutat per la presència de moltes cafeteries per poder seure i gaudir de la música de la banda, va influir força en l'elecció de l'espai per a la realització dels concerts. No obstant això, l'afluència de públic no era l'esperada si hem de jutjar per les queixes que es poden llegir en alguns articles de la premsa de l'època. Així, per exemple, Josep Banús i Sants, des de la seva columna "Carnet Reusense" que es publicava al *Diario Español*, manifesta el seu disgust per la poca afluència de públic amb les següents paraules:

Durante el verano, la Banda de la Ciudad [sic] dirigida por el maestro Javier Vidal, en las noches de los jueves, da conciertos en el templete de nuestra magnífica Avenida de los Mártires.

El lugar es único para gozar de temperatura agradable. Para los que no quieran estar de pie, existen unos bancos y unos cómodos sillones. Y para los que desean mayor comodidad un servicio de bar y de café. No creemos que pueda pedirse más para pasar el rato y gozar del fresco.

Ello no obstante, considero que el público no acude en la proporción que todo ello se merece. Seguramente que en otras ciudades sitios parecidos, están más concurridos [...].

No sé si los conciertos de la Banda serán suficiente aliciente para todos. Pero deberían serlo. El tesón y la buena voluntad de los componentes de la banda deberían corresponderse con mayor entusiasmo. Hacen más de lo que pueden para cumplir musicalmente, y cumplen. [...] si no se busca manera, dentro de unos años estará agotada nuestra banda, que ya se está agotando. Luego, cuando no se disponga de músicos para hacer sonar los instrumentos todos se quejarán.

*Y entonces puede que haya quien recuerde con nostalgia estas noches veraniegas de los jueves .Esas noches en las cuales se pasea o se toma un granizado escuchando música.*⁷⁶⁷

Pel que fa al programa que s'hi interpretava, era integrat per marxes, pasdobles, fantasies i obertures d'òperes o sarsueles conegudes pel públic i de vegades alguna sardana o peça folklòrica. Per exemple, el programa inaugural dels concerts d'hivern de 1941, realitzat el 14 de desembre, incloïa el següent repertori: *Comandante Pradas*, marxa militar, de Guareño; *Rosamunda*, obertura de Schubert; *La Tabernera del Puerto*, fantasia de Sorozábal; *Adagio* de la sonata Patètica de Beethoven; *La Generala*, selecció de Vives; *Comandante Queimadelos* de Guareño.

Pel que fa a altres actuacions a la ciutat de Reus, a part de les actuacions periòdiques que ja hem esmentat anteriorment, trobem la banda, sobretot a inicis dels anys quaranta, tocant “*el himno nacional i el del movimiento*” en els intermedis dels partits de futbol que se celebren al Reus Deportiu⁷⁶⁸, fent un concert en el concurs de Caramelles que es celebrà a la ciutat l'11 d'abril de 1950⁷⁶⁹, on va interpretar el pasdoble *Pepita Greus* de Pascual Pérez Choví; *Les noces de Fígaro*, obertura de W.A. Mozart; *Ponzella d'Abril*, sardana, i la marxa *Reus*. D'aquestes dues últimes no se n'esmenta l'autor, fet que ens fa pensar que probablement eren prou conegudes pel públic i que en deuria conèixer l'autor.

També era habitual l'actuació de la Banda Municipal amb l'acompanyament de l'Orfeó Reusenc. És el cas de les actuacions que dugueren a terme el 27 de febrer de 1953⁷⁷⁰ i dels dos concerts conjunts que feren en motiu de la celebració de

⁷⁶⁷ BANÚS SANS, Josep, “Los conciertos de los jueves” dins *Carnet Reusense, Diario Español*, 23 de juliol de 1955, pàg. 5.

⁷⁶⁸ Vegeu, per exemple, *Diario Español*, 14 de juliol de 1942, pàg. 4.

⁷⁶⁹ *Diario Español*, 11 d'abril de 1950, pàg. 6.

⁷⁷⁰ *Diario Español*, 26 de febrer de 1953, pàg.4 i 27 de febrer de 1953, pàg. 4

Santa Cecília el 1953⁷⁷¹ i el 30 de novembre de 1954.⁷⁷² Aquest concert de Santa Cecília esdevindrà tradicional i la Banda el farà cada any. Els primers anys amb l'acompanyament de l'Orfeó Reusenc, i a partir del 1955 ambdues entitats ho celebren, però per separat.⁷⁷³

A partir del 1954 els concerts de la temporada d'hivern passen a fer-se a la plaça d'Espanya en lloc de fer-se al Passeig Mata. Segurament aquest fet es deu que es volia concentrar tota l'activitat en el nucli de la ciutat per facilitar-ne l'assistència de públic, i el Passeig Mata començava a quedar-se fora d'aquest centre d'influència.

Pel que fa a la programació habitual, s'estableix un esquema que es va repetint reiteradament pel que fa al tipus d'obra, tot i que els títols van variant sovint i no s'acostumen a repetir. Aquest esquema, similar al que es feia als anys quaranta era més o menys el següent amb petites variants: a la primera part s'interpretaven quatre peces, normalment per aquest ordre: marxa o pasdoble, fantasia, obertura o fragment d'una òpera o sarsuela coneguda pel públic, una altra fantasia o fragment de sarsuela o òpera, i fantasia o obertura d'una òpera o sarsuela. La segona part la integraven tres peces: una peça de sarsuela, una sardana i una marxa o pasdoble. De vegades la sardana era obra del mestre director, Xavier Vidal, o d'algun compositor local.

El 1958 amb motiu de la Festa Major de Sant Pere tindrà lloc a la ciutat un certamen de bandes. Reus ja havia acollit un certamen de bandes el 1904 amb motiu de les festes de la Coronació de la Mare de Déu de Misericòrdia.

El certamen va tenir lloc la nit del 29 de juny a la plaça d'Espanya. Hi participaren les bandes Unión Musical de Santa Cecília de Educación y Descanso d'Onda

⁷⁷¹ *Diario Español*, 24 de novembre de 1953, pàg. 5

⁷⁷² *Reus Semanario de la Ciudad*, 5 de desembre de 1953, pàg.8 i *Diario Español*, 28 de noviembre de 1954, pàg. 10.

⁷⁷³ *Reus Semanario de la Ciudad*, 3 de desembre de 1955, pàg. 4.

(Castelló) dirigida per Josep Burguet Ripoll, que comptava amb quaranta sis professors i que el 1956 ja havia aconseguit el primer premi de la segona secció en les festes de l'Alliberament de Castelló de la Plana i diverses distincions en concursos de València. Interpretà la peça obligatòria per a totes les bandes que era el preludi de *La Revoltosa* de Chapí i també *Un dia d'estiu a Noruega* de Willmers; Unión Musical de Santa Cecília de Chilches (Castelló) dirigida per Josep Maria Trencó Casans, amb quaranta professors i que interpretà, a més de la peça obligatòria que ja hem esmentat, *El barberillo de Lavapies*; la Banda del Patronat de Santa Cecilia de Educación y Descanso de Tortosa, dirigida per Joan Monclús amb cinquanta professors i que havia obtingut el primer premi en el concurs de pasdobles de Vinaròs (1951), interpretà l'obertura de *La gazza ladra* de Rossini; la Lira Ampostina, d'Amposta, dirigida per Enrique Sapetti, la integraven cinquanta professors, comptava amb nombrosos premis al llarg de la seva vida com a entitat des del 1915, destacant el primer accèssit en el concurs de pasdobles de València de 1933 i el primer premi en el II Concurs de Bandes Civils de Tortosa, interpretaren una selecció de *Lohengrin* de Wagner; la Lira Saguntina de Sagunt (València), dirigida per Julio Rivelles, comptava amb cinquanta-cinc professors, havia aconseguit nombrosos premis al llarg de la seva història, des de 1910 fins al 1957, entre els quals cal destacar el segon premi a Carcagente el 1950 i el primer premi al concurs de Torrente el 1957, van interpretar l'*Obertura d'Euryanthe* de C.M. Weber

Al novembre de 1959 l'Associació de Concerts fa un concert d'homenatge al mestre Xavier Vidal, director de la Banda Municipal, amb la participació de la Banda Municipal i l'Acadèmia de Dansa del Centre de Lectura de Reus. Josep Banús Sans, des de la seva columna "Carnet Reusense" del *Diari de Tarragona* fa esment de l'esdeveniment:

Muy de justicia es tal muestra de consideración hacia la figura del maestro Javier Vidal, ya que llega a maravilla con el tono altamente reusense de la velada artística de esta noche. Porque Javier Vidal representa una vida de fidelidad absoluta a Reus. Cuando otros de su categoría dejaban la ciudad para ganar gloria o dinero, Javier Vidal se

*quedaba en Reus para dirigir la Banda, que dados los escasos elementos que siempre la han formado, no podía proporcionarle mucha gloria artística. Y considerando las migradas subvenciones que en todos los tiempos ha recibido no podía reportarle ningún dinero. Cuarenta años de dirigir la Banda de la Ciudad, significa casi medio siglo de sacrificios no compensados y muchas veces poco estimados. Pero el maestro Javier Vidal ha sabido soportarlo todo muy estoicamente obedeciendo los dictados de su amor a Reus. [...] Por sus méritos alcanzó la dirección de la Banda de la Ciudad y ha llegado al linde de la vejez, conservando su gran ilusión de poder sostener el prestigio de "su" banda de música. Y falto de los elementos musicales indispensables para conseguirlo, no ha decaído en su entusiasmo y ha sabido luchar con ardor de joven. Y he dicho "su" banda, porque verdaderamente a él le pertenece. Ya que se le debe que haya sido la agrupación musical que se ha mantenido más años, ofreciendo periódicamente conciertos que han dado categoría.*⁷⁷⁴

En el concert la Banda va augmentar el nombre de components per a l'ocasió. S'hi van interpretar la *Simfonia Inacabada* de Schubert, la faràndula de *l'Arlesienne* de Bizet, la jota de la sarsuela *La Dolores* de Tomàs Bretón i la sardana *Xavieret i Anna* del mestre Xavier Vidal.

⁷⁷⁴ BANÚS I SANS, Josep : "El homenaje de esta noche al maestro Javier Vidal"; a "Carnet Reusense" dins *Diario Español*, 20 de novembre de 1959, pàg. 5.

Il·lustració 32 :El mestre Xavier Vidal dirigint la Banda Municipal de Reus el 1960.(Fons:Família Pedrola,CIMIR).

Dos dies després el *Diario Español* comenta el concert i felicita primer ambdues agrupacions per la bona actuació, però no pot evitar comentar que:

(...) pudimos escuchar a una Banda de la Ciudad completamente desconocida tanto por la calidad de sus interpretaciones como por el número de sus componentes. La verdad es que no deseábamos otra cosa que ver y escuchar siempre a nuestra Banda tal como el otro día, la cual sin llegar todavía a la perfección absoluta, dio la medida de hasta dónde puede llegar cuando es debidamente estimulada, cosa que por desgracia no ocurre a menudo. [...] en fin, si queremos que nuestra Banda siga tocando de una manera u otra hemos de protegerla y ayudarla para poder sostenerse dignamente. Si no, seguirá llevando una vida lánguida de la cual no tiene la culpa ni su Director ni los hombres que la integran.⁷⁷⁵

Al gener de 1962 el mestre Vidal passa el relleu de la direcció de la Banda de la ciutat a l'aleshores jove mestre Josep Casanovas.⁷⁷⁶ Casanovas continuarà en la

⁷⁷⁵ *Diario Español*, 24 de novembre de 1959, pàg. 6.

⁷⁷⁶ *Reus Semanario de la Ciudad*, 27 de gener de 1962, pàg.1.

línia del mestre Xavier Vidal tant pel que fa a la periodicitat dels concerts (amb les temporades d'estiu i hivern i el tradicional Concert de Santa Cecília), com pel que fa al repertori, amb poques variants. El mestre Casanovas realitzà una renovació dels instruments musicals, que fins aleshores eren propietat dels músics i no de la Banda, i que majoritàriament eren instruments amb molts anys d'ús. Per poder tirar endavant aquesta renovació instrumental, realitzà una rifa popular entre els reusencs.⁷⁷⁷

Amb el mestre Casanovas la Banda tornà a actuar al Fortuny amb la Secció de Dansa del Centre de Lectura el 28 de novembre de 1963 interpretant *La Gran Vía*, *El Dúo de la Africana*, *La Viejecita*, l'obertura d'*Egmont*, el primer temps de la *Simfonia Incompleta* de Schubert i la jota de *La Dolores*, entre altres.⁷⁷⁸

El 15 de desembre fa el tradicional concert de Santa Cecília al Teatre d'Acció Catòlica amb mot poca assistència de públic, per culpa del mal temps, segons la premsa, però amb idèntic programa que el concert realitzat al Teatre Fortuny uns quants dies abans.⁷⁷⁹

El 14,15 i 16 d'abril de 1972 amb motiu del 75è aniversari de la creació de la Banda Municipal s'organitzaren a la ciutat tota mena d'actes festius. Des de la conferència de Pedro Echevarría Bravo sobre "*Las Bandas de música y su educación social y pedagógica*", l'entrega d'una "lira d'Or" a l'Ajuntament de Reus per part de la Banda Municipal i una cercavila de la Banda pels carrers de la ciutat entre altres actes.⁷⁸⁰

A la premsa local també es fa esment de l'esdeveniment i es dediquen moltes planes per homenatjar l'entitat. Es fa esment de tota la trajectòria, des de la seva fundació el 1894 per Jacint Vergés fins al 1972, i s'esmenta el fet que "*La última aventura ha sido la compra del nuevo instrumental checoeslovaco cuyo*

⁷⁷⁷ *Reus Semanario de la Ciudad*, 9 de març de 1963, pàg. 5.

⁷⁷⁸ *Reus Semanario de la Ciudad*, 23 de novembre de 1963, pàg.16.

⁷⁷⁹ *Reus Semanario de la Ciudad*, 21 de desembre de 1963, pàg.33.

⁷⁸⁰ CASANOVAS MARCA, Josep; ALBOUY BUSQUETS, Juan-Amado (Pr.): *Bodas de platino de la Banda de la Ciudad. Reus, 14-15-16 abril 1972*, Reus : Artis-Graf, 1972 i *Reus Semanario de la Ciudad*, 15 d'Abril de 1972, pàg.1 i *Reus Semanario de la Ciudad*, 22 d'Abril de 1972 pàgs.5 a 8.

presupuesto tanto costó cubrir pero que suena de maravilla dando nuevo aliento a los abnegados profesores que integran la plantilla de la agrupación. Gente sencilla que siente la música sin esperar por ello mayor compensación “⁷⁸¹

Il.lustració 33: La Banda Municipal de Reus amb el mestre Josep Casanovas, el 1972.

En els anys posteriors fins a la seva dissolució a la dècada dels vuitanta, la Banda Municipal va seguir sota la direcció del mestre Josep Casanovas amb els habituals concerts d'hivern, estiu i Santa Cecília, sense grans canvis. L'any 1987 el mestre Casanovas fundarà la Banda de Música

⁷⁸¹ *Reus Semanario de la Ciudad*, 22 d'Abril de 1972, pàg.1

1.7.3 Associació de concerts de Reus

1.7.3.1 Fundació

L'Associació de Concerts de Reus neix de la mà del compositor reusenc Ricard Guinart el 1921, amb la voluntat de promoure activitats musicals a la ciutat. Així, si consultem els diaris de l'època, tant *Las Circunstancias* com el diari *Foment*, el dia 20 de novembre de 1921 es publicà el següent text:

Un estol de fervents devots del sublim art musical, emprengué la digna i lloable tasca de constituir una Associació de Concerts que permetés i pogués sintetitzar en manifestacions de magnitud, que nostra ciutat sent amb força intensitat aquest sentiment exquisit que honora i enalteix la cultura ciutadana.

Fou empresa, aquesta hermosa tasca, sempre costos i difícil, amb tota la fermesa i entusiasme, per això se ha vist curullada per l'èxit més falaguer i més esclatant, ja que abans d'ahir, contant amb més de un centenar de socis inscrits, fou celebrada la reunió constitutiva de l'Associació de Concerts de Reus.

En aquesta reunió foren aprovats per aclamació els Estatus generals i de la mateixa manera elegida la seva Junta Directiva, que queda formada de la següent forma:

PRESIDENT: Pere Barrufet, i Vis President, Víctor Tarragó, tresorer: Marià Grases, Vocals: Josep Ballbé, Ricard Guinart, Fructuós Piqué, Secretari; Eladi Bergadà.

Aquesta Junta Directiva es complau de dirigir-se a tots els que simpatitzant per l'obra que està cridada a realitzar aquesta Associació no estiguin en les seves llistes de socis, per demanar-los no deixin de presentar-hi el seu concurs i ampli, ja que de tots ells necessita per a portar a bon terme els amplis projectes que ha de realitzar, puig de convertir-los, com no dubta, en realitat, enaltiran nostre prestigi ciutadà i faran d'aquests novella entitat filharmònica, una de les primeres de Catalunya.⁷⁸²

Així, doncs, l'Associació de Concerts de Reus queda constituïda com a tal el 18 de novembre de 1921, tot i que des del punt de vista legal data del 3 de desembre del mateix any, i comptà aleshores amb una cinquantena de socis.⁷⁸³ Segons el diaris de l'època, el concert inaugural se celebrà al Teatre Bartrina el 23 de desembre del

⁷⁸² *Las Circunstancias*, 20 de novembre de 1921, i *Foment*, 20 de novembre de 1921.

⁷⁸³ Vegeu el fullletó *Vida corporativa en el curs I 1921-1922*, Associació de Concerts, Gràfics Navas, Reus, s.d., pàg. de 2 a 6. (Vegeu també annex 20 i 21)

mateix any, i anà a càrrec d'Alfred Cortot, aprofitant el seu pas per Barcelona, per dur a terme uns concerts al Palau de la Música Catalana. Fou un concert amb assistència exclusiva per als socis de la nova entitat.⁷⁸⁴ Només en aquests gairebé vint dies de diferència, entre la constitució legal de l'Associació i el primer concert, el nombre de socis ja havia augmentat considerablement i arribà als 140.⁷⁸⁵

Il·lustració 34: Programa del primer concert de l'Associació de Concerts de Reus, amb el logotip de l'entitat. (Biblioteca del Centre de Lectura).

L'Associació de Concerts encetava, d'aquesta manera, una activitat musical contínua, de caràcter mensual, que només es veurà interrompuda en esclatar la Guerra Civil, el 1936. En els primers anys d'activitat (1921-1936), l'Associació va concentrar la gran majoria dels concerts de qualitat que podien escoltar-se a la

⁷⁸⁴ Vegeu *Foment*, any XVI, núm. 297, divendres 23 de desembre de 1921.

⁷⁸⁵ *Vida Corporativa en el Curs I 1921-1922, op.cit.*

ciutat. Així, per exemple, a més del concert inaugural d'Alfred Cortot celebrat el 23 de desembre de 1921, el 3 de febrer de 1922 hi actua Aga Lahowsca, soprano acompanyada al piano per Ferran J. Obradors; el 22 de febrer hi actua Emil Sauer, pianista; el 18 de març, el quartet Wendling de Stuttgart; el 7 d'abril, el tenor Emili Vendrell acompanyat per Bernardí Gálvez, violoncel, i F. Figueras de Barberà, piano; el 15 de maig el concert fou a càrrec d'Arthur Rubinstein, pianista; el 9 de juny, Gerard Hekking, violoncel, i Ricard Vives, piano; i el 22 de juny de 1922 hi actua la pianista Blanche Selva.⁷⁸⁶ Ja en el segon curs de l'entitat, el 17 d'octubre de 1922 hi actua l'Orquestra Pau Casals, el 3 de novembre la clavicembalista Wanda Landowska, l'1 de desembre Antoni Brossa (violí) i Rita Brossa (piano); el 10 de desembre el London String Quartet, el 10 de gener torna a actuar el quartet Wendling de Stuttgart, el 9 de febrer Miquel Llobet, guitarrista; el 21 de març el quartet de Budapest; el 17 d'abril la cantatriu Mercè Plantada acompanyada al piano per Tomás Buxó; el 18 de juny actua de nou Blanche Selva, pianista i per concloure aquell curs el 22 de juny hi actua l'Orquestra Simfònica de Madrid. A més d'aquests concerts dels dos primers cursos de l'entitat, cal destacar-ne d'altres d'aquesta primera etapa, per exemple el que oferí Pau Casals acompanyat del pianista Blai Net el 6 de novembre de 1925; la sessió d'homenatge a Juli Garreta celebrada el 15 de març de 1926; el concert de la Banda Municipal de Barcelona l'11 de juny de 1926; la sessió d'homenatge al mestre Eduard Toldrà, en què Mercè Plantada i T. Garcès interpretaren diverses cançons del mestre i s'hi representà *El Giravolt de Maig*, el 12 de novembre de 1928; el Festival Respighi el 26 de febrer de 1929, que comptà amb la participació del mateix Ottorino Respighi al piano i Elsa Respighi, cantatriu acompanyats del quartet Veneziano del Vittoriale, etc.

En esclatar la Guerra Civil, el 1936, l'Associació de Concerts suspèn les seves activitats, i romandrà sense funcionar fins al 1953. Alguns sectors durant aquest període es lamenten del mal estat de la vida musical a la ciutat, com es reflecteix en la premsa de l'època:

⁷⁸⁶ Vegeu annex 18.

La vida musical de Reus durante el año que acaba de finir, es justo confesar que ha sido lamentablemente efímera. [...]. Salvo algunas destacadas excepciones que no escaparán al criterio de los aficionados, puede resumirse toda la actividad musical de nuestro pueblo durante el último ejercicio ,a las populares audiciones públicas de la Banda de la Ciudad, al sólito esfuerzo de la Sección de Música del Centro de Lectura con la organización de los Recitales de piano de A. Closa Gallisà y María -Amalia Font, los de violín a cargo de Antonio Guinjoan, acompañado por Jaime Padrós y del profesor don Juan Cogul, el del Cuarteto de cuerda⁷⁸⁷

També es reclamava de feina temps la reorganització de l'Associació, tal com Marià Grases reclama en la conferència sobre l'Associació de Concerts que fou emesa per Ràdio Reus (EAJ11) el 15 de setembre de 1944 i recollida al *Diario Español* :

En la hora presente [...] en que carecemos de una entidad análoga a la citada, brindamos la iniciativa a los elementos simpatizantes para formalizar las gestiones encaminadas a continuar la labor interrumpida en el año 1936 por nuestra Asociación de conciertos de Reus.

Per aquest motiu, alguns dels antics membres de l'Associació de Concerts, decideixen tornar a impulsar les activitats de l'Associació. Es crea una Comissió Organitzadora dels treballs de restabliment de l'Associació. Aquesta Comissió estava formada per: Pere Huguet Ribas, (aleshores delegat de Cultura de l'Ajuntament de Reus), Francisco Boleda Roca, Manuel Casanova (Secretari de la Comissió) i Ramon Cuadrada Ornos.

D'aquesta manera, el 23 de desembre de 1953 comencen els treballs de reorganització, inscripció de socis, administració i organització de concerts. L'acte de constitució de l'Associació se celebrà en una de les sales de l'Ajuntament de Reus; s'aprovaren els estatuts i s'escollí la nova junta, que quedà formada de la manera següent: president (Panayotis G. Orphanides), vicepresident (Antonio Buqueras Balanà), secretari (Manuel Casanova Viamonte), tresorer (Ramon Cuadrada Ornos), vocals (Pere Huguet Ribas, Francesc Boleda Roca i Francisco

⁷⁸⁷ "Música" dins *REUS. Semanario de la Ciudad*, 2 de gener de 1954, pàg.11

Gras Salas). Del president de la renascuda associació es diu que en el seu primer dia de gestió va aconseguir que s'hi inscrivessin 100 socis, cosa que, si és certa, ja ens dóna pistes que es tractava d'un cercle de persones molt ben delimitat, i que el nou president sabia ben bé a quines portes calia trucar perquè li fessin cas. De ben segur que molts d'aquests nous socis ja havien format part de l'Associació en l'anterior període.

L'11 de febrer de 1954 es celebrà el concert inaugural, que es dugué a terme a Barcelona. De fet, en començar les activitats el 1954, organitzen viatges per anar a veure concerts a Barcelona, ja que en aquests primers moments de reorganització manca encara acabar de dur a terme decisions importants com establir el lloc habitual on es realitzarien els concerts. Aquest primer concert anà a càrrec de l'*Orquesta Sinfónica Nacional de la Radio Nacional de España*, dirigida per Rafael Ferrer. Oferiren obres de Beethoven, Pergolese, Altissent, Toldrà, Montsalvatge, Mendelssohn i Brahms. El concert fou retransmès per Ràdio Nacional de Espanya i per les emissores locals.⁷⁸⁸

Poc després ja es celebraran concerts a Reus, el primer es va fer al mes d'octubre de 1954, i ja va tenir com a marc la seu habitual del Teatre Fortuny. El concert inaugural va ser retransmès per *Radio Nacional de España* a Barcelona i la seves emissores, i foren entrevistats en els descansos el president de l'Associació de Concerts i l'alcalde de Reus, el senyor Juan Bertran.⁷⁸⁹

⁷⁸⁸ ARNAVAT, Albert (dir.); MIRÓ, Neus [et al.]: *op.cit.*, vol 2, pàg. 198.

⁷⁸⁹ *Ibidem*.

Il·lustració 35 : Programa del concert de Juan Manén, el novembre de 1956. (Biblioteca del Centre de Lectura).

Pel que fa als artistes que l'Associació porta a Reus en aquesta segona època, Carles Tricaz, en un article publicat a *Reus Semanario de la Ciudad* al juny de 1964 en fa un bon resum. El crític coneixia bé l'entitat, ja que en formava part i fins i tot l'arribarà a presidir anys més tard:

Citando únicamente los conciertos que acuden a nuestra memoria [...] citaremos con emoción las diversas actuaciones de la Orquesta Municipal de Barcelona, dirigida por el inolvidable maestro Toldrá, la visita de Pierino Gamba en su doble función de solista y director de la Orquesta Filarmónica de Barcelona,; la Sinfónica del Gran Teatro del Liceo; la Sttutgard,; la Orquesta de Cámara de Milán ; la de los Solistas de Barcelona; la del Palacio Pitti de Florencia ;la de Musici Lucenses y el Trío Gebelde Hamburgo. Entre los solistas, pianistas como Iturbe, Cubiles y Uninsky; guitarristas como Renata Tarragó, Narciso Yepes y Regino Sainz de la Maza; violinistas de la talla de Ida Hendel, Lewcowicz, Brosa, Campoli y Ricci; violoncelistas como, recientemente Gaspar Cassadó, acompañado de su esposa; cantantes excepcionales como Theresa Colleman, y tantos otros que deben perdonarnos su omisión.⁷⁹⁰

A més, cal esmentar també els concerts de Juan Manén, violinista, acompanyat al piano per Antonieta Pich Santasusana (26 novembre 1956), l'Homenatge a Ricard

⁷⁹⁰ Tricaz, Carles "XXV años de música y teatro en Reus" dins *Reus Semanario de la Ciudad*, año XIII, nº 637, 27 de Junio de 1964, pàg. 32.

Guinart (10 d'Abril de 1957) a càrrec d'Antonio Brossa, violinista, i Rita Brossa, piano, acompanyats d'un quartet local integrat per Juan Cogul, Santiago Domènech, Àngel Marimón, i Santiago Balcells, deixebles i amics de Ricard Guinart; Alicia De Larrocha, el 8 de gener de 1958, l' Orquestra Simfònica de Barcelona, el 21 de març de 1958; l'orquestra de Cambra Amics dels Clàssics, el 21 de juny de 1965, Coral Sant Jordi del Cercle Artístic de Sant Lluç dirigida per Oriol Martorell, el 18 de desembre de 1958, o el de l'Orquestra Simfònica de Barcelona amb Montserrat Cavallé, soprano, el 24 d'octubre de 1962, entre molts d'altres.

No obstant això, tot i l'interès de l'Associació per portar a la ciutat de Reus primeres figures del món musical, també s'hi inclouen en la seva programació de forma més o menys periòdica, actuacions d'artistes locals. És el cas, per exemple, del concert que es féu el 28 de novembre de 1962 amb l'actuació conjunta de l'Orfeó Reusenc, l'Acadèmia Artis i la Cobla Reus. L'Associació diu de fer-ho per tal de valorar els artistes locals, ja que al·leguen que ho fan perquè "nadie es profeta en su tierra", però, de ben segur, que econòmicament també els compensava dels esforços que havien de fer per poder portar determinats artistes a la ciutat.⁷⁹¹

⁷⁹¹ Programa de mà del concert del Cor Eco de Clavé; Mª Luisa Prius, soprano; Esbart "Amics del Folklore", celebrat el 23 de novembre de 1960, Reus, Talleres Gráficos de Juan Cunillera, 1960, pàg. 4

Il·lustració 36: Programa del concert de la Coral Sant Jordi dirigida per Oriol Martorell el 18 de desembre de 1959. Veiem com s'ha modificat el logotip de l'Associació.

Pel que fa al nombre de socis inscrits, podem dir que el 1921 passa ben aviat de la cinquantena de socis fundadors, a tenir 140 socis el dia del concert inaugural (23 de desembre de 1921), i 326 socis en tancar el curs (1922). El nombre de socis augmenta progressivament fins a superar els 800 socis a l'octubre de 1930. Després de la Guerra Civil, durant el curs 1954-55, hi ha 826 socis, i en el curs 1957-58, 913 socis.

1.7.3.2 Els estatuts

Els estatuts de l'Associació de concerts foren dipositats al Govern Civil el 23 de novembre de 1921⁷⁹² i revisats i actualitzats el 1953.⁷⁹³ No hi ha grans diferències entre el contingut dels estatuts de 1921 i els de 1953, i per aquesta raó els

⁷⁹² *Associació de Concerts. Estatuts*. Reus, Gràfics Navas, 1921.

⁷⁹³ Consten com a dipositats al Govern Civil amb data 23-12-1953. Vegeu també *Asociación de Conciertos: Estatutos. Memoria 1954-1955*. Reus, Talleres Gráficos de Juan Cunillera, 1954.

comentarem de forma conjunta. El canvi més important, degut al context polític del moment, és que passen d'estar redactats en català el 1921 al castellà, el 1953. D'entre la trentena d'articles que els integren destaquen els següents:

ART. 1 i ART. 3: són idèntics el 1921 i el 1953. Deixen clar que les activitats de l'Associació estan destinades exclusivament als socis, i que només aquests en poden gaudir. Així, doncs, els concerts i les altres activitats, no van dirigides a tothom sinó que són per a un sector privilegiat. Per accedir a l'Associació com a soci, cal la proposta signada de dos socis amb ple ús dels seus drets, sol·licitud que ha de ser acceptada per la Junta Directiva.

ART. 6 dels estatuts de 1953: dóna a entendre que la tasca empresa al desembre de 1953 és la continuïtat de la que es realitzà fins al 1936, i que no es tracta d'una nova associació, sinó de la segona etapa de l'anterior. Per això respecta el nombre antic de soci d'aquelles persones que es tornen a inscriure a l'Associació.

ART. 8 dels estatuts de 1921 i n. 7 dels de 1953: determina tres tipus de socis: honoraris; protectors, i numeraris.

- A. Eren socis honoraris els qui havien fet actes de filantropia i que havien enaltit l'Associació de Concerts. El nomenament de socis honoraris anava a càrrec d'una assemblea general.
- B. Protectors: eren els socis que pagaven una quota anual mínima de 120 pessetes (1921) /300 pessetes (1953).
- C. Numeraris: eren els qui pagaven 36 pessetes (1921)/120 pessetes (1953) anuals. En el de 1953 existia també la quota anual de 7 pessetes per a senyores i senyoretetes.

ART. 9 estatuts 1921 i n. 8 estatuts 1953: es crea la categoria de *soci transeünt* per als residents fora de Reus. Aquests, però, tenen com a dret exclusiu l'assistència als concerts i han de pagar una quota mínima de dos mesos i màxima de dotze, segons criteri de la Junta.

ART.12 (1921) i n. 11 (1953): fa referència als membres de la Junta Directiva, que estarà formada per: president, vicepresident, tres vocals, tresorer, i secretari.

ART.13 (1921) i n. 12 (1953): mentre el 1921 la Junta Directiva s'havia de renovar anualment parcialment, a partir del 1953 es fa cada dos anys.

ART. 26 (1921), inexistent el 1953: declara com a llengua oficial de l'Associació el català.

ART. 28 (1921) n. 27 (1953). Mentre el 1921 s'estableix com a seu social de l'Associació al segon pis del número 20 del Raval de Jesús de Reus; el 1953 estableixen com a seu social provisional (avui en dia encara l'és), la Sociedad Recreativa "El Circulo"; això és força significatiu, ja que pertanyen a aquesta societat un nucli molt reduït de classe alta.

1.7.3.3 Objectius de l'Associació

Tal com ens indica l'article 1 dels estatuts de l'Associació, el seu objectiu principal és organitzar concerts i altres activitats musicals per als associats, contactant artistes de qualitat gràcies a les quotes dels socis. D'aquesta manera s'aconsegueix mantenir activitat musical important i constant a la vila de Reus amb una periodicitat mensual.

La Junta Directiva, per assolir-ho, sol·licita dades dels honoraris dels artistes que l'interessen a les agències nacionals i internacionals. També intenten mantenir una bona relació personal amb els artistes i empresaris, a còpia de sopars, homenatges, correspondència, telegrams de felicitació o, si s'escau, de condol per la pèrdua d'un familiar, invitacions a actes, etc. No només els membres de la Junta es preocupen de realitzar aquests actes, sinó que envien un representant quan la invitació a un d'aquests esdeveniments va dirigida a l'Associació de Concerts. Com a exemple del que acabem de dir, en la Memòria del curs 1954-55 es diu:

Se ha procurado que el trato con los artistas y agrupaciones sea lo más cortés y afable que se pueda, no limitándolo solamente a la relación contractual reducida a los términos un poco vulgares, pero si gráficos de "tu tocas y nosotros te pagamos". Prueba de ella son las epístolas recibidas del director y componentes de la Orquesta de Cámara de Milán, de Sonia Anschutz (por citar solo a los extranjeros, quienes se han expresado en unos términos sumamente elogiosos para la Asociación agradeciendo las atenciones de que fueron objeto y manifestando sus deseos de tornar a la primera ocasión que se presente.

*Asimismo, se ha asistido al Palacio de la Música de Barcelona con ocasión de ser invitada particular del empresario de conciertos D. Alfonso Sanz, la Junta Directiva de la Asociación.*⁷⁹⁴

Així mateix, el 1954, en una entrevista realitzada a P. Orphanides, aleshores president de l'entitat, publicada al *Diario Español* el 21 de gener de 1954, quan se li pregunta sobre objectiu de l'Associació, aquest respon:

Fomentar la afición a la música, que parece ser, está adormecida [...] Desgraciadamente la gente se inclina por la música moderna, música que, si he de decir la verdad, a mí me desagrada horriblemente. No obstante, hay en la ciudad una minoría selecta que gusta de la buena música y hay que confiar que llegue a imponerse a la otra.⁷⁹⁵

Però no ens enganyem. Sota aquesta preocupació i amor per la música, s'hi amaguen altres interessos. Interessos de les classes benestants de fer relacions socials entre socis del seu mateix àmbit social i interessos també econòmics, ja que les aquestes relacions socials sovint es tradueixen en beneficis per les empreses dels associats.

A més, si tenim en compte les dades que fins ara hem exposat, és evident que l'Asociación de Conciertos de Reus estava relacionada amb el món conservador, i anava destinat a un cercle reduït de persones de classe mitjana alta, a una burgesia molt tradicional arrelada a la ciutat. Aquesta idea queda encara més clara si repassem els llistats de socis de l'època, tant del 1921 com de la refundació de 1954. En totes les llistes de socis hi podem trobar personatges duen cognoms força significatius per la ciutat, especialment entre els socis protectors i els numeraris.

Així, el 1921, any de la seva fundació, entre els socis inscrits a l'Associació destaquen noms com:

- Ricard Guinart, músic. Era el soci número 1. Ell, juntament amb el mestre Estanislau Mateu Mas, dugueren a terme a la ciutat Reus una important

⁷⁹⁴ CUADRADA ORNOSA, Ramón: *Memoria 1954-55, leída en la Asamblea General Reglamentaria celebrada el día 21 de Octubre de 1955*, Talleres Gráficos de Juan Cunillera, 1955, pàg. 3 i 4.

⁷⁹⁵ VERGARA : "Quien y qué: P. Orphanides Cacoulides" dins *Diario Español*, dijous 21 de gener de 1954, pàg. 5.

tasca de divulgació musical amb els concerts Guinart-Mateu anys abans. No sorprèn, doncs, que en sigui el fundador i gran impulsador del projecte.

- Marià Grases, polític.
- Pere Barrufet, metge i polític.
- Ramón Guardans, advocat.
- Evarist Fàbregas Pàmies, polític, empresari, banquer i filantrop reusenc, fou president i director del Banc de Catalunya.
- Pau Gasull Sardà i el seu germà Feliu Gasull Sarda, relacionats amb una important empresa d'olis de la ciutat.
- Salvador Vilaseca Anguera, metge i arqueòleg.
- Joan Boqué Reverter, president de la Cambra de Comerç de Reus.
- Doménec Segimon, advocat i polític.
- Andreu Pinaluba Gasull (comerciant d'instruments)
- Estanislau Mateu (músic i director de l'Orfeó Reusenc).
- Joan Cogul, violinista, i el seu pare, Florenci Cogul (també violinista).
- Xavier Vidal, músic, director de la Banda Municipal de Reus durant molts anys.
- Fructuós Piqué, compositor, pianista i mestre de música.⁷⁹⁶

El mateix passa en les llistes de la refundació de l'Associació; l'any 1954 hi trobem, entre altres:

- Establecimientos Félix Gasull, S.A. (Hi tornem a trobar els Gasull però aquest cop com a empresa).
- Francisco Alabart Perramón, empresari.
- Ramón Cuadrada Ornos, advocat.
- D. José Monteverde Ayet, farmacèutic.
- Salvador Vilaseca Anguera, metge i arqueòleg. Soci des de la fundació el 1921.
- Francisco Font de Rubinat, advocat reusenc.
- Salvador Rofes Escoda, empresari.
- Ramón Cuadrada Gibert, havia estat president de la societat El Círcol.
- Josep Mª Guix Sugrañes, escriptor.
- Alfonso Romero, empresari.
- Joan Cogul, violinista.
- Emilia Briansó, pianista.⁷⁹⁷ ambé cal tenir present que en aquesta refundació entre els socis honoraris hi trobem:

⁷⁹⁶ *Vida Corporativa en el Curs I 1921-1922, op.cit., pàg. 3-7.*

*El Governador civil -M.I. Sr. President de la Diputació Provincial -M.I. Sr. Alcalde de Reus. -M.I. Delegat provincial del Ministerio de Información y Turismo. - I. Sr. Presidente de la Camara Oficial de Comercio e Indústria. - Sr. Presidente de la Sociedad Recreativa "EL CIRCULO."*⁷⁹⁸

Podem veure, doncs, que, durant la dictadura, l'Associació procura mantenir una bona relació amb el poder imperant del moment, per pròpia conveniència.

En resum, doncs, ens trobaríem davant de l'ús de la música com a complement d'una societat benestant, ja que la majoria de reusencs tant el 1921 com el 1954 pertanyien al món obrer i no es podien permetre ser socis de l'entitat, en cap de les dues èpoques.

1.7.3.4 Altres activitats de l'Associació de concerts

Malgrat l'activitat principal de l'associació, també es fan, però, altres activitats de forma puntual, com ara viatges a Barcelona per veure òpera o ballet. Per exemple, el 1957 es fa un viatge a Barcelona per veure *Aida* al Liceu, interpretada per Renata Tebaldi. Hi van 150 socis, (tinguem en compte que en aquells moments n'eren 825). També es fan altres viatges a Barcelona per veure *Tristany i Isolda* de Wagner i *Madame Butterfly* de Puccini.

Al setembre de 1957 se celebra una reunió en que es convoquen uns quants professors de música de Reus per tractar d'establir a l'Associació una filial del Conservatori Superior del Liceu de Barcelona. El projecte, segons diuen, s'abandona temporalment per manca de local adequat, cosa que, a més no, sembla estrany. Més endavant reprendrà el projecte la Secció de música del Centre de Lectura.

D'octubre a maig de 1957 s'organitzen sessions de música amb discs d'alta fidelitat, d'obres que no és possible interpretar al Teatre Fortuny. Abans de cada sessió es fa un breu comentari de l'audició. Es fa una sessió al mes.⁷⁹⁹

⁷⁹⁷ *Asociación de Conciertos: Estatutos. Memoria 1954-1955: op. cit., pàg. de 14 a 23.*

⁷⁹⁸ *Asociación de Conciertos: Estatutos. Memoria 1954-1955: op. cit., pàg. 14.*

⁷⁹⁹ *Asociación de Conciertos: Memoria 1956-1957. Reus, Talleres Gráficos de Juan Cunillera, 1957, pàg. 2 i 3.*

1.7.3.5 Problemes i canvis

L'Associació tingué una bona continuïtat fins al curs 1956-57, quan apareixen els primers problemes econòmics. Per aquest motiu es fan gestions per aconseguir subvencions oficials, segons consta en les memòries d'aquell curs.⁸⁰⁰ Per aquests mateixos problemes de tipus econòmic, el 1956 s'ha de sol·licitar un préstec per fer front a despeses i se n'han de reduir en altres aspectes. Per aquesta raó es deixarà de publicar definitivament la memòria anual el curs 1958-59. D'altra banda, es decideix que, com a mínim un cop l'any, per Santa Cecília, actuaran artistes reusencs, cosa que també els ajuda a reduir el cost econòmic dels concerts.

El 2016, l'Associació de Concerts continua funcionant. Es manté el costum de programar un concert mensual, excepte en els mesos d'estiu. S'ha abandonat la dinàmica d'homenatges, sopars, etc. tan pròpia dels anys cinquanta, i s'ha diversificat el perfil de soci de l'associació, i ja no es tracta únicament de gent de classe benestant. Alguns dels concerts que organitza durant l'any són gratuïts i d'entrada oberta a tothom.

⁸⁰⁰ Memòries curs 1956-57.

2 Estanislau Mateu i Mas (1854-1911)

2.1 Els primers anys, naixement i formació acadèmica. Arribada a la ciutat de Reus

Estanislau Mateu i Mas va néixer a Tarragona el 1854. Era fill de Miquel Mateu Font i Margarida Mas Codina, també de Tarragona. A causa de l'escassa documentació que hem pogut localitzar, poques coses hem pogut esbrinar de la seva infància i joventut. Sabem per algunes biografies⁸⁰¹ que comença els estudis de música als sis anys, el 1860 a l'escolania de la Mercè de Barcelona, que aleshores estava sota la direcció del Mestre Calvo Puig.

Va ingressar a l'escolania de Montserrat el 7 de novembre de 1863. En aquell moment la dirigia el mestre Bartomeu Blanch i Castells. Sembla que en la seva estada ja va donar mostres de talent, ja que, segons Josep Olesti,⁸⁰² les seves qualificacions eren brillants. El 13 de gener de 1869 deixa l'escolania i torna a Tarragona.⁸⁰³

Poc després comença a fer estudis de composició amb el Sr. Barba i de piano al Conservatori Municipal de Barcelona i després amb el pianista Sr. Biscarruès, i guanya el primer premi de classe de piano al Conservatori Municipal de Música i al Liceu de Barcelona.⁸⁰⁴ Olesti el defineix com "un estudiós donat a la música en tots els seus instruments." Segons Olesti, "Era tot un temperament i dominava les obres que interpretava."⁸⁰⁵

Sabem que el 1874 estava treballant com a organista de l'església parroquial de Jesús (al barri de Gràcia). El mateix any treballava com a director de les classes de

⁸⁰¹ GORT SARDÀ, José: *Selección de Reusenses Notables*, s.l., s.e., s.a., pàg. 99.

⁸⁰² OLESTI TRILLES, Josep: *Diccionari biogràfic de reusencs*, Reus, Ajuntament, 1991-92, pàg.443-444.

⁸⁰³ Segons el registre d'entrades de l'Escolania de Montserrat.

⁸⁰⁴ FORT, Jaime: *Centro de Lectura de Reus. Reseña histórica desde su fundación hasta nuestros días*, Reus, Artes Gráficas Rabassa, 1928.

⁸⁰⁵ OLESTI TRILLES, Josep: *op.cit.*

música de l'Ateneu de Gràcia. Hi va renunciar per venir a Reus a fer la tasca de professor i pianista.⁸⁰⁶

El mestre Mateu deixa Barcelona, contractat pel Sr. Padrós, per tocar al seu cafè de la ciutat de Reus i amb la idea de dedicar-se també a l'ensenyament de solfeig i de piano. Mateu ja era conegut a Reus com a concertista de piano, ja que havia ofert diversos concerts a la ciutat.⁸⁰⁷ Gràcies a la premsa, hi ha constància que arriba a la ciutat el 1878, amb vint-i-quatre anys. Així consta que :

Ha llegado a esta ciudad el profesor de piano don Estanislao Mateu con objeto de dedicarse á la enseñanza de tan notable como difícil instrumento, y ha sido contratado por el señor Padrós para tocar en su café.

*Según se nos ha dicho el señor Mateu además de dar lecciones á domicilio abrirá un curso de solfeo y piano para alumnos de ambos sexos y creemos ha de tener aceptación atendido el mérito del citado profesor, de quien conservamos el más grato recuerdo, por haberle oído ejecutar en diferentes ocasiones con la maestría que le distingue algunas piezas de notable mérito.*⁸⁰⁸

Un any després, juntament amb Miquel Planàs, el mestre Mateu està “celebrando conciertos en varios cafés y sociedades, con general aplauso, logrando que la gente bien se aficionara a la música y deseara que sus hijos aprendieran a tocar el piano”.⁸⁰⁹

A mes de fer concerts en cafès, el 1880 també fa concerts per les entitats recreatives.⁸¹⁰ No feia gaire que havia obert una acadèmia de música, com altres músics locals, i es dedicava a fer classes de solfeig i piano.⁸¹¹ El mateix any publica diverses obres per a piano, sobretot ballables. L'any següent va editar algunes composicions més, ballables en la seva majoria, que es van estrenar en els balls d'El Olimpo i El Círculo.⁸¹²

El 1883 continua a la ciutat. A més de la seva tasca educativa, continua oferint concerts. Segons Fort, és gràcies a la tasca educativa i concertística dels mestres compositors Estanislau Mateu, Miguel Planàs i Jacint Vergès que millora l'afició a la

⁸⁰⁶ GORT SARDÀ, José: *op.cit.*

⁸⁰⁷ *Las Circunstancias*, 19 d'abril de 1878, pàg. 2.

⁸⁰⁸ *Diario de Reus*, 19 d'abril de 1878, pàg. 2.

⁸⁰⁹ FORT, Jaime: *op.cit.*, vol. 7, pàg. 360-361.

⁸¹⁰ FORT, Jaime: *ib.*, pàg. 22.

⁸¹¹ *Ibidem.*

⁸¹² FORT, Jaime: *ib.*, pàg. 59. Vegeu també annexos 24,25,26 i 27.

música a Reus, que permet que en els locals d'oci s'hi puguin oferir concerts amb èxit d'assistència .⁸¹³

Entre els concerts que el mestre Mateu va oferir a la ciutat de Reus com a pianista, destaca especialment el que oferí el 1884 al Teatre Fortuny acompanyant el mestre Bottessini. Aquest era un dels primer i més coneguts virtuoses de violoncel. Oferí un concert en els entremitjos de les obres de la companyia dramàtica que actuava al teatre, segons la premsa, amb talent musical i bona execució. Amb diversos fragments i fantasies d'òperes *“dejó atónita a la numerosa y distinguida concurrencia, la cual no acertaba a comprender como de aquel instrumento pueden salir notas tan dulces, cantábiles tan tiernos, tan gratas armonías”*.⁸¹⁴

A part de realitzar les tasques habituals, el curs 1886-87 el mestre Mateu està treballant com a professor de música al Colegio de Internos del Instituto de Segunda Enseñanza de Reus dirigit pel Sr. Miquel Vidal i Gran.⁸¹⁵

Il·lustració 37 :Estanislau Mateu Mas en una imatge del 1899.

⁸¹³ FORT, Jaime: *ib.*, pàg. 123.

⁸¹⁴ ARNAVAT, Albert (dir.); MIRÓ, Neus [*et al.*]: *op.cit.*, vol. I, pàg. 91.

⁸¹⁵ *Diari de Reus*, 10 de gener 1886, pàg. 2.

Continuà la seva activitat concertística pels cafès i entitats associatives reusenques. Probablement, el seu sou com a educador musical i les classes particulars no eren suficients per guanyar un sou digne. Així, el 1889 realitzava concerts de piano i harmòniem al Café París juntament amb el mestre Amigó.⁸¹⁶

També en aquells anys ofería concerts en els cafès de París i Espanya amb quartets o quintets, acompanyat pels mestres músics Ricard Guinart, Adolfo Juncosa i Florenci Cogul.

A banda de la seva tasca educativa i concertística, Estanislau Mateu Mas publicà diversos articles a la revista *Reus Artístich*. En aquests articles sota el títol “Lo piano y lo seu estudi” parla de l’evolució del piano i la manera de tocar dels pianistes. Pel mestre Mateu, en aquells moments el piano com a màquina havia evolucionat tant que era gairebé perfecte, i segons ell:

falta pera que l'instrument sia perfecte, que 's resolgui lo gran problema de la *Prolongació del Só*, y dihérm gran problema, perquè sense aqueix requisit, lo piano no canviarà may de naturalesa, sempre tindrà un so sech, donchs després d'haverse produhit aqueix, se debilita ràpidament y per fi 's pert.

Per Mateu, un bon pianista dota d’ànima la seva música, i domina les dificultats tècniques:

L'estudi del Piano no consisteix solament en dominar las grans dificultats purament de mecanisme. Aqueix domini es qualitat excelent si va acompanyada de la expressió, que es lo primer element de tot bon pianista: no parlem de la expressió que per natural dona lo piano, això es; la gradació de matissos entre 'l *pianísimo* y 'l *fortísimo*, sino d'aquella que naix dins lo cor del artista, rebuda de la naturalesa y desenrotllada per los medis y las reglas que l'art dona. Avuy, per desgracia, son molts los pianistas que abandonan per complert la melodía y 'l cantábil (que es lo principal fautor) pera llen-sarse de pié en estrepitosos estudis de mecanisme, que al fi y al cap ni arriban á fer sentir ni fan nàixer aquell entussiasme que produheix la bona música. Aquella no ho es desde 'l moment que ha perdut lo carácter y 'l sello peculiar d'aquesta, ó mes ben dit, desde 'l moment en que no respón al objecte pera que está destinada, que es lo fer sentir per medi dels sons. [...]

Sens aqueix requisit indispensable, no hi ha entussiasme possible, y quan no existeix en una composició, siga del género que 's vulga, no 's pot calificar de bona la música, donchs li falta la melodia, que es lo que exalta l'ánima.⁸¹⁷

⁸¹⁶ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 7, pàg. 319.

⁸¹⁷ MATEU, Estanislau: “Lo piano y lo seu estudi” dins *Reus Artístich*, Any I, núm. 2, maig de 1890, pàg.20 i 21.

En el segon article que publica en la mateix revista sota el mateix títol, reconeix els avantatges del piano sobre d'altres instruments, però critica les actituds d'alguns pianistes en el moment de fer el concert amb el seu amanerament a l'hora de tocar:

aquesta desconsoladora *digitació* gimnástica y exageració ridícula, ja en los contrastes de colorits violents en extrem y del mes grosser y estrepitós *fort*, al mes alt grau de *dilució*; aquest balandreig del cap, que no sembla sino que vaigin á esclafarse '1 contra lo faristol ó 'l llibre que tingan devant, alsant las mans d'una manera exagerada y ab los ulls jirats al cel, en actitud d'inspirarshi, ó bé en una especie d'éxtasis, conmoguts y ensimismáis. Pensan axis ab tais recursos alguns artistas trobar la verdadera expressió y sentiment, tan difícil d'obtindre en aquest instrument. Altres, introdueixen arreglos á son capritxoy gust, de mal efecte y per lo regular en los passatjes mes crítichs y delicats de la obra que axis pensan interpretar, cayent, al contrari, en la mes ridícula caricatura de la expressió musical.⁸¹⁸

2.2 La direcció de l'Orfeón Reusense del Centro de Lectura. (1892-1908). L'època del Sexteto Beethoven. La direcció de la Banda del Centro de Lectura. La Banda Municipal. Els concerts Guinart –Mateu.

2.2.1 L'Orfeón Reusense del Centro de Lectura

A l'octubre de 1892, a causa de les contínues discussions dins la Secció Coral, el mestre Florenci Cogul presentà la dimissió. Aleshores la Junta directiva va proposar al mestre Estanislau Mateu Mas que substituís Florenci Cogul en la direcció de la secció coral del Centre de Lectura. El 27 d'octubre es va convocar una reunió de caràcter urgent per tractar el tema de la direcció de la coral. Es convida el mestre Mateu a participar-hi. Aquest va comunicar a la junta que havia rebut la visita dels senyors Francisco Vergés, regidor de l'Ajuntament de la ciutat i de Francisco Gilabert de la comissió de festes per manifestar-li que només depenia

⁸¹⁸ MATEU, Estanislau: "Lo piano y lo seu estudi" dins *Reus Artistich*, Any I, núm. 7, octubre de 1890, pàg. 89 i 90.

d'ell que la coral del Centre pogués participar en les festes de l'Aparició si acceptava la direcció de la coral, dient-li que els membres de la coral i la junta n'estaven al corrent i hi estaven d'acord. El mestre Mateu va dir que hi estava conforme però que ho volia consultar amb la junta. La junta i el cor van dir que no en tenien pas coneixement. Després de discutir la junta intensament sobre aquest tema, es decideix denegar permís al cor i a tots els seus membres per cantar "*ni en carácter oficial ni en el de particulares*", ja que el cor continuava oficialment sense director i es considerava de mala fe l'acció duta a terme per aquests membres de l'Ajuntament. Això ocasionà una segona discussió forta entre els membres del cor, "*toda vez que existe el acuerdo, por parte de esta junta, de poderlo efectuar como particulares, con solo ponerlo en conocimiento de la misma*". Finalment, després d'una llarga i intensa discussió, el cor decideix unànimement de no cantar en les esmentades festes.⁸¹⁹

Al mes de novembre es torna a entrar en tractes amb el mestre Mateu, que finalment posa com a condicions per acceptar el càrrec que la coral passi a ser orfeó, ben organitzat amb el seu corresponent reglament, i cobrar 75 pessetes mensuals. La junta, en sessió de 15 de novembre, reconeix que el Sr. Mateu té una idea excel·lent en convertir el cor en orfeó però que l'estat econòmic del Centre li impedeix de pagar-li les 75 pessetes mensuals que demana.⁸²⁰ Li ofereixen 60 pessetes mensuals, cosa que el mestre accepta i acorden acceptar la decisió de transformar el cor en orfeó. Es convoca el cor "*para indicarles la idea del Sr. Mateu, que es de transformarla en Orfeón advirtiéndoles que en caso afirmativo no aprenderían ninguna pieza nueva que no fuese con notas y si dichos individuos están conformes con ello entonces se nombrará al Sr. Matéu como director de dicho orfeón, y en caso contrario tendría que nombrarse a otro individuo.*"⁸²¹

El 25 de novembre de 1892 es convida a la reunió de junta al Mtre. Mateu Mas i se li comunica que la secció coral està d'acord a transformar-se en orfeó. Se li proporciona el llistat de persones disposades a aprendre musica, "debidamente clasificados".

S'arriba a l'acord d'escriure als principals orfeons d'Espanya (el de Barcelona, el de Bilbao i el de la Corunya) per tal que els enviïn una còpia del reglament, ja que després de parlar-ne una estona no s'aclareixen com hauria d'estar organitzat. Es decideix no fer res fins que arribin els reglaments, però els reglaments no arriben, i en la reunió del 2 de desembre es decideix crear una comissió composta pel

⁸¹⁹ *Actas de la Junta de Gobierno, 1892-1898*, 27 d'octubre de 1892.

⁸²⁰ *Actas de la Junta de Gobierno, 1892-1898*, 15 de novembre de 1892.

⁸²¹ *Actas de la Junta de Gobierno, 1892-1898*, 18 de novembre de 1892.

president del Centre de Lectura, Sr. Baiges, el Sr. Camilo Prieto i el mestre Mateu Mas per tal de redactar el Reglament de l'Orfeó del Centre de Lectura.⁸²²

Pocs dies més tard, la comissió ja ha redactat les bases i la Junta les aprova. Eren les següents:

BASES PARA LA CREACIÓN ,REGLAMENTACIÓN Y SOSTENIMIENTO DE UN ORFEÓN EN ESTE CENTRO DE LECTURA

Constituirán el Orfeón de esta Sociedad:

1º Los individuos que al crearse el Orfeón compongan la Sección Coral de la misma.

2º Los Socios del Centro que en lo sucesivo lo solicitaren y fuesen admitidos reglamentariamente.

Sostenimiento

Los gastos que ocasione el sostenimiento del Orfeón, se satisfarán.

1º De la cantidad que la sociedad "Centro de Lectura " presupueste para honorarios del Profesor, alumbrad, menaje, local, etc., etc.

2º De la cantidad que voluntariamente se comprometan á satisfacer cada mes, los Sócios [sic] protectores.

3º De lo que rindan las exhibiciones del Orfeón.

4º De otro cualquier ingreso originado por regalos, legados, etc.

Gobierno y dirección

El gobierno y dirección del Orfeón estará á [sic] cargo:

1º De la Junta directiva del "Centro de Lectura" en lo que hace referencia á la parte reglamentaria, administrativa y disciplinaria.

2º Del Profesor que la Junta nombre concerniente á la parte técnica y á la disciplina escolar.

Rendimientos

Los rendimientos pecuniarios que el orfeón obtenga por exhibiciones autorizadas fuera del centro, se repartirán en cinco quintas partes, de las cuales percibirán:

1º .-Dos quintas partes el "Centro de Lectura".

⁸²² *Actas de la Junta de Gobierno, 1892-1898, 2 de desembre de 1892.*

2º.- *Dos quintas partes los orfeonistas.*

3º.- *Una quinta parte el fondo de reserva del Orfeón para la compra de piezas musicales, material técnico, etc.,.*

Material y menaje

Todo el material y el menaje que fuese necesario para la constitución del Orfeón será propiedad del "Centro de Lectura". Así mismo lo serán las piezas corales que hoy tiene archivadas el Coro en su clase y todas las que en lo sucesivo se adquieren.

De los socios

Para ser orfeonista se necesita:

1º Ser socio del Centro y tener condiciones técnicas para el canto coral.

2º Solicitarlo de la Junta directiva.

3º Someterse al examen técnico del Profesor.

4º Cumplir lo preceptuado en el Reglamento interior.

Obligaciones

Están obligados los orfeonistas:

1º A acatar y cumplir las disposiciones de la Junta directiva.

2º A acatar asimismo las disposiciones del maestro Director.

3º A asistir á los ensayos que disponga el Profesor, siempre que sean á horas compatibles con su oficio ó carrera.

4º A guardar orden y compostura [sic] lo mismo en clase que en cuantos actos tomen parte.

5º A figurar en la cuerda á que el profesor los destine.

6º A satisfacer las multas pecuniarias que se les impongan por retraso, incomparecencia y demás faltas que designe el Profesor.

Intervención

Los orfeonistas tendrán derecho de intervención en la administración de los fondos que, según el Reglamento sean de su pertenencia, á cuyo fin delegarán un individuo que ejerza el cargo de interventor.

De los socios protectores

Los nombres de los socios protectores, figurarán en un cuadro en el salón de clase del Orfeón, así como en un registro especial que llevará la Junta directiva.

De las fiestas

1º *El Orfeón tiene el deber de tomar parte activa en cuantas fiestas celebre la Sociedad por acuerdo de la Junta.*

2º *No podrá tomar parte en ninguna fiesta ni exhibirse fuera de la Sociedad ,sin la competente autorización de la Junta, la cual la dará ,en su caso, de acuerdo con el maestro-director.*

*El orfeonista que faltare á este Reglamento será amonestado primero y expulsado si reincidiere.*⁸²³

El 10 de març de 1893 el mestre Estanislau Mateu Mas queda nomenat oficialment director de l'Orfeó Reusenc, amb un sou mensual de 60 pessetes.

Serà a partir que el mestre Estanislau Mateu Mas pren la direcció del cor del Centre de Lectura quan aquest pren el nom d'*Orfeón Reusense* en lloc de *Orfeón del Centro de Lectura* —tot i que sovint continuà fent-se servir indistintament— i serà sota la direcció d'aquest mestre amb qui viurà la seva època de màxim esplendor.

Il·lustració 38 : L'Orfeó Reusenc del Centre de Lectura amb el seu director, el mestre Estanislau Mateu Mas, en una imatge de 1894.

⁸²³ *Actas de la Junta de Gobierno, 1892-1898, 16 de desembre de 1892.*

A més de dirigir i preparar l'Orfeó Reusenc per intervenir en les vetllades musicals i literàries que celebrava periòdicament al mateix Centre de Lectura, i per a qualsevol altre concert que pogués sorgir, com els concerts d'estiu als cafès de la ciutat o els concerts a benefici d'alguna causa que s'acostumaven a celebrar al Teatre Fortuny; el mestre Mateu feia classes de teoria i solfeig als orfeonistes, cosa que repercutí positivament en la qualitat del cor.⁸²⁴

En la reunió de la junta directiva del 9 de febrer de 1894 es discuteix la necessitat de confeccionar un nou estendard per a l'Orfeó Reusenc. El Sr. Conrad Casas Durán els havia regalat 5 metres de setí de seda per confeccionar el nou penó. En la reunió es diu que *“en efecto es necesaria dicha confección toda vez que el antiguo es ya muy viejo y podría deteriorarse en algún acto público, teniendo presente además que ha variado el título que ostentaba la sección coral lo cual bastaría por sí solo para justificar la necesidad de un nuevo pendón”*, per la qual cosa es decideix *confeccionar-ne* un de nou.

El 9 de maig de 1894 l'Orfeó Reusenc inaugura públicament el nou estendard. El disseny era un projecte de l'artista reusenc Tomàs Bergadà i fou brodat per Magdalena Cavallé. La nova societat coral demanà permís per presentar el nou estendard en la sessió de l'Ajuntament, ja que l'Ajuntament havia ajudat a finançar el nou penó perquè el Centre de Lectura era una de les entitats més antigues de Reus. Els fou concedit i per això assistiren al Ple de l'Ajuntament aquell dia. La premsa en publicà una descripció acurada :

⁸²⁴ *Actas de la Junta de Gobierno, 1892-1898*, 29 de novembre de 1895.

Il·lustració 39: Estendard de l' Orfeó Reusenc del Centre de Lectura en la seva presentació el maig de 1894.(Fons: Centre de Lectura/CIMIR)

Ayer tuvimos el gusto de admirar, en el "Centro de Lectura", el nuevo estandarte recién confeccionado para el Orfeón Reusense de aquella sociedad, el cual es una verdadera 'obra' artística y una joya de mucho valor.

Su dibujo en conjunto es sencillo severo y del mayor buen gusto. Dentro de un círculo formado por la inscripción Orfeón Reusense, bordada al realce en letras de oro, se destaca el escudo de esta ciudad con la corona mural por remate, desprendida de su parte superior de la tela, formada de tupido tejido de oro confeccionado á la aguja.

En el centro del escudo, bordada en blanco, se destaca la simbólica y tradicional rosa, bordada en finísima seda de delicados colores, suspendida de un plafón imitación al bronce, bordado en seda, cuyos claros y oscuros son de una perfección sorprendente. Al pie del escudo, hay unos caprichosos ramajes bordados al realce en oro. Es admirable, no sólo la perfecta pulcritud que se observa en todos los trabajos sino que también la riqueza de los detalles, ejecutados con maestría y la mayor delicadeza.

Conforme decimos, dicho estandarte es una verdadera obra de arte, una primorosa joya que honra a su autora la joven y tan hábil bordadora señorita Magdalena Cayallé á la cual felicitamos, así como al «Centro de Lectura» y al Orfeón Reusense, por el

*acierto que tuvieron al encomendar á manos tan expertas y competentes, la confección de aquella valiosa obra.*⁸²⁵

El 12 de maig de 1894 l'Orfeó Reusenc, dirigit pel mestre Mateu, es dirigeix en tren a Saragossa per prendre part en el gran festival dels cors de Clavé que s'hi celebrà el 13 i 14 de maig. Marxaren en tren des de Reus, acompanyats per les corals reusenques El Alba i Centro Federal, La Renaixença de Vilaseca i el cor La Ilustración Obrera de Falset, acompanyats de dues bandes de música. A més d'aquestes corals, hi participaren també el cor reusenc Eco Republicano, que marxà pel seu compte,⁸²⁶ i nombroses corals d'arreu de Catalunya.

S'hi interpretaren, entre altres, les peces de Clavé *Las veladas de Aragón, Las galas del Cinca, Gloria a España, Arre Moreu i Los néts dels almogàvers.*⁸²⁷

El mestre Estanislau Mateu Mas, director de l'Orfeó Reusenc compongué expressament per a aquesta trobada la jota aragonesa *De Cataluña a Aragón*, que s'estrenà per a l'ocasió i fou molt ben acollida pel públic.⁸²⁸

Els coristes arriben el 15 de maig a l'estació del Nord de Reus, on els esperava una comitiva de benvinguda. L'Orfeó Reusenc del Centre de Lectura lluïa en el seu recent estrenat estendard una corona de llorer decorada amb sarments i raïms penjant, feta de plata daurada una copa d'or i plata, regals del cònsol de França, i també una nova cinta per al penó, regal de l'alcalde de Saragossa.

El 8 de juliol se celebrà a Barcelona una revetlla amb motiu de la clausura de l'Exposició de Belles Arts. Era tot un esdeveniment social de nivell a l'època, com recalca la premsa. S'hi va realitzar un concert amb la banda orquestra municipal, dirigida pel mestre Josep Rodoreda, i les corals que formaven part de l'“Associació de cors de Clavé”. Eren un total de 550 coristes que cantaren “*bajo la dirección del reputado maestro don Estanislao Mateo*”. El fet que la premsa remarqui aquest fet és significatiu de la fama que com a músic i director precedia al mestre Estanislau Mateu Mas. El concert li fou encomanat, al mestre Mateu, per part de Joan Goula (pare).⁸²⁹

⁸²⁵ *Las Circunstancias*, 10 de maig de 1894, pàg. 2.

⁸²⁶ Ja hem explicat anteriorment la picabaralla que hi havia entre l'Orfeó Reusenc i l'Eco Republicano. També trobareu més dades sobre aquest concert en l'apartat d'El Eco Republicano.

⁸²⁷ *Las Circunstancias*, 14 de maig de 1894, pàg. 2; *Diario de Reus*, 2 de març de 1894, pàg. 2.

⁸²⁸ FORT I PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.7, pàg. 88 i 89. Vegeu també annex 23.

⁸²⁹ *El correo de la Provincia*, 6 juliol de 1894, pàg. 2 i 3.

Després del concert, els cantaires i l'orquestra i banda van fer una desfilada de l'ajuntament al Palau de Belles Arts, acompanyats de la guàrdia municipal .

EXPOSICIÓN GENERAL DE BELLAS ARTES

Domingo 8 de Julio de 1894.—Verbena de clausura del Certámen.—Gran fiesta nocturna en el Palacio de Bellas Artes y jardines anexos, notablemente ensanchados é iluminados con potentes focos de luz eléctrica, grandes grupos á gas y faroles japoneses.—Juegos de aguas en los surtidores.—Flámulas y gallardetes.—Festival por la asociación de los coros de Clavé, bajo la dirección del Mtro. D. Estanislao Mateu y la Banda-orquesta Municipal, bajo la dirección del Mtro. compositor D. José Rodoreda.—Espléndido castillo de fuegos artificiales á cargo del reputado pirotécnico de esta ciudad D. Bernardo Serra.—A las 8 y media de la noche.—Entrada una peseta.

Il·lustració 40: Anunci aparegut a LA VANGUARDIA el juliol de 1894 on s'anuncia l'actuació dels cors de Clavé dirigits pel mestre Estanislau Mateu Mas.

El mateix dia, aprofitant l'estada a Barcelona, l'Orfeó Reusenc, dirigit pel mestre Estanislau Mateu Mas, va fer un concert al Teatre del Tívoli.⁸³⁰

El dia 6 de gener de 1895, l'Agrupació de Cors de Clavé fa una reunió per escollir un sotsdirector. És gràcies al seu prestigi com a director de masses corals que es tria al mestre Estanislau Mateu Mas per exercir aquest càrrec.⁸³¹

A finals de juliol de 1895 l'Orfeó viatjà fins a Bilbao i San Sebastián per participar en un certamen coral, el 31 de juliol. La societat coral havia dipositat l'estendard al diari carlista *El Basco* i en agraïment li oferí una serenata que fou llargament lloada pel diari. Així, el cronista de l'esmentat diari digué:

Entre los temas musicales que arrancaron numerosísimos aplausos, recordamos una preciosa jota lera y música del maestro del mismo, el notable concertista don Estanislao Mateu. Pero mayor y más entusiasta ovación conquistó con justicia una bonita cantata compuesta para estrenarla en Bilbao y cantada por primera vez en nuestra serenata.

Pel que fa a les obres interpretades, ens diu la premsa:

⁸³⁰ Ibidem

⁸³¹ *El correo de la Provincia*, 12 gener de 1895, pàg. 3.

El programa, que es muy nutrido ,está dividido en tres partes y comprenden la primera y tercera, producciones de los maestros Clavé, Ventura, Ribas Casado, Serra y Cuspinera [...] en cuanto a la ejecución por grupos de coros, como composiciones de conjunto para todas las masas corales y Banda-orquesta municipal ,bajo la dirección de los maestros Mateo y Rodoreda, figuran las siempre aplaudidas y patrióticas producciones del inmortal Clavé ,gran cantata “Glória a España” y Rigodón bélico “Los Nets dels Almogavers”. [...] ⁸³² que con sus grandes dotes improvisa el genio del señor Mateu es notable y con grande amore y entusiasmo la interpretaron los coristas reusenses.⁸³³

Al setembre *La Tarraconense* organitza un certamen coral a la plaça de braus de Tarragona, que se celebrà finalment el dia 22, vigília de Santa Tecla, i l'Orfeón Reusense hi participa cantant *La Brema* i *Los Xiquets de Valls*.⁸³⁴ El primer premi quedà desert perquè el jurat considera que cap dels cors participants havia interpretat bé *Los Pescadors*, de Clavé, i això va provocar protestes de tota mena cap al jurat i a la premsa,⁸³⁵ es va criticar el fet que el jurat no fes menció de les errades que havien donat lloc al veredicte:

Hay que advertir que el fallo es tan lacónico, que no se menciona, ni de un modo superficial siquiera, las faltas que cada uno de los coros cometiese en la ejecución, ni por lo tanto los motivos por virtud de los cuales, un coro hubiese obtenido mayor preferencia que otro.⁸³⁶

El jurat va premiar l'Orfeón Reusense amb el tercer premi d'interpretació, amb la consegüent protesta d'aquest cor, que:

acordó también hacer constar su protesta, y sin perjuicio de un acuerdo definitivo en el que deberán intervenir como es natural, sus señores socios protectores, proyectó retar á la sociedad coral que más había distinguido el Jurado, bajo la dirección de cualquiera de los individuos de dicho Jurado, á presentarse en concurso ante otro competente é imparcial, apostando mil pesetas á favor del vencedor. Esta idea fue acogida con extraordinario entusiasmo y es de creer que sí, como se presume es secundada, será llevada en breve al terreno de la práctica.⁸³⁷

A més, el cronista opina que “en opinión nuestra también, robustecida por la afirmación de varios individuos de distintos coros, y entre ellos el director de una

⁸³² *La Vanguardia* 8 de juliol de 1894, pàg. 2

⁸³³ *El correo de la Provincia*, 2 d' agost de 1895 Pàgina 3.

⁸³⁴ Ja hem comentat àmpliament aquest concert en parlar del cor *El Eco Republicano* en planes anteriors.

⁸³⁵ FORT PRATS, Jaime: *op.cit.*, vol. 7, pàg.113.

⁸³⁶ *Diario de Reus*, 24 de setembre de 1895, pàg.2.

⁸³⁷ *Íbidem*.

sección coral muy agraciada, fue más merecedora de obtener el segundo premio, ya que no hubo primero, el «Orfeón Reusense del Centro de Lectura» que el coro «La Unión» de Vilaseca á la cual fue adjudicado»⁸³⁸ i afegeix “Que, las apariencias todas, inducen a creer con fundamento, que sea por la idea de dejar á Reus en lugar secundario, obrando tal vez á deseo de venganza ó lo que fuese, los coros «Eco Republicano» y «orfeón Reusense» quedaron cada uno en la parte que les corresponde, en lugar indebido.”⁸³⁹

Per acabar-ho d'adobar, el premi que se'ls havia concedit, una escrivania de plata, va resultar ser de llautó, cosa que provocà, lògicament, la seva indignació.

El 26 de juliol de 1896 tant l'Orfeó Reusenc com l'Eco Republicano participen en el Concurs Internacional de Corals de Montpeller.⁸⁴⁰ A causa de la rivalitat, les dues entitats viatgen per separat : l'Orfeó decideix anar-hi en tren, l'Eco agafa el vaixell des de Tarragona fins a Cette, des d'on continua amb tren fins a Montpeller.⁸⁴¹ Entre les peces que van cantar hi havia com a obligatòries *Los Salvadors* i *El canto de las espadas*. També hi van estrenar l'*Himne á Reus* amb música de Juan Goula (pare)⁸⁴² i hi van interpretar *La Brema*.

L'Orfeó hi va obtenir el primer premi de la divisió d'Excel·lència en el concurs d'execució, consistent en una palma de plata i or.⁸⁴³ El mestre Mateu va tenir un premi per la direcció de la coral, consistent en una palma de plata.⁸⁴⁴

⁸³⁸ Íbidem.

⁸³⁹ Íbidem. Cal recordar que al juny d'aquell mateix any s'havia celebrat a Reus un certamen coral en el qual el cor La Tarraconense va quedar en últim lloc i protestà la decisió del jurat, llençant a terra la medalla que se li havia atorgat. És per això que el cronista parla de “venjança”.

⁸⁴⁰ *El correo de la Província*, 23 de maig de 1896, pàg. 2.

⁸⁴¹ *Diario de Reus*, 25 de setembre de 1895, pàg.2

⁸⁴² *El correo de la Província*, 17 de juliol de 1896, pàgina 3 de 4.

⁸⁴³ *Diario de Tarragona*, 29 de juliol de 1896, pàgina 2.

⁸⁴⁴ *Diario de Tarragona*, 28 de juliol de 1896, pàgina 2.

Il·lustració 41 : L'Orfeó Reusenc del Centre de Lectura amb el mestre E. Mateu Mas, el 1896 a Montpeller.

A principis de juny de 1897 l'Orfeó Reusenc emprengué una nova excursió artística. Aquest cop anà a Marsella per participar en el Concurs Internacional de Música de Marseille que s'hi celebrava el 8 de juny. El 3 de juny l'Orfeó marxà en vaixell des de Tarragona fins a la localitat francesa de Cette i de Cette a Marsella viatjà en tren, i diposità l'estendard a la societat Cercle Perou.

L'Orfeó Reusenc hi interpretà les obres *Lo somni de la Galia* i *Els fumadors d'opi*,⁸⁴⁵ i guanyà el primer premi en el concurs d'honor, el segon premi en el concurs d'execució, compartit amb el cor Eco Republicano de Reus, i el segon premi de lectura a primera vista.⁸⁴⁶

Un cop acabat el concurs de Marsella, l'Orfeó viatjà fins a Montpeller ,on va fer un concert als jardins de Peyrou, acompanyat de la Banda d'Enginyers n. 2 de França dirigida per Mr. Carles Eustage i la Banda militar del Regiment de Segòvia que havia viatjat fins a França per participar en el concurs de bandes de Marsella.

La banda de Santa Cecília de la ciutat hi estrenà *Un recuerdo a Montpellier*, obra original del mestre Mateu dedicada a aquesta banda.⁸⁴⁷

El juliol de 1897, l'Orfeó actuà als jardins de la societat, i alternà les seves actuacions amb les d'un quintet format pels mestres Miquel Planás, Cogul, Codina,

⁸⁴⁵ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol.7, pàg. 144.

⁸⁴⁶ *Diario de Tarragona*, 10 de juny de 1897, pàgina 2; *Las Circunstancias*, 9 de juny de 1897, pàg. 2.

⁸⁴⁷ *La Opinión*, 2 de juny de 1897, pàgina 2.

Guinart i Camprubí. Un jove Estanislau Mateu Valls, fill d'Estanislau Mateu Mas i futur director de l'Orfeó Reusenc, els acompanyà al piano.⁸⁴⁸ El programa fou el següent: A la primera part es van interpretar un *Minuet* de M. Planás (quintet), *La Anyoransa* de Varela Silvari (per l'Orfeó), la *gavota de la Marcha de Cádiz* (Chueca) pel quintet, la *Bella Galatea* de Suppé (quintet). La segona part constà de *La mitj-diada* de Goula (orfeó), *Cavalleria Rusticana* de Mascagni (quintet) , *Invocación a Euterpe* de Clavé l'Orfeó (acompanyats al piano pel mestre Estanislau Mateu Valls) i es posà el punt final amb el vals *Gardènia* de Miquel Planàs.⁸⁴⁹

Que el concert va agradar ho demostra el fet que una setmana més tard, el 29 de juliol, es repeteix amb un programa similar i de nou amb la intervenció al piano del jove Estanislau Mateu Valls.⁸⁵⁰

El 25 de juliol de 1897 l'Orfeó torna a actuar als jardins del Centre, aquest cop en solitari, interpretant, *Los Salvadors*, *El Aquelarre*, *La brema*, i la jota *De Cataluña a Aragón* del mestre Mateu Mas. Es va aprofitar el concert per exposar els premis obtinguts a Marsella.⁸⁵¹

L'1 de novembre de 1897 l'Orfeó celebra a la seva seu social una vetllada concert en la qual es cantà per primer cop la peça *Los patinadors* de Laurent de Rillé regalada per l'autor a l'Orfeó Reusenc.⁸⁵²

Dins el marc de les festes d'octubre, de l'any 1899, el dia 24 hi actuen les corals de l'Orfeón Reusense i Eco Republicano, més de les bandes de música del regiment d'Almansa i del Centre de Lectura. L'Orfeó reusenc va cantar *Los Xiquets de Valls* i *l'Himne á Reus* de Joan Goula, aquesta darrera amb l'acompanyament de la Banda del Centre de Lectura, que foren aplaudits "*con verdadero delirio*" segons la premsa local.⁸⁵³

Amb la mort l'any 1900 de Lluís Quer i Eugeni Mata, ambdós impulsors de l'Orfeó Reusenc, l'entitat i especialment el cor estava passant per un mal moment i la Secció Coral es limità a fer les habituals vetllades literàries i musicals i poca cosa

⁸⁴⁸ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 21 d'agost de 1897, pàg. 2.

⁸⁴⁹ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 22 d'agost de 1897, pàg. 3.

⁸⁵⁰ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 31 d'agost de 1897, pàg. 2.

⁸⁵¹ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 27 de juliol de 1897, pàg. 2.

⁸⁵² *Diario del Comercio*, 27 d' octubre de 1897, pàgina 2.

⁸⁵³ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 25 d'octubre de 1899, pàg.1.

més. Per aquesta raó, tot i que l'Orfeó havia de viatjar a París amb els Cors de Clavé per participar en l'Exposició Universal al mes d'agost, finalment ho fa amb un grup molt petit de cantaires.⁸⁵⁴

El 7 de setembre de 1901 l'Orfeó viatja a Alacant i Múrcia, on havia d'actuar el dia 9 per participar al gran Festival dels Cors de Clavé, juntament amb el cor Eco Republicano.⁸⁵⁵ Com ja hem explicat anteriorment en parlar del cor Eco Republicano, foren rebuts amb tota mena d'aclamacions.

Amb motiu de la inauguració d'una sèrie de conferències de la Junta d'Extensió Universitària de Reus i comarca, l'Eco Republicano i l'Orfeó Reusenc, actuen junts el 4 de febrer de 1904. El 24 de setembre de 1905 tornen a actuar juntes amb motiu de la Trobada de Corals de l'Associació de Cors de Clavé, quan les dues corals, juntament amb el Regiment d'Almansa viatgen fins a Tarragona per donar suport als companys de Federació.⁸⁵⁶

El 1905 s'inaugura el Teatre Bartrina al Centre de Lectura. Tractant-se de l'entitat que l'havia vist néixer, l'Orfeó Reusenc participa en la festa i, dirigit pel mestre Mateu, canta l'*Himne a Reus*. L'Orfeó també cantà el mateix any dins els actes de celebració de les festes del Centenari del Quixot, en la vetllada que organitzà el Centre en Honor a Cervantes i en la qual es va cantar *Gloria a España* de Clavé.⁸⁵⁷

2.2.2L'època dels concerts i del Sexteto Beethoven

No hem d'oblidar que el mestre Mateu Mas era pianista i com a tal era habitual que realitzés concerts arreu. Entre els anys 1893 i 1896 acostumava a marxar als mesos d'estiu per realitzar gires pel nord de la Península i sud de França per a realitzar concerts, sol o acompanyant al piano la societat de concerts Sexteto Beethoven.

Disposem de molt poques dades sobre aquesta activitat concertística del mestre Mateu. Dels concerts que realitzà abans d'arribar a la ciutat de Reus, el 1878, no en sabem pràcticament res.

⁸⁵⁴ FORT PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol 7, pàg. 205-206 i 382.

⁸⁵⁵ *Diario del Comercio*, 07 de setembre de 1901, pàgina 3.

⁸⁵⁶ Ja hem parlat detingudament d'aquesta trobada en l'apartat dedicat a la coral Eco Republicano.

⁸⁵⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 297 i 298.

Les primeres dades sobre la seva activitat concertística fora de la ciutat de Reus les trobem el 21 d'agost de 1892 al Casino de Bilbao, on va realitzar un concert en solitari. Des del diari *La Rioja*, el crític musical que signava amb el nom de C.⁸⁵⁸ Iloà les dots pianístiques del mestre Mateu de qui va dir que:

Todo cuanto digéramos [sic] para encomiar el sentimiento, armonía, dulzura, maestría, etc. Con que el señor Mateu interpreta las obras todas, resultaría pálido ante la impresión que nos causó, aquella manera vertiginosa, inconcebible, de recorrer escaleras, sostener notas, y hacer las combinaciones necesarias que de tan agradable modo nos impresionaron el espíritu; abarca con brío el señor Mateu, las frases más difíciles venciénolas con pasmosa facilidad, y en lo que nosotros pudimos observar, al ejecutar el magistral crescendo de la obra "Rapsodia Húngara" en do de Lizts [sic], que el pianista citado, no reconoce imposibles en el citado arte.

A més de la Rapsòdia Hongaresa de Liszt, el mestre Mateu va interpretar l'Estudi Transcendental n. 6 en sol menor "Vision" de Franz Liszt, l'*Andante* de Thalberg i *Le Chant du Guagiro* d'Epadero, entre d'altres, i obtingué molts aplaudiments entre el públic.

El 1893 s'inaugura a la ciutat de Reus el Café Espanyol al carrer Seminarios núm. 7. Era un local amb escenari propi que es volia dotar d'una certa categoria. Per aquesta raó, s'hi celebren concerts en els quals participen músics professors de prestigi a la ciutat com: Ricard Guinart, Estanislau Mateu, Florenci Cogul, Antoni Planas etc.⁸⁵⁹ El mestre Mateu combina la seva activitat concertística i de direcció coral amb l'ensenyament. Així, el mateix any el trobem treballant al Colegio de la Inmaculada Concepción dirigit per la Sra. Magdalena Martorell que es trobava al carrer de la Font, i on feia classes de piano per a les senyoretes de les classes benestants.

Era membre fundador de la societat de concerts "Sexteto Beethoven Español", a qui acompanyava al piano i que era integrada pels músics bascos Sanz, Aguirre, Escauriza, Sanchez, Bencoa i Oliver. Pràcticament no tenim dades d'aquesta agrupació i dels concerts que van realitzar. Les poques dades que s'han pogut aconseguir són gràcies a la premsa. Sabem que el 1893 ja estava en funcionament i que realitzaren concerts arreu d'Espanya i França, i especialment als balnearis del nord de la Península.⁸⁶⁰

⁸⁵⁸ C. "En el Casino" dins *La Rioja*: diario político Año IV, número 1074 – 23 d'agost de 1892, pàgina 2.

⁸⁵⁹ FORT i PRATS, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 192.

⁸⁶⁰ OLESTI TRILLES, Josep: *op. cit.*

A principis d'agost de 1893 van realitzar una sèrie de sis concerts amb el Sexteto Beethoven al Sardinero de Santander. El diari *El aviso de Santander* diu:

La concurrencia no cesó de aplaudir haciendo repetir la mayor parte del selecto programa , entre ellas recordamos la sinfonía del Tahnahauser á septimino, Fantasía de la Aricana, Cortege Nuptiale de Massenet, Manuet de Ifigenie in Audile de Gluck, á sexteto de cuerda, y el concierto Weber, Rondó de Chopin, Danzas Húngaras, Brahms y Souvenir de la Grande Bretagne de Schulhoff fueron las obras ejecutadas al piano por el señor Mateu, valiéndole al final de cada una ,grandes y prolongados aplausos demostrando dicho señor una vez mas ser un pianista de gran valía conocedor de los mas íntimos secretos de la música y del piano.

Puso fin al concierto la segunda Rapsodia de Liszt á septimino, frecuentemente interrumpida por los aplausos y no hay para que decir si con los elementos de que va hecha concisa relación resultarían agradables á los amantes de la buena música los conciertos del Sardinero.⁸⁶¹

Cap a finals d'agost del mateix any van realitzar un altre concert a la ciutat de Gijón. No deuria ser la primera vegada que hi actuaven, ja que la premsa local de Gijón diu del Sexteto Beethoven que *“lo forman artistas todos de notabilísimo merito, muy conocidos y aplaudidos ya de nuestro público “*.

Sobre el programa del concert integrat per la Marxa Hongaresa de Hassenhut, el tercer Nocturn de Batta, una Sarabanda de Bach, un Adagio de Haydn i una Polonesa de Marqués diu que *“produjo al final de cada composición una justa y calurosa ovación, que obligó a repetir la mejor parte del programa”* .

El mestre Mateu Mas hi tocava alternant amb el sextet . Va interpretar un Rondó de Chopin, la Fantasia Estudi de Liszt *“en cuya esmerada ejecución puso en relieve el dominio que posee del piano“*. Va interpretar també la polonesa en la bemol de Chopin i la Dansa Bohemie de Raff.⁸⁶²

A finals d'agost de 1894 viatjà a Madrid i Bilbao per realitzar-hi concerts⁸⁶³. El 1895, a començaments d'agost, marxa de Reus per realitzar concerts arreu de la Península.⁸⁶⁴ El 2 de setembre de 1896 torna a marxar cap al nord de la

⁸⁶¹ *Diario de Reus*, 13 d'agost de 1893, pàg. 2.

⁸⁶² *Diario de Reus*, 26 d'agost de 1893, pàg. 2.

⁸⁶³ *La Opinión* 28 d' agost de 1894, pàgina 2.

⁸⁶⁴ *Diario del comercio*, 8 d' agost de 1895 pàg. 2.

Península⁸⁶⁵ per fer una sèrie de concerts amb el Sextet Beethoven i torna a Reus el 17 de setembre.⁸⁶⁶

2.2.3 La banda del Centre de Lectura

El 1897 es dissol la Banda Municipal segons Jaime Fort.⁸⁶⁷ Els músics que la integraven, dirigits pel mestre Estanislau Mateu Mas, es constitueixen en Banda del Centre de Lectura el setembre del mateix any, un cop la junta directiva del Centre n'aprova la creació.⁸⁶⁸ Uns quants mesos abans que això passés, però, ja van actuar —tot i que encara no sota el nom de Banda del Centre de Lectura— acompanyant l'Orfeó Reusenc en la vetllada d'inauguració dels nous locals de l'entitat:

Tan aviat s'acabà la festa anteriorment ressenyada, una banda de música baix la experta batuta del llorejat director del "Orfeón Reusense" nostre bon amich particular D. Estanislau Matheu ,deixà sentir las armoniosas notas del pas-doble de "La Giralda", introducció al programa del concert.

Aquest se complí en todas les seves parts, cantant l'Orfeó com nos te acostumats "Los Xiquets de Valls" "Lo somni de la Galia", "Las Galas del Cinca", "Los Salvadores", "Los fumadores d'Opi", y [sic] acompanyats de la banda, los Rigodons bélichs "Los néts dels Almogàvers" del immortal fundador dels coros de Catalunya Anselm Clavé.⁸⁶⁹

Segons la premsa, l'èxit del concert fou notable i es van rebre tants aplaudiments que es feren repetir la *Marxa-Polka* composta pel mestre Mateu i *Las Galas del Cinca* de Clavé.⁸⁷⁰

El mestre Mateu havia compost la *Marxa-Polka* i la dedicà a la Banda de Santa Cecília de Montpeller. L'obra, a més, s'estrenà a Montpeller pocs dies més tard, en un concert dedicat als membres honoraris del Teatre Municipal d'aquella

⁸⁶⁵ *Diario de Tarragona* 2 de setembre de 1896, pàg. 2.

⁸⁶⁶ *Diario de Tarragona* 18 de setembre de 1896, pàg. 2.

⁸⁶⁷ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol.8, pàg. 144.

⁸⁶⁸ Ja hem explicat en parlar de la Banda Municipal com es va gestar la Banda del Centre de Lectura i com es va consolidar en els anys posteriors fins a la seva dissolució el 1902.

⁸⁶⁹ F.C.E. : "La vetllada del Centro de Lectura " dins *Lo somatent diari regionalista d'avisos y noticias*, any XII núm. 3313, pàg. 2.

⁸⁷⁰ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 13 de juliol de 1897, pàg. 2 i 3.

ciutat.⁸⁷¹ Tot i que la premsa no ens ho indica, de ben segur que es tractava de l'obra *Un recuerdo a Montpellier*, que al juny interpretà aquesta Banda al concert que es realitzà als jardins de Peyrou de Montpellier.

La inauguració oficial de la Banda del Centre de Lectura tingué lloc el 19 de setembre. La premsa de l'època utilitza els termes "*éxito lisonjero*"⁸⁷² per parlar de la festa d'inauguració de la Banda del Centre.

Pel que fa al repertori inaugural, les peces que es van interpretar foren les següents: *Montpeller*, gran marxa de Félix Vianés; *Fantasia sobre motius de l'Africana* de Meyerbeer; *El Monaguillo* de Marquès, *Ouverture Militaire* de Suppé i la sardana *Montserrat* del mestre Guiteras.

Una de les peces que rebé més aplaudiments del públic fou la marxa *Montpeller* del compositor francès Sr. Vianés, "*Ejecutada por cierto con verdadero amore por la Banda.*" Fou repetida a petició del públic i el cronista la qualifica de "*verdadera joya musical*".⁸⁷³

L'any 1898, l'Orfeó Reusenc juntament amb la Banda del Centre de Lectura, realitza una sèrie de concerts al Frontón Reusense durant els diumenges del mes de juliol. Tot i les queixes per l'acústica del local, que feia difícil apreciar adequadament la interpretació de les peces musicals, en general les crítiques de les actuacions són positives, i es consideren un èxit, ja que: "*cumplieron perfectamente el programa, alcanzando tan nutridos aplausos al terminarse cada uno de los números, que hubo precisión de repetir algunos y ejecutar otros nuevos á las reiteradas instancias de la concurrencia*".⁸⁷⁴

Pel que fa a les obres interpretades en el primer concert, foren les següents :
Primera part: *Montpeller* de Vianés, (per la banda); Simfonia *Joana d'Arc* de Verdi (banda); *Escenes tàrtares* de Laurent de Rillé (orfeó); bolero *Fira de Sevilla* de Varela Silvari (banda); *Las galas del Cinca* de Clavé (banda i orfeó). Segona part : *Szena Congregazione Aida* de Verdi (banda); *Los salvadors* de Marechal (orfeó); *Los cocineros*, polka de Valverde i Torrents (banda); *Los néts dels Almogàvers* de Clavé (banda i orfeó).⁸⁷⁵

⁸⁷¹ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 25 de febrer de 1897, pàg. 3, i també a *La Autonomía: Diario republicano. Defensor del partido único*, 24 de febrer de 1897, pàg. 3.

⁸⁷² *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 21 de setembre de 1897, pàg. 2.

⁸⁷³ *Ibidem*.

⁸⁷⁴ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 5 de juliol de 1898, pàg. 2.

⁸⁷⁵ *Lo Somatent: diari regionalista d'avisos y noticias*, 3 de juliol de 1898, pàg. 2.

Durant el mes d'agost de 1898 es reprenen els tradicionals concerts dels diumenges als jardins del Centre de Lectura per part de l'orfeó i la banda. El programa escollit per reiniciar aquest cicle de concerts fou el següent:

Pasdoble Despierta España d'Estanislau Mateu, per la banda
Preludi La campana miraculosa de M. Marqués, per la banda
La Aurora de Raventós, per l'Orfeó
Cor i cançó de la jota del Duet de l'Africana, per la banda
La Migdiada de Goula, per l'orfeó
Fantasia de La Mascota, d'Andran, per la banda
*Mosaic de La Verbena de la Paloma de Bretón, per la banda.*⁸⁷⁶

L'estiu del l'any 1900 l'Orfeó, juntament amb la Banda del Centre, realitzen quatre concerts d'estiu durant els mesos de juliol i agost, al jardí de la societat El Olimpo. En acabar el concert, la Banda del Centre oferia sis peces del seu repertori habitual per poder ballar. El concert estava integrat generalment per fragments de sarsueles conegudes pel públic i algun ballable, ja habituals en el seu repertori. Un exemple el tenim en el següent programa, que fou el que oferiren en el darrer concert de la temporada d'estiu a El Olimpo. Observem que algunes de les peces que s'hi ofereixen ja s'havien interpretat en concerts celebrats anteriorment: El pasdoble *Despierta España* d'Estanislau Mateu Mas; la fantasia *La Mascota* d'Andran; el mosaic de fragments sobre l'òpera *Marina* d'Arrieta, *fantasia de L'Africana* de Meyerbeer i *Los Camarones*, serenata de Valverde i Torregrosa.⁸⁷⁷

Al llarg del 1900 i el 1901, la Banda del Centre de Lectura continua actuant en els habituals concerts dels diumenges a l'entitat. Tal com s'ha explicat en altres apartats, en formar-se la banda es va decidir revisar el reglament i la continuïtat de la banda passats cinc anys de la seva fundació. Per això, el 1902 se'n revisa el funcionament. Però la comissió encarregada de revisar el tema de la continuïtat de la banda s'adona que alguns dels apartats del Reglament aprovat el 1897 no s'estan complint, per aquesta raó es decideix dissoldre la Banda del Centre de Lectura, que quedarà oficialment dissolta amb data 2 de març de 1902⁸⁷⁸ tot i que des del mes de gener ja havia deixat de funcionar.

⁸⁷⁶ *El liberal de Reus: diario político literario y de avisos y noticias*, 7 d'agost 1898, pàg. 3.

⁸⁷⁷ *Lo Somatent: diari regionalista d'avisos y noticias*, 4 d'agost de 1900, pàg. 2.

⁸⁷⁸ *Actas de la Junta de Gobierno del Centro de Lectura*, sessió del 2 de març de 1902.

2.2.4 La Banda Municipal

Com ja hem comentat en apartats anteriors, un cop dissolta la Banda del Centre de Lectura, els músics que la integraven i altres músics reusencs que pertanyien a altres bandes de la ciutat decideixen reunir-se en una sola i reorganitzar la Banda Municipal sota la direcció del mestre Estanislau Mateu Mas. Per aquesta raó, demanen a l'Ajuntament de Reus poder utilitzar el nom, l'escut i les insígnies municipals i poder utilitzar els instruments de l'antiga Banda Municipal, donats pel Marquès de Marianao a la ciutat per a aquest ús. A més, demanen que es permeti al mestre Mateu Mas dirigir la Banda Municipal. Tot els fou concedit un mes després de la sol·licitud. L'Ajuntament, a canvi, demana una revisió del Reglament de la banda, i que els músics conservin en bon estat els instruments cedits.

A l'abril de 1902 queda constituïda oficialment la Banda Municipal, dirigida pel mestre Estanislau Mateu Mas, Mas, constituïda, segons la premsa "*por los mejores músicos de aquella ciudad*".⁸⁷⁹ Tot i que realitzà el primer concert el 30 de març de 1902 al Passeig Mata.

Però si una cosa féu popular la Banda Municipal en el període del mestre Estanislau Mateu foren els concerts celebrats al Teatre Circ de la Ciutat. El programa estava integrat per fragments de sarsueles i òperes conegudes i algun pasdoble o vals. Així com els concerts de les societats recreatives s'acostumaven a fer en diumenge, no hi havia un dia establert per als concerts de la banda, i s'acostumaven a fer per omplir els dies que no hi havia funció al Teatre Circ, en els mesos d'estiu, de juny a setembre. De vegades la banda tocava en els intermedis quan hi havia funció de sarsuela.⁸⁸⁰ Reproduïm el programa del concert celebrat el 26 de juny per veure com s'estructuraven els concerts de la banda municipal:

Templaíto, pasdoble de Hernández
Fantasia de *Cavalleria Rusticana*, de Mascagni
El Monaguillo (mazurca) de Marqués
La Viejecita, de Caballero
El Rey Midas (vals)⁸⁸¹

⁸⁷⁹ *La Justicia: semanario republicano*, 10 d'abril de 1902, pàg. 3.

⁸⁸⁰ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 3 de juliol de 1902, pàg.2

⁸⁸¹ *Las Circunstancias: Diario Republicano Gubernamental. Órgano del partido de esta provincia de avisos y noticias* Año XXIX, número 139 – 26 de juny de 1902, pàg. 3.

A més dels concerts d'estiu al Teatre Circ, era habitual que la Banda Municipal actués també en algunes de les entitats reusenques; especialment en els mesos de juny a setembre. Així, l'estiu de 1902 realitza diversos concerts als jardins de la societat El Olimpo, concerts que acostumen a finalitzar en ball. Per exemple, en el que es realitzà el 13 de juliol de 1902, s'hi interpretaren les següents obres: Hernán Cortés de Marui,(pasdoble); Cavalleria Rusticana (mosaic) de Mascagni i *Rigoletto*, de Verdi.

La Banda continuarà oferint els concerts al Teatre Circ o en societats recreatives durant els mesos d'estiu en els anys posteriors. Però recordem que el reglament l'obligava a acompanyar l'Ajuntament en els actes solemnes que se celebraven durant l'any, especialment per la Festa Major i Setmana Santa. I fou precisament amb motiu de la processó de Divendres Sant de 1903, realitzada el 10 d'abril, quan s'estrenà la marxa fúnebre *Agonia*, obra del Mestre Estanislau Mateu Mas i composta per a l'ocasió.⁸⁸²

A l'octubre de 1904 tingué lloc un esdeveniment important en el Teatre Circ. El 9 octubre de 1904 s'hi celebra el concurs provincial de bandes de música. Hi van prendre part la Lira Dertotense de Tortosa; la Lira Vallense de Valls; la de Falset, dirigida pel mestre Puig, la de Santa Cecília de Tortosa; la de Falset, dirigida pel Sr. Barceló, la de Montblanc; la de Cornudella i la de Cambrils. Segons la premsa “*ejecutaron como piezas de libre elección «L’Africana», una fantasía de la ópera «Tanhaüser», «La Retreta Austríaca», «Le Román d’Elvira» ,«Un recuerdo á Rosas», «L’Ouverture Paragraff» la sinfonía de la ópera “Guillermo Tell” y “Un día en Viena” respectivamente.*” El mestre Estanislau Mateu Mas fou escollit per formar part del jurat, juntament amb Emili Briansó en representació de l'alcalde de la ciutat, Celestí Sadurní, Ricard Guinart ,Juan Kaiser, Josep Martí Folguera i Josep Aymat. Com podem observar, la majoria de membres del jurat són músics de la ciutat de Reus amb un cert renom.

El primer premi fou declarat desert, però els diners que havien de correspondre al primer premi es van repartir per conformar dos segons premis que es van concedir a les dues bandes de Tortosa. El tercer premi fou per la banda de Cornudella per la seva interpretació de la sardana de “Garin”, el quart per la banda de Valls i el

⁸⁸² *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 12 d'abril de 1903.

cfinquè fou per la banda de Falset. Es van crear també tres mencions honorífiques per a les bandes de Montblanch, Falset i Cambrils.⁸⁸³

2.2.5 Els concerts Guinart-Mateu

Ja el 1899 en el Centre de Lectura els mestre E. Mateu Mas havia sol·licitat juntament amb Miquel Planás la creació d'una orquestra juntament amb la Banda Municipal per afavorir “*el cultivo de la música*”⁸⁸⁴. Tot i que finalment es va crear l'orquestra, la iniciativa no va acabar de quallar.

Anys més tard, potser a causa de l'èxit dels concerts de la Banda en el Teatre Circ, societats i cafès de la ciutat, veient que pot ser un moment oportú per fer-ho, el mestre Estanislau Mateu Mas, juntament amb Ricard Guinart decideixen organitzar una sèrie de concerts per a orquestra. Aquests concerts juntament amb els de la Banda al Teatre Circ seran la llavor, anys més tard, per al sorgiment de la mà de Ricard Guinart de l'Associació de Concerts.

El primer d'aquests concerts es realitzà el 12 de febrer de 1905 al Teatre Fortuny. Hi intervenen els concertistes Carlos Vidiella i Joaquim Malats. Una part del concert la interpretarà una petita orquestra de corda integrada per Cogul, Fatta, Fort, Fusté, Oliva, Pallejà, Pujol i Zopetti dirigits pel mateix Ricard Guinart.

⁸⁸³ *Diario de Tortosa: órgano del Partido Liberal-dinástico*, 11 d'octubre de 1904, pàg. 3. Vegeu també *Los debates: diario político defensor de los intereses de la comarca*, 11 d'octubre de 1904, pàg. 2; *Diario del comercio: órgano del Partido Liberal Dinástico*, 12 d'octubre de 1904, pàg. 2.

⁸⁸⁴ *Actas de la Junta de gobierno. 1899-1904 (Actas número 5)*, sessió 25 de febrer de 1899.

Il·lustració 42: Programa del Concert Vidiella organitzat pels mestres Guinart i Mateu.

El programa escollit per a aquest primer concert, fou el següent :

- I
- I. Gavota en "la mayor", Gluck
 - II. Caprice des oiseaux, Scarlatti
 - III. Sonata en "la bemol" op.26. Andante con variazioni Scherzo, Beethoven
 - IV. Movimiento perpétuo, Weber.
- II
- I. Preludio en "la bemol"
 - II. Valses en "re bemol" y "la mayor"
 - III. Nocturno en "si bemol menor"
 - IV. Mazurca en "la menor"
 - V. Scherzo en "do sostenido menor"
 - VI. Polonesa en "la bemol", Chopin
- III

- I. *Ronda francesa, Boellmann*
- II. *Barcarola, G. Fauré*
- III. *Tarantela, Rubinstein*
- IV. *A la bien aimée Rubinstein*
- V. *Rapsodia número 6, Liszt*⁸⁸⁵

El 1906 es celebren més concerts per a l'orquestra organitzats per Ricard Guinart i Estanislau Mateu Mas, al Teatre Circ, les nits del 29 d'abril, 6 de maig, 7 de juny, 10 de juny i 7 d'octubre per l'orquestra simfònica dirigida pels Mestres Guinart i Estanislau Mateu. Entre els músics hi havia hi havia alguns concertistes de Barcelona. L'orquestra va donar a conèixer “no pocas obras de los grandes compositores modernos.”⁸⁸⁶

Il·lustració 43: Programa del concert del 29 d'Abril programat pels mestres Guinart i Mateu. (Biblioteca del Centre de Lectura).

⁸⁸⁵ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 12 de febrer de 1905, pàg. 3.

⁸⁸⁶ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 346-347.

Il·lustració 44: L'Orquestra que va intervenir en els concerts que es van realitzar els dies 7 i 10 de juny de 1906 al Teatre Circ. D'esquerra a dreta eren els músics Pintaluba, Pallejá, Arturo Ramón, Guinart, F.Cogul, Pujol,Fatta, Fort, Baucís,Estanislau Mateu Mas, Gálvez, Fusté, Estela y Martorell. També en formava part Zopetti, que fou qui realitzà la fotografia.

Els concerts constaven de tres parts cada un. És significatiu que en ambdós la tercera part del programa contingués exclusivament obres de Wagner i segurament respon a la intenció dels mestres Guinart Mateu d'educar en la música wagneriana als reusencs, habituats a la música italiana i peninsular. A continuació reproduïm els programes dels dies 7 i 10 de juny.

El programa del concert del dia 7, segons es va publicar en premsa, era el següent:

Primera Parte

- I. "La Boheme" (fantasia nº2), Puccini
- II. "Andante" (5ª Sinfonía), Beethoven
- III. "Reverie", Schumann-"Fantasia Morisca"(serenata), Chapí-"Ballet des Sylphes", Berlioz
- IV. "Marche Hongroise", Berlioz

Segunda Parte

- I. "A Arlesienne" (2 me Suite), Bizet a) Pastorale b) Intermezzo c) Menuet d) Farandole

Tercera parte

- I. "Parsifal" (preludi), Wagner

- II. "Siegfried" (marxa fúnebre), Wagner
- III. "Rienzi" (simfonia) de Wagner.⁸⁸⁷

El programa previst per al dia 10 era el següent:

Primera Parte

- I. Faust (Ballet) Gounod
- II. Moment Musical, Schubert; "Fantasía Morisca"(serenata), Chapí; Philémon et Baucis, Gounod.

Segunda Parte

- I. Romance en Fa (violín) Beethoven
- II. Peer Gynt, Grieg a) Le Matin b) La mort d'Ase c) La danse d'Anitre d) Dans la halle du roi de montagne.

Tercera parte

- I. "Parsifal" (preludi), Wagner
- II. Murmuris de la selva, Wagner
- III. Rienzi (Sinfonia), Wagner⁸⁸⁸

Els concerts tingueren força èxit de públic. Aquest èxit queda reflectit en dos fets. D'una banda, la repetició d'una nova sèrie de concerts organitzats pels mestres Guinart i Mateu l'any següent. En total en foren dotze, que se celebraren al Teatre Fortuny, el primer dels quals se celebrà el 31 de març de 1907, festivitat de Pasqua. El segon fet simptomàtic de l'èxit dels concerts fou que des de Tortosa es feren gestions per organitzar en aquella població una altra sèrie de concerts dirigits pels mestres Guinart i Mateu.⁸⁸⁹

⁸⁸⁷ *Diario de Reus*, 7 de juny de 1906, pàg. 3.

⁸⁸⁸ *Diario de Reus*, 10 de juny de 1906, pàg. 3.

⁸⁸⁹ *La Vanguardia*, 25-5-1906, pàg. 5.

Il·lustració 45: Programa del primer dels dotze concerts sinfònics organitzats pels mestres Guinart i Mateu. (Biblioteca del Centre de Lectura).

El 1909 se celebren tres grans concerts al teatre Bartrina els dies 28 febrer, 7 de març i 4 d'abril.

El 1911 en morir el Mestre Estanislau Mateu Mas, Ricard Guinart ha de continuar sol amb aquesta tasca de promoció de concerts.

2.2.6 L'Orfeó Reusenc abandona el Centre de Lectura. Nova etapa del cor. Mort del mestre Mateu Mas. 1908 -1911

El 1908 s'aprovà un nou reglament en el Centre de Lectura, pel qual es dividia en seccions i prenia un caràcter d'ateneu. Aquesta reforma no va agradar gaire els membres de l'Orfeó i, malgrat els seus esforços per impedir-la, no se'n van sortir, motiu pel qual decidiren abandonar l'entitat. En un primer moment es domiciliaren dins la societat El Alba.⁸⁹⁰ Més endavant ho farà al Centro Autonomista Republicano.⁸⁹¹ Davant l'abandonament de l'entitat per part dels cantaires, des del Centre de Lectura es decideix retenir l'estendard de la coral. Els cantaires, furiosos pel gest de l'entitat, repartiren un fulls difamatoris en la reunió general del Centre del 27 de desembre i, com a conseqüència, foren expulsats els 43 socis de l'entitat que havien format part de l'Orfeó.

A més, el 1909 el Centre de Lectura decideix crear un nou orfeó dirigit per Fructuós Piqué (i que, com hem pogut veure anteriorment, no es presentà en públic fins al 1913).

⁸⁹⁰ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 15.

⁸⁹¹ BANÚS I SANS: *op. cit.*, pàg. 307.

L'Orfeó aleshores decideix constituir-se en societat independent i aprova uns estatuts propis el 14 de gener de 1909. Un cop instal·lada al Centre Republicà Radical Autonomista al temps que perd qualitat musical,⁸⁹² s'hi integra i hi ofereix vetllades musicals, participant també en en les festes i vetllades pròpies de l'entitat que celebra al seu local social del carrer de l'Hospital.⁸⁹³

La premsa és testimoni de tot el trasbals que han patit els orfeonistes i simpatitza amb ells. Reflex d'aquest fet és el breu comentari que se'n féu en premsa el març de 1909 quan es comenta una actuació de l'Orfeó realitzada en un dels actes de la societat Alba-Brinco:

El laureado y aplaudido Orfeón Reusense, ejecutó con gran maestría como él lo sabe hacer, la parte que le estaba encomendada y nos sorprendió en gran manera ver la unión de los individuos que lo componen, que en los momentos tan azorosos que está atravesando el citado Orfeón no desmayan un momento en su labor artística en la que tantos desvelos han empleado y continúan empleando.

*Un aplauso á todos y en particular al Orfeón Reusense que tan desinteresadamente coopera en tantos actos como se compromete, dando al mismo tiempo mil plácemes a su inteligente y aplaudido director D. Estanislau Matheu.*⁸⁹⁴

Confeccionen un nou estendard que fou utilitzat per la nova entitat fins al juny de 1935.⁸⁹⁵

Il·lustració 46 : Estendard de l'Orfeó Reusenc utilitzat per l' entitat des de'l 1909 fins el 1935.

⁸⁹² FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 8, pàg. 106.

⁸⁹³ *ibidem*, pàg.126.

⁸⁹⁴ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 30 de març de 1909, pàg. 2.

⁸⁹⁵ GOMIS I ESPADA,Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 16.

El 1911 l'Orfeó Reusenc continua al Centre Republicà Radical Autonomista participant en els esdeveniments a la seva seu social, per exemple intervé en les funcions de teatre que els diumenges feia una bona companyia d'aficionats de l'entitat amb la col·laboració de l'Orfeó Reusenc dirigit pel mestre Mateu.

Pel que fa a les excursions artístiques, la més important de l'any fou la que l'Orfeó va realitzar a Madrid entre el 30 d'abril i el 2 de maig, dia que va realitzar un concert a Recoletos.⁸⁹⁶ El dia anterior l'Ajuntament havia obsequiat l'Orfeó Reusenc amb un banquet i, aquest ,en agraïment va cantar algunes peces: el *Brindis* de Mendelsson, la jota del mestre Mateu *De Cataluña a Aragón, ¡Pepita !* i la *Marsellesa*.⁸⁹⁷

Il·lustració 47: Una imatge de la família Mateu el juliol de 1902. En primer terme a l'esquerra, amb gorra blanca, hi podem veure el mestre Estanislau Mateu Valls i al fons, amb barret al seu pare, el mestre Estanislau Mateu Mas. (Font: Família Mateu).

El 4 de setembre mor el mestre Estanislau Mateu Mas. La premsa se'n fa ressò durant dos dies, el 5 i 6 de setembre, lloant la seva figura i recordant la seva

⁸⁹⁶ *La Correspondencia de España: diario universal de noticias*, 25 d'abril de 1911, pàg. 5.

⁸⁹⁷ *La Correspondencia de España: diario universal de noticias*, 2 de maig de 1911, pàg. 7. Vegeu també *Diario de Tarragona*, 4 de maig de 1911, pàgina 2.

biografia i la important tasca musical que havia realitzat a la ciutat de Reus.⁸⁹⁸
Havia escrit 41 obres per banda, 14 per cor, 3 de caràcter religiós, 27 per a cant i piano 1 per a orquestra i 6 per a grans masses orfeòniques i orquestrals.⁸⁹⁹

⁸⁹⁸ *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 5 de setembre de 1911, pàg. 2 i 3; *Diario de Reus: de avisos y noticias*, 6 de setembre de 1911, pàg.1 i 2; *Las Circunstancias*, 5 de setembre de 1911, pàg. 2; *Las Circunstancias*, 6 de setembre, pàg. 2.

⁸⁹⁹ FORT, Jaime: *op. cit.*, vol. 9, pàg.180.

3 Estanislau Mateu i Valls

3.1 Naixement i formació acadèmica. Mateu Valls a Barcelona

Fill del conegut compositor i director Estanislau Mateu Mas i d'Antònia Valls, Estanislau Mateu Valls va néixer a Barcelona el 13 d'octubre de 1877, tot i que la família es traslladà a Reus a principis de 1878, quan tenia pocs mesos. A Reus va passar la seva infància i els primers anys de joventut.⁹⁰⁰

Els primers coneixements musicals els adquirí de la mà del seu pare Estanislau Mateu Mas. Als quinze anys, es va traslladar a Barcelona per ampliar i perfeccionar els seus estudis musicals, primer al Conservatori del Liceu i després, el 1895, a l'Escola Municipal de Música i fou deixeble d'Antoni Nicolau en harmonia i composició; Costa Noguera i Joan B. Pujol com a professors de piano i Sánchez Cabanyac per a la teoria.⁹⁰¹

Realitzà el seu primer concert amb catorze anys, tocant diverses peces per a piano sol. Aleshores la premsa ja recalca les dots pianístiques del jove.⁹⁰² Pocs anys més tard, el 2 de novembre de 1894, quan tenia disset anys, amb motiu d'una vetllada musical i literària al Centre de Lectura, interpretà el *Tremolo, op. 58* de Louis Moreau Gottschalk.⁹⁰³ Causà una forta impressió entre el públic, ja que la

⁹⁰⁰ Vegeu annex 28

⁹⁰¹ L.E.: "Nostres grabats" dins *Orfeó de Sans: portant-veu de l'associació d'aquest nom*. Sants, l'Orfeó, núm 1, 20 d'agost de 1903, pàg. 3.

⁹⁰² *Ibidem*.

⁹⁰³ *Diario de Reus*, 3 de novembre de 1894, pàg. 2.

premsa reusenca en parla positivament: tant el *Diario de Reus*, com *Las Circunstancias*, com *La Autonomía* lloen les habilitats del jove pianista :

*El joven señor Matheu, hijo del distinguido director del "Orfeón Reusense", ejecutó al piano una preciosa y difícil pieza de concierto, con tal maestría, que la concurrencia le tributó una cariñosa y entusiasta ovación.*⁹⁰⁴

*Llamó la atención el joven señor Matheu, hijo del distinguido profesor de piano de este apellido, el cual ejecutó en este instrumento una pieza de concierto, con notable maestría, propia de un consumado profesor, revelando buena aptitud y hallarse adornado de las mejores condiciones, para poseer el completo dominio de dicho instrumento.*⁹⁰⁵

Il·lustració 48 : Una imatge del mestre Estanislau Mateu Valls.(Font: Família Mateu).

Algunes fonts el situen com a professor ajudant a la Institució Catalana de Música el 1897.⁹⁰⁶ Sabem que en fou professor el curs 1898-1899 i 1899-1900 fent classe de solfeig als homes⁹⁰⁷ i, en qualsevol cas, consta com a membre de la Junta

⁹⁰⁴ *La Autonomia*, 3 de novembre de 1894, pàg. 2.

⁹⁰⁵ *Las Circunstancias*, 3 de novembre de 1894, pàg. 2.

⁹⁰⁶ OLESTI TRILLES, Josep: *Diccionari Biogràfic de Reusencs*, Reus, Ajuntament, 1991-92, pàg. 444.

⁹⁰⁷ *La Vanguardia*, 2 d'octubre de 1899, pàg. 2. (Vegeu també annex 29).

Directiva d'aquesta institució, amb el càrrec de guardador, el 1899, any que n'era president Joseph Lapeyra i vicepresident Joaquim Nin-Castellanos.⁹⁰⁸

Amb Joseph Lapeyra coincidiren també en Escola Jordiana i Orfeó Canigó de la qual Lapeyra n'era el director des de la seva unificació i Estanislau Mateu en fou nomenat i sotsdirector i professor des de l'1899,⁹⁰⁹ però renuncià al càrrec quan es constituí definitivament l'Orfeó de Sants.⁹¹⁰ Gràcies a Lluís Millet fou nomenat també director de la *Capella Polifònica* de l'església de la Mare de Déu de Pompeia des dels inicis, ja que fou designat pel mateix Millet per ocupar el càrrec.⁹¹¹

3.2 L'Orfeó de Sants

El 1901 fundà l'Orfeó de Sants, i en fou director fins al 1913. Els orígens de l'Orfeó de Sants es remunten a l'Agrupació Catalanista Els Segadors, que promogué la creació d'una acadèmia de música, al gener de 1901, a partir de la qual es volia preparar futurs cantaires per formar un orfeó.

Enrich Laporta, president de l'Orfeó de Sants, amb motiu de la publicació del número 1 de la revista de l'Orfeó de Sants, defineix quins principis movien entitat:

En aquesta localitat essencialment obrera, lo nostre orfeó es una escola de cultura oberta á tots los qui cerquin lo coneixement del bell art y'l goig dels purs sentiments qu'ell inspira .en aquest temps d'odis encarnissats y de lluytas suicidas, l'orfeó de sans es un centre de germanor, una llar veritable de pau y bona voluntat ahont s'hi aplegan personas de tots estaments de diferenta condició social y de criteri divers, relligadas pe'l comú amor als nobles ideals á que l'associació tributa homenatge[...]”en lo present moviment de renaixensa de la patrial'orfeó [...] allunyat de tot credo polítich y reduhit al terror purament artístich, no pot menys de sentir , com á fill llegítim del modern esperit català la veu de a rahó y del sentiment[...] pera la obra de la reconstitució de Catalunya, y en aquest concepte ocupa en aqueixa gran empresa lo lloch [...] per aixó's dedica d'una manera especial al estudi de las hermosas cansons que han brollat de l'inspiració

⁹⁰⁸ *Lo Somatent diari regionalista d'avisos y noticias*, 25 de febrer de 1899, pàg. 2.

⁹⁰⁹ *Butlletí de la Lliga Catalanista de Reus*, agost de 1900. (Vegeu també annex 30)

⁹¹⁰ L.E.: *op. cit.*

⁹¹¹ OLESTI TRILLES, Josep: *op. cit.*, pàg. 444.

del nostre poble,pera que aquest poble las senti y las estimi[...];per això mateix no's val d'altra idioma que del catalá, y en aquesta llengua s'expressa y en ella hi canta sas composicions.⁹¹²

Ningú sospitava que el projecte que es preveia a llarg termini es podria realitzar en tan sols uns quants mesos. Començà fent concerts íntims per al seus socis protectors, però a l'agost de 1901 ja realitzà un concert qualificat per la premsa de brillant i "*con honores de verdadero concierto. En esta velada se ejecutaron, de una manera irreprochable, varios solfeos de conjunto á cuatro, cinco y seis voces mixtas y algunas canciones populares armonizadas para las tres secciones de señoritas, hombres y niños de que consta el «Orfeó».*"⁹¹³ El cronista continua dient que el naixement i l'evolució de l'Orfeó de Sants li recorden els inicis de l'Orfeó Català, del qual reconeix influència.

Il·lustració 48 :Les tres seccions de l' Orfeó De Sants amb el seu fundador, el mestre Estanislau Mateu en una imatge de l' any 1901.

En aquesta vetllada les peces interpretades foren *El rossinyol* (Morera); *L'arbre Sagrat* (Morera) cantada per la secció d'homes, ambdues s'hagueren de repetir a

⁹¹² LAPORTA, Enrich: "La significació del Orfeó de Sans" dins *Orfeó de Sans: portant-veu de l'associació d'aquest nom*. Sants, l'Orfeó, núm 1, 20 d'agost de 1903, pàg. 2.

⁹¹³ *La Música Il·lustrada de Barcelona* núm. 56, agost de 1901.

petició del públic; *El Comte Arnau* (harmonitzada pel mestre Mateu Valls per a les tres seccions) i l'estrena de les cançons populars *Los ballayres dintre un sach*,[sic] del mestre Laporta, cantada per la secció d'homes, *La pastoreta* ,cantada per les tres seccions i *La filla del lladre*, harmonitzada per Lapeyra i cantada per les seccions de dones i nens amb acompanyament de piano. A petició del públic s'entonà *Els Segadors*, rebuda pel públic amb grans aplaudiments.⁹¹⁴

A l'agost de 1901, l'Orfeó de Sants estava format per 120 cantants, dels quals 45 eren dones, 55 homes i 20 nens. Els professors eren Joana Farnés de Tort per a les noies i Estanislau Mateu Valls i Miquel Costa per als homes i els nens, i el mestre Mateu Valls en dirigia el cor.⁹¹⁵

La revista *Sans Nou de Barcelona* destaca el fet que “L'execució que «Orfeó» doná á todas las pessas sigué bona del tot. Sembla mentida que ab lo poch temps d'estar constituhit pugui fer lo que fa, atesas las moltas dificultats que suposa'l fer ajustar á la disciplina de l'art tanta munió de veus de personas fins allavoras no coneixedoras de cap regla de cant ni d'una sola nota del pentágrama.”⁹¹⁶

El 1902 els cantaires surten de Sants i actuen al Centre Catalanista Gracienc amb motiu de l'entrega de premis dels Jocs Florals que l'entitat havia organitzat. L'Orfeó de Sants hi prengué part cantant “un triat ramell de cansons populars catalanas y otras composicions de musichs catalans y extrangers, essent executadas todas las corals ab un ajust y un colorit, admirables, especialment les de conjunt, per las tres seccions de senyoretas, homes y noys. Acabá la festa ab lo cant de *L'arbre sagrat* ,que tingué de repetirse entre'l més gran entussiasme.

Verament satisfet pot estar lo Centre Catalanista Gracienc per l'èxit obtingut ab la celebració d'aquesta festa tan catalana [...] per lo que' l felicitem, confiant li servirá

⁹¹⁴ *Sans Nou de Barcelona*, 17 d'agost de 1901.

⁹¹⁵ *Ibidem*. (Vegeu també annex 32).

⁹¹⁶ *Ibidem*

per donarli major empenta en seguir avant en sa tasca d'enaltir y glorificar lo bon nom de Catalunya.”⁹¹⁷

Entre les peces cantades per a l'ocasió hi havia *La filla de María* del mestre Nicolau, que hagueren de repetir a petició del públic, *l'Estudiant de Vich*, i *L'Arbre Sagrat* del mestre Morera, que “fou objecte de xardorosos esclats d'entusiasme” i hagué de ser bisat.⁹¹⁸

El 26 de juliol de 1903 se celebrà a l'Orfeó de Sants una vetllada en honor a Frederich Soler (Pitarra). A part de la lectura de diversos textos de l'autor, hi hagué una part musical que començà amb la interpretació per part del mestre Mateu Valls i el Sr. Jover (violinista) d'un preludi i una barcarola de Schubert.

Més tard va intervenir Matilde Figueras, professora de la secció femenina de l'Orfeó, que va interpretar les cançons populars catalanes, harmonitzades per Alió “Lo mestre “ i “L'Hereu Riera “. Finalment la secció femenina de l'Orfeó de Sants va interpretar “La filla del marxant“ harmonitzada pel mestre E. Mateu Valls.⁹¹⁹

Tot i haver fet diversos concerts en els anys anteriors, la inauguració oficial de l'entitat es féu el 24 d'agost de 1903. A més de publicar-se únic número de la revista *Orfeó de Sans*, amb articles referents a l'entitat i als directors i fotografies diverses, es va celebrar una festa inaugural que incloïa un concert de l'Orfeó de Sants. Entre d'altres, es va interpretar *La filadora*, *La filla del marxant*, *Sant Ramón*, *L'estudiant de Vich*, *L'arbre Sagrat*, *Lo fill de l'aygua* (sic) de Schumann, *Lo petit aucell* [sic] de Mendelssohn i *àngel de la son* de Lamotte de Grignon.⁹²⁰

⁹¹⁷ *La Renaixensa*, 15 de desembre de 1902.

⁹¹⁸ *La Veu de Catalunya*, 16 de desembre de 1902.

⁹¹⁹ *La Renaixensa*, 27 de juliol de 1903. Vegeu també *La Veu de Catalunya*, 27 de juliol de 1903.

⁹²⁰ *La Renaxensa*, 26 d'agost de 1903. Vegeu també la revista *Joventut*, 27 d'agost de 1903, pàg. 576 i *La Tomasa*, 27 d'agost de 1903.

El concert fou un gran èxit i en parlaren les millors publicacions de l'època com *La Il·lustració Catalana*, *¡Cu-cut!*, *La Renaixença*, *La Tomasa*, *Las Noticias*, *La Veu de Catalunya*, o la revista *Juventut*.

¡Cu-cut!, per exemple, digué de l'Orfeó de Sants que "Canta ab gust, ab molta justesa, ben afinat y ab ganas de fer patria".⁹²¹

La Il·lustració Catalana publicà unes fotografies de l'Orfeó de Sants i del mestre Estanislau Mateu Valls i un extens article de Felip Soler que duia per títol "L'Orfeó de Sants".⁹²²

El 21 de novembre de 1903 l'Orfeó de Sants féu un concert a l'Ateneu Barcelonés i interpretà: *Pels camps*, de Mendelssohn, *Lo Rossinyol* de Morera, *Lo fill de l'aygua* [sic] de Schumann; *Sant Ramón* de Morera; *La Nit* de Laporta; *La Filadora* de Lapeyra; *L'estudiant de Vich* de Mateu; *L'àngel de la son* de Lamote de Grignon; *La filla de María* de Nicolau; *Lo petit aucell* [sic] de Mendelssohn; *La pastoreta* de Vives; i *Serenata* d'Otto. La crítica felicita el mestre Mateu per l'harmonització de *L'estudiant de Vich* i l'Orfeó de Sants per la seva interpretació i diu que "demostra tenir condicions sobreras per arribar a ésser una institució musical seriosa".⁹²³

El 1904 l'Orfeó de Sants es trasllada a Badalona per fer un concert al local de l'entitat Gent Nova. Els esperava un nombrós auditori, ja que la premsa recalca que el local era ple a vessar i que el públic ocupava fins i tot els passadissos frisós per sentir l'Orfeó de Sants.

Es van interpretar *La nostra senyera*, *La Filadora*, *El fill de aygua* [sic] *Pels camps*, *La Pastoreta*, *L'estudiant de Vich* (amb un solo de la professora Matilde Figueras), *Lo Pardal* (amb un solo de la Srta. Palés), *La Gata y en Balitre*, *Lo Russinyol*, *La*

⁹²¹ *¡Cu-cut!*, 3 de setembre de 1903.

⁹²² *La Il·lustració Catalana*, 30 d'agost de 1903.

⁹²³ *Juventut*, 26 de novembre de 1903; vegeu també *La Renaixença*, 25 de novembre de 1903 i *La Veu de Catalunya*, 25 de novembre de 1903.

Nit, Serenata, i un *Sanctus* i un *Gloria* de T.L. de Victoria., totes elles segons la premsa “foren cantadas ab una justesa admirable y molt arrodonidas”.⁹²⁴

El dia abans del concert l'entitat badalonina publicà en la seva revista *Gent Nova* un article sobre l'Orfeó de Sants acompanyat de les imatges del mestre Estanislau Mateu Valls i dels membres de l'Orfeó. En aquest article recalca que els cantaires “Son germans nostres, que com tot ser honrat viuhen del Sant Trevall; passen els jorns tots en els seus respectius quefers, empleant llurs energías [...] y en las horas destinadas al descans y al esbargiment, fugen de las vulgars diversions sorollosas pera recullirse modestament y ab la devoció del que creu y espera, educant llurs sentiments,[...] per a oferirla després esplendidament als cors dels bons catalans.”⁹²⁵

Dies després del concert, la mateixa entitat publicà una crítica en la seva revista. Diu de l'Orfeó de Sants que “si bé es una novella y modesta institució choral, ha alcançat ja una perfecció tant complerta que si bé en la quantitat d'executants es de las més xicas, en qualitat es de las més grans qu' havém sentit”. Hi afegeix que “te'l bon acert de preferir executar obras petites pro bèn acabadas, que no pas obras difícilíssimas y presentarlas plenas de defectes. L'Orfeó sap executar las obras ab uns matisos y uns detalls inmillorables y ab una claredat que deixan apreciar todas las bellas de las obras,sense crits ni desnivells de cap mena; els efectes principals tots els posseheix: el dia que pugui aumentar lo nombre dels executants y que per lo tant li permetin interpretar las obras més complicadas, Orfeó de Sans ocuparà un lloch de preferencia entre'ls més bons orfeons”.

Sobre el mestre Estanislau Mateu Valls diuen que “Ser músich no costa gaire [...] Pro lo que costa [...] es ser artista; y en Mateu mal que sia ofenentli sa excessiva

⁹²⁴ *La Renaixença*, 16 de novembre de 1904. Vegeu també *Catalunya Artística*, 17 de novembre de 1904.

⁹²⁵ TUDÓ y DURÁN, Rafel: “L'Orfeó de Sans” dins *Gent Nova*, 12 de novembre de 1904, pàg. 4.

modestia, s'ha de dir qu'és un bon artista: ell a les composicions hi descobreix tot lo més amagat.⁹²⁶

El 8 de juliol de 1906 el centre catalanista l'Avenç de Cornellà organitzà un concert de beneficència amb la participació de l'Orfeó de Sants. El concert es realitzà en el local social de la coral La Violeta, i tot i ser el local més gran de Cornellà es quedà petit per la munió de gent que assistí a escoltar el concert de l'Orfeó de Sants. Els orfeonistes anaven guarnits amb mantellina blanca les dones, barretina vermella els nens i musca els homes. El programa que es va interpretar fou el següent: La secció femenina va cantar *L'Àngel de la son* i *Les ballades de Lormont*; la secció d'homes *Les Flors de Maig* i *Sant Dilluns* i les tres seccions juntes cantaren *La Verema*, *Lo Rossinyol*, *Pels camps*, *La Gata i en Belitre*, "Gloria" de la Missa *O quam gloriosum*, *El pastoret*, *La Sardana*, *La Filadora*, *Serenata* i *El Pardal*.⁹²⁷

El 1907 l'Orfeó de Sants actua durant el mes d'agost a l'envelat que la societat recreativa "Nuevo Apolo" havia aixecat a la platja,⁹²⁸ i pocs dies més tard, per la Festa Major de Sans, en el local del Casino, amb un programa sense novetats.⁹²⁹ Al setembre va actuar al "Centre artístich Catalanista", on van arribar en automòbil, i causaren sensació entre el públic per la modernitat dels vehicles.⁹³⁰

Al març de 1908, a part dels concerts habituals al barri de Sants, actuà a Badalona, al local del Centre de Nostra Senyora de Montserrat. El programa estava integrat per les obres següents: *Pels camps*, *La filadora*, *Lo marxant*, *Serenata*, "Gloria" de la missa "O quam gloriosum", *La gata i en Belitre*, *Lo pardal*, *Les flors de maig*, *Sant*

⁹²⁶ TUDÓ y DURÁN, Rafel: "Notas d'Art: Concert del "Orfeó de Sans" dins *Gent Nova*, 19 de novembre de 1904.

⁹²⁷ *La Veu de Catalunya*, 18 de juliol de 1906. Vegeu també *El poble català*, 17 de juliol de 1906.

⁹²⁸ *El poble català*, 16 d'agost de 1907.

⁹²⁹ *El poble català*, 26 d'Agost de 1907.

⁹³⁰ *La veu de Catalunya*, 18 de setembre de 1907.

Dilluns, Fum,fum,fum; Nos autem Gloriarí, La Primavera, De matinet me n'he anat i La sardana. Com a punt final es va cantar *Els Segadors*.⁹³¹

Il·lustració 49: Imatge apareguda al diari “El Nuevo Mundo” de Madrid, on podem veure el mestre Mateu dirigint a l’Orfeó de Sants al Tibidabo en motiu de l’aplec de corals celebrat el 27 de setembre de 1908

(“El nuevo Mundo”:1 d’octubre de 1908; Fotografia: Merletti (Biblioteca Nacional de España)).

L’any següent l’Orfeó de Sants torna a actuar al Centre de Nostra Senyora de Montserrat. Aquesta vegada el programa incloïa les següents obres: *Pels camps* de Mendelsshon; *Cançó de mariner* de Schumann; *Montanyes Regalades* de Sancho Marraco; “Glória” de la missa *O quam gloriosum* de Victoria; *Capvespre* de Camille Saïnt Sàens; *Sota de l’Om* de Morera; *Cant de l’alosa*, de Janequin; *Els tres tambors*, cançó popular; *Avuy y demá* de Rodoreda; *Els petits estudiants* de Freixas; *La Campaneta* del mateix autor; *L’emigrant* de Vives; *De bon matí* de Clavé; *Les aranyes* de Lamotte de Grignon; *És Juny*, del mateix autor; *L’home*

⁹³¹ *Las Noticias*, 22 de març de 1908; vegeu també *Gent-Nova*, 14 de març de 1908.

d'aigua de Schumann; *La noia d'Empordà* de Lambert i la sardana de Borràs de Palau.⁹³²

El 1910 l'Orfeó de Sants torna a actuar a finals de març al Centre de Nostra Senyora de Montserrat.⁹³³

El 10 de juliol de 1910 tingué lloc la benedicció de la senyera de l'Orfeó de Sans. Per a aquesta ocasió tan especial, l'Orfeó de Sants cantà una missa de Foschini i el *Te Deum* de Lambert. L'acte va acabar amb la interpretació de "L'Himne a la senyera" amb música d'Estanislau Mateu i lletra de Jeroni Zanné. L'estendard fou un obsequi dels comtes de Santa Maria de Sans a l'Orfeó, era un projecte de Rafel Massó sostingut per un plafó de Joan Llimona, i confeccionat per la viuda i fill d'Oller i Santamaria.⁹³⁴

Il·lustració 50 : Senyera de l' Orfeó de Sants. Fou un projecte de Rafel Massó amb plafó de Joan Llimona, dut a terme per Viuda i fill de Oller y Santamaria.

⁹³² *La Veu de Catalunya*, 19 i 20 de març de 1909.

⁹³³ *Gent-Nova*, 9 d'abril de 1910. Vegeu també *La Veu de Catalunya*, 22 de març de 1910.

⁹³⁴ *La Il·lustració Catalana*, 17 de juliol de 1910, pàg. 466.

El 6 de gener de 1911 l'Orfeó de Sants realitzà un concert a Gavà, en el qual s'interpretaren l'*Himne a la Senyera* del mestre Mateu Valls; *Lo Marxant* de Lambert; *L'home d'aigua* de Schumann; *Nineta vejам si la rosa* de Costeley; *La gata i en Belitre* harmonitzada per Pujol; *Cant de l'alosa* de Jannequin; *Sota de l'om*, harmonitzada per Morera; *L'Emigrant* de Vives; *El brindis del Rhin* de Mendelssohn; *Cançó del caçador* de Schumann; *De matinet me n'he anat* de Costeley; *La Filadora* harmonitzada per Lapeira; *Serenata* de Otto i *La Sardana* de Borràs de Palau.⁹³⁵

El 4 de setembre de 1911 mor Estanislau Mateu Mas. Des de Reus es demana al seu fill, el mestre Estanislau Mateu Valls de continuar la tasca de direcció de l'Orfeó Reusenc que exercia el seu pare. En aquell moment el mestre Mateu Valls començava a tenir seriosos problemes de salut i els metges li recomanen dur una vida més tranquil·la fora de la capital.⁹³⁶ Per aquesta i altres raons, el mestre Mateu Valls accepta la direcció de l'Orfeó Reusenc i es trasllada a viure a la capital del Baix Camp.

A començaments d'agost de 1914 l'Orfeó de Sants dedicà un concert al seu fundador i exdirector el mestre Estanislau Mateu . Entre les peces interpretades hi havia *Estudiant de Vich*, peça harmonitzada pel mestre Mateu per a l'Orfeó, que fou molt aplaudida i hagué de repetir-se a petició del públic.⁹³⁷

Amb motiu de la inauguració del Casal Nacionalista de Sants Els Segadors a finals de juny de 1915, es féu un concert en que el mestre Estanislau Mateu Valls dirigí de nou l'Orfeó de Sants. En el programa hi figuraven obres de Mateu,

⁹³⁵ *Lo poble català*, 11 de gener de 1911.

⁹³⁶ Segons testimoni oral de la seva filla Mercè Mateu.

⁹³⁷ *El Correo Catalán*, 7 d'agost de 1914; vegeu també *Las Circunstancias*, 6 d'agost de 1914 i *La veu del Camp*, 7 d'agost de 1914.

Mendelssohn, Pecanins, Schumann, Bach, Lapeyra, Jannequin, Morera, Millet, Vives, Costelev, Sancho Marraco, Otto, Lambert, i Cumellas Ribó.⁹³⁸

3.2.1 Relleu del seu pare: la direcció de l' ' Orfeó Reusenc

Molts pocs dies després de la mort del seu pare, la premsa reusenca dóna per fet que Estanislau Mateu en prendrà el relleu en la direcció de l'Orfeó Reusenc: *“Nos informan que el hijo mayor del fallecido maestro, es decir, un nuevo Estanislao Mateu, dirigirá el Orfeón desde el próximo mes de Octubre”*. Es fa esment de la formació musical que havia rebut a Barcelona i també de la seva experiència com a director de l'Orfeó de Sants.⁹³⁹ Fins i tot diuen que *“Distinguidas familias reusenses, al saber que el hijo del fallecido maestro estaba decidido á instalarse en esta ciudad, se han apresurado á confiarle la instrucción artística de sus hijos, instrucción que, con aplauso de todos, tenían confiada á su malogrado padre.”*⁹⁴⁰

Amb la nova direcció, l'Orfeó Reusenc emprèn una nova etapa de renovació que el portarà a millorar qualitativament. El 6 d'octubre el cor encara s'hostatja al Centro Republicano Radical Autonomista i, per aquesta raó, participa en una vetllada literària musical que s'hi ha organitzat. En aquesta ocasió l'Orfeó en serà el protagonista, i canta *Aquelarre*, *Negra Sombra*, *Los Bandidos*, *Marins de Kremor*, *Cant a la Vinye[sic]*, *Cansó de noys[sic]* i *Pepita*. Els orfeonistes Robuster, Guasch i Fusté van cantar acompanyats al piano pel mestre Mateu, fragments d'*Aida*, la *Serenata* de Schubert, *I Pagliacci* i el duet de *Don Carlos*.⁹⁴¹

⁹³⁸ *La Vanguardia*, 30 de juny de 1915. Vegeu també *El Poble català*, 1 de juliol de 1915.

⁹³⁹ *El consecuente*, 23 de setembre de 1911; vegeu també *Diario de Reus*, 22 de setembre de 1911 i *Las Circunstancias*, 22 de setembre de 1911.

⁹⁴⁰ *El consecuente*: íbidem.

⁹⁴¹ *El Consecuente*, 12 d'octubre de 1912.

Al maig de 1913, encara al Centro Republicano Radical Autonomista, realitzen un altre concert en què interpreten *Cant a la senyera* del mestre Mateu, *El Aquelarre*, *Cant a la vinya*, *Negra Sombra*, *L'Aurora*, *Cançó de nois* i *Els Salvadors*. Dos solistes canten la romança de *Tannhauser* i el raconto de *Lohengrin*. Intervingué també la jove violinista Anna Tomás, acompanyada al piano pel mestre Estanislau Mateu. Interpretà *Adiós a la Alhambra*, de Monasterio; *Mazurca* de Zarzuchi; *Rondó del concierto en re menor* de Mozart i les *Czardas* de Monti. La violinista fou elogiada per la premsa, que digué:

*Todo cuanto en elogio de la señorita Tomás pudiéramos decir sería pálido reflejo de la realidad, pues su labor musical fue una serie no interrumpida de filigranas que revelaron en la ejecutante una perfecta adaptación y cultura artísticas y un espíritu fino, sutil, enérgico y vibrante, moldeado en las más excelsas y purísimas fuentes del arte.*⁹⁴²

Uns quants dies més tard l'Orfeó fa una excursió artística a Martorell per repetir el mateix programa i acompanyats d'Anna Tomás. El concert fou un èxit i segons constata la premsa tots foren molt aplaudits, però especialment la jove Anna Tomás i el Mestre Mateu.⁹⁴³

El 16 de maig de 1915 se celebrà una vetllada necrològica en memòria del mestre Estanislau Mateu Valls al local social del Centre Republicà Radical Autonomista. Després d'una sèrie de parlaments sobre la figura d'Estanislau Mateu Mas i de diverses lectures literàries, l'Orfeó Reusenc, acompanyat per la Banda Principal Reusense va interpretar *El Reino de la Mariposa* del mestre E.Mateu Mas, després es va interpretar *Los Patines* (gavota) per part de la Banda, *Planys* cantada per Carles Robuster, acompanyat al piano per Estanislau Mateu Valls, *La*

⁹⁴² *Las Circunstancias*, 7 de maig de 1913.

⁹⁴³ *El Consecuente*, 17 de maig de 1913.

mort de la Núvia (cançó popular) i *De Cataluña a Aragón* (jota) del mestre E. Mateu Mas cantades per l'Orfeó.⁹⁴⁴

El 1916, l'11 i 12 de juny, viatgen a Tortosa per oferir-hi un concert. A Tortosa hi van arribar al matí, i foren rebuts a l'estació de tren per diverses entitats i associacions tortosines, a més de representants de l'Ajuntament. Acompanyats amb la música de la Banda de Santa Cecília de Tortosa es dirigiren en comitiva fins a l'ajuntament, on van cantar diverses peces habituals en el seu repertori (*Salvadors, El Aquelarre, Negra Sombra, Pepita*, la jota *De Cataluña a Aragón*, la *Marsellesa, L'Emigrant, Cansó de nois, Himne a l'Arbre fruiter*. A la tarda, després de visitar el Centre Republicà i el Centre Obrer de Corporacions van oferir un altre concert al parc de la ciutat. L'endemà, després d'una visita a la ciutat tornaren a Reus.⁹⁴⁵

3.2.2L' orfeó reusenc. Cor mixt i entitat independent.

Els dies 4 i 7 de desembre de 1917 la junta de cantaires decidí transformar l'Orfeó en un cor a veus mixtes. Es decideix fer un nou reglament, que se signa, de forma oficial el 7 de gener de 1918. Naixia així l'Orfeó com a entitat independent, formada en els seus inicis pel mestre Estanislau Mateu Valls i 24 coristes de l'antic Orfeó Reusenc.⁹⁴⁶ Sobre aquest gest, la premsa dirà que: "al rejuenir-se, no vol esser orfeó de cap partit polític; no vol ésser l'orfeó dels uns ni dels altres, sinó l'orfeó de tots, l'orfeó de Reus".⁹⁴⁷

La primera junta directiva estava formada per D.A. Porta Pallisé, president; Salvador Bonet, vicepresident; D. Joan Ferrando, secretari; D. Esteve Gesalí,

⁹⁴⁴ BIARNÉS BALCELLS, J.: "Honrando a los artistas: El Orfeón Reusense a su querido director y maestro compositor Don Estanislao Mateu y Mas" dins *La República*, 22 de maig de 1915, pàg. 2 i 3.

⁹⁴⁵ *El Consecuente*, 17 de juny de 1916.

⁹⁴⁶ Segons una anotació manuscrita del mestre Estanislau Mateu Valls.

⁹⁴⁷ *Diario de Reus*, 31 de març de 1918.

vicesecretari; D. Martí Alsina, tresorer; D. Ramón Jordana; Contador; Don Aleix Gual; Bibliotecari; D. Joan Vilanova, D. Carles Robuster; D. Eugeni Mata i D. Sebastià Muixella, vocals.

Il·lustració 51 : Els membres de la primera junta directiva de l'Orfeó Reusenc amb el mestre E. Mateu Valls, el 1917.

Tot i que el nou Orfeó es presenta públicament per primer cop com a entitat independent, els dies 23 i 24 de juny d'aquell mateix any, a l'Assemblea de Germanor dels orfeons celebrada a Manresa⁹⁴⁸, la presentació oficial es féu el 7 de juliol quan fa un concert per inaugurar el seu nou local social situat al número 22 del carrer de la Presó.

El programa estava integrat per la *Marxa dels moliners*, *Sant Dilluns*, *Els refranys del Tirol*, i la sardana *l'Empordà* cantades per la secció d'homes; seguidament la secció de noies va cantar diverses cançons populars, entre les quals hi havia *Adiós mi niño* i *La filadora*, que es van haver de repetir a petició del públic. Després es va cantar a veus mixtes *¡Bella flor!*, *Sota de l'Om*, *Serenata* i *L'hereu Riera*.⁹⁴⁹

⁹⁴⁸ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op.cit.*, pàg. 25.

⁹⁴⁹ *Diario de Reus*, 9 de juliol de 1918. Vegeu també *Heraldo de Cataluña*, 10 de juliol de 1918.

Però, per poder fer el trasllat al nou local es van haver d'emetre 200 accions per un total de 700 pessetes, que era el total a què ascendia el cost del local i les compres més necessàries. L'entitat naixia sense diners, però amb tota la il·lusió del món. De fet, el mestre Mateu, en comentar aquella època acostumava a dir que “el més ric era jo, i no tenia res!”⁹⁵⁰

Si tenim en compte que els ingressos mensuals de l'entitat pujaven 107 pessetes provinents de les quotes dels socis/cantaires i dels socis protectors; i les despeses pujaven a 130 pessetes al mes en concepte de lloguer, sou del cafeter, gas i electricitat, sou del director, secretaria, música..., que es compensaven amb els beneficis de la cafeteria de l'Orfeó. El capital, doncs, era ben poc.⁹⁵¹

Tant bon punt va ser possible, el mateix 1919 es van iniciar les classes gratuïtes de solfeig, teoria i vocalització per als coristes de qualsevol edat. A l'octubre de 1922 l'Ajuntament de Reus atorga un ajut econòmic a l'Orfeó per tal de poder realitzar classes gratuïtes de solfeig per als nens i nenes. El mateix mestre Mateu redactà un reglament interior segons el qual, per poder-hi entrar calia ser veí de Reus, saber llegir i escriure i les quatre taules aritmètiques i tenir les qualitats naturals que es consideraven necessàries.⁹⁵²

El 26 d'octubre de 1919, amb motiu de les festes d'octubre de la ciutat, l'Orfeó féu un concert al Teatre Fortuny.⁹⁵³ Comptaven amb un espectador molt especial, el mestre Francesc Pujol, de l'Orfeó Català, bon amic del mestre Estanislau Mateu Valls i a qui aquest havia escrit un temps abans per explicar-li els problemes i dificultats de tota mena que havia passat per constituir l'Orfeó Reusenc.⁹⁵⁴

⁹⁵⁰ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 23.

⁹⁵¹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 24.

⁹⁵² GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 31.

⁹⁵³ *Foment*, 30 d'octubre de 1919; vegeu també *Diario de Reus*, 28 d'octubre de 1919 i *Semanario Católico*, 30 d'octubre de 1919.

⁹⁵⁴ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 26.

Per al cronista de *Foment*, en el poc temps que duia constituït com a Orfeó a veus mixtes, havien arribat a obtenir una excel·lent qualitat artística, ja que en l'actuació tingueren: "Justesa en cantar ,veus fresques i potentes, i un frasejar que no deixa perdre una paraula".

Foren diverses les obres que es van haver de bisar, entre elles: *La sardana de les monges* de Morera; *L'àngel de la son* de Lamotte; *Sota de l'Om* de Morera; i *L'Himne dels Orfeons* de Millet.⁹⁵⁵

Pel que fa al mestre Pujol, "que es trobava a una de les llotges de platea, no es cansava de picar de mans, i després d'acabat el concert, entrà a l'escenari i felicità efusivament als nostres orfeonistes i al seu mestre Sr. Mateu , tenint per a tots amables paraules d'encoratjament".⁹⁵⁶

Els dies 23 i 24 de maig de 1920 l'Orfeó realitzà la seva primera excursió artística a Barcelona. El primer dia havien de realitzar un concert a l'Orfeó de Sants i per la nit del mateix dia un altre al Palau de la Música Catalana.⁹⁵⁷ Viatjaren en tren fins a Sants. Allà els esperava una comitiva formada pel president del Casino de Sants i altres membres de la Junta a més dels cantaires de l'Orfeó de Sants. La majoria d'ells havien estat dirigits pel mestre Mateu i per això el reberen calorosament. Els reusencs anaven acompanyats del president de l'Orfeó, el Sr. Antoni Porta, el vicepresident Joan Vilanova, el secretari, Juan Ferrando i el vocal Pablo Tort, a més d'altres particulars.⁹⁵⁸

⁹⁵⁵ *Foment*, 30 d'octubre de 1919.

⁹⁵⁶ *Foment*: íbidem.

⁹⁵⁷ *Diario de Reus*, 8 de maig de 1920. (Vegeu també annex 74)

⁹⁵⁸ *Las Noticias*, 15 de maig de 1920.

En arribar a l'estació, l'Orfeó Reusenc va interpretar *La nostra cançó* i *Els segadors*, que foren fortament aplaudides.⁹⁵⁹ A continuació es van dirigir al local social de l'Orfeó de Sants, on van dipositar l'estendard.

A les cinc de la tarda van fer el concert al Casino de Sants, amb un programa amb moltes novetats. Cantaren *La cançó nostra*, *La Sileta*, *La Gata i en Belitre*, *La mort de la núvia*, *La lletja*, *La nina i el moliner*, *La filadora*, *Pel Maig qui ve*, *De matinet me n'hi he anat*, *La sardana de les monges*, *Negra sombra*, *El cant de la senyera* i *L'Empordà*, entre d'altres.⁹⁶⁰ En total van interpretar 21 peces. L'expectació que havia generat la visita dels orfeonistes reusencs i del seu mestre director era tal que dins el local del Casino de Sants no hi cabia ni una agulla i molta gent es va quedar al carrer.

Aquell mateix dia al vespre van fer un altre concert al Palau de la Música Catalana. Novament hi hagué un ple absolut per escoltar els cantaires. El concert tenia dues parts: en la primera cantava Orfeó Reusenc i en la segona l'Orfeó Català. Els reusencs oferiren un concert amb obres habituals del seu repertori, que reberen molts aplaudiments. Al final del concert, el mestre Millet va obsequiar els reusencs amb una llaçada per al penó amb la senyera catalana.⁹⁶¹

L'endemà al migdia es féu una visita a l'ajuntament i foren rebuts per l'alcalde, el Sr. Martínez Domingo, els tinents d'alcalde i alguns regidors. Es dirigiren al Consell de Cent, on van oferir un altre concert i interpretaren, entre altres, *La nostra cançó* de Morera i *L'Himne dels orfeons* de Millet.⁹⁶² Per acabar interpretaren *El cant de*

⁹⁵⁹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 27.

⁹⁶⁰ *Las Noticias*, 25 de maig de 1920.

⁹⁶¹ Íbidem, i també GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, vegeu també *Diario de Reus*, 26 de maig de 1920; *Foment*, 27 de maig de 1920 i *La veu de Catalunya*, 26 de maig de 1920.

⁹⁶² GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *ib.*

la senyera. Aquestes dues darreres cançons foren dirigides pel mestre Millet, que en acabar va dirigir unes paraules de felicitació i afecte als orfeonistes.⁹⁶³

Altres concerts que l'Orfeó realitzà el 1920 foren les actuacions amb finalitats benèfiques celebrades al Teatre Fortuny els dies 16 de maig —per als asilats de la Casa de la Caritat— i el 16 de novembre —per a la Junta Autònoma d'Extinció de la Mendicitat—, aquesta darrera feta conjuntament amb la Banda Municipal dirigida pel mestre Xavier Vidal,⁹⁶⁴ i la que se celebrà el 27 de juny per a l'associació Joventut Caritativa de Reus, al Teatre Circ,⁹⁶⁵ amb les cançons habituals del seu repertori.

Al juliol del mateix any feren una excursió artística a Vilaverd, per tal de celebrar la Festa Major de la població el dia 11. Els coristes hi viatjaren en tren i foren rebuts per les autoritats a l'estació, que era plena de públic. Allà s'inicià una comitiva precedida per un grup de ball de bastons i es dirigiren cap a l'ajuntament. Arribats allà, l'Orfeó cantà *La nostra cançó* i *El cant a la senyera*. Després es dirigiren a església on feren un concert de música sacra, cantant varis motets.

Després de dinar realitzaren un concert, amb el seu repertori habitual, presidit per les autoritats de Vilaverd i de Montblanc. En acabar, el públic va demanar *Els segadors*, que Orfeó va cantar entre aplaudiments i ovacions de tota mena. En acabar el concert se'ls va regalar una nova llaçada amb la senyera catalana.⁹⁶⁶

El 13 de gener de 1921 l'Orfeó Reusenc participà en l'estrena de *La miraculosa* d'Ambrosi Carrion.⁹⁶⁷ posat en escena per la companyia Vila-Daví. L'Orfeó cantava les parts del cor com *La pregaria* del primer acte. La premsa no es posa d'acord en

⁹⁶³ *La Publicidad*, 25 de maig de 1920.

⁹⁶⁴ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 28, vegeu també *Diario de Reus*, 18 de novembre de 1920 i *Foment* 19 de novembre de 1920.

⁹⁶⁵ *La veu del Camp*, 1 de juliol de 1920; vegeu també *Diario de Reus*, 29 de juny de 1920.

⁹⁶⁶ *Diario de Reus*, 13 de juliol de 1920.

⁹⁶⁷ ARNAVAT, Albert (dir.), BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, pàg. 90.

la rebuda de l'obra per part del públic, mentre *Foment* diu que "l'autor fou cridat a l'aixecar-se per primera vegada el teló, no sortint a la segona; malgrat l'estar tirat molta estona, car el públic aplaudia fredament",⁹⁶⁸ *Las Circunstancias* diu que "essent cridat al palco escènic el mestre senyor Mateu en tots tres actes, junt amb l'autor N' Ambrosi Carrión a rebre els aplaudiments del públic ,que sortí satisfet".⁹⁶⁹ En única cosa que coincideixen és que el públic va aplaudir efusivament al mestre Estanislau Mateu, que es va veure obligat a pujar a l'escenari per rebre els aplaudiments.

Altres concerts destacats de l'Orfeó realitzats el 1921 foren el de l'11 d'abril al Palau Bofarull de Reus, seu de la societat El Olimpo; la funció religiosa celebrada per celebrar Sant Jordi, el 24 d'abril a l'ermita del Roser, on es van llegir textos sobre la vida de sant Jordi i la llegenda del drac, i cantà al final de cadascun d'ells l'Orfeó.⁹⁷⁰ Aquesta actuació es va repetir l'any següent, també amb motiu de la festivitat de Sant Jordi.

El 19 de juny realitzaren una nova excursió artística, aquesta vegada a la Selva del Camp, on realitzaren un concert a l'ateneu El Lauro. Com en altres ocasions, hi viatgen en tren i foren rebuts a l'estació per una comitiva amb membres de l'Ajuntament i de la Capella Selvatana, acompanyats del seu director el Sr. Cogul. Arribats a l'ajuntament, com era habitual, cantaren *L'himne dels Orfeons* i *La cançó nostra*. Ajuntament va obsequiar l'Orfeó Reusenc amb una llaçada amb la senyera i un *lunch* per als orfeonistes. Després de visitar la societat El Lauro i el Sindicat Agrícola van ser convidats a dinar a l'ajuntament.

⁹⁶⁸ *Foment*, 22 de gener de 1921.

⁹⁶⁹ *Las Circunstancias*, 22 de gener de 1921.

⁹⁷⁰ *Diario de Reus*, 20 d'abril de 1921.

Il·lustració 52 : L' Orfeó Reusenc en l' excursió a La Selva del Camp, el 1921.

A les cinc de la tarda es va celebrar el concert al teatre d'El Lauro, que comptava amb l'assistència de nombros públic. L'Orfeó va oferir cançons catalanes del seu repertori habitual, obligats a repetir-ne algunes a petició del públic.⁹⁷¹

A part de l'esmentada actuació a l'ermita del Roser per celebrar Sant Jordi el 23 d'abril de 1922, aquells anys entre els concerts que cal destacar trobem la que realitzaren el 9 de juliol a la seva seu social per als socis protectors i que incloïa primeres audicions d'*Amor és un jardí* i *Saltar, dansar i giravoltar* (madrigals del segle XIV) de Roland de Lassus, *La noia de l'Empordà* de Lambert i *El mestre de Sancho Marraco*⁹⁷². El 16 de juliol actuen a la societat La Palma per celebrar el 25è aniversari de l'entitat. L'acte constà de diverses parts. En la primera l'Orfeó oferí un concert, i hagué de bisar *La Filadora*, harmonitzada pel mestre Estanislau Mateu Valls i *La Sardana de la Pàtria* de Morera. En la segona part, la banda municipal executà *Las musas latinas*. Seguidament es féu lectura de diverses poesies, un parlament de Josep Castañer i l'ofrena d'una llaçada a Orfeó Reusenc. Per acabar

⁹⁷¹ *Diario de Reus*, 21 de juny de 1921.

⁹⁷² GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 30.

l'acte l'Orfeó va tornar a cantar, aquesta vegada interpretant *La sardana de les monges, Empordà i Rosselló* i *Les Ginesteres*. La vetllada va acabar amb un ball.⁹⁷³

El 22 d'octubre realitzaren un concert al Patronat Obrer de Sant Josep amb motiu de les festes de benedicció de la senyera dels "Pomells de Joventut" *Misericòrdia* i *Bona Llevor* que van regalar una llaçada a l'Orfeó.⁹⁷⁴

Des del juliol de 1931 l'Orfeó havia estat gestant la idea de convocar tots els orfeons de les comarques tarragonines per tal de celebrar el IV Aplec Comarcal a la ciutat de Reus. Es va celebrar una reunió conjunta el 13 d'agost amb la participació dels orfeons tarragoní, montblanquí, solivellenc, falsetà, reusenc i la Capella Selvatana. Es van prendre tres acords: que aplec se celebrés a Reus, ja que era al centre de tots els orfeons organitzadors, que es concorregués al concurs convocat per optar a l'organització de l'Aplec i que es nomenés dos representants de cada entitat per poder preparar cada punt de l'organització de l'esdeveniment.⁹⁷⁵

Després d'una segona reunió, celebrada el 17 de setembre, s'acordà que el mestre Gols de Orfeó Tarragoní, mestre de Orfeó més antic, fos el que dirigís tots els cors i que, juntament amb el mestre Mateu Valls, decidissin quines peces s'havien de cantar. S'acordà també demanar un subvenció a l'Ajuntament de Reus. Finalment es cursà una petició al Consell Permanent de les Germanors que fou valorada positivament, i així fou com el 6 de maig de 1923 es va poder realitzar aquest aplec a la ciutat de Reus.

En arribar a Reus, els orfeons es dirigiren al Teatre Circ, on es féu un assaig general dirigit pel mestre Gols, entre discursos de caire nacionalista.

⁹⁷³ *Las Circunstancias*, 18 de juliol de 1922.

⁹⁷⁴ *Ibidem*.

⁹⁷⁵ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 31.

Tot seguit, acompanyats per la banda municipal i la guàrdia urbana, els coristes es dirigiren a l'ajuntament. El mestre Millet havia vingut des de Barcelona acompanyat pels mestres Francesc Pujol, Joan Llongueres i mossèn Baldalló i el conseller de la Mancomunitat. Millet fou rebut pels orfeonistes amb nombrosos aplaudiments i ell els correspongué amb un discurs sobre la tasca artística dels orfeons: "Cantem la cançó vella que sempre és nova, que ens farà lliures de mans i lliures d'esperit, com diu el poeta. Som la veu de ànima pura de Catalunya, que ajunta germans amb germans, amb harmonia de accent de la raça, amb la melodia vivent de esperit de Catalunya: que allunya rancúnies i divisions amb la cançó nostrada."⁹⁷⁶

*Il·lustració 53 : Imatge de les corals participants en el IV aplec comarcal a la plaça Mercadal.
(Foto:Fèlix Ruiz García, fons Pere M.Ruiz Domènech/ CIMIR)*

Una vegada a la plaça del Mercadal, tots els orfeons cantaren conjuntament el *Cant de la senyera*, dirigits pel mestre Millet i després *Hereu Riera*, dirigits pel mestre Gols.

⁹⁷⁶ *La veu de Catalunya*, 8 de maig de 1923.

Tot seguit la Banda Municipal començà a tocar sardanes, fet que motivà que es comencessin a fer petites rotllanes de balladors. Mentrestant, els representants de la Germanor dels Orfeons foren rebuts a l'ajuntament.

Il·lustració 54 : Les corals participants en el IV aplec davant l'ajuntament. Hi podem veure els estendards de les diferents agrupacions corals al davant de l'edifici. (Foto: Fèlix Ruiz García, fons Pere M. Ruiz Domènech/ CIMIR)

Després de dinar els orfeons es reuniren de nou al Teatre Circ, on es realitzà el concert, amb actuacions de tots els orfeons. Segons la premsa hi havia més de 2.500 persones.⁹⁷⁷ L'Orfeó Falsetà va cantar la *Cançó de Nadal* de mossèn Romeu i *La sardana gran* de Morera; l'Orfeó Solivellenc *El Rossinyol* de Mas i Serracant i *La sardana de les monges* de Morera, Orfeó Montblanquí *La mort de la núvia* de Lambert i *La cançó nostra* de Morera; la Capella Selvatana *La missa encantada* de Morera i *Amorosa* de Cogul; l'Orfeó Reusenc *La donzelleta* de Pérez Moya i *Les fulles seques* de Morera; l'Orfeó Tarragoní *Oh quin bon eco* de R. de Lames i el "Credo" de la Missa del Papa Marcello de Palestrina.

Després hi hagué un parlament de Joan Llongueres, a continuació del qual cantaren tots els orfeonistes junts *La minyona del Mas-Llorenç*, "una variant de la

⁹⁷⁷ Íbidem.

filadora i El mas de'n Perera⁹⁷⁸, *l'Hereu Riera* harmonitzat per Cumellas-Ribó, *El Pardal* de Pérez Moya, *Sota de Om* i *La sardana de la Pàtria* de Morera.

El mestre Millet va dirigir el *Cant de la Senyera*. Segons la premsa totes foren aplaudides, especialment les dues darreres pel seu esperit patriòtic.⁹⁷⁹

Altres concerts a destacar de l'any 1923 foren el que realitzà el 28 de gener al Teatre Bartrina i el del 22 d'Abril al Patronat Obrer de Sant Josep. El primer incloïa algunes peces noves en el repertori, *L'Hostal de la Peira* amb harmonització del mestre Estanislau Mateu Valls, i *Les fulles seques* de Morera, eren primera audició, a més, es van interpretar les *Nadales* de Pérez Moya, *Capvespre* de Camille Saint-Saëns, *La Sardana de la Patria*, que hagué de ser bisada, *Amor en un jardí* (madrugal del segle XVI) de Roland de Lassus, el programa es tancà amb *Les Ginesteres*, que també es va haver de bisar.⁹⁸⁰

El concert del 22 d'Abril es feia en honor a l'arquebisbe i a les personalitats que assistien a la Primera Setmana Catequística. Es van haver de bisar *Les fulles seques*, *La sardana de la Pàtria* i l'*Himne dels Orfeons*.

El 7 d'Octubre l'Orfeó fa una excursió artística a la finca situada entre La Selva del Camp i Alcover anomenada "Villa Urrutia" ja que el mateix Augusto Urrutia, propietari de la finca, els havia convidat per celebrar el seu sant. L'Orfeó hi arribà amb cotxe i es trobà una sala elegantment adornada i amb unes tres-centes persones de públic, segons diu la premsa de l'època.⁹⁸¹ En acabar el concert els orfeonistes foren convidats a un *lunch* mentre tocava un quintet, i la festa va acabar

⁹⁷⁸ Íbidem

⁹⁷⁹ Íbidem

⁹⁸⁰ *Semanario Católico* 3 de febrer de 1923

⁹⁸¹ *Diario de Reus*, 9 d'octubre de 1923.

amb un ball. Els Urrutia van obsequiar l'orfeó amb una generosa quantitat de diners per a la confecció d'un nou estendard.⁹⁸²

L'any 1924 l'Orfeó va fer moltes actuacions. Entre les més destacades hi hagué la del 10 de febrer al Salón Kursaal, amb l'estrena de *Sant Josep i Sant Joan*, *Dissabte de Glòria i Els gegants de Reus*, amb música de Miquel Planás, que va desbordar l'entusiasme del públic.⁹⁸³

El 8 d'Abril es feu un concert de Quaresma en un Bartrina ple de gom a gom, fins al punt que molta gent es va quedar sense entrada. El concert constà de dos parts. En la primera part el repertori estava integrat per cançons populars catalanes, totes elles conegudes pel públic. En la segona, el repertori constà de música religiosa interpretada per l'Orfeó i una orquestra formada per músics reusencs. Entre les peces interpretades en aquesta segona part hi havia *Jesús dolcíssim; Oh testa llatzerada* de J. S. Bach i *Súper flumia* (Psalm.136) de Gounod. La premsa elogià la interpretació dient que es tractava d'una execució perfecta⁹⁸⁴. Tot i així es lamenta del fet que el nombre d'orfeonistes sigui escàs : “ (...) *Nuestra felicitación al maestro señor Mateu, orfeonistas y músicos, si bien lamentando que una institución de la importancia de la que nos ocupa , sea algo escaso el número de orfeonistas que la componen, cosa que desdice mucho de una población de la importancia de la nuestra.*”⁹⁸⁵

Les dificultats per mantenir les classes de solfeig a l'Orfeó es feren paleses amb el concert que celebrà l'Orfeó al Bartrina el 4 de juny en benefici de les classes gratuïtes de solfeig als nens i nenes. Entre les peces que van interpretar, la premsa

⁹⁸² *Foment*, 9 d'octubre de 1923.

⁹⁸³ *Diario de Reus*, 26 de febrer de 1924.

⁹⁸⁴ *Semanario Católico*, 12 d'Abril de 1924

⁹⁸⁵ *Diario de Reus*, 10 Abril de 1924.

en destaca Súper Flúmina Babilonis de Gounod, i Els gegants de Reus de Planás.⁹⁸⁶

El 28 de setembre es va realitzar una vetllada d' homenatge a Àngel Guimerà. Es va realitzar una missa a l' ermita del Roser, on l' Orfeó Reusenc va interpretar diverses peces de música religiosa,⁹⁸⁷ i al vespre hi haguè un acte musical i literari al Teatre Bartrina. La part musical corré a càrrec de La cobla Catalunya i de l' Orfeó Reusenc, que va interpretar *Cant a la Vinya*, *Les fulles seques*, *Les neus que es fonen*, i *La sardana de les monges* havent de ser bisades aquestes tres últimes. Després la cobla Catalunya interpretà vàries sardanes.⁹⁸⁸

Entre els concerts celebrats el 1925 el primer que cal esmentar és el que es feu el 2 d' abril en homenatge a Josep Anselm Clavé que es féu al Teatre Bartrina, i en que va intervenir també una orquestra de l' Associació de Músics de Reus, dirigits per Estanislau Mateu . Hi havia d'assistir Joan Llongueras, aleshores secretari de la Germandat dels Orfeons de Catalunya,⁹⁸⁹ per fer una conferència sobre Josep Anselm Clavé, però finalment li fou impossible d'ésser present , i ocupà el seu lloc Josep Banús i Sans amb el tema *Plenitud de l' obra de Clavé*. El mestre Mateu Valls dirigia una orquestra de músics reusencs que va tocar la primera simfonia sobre motiu catalans, del mestre Ribera, que havia estat premiada en el Concurs Clavé. Després de la conferència del Sr. Banús, l' Orfeó féu un concert. Primer li tocà a la secció d' homes que va cantar les obres de Clavé, *Les Flors de Maig* i *De bon matí*, per acabar amb *La Maquinista* acompanyats de l' orquestra. A la segona part el cor mixt va cantar conjuntament *La Violeta*, *Les Nines del Ter*, i *El pom de Flors*, acabant amb *Glòria a Clavé*, totes elles interpretades magistralment amb acompanyament de l' orquestra.⁹⁹⁰

⁹⁸⁶ *Diario de Reus*, 7 de juny de 1924.

⁹⁸⁷ *Semanario Católico*, 4 d' octubre de 1924.

⁹⁸⁸ *La Publicitat*, 1 d' octubre de 1924.

⁹⁸⁹ *Las Circunstancias*, 4 d' Abril de 1925

⁹⁹⁰ *Diario de Reus*, 4 d' Abril de 1925

Pel mes de maig, el dia 27 hi hagué el concert anual dedicat als socis protectors. Aquell any l' Orfeó feu les primeres audicions de *La presó de Lleida* de Cumellas Ribó, *Cançó Tortosina* de Morera i *Ave Verum* de Mateu Valls⁹⁹¹

L' Orfeó va realitzar una nova excursió artística. Aquesta vegada anà fins a Ulldecona, els dies 31 de maig i 1 de juny. Els orfeonistes viatjaren en tramvia de Reus a Salou i en tren des de Salou fins a Ulldecona, acompanyats pel mestre Estanislau Mateu Valls i membres de la directiva de l' Orfeó. En arribar, com era habitual en l' època, foren rebuts per una comitiva encapçalada per la Banda Municipal d' Ulldecona amb uniforme, la Junta de l' Orfeó Montsià i una comissió de l' ajuntament. En arribar a l' Ajuntament l' Orfeó cantà *El cant de la Senyera* i *Cançó Tortosina* i en acabar, l' alcalde de la població els obsequià amb una llaçada per l' estendard.

Després es dirigiren al teatre del Casal de l' Orfeó Montsià que s' omplí deixant molta gent dempeus. Hi va haver d'una sèrie de parlaments l' Orfeó Reusenc cantà *El cant de la senyera* del mestre Millet i *Dissabte de Glòria* d' Antoni Planás, rebent , en acabar, multitud d' ovacions. Després de dinar, per la tarda, hi hagué el concert .El teatre era ple a vessar. La premsa parla d'unes 4000 persones assistents a l'acte.⁹⁹²

El 28 de juny de 1925 es celebrà per primera vegada la *Festa dels Infants* al Teatre Circ coincidint amb la festa Major de Reus. Aquesta festa que es celebrà anualment fins al 1928. En la seva primera edició van assistir a l' acte nens i nenes de totes les escoles públiques i privades i els asilats de la Casa de Caritat, acompanyats dels seus mestres.

Inicià l'acte la *Cobla Catalunya* que va interpretar la sardana *Ginesta* rebent fort aplaudiments del jove públic. Acte seguit el Sr. Banús i Sans els va dirigir unes

⁹⁹¹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: Op. Cit. Pàg. 42.

⁹⁹² *Diario de Reus*, 3 de juny de 1925

paraules, després de les quals els alumnes de solfeig de l' Orfeó dirigits pel seu mestre Estanislau Mateu Valls van interpretar diverses cançons. Es van distribuir 130 llibretes de 5 pessetes entre els nens i nenes que van assistir a l' acte .Es van entregar una a cada asilat de la caritat i les que van sobrar es van sortejar entre els nens i nenes assistents. Es va entregar també una llibreta de 25 pessetes a un asilat de la Casa de la Caritat. Fou un donatiu especial del Delegat governatiu, Don Fernando Morillo. Seguidament l' Orfeó Reusenc interpretà *Els gegants de Reus* ,molt escoltada i aplaudida pels petits oients. Per acabar la festa es repartiren coques amb cireres entre els nens i nenes, mentre ballaven els gegants de la ciutat. La cobla Catalunya tocà sardanes, cosa que motivà que molts assistents formessin anelles i es possessin a ballar.⁹⁹³

El 27 de setembre al Teatre Bartrina es celebrà la festa de la Dansa Catalana, organitzada pel mateix Orfeó Reusenc. Hi participaven l' Esbart Dansaire de l' Orfeó de Sants, la Cobla Catalunya i l' Orfeó Reusenc.⁹⁹⁴ Aquest darrer va actuar a la segona part, després d'una demostració de danses, interpretant *Dissabte de Glòria* de Planás, *L'Hereu Riera* de Cumellas Ribó; L' Empordà (Secció d' homes), *Les fulles seques*, *La sardana de les monges* i *La sardana de la Pàtria* de Morera; aquestes dues darreres rebudes amb tal entusiasme pel públic que es van haver de bisar. La premsa també fa constar que

“ Durant l' execució de “ La sardana de la pàtria” molta part del públic s'alçà com ho acostuma a fer amb l' “Himne dels Orfeons “, i aplaudia sorollosament aquells fragments de la lletra d'aquesta sardana que més s'haurien de deixar sentir a tots els assistents a aquests espectacles “. ⁹⁹⁵

Finalment, per tancar l'acte l' Esbart Català de Dansaires va actuar oferint alguns dels seus balls.

⁹⁹³ *Diario de Reus* 28 de Juliol de 1925

⁹⁹⁴ *Las Circunstancias*, 29 de Setembre de 1925

⁹⁹⁵ *La Veu de Catalunya*, 4 Octubre de 1925

L' Orfeó organitzà diversos actes per als dies 22 i 23 de novembre per tal de celebrar Santa Cecília, patrona de la música. El dia 22 es va celebrar una missa a la parròquia de la Puríssima Sang durant la qual l' Orfeó va interpretar diverses peces de caire religiós : el *Choral* de Bach; *Jesu, dulcis*, de Victoria; *Benedictus*, del mestre Gounod i *Ave Verum* del mestre Mateu. Com a punt final cantaren l' *Himne a Santa Cecília* de mossèn Romeu.⁹⁹⁶

L' endemà hi hagué el concert al Teatre Bartrina, la premsa no ens diu res del repertori que es va interpretar, cosa que ens fa pensar que deuria ser l' habitual.⁹⁹⁷ Es té constància, però que s' hi va interpretar una de les obres premiades al Jocs Florals, la *Pirinenca* de Fornells.⁹⁹⁸

EL 1926 l' Orfeó ha de canviar de local. El del carrer de la Presó se'ls havia quedat petit amb l'ampliació de les activitats que s' hi duïen a terme .Es troben uns baixos al Carrer de la Girada que ocupaven els números 26 a 32, que esdevindran el nou local de l'entitat. Aquest espai és el que actualment ocupen el bar i el teatre de l' Orfeó .⁹⁹⁹ Per a inaugurar el nou local social de l' entitat es feu un concert cobla a començaments de novembre, amb la participació del cor de l' Orfeó Reusenc i de la cobla *Iluro* que va interpretar diverses sardanes.¹⁰⁰⁰

Pel que fa a l'activitat musical d'aquell any, s'inicia el 3 de gener amb el concert realitzat a la societat "La Perla ". El programa que s' hi va interpretar constava de dues parts. En la primera part s'hi va interpretar *El cant de la senyera* de Millet,; *Fum, fum, fum* amb harmonització de Lambert; *El Pardal* de Pérez Moya; *Les Flors de Maig* de Clavé ,cantada per la secció d' homes ; *Dissabte de Glòria* de Planás; i *Les fulles seques* de Morera que s' hagué de bisar.

⁹⁹⁶ *Diario de Reus*, 24 de novembre de 1925

⁹⁹⁷ *Diario de Reus*, 24 de novembre i *Reus*, 24 de novembre de 1925. Vegeu també *Semanario Católico*, 2 de novembre de 1925.

⁹⁹⁸ GOMIS I ESPADA,Josep; GORT I JUANPERE,Ezequiel: Ibídem.

⁹⁹⁹ GOMIS I ESPADA,Josep; GORT I JUANPERE,Ezequiel: ib., pàg. 45

¹⁰⁰⁰ *Diario de Reus*, 4 de novembre de 1926

En la segona part la secció d'homes va cantar *De bon matí* de Clavé; *Sant Dilluns* d' Otto; i el cor sencer *La Sileta* de Cumelles Ribó ; *Cançó tortosina* de Moreira; *Els fadrinets de Sant Boi* de Pérez Moya; *Pirinenca* de Fornells i *La sardana de la pàtria* que s' hagué de bisar.

En la tercera part el *Quintet Mozart* va realitzar una audició de sardanes, entre els quals hi havia Rosó, de Bou; *Boira del Montseny* de Clarà; *A Reus... enganxen*, de Anderman i *Senyal de festa*, de Grau.¹⁰⁰¹

El 22 de gener es celebrà al Bartrina una *exhortació poemàtica* a càrrec de Joan Llongueres sota el títol *Les cançons de Nadal*. L' Orfeó Reusenc i Pilar Llongueres, filla de Joan Llongueres, cantaren algunes nadales.¹⁰⁰²

En el concert anual dedicat als socis protectors que es realitzà el 18 de maig al Teatre Bartrina es feren les primeres audicions de *Els tres tambors* amb harmonització de Lambert, *L' emigrant* de Vives-Verdaguer, interpretada pel cor masculí, i *Lo mar* de Mendelssohn-Riera.¹⁰⁰³ Del repertori que es va interpretar es va haver de bisar *Els tres tambors*, *L' Emigrant*, *la sardana Les neus que es fonen de Morera- Guimerà*, *El dimoni escuat de Cumellas i Ribó*, *El mar de Mendelssohn-Riera*, la sardana *Les fulles seques* i la *Sardana de la Pàtria* de Morera-Llongueras que segons la premsa de l' època "fou escoltada a peu dret i coronada amb una entusiasta ovació."¹⁰⁰⁴

Pel que fa a les excursions musicals, el 1926 l' Orfeó Reusenc en va fer dues. La primera fou a Vilanova i la Geltrú per la festivitat de Pasqua, el 23 de maig. L'Orfeó realitzà un concert al matí al Teatre del Bosc amb el repertori habitual.¹⁰⁰⁵ Es van haver de bisar *Les neus que es fonen*, *Sant Dilluns* i com ja era habitual la sardana

¹⁰⁰¹ *Diario de Reus*, 5 de gener de 1926; *Reus* 6 de gener de 1926

¹⁰⁰² *Diario de Reus*, 24 de gener de 1926

¹⁰⁰³ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op.cit.*, pàg.47

¹⁰⁰⁴ TOMPSI : "Orfeó Reusenc: Concert Reglamentari dedicat als socis protectors" dins *Reus*, 20 de maig de 1926; Vegeu també *Diario de Reus*, 20 de maig de 1926.

¹⁰⁰⁵ *La Publicitat*, 28 de maig de 1926

de la Pàtria.¹⁰⁰⁶ Sobre la interpretació d'aquesta darrera el cronista de *La Publicitat* diu que “*fou cantada amb molta perfecció, si bé hi trobarem mancament de virior i fortalesa, degut al ja dit i esmentat reduït estol de cantaires*” i és que el mateix comentarista unes línies més amunt feia esment al fet que “La impressió de l’ Orfeó Reusenc fou excel·lent, puix si bé no compta amb un nombrós grup de cantaires (tots plegats són uns cinquanta individus) l’ afinació i el sentiment amb què tots canten el fan constituir un nucli orfeònic estimable i digne d’ ésser considerat entre els bons Orfeons de la nostra terra(...)”.¹⁰⁰⁷ La crítica sobre el nombre de cantaires no és nova. Ja hem comentat més amunt que d’altres comentaristes hi van fer esment. Però tots els comentaris coincideixen en la bona qualitat del cor i sobretot en les bones qualitats musicals i de direcció del mestre Estanislau Mateu Valls. Veiem com un altre diari vilanoví, hi fa al·lusió en referència al mateix concert: “El conjunt que forma, encara que no siguin en nombre suficient per a fer admirar les obres amb la majestuositat i grandesa que tenen algunes d’elles, no obsta, de totes maneres, per a que en les seves interpretacions s’ hi vegi una verdadera fusió acompanyada d’un equilibrat domini que sempre existeix, degut a la compenetració amb el mestre que els dirigeix, qui, ademés del seu talent musical, és d’ elogiar per la seva experta batuta.”¹⁰⁰⁸

La segona excursió artística que realitzà l’ Orfeó Reusenc fou a Cornudella de Montsant, el 15 d’ Agost, festivitat de la Mare de Déu d’Agost. Havía estat convidat per la societat *Íntim* de la població. Els orfeonistes hi arribaren en cotxes de la Companyia Reusense d’ Automòvils “La Hispania”. A l’ entrada del poble els esperava una banda de música i un grup de joves, que dispararen una salva de coets. Després de les salutacions pertinents es dirigiren en comitiva fins a l’ església ,acompanyats per la banda i un grup de directius de la societat *Íntim* .En passar per l’ Ajuntament se’ls hi afegeix una comitiva de les cases consistorials. En

¹⁰⁰⁶ *Butlletí de l’ Associació d’Alumnes Obrers de l’ Escola Industrial de Vilanova i Geltrú*, Juny de 1926

¹⁰⁰⁷ *La Publicitat*, op.cit.

¹⁰⁰⁸ *Democràcia*, 5 de juny de 1926

arribar a l' església , després de ser rebuts pel clero, començà la missa, durant la qual l' Orfeó, cantà diverses peces de música polifònica. Després del sermó del rector de Cornudella, l' Orfeó cantà la Salve Montserratina, segons la premsa “produint forta impressió”¹⁰⁰⁹

Un cop celebrada la missa la comitiva es dirigí a la plaça de l' Ajuntament, on l' Orfeó va cantar *El cant de la senyera* que fou ovacionat pel públic, a més de *Cançó Tortosina*. Per la tarda tingué lloc el concert al teatre del local social de la societat Íntim. El repertori deuria ser l' habitual, ja que la premsa no hi fa esment.¹⁰¹⁰

El 28 de novembre l' Orfeó de Sants viatja fins a Reus per tal de fer un homenatge al mestre Estanislau Mateu Valls, que en fou fundador i director durant molts anys. Fou tot un esdeveniment a la ciutat i la premsa en fou el reflex, dedicant llarguíssims articles a l'esdeveniment, que fou explicat amb detall dies després.

Els de Sants arribaren a Reus en tren, on foren rebuts a l' estació per la Banda Municipal i una representació de l' Orfeó Reusenc .De l'estació es dirigiren cap a la plaça del Mercadal on l' Orfeó de Sants cantà el *Cant a la Senyera*, i L' *Hereu Riera*. Després d'un dinar al local social de l' Orfeó Reusenc hi hagué tota una sèrie de parlaments per part dels senyors Laporta (president honorari d' el' Orfeó de Sants); Porta (president de l' Orfeó Reusenc); Broquetes, (representant de l' Orfeó de Sants); Vaqué (vicepresident de l' Orfeó de Sants); Banus i Sants, Pérez Moya (director de l' orfeó de Sants) i el mestre Estanislau Mateu Valls. El Sr. Laporta en el seu discurs considerava que l' Orfeó de Sants devia tot el prestigi adquirit al mestre Mateu, i deia que després de 25 anys no havien oblidat qui havia estat el seu mestre.¹⁰¹¹ A tots els discursos que feren per homenatjar-lo el mestre Mateu respongué digué:

¹⁰⁰⁹ *Diario de Reus*, 17 d' Agost de 1926.

¹⁰¹⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹¹ *Las Circunstancias*, 30 de novembre de 1926

“ Agraïment vos dec, per aquesta diada d’honor que celebren per a homenatjar ma humil persona, i que us haig de confessar, me confon i pesa sobre meu com cosa inadequada i no justa.

Perquè l’obra dels nostres orfeons, és obra de tots, és filla de l’ abnegació i entusiasme dels seus components i per això viu i progressa, i no puc jo admetre personalment, que’m (sic) separi de la vostra companyia com cosa distingida (...).La meva satisfacció és immensa, no per l’ homenatge personal que res en vull ni’n (sic) voldria, si no fos, perquè em trobo entre dos fills que, units pe’ls mateixos llaços i sentiments artístics, els seus cors bateguen pels nobles ideals redentors de amor i bellesa ”¹⁰¹²

El concert d’ homenatge es va celebrar al Teatre Bartrina la mateixa nit. El teatre era ple a vessar i entre el públic assistent hi havia, a més de les famílies més distingides de la ciutat, el poeta Jacint Laporte. L’ Orfeó de Sants cantà dirigit pel mestre Pérez Moya. Entre el repertori hi havia diverses cançons harmonitzades per ell que provocaren ovacions per part del públic. Però fou en cantar La Filadora, harmonitzada pel mestre Mateu Valls, que el públic mostrà l’afecte i admiració que sentia pel mestre. Així, segons la premsa .”El públic cridà l’ autor a l’ escenari, i llavors, pot ben dir-se que l’ ovació fou delirant, grandiosa”.¹⁰¹³

El 9 de gener de 1927 l’ Orfeó actuà a Barcelona en motiu de la inauguració de l’ altar de la Mare de Déu de Misericòrdia dins l’ Església dels Pares Carmelites. Van interpretar la Missa de Sant Agustí de Sancho Marraco ¹⁰¹⁴.Segons el *Diario de Reus*, “ Hom admirava la tasca veritablement perfecta que realitzava el mestre Mateu i els seus deixebles”.¹⁰¹⁵ Un cop acabada la missa, la secció de noies de l’ Orfeó cantà la Salve original del compositor reusenc Antoni Planás. A continuació

¹⁰¹² *Diario de Reus*, 30 de novembre de 1926

¹⁰¹³ *Ibidem*.

¹⁰¹⁴ *Diario de Reus*, 11 de gener de 1927

¹⁰¹⁵ *Ibidem*.

s'organitzà una processó per portar la imatge de la Mare de Déu de Misericòrdia al seu altar. Durant la processó l' Orfeó va cantar els Goigs a la Verge de Misericòrdia de Mossèn Cogul¹⁰¹⁶ Per la tarda es va visitar l'Orfeó Català on l' Orfeó fou rebut pels mestres Millet, Pujol i Llongueras i on cantaren diverses peces del seu repertori. En aquest concert en la intimitat, entre altres, cantaren El Cant de la Senyera dirigida pel mestre Millet.¹⁰¹⁷

La situació econòmica de l' Orfeó era precària, i per aquesta raó el 8 de juny va fer un concert a benefici de l'entitat. Es va realitzar el 8 de juny al Teatre Bartrina realitzà un concert acompanyat de l' Orquestra de l' Associació de Professors Músics de Reus. Els beneficis obtinguts eren destinats al sosteniment de les classes gratuïtes de solfeig i teoria musical de l'Orfeó. Entre les obres interpretades, es van bisar *Santa Agnés* de Pérez Moya, *La sardana de les monges* de Morera i *Super flumina Babilonis* (Psalm 136) de Gounod.¹⁰¹⁸

D'altra banda s'havien esgotat els fons per a les excursions artístiques. De manera que el 4 de juliol la junta directiva va aprovar unes bases per a la recaptació econòmica de fons per a aquesta finalitat.¹⁰¹⁹

El 1928 es realitzà una reforma al local social que el connectà amb el Carrer Sant Llorenç, per on s' hi accedeix actualment.¹⁰²⁰ S'obria així al centre neuràlgic de la ciutat.

Pel que fa als concerts més destacats realitzats durant aquell any, destaquen el concert sacre que es va realitzar el 2 d' Abril a Tarragona al Salón Moderno. L'espectacle començà amb l' exhibició d'una sèrie de quadres gràfics sobre temes de la Passió elaborats per diversos membres de l' Esbart de Tarragona. Tot seguit,

¹⁰¹⁶ *Las Circunstancias*, 13 de gener de 1927

¹⁰¹⁷ *Diario de Reus*, Ibidem.

¹⁰¹⁸ *Reus*, 9 de juny de 1927

¹⁰¹⁹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op.cit.*, pàg.48

¹⁰²⁰ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op.cit.*, pàg.51

actuà l' Orfeó Reusenc amb un repertori de música sacra. Entre d'altres, van interpretar “*magníficamente, sin una vacilación ni un tropiezo*”¹⁰²¹

L' àngel de la guarda de C.Franch, que es va haver de bisar; *Oh testa llatzerada* de J.S.Bach; el *Cant elegíac* de Beethoven i *Super flumina Babylonis, de Gounod*.

L' Orfeó va realitzar una altra excursió artística el mateix any. En aquesta ocasió fou a Les Borges Blanques .L'Orfeó fou rebut per l' Orfeó Borgenc i les autoritats de la població. La comitiva es dirigí, com era tradicional, a l' ajuntament de la vila, acompanyats d' una banda de música.¹⁰²² Un cop van arribar a l' ajuntament, l' Orfeó va cantar el *Cant de la senyera* i *La cançó nostra*. A continuació es dirigiren a la parròquia on van interpretar l' *Ave Maria* d'Aiblinger i *O bone Jesús* de Palestrina. Per la tarda es va fer el concert al Teatre Foment .La premsa diu que es tractà d'un concert “impecable” on s'hagueren de bisar nombroses peces.¹⁰²³ Entre aquestes hi havia *La pastoreta* amb harmonització del mestre Mateu Valls; *Déu lloat per la natura*, de Beethoven ; *La mar* , de Mendelssohn i *Les neus que es fonen* de Morera.¹⁰²⁴

El 3 de juny actua al Teatre Bartrina .Les crítiques del concert foren força positives. Amb aquestes paraules en parlava el comentarista del diari *Reus*:

“No sabem per quina mena de prejudici,teníem la impressió de què el mestre Matheu, davant d'aquella agrupació, no feia gran cosa més que sostenir-ne el caliu- potser una mica esmortuït- d' altres èpoques més esplendoroses. La darrera audició ens revelà clarament que la tasca del mestre Matheu no ha estat aquesta, sinó la de fer arribar la massa orfeònica per ell dirigida a un grau de perfecció jamai assolit a Reus per cap altra institució pariona,ni pel mateix Orfeó.

¹⁰²¹ *Diario de Tarragona*, 4 d' Abril de 1928.

¹⁰²² *Reus*, 30 de maig de 1928.

¹⁰²³ *Diario de Reus*, 1 de juny de 1928.

¹⁰²⁴ *La Publicitat*, 2 de juny de 1928.

En aquest conjunt admirable, tothom canta; però no baladreja ningú. L'èmfasi parcial o individual d'una "corda" o d'un executant, n'és desterrat, a benefici de la suavitat harmoniosa que fa de l'Orfeó una massa perfecta, dolçament matisada, compensada amb una justesa adorable.(...) I no hem parlat de la qualitat vocal, que, pel nostre gust, és exquisida. Cap veu ingrata ni forçada. Totes les cordes -la dels baixos, sobre tot- immillorables. Afinació perfecta. Unitat i ajust insuperables. Bon gust en la interpretació i l'elecció de les obres...(...) l'Orfeó Reusenc és una de les agrupacions orfeòniques més perfectes i admirables de totes les que coneixem(...) ".¹⁰²⁵

El 2 de desembre actuà en honor a Santa Cecília. Pel matí participà en la missa que es va celebrar a la parròquia de la Puríssima Sang, cantant la Missa de Sant Agustí de Sancho Marraco, amb acompanyament d'orquestra. El mateix dia, a les 10 de la nit, féu un concert al seu local social, interpretant, entre altres, *El cant de la Senyera*, de Millet; *La nina i el moliner*, de Pérez Moya; *Cançó del lladre*, de Sancho Marraco i *La sileta* de Cumella¹⁰²⁶

Dels concerts que van fer el 1929 cal destacar, el del 7 de juny, dedicat als socis protectors on hi feren primeres audicions de *Los pescadors*, de Clavé, per part del cor masculí; i tots junts com a cor mixt: *El pastor de la Cortada*, de Sancho Marraco; *Les campanes de Sant Maurici*, de Jordà; *La mal maridada*, de Pérez Moya; i *Cant al Poeta*, de Morera.¹⁰²⁷

Pel que fa a les excursions artístiques, aquell any l'Orfeó va viatjar a Montblanch el 29 de setembre, data de la festa major de la població. El concert fou un èxit, havent de bisar a petició del públic *La Pastoreta*, harmonitzada pel mestre Mateu Valls.

¹⁰²⁵ *Reus*, 5 de juny de 1928

¹⁰²⁶ *Semanario Católico*, 1 de desembre de 1928

¹⁰²⁷ *Diario de Reus*, 13 de juny de 1929 vegeu també GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: op.cit., pàg. 53

¹⁰²⁸Des de el *Semanario Católico*, Verax diguè que en aquest concert l' Orfeó feu “ una veritable exhibició de llurs facultats”¹⁰²⁹

El 1929 es celebrà a Barcelona l' Exposició Universal, convertint a Barcelona en el punt de mira de la resta del món. Els orfeonistes eren conscients de l' oportunitat de donar a conèixer la seva tasca de divulgació de la cultura catalana, però era precisament aquest catalanisme el que els impedí la participació, donat que en aquells moment el govern de Primo de Rivera prohibia qualsevol manifestació nacionalista.

Per aquesta raó fou el 1930, quan Primo de Rivera ja havia abandonat el poder que es celebrà a l' estadi de Montjuïc el 13 de juliol el Festival dels Orfeons de Catalunya. Eren un total de cinquanta orfeons ,cinc mil quatre-cents cantaires, que es posaren sota la batuta de Lluís Millet. Entre ell, lògicament, hi havia l' Orfeó Reusenc. Els orfeons cantaren conjuntament *El Cant de la Senyera*, de Millet; *Sota de l' Om*, de Morera; *L' Hereu Riera*, de Cumellas-Ribó; *Muntanyes regalades*, de Sancho Marraco; *Els fadrins de Sant Boi*, de Pérez-Moya; *La sardana de les monges*, de Morera; i acompanyats de les diverses cobles participants a la trobada *Els Contrabandistes*, *Muntanyes del Canigó* i *Les nines de Cerdanya* de Pujol a mes de la sardana *La marinada* de Pérez-Moya¹⁰³⁰

A part d'aquest esdeveniment, segurament un dels més importants de l' any, altres concerts a destacar de l' Orfeó Reusenc al llarg d'aquell 1930 foren l' emissió per Ràdio Barcelona del concert realitzat al Teatre Bartrina el 20 de febrer; el concert de música sacra que es feu l' 11 d' abril al Teatre Fortuny; les excursions artístiques a Mont-roig i Vilaplana, i la celebració de Santa Cecília el 23 de novembre.

¹⁰²⁸ *Diario de Reus*, 4 d' octubre de 1929

¹⁰²⁹ VERAX :”Un concert interessant de l' Orfeó Reusenc” dins *Semanario Católico*, 5 d'octubre de 1929.

¹⁰³⁰ *La Veu de Catalunya*, 14 de juliol de 1930, pàg. 4; *Germanor*, 30 de juliol de 1930 pàg. 167

Ràdio Barcelona ,juntament amb el *Diario de Reus*, va organitzar un festival al Teatre Bartrina el 20 de febrer amb Toresky i Miliu . Hi actuaren la Banda Municipal, dirigida per Xavier Vidal, L' Orfeó Reusenc amb el mestre Mateu i la Cobla Catalunya dirigida per Pere Llorens. També es feu una lectura de poemes recitals per part de Xavier Vidal al piano, Joan Cogul, violinista i el baríton Joan Fuster, la soprano Adelita Vendrell, el pianista Joan Giró a més de diverses conferències.¹⁰³¹

Pel que fa al concert de música sacra celebrat al Teatre Fortuny l' 11 d'Abril; constava d' un programa integrar perles següents obres: *Pregària*, de Jaques Delacroze; *Magdalena* i *Jesús i Maria*, de Cumellas i Ribó; *Christus factus est*, de Palestrina; Santa Agnès de Pérez Moya i *Traditerunt me* (Responsori de Dijous Sant) de T.L. de Victòria. Hi hagué una segona part en que actuà acompanyat d'una orquestra, interpretant *Déu lloat per la natura*, de Beethoven; *Gàl·lia*, de Gounod; dos corals de la *Passió Segons Sant Mateu*, de J.S.Bach; *Gradual*, de Lambert; i *Super flumina Babilonis (psalm 139)* de Gounod, que s' haguè de bisar a petició del públic. El cronista de *Diario de Reus*, "F." Comenta que "Produïren gran sensació les obres polifòniques de Palestrina i Victòria, però sobretot cal fer menció de la *Gàl·lia*, en la que cantants i músics estigueren insuperables(...)"¹⁰³²

Pel que fa a les excursions artístiques, a començaments de juny van anar fins a Vilaplana on la secció d'homes va actuar primer a l' església , durant la celebració de la missa a l' església parroquial i després, ja com a cor mixt van cantar ,com ja era habitual, davant l' ajuntament, *El cant de la Senyera* i *La nostra cançó*. Seguidament es dirigiren al "Mas Mariné", propietat del Sr. Josep Ballvé, on després de dinar van oferir un concert. Interpretaren, entre altres, *Les flors de maig* (secció d' homes), *Les fulles seques*, *L' hereu Riera* i *Sota de l' om*, peces habituals en el seu repertori.

¹⁰³¹ ARNAVAT, Albert (dir.) BESORA, Joaquim [et al.]: *op. cit.*, Pàg. 141.

¹⁰³² F.: "En el Fortuny: Concert de Música Sacra" dins *Diario de Reus*, 13 d' Abril de 1930.

El 7 de setembre van fer una segona excursió artística, aquest cop el destí era Mont-roig, i el motiu la celebració de la festa de la Mare de Déu de la Roca, patrona de la vila. Participaren en un ofici solemne on es resà el Sant Rosari, cantant la secció d' homes de l' Orfeó les dues denes finals, i la de dones la *Pregària a la Verge*. Les dues seccions juntes van posar punt i final a la cerimònia cantant la *Salve Montserratina*. Seguidament tingué lloc el concert en el recinte de l' Església nova. Entre les catorze peces que van cantar, es van haver de repetir a petició del públic *La sardana de les monges*, *Sant Josep i Sant Joan* i *La sardana de la Pàtria*.¹⁰³³

El 23 de novembre d'aquell mateix any, l' Orfeó va organitzar una sèrie d'actes per celebrar Santa Cecília. Pel matí es va celebrar un ofici cantat a la Parròquia de Sant Francesc en el que va intervenir la secció d' homes, acompanyat d' una orquestra. A la nit, al local social de l' Orfeó ,va tenir lloc una sessió literària i musical .¹⁰³⁴

El 26 d' Abril de 1931 es va realitzar una vetllada literària i musical en honor als patrons de Catalunya. S' hi llegiren poesies a la primera part i a la segona l' Orfeó Reusenc va fer un concert. Era el primer acte després de proclamar-se la República, i tot i que segurament no s' havia fet degut als fets esdevinguts, a l'acte s' hi van incloure peces de caràcter patriòtic com el *Cant de la senyera* i el *Cant del poble*, interpretada per l' Orfeó Català per primera vegada només una setmana abans.¹⁰³⁵

El concert anuals als socis protectors es va celebrar el 20 de maig. Com ja era habitual, s'hi feren primeres audicions d'algunes obres, entre les que cal esmentar *Muntanyenca* de Bosser-Cardona; *El maridet*, de Pérez Moya; i el cor d' homes *Crit*

¹⁰³³ *Diario de Reus*, 13 de setembre de 1930. Vegeu també *Foment*, 13 de setembre de 1930.

¹⁰³⁴ *Semanario Católico*, 29 de novembre de 1930.

¹⁰³⁵ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg.59

de *Pàtria*, de Morera Guayabens i *La Marsellesa*, de Morera-Iglésias ¹⁰³⁶La premsa destacà també les interpretacions de *El cant de la Senyera*, *Sota de l' Om*, *La cançó nostra*, *Cirerer florit* i *La sardana de les monges* “per la seva execució acurada i perfecta.”¹⁰³⁷

El 24 i 25 de maig l' Orfeó realitzà una nova excursió artística, aquest cop fou a Mora d' Ebre. Com sempre, en arribar es dirigiren en comitiva fins a l' Ajuntament, on van entonar *El cant a la senyera* i *La cançó nostra* . Per la nit es va fer el concert al Teatre del Centre Instructiu, que constava de dues parts. En la primera cantà l' Orfeó, amb peces del seu repertori habitual. De les peces del programa, es va haver de bisar *La Sardana de la Pàtria*, *La Marsellesa*, i *El cant del poble*. La segona part va anar a càrrec del baríton Pasqual Ripoll, i del mestre Mateu Valls acompanyant-lo al piano.¹⁰³⁸

El 10 de maig de 1932 es feu el concert anual als socis protectors. Foren primeres audicions *Passant pel bosc* ,*La dama d' Aragó* de Millet, *Gent de Fora* de Canteloube, i la *Cançó dels catalans* de Morera,¹⁰³⁹ que es van haver de bisar, juntament amb *El maridet* de Pérez Moya, i *Sant Josep i Sant Joan*.¹⁰⁴⁰ El punt final del concert el van posar amb Els Segadors, que es va haver de repetir i fou escoltat pel públic a peu dret.¹⁰⁴¹

El 15 de maig van fer la seva excursió anual a Tortosa . Pel matí van actuar a la catedral on van cantar la *Pregaria a la Verge* de Lambert i *Ave Maria* de Aiblinger. Per la nit van actuar a l' Orfeó Tortosí, on van oferir entre d'altres *Passant pel*

¹⁰³⁶ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *ib.* pàg. 62

¹⁰³⁷ LLOP, J.: “El concert de l' Orfeó Reusenc” dins *Diario de Reus*, 22 de maig de 1931

¹⁰³⁸ ANIDOC :”L'excursió de l' Orfeó Reusenc a Mora d' Ebre” dins *Diario de Reus*, 29 de maig de 1931.

¹⁰³⁹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 65

¹⁰⁴⁰ *Semanario Católico*, 11 de maig de 1932.

¹⁰⁴¹ *Les Circumstàncies*, 12 de maig de 1932.

bosc, La Sardana de les monges, El pardal, La dama d' Aragó i Els segadors, havent de repetir aquestes tres últimes.¹⁰⁴²

L' any 1933 l' Orfeó participà en el concert en homenatge a Josep Anselm Clavé organitzat per l'Associació d' Iniciatives de Reus que es dugué a terme el 2 de juliol ,amb l' objectiu de col·locar una placa i inaugurar el carrer que havia de dur el seu nom. Hi van participar dotze entitats corals i la banda municipal. Arribats al lloc de l' homenatge l'alcalde de Reus va destapar la làpida i, acte seguit, la banda municipal interpretà *El cant del poble* mentre tots els orfeons passaven davant la làpida mostrant el seu estendard. Finalment tots els cors cantaren junts *La Marsellesa* sota la batuta del mestre Tous, director de l' *Eco Republicano*.

El 6 de juny de 1934 es porta a terme el concert anual per als socis protectors al Teatre Bartrina. En aquesta ocasió cantaren acompanyats de la Banda Municipal.¹⁰⁴³

El 8,9 i 10 de juny l' Orfeó realitzà una nova excursió artística,aquesta vegada a València. Fou rebut a l' estació del Nord per diverses entitats musicals valencianes, entre les quals hi havia el Centre d'Actuació Valencianista. L' Orfeó es trobà a València amb altres masses corals: El Vallès de Ripollet, la Societat Coral Amics de la Unió de Granollers i l' Agrupació Coral "Secció de Cantaires " de Mollet. Tots ells van cantar davant l'Ajuntament amb la presència de les autoritats municipals.¹⁰⁴⁴

Al vespre l' Orfeó realitza un concert als Jardins del Real interpretant el següent programa.:

PRIMERA PART

¹⁰⁴² *Heraldo de Tortosa*, 17 de maig de 1932 ; vegeu també *Correo de Tortosa*, 18 de maig de 1932 i *Foment* 18 de maig de 1932.

¹⁰⁴³ F.: "Del concert de l' Orfeó Reusenc i la Banda Municipal" dins *Foment*,10 de juny de 1934

¹⁰⁴⁴ *Las Circunstancias*, 15 de Juny de 1935

Cant de la Senyera, Millet
Muntanyes regalades, Sancho Marraco
Sant Josep i Sant Joan, Pérez Moya
La dansa de les hores, Mendelssohn
Gent de fora, Canteloube
Madrigal, Lopez Chavarri
Empordà i Rosselló, Marera
Vent de Ponent , Mateu

SEGONA PART

Serenata, Otto
L' instant propici, Haydn
La gitana, Zolotarieff
La filadora Janota (cançó popular)
El maridet, Pérez Moya
Cirerer florit, Català
La Sardana de les Monges, Morera

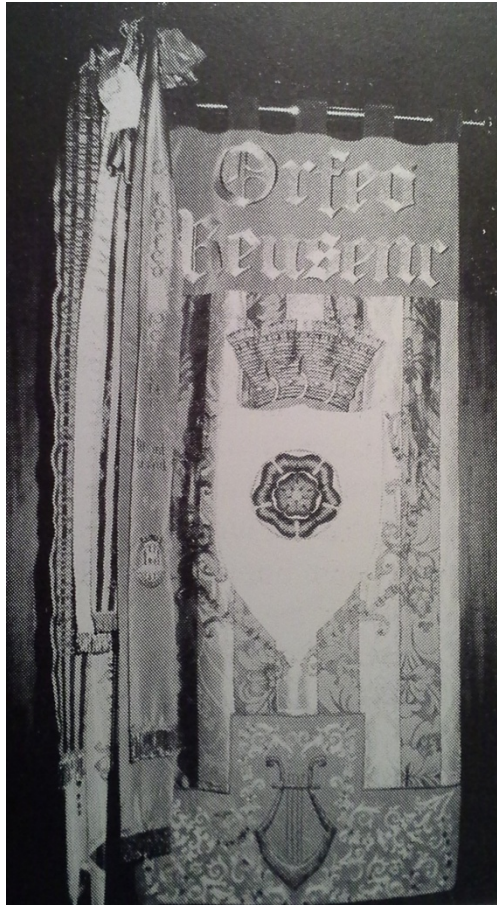
El públic demanà Els Segadors, que, com ja era habitual, s'escoltà a peu dret.

La premsa valenciana digué del concert que “ L' Orfeó Reusenc ha palesat les facultats artístiques dels seus components i sobretot les virtuts musicals i dirigents del mestre director senyor Estanislau Mateu “. ¹⁰⁴⁵

L'any 1935 hi haguè un altre esdeveniment important per a la vida de l' Orfeó: la benedicció de la nova senyera de l' Orfeó el 23 de juny de 1935. Fins aleshores l'entitat havia fet servir una reproducció de l'estendard que es va quedar el Centre de Lectura en el moment que els cantaires van decidir separar-se'n. Tot i que des de la fundació de l' Orfeó s'havia parlat d' aquesta qüestió, no fou fins a l'entrada d'una nova Junta directiva i un nou president, el 1934 que el tema es va posar en marxa. El projecte de la senyera es va encarregar a Ferran Casajuana i la Sra.

¹⁰⁴⁵ *El País Valencià*, 15 de Juny de 1935

Maria Teresa Barrufet fou l'encarregada de confeccionar l'estendard i brodar-lo. La forja fou obra de Ismael Royo.¹⁰⁴⁶

Il·lustració 55 : Estendard de l'Orfeo Reusenc emprat des de 1935.

Finalment, l'acte de benedicció es realitzà a l'ermita de Misericòrdia el dia abans esmentat, fent de padrins Joan Vilella Puig i la seva dona Isabel Mayner Boule. Es va interpretar per a l'ocasió la *Missa de Sant Agustí* de Sancho Marraco. Es va convidar a la soprano Conxita Badia que va cantar L' *Ave Maria* de César Frank i l'Orfeo va cantar la *Salve Montserratina* del mestre Escofet. Com a convidats especials vingueren Pau Casals, Lluís Millet i el mestre Llongueres¹⁰⁴⁷.

¹⁰⁴⁶ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 74.

¹⁰⁴⁷ *Les circumstàncies*, 26 de juny de 1935 i *Diario de Reus*, 19 de juny de 1935

Com a punt final es celebrà un concert al Teatre Bartrina el 27 de juny , on intervingué una orquestra juntament amb l' Orfeó, i amb un programa que incloïa el *Cant de la senyera* de Millet,l' obertura de les noces de Fígaro (l' orquestra sola), *Gàl·lia* de Gounod, *Patria Nova*, *Lo Pom de flors*, i l' *Himne a Reus*, entre d'altres.¹⁰⁴⁸

Il·lustració 56 : L' Orfeó Reusenc el 1935.

El 1936 l' Orfeó realitzà pocs concerts. El 23 d' Abril fa un concert en benefici de la secció de biblioteca de l' entitat. El 26 d' Abril participa en la Diada Montserratina a la parròquia de Sant Joan. Al mes de juliol esclatà la guerra i s'aturen totes les activitats de l' entitat.

Igual que la resta d' entitats locals, en entrar l'exèrcit de la dreta nacionalista a la ciutat, l' Orfeó fou clausurat i els seus bens retinguts.

A principis de març de 1939 el mestre Mateu Valls, l'expresident de l' Orfeó Ramon Amigó Pujol i alguns antics socis van celebrar una reunió clandestina (era prohibit fer reunions en grup sense permís governatiu) i van decidir demanar la reobertura

¹⁰⁴⁸ *Avuy* ,19 de juny de 1935.

de l'Orfeó i la represa de les activitats.¹⁰⁴⁹ Per aquesta raó el dia 9 de març Ramon Amigó i Estanislau Mateu es van presentar a l' Ajuntament i van demanar parlar amb l' alcalde de la ciutat per tal de demanar-li que permetés reprendre les classes gratuïtes de solfeig i teoria per als nens i nenes. Observem el detall que no li demanen d' obrir l' Orfeó, ja que ells no el consideraven tancat, com tampoc consideraven que fessin res que estès en contra del govern. Aquesta gosadia o innocència, li va costar al mestre Mateu i a d'altres companys de l' Orfeó que pocs dies més tard, el 16 de març, fossin detinguts, empresonats i incomunicats.¹⁰⁵⁰

La situació a les presons en aquella època era penosa. Les presons, plenes a vessar feien que s'hi visquessin situacions molt inhumanes i aquesta situació féu que el mestre Mateu emmalaltís. Mateu i els seus companys van romandre a la presó durant dos mesos. El 4 de juny de 1939 eren alliberats sense que se'ls hagués sotmès a cap interrogatori .¹⁰⁵¹

A inicis de 1940 ho tornen a intentar, però aquesta vegada per escrit. El 10 de gener de 1940 el president, Ramon Amigó tramet una instància al governador civil sol·licitant reobrir l'entitat i la recuperació del patrimoni. EL governador va respondre afirmativament a la reobertura. No obstant els redirigeix a una altra secció de govern, l' "*Inspector –Jefe de la Comisaria de Investigación y Vigilancia de la Dirección General de Seguridad*" de la ciutat, per recuperar el patrimoni. La condició que els posen per poder reobrir és que havien de passar a ser una secció de l' "*Obra Sindical de Educación y Descanso*". El govern volia mantenir sota vigilància aquesta entitat amb un passat excessivament catalanista.

A l' Octubre es reobren les classes de música. S'hi ofereixen teoria, solfeig, piano, cant, violí, violoncel, contrabaix, instruments de pua, fusta i metall, però no com a

¹⁰⁴⁹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg.81

¹⁰⁵⁰ Segons testimoni oral de la seva filla Mercè Mateu.

¹⁰⁵¹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg.81; Vegeu també annex 45

“Orfeó Reusenc” si no com a *Academia de Música de la Sección de Música de “Educación y Descanso”*.¹⁰⁵²

L'activitat coral a l' Orfeó no es reprèn fins el 1942. Aquell any, es va decidir reorganitzar la secció coral. Des del febrer es van començar a impartir les classes de vocalització per a aquells que en volguessin formar part .

La primera activitat coral fou un grup de caramelles. Sota el nom de “Rossinyols” surten junts a cantar caramelles el 4 d' Abril uns quants cantaires del futur cor.¹⁰⁵³

A l' octubre d'aquell mateix any s'obre el curs de solfeig i cant gratuït i dirigit pel mestre Mateu, on s' han d'inscriure tots aquells que vulguin formar part de la reorganitzada secció coral.

Tot i estar reconstituïda la coral, com era d'esperar donades les circumstàncies socials i polítiques del moment el nombre de concerts públics que ofería l' Orfeó havia disminuït considerablement. Aquell any de 1943 l' actuació que destaca fou la que es realitzà en motiu de la celebració de Pasqua: L' Orfeó feu la seva primera excursió artística després de la guerra com a *Orfeón Reusense de Educación y Descanso*. Va ser a Saragossa els dies 12 i 13 de juny de 1943.¹⁰⁵⁴ En arribar a Saragossa foren rebuts pel *Secretario Provincial de Educación y Descanso* i Director de l' Orfeón Zaragozano, el Sr. Coyi y Cortes y acompanyats al seu allotjament. L'endemà al matí hi hagué una missa on va participar l' Orfeó. Després d'una visita al Joier de la Verge del Pilar ,al Museu de Tapissos i al Museu Provincial de Belles Arts , al migdia des dels estudis de *Radio Zaragoza de FET y de las JJONS* l' Orfeó va cantar interpretant diverses cançons del seu repertori.¹⁰⁵⁵

¹⁰⁵² *Ibidem*

¹⁰⁵³ *Diario Español*, 7 d' Abril de 1942, pàg.4

¹⁰⁵⁴ *Diario Español*, 25 de maig de 1943, pàg.3

¹⁰⁵⁵ *Diario Español*, 16 de juny de 1943, pàg.3

Continuant amb l'escassetat de concerts, el 1944 destaca el concert celebrat el 25 de maig al Teatre Bartrina, dirigit pel mestre Mateu Valls. El programa era el següent :

Primera Part: *La sardana gran*, de Morera; *Els fadrinets de Sant Boi*, de Pérez Moya; *Muntanyes regalades*, de Sancho Marraco ; *La gata i en Belitre*, de Pujol ; *Tres hojitas madre*, de Pérez Moya ; *La Filadora*, de Mateu Valls; *Les fulles seques*, de Morera; *El pardal*; de Mas y Serracant.

Segona part: *L' hereu Riera*, de Cumellas y Ribó ; *La Dama d' Aragó*, de Millet; *La Donzelleta*, de Pérez Moya; *El dimoni escuat*, de Cumelles y Ribó ; *Serrana*, de Pujol; *El Cirerer florit*, de Català , *La Sardana de les monges* ,de Morera i *El goig de tenir germana*, de Tous. Aquesta darrera fou dirigida pel mateix compositor.¹⁰⁵⁶

L'any 1945 tres són les actuacions que destaquen tot i que sota el mateix programa: una a Reus, al Teatre Bartrina, la segona a Madrid i la tercera a Tarragona. El 5 de juny es realitza un *festival folkòric* al Teatre Bartrina a càrrec de l' Orfeó, el *Grupo Mixto de Danzas* i la Cobla Tarragona. L'esdeveniment comptava amb la presència de les autoritats i elements directius de la O.S.E.D. provincials i locals. Davant d'un teatre ple de públic, l' Orfeó va actuar a la primera part. Segons el *Diario Español* "dio una perfecta versión de numerosas canciones populares y sardanas".¹⁰⁵⁷ Seguidament va actuar el grup de dansa acompanyat de la Cobla Tarragona. La segona part va consistir en l'actuació de la cobla junt amb l' Orfeó primer i de la cobla amb el grup de dansa. Per posar punt i final a l'espectacle, actuaren les tres agrupacions juntes. L'actuació fou retransmesa per les emissores E.A.J. 1 Radio Barcelona i E.A.J.11 Radio Reus.¹⁰⁵⁸

¹⁰⁵⁶ *Diario Español*, 25 de maig de 1944, pàg. 3

¹⁰⁵⁷ *Diario Español*, 7 de juny de 1945, pàg. 4

¹⁰⁵⁸ *Ibidem*.

Com comentàvem anteriorment, el mateix programa fou presentat en la seva excursió artística a Madrid, els dies 8 a 12 de juny al Monumental Cinema.¹⁰⁵⁹

L'anècdota diu que van haver de viatjar en un tren correu, la qual cosa volia dir 24 hores de viatge, amb lo que els cantaires van arribar cansats i bruts pel fum del tren, i algú en veure'ls d'aquesta manera es va pensar que venien d'un camp de concentració, fet que ens fa pensar en les dures condicions de la Espanya de postguerra¹⁰⁶⁰. A Madrid l'actuació també fou retransmesa per radio i l'Orfeó va actuar també al "Concurso Nacional". L'excursió artística a Madrid fou un èxit. Des de la població es va escriure a l'Ajuntament de Reus per transmetre la satisfacció que aquesta havia produït i l'Ajuntament va correspondre a l'Orfeó amb un donatiu de mil pessetes en concepte d'ajut per a les despeses del viatge.¹⁰⁶¹ El 18 de juny es duu a terme el tercer concert amb idèntic programa, a Tarragona.¹⁰⁶²

El 1946 l'Orfeó fa les actuacions habituals: actuació en l'acte de repartiment del concurs de pessebres el 29 de gener, repartiment dels premis als alumnes de solfeig, el 16 de juny, la festa de Santa Cecília el 24 de novembre... però fora del que ja els era rutinari aquell any destaca l'actuació que va fer el cor a l'Institut Pere Mata el 22 de desembre. Entre el públic que hi assistí hi havia l'equip mèdic amb l'aleshores director, Dr. Vilaseca; a més dels malalts i familiars.

El concert va agradar força i es van haver de bisar algunes de les cançons.

La premsa no deixa constància del repertori, per lo que probablement fos l'habitual.¹⁰⁶³

A part de les actuacions habituals al llarg de l'any, esmentades anteriorment, el 1947 l'esdeveniment de l'any per a l'Orfeó fou l'actuació al teatre Fortuny el 22 de maig. Hi assistiren l'alcalde de la ciutat i "*varias jerarquías provinciales y locales* "

¹⁰⁵⁹ *Diario Español*, 17 de juny de 1945, pàg. 3

¹⁰⁶⁰ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 91

¹⁰⁶¹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 92

¹⁰⁶² *Diario Español*, op.cit.

¹⁰⁶³ *Diario Español*, 24 de desembre de 1946, pàg. 4

¹⁰⁶⁴. Com ja havia passat en nombroses ocasions, el concert va agradar i es van haver de bisar algunes de les peces interpretades. Abans de començar la segona part del concert, el Delegat Provincial de Sindicats, el Sr. Aromir, va dirigir unes paraules a l'Orfeó i al mestre Mateu, felicitant-los per la seva actuació i per la seva tasca,¹⁰⁶⁵ notificant-los que havien rebut una menció honorífica, concedida per la *Jefatura Nacional de Educación y Descanso*, consistent en una llaçada en reconeixement a l'actuació que havien efectuat dos anys abans a Madrid.¹⁰⁶⁶

Pocs dies més tard, del 24 al 26 de maig realitzaren una excursió artística a Vic i Ripoll. Després d'una visita als principals monuments de Ripoll es dirigiren a Vic on, per la nit actuaren a l'Orfeó Vigatà. En aquest concert, a part de les peces del seu repertori habitual, van interpretar conjuntament amb l'Orfeó Vigatà *Les neus que es fonen d'Enric Morera*.¹⁰⁶⁷

El 1848 i 1849 la secció coral va tenir molt poca activitat. Destaca només l'excursió artística que va fer a Montblanc el 16 de maig de 1948, actuant a la plaça de l'ajuntament i al Casal Montblanquí,¹⁰⁶⁸ i, ja el 1949, la participació en el concurs de Caramelles convocat per l'ajuntament de Reus el 16 d'abril; i el concert dedicat als socis protectors el 21 de juny¹⁰⁶⁹

Però el fet més significatiu que va viure l'entitat no fou musical. Al novembre de 1949, la Junta de l'Orfeó, el mestre Mateu Valls i el representant de la O.S.E.D i gestor de l'Orfeó, Lluís Anglès, es van reunir per tractar el tema de la continuïtat de la vinculació de l'Orfeó a "*Educación y Descanso*". Uns mesos més tard, ja el febrer de 1950, una circular de governació sota el nom "*Registro de Asociaciones*" feia referència a les associacions que eren anteriors a la Guerra Civil i que es

¹⁰⁶⁴ *Diario Español*, 24 de maig de 1947, pàg. 4

¹⁰⁶⁵ Íbidem.

¹⁰⁶⁶ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 96.

¹⁰⁶⁷ *Diario Español*, 28 de maig de 1947, pàgina 4

¹⁰⁶⁸ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 98

¹⁰⁶⁹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *Op. Cit.* Pàg. 101

trobaven en funcionament i com s'havien d'adaptar per continuar funcionant. Es van adaptar els estatuts, traduint-los al castellà i traient les referències al nacionalisme català i es van presentar al Govern Civil. Després de l'aprovació de la "Jefatura" de la "Casa Sindical Comarcal", l'Orfeó tornava a ser una entitat independent.¹⁰⁷⁰

Pel que fa als concerts que va realitzar el 1950, deixant a part els habituals al llarg de l'any: el 2 de febrer actua per il·lustrar la conferència d' *Antoni Rodón El temps de Nadal i les seves cançons*, el 8 d'Abril actua (sense competir) dins el concurs provincial de Caramelles, interpretant *Dissabte de Gloria* i *Nit de Pasqua* dirigit pel mestre Mateu Valls. El 22 de novembre, es feu un concert per a celebrar Santa Cecília al local social de l'Orfeó, acompanyats per la Cobla Catalunya. També cal esmentar la intervenció de l'Orfeó en l'Homenatge a la Vellesa, celebrat el 19 de març per primera vegada. L'Homenatge començà de bon matí amb la Banda Municipal passejant pels carrers de la ciutat anunciant la festa. Els 50 avis homenatjats i les seves madrines anaren en comitiva des de l'Ajuntament fins a la Prioral, on es va celebrar una missa cantada presidida per l'arquebisbe Benjamín de Arriba y Castro. No cal dir que la celebració comptava amb la presència de l'Alcalde, Pere Miralles; i d'altres autoritats, polítiques, religioses i econòmiques, ja que entre els assistents hi havia, entre d'altres, el Director General de la Caja de Pensiones para la Vejez y Ahorros, i el subdirector i secretari general de la mateixa entitat. En acabar la missa hi hagué una actuació de l'"Esbart Montserrat" a la Plaça de Sant Pere, davant la prioral. Tot seguit la comitiva es va dirigir al Teatre Fortuny on s'havia de dur a terme la resta d'actuacions del *Homenaje y Certamen Literario convocado en Exaltación a la Ancianidad*.

¹⁰⁷⁰ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: Op. Cit. Pàg. 104

Il·lustració 57 : Actuació de la coral polifònica del Centre de Lectura al Teatre Fortuny en l'acte d'homenatge a la vellesa.(Foto:NIEPCE, fons Repros Expo Teatre/CIMIR)

Després de tota una sèrie de parlaments de les autoritats, es van entregar els premis literaris. L'acte al Fortuny va acabar amb l'actuació de la coral polifònica del Centre de Lectura. Tot seguit la comitiva es tornà a traslladar a l'Ajuntament de la ciutat on se'ls va servir un àpat. I fou durant aquest àpat quan actuà l'Orfeó Reusenc. En acabar el dinar es feu entrega als ancians d'unes llibretes d'estalvi com a obsequi per alleugerir la seva situació econòmica.¹⁰⁷¹

Com a excursió artística, aquell any l'Orfeó va visitar Mont roig el diumenge 3 de desembre. En arribar a la població es va dirigir a l'església de Sant Miquel on es feu una celebració en honor a la Puríssima Concepció. En acabar la cerimònia l'Orfeó Reusenc va cantar el Gradual de Lambert *Benedicta es tu* i la *Pregaria a la Verge del Remei*. Més tard, a la sala Parroquial tingué lloc un concert de l'Orfeó que, dirigits pel mestre Mateu Valls, van interpretar cançons tradicionals i altres peces del seu repertori habitual, havent de bisar moltes d'elles.¹⁰⁷²

¹⁰⁷¹ *Diario Español*, 21 de març de 1950, pàg. 6

¹⁰⁷² *Diario Español*, 5 de desembre de 1950, pàg. 4

Tot i que les actuacions musicals del 1951 al 1957 continuen sent escasses limitant-se a les actuacions de cada any (premis pessebrístics i celebració de Santa Cecília al voltant del 22 de novembre), cal destacar-ne algunes :

L' any 1951 es feu una sortida artística important. Es va viatjar fins al País Basc, concretament a Donòstia de l' 11 al 15 de maig. Hi va donar dos concerts. El primer al local de l' Orfeó Donostiarra el 12 de maig, i l' endemà dia 13 va fer una actuació a Radio San Sebastian que fou retransmès per Radio Reus. El programa era el següent:

PRIMERA PART (Veus mixtes) :

Dissabte de Glòria de Planás, *L' Hereu Riera* de Cumellas Ribó; *Magdalena*, de Cumellas Ribó; *El mestre i la viudeta*, de Pecanins; *L' instant propici*, de Haydn ; *La filosa Janota*, de Mateu; *Santa Agnés*, de Pérez Moya; *El Maridet*, de Pérez Moya; *Entre Flors*, de Nicolau; *Cançó de maig*, de Mendelsohn; *La sardana de les monges*, de Morera.

SEGUNDA PARTE: *La sardana de l' amor*, de Baró; *Don Joan i Don Ramon* , de Pedrell; *La Sileta* de Cumellas Ribó; *Sota de l' Om* de Morera; *Tres hojitas*, de Pérez Moya; *Morito petitón* de Pérez Moya; *Serrana* de Pujol; *L' Emigrant* de Vives, *En el mar* de Mendelssohn, i *La cançó nostra* de Morera.¹⁰⁷³

El 23 d' Abril de 1952 es realitza un homenatge a Eugeni Mata al Teatre Bartrina, que comptà amb l' actuació de l' Orfeó Reusenc, que va tancar l'acte amb la interpretació de l' "Himne a Reus" amb lletra d'Eugeni Mata i música del mestre Goula, dirigits pel mestre Estanislau Mateu Valls i acompanyats per la Banda Municipal dirigida pel mestre Xavier Vidal.¹⁰⁷⁴

El 22 de març de 1953 es celebraren diversos actes d'homenatge al mestre Estanislau Mateu Valls. El 1950 en motiu dels 50 anys de la fundació de l' Orfeó de

¹⁰⁷³ *Diario Español*, 09 de maig de 1951, pàg. 4

¹⁰⁷⁴ *Reus Semanario de la Ciudad*, 26 d' abril de 1952, pàg. 8

Sants els membres d'aquest orfeó li van retre un homenatge a Barcelona el 10 de desembre de 1950, dins els actes de les noces d' or de la fundació de l' Orfeó.¹⁰⁷⁵ A Reus se' n va preparar un altre per a l' estiu de 1951, però el mestre Mateu en assabentar-se'n s' hi va negar rotundament i no es va poder tirar endavant.¹⁰⁷⁶ El 1953 se'n va preparar un altre amb l' adhesió de l' Ajuntament, i es va poder celebrar el 22 de març. Hi van col·laborar a més de l' Orfeó Reusenc, l' Orfeó de Sants, el Centre de Lectura, el Casal Reusenc i diversos músics de la ciutat.¹⁰⁷⁷ Els actes començaren de bon matí amb l' arribada de l' Orfeó de Sants en tren a l' estació de Reus. Foren rebuts per una comitiva integrada per l' Orfeó Reusenc, representants de l' Ajuntament i de les entitats col·laboradores i la Banda Municipal.

Il·lustració 58 : L'Orfeó de Sants en el moment de ser rebut per una comitiva de l'Orfeó Reusenc a l'estació de ferrocarril. En la imatge podem veure els estendards de les dues entitats.

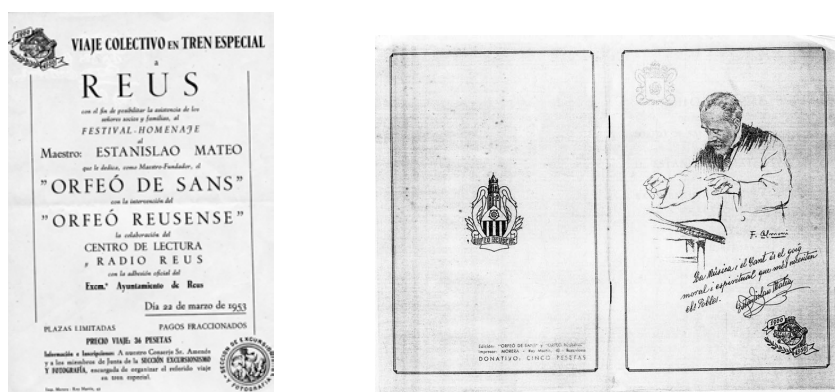
Seguidament es va fer un ofici religiós a la Prioral de Sant Pere on les capelles de música que havia dirigit el mestre Mateu, la Interparroquial d' Acció Catòlica, la Parroquial de Sant Pere i la Congregació Mariana, acompanyats d' una orquestra de

¹⁰⁷⁵ *Hoja oficial de la provincia de Barcelona*, año XXV, Número 615, 11 de desembre de 1950, pàg.3

¹⁰⁷⁶ Vegeu annex 52.

¹⁰⁷⁷ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg.114-116.Vegeu també annex 55 i 56, 57, 58, 59.

cambrà amb instruments de corda, interpretaren la missa de *Hoc est corpus meum* de Perosi. L' Orfeó de Sants va cantar el motet *Canticum Amoris* i *Salve Maria* del mestre Millet. Després es celebrà un concert al Teatre Fortuny on van actuar l' Orfeó Reusenc i l' Orfeó de Sants .El concert estava dividit en tres parts. En la primera i la segona va cantar l' Orfeó de Sants, interpretant *Invocatio*, *La nina i el moliner* de Pérez Moya; *La dama d' Aragó*, de Millet; *L' Estudiant de Vich*, de Mateu; *En el mas d' En Parera*, de Mateu; *La filadora*, de Mateu; *El maridet*, de Pérez Moya; *El galant desdenyat*, de Pérez Moya; *El mercat de Tàrraga*, de Güell; *Impressió d' Alfonso*; *Trenca't cor, de doloria*, de J.S.Bach; *Ave Verum*, de Saint Saëns; *La mort de l' escolà*, de Nicolau; *Què és aquest soroll?* , de Grell; *Canta i vola que fa sol*, de Vives.

Il·lustració 59 : Imatges del programa i del folletó recordatori de l' homenatge al mestre Estanislau Mateu, el març de 1953.

En la tercera part, l' Orfeó de Sants i el reusenc van fer una actuació conjunta, cantant *L' Hereu Riera*, de Cumellas Ribó; *La gent de fora* de Canteloube; *Sota de l' om*, de Morera; *Els fadrinets de Sant Boi*, de Pérez Moya; *Serenata d' Otto* i *La sardana de les monges*, de Morera.¹⁰⁷⁸

¹⁰⁷⁸ Programa Homenaje de la ciudad de Reus "Orfeón de Sans" y "Orfeó Reusenc" al maestro D. Estanislao Mateu Valls, 22 de març de 1953.

Il·lustració 60 : Els cantaires amb el mestre E.Mateu Valls en el concert de l'acte d'homenatge en honor seu, el març de 1953.

Després es va celebrar un dinar d'homenatge al mestre Mateu i per la tarda es feu una exhibició de danses regionals a la Plaça del Mercadal (aleshores Plaça d'Espanya) on van intervenir els esbarts dansaires de l'Orfeó de Sants i de l'Orfeó Reusenc acompanyats de la cobla Reus i l'acte d'homenatge de la ciutat al mestre celebrat a l'Ajuntament de Reus.¹⁰⁷⁹ on se li va regalar una placa de plata. Per la nit Ràdio Reus es va afegir a l'homenatge retransmetent una selecció de les peces interpretades al concert del Teatre Fortuny.¹⁰⁸⁰

El mestre Mateu tenia en aquell moment 76 anys, i la fragilitat de la seva salut havia transcendit en el nombre d'actuacions que, com hem comentat anteriorment havien disminuït considerablement.

¹⁰⁷⁹ *La Vanguardia*, 24 de març de 1953, pàg. 26

¹⁰⁸⁰ *Diario Español*, 24 de març de 1953, pàg. 4

Il·lustració 61 : L' Orfeó Reusenc amb el mestre Mateu el 1953.

El 1955, a més de les funcions tradicionals de cada any, cal destacar l'excursió artística que l' Orfeó realitza a La Selva el 5 de juny i que repeteix l' 1 de desembre.

El 1956, L' Orfeó actúa a Santes Creus en motiu de l'entrega de la reliquia de Sant Bernat Calvó en un reliquiari costejat per l' Ajuntament de Reus.¹⁰⁸¹

El 10 de febrer de 1957 el mestre Mateu realitzà el seu darrer concert com a director de l' Orfeó Reusenc. El mestre havia fet vuitanta anys i degut a la seva salut i la pressió familiar havia decidit cedir el relleu al mestre Josep Fuster, que fou nomenat nou director el 16 de febrer. El concert es celebrà al Teatre Bartrina en motiu del lliurament de premis del concurs de pessebres organitzat per la Congregació Mariana.¹⁰⁸²

¹⁰⁸¹ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg.125

¹⁰⁸² Vegeu annex 62.

Il·lustració 62 : El mestre Mateu en els darrers anys d'activitat professional, acompanyat d'altres músics.(Font: Família Mateu).

El traspàs de la batuta va tenir lloc un dia d'assaig general, com era d'esperar pel caràcter modest i discret del mestre. En acabar la feina, el mestre Mateu va dirigir les següents paraules als cantaires “ Ha arribat la meua hora. Tenim que fer front al que és propi dels humans: rellevar-se .Però amb això us vull fer arribar que hi haurà continuïtat; el de menys són les persones que se n' encarreguin. L' Orfeó no acabarà mai la seva activitat mentre us tingui a vosaltres, a la fi successors d' aquells, i amb els que puguen, els vostres fills. Jo us he estimat amb tota l' ànima. L' Orfeó ha estat per mi com un fill espiritual al que he dedicat llargues hores de la meua existència. Però també he gaudit en veure la seva activitat, en veure'l desenvolupar-se i, per què no, de veure amb ell ben alt el pavelló de Reus. Procureu assistir als assaigs; l' amic Fusté us ensenyarà bé, creieu-lo i veureu com el nostre Orfeó anirà sempre a l' avantguarda dels valors eterns de la ciutat”. Fou un moment especial i emotiu, dels aplaudiments es passà al silenci que dona l'angoixa i la tristesa per la marxa del mestre, però aquest fou trencat per un dels cantaires que va demanar al mestre Fusté que els dirigís cantant *El cant de la senyera* com a homenatge íntim per al mestre Mateu, però el mestre Fusté va declinar en el propi mestre Mateu que hi va accedir amb entusiasme, però amb emoció pel comiat.¹⁰⁸³

¹⁰⁸³ GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *op. cit.*, pàg. 127.

3.2.3 Activitat concertística i altres activitats musicals del mestre Estanislau Mateu Valls

3.2.3.1 Activitat concertística

Com hem comentat anteriorment, el mestre Estanislau Mateu Valls va fer el seu primer concert als catorze anys al Centre de Lectura.

Després marxa a Barcelona als catorze anys per perfeccionar els seus estudis i, un cop acabats, es va centrar sobretot en el món coral, ja que, tal com digué ell mateix en una entrevista a Ràdio Reus, en aquell moment, a començaments del segle XX, els tradicionals Cors de Clavé començaven a decaure, en favor del model d'Orfeoó mixt.

Al juliol de 1906 participa en una sèrie de concerts que es realitzen en les poblacions d'estiu. El 6 de juliol actua al teatre del *Círculo de fomento de la izquierda del ensanche* dins un trio format pels mestres Torrens (violí) i Armengol (violoncel) que ell acompanyava al piano. El repertori escollit incloïa obres de Beethoven, Guberna i Borrás de Palau.¹⁰⁸⁴

El 19 d'agost de 1905 el trobem fent un concert a Canet de Mar, també formant part d'un trio, aquest cop amb els mestres Paredes (violínista) i Armengol (violoncel). Van interpretar obres de Goberna, Beethoven i Tschaiowski.¹⁰⁸⁵ El mateix any tornen a Canet, el 8 de desembre, en un concert amb els mateixos músics. Aquesta vegada interpretaren *Le matin*, *La mort d'Ase* i *La danse de Anitha [sic]* de Grieg.¹⁰⁸⁶

¹⁰⁸⁴ *El Correo Catalán*, 6 de juliol de 1905.

¹⁰⁸⁵ *La Costa de LLevant*, 26 d'agost de 1905.

¹⁰⁸⁶ *La Costa de LLevant*, 16 de desembre de 1905.

El 22 i 24 d'agost de 1906 organitza una sèrie de concerts al Casino de la Unió de Camprodon. El mestre Mateu dirigeix una companyia integrada per les cantants, les senyorettes Viola i Serra i pels músics Srs. Balasch, Mercader, Jover i Salvador.¹⁰⁸⁷

No en tornem a tenir notícies com a concertista fins el 26 de maig de 1912, quan el mestre Mateu Valls ja s'ha establert a Reus, després de la mort del seu pare un any abans. Va actuar al Foment Republicà Nacionalista i oferí un concert de violí i piano acompanyat de la violinista Anna Tomás (que era la seva neboda). Entre altres obres, interpreta la Romança i Sonata de Beethoven, *Serenata á Kubalik* i la *Mazurka característica*.¹⁰⁸⁸

Durant el mes de març de 1916 el mestre Estanislau Mateu Valls, juntament amb els mestres Joan Cogul (violí) i Pelegrí Ferrando (violoncel) oferiren una sèrie de concerts tots els dimarts i dimecres de quaresma. Entre els obres del seu repertori hi havia la *Pavana* de Varela Silvari, *La Bohème*, *Serenata* de Toselli, *Els mestres cantors* de Wagner i *Maruxa* de Vives. Entre les obres que van interpretar, hi havia també alguna estrena. La premsa en destaca l'estrena de Parsifal: “cabe señalar el estreno en Reus del magistral «Parsifal» (encantos del Viernes Santo), pieza de concierto que fue escuchada religiosamente y aplaudidísima”.¹⁰⁸⁹

¹⁰⁸⁷ *La Frontera*, 25 d'agost de 1906; vegeu també *La Font-Nova*, 26 d'agost de 1906.

¹⁰⁸⁸ *Foment*, 27 de maig de 1912 i *Diario de Reus*, 29 de maig de 1912; *Foment*, 30 de maig de 1912.

¹⁰⁸⁹ *Heraldo de Reus*, 17 d'abril de 1916.

3.2.3.2 Altres activitats musicals del mestre Mateu

Entre els anys 1905-1907 el trobem implicat amb el Teatre Líric Català. El mestre Estanislau Mateu Valls alternava amb el mestre Lambert la direcció musical, especialment del cor, de totes les representacions dels “*Espectacles -Audicions Graner*” al Teatre Principal de Barcelona.¹⁰⁹⁰

El 1906 publicà també una crítica sobre l'actuació del jove pianista Mieci Horszowski a la ciutat de Reus, a la revista *Germinal*. Entre altres coses, Mateu hi deia que: “El noy Horszowski [...] es un artista en tota l'extensió de la paraula [...] lo que més sorprèn no es pas lo trevall mecanich, lo realment extraordinari es la forsa d'intensitat que hi dona a tot lo que executa, la genial interpretació y comprensió de les obres que interpreta.”¹⁰⁹¹

Entre el 1910 i el 1913 treballà de professor auxiliar a l'Escola de Municipal de Música de Barcelona.¹⁰⁹²

El 9 de setembre de 1917 la seva obra *El Compte Arnau* resulta premiada en la Festa de la Poesia y la Música celebrada a l'Orfeó Gracienc.¹⁰⁹³

El 1916 és nomenat director de l' Acadèmia Musical de la Secció de Música del Centre de Lectura, càrrec que mantindrà fins el 1918 quan, juntament amb els antics cantaires de l'*Orfeón Reusense del Centro de Lectura*, funda l'Orfeó Reusenc com a entitat independent, i estableix classes de música per als orfeonistes.

¹⁰⁹⁰ *La Il·lustració Catalana*, 23 setembre de 1906, pàg. 605.

¹⁰⁹¹ MATEU VALLS, Estanislau: “Mieci Horszowski” dins *Germinal*, 16 de gener de 1906.

¹⁰⁹² Segons explicà ell mateix en una entrevista a Ràdio Reus.

¹⁰⁹³ *La veu de Catalunya*, 12 de setembre de 1917; *La Publicidad*, 10 de setembre de 1917.

3.2.4 El mestre Mateu i la música religiosa

Ja hem vist anteriorment que el mestre Mateu havia dirigit l'Orfeó Reusenc en algunes celebracions religioses a la ciutat. Tot i que ho anirà fent puntualment, a partir de 1927 Mateu comença a intervenir en diferents agrupacions catòliques de la ciutat dirigint les seves masses corals. Així, el 13 de juny de 1925 sabem que va fer una actuació amb la capella de música del col·legi Nostra Sra. De Misericòrdia de Reus (conegut a la ciutat popularment amb el nom de Dña. Maria Cortina, nom de la directora), i el 20 d'abril de 1927 dirigeix la Missa de Sant Agustí de Sancho Marraco. Segons paraules de la premsa, es tractava d'una "*missa solemne con ministros, cantándose por nombroses voces*",¹⁰⁹⁴ és a dir, no hi actua amb l'Orfeó Reusenc (tot i que és més que probable que hi intervingués algun o més d'un dels seus cantaires). Però no serà fins al 1929 que es parla ja obertament de la capella de música dirigida pel mestre Estanislau Mateu. Es tracta de l'actuació que dugué a terme amb motiu de l'ofici solemne celebrat el març de 1929, i en què es va interpretar la *Missa Solemnis* de Ravanello. En aquell moment no es vinculava aquesta capella de música a cap congregació ni associació en particular.¹⁰⁹⁵

Al gener de 1930 es torna a parlar de l'*Schola cantorum* dirigida pel mestre Mateu des de feia uns quants mesos, posant de relleu la seva tasca i remarcant que dona lluïment als actes en què ha concorregut.¹⁰⁹⁶

Al febrer de 1930 ja es parla obertament de l'*Schola Cantorum* de la Congregació Mariana, dirigida pel mestre Mateu. El cor participa activament en els principals esdeveniments de l'entitat.¹⁰⁹⁷

¹⁰⁹⁴ *Semanario Católico*, 20 d'abril de 1927.

¹⁰⁹⁵ *Semanario Católico*, 14 de març de 1929.

¹⁰⁹⁶ *Semanario Católico*, 11 de gener de 1930.

L'any 1931 i 1932 sota la seva direcció l'*Schola Cantorum* de la congregació participà en diversos actes i comptarà amb la col·laboració del mestre Mateu fins al 1942 aproximadament.¹⁰⁹⁸

L'any 1933, les disposicions vaticanes obliguen a canviar el repertori habitual de les celebracions religioses a la Parròquia de la Puríssima Sang de N.S.J.que, fins aleshores havien consistit, segons la premsa en "les típiques trompes i flautes, així com els motets de caire més aviat profà" i se substitueixen per "un conjunt de corda i harmònim que, en unió d'una notable massa coral sota la direcció del reputat mestre senyor Estanislau Mateu, executaren bellíssimes composicions adients a la solemnitat de l'acte, entre elles algunes dels mestres Romeu, Ritort, Ugarte, i especialment la primera de les «Set Paraules» del compositor italià G. Pagella, que causà una emoció fondíssima en l'auditori".¹⁰⁹⁹ Aquest acte marca l'inici d'una col·laboració entre la Parròquia de la Sang i el mestre Mateu, que tindrà un caire més oficial a partir de la primavera de 1936, quan la premsa deixa constància per escrit que la part musical en les celebracions de quaresma havia anat a càrrec del mestre E. Mateu,¹¹⁰⁰ càrrec que, com a mestre de Capella de la Congregació durà a terme durant més de quaranta anys, i destaca especialment la seva intervenció en els actes de Setmana Santa com la Funció de l'Agonia, Funció de la Coronació i molt especialment recordat pels reusencs i les reusenques pel popular *Vexilla Regis* interpretat des del 1942¹¹⁰¹ i compost pel mestre E. Mateu i que acompanya la imatge del Sant Crist de la Sang en la processó de Divendres Sant, que encara avui dia s'interpreta.¹¹⁰²

¹⁰⁹⁷ *Semanario Católico*, 1 de febrer de 1930.

¹⁰⁹⁸ *Semanario Católico*, 17 de gener de 1931; 16 de desembre de 1931; 2 d'abril de 1932, 14 de maig de 1932; *Diario Español* 5 d'abril de 1942, pàgina 3 i 12 de juny de 1942, pàgina 3.

¹⁰⁹⁹ *Diario de Reus*, 7 de març de 1933.

¹¹⁰⁰ *Diario de Reus*, 3 de maig de 1936.

¹¹⁰¹ *Diario Español*, 5 d'abril de 1942, pàgina 3.

¹¹⁰² *Diario Español*, 26 de febrer de 1950; 22 de març de 1951 i 10 d'abril de 1954.

La darrera notícia que tenim de la participació del Mestre Mateu en actes de la Congregació de la Sang és de l'abril de 1958, quan participa en la processó de Divendres Sant tot i que ja no en dirigeix la música de la capella de cantors.¹¹⁰³

Degut a la seva avançada edat i al seu estat de salut, el 1957 el mestre Mateu es retirà de tota activitat musical fins a la seva mort, esdevinguda el 14 de febrer de 1973.¹¹⁰⁴

¹¹⁰³ *Diario Español*, 6 d'abril de 1958, pàgina 5

¹¹⁰⁴ Vegeu annex 64 i 65.

4 La biblioteca musical dels Mateu

La biblioteca musical d'Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, conservada a l'Arxiu de l'Orfeó Reusenc, està integrada per documentació de tres tipus: els arxius definitius amb partícels i partitures soltes, les partitures extretes de revistes i publicacions diverses, i les partitures enquadrades amb volums. Fou custodiada, creada i ampliada pels mateixos compositors al llarg de la seva vida, i a la mort d'Estanislau Mateu Valls, durant un breu període de temps, estigué en possessió dels familiars, però ben aviat van dipositar-la a l'Arxiu de l'Orfeó Reusenc, tal com Estanislau Mateu Valls havia manifestat que es fes després de la seva mort.

4.1.1 Capses i volums que la integren

-Arxius definitius: 14 capses amb 987 registres, és a dir, 987 documents.

-Volums de partitures: 214 llibres, amb un total de 2.241 partitures.

-Revistes i publicacions: 212 registres de partitures publicades en revistes musicals.

4.1.2 Contingut i estructura

El conjunt de partitures conté bona part de la producció musical d'Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls (inclosos arranjaments), majoritàriament hològrafes i algunes d'impreses. Hi predomina la música vocal, especialment partitures per a cor. També hi trobem ballables del mestre Estanislau Mateu Mas, i arranjaments per a banda i orquestra de cambra. En total hi trobem 204 obres d'Estanislau Mateu Valls, de les quals, la majoria, 197 són harmonitzacions de danses o cançons tradicionals catalanes i només 6 totalment de producció pròpia, bàsicament música religiosa. Del seu pare, Estanislau Mateu Mas, se'n conserven 33, la majoria

ballables (30), un adagio per a quartet de corda, una lliçó de solfeig i un preludi per a l'àlbum del guitarrista Francesc Tàrrrega. Observem, doncs, que el tipus de partitura que es conserva d'aquests dos compositors està estretament lligada a la seva vida professional, com observarem més endavant amb la resta de documentació conservada, ja que, efectivament, Estanislau Mateu Mas, era conegut pels seus ballables, que eren del gust del públic de l'època, a més pels concerts en cafès i societats, on, a més d'aquesta mena de repertori, oferia fragments d'òpera i obres per a petites agrupacions de cambra. També es conserven moltes partitures per a banda que tenen una relació estreta amb la seva activitat professional amb la Banda del Centre de Lectura i la Banda Municipal de la Ciutat. A més a més, Estanislau Mateu Valls es dedicà a fer harmonitzacions de cançons i danses populars catalanes, d'una banda per oferir nou repertori als cantaires de l'Orfeó de Sants i de l'Orfeó Reusenc, i de l'altra, l'harmonització de danses es correspon amb l'activitat de l'esbart dansaire de l'Orfeó Reusenc, un altre pal de paller de l'entitat. La gran quantitat de música religiosa que hi trobem, a més de les obres de producció pròpia del mestre E. Mateu Valls, correspon amb la seva vinculació professional amb la Capella Polifònica de l'església de la Mare de Déu de Pompeia, com amb l'Schola Cantorum de la congregació Mariana i la capella musical de la Reial Congregació de la Puríssima Sang de N.S. J. En total són 415 peces de música religiosa entre misses, motets i altres.

Si analitzem les obres per compositors, observem que, a part de les obres d'Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, hi trobem 195 obres d'autor desconegut. A banda d'això, els autors amb més obres al fons són, pel següent ordre: GP Da Palestrina amb 68 obres; F. Chopin amb 57; L. Perosi amb 49; L. van Beethoven amb 45; Josep Sancho Marraco amb 42; Roland de Lassus amb 35; J. S. Bach amb 34; F. Mendelssohn amb 33; G. Verdi amb 32, Franz Schubert, Robert Schumann i T. L. da Vittoria amb 30; Antoni Pérez Moya i Charles Gounod amb 29; Marcelino Villalba amb 28, Richard Wagner amb 24, Josep Anselm Clavé amb 17; Josep Cumellas Ribó amb 16; Luigi Ceri amb 15; Gaetano Donizetti amb 15; Joaquín Gaztambide i Agostino Donini amb 13; Domènec Mas i Serracant i Félicien

David amb 12, i la resta d'autors amb menys de 10 obres a la biblioteca.(Podeu consultar la base de dades en el cd adjunt).

Veiem com en l'anàlisi per autors, dels 24 amb més obres en el fons (exceptuant, lògicament l'obra dels mestres Mateu Mas i Mateu Valls) destaquen en nombre de composicions els 10 autors amb obres de música sacra (Palestrina, Perosi, Roland de Lassus, Tomás Luis de Victoria, Marcelino Villalba, Agostino Donini, Domènec Mas i Serracant i algunes obres de Sancho Marraco i Cumellas Ribó).

Si analitzem el fons per gèneres, sobresurten les 165 obres de dansa, seguides de les 162 salve i peces d'òpera, els 130 motets, 78 sarsueles, 77 peces de música sacra diversa, 75 valsos, 55 cançons, 51 obres per a coral, masurques i polques, 45 sardanes, 35 misses, 28 estudis, 18 americanes, 16 himnes i marxes, 11 obres de cant gregorià i 10 *schottisch*.

En totes dues anàlisis, veiem que destaca considerablement el fons de música religiosa, seguit d'obres per a piano i música escènica, música coral i ballables. Veiem, doncs, com es correspon amb l'activitat professional dels mestres E. Mateu Mas i E. Mateu Valls i de retruc amb el gust musical de l'època, entenent que compositors com E. Mateu Mas i E. Mateu Valls oferiran generalment al públic allò que acostuma a tenir més èxit, i si tenim en compte la programació dels concerts realitzats en aquesta època . El gran nombre de peces religioses conservades al fons correspon amb l'activitat a diverses capelles musicals religioses del mestre E. Mateu Valls. Ho corrobora també la presència d'autors com Mas i Serracant, Sancho Marraco o Cumellas Ribó. D'altra banda, la forta presència de música pianística, a més de respondre al gust de l'època, també ho fa al fet que tant E. Mateu Mas com E. Mateu Valls eren pianistes i professors d'aquest instrument. D'altra banda, la quantitat d'òperes i sarsueles respon també al gust musical del moment; eren obres que acostumaven a estar presents entre el repertori de les actuacions musicals que s'oferien en aquest període. El gran nombre de cançons per a cor, especialment cançons tradicionals catalanes (a part de les harmonitzades pel mestre E. Mateu Valls) així com danses, també respon a

l'interès del mestre E. Mateu Valls per preservar i difondre el repertori musical català, tal com havia iniciat anteriorment l'Orfeó Català. Mateu Valls ho farà des de l'Orfeó de Sants primer i des de l'Orfeó Reusenc posteriorment. Finalment, els nombrosos ballables que es conserven en el fons responen més a la tasca del mestre E. Mateu Mas. Ell mateix n' havia compost molts i n'havia d'interpretar sovint en les seves actuacions en els cafès i societats de la ciutat, ja que era del gust de l'època. També hi ha un gran nombre de sardanes amb orquestració per a cobla, i també, tot i que no es troben entre les obres més presents en el fons particel·les per a orquestra de cambra i per a banda. Recordem que el mestre E. Mateu Mas es féu càrrec de la direcció de la Banda del Centre de Lectura i de la Banda Municipal de la ciutat. El conjunt d'obres per a banda suma un total de 20 obres d'autors diversos per a banda sola i 20 més amb acompanyament de veu. I pel que fa a l'orquestra hi ha registrades unes 25 obres (en particel·les) per a orquestra sola, i per a cor i orquestra unes 50. És a dir, si sumem les obres de música religiosa i de música profana, constatem com hem dit anteriorment, que a l'arxiu sobresurt especialment la música coral, cosa res estranya atesa l'activitat d'ambdós músics en diversos cors (Sociedad Coral del Centro de Lectura, Orfeó de Sants, Orfeó Reusenc, Orfeó Canigó, etc.).

4.1.3 Sistema d'organització del Mestre Estanislau Mateu Valls (l'índex del Mestre Mateu Valls)

A l'arxiu de l'Orfeó Reusenc es conserven les dues llibretes on el mestre Estanislau Mateu Valls havia escrit el sistema d'organització del seu arxiu musical. A continuació reproduïm el sistema d'arxiu del mestre Estanislau Mateu Valls:

PRIMERA LLIBRETA:

I
Del n. 1 al 20, Música de Orga [sic] i Armonium
II
Del n. 21 al 250; Literatura Musical-Revistas, Ensenyament; Biografias
III

Del n. 251 al 400 Música de Piano
A-Grup: Obres diverses i de Concert n. 251 al 340
B-Grup: Obres complertes [sic] i Operas n. 341 al 400

IV

Del 401 al 550: Música de cant i piano
A. Obres diverses generos ó estils n. 401 al 415
B. Solfejos graduats per Cursos n. 416 al 425
C. Cansons Escolarts [sic] n. 426 al 440
D. Cants i Cansons Populars (Diverses) n. 441 al 445
E. Obras Clasiques i Operas complertas n. 446 al 550

V

Del n. 551 al 600 Música Religiosa amb orga [sic] i Armonio [sic]
A. Grup-Obres per totes les festivitats n. 551 al 580
B. Grup Cants espirituals n. 581 al 585
C. Grup Música Gregoriana n. 586 al 600

VI

Del n. 601 al 650 Música Choral Religiosa Polifonia

VII

Del n. 651 al 700. Música Choral para Orfeons i Coros
A. Grups Obras de veus diverses i mixtes n. 651 al 685
B. Grup Obres de veus blanques n. 686 al 695
C. Grup solfeijos [sic] corals n. 696 al 700

VIII

Del n. 701 al 750 Música de Piano amb instruments

IX

Del n.751 al 780 Música Religiosa: Veus i Orquesta i Orga

X

Del n. 781 al 800 Música de Copla i Veus i Copla, sardanes, ballets i cants populars, etc.[sic]

SEGONA LLIBRETA

XI

Del n. 801 al 900, Música de [sic] Orquesta; Veus i Orquesta

GRUP A Orquesta de Corda i gran orquesta 826 a 850

GRUP B Veus i Chor amb orquestra

XII

Del n. 901 al 920 Música de Banda i Veus Banda

GRUP A Banda sola

GRUP B Veus amb Banda

4.1.4 Sistema d'organització de la biblioteca dels Mateu a l'Orfeó Reusenc

Segons hem pogut veure en les llibretes manuscrites en què el mestre E. Mateu Valls explica l'organització del seu fons musical, mentre estava a casa seva el tenia organitzat en diverses prestatgeries.¹¹⁰⁵ En morir el mestre E. Mateu Valls i després de passar aquest fons a l'Orfeó, es va decidir reorganitzar el fons conservant les partitures i obres musicals en diversos arxius definitius. Per aquesta raó, es va reorganitzar de nou el fons amb una numeració nova. A més, segons hem pogut comprovar, moltes partitures —suposem que d'adquisició posterior a la organització del mestre Mateu— no tenien cap numeració anterior.

Aquesta nova ordenació de l'Orfeó no respon a cap tipus de criteri específic. Segurament es va anar classificant segons s'anava traient de les caixes, si bé és cert que moltes obres apareixen agrupades per gèneres, ja que així és com es

¹¹⁰⁵ Vegeu annexos.

devien guardar a la caixa, directament de la prestatgeria on les tenia ubicades a la biblioteca el mestre Mateu.

Val a dir que de vegades la numeració es repeteix perquè quan es tractava de partícels soltes, aquests documents s'agrupaven en una mateixa carpeta, que és la que es va numerar de nou.

Aquesta tasca de reordenació del fons dels Mateu la devem als socis de l'Orfeó i encarregats de la biblioteca arxiu, els senyors Eduard Eura, Antoni Domènech i Enric Zaragoza. Amb més bona voluntat que altra cosa, i sense deixar d'agrair la gran feina que van dur a terme, són els artífexs de la confecció de dos arxivadors (un per autors i l' altre per títols d'obra) amb la classificació actual que s'utilitza a la biblioteca de l'Orfeó i la conservació dels documents en els arxius definitius i en vitrines dins la biblioteca arxiu de l'Orfeó, on es troba tota aquesta documentació actualment per a la consulta de tothom que hi estigui interessat.

Tot i així, aquesta distribució presenta força mancances, ja que hi havia alguns documents sense cap mena de classificació o fins i tot se n'ignorava l'existència, cosa que es traduí en errors en l'organització del fons. Per exemple, no es van catalogar els llibres.

Seria bo que en el futur es pogués completar l'organització d'aquest fons afegint tota la documentació no musical que a hores d'ara encara no hi està inclosa.

5 Conclusions

En aquest tram final del present treball, i un cop reflectides totes les dades que hem pogut recollir, creiem necessari fer una síntesi del que hem exposat i determinar les conclusions que n'hem extret.

Hem detallat els fets i els personatges que van impulsar la vida musical a la ciutat de Reus, i hem reunit en un sol document les dades que es trobaven disperses sobre l'evolució del fet musical a la ciutat de Reus en el període 1854-1973. Hem pogut aportar dades inèdites en aquest àmbit, la qual cosa ens ha donat com a resultat el primer estudi general que s'ha fet sobre la història de la música a la ciutat de Reus.

Hem recollit i reunit dades sobre diferents àmbits de la música profana a la ciutat, la majoria dels quals no havien estat mai objecte d'estudi: l'òpera i la sarsuela, la música en els cafès, la música coral, el naixement i l'evolució de la Banda Municipal així com l'activitat musical dels compositors Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, que tingueren un paper fonamental en l'educació musical i la creació i difusió de la música a la ciutat.

Amb la creació de la base de dades de la biblioteca dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, hem pogut conèixer de primera mà les obres que la integren i hem posat a l'abast de l'Arxiu Biblioteca de l'Orfeó Reusenc i dels músics i investigadors que la vulguin conèixer una nova eina per facilitar-ne la consulta. Hem pogut relacionar les dades obtingudes a partir de l'elaboració de l'inventari amb l'activitat musical dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls i comprovar els gustos musicals del públic en aquell moment.

Responent a les qüestions que ens plantejàvem en començar el present treball:

Hi ha hagut bons músics a Reus? Quins han estat compositors reconeguts? Quins han estat intèrprets de renom?

Hem pogut comprovar que, efectivament, Reus ha tingut bon músics, si bé la majoria no han assolit prou reconeixement fora de la ciutat de Reus per raons diverses, com Jacint Vergés o Ricard Guinart entre d'altres que van viure en èpoques anteriors i posteriors. D'altres sí que han aconseguit cert reconeixement. En són exemples en Josep Ferrer, *Queri*; Antoni Planàs (violoncelista del quartet Renaixement), o els dos músics que han centrat el nostre estudi, Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls.

Es limitaven a copiar models de Barcelona o la música a Reus tenia un “caràcter propi”?

Tot i que majoritàriament s'imitaven models de Barcelona o s'acostumava a aprofitar el viatge d'anada o retorn de determinats artistes a la capital per fer-los actuar a la ciutat de Reus, des del punt de vista musical era més difícil que arribessin i agradessin segons quines novetats a la societat reusenca, que en general es mostrava més conservadora. Tot i així, la influència no va ser sempre de Barcelona a Reus, ja que, per exemple, en el cas dels romanços de Josep Ferrer, *Queri*, aquestes peces es donaren a conèixer arreu de Catalunya i no només a Reus. També tenim autors locals amb producció pròpia que es féu popular a la ciutat o fora, com alguns dels ballables del mestre Estanislau Mateu Mas o el popular *Vexil·la Regis* i altra música religiosa del seu fill Estanislau Mateu Valls, per posar-ne alguns exemples més, o les sardanes que componia el mestre Xavier Vidal per ser interpretades per la Banda Municipal, així com l'obra del mestre Jacint Vergers, que fou director de l'orquestra del Teatre Espanyol de Barcelona i hi arribà a estrenar algunes òperes i sarsueles, tot i que amb poc èxit. No es pot dir que la música a Reus tingués un “caràcter propi”, si bé, tal com hem comentat anteriorment, el gust del públic reusenc tendia a ser més conservador, ja que costava més que arribessin les novetats.

Es programaven concerts? Ho feien sovint? Quin tipus d'agrupacions musicals eren? Quin tipus de música interpretaven?

Es programaven concerts relativament sovint. Per exemple, en les societats recreatives s'acostumava a fer una vetllada literariomusical almenys cada quinze dies. Una altra cosa és que aquests concerts tinguessin una certa qualitat musical en determinats moments, ja que hi acostumaven a actuar artistes locals o les mateixes corals o agrupacions musicals de la societat que havien organitzat la vetllada.

A banda d'aquests concerts, la programació més o menys habitual d'espectacles musicals dependrà del moment històric. Lògicament, els moments més prolífics en aquest sentit seran especialment en el període comprès entre el 1912-15 amb la programació mensual dels Concerts Guinart-Mateu al Teatre Circ primer i al Teatre Fortuny posteriorment, a més dels períodes 1921-1936 i des del 1954 fins als nostres dies, períodes de plena activitat de l'Associació de Concerts de Reus, que programa, com a mínim, un concert mensual. A més de l'activitat de l'Associació de Concerts, la Banda Municipal de Reus en els anys de la seva existència des del 1894 fins al 1902 i del 1919 fins als anys vuitanta, també organitzava com a mínim un concert setmanal els diumenges, especialment de juny a setembre.

Pel que fa al repertori, en el cas de la Banda Municipal i les societats recreatives, acostumava a estar integrat per fragments d'òperes i sarsueles populars, o, en el cas de les corals, a més, cançons del mestre Clavé en les corals claverianes i cançons tradicionals catalanes en el cas dels primers anys de l'Orfeó Reusenc com a entitat independent (més endavant aquests concerts quinzenals a les entitats deixaran de fer-se).

En els teatres s'hi feia música? De quin tipus? Quina tenia més èxit entre el públic?

Des d'inicis del segle XIX tenim notícies de la representació de música escènica en el primer teatre estable de la ciutat, construït a les darreries del segle XVIII. L'òpera i la sarsuela seran el tipus més habitual de música en els escenaris reusencs al llarg del segle XIX i inicis del segle XX, especialment al Teatre Principal, el Teatre Fortuny i el Teatre Circ. Aquest darrer funcionava com a teatre d'estiu. El Teatre Bartrina també va oferir durant un temps espectacles d'òpera i sarsuela, però davant les protestes d'alguns socis que consideraven que aquesta mena d'espectacles — especialment els de sarsuela— no eren propis pel caràcter cultural que es volia donar a l'entitat, deixaren de representar-se a partir del 1943. Majoritàriament eren sarsueles populars a bastament conegudes pel públic, ja que s'havien representat en diverses ocasions, i òpera italiana; deixant de banda la mentalitat i el gust del públic reusenc, més aviat conservador, també era una qüestió econòmica, ja que per a les companyies era molt més senzill i barat poder reutilitzar vestuari i decorats, a més que representar una òpera italiana o una sarsuela exigia menys recursos que interpretar una òpera de Wagner. Serà tot just entrat el segle XX quan es representarà la primera òpera de Wagner a la ciutat de Reus.

El que s'ha pogut observar és que a mesura que avança el temps, es programen cada cop més espectacles de sarsuela i menys d'òpera. L'òpera no desapareix, però queda reservada a un sector de la societat molt concret, mentre que la sarsuela té un abast molt més general. El públic, sobretot el públic de les classes socials més senzilles, tenia preferència per un gènere escrit en la seva llengua — català o castellà—, que era fàcil de comprendre i que parlava de coses que coneixia, de personatges planers que tenia ben a la vora. Amb l'aparició de l'anomenat *género chico*, es faran òperes i sarsueles de gran format ocasionalment. La varietat d'obres del *género chico* permetia fer diverses obres de curta durada en una mateixa sessió de sarsuela i això feia al públic molt més lleuger i fàcil gaudir l'espectacle, i és per això que esdevindrà el més present en els llistats de títols, predominant, entre altres tipus de música, en les representacions

reusenques. D'altra banda, el factor de l'idioma és de gran importància per al públic reusenc. Hem pogut veure com sovint moltes de les òperes es tradueixen al castellà per intentar augmentar el nombre de públic assistent, per facilitar-ne la comprensió del text. El cas de l'estrena de l'òpera *Carmen* al Fortuny és un cas flagrant en aquest sentit: l'estrena en francès no tingué èxit. La representació en castellà, pocs dies més tard, fou un èxit rotund.

També observem que entre el repertori que s'ofereix al públic de la nostra ciutat, de vegades hi consten algunes sarsueles i operetes d'autors locals. Hi reconeixem noms com Queri o Jacint Vergés populars a Reus en l'època. Per la breu durada que tenien en cartell, pensem que no devien ser obres de gran qualitat musical, i és per això que la major part d'aquestes obretes es perderen en el temps i no passaren de l'abast local, tot i que no ho podem comprovar a causa de la pèrdua de les partitures originals.

També el Teatre Fortuny, Circ i Bartrina acolliren una altra mena d'espectacles musicals. El Teatre Circ fou el primer escenari on es van programar els concerts Guinart-Mateu, iniciativa dels dos músics reusencs per donar a conèixer al públic reusenc les grans obres del repertori musical clàssic i especialment l'obra de Richard Wagner. Aquesta iniciativa, que assolí força èxit, continuà en anys posteriors al Teatre Fortuny fins a la mort del mestre Mateu, el 1915.

El Teatre Fortuny més endavant fou la seu de l'Associació de Concerts, com també ho fou —temporalment— el teatre Bartrina, de manera que també s'hi oferiren concerts instrumentals, de solistes, grups de cambra i orquestres de música clàssica. No hem d'oblidar tampoc l'esforç que en els anys quaranta i inicis dels cinquanta va fer l'empresari teatral Josep Vila per tal d'oferir concerts en el Teatre Fortuny. A causa de la manca de suport del govern i la premsa del moment, Vila va decidir abandonar aquesta iniciativa fins a la reconstitució de l'Associació de Concerts el 1954. Va ser gràcies a Vila que actuaren a Reus el violinista Henry Lewkowicz, la pianista Hilda Fortuny, el pianista Mira Figueroa entre d'altres. També en els anys quaranta i sota el patrocini del Patronato Artístico de FET y de

las JONS actuaren al Fortuny el violinista Juan Manén, la soprano Mercè Plantada i la pianista María Teresa Balcells, entre d'altres.

Quins músics ens van visitar? Eren grans figures? Per quins motius podien venir a la ciutat?

En el període d'esplendor de la música coral a la ciutat, i amb motiu de la creació dels Jardins d'Euterpe, ens va visitar Josep Anselm Clavé per tal de supervisar la construcció dels Jardins i actuar el dia de la inauguració, al juny de 1862. També han actuat a la nostra ciutat primeres figures de la música del moment com Giovanni Bottesini, virtuos del contrabaix, que ens visità el 1885, l'Orfeó Català, que actuà a Reus l'any 1900, Maria Pichot i Joan Gay, Pau Casals i Harold Braüner, el jove pianista reusenc Pau Martí, el pianista Carles G. Vidiella, Joaquim Malats, el pianista Micci Horzowsky, l'Orquestra Simfònica de Barcelona dirigida pel mestre Lamotte de Grignon, l'Orquesta Simfònica de Madrid dirigida pel mestre Arbós, Maria Barrientos, Arthur Rubinstein, el violinista Theodor Werner, Joan Manén, la Capella Sixtina del Vaticà, el tenor Miquel Fleta, el violinista Henry Lewkowitz, la pianista Hilda Fortuny, la soprano Mercè Plantada, entre d'altres.

De la mà de l'Associació de Concerts, també actuen a Reus Alfred Cortot, Otorino Respighi, Blanche Selva, Pau Casals, Aga Lahowska, el quartet Renaixement, Wanda Landowska, el violinista Antoni Brossa, Ricard Vives, Blai Nét, Alicia De Larrocha, la Coral Sant Jordi del Cercle Artístic de Sant Lluç dirigida per Oriol Martorell, entre d'altres. És a dir, veiem que al llarg d'aquest extens període de més d'un segle, els reusencs han pogut gaudir de l'actuació de grans figures de la música, malgrat les queixes puntuals en determinats moments per la manca d'oferta de concerts. Amb aquestes actuacions Reus demostra que és un altre focus important en l'àmbit cultural, encara que no sempre de manera continuada, però darrere d'aquestes actuacions hi ha l'esforç d'alguns reusencs i empresaris teatrals per oferir a la ciutat música de qualitat. Si això és així és perquè hi havia un públic que ho demanava, com demostra l'èxit dels concerts Guinart-Mateu, o el

gran nombre de socis que té l'Associació de Concerts en les dues èpoques de funcionament. Malgrat que hi pugui haver una connotació d'estatus social pel tipus de gent que acostuma a anar a aquests concerts, és cert que també hi ha una necessitat musical d'escoltar bona música i de situar la ciutat en una bona posició culturalment parlant.

On es feia música? Canviava el tipus de música segons el lloc on s'interpretava? Quin tipus de públic assistia als concerts?

La música a la ciutat de Reus va tenir diversos escenaris: els teatres, els cafès i fins i tot alguns passejos i jardins. Tot depenia del tipus de música, de l'època de l'any i del públic que n'havia de ser destinatari.

Als teatres de la ciutat, el Principal, el Fortuny (i a l'estiu el Teatre Circ) en el segle XIX i fins ben entrat el segle XX, s'hi feia sobretot òpera i sarsuela. Moltes eren òperes i sarsueles que ja havien passat per Barcelona, tot i que també s'hi representarà alguna obra d'autors locals. També s'hi fan concerts de música vocal i instrumental de forma més ocasional, tot i que es programaran en els teatres de forma més habitual a partir del 1912. Amb el naixement de l'Associació de Concerts, aquesta programació esdevindrà mensual, i es durà a terme un concert, generalment per músics de bona qualitat. El públic que assisteix a aquesta mena de concerts majoritàriament és un públic de classe benestant amb un bon nivell cultural i un poder adquisitiu alt.

Als cafès, les actuacions musicals s'esdevindran al llarg del segle XIX i començaments del segle XX. Tot i que hi trobarem des de corals, bandes i fins i tot flamenc, el tipus de música més habitual és la música de cambra. Generalment seran quartets o quintets que oferiran fragments d'òperes i sarsueles així com peces de música clàssica populars i conegudes entre el públic. En aquest cas, els oients pertanyien a classes socials diverses. El Passeig Mata serà l'escenari habitual els diumenges dels concerts de la Banda Municipal i a partir dels anys quaranta dividirà les seves actuacions segons l'època de l'any entre el Passeig

Mata i l'avinguda dels Màrtirs (avui Plaça Llibertat) que complirà aquesta mateixa funció els mesos d'estiu. Els oients d'aquests concerts seran públic familiar, de totes les edats i també de totes les classes socials.

En els Jardins d'Euterpe (1862-1883), tot i que ocasionalment s'hi van representar òpera o sarsuela, o fins i tot espectacles de màgia o circ, habitualment serà la música coral, concretament la Secció Coral del Centre de Lectura, acompanyats d'orquestra, la que actuarà en aquest espai. Pel que fa a la programació, oferirà un repertori basat sobretot en l'obra de Josep Anselm Clavé a més de fragments de les òperes i sarsueles més populars. Els jardins, a més d'esdevenir un lloc essencial per a l'esbargiment dels reusencs i un dels racons més estimats pels reusencs de l'època, representen també la importància que la vida coral tenia a la ciutat i a la vegada demostren que Reus tenia un pes important, ja que podia tenir jardins on feien actuacions de música coral com es feia a Barcelona. A la vegada, també els jardins esdevenien punt de trobada de gent de la província i de la comarca (recordem que els dies d'actuació sortia un tren especial de Tarragona que portava i retornava el públic d'altres poblacions, perquè pogués assistir a les actuacions. Per tant, Reus, que havia rebut la influència de Barcelona des del punt de vista musical, esdevenia a la vegada punt d'influència per a les comarques meridionals, que imitaven la manera de fer música a Reus, i així s'estendran els canvis musicals arreu de Catalunya.

I la música coral, quan i com va arribar a la ciutat? Quin tipus de corals eren? Quina música interpretaven?

Tenim notícies d'uns primers grups de cantaires organitzats a la ciutat de Reus cap a la meitat del segle XIX. No obstant això, eren grups rudimentaris, sense coneixements de música i generalment no acostumaven a tenir estabilitat. Havien aparegut per la influència que les actuacions líriques en els teatres els havien exercit, ja que aquestes actuacions havien fet augmentar l'interès per la música i per organitzar els seus propis grups musicals. Josep Ferrer i Prats, conegut amb el sobrenom de *Queri* és l'iniciador de la música coral a Reus. En Queri no és un

músic ni un escriptor en el sentit estricte, però tenia talent i habilitat natural per escriure versos i organitzar grups de cantaires que els interpretessin. Ho feia sense tenir cap ideologia al darrere —tot i que sabem que era un gran admirador de la tasca de Josep Anselm Clavé. No tenia intenció ni podia donar cap formació musical als cantaires perquè ell tampoc en tenia.

El 1860, un any després de la fundació del Centre de Lectura, neix la Secció Coral d'aquesta entitat, la primera de les comarques meridionals i la setzena de Catalunya (les altres 15 eren a Barcelona i província). Era una coral a l'estil de Clavé, i fou presentada oficialment el 20 de gener de 1861. Aquesta entitat sí que neix amb una ideologia molt clara, seguint la intenció instructiva i moralitzadora de les corals claverianes. La creació d'aquesta coral i la intensa tasca que féu el seu director, Josep Joan Sociats, notari que havia viscut a Barcelona i coneixia de ben a prop la tasca de Josep Anselm Clavé, donaran lloc, a més, a la creació dels Jardins d'Euterpe, construïts a semblança dels de Barcelona el 1862 amb la col·laboració conjunta de molts reusencs i socis del Centre de Lectura.

La segona coral important en continuïtat i nivell musical és el cor El Eco Republicano. Després de la creació el 1886 del Centre Republicà a Reus, es creu necessari el 1888 dotar l'entitat d'un cor, tal com s'acostumava a fer en altres centres republicans de l'època. Serà de la mà d'Enric Bonet i Jaume Prats que naixerà aquesta agrupació coral. Novament s'empra el cant coral com a eina unificadora i moralitzadora, per fer viure intensament en els cantaires i els oients els principis que mouen el moviment republicà, ja que són conscients de la importància del cant col·lectiu en la vivència dels ideals.

Aquesta mateixa idea, però en un sentit polític diferent és la que mourà les associacions catalanistes.

Pel que fa al repertori d'aquestes primeres corals reusenques, estarà integrat per fragments d'òperes i sarsueles de moda a més de peces del repertori claverià. En

el cas dels republicans, es repetiran especialment les interpretacions de *Los néts dels Almogàvers*, *La donzella de la costa* i *La gratitud*.

Quines agrupacions corals existien? Quin nivell musical tenien?

Destaquen en qualitat i en durada les dues corals esmentades anteriorment. Hem pogut comprovar com tant la Secció Coral del Centre de Lectura com el cor Eco Republicano van ser mereixedores de nombrosos premis i reconeixements tant nacionals com internacionals, per exemple en els concursos de Montpeller i Marsella. Tant la Secció Coral del Centre de Lectura com el cor Eco Republicano esdevindran independents, deslligant-se de les entitats que les han vist néixer. Així, la Secció Coral del Centre de Lectura serà formalment una entitat independent sota el nom d'Orfeó Reusenc el 1917 i el cor Eco Republicano esdevindrà cor mixt —el primer de la ciutat— el 1905 i continuarà actiu fins al 1934.

A més d'aquestes dues entitats, Reus ha gaudit de moltes altres corals d'existència més o menys efímera.

L'associació musical Reunión Filarmónica, nascuda el 1828 de la mà de Salvador Clariana, disposava d'una petita coral i una orquestra de dinou músics, en la qual Clariana, a més d'ensenyar-los música amb un mètode propi, els feia cantar fragments d'òpera. Aquesta associació va desaparèixer el 1837.

Altres entitats amb coral foren la societat musical La Filarmónica (de la qual tenim notícies de la seva activitat entre el 1860 i el 1883), la societat La Floresta (1861), el Salón de la Lonja (1861) o el cor La Minerva (1863), dirigit pel prestigiós músic local August Oliva, que fou un dels cors que tingué una certa durada i que, tant per aquesta raó com per la qualitat artística que tenia, pogué competir també amb la Secció Coral del Centre de Lectura. A partir del 1866, amb l'intent de cop d'estat del general Prim i la clausura del Centre de Lectura, la situació general de la ciutat era de por, especialment de nit, ja que hi havia disturbis, afusellaments,

deportacions i empresonaments pels carrers de la ciutat, a causa de la situació política i social del moment. Això comportarà que les entitats, també les associacions corals, tinguin poca vida durant un període de temps bastant extens.

Un primer intent de revifar la vida coral vindrà de la mà del músic Oliu Oliva, que el 1881 organitza un cor infantil amb nens de la Casa de Caritat. Aquest cor esdevingué col·laborador habitual dels concerts que es duïen a terme en el Teatre Principal. Malauradament aquesta col·laboració fou breu, ja que a partir del 1883 i fins al seu enderroc, el 1890, gairebé no es fan representacions en aquest teatre.

L'any 1893 neix el cor de la societat El Alba, i el 1894 el del Centro Federal. Reus viu aleshores un moment d'esplendor de la vida coral. Amb el naixement d'aquestes dues corals a Reus hi conviuen quatre corals: La Secció Coral del Centre de Lectura, El Eco Republicano, el cor del Centro Federal i El Alba, totes quatre claverianes. Els nous aires de renovació coral que es vivien a Barcelona i que havia encetat l'Orfeó Català el 1891 encara no havien arribat a la nostra ciutat. Aquests canvis començaran a produir-se el 1905 amb la transformació del cor El Eco Republicano en un cor amb veus mixtes. Al febrer de 1911, serà el cor El Alba el que es transformarà en un cor a veus mixtes, tot i que el canvi durà poc temps, ja que el mateix any entitat i cor desapareixen.

El 1900 neix una nova entitat coral a la ciutat, tot i que de durada molt breu. Es tracta de la coral de la societat Círcol Artístich Català. No tenim gaires dades d'aquesta entitat, tot i que ja es reflecteixen els aires de canvi que es respiren a Barcelona.

Uns quants anys més tard, el 1908, dins l'associació Foment Republicà Nacionalista, neix l'Orfeó Catalunya, un cor mixt amb tres seccions, ja amb el format d'orfeó a imitació de l'Orfeó Català i amb un repertori integrat principalment per autors catalans i clàssics. L'entitat, però, desaparegué dos anys més tard, el 1910.

El 1913 el Centre de Lectura intenta crear una nova secció coral sota el nom de "Orfeó del Centre de Lectura" Era una coral mixta amb un repertori basat en

cançons populars catalanes.No obstant aquesta nova coral tingué una durada efímera, ja que a partir del 1915 no en tenim més notícies.

Amb la transformació de la Secció Coral del Centre de Lectura en Orfeó i la seva independització del Centre de Lectura, i transformat ja en Orfeó Reusenc, aquesta entitat, que encara existeix en els nostres dies, pren el model de l'Orfeó Català i retorna al cor reusenc l'esplendor de temps passats.

Als anys cinquanta un grup de cantaires reconstitueix el desaparegut cor d'El Eco Republicano, rebatejant-lo amb el nom Eco de Clavé per evitar problemes amb les autoritats. Aquesta coral no tingué ni de bon tros, l'esplendor de temps passats, però es mantingué força activa des del punt de vista local al llarg dels anys cinquanta i seixanta, participant en festes locals.

Quan i per què va néixer la Banda Municipal? Quina en va ser la història?

Gràcies al present treball hem pogut fer una primera aproximació a la història de la Banda Municipal de Reus, que fins ara no havia estat mai estudiada en profunditat. Sabem que després d'una sèrie d'intents infructuosos, la Banda Municipal de Reus neix el 1894¹¹⁰⁶ i fa la primera actuació pública el dia 29 de juny del mateix any. Neix per la inquietud de diversos músics de la ciutat per dotar Reus d'una agrupació musical que pogués ajudar a difondre obres de música clàssica amb una certa qualitat així com acompanyar els actes solemnes de la ciutat amb dignitat. El director en fou Jacint Vergés fins a la seva dissolució, el 1897. Jacint Vergés ja no estava gaire bé de salut (de fet, morirà el 1900), així que serà sota la direcció d'Estanislau Mateu Mas, qüestió proposada pels mateixos músics que la integren, que es reconstituirà una nova banda dins el Centre de Lectura. La majoria dels músics que en formaven part havien estat membres de la Banda Municipal; per tant, podem considerar-la com a continuïtat de la banda anterior, tot i

¹¹⁰⁶ Tinguem en compte que la Banda municipal de Barcelona fou creada el 1886 i la de València el 1903.

que no poden fer ús dels uniformes, estendard ni instruments municipals. Aquesta nova etapa al Centre de Lectura es clourà al març de 1902, quan, novament, la banda queda dissolta. Aleshores els músics es posen en contacte amb l'Ajuntament de la ciutat i sol·liciten de nou la reconstitució de la banda municipal, poder fer ús de les insígnies i altre material de l'Ajuntament i que el mestre Mateu Mas en continuï essent el director, ja que té experiència en aquesta tasca i molt bona reputació. En aquest període, havien anat sorgint a la ciutat petites agrupacions instrumentals i la proposta dels músics és reunir-les totes en una de sola, la Banda Municipal. L'Ajuntament accepta la proposta i n'autoritza l'ús del nom i les insígnies, i no només això, sinó que també els permet fer ús dels instruments municipals, a condició que cada músic tingui cura del que li correspongui, entre altres condicions. Aquesta nova etapa de la Banda Municipal de Reus tingué continuïtat fins al 1906, any que entrem en un període confús que s'allarga fins al 1919, en què la premsa no ens en proporciona dades consistents i no n'hem pogut localitzar pràcticament documentació. Això ens fa pensar que molt probablement la Banda es tornà a dissoldre el 1906, tot i que no ho podem afirmar amb contundència. No obstant això, sabem que a partir de 1919 el mestre Xavier Vidal és qui dirigeix la banda i entrem així en el període de més continuïtat de la Banda Municipal de la ciutat que s'allargarà fins als anys vuitanta, ja sota la direcció del mestre Casanovas, a qui el mestre Vidal havia cedit la batuta el 1962.

Pel que fa al seu repertori, acostumava a estar integrat per peces del repertori popular com marxes, pasdobles, simfonies, però també fragments d'òperes o sarsueles i sovint, especialment en els darrers anys, obres del mateix director de la Banda, ja fos Jacint Vergés, Estanislau Mateu Mas, Xavier Vidal o Josep Casanovas.

A l'Arxiu Històric Comarcal de Reus queda encara molta documentació sobre la Banda que a hores d'ara no és possible consultar pels investigadors perquè es troba en tractament (hi ha documents amb seriosos problemes de conservació) i classificació. En el futur, quan s'hagi enllestit aquesta tasca de recuperació i

classificació es podrà acabar de completar el nostre primer estudi sobre la Banda Municipal de Reus.

Quina ha estat l'aportació dels Mateu a la vida musical reusenca i catalana?

Si ens plantejem què hauria estat de la vida musical a Reus sense la tasca dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, si la música a Reus hauria tingut l'impuls que va tenir en un determinat període, què hauria passat amb la Sociedad Coral del Centro de Lectura, si hauria pogut donar lloc a l'existència de l'Orfeó Reusenc, entre moltes d'altres qüestions, no podem obtenir resposta, ja que aquesta no deixaria de ser una hipòtesi, però el que podem afirmar és que va ser gràcies a la presència i l'esforç de diversos músics que vivien i treballaven a la ciutat, però especialment dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, que la música va prendre relleu a la ciutat. Ambdós eren bons músics d'ofici i tenien prestigi com a tals. Que Mateu Mas havia de tenir prestigi com a músic ho demostra el fet que fou nomenat segon director dels Cors de Clavé, i també ho demostra el fet que fou proposat pels mateixos músics que integraven l'antiga Banda Municipal de Reus com a director, així com l'espectacular millora en qualitat que sota la seva direcció va tenir la Sociedad Coral del Centro de Lectura, com demostren els nombrosos guardons que van obtenir en aquell període i que la van convertir en una de les entitats més valorades pels reusencs, cosa que va ajudar a millorar l'afició per la música a la ciutat. Finalment, a part de la seva tasca com a compositor de ballables i professor de piano, gràcies a l'organització dels cicles de concerts, juntament amb el mestre Guinart, per tal de dinamitzar la vida musical a la ciutat i donar a conèixer els nous corrents musicals europeus i especialment l'obra de Richard Wagner, s'exercí una funció pedagògica entre els melòmans reusencs, que fou la llavor a partir de la qual Ricard Guinart es decideix el 1921 a fundar l'Associació de Concerts, que com hem pogut veure ha tingut un paper clau per poder fer arribar a la ciutat les grans figures i els grans repertoris del panorama musical del moment.

El seu fill, Estanislau Mateu Valls, inicià el seu ofici a la ciutat de Barcelona. A banda de la seva feina a l'Orfeó Canigó i Escola Jordiana, a ell li devem la fundació

de l'Orfeó de Sants, on féu una gran difusió de la tasca engegada per l'Orfeó Català a altres barris de Barcelona i la fa arribar de ple a la ciutat de Reus amb la creació de l'Orfeó reusenc com a entitat independent. Serà sota la seva direcció quan l'Orfeó Reusenc viurà un nou moment d'esplendor, quan tindrà més activitat que mai, donant-se a conèixer arreu, millorant-ne la qualitat interpretativa. Si Estanislau Mateu Valls s'hagués quedat a Barcelona en lloc de venir a Reus, no podem saber si hauria tingut més èxit professional, ja que estava en contacte amb la flor i nata de la cultura a Barcelona,¹¹⁰⁷ ni podem saber què hauria passat amb la música a Reus, però tot ens fa pensar que difícilment hauria tingut l'embranchida que va tenir amb la presència i l'activitat professional del mestre a la ciutat.¹¹⁰⁸ El que sí sabem és que a banda de la seva important tasca de direcció i fundació de l'Orfeó Reusenc i la tasca pedagògica com a professor de música, també tingué un paper cabdal dins la música religiosa de la ciutat, cosa que es reflecteix encara avui dia cada Divendres Sant quan sonen les notes del seu *Vexilla Regis*, cantat per la capella de música de la Reial Congregació de la Puríssima Sang de N.S.J.

Quin interès i valor patrimonial i musical pot tenir la biblioteca dels mestres Mateu conservada a l'Orfeó Reusenc?

El principal interès del fons dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls conservat actualment a la biblioteca de l'Orfeó Reusenc, és que podem trobar pràcticament íntegra la biblioteca musical de dos compositors i directors de corals en un període a bastament llarg de més de cent anys, el que ocupen les biografies d'ambdós compositors (del 1854, any del naixement del mestre Estanislau Mateu Mas, al 1973, any de la mort del seu fill Estanislau Mateu Valls).

És interessant la gran quantitat d'obra manuscrita de diversos autors. A part del valor que poden tenir els originals manuscrits de les obres d'ambdós compositors i directors de corals, cal esmentar també l'interès pels estudiosos del moviment coral

¹¹⁰⁷ Vegeu l'entrevista que li va fer Ràdio Reus en els annexos.

¹¹⁰⁸ Segons ens va explicar la seva filla Mercè Mateu.

i de la música tradicional catalana, pel gran nombre d'harmonitzacions de cançons i balls tradicionals. Així mateix també és considerable la quantitat de música religiosa que hi podem trobar, la qual cosa pot ser interessant per a l'estudi de la música religiosa a la nostra ciutat i especialment per a l'estudi de la música religiosa de finals del segle XIX i segle XX. També poden ser d'interès els ballables, que ajuden a definir la música de ball de finals del segle XIX i inicis del segle XX, amb molta producció pròpia del mestre Estanislau Mateu Mas; així com les partitures i partícels per banda.

En resum, els seus més de 3.440 documents entre partitures, revistes, partícels i altra documentació inventariada), la converteixen en un fons únic, com a mínim per la seva extensió.

Per acabar, volem exposar les nostres conclusions finals del conjunt del treball. Creiem que queda demostrat que malgrat que va tenir períodes amb molt poca activitat per diferents circumstàncies polítiques i socials, Reus ha tingut una activitat musical considerable i gens menyspreable en alguns moments i que ha estat punt d'influència, transmissor a les comarques meridionals de les noves corrents musicals que arribaven des de Barcelona, com a capital de comarca que era i segona ciutat de Catalunya la segona meitat del segle XIX i fins ben entrat el segle XX. Hem pogut veure com gràcies a la tasca de músics com Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, que es feren càrrec de la necessitat de dinamitzar la vida musical a la ciutat mitjançant la seva tasca professional, Reus va poder gaudir en determinats períodes de música de qualitat, va poder conèixer nous corrents musicals, i presumir de tenir a la ciutat conjunts musicals amb un bon nivell de qualitat.

En definitiva, que influí en la difusió, en la creació i en la construcció del patrimoni musical nacional.

6 Projecció de la recerca

Vam començar el present treball de recerca amb el plantejament d'una sèrie de qüestions a les quals majoritàriament hem pogut trobar resposta. No obstant això, s'han generat molts més dubtes i hem constatat la quantitat d'aspectes que encara ens queden per estudiar sobre la música a la nostra ciutat. Són temes relacionats amb la vida musical d'aquest període com d'èpoques anteriors i posteriors.

Alguns exemples d'investigacions sobre la música a Reus que podrien esdevenir futurs temes de recerca, podrien ser:

- La música religiosa a la ciutat de Reus
- L'educació musical a la ciutat de Reus
- Els Oliva i la música a Reus en el segle XIX
- Jacint Vergés i la seva producció musical
- Ricard Guinart, impulsor de la cultura musical a la ciutat de Reus
- L'obra de Juan Caiser
- Antoni Plànàs i la seva obra
- Catalogació de l'arxiu musical de la Prioral de Sant Pere
- L'Arxiu Musical de la Reial Congregació de la Puríssima Sang de N.S.J. de Reus
- El fons Òdena-Blanchart i la música a la ciutat de Reus en els segles XIX i XX
- Les produccions musicals locals reusenques
- Salvador Clariana i el seu mètode d'ensenyament musical
- El fons del mestre Fructuós Piqué de l' AHCR

Totes aquestes propostes demostren que encara hi ha molta feina per fer en l'estudi de la música a Reus, però, de ben segur, en el futur, l'esforç dels qui estimen la música i la ciutat, ens ajudarà a dur-la a terme per millorar el coneixement de la nostra història musical.

7 Bibliografia

7.1 Premsa consultada.

¡Cu-cut!

ABC

Àlbum de Euterpe

Assaig de teatre: revista de l'Associació d'Investigació i Experimentació Teatral

Autonomia, La

Avuy

Butlletí de l' Associació d'Alumnes Obrers de l' Escola Industrial de Vilanova i Geltrú.

Catalunya Nova

Centre de Lectura

Circunstancias, Las

Ciudad

Consecuente, El

Correo Catalán, El

Correo de la Provincia, El

Correo de Tortosa, El

Correspondencia de España, La

Costa de Llevant, La

Debates, Los

Diario de Lérida,

Diario de Reus

Diario de Tarragona

Diario de Tortosa: órgano del Partido Liberal-dinástico

Diario del comercio: órgano del Partido Liberal Dinástico

Diario Español

Eco del Centro de Lectura, El

Foment

Font-Nova, La
Francolí, El
Frontera, La
Gazeta Musical Barcelonesa.
Gent-Nova
Germanor.
Germinal
Geronés, Lo
Heraldo de Alcoy
Heraldo de Murcia
Heraldo de Reus.
Heraldo de Tortosa
Hoja oficial de la provincia de Barcelona
Il·lustració Catalana, La
Ilustración española y americana, La
Joventut
Justicia: semanario republicano, La
Liberal de Reus, El
Música Ilustrada de Barcelona, La
Noticias, Las
Opinió, La
Orfeo de Sans: portant-veu de l'associació d'aquest nom
Pabellón Liberal, El
País Valencià, El
País, El
Poble català, Lo
Politix
Publicitat, La
Renaixensa, La
República, La
Reus
Reus Artistich

Reus. Semanario de la Ciudad
Reusense, El
Revista del Centre de Lectura
Revista de Lérida
Revista Musical Catalana
Sans Nou de Barcelona
Semanario Católico
Somatent, Lo
Teatro Regional, Lo
Tomasa, La
Vanguardia, La
Veu de Catalunya, La
Veu del Camp, La
Zarzuela, La

7.2 Llibres

AGUILAR GÓMEZ, Juan: Historia de la música en Alicante, Alicante, Instituto de Estudios Alicantinos, 1983.

ALIER, Roger: *Guía universal de la Ópera (II) de Musorgski a Zandonai*, Barcelona, Robinbook, 2001.

ALIER, Roger: *L'Òpera*, Barcelona, Ed. Dopesa, col.lecció Conèixer Catalunya, núm.23, 1979.

ALIER, Roger: *L'Òpera a Barcelona. Orígens, desenvolupament i consolidació de l'òpera com a espectacle teatral a la Barcelona del segle XVIII*, Barcelona, Ed. Institut d'Estudis Catalans: Societat de Musicologia, 1990.

ALIER, Roger: *La Zarzuela*, Barcelona, Robinbook, 2002.

ALONSO, Celsa: *La Canción Lírica Española en el siglo XIX*, Madrid, 1998.

AMORÓS, Xavier: *Cafè París. Notes d'un arxiu inexistent*, Reus, Ajuntament de Reus, 1989.

ANGUERA NOLLA, Pere: *El Centre de Lectura de Reus, una institució ciutadana*, Barcelona, Ed. 62, 1977.

ANGUERA, Pere (dir.): *Història general de Reus (vol III: Una societat en Ebullició)*, Reus, Ajuntament, 2003.

ANGUERA, Pere: "Breu Notícia d'Ateneus Vuitcentistes" dins *Societat, sociabilitat i ideologia a l'àrea reusenca*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1999.

ANGUERA, Pere: "Reus, l'ànima de cultura" a *Quadern*, suplement del diari *El País*, Barcelona, 13-VIII-1986; reproduït a *A bodes em convides. Estudis d'història social*, Reus, Centre de Lectura, 1987.

ANGUERA, Pere: *El Centre de Lectura de Reus. Una Institució Ciutadana*. Barcelona, Ed. 62, 1977.

ANGUERA, Pere: *El sexenni democràtic i el desvetllament del catalisme*, Barcelona, Rafael Dalmau editor, 2006.

ANGUERA, Pere: *Reus, Panorama*, Reus, Salvador Batlle, 1974.

ANGUERA, Pere: *Siluetes vuitcentistes. 20 impulsors del Reus del segle XIX*, Reus, Óptica La Creu Blanca, 1982.

ARNAVAT, A. (dir.), ANGUERA, Pere [et al.]: *Reus 1900, segona ciutat de Catalunya*, Reus, Ajuntament de Reus i Fundació La Caixa, 1998.

ARNAVAT, A., Besora, Joaquim [et al.]: *Cent anys de Teatre Bartrina, Reus, 1905-2005*, 2 vol., Reus, Pragma, 2005.

ARNAVAT, A.: *1000 imatges de la història de Reus*, Reus, Ajuntament de Reus, 2011.

ARNAVAT, A.; MIRÓ, Neus [et al.]: *El Teatre Fortuny de Reus, més d'un segle*, (vol. I i II), Reus, Consorci del Teatre Fortuny, 1994-1998.

ARTÍS i BENACH, Pere: *El cant coral a Catalunya (1891-1979)*. Barcelona, Barcino, 1980.

AVIÑOÀ, Xosé: "El cant coral en els segles XIX i XX", dins *Catalan Historical Review*, Institut d'Estudis Catalans (núm. 2, 2009).

AVIÑOÀ, Xosé: *La música i el modernisme*, Barcelona, Curial, 1985.

BANÚS I SANS, José: *Charlas del Reus de Antaño*, Reus, Impr. Diana, s.d., (recull de 75 converses fetes a Ràdio Reus durant 1952-1953).

BANÚS I SANS, José: *Del Reus de Antaño*, Reus, EAJ 11 Radio Reus, 1953.

BLAS DE VEGA, José: *Los cafés cantantes en Sevilla*, Madrid, Ed. Cinterco, 1987.

BOFARULL I BROCÀ, Andreu de: *Anales históricos de Reus desde su fundación hasta nuestros días*, Reus, Impr. Sabater, 1866 (2a ed.) (1845) (2 vols.)

BONET CORREA, Antonio: "El café y la ilustración en España" dins *Los cafés históricos*, Madrid, 1987.

BONET CORREA, Antonio: *Discursos leídos ante la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando, en la recepción pública del Excmo. Sr. D. Antonio Bonet Correa el día 13 de diciembre sobre “Los Cafés históricos”* Madrid, 1987.

BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *La Música a Girona. Història del Conservatori Isaac Albèñiz*, Girona, Diputació de Girona, 2008.

BRUGUÈS I AGUSTÍ, Josep: *La Música a la ciutat de Girona (1888-1985)*, Universitat de Girona, 1998.

BUSQUETS, Esteve: *Calaixera de romanços reusencs*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1966-1967.

CABALLÉ i CLOS, Tomás: *Los viejos cafés de Barcelona*, Barcelona, Ed. Albón, 1946 (2 vols.).

CAPMANY, Aureli: *El café del Liceo, 1837-1939, el teatro y sus bailes de máscaras*, Barcelona, Librería Dalmau, 1943.

CARBONELL I GUBERNA, Jaume (Coord.): *Els orígens de les associacions corals a Espanya (s. XIX-XX)*, Vilassar de Mar, Oikos-Tau, 1998.

CARBONELL I GUBERNA, Jaume: “Aportaciones al estudio de la sociabilidad coral en la España contemporánea” *Hispania*, LXIII/2, núm. 214 (2003), pàg. 485-504.

CARBONELL I GUBERNA, Jaume: “Els cors de Clavé i els segadors entre 1892 i 1936. Contribució a l'estudi sobre la consciència nacional de Catalunya” dins *Miscel·lània Oriol Martorell* (AVIÑOÀ, Xosé, ed.), Barcelona, Universitat de Barcelona, 1998.

CARBONELL I GUBERNA, Jaume: *Josep Anselm Clavé i el naixement del cant coral a Catalunya (1850-1874)*, Cabrera de Mar, Galerada, 2000.

CASANOVAS MARCA, Josep; ALBOUY BUSQUETS, Juan-Amado (Pr.): *Bodas de platino de la Banda de la Ciudad. Reus, 14 - 15 - 16 abril 1972*, Reus : Artis-Graf, 1972

CASARES, Emilio: *El café concierto en España* [separata facticia del Homenaje al profesor Antonio Bonet Correa], Madrid, 1994.

CASARES, Emilio; ALONSO, Celsa [et al.]: *La música española en el siglo XIX*, Universidad de Oviedo, 1995

CAVALLÉ, Pere: *Festes i costums de Reus*, Reus, Centre de Lectura, 1990.

CIVIL i CASTELLVÍ, Francesc : *El fet musical a les comarques gironines en el lapse de temps 1800-1936*, Ed. Caja de Pensiones para la vejez y Ahorros de Cataluña y Baleares, Girona, 1970.

CORT, Aleix: *Història de Reus a través del ball: del vals al swing*, Reus, Centre de Lectura, 2011.

DELVAU (A.) : *Histoire anecdotique des cafés et cabarets de Paris*, Paris, 1862.

FORT PRATS, Jaime: *Anales de Reus desde 1860 a nuestros días*, (9 vols.) Reus, Imp. de Celestino Ferrando, 1924-1932.

FUSTÉ, Vicenç: *Orfeó de Sans*, Barcelona, s.e.,1957.

GAMBOA, Juan Manuel: *Una historia del flamenco*, Madrid, Espasa-Calpe, 2005.

GARCÍA CABALLERO, María: *La vida musical en Santiago a finales del siglo XIX*, Alvarellós, Editorial (Colección En clave de Fa / Lugo, 2008)

GOMIS I ESPADA, Josep; GORT I JUANPERE, Ezequiel: *Annals de l'Orfeó Reusenc (1918-1993)*, Reus, Impr. Gort, 1994.

GORT SARDÀ, José: *Selección de Reusenses Notables*, s.l, s.e.,s.a.,

GÜELL I MERCADER, Josep: *Cosas de Reus: (Recorts d'un jove que ja no ho es)*, Reus, Impr. Eduard Navas,1900.

HERRERA I LLOP, Lluís-Marc *La Música a Lleida durant la Renaixença i el Modernisme*, S.L., Ajuntament de Lleida i Pagès Editors, 2002.

HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *Cent anys de l'escola municipal de música de Lleida (1915-2015)*, Lleida, Pagès, 2015.

HERRERA I LLOP, Lluís-Marc: *Cosme Ribera i el seu temps, un estudi sobre la vida musical a la Lleida de la segona meitat del segle XIX*, tesi doctoral, Universitat de Barcelona. Departament d'Història de l'Art, 1996.

LABAJO VALDÉS, Joaquina: *Aproximación al fenómeno orfeonístico en España (Valladolid 1890-1923)*, Valladolid, Diputación Provincial de Valladolid, 1987.

LÓPEZ-CHAVARRI ANDÚJAR, Eduardo: *100 años de música valenciana (1878-1978)*, Valencia, Caja de Ahorros de Valencia, 1978.

LOZANO GONZÁLEZ, Antonio: *La música popular, religiosa y dramática en Zaragoza. Desde el siglo XVI hasta nuestros días*, Zaragoza, Diputación de Zaragoza, 1994.

LUJÁN, Néstor: *Los placeres de la sobremesa. Café, copa y puro*, Barcelona, Plaza & Janés, 1991

MACHETTI, Sandro: *Aproximación a la tendencia del gusto musical en Lleida durante la segunda mitad del siglo XIX*. Lleida, Universitat de Lleida, 1989.

MARFANY Joan Lluís “«Al damunt dels nostres cants...»: nacionalisme, modernisme i cant coral a la Barcelona del final de segle”, *Recerques*, n. 19, Barcelona, 1987, pàg.86-113.

MARTÍN MORENO, Antonio: *Historia de la Música Andaluza*, Sevilla, Edit. Andaluzas Unidas, 1985.

MARTÍN TENLLADO, Gonzalo: *La música en Málaga durante el siglo XIX. Oción: músico nacionalista en la catedral de Málaga*. Tesis doctoral, Universidad de Granada, 1991-1992.

MILLET, Lluís: *Els meus records*, conferència commemorativa del Centenari de la Renaixença (RMC, 1933, pàg. 277-280).

NARVÁEZ FERRI, Manoli: "El cant coral, model de sociabilitat popular" dins *Comunicacions del VI Congrés Internacional d'Història Local de Catalunya, L'avenç* (n. 291, 2003).

NARVÁEZ, Manoli: *L'Orfeó Català. Cant coral i catalanisme*. Tesi doctoral, Universitat de Barcelona, 2005.

OLESTI TRILLES, Josep: *Diccionari biogràfic de reusencs*, Reus, Ajuntament, 1991-92.

OLESTI TRILLES, Josep: *Els passatems dels nostres avis s.l.,s.e.,s.a.*

PALLEJÀ i VENDRELL, Ramón: *Crònica de Reus. Memòries de un septuagenari 1868-1873*, Reus, Llibreria Nacional i Estrangera, 1935.

PIERA, Anna Maria: *Joseph Maria Ruera i Pinart (1900-1988)*, Barcelona: Dinsic; Granollers: Escola municipal de música Josep Maria Ruera, 2000.

POBLET, Josep M.: *Josep Anselm Clavé i la seva època (1824-1974.)* Barcelona, Dopesa, 1973

RAURICH, Salvador: "El pianista de café" dins *Cuadros de retrospectiva musical barcelonesa a través de un siglo, 1841-1944*, vol. III (núm. 118 a 133), XXXVIII.

ROIG ROSICH, Josep M.: *Història de l' Orfeó Català. Moments cabdals del seu passat*. Barcelona, Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 1993.

SALAZAR, Adolfo: "Cafés con Música" dins *Catálogo de la Exposición Lorca y la Generación del 27*. Madrid, 1986

SALAZAR, Adolfo: *La música de España*, Madrid, Espasa Calpe, colección Austral (2 vols.), 1972.

SALVAT i BOVÉ, Joan: *La ciutat i el camp de Tarragona*, Tarragona, 1969.

SANTASUSAGNA, Joaquim: *Reus i els reusencs en el renaixement de Catalunya fins el 1900*, Reus, Associació d'Estudis Reusencs, 1982.

SERRA I GRAS, Miquel: *Reus, qui t'ha vist i qui et veu*. Reus, Miquel Serra i Gras, editor, 1996.

SOL, R. i TORRES, C.: *Lleida en temps de la Mancomunitat de Catalunya (1913-1924)*, Ed. Virgili i Pagès, Lleida, 1989.

TARRAGÓ ARTELLS, Maria: *El Teatre de les Comèdies de Reus. Un exemple de vitalitat ciutadana (1761-1892)*, Tarragona, El Médol, 1993.

URÍA, Jorge: *La España Liberal (1868-1917) Cultura y vida cotidiana*, Madrid, Editorial Síntesis, 2008

Vilarrúbia Estrany, Josep M.: *L'Orfeó de Sants, l'Orfeó Gracienc i L'Orfeó L'Eco de Catalunya a través de la Revista Musical Catalana (1904-1936)*, Barcelona, La busca edicions, 1999.

VILLAR, Paco: *Barcelona, ciutat de cafès*, Barcelona, Viena edicions-Ajuntament de Barcelona, 2013.

VILLAR, Paco: *La ciutat dels cafès Barcelona 1750-1880*, Barcelona, La Campana, 2008.

7.3 Articles:

ABADAL, Luis G. :”Los viejos cafés de la ciudad (Fragmento de un trabajo sobre el tema)” dins revista *Ciudad*, març de 1958,pàgs.34-35

ABADAL, Luis G. :”Los viejos cafés de la ciudad (Fragmento de un trabajo sobre el tema)” dins revista *Ciudad*, abril de 1958, pàgs.50-51

ÁLVAREZ GARCÍA,Francisco José: “Música y cafés salmantinos a comienzos del siglo XX a través de la prensa local” dins *El futuro del pasado*, nº4, 2013, pàg. 459-480.

CASARES, Emilio: “La música española hasta 1939 o la restauración musical” dins *Actas del Congreso Internacional España en la música de Occidente*, Madrid, Ministerio de Cultura, 1987.

CASARES, Emilio: “Un espacio alternativo de la música de salón.El café y su música “ dins *Música Iberoamericana de Salón.Actas del Congreso Iberoamericano de Musicología*, Caracas, Fundación Vicente Emilio Sojo, 2000.

CARRERAS i CANDI, Francesc: “Los cafés de Barcelona I” dins *La Vanguardia*, 19 de febrer de 1930, pàg. 5.

DUARTE, Ángel: “Republicanismo y canto coral en el Reus de finales de siglo XIX”. *Bulletin d'Histoire Contemporaine de l'Espagne*, nº 20, 1994, pàgs. 94-109.

GONZÁLEZ, Aurelio: “Los músicos de Café” dins *La Lira Española*, 22 de noviembre de 1915.

MATEU MAS, Estanislau: “*Lo piano y lo seu estudi*” dins *Reus Artistich*, Any I, núm. 2, maig de 1890, pàg.20 i 21.

MATEU, Estanislau: “*Lo piano y lo seu estudi*” dins *Reus Artistich*, Any I, núm. 7, octubre de 1890, pàg. 89 i 90.

MATEU VALLS, Estanislau: “*Mieci Horszowski*” dins *Germinal*, 16 de gener de 1906.

NAGORE FERRER,María “Algunos aspectos de la vida musical en Pamplona a finales del siglo XIX” dins *III Congreso de Historia de Navarra*, Pamplona, Diputación Foral de Navarra, 1998.

SALAZAR, Adolfo: “Cafés con música” dins *La Música en la Generación del 27. Homenaje a Lorca (1915-1939)*, Madrid, Ministerio de Cultura, Instituto Nacional de las Artes Escénicas y de la Música, 1986.

TORRES, Jacinto: “El origen de los orfeones y sociedades corales en España” dins *Cuadernos de Música*, año1, n°2, Madrid, 1982.

“Variedades, música y café” dins *La Zarzuela*, 30 de març de 1875, pàg. 484.

VIRGILI BLANQUET, María Antonia: *La música en Valladolid en el siglo XX*, Valladolid, Publicaciones del Ateneo de Valladolid, 1985.

7.3.1.1 Actes i altra documentació

Acta de Constitución de El Eco Republicano (Reus, 23 d'abril de 1893).

Acta fundacional de l'Eco Republicano (1893).

Actas de la Junta de Gobierno del Centro de Lectura, 1892-1898.

Actas de la Junta de Gobierno del Centro de Lectura, 1899-1904.

Asociación de Conciertos: Estatutos. Memoria 1954-1955. Reus, Talleres Gráficos de Juan Cunillera, 1955.

Asociación de Conciertos: Memoria 1956-1957. Reus, Talleres Gráficos de Juan Cunillera, 1957.

Associació de Concerts. Estatuts. Reus, Gràfics Navàs, 1921.

Associació de Concerts: Vida Corporativa en el Curs I 1921-1922.

Carta de l'Ajuntament de Reus a Jacint Vergés: Reus, 2 de maig de 1893, AHCR.

Condiciones bajo las cuales se constituye en esta ciudad la Banda Municipal, Reus, 23 de maig de 1894, AHCR.

CUADRADA ORNOSA, Ramón: *Memoria 1954-55, leída en la Asamblea General Reglamentaria celebrada el día 21 de Octubre de 1955*, Talleres Gráficos de Juan Cunillera, 1955.

Cultura. Banda Municipal 1890-1927 reg.1153 nº8.1.2.1, *Bases Generals Banda Municipal*, Reus, 19 de desembre de 1893.

Cultura-Banda Municipal1890-1927/Resolució de la Comissió per l'estudi de la viabilitat de la Banda Municipal, AHMR, Reus, 29 de maig de 1891.

Dictamen de l'Ajuntament de Reus sobre el funcionament de la Banda Municipal, Reus 19 de desembre de 1893, AHCR.

Dictamen Govern n. 606 dirigit a Jacint Vergés, Reus, 30 de maig de 1894, AHCR.

Instància de Jacint Vergés a l'Ajuntament de Reus, 12 d'octubre de 1893, AHCR.

Instància de Jacint Vergés a l'Ajuntament de Reus, 28 de març de 1893, AHCR.

Programa Homenaje de la ciudad de Reus "Orfeón de Sans" y "Orfeo Reusenc" al maestro D. Estanislao Mateu Valls, 22 de març de 1953.

Reglamento de la Sociedad Coral El Eco Republicano (26 d'abril de 1893).

Reglamento de la sociedad La Filarmónica, Reus, Impr. Viuda e Hijo de Sabater, 1864.

Reglamento para la Sección Coral Orfeón Reusense del Centro de Lectura, Reus, Imp. De Celestino Ferrando, 1893.

Resolució de la Comissió per l'estudi de la viabilitat de la Banda Municipal, Reus, 29 de maig de 1891. AHCR.

Secció de govern. Acta de la sessió. 19 de desembre de 1893, AHCR.

ANNEXOS

En aquest apartat s'han seleccionat alguns documents que ajuden a complementar la informació donada en alguns apartats de la tesi, i completen la comprensió d'alguns aspectes de la vida musical a la ciutat de Reus.

La majoria dels documents tenen relació directa amb un capítol o apartat on s'hi ha fet esment. Estan ordenats per ordre cronològic respecte al tema a què fan referència i de vegades hi ha diverses informacions sobre un mateix tema en qüestió. Hi trobareu informació molt diversa: cartes, instàncies, reglaments, programes de concerts, documents personals dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, etc. S'han escollit amb el propòsit de mostrar aspectes que d'altra manera no poden quedar reflectits en el text principal, però que és important mostrar d'alguna manera al lector. Especialment en el cas dels mestres Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls, s'ha volgut incloure documentació personal que ajuda a veure un altre punt de vista dels dos mestres.

Ha estat difícil fer-ne una tria. En podien ser més o uns altres, ja que en aquests anys de treballs s'han pogut recopilar nombrosa documentació de tota mena, especialment del mestre Estanislau Mateu Valls, però amb els que s'inclouen en el present document és suficient per poder veure una panoràmica general de la música a Reus d'una manera més gràfica.

<i>Annex 1 : Carta de Josep Tapiró a Claudio Lorenzale amb data 13 de juny de 1862. Tapiró informa al seu mestre que la inauguració serà l'endemà i hi afegeix que :.....</i>	495
<i>Annex 2 : Carta de Josep Tapiró a Claudio Lorenzale amb data 13 de juny de 1862, revers .El text continua:.....</i>	496
<i>Annex 3 : Certificat de constitució del cor Eco Republicano el 23 d' abril de 1893 (Document del Govern Civil de Tarragona amb data 7 de juny de 1893)......</i>	498
<i>Annex 4 : Reglament del cor Eco Republicano. Inscrit al Govern Civil el 18 de maig de 1893.....</i>	500
<i>Annex 5 : Sol·licitud de diversos músics a l' Ajuntament de Reus per a la creació d' una banda municipal dirigida pel mestre Miquel Planàs, amb data 29 de juliol de 1890.</i>	515
<i>Annex 6: Instància d' Oliu Oliva oferint els seus serveis per ser nomenat director de la Banda Municipal , en el cas que es portés a terme el projecte. (9 d' agost de 1890).....</i>	518
<i>Annex 7 : Instància de Jacint Vergés sol·licitant participar en el procés de selecció d'un director per la Banda Municipal . (12 d' Agost de 1890).....</i>	520
<i>Annex 8 : Resolució de la comissió de govern de l' Ajuntament de Reus, en la qual després d'analitzar les tres propostes de Miquel Planàs, Oliu Oliva i Jacint Vergés, proposen aquest darrer com a director de la Banda Municipal de Reus.....</i>	521
<i>Annex 9: Projecte de Reglament de la Banda Municipal de Reus.</i>	524
<i>Annex 10: Instància de Jacint Vergés sol·licitant la plaça de mestre director de música de l' Ajuntament de Reus.</i>	532
<i>Annex 11: Notificació a Jacint Vergés de l'acord de l' Ajuntament de nomenar-lo mestre Director de Música de l' Ajuntament de Reus. (2 de maig de 1894).....</i>	534
<i>Annex 12 : Condicions sota les que es constitueix la Banda Municipal de Reus (23 maig 1894).....</i>	536
<i>Annex 13: Comunicació al mestre Jacint Vergés de la creació de la Banda Municipal i de l' inici de la prestació dels seus serveis com a director de la mateixa.(30 de maig de 1894).....</i>	543
<i>Annex 14: Llista dels músics que formaven la Banda Municipal el 1894</i>	545
<i>Annex 15 : Carta a Jacint Vergés comunicant-li la obtenció del primer premi per la Banda Municipal de Reus en el concurs de Bandes celebrat a Tortosa el 4 de setembre de 1894.....</i>	546
<i>Annex 16: Sol·licitud de Juan B. Argilaga a l' Ajuntament de Reus per tal que la nova banda, dirigida pel mestre Estanislau Mateu, pugui dur el nom de Banda Municipal. (26 de febrer de 1902)</i>	548

<i>Annex 17: Dictamen i plec de condicions de l' Ajuntament de Reus a la sol·licitud de Juan B. Argilaga (Annex anterior) per que la nova banda creada pugui emprar el nom de Banda Municipal (26 de març de 1902).</i>	549
<i>Annex 18: Diversos programes de ma de la primera època de l' Associació de Concerts amb el seu logotip original.</i>	555
<i>Annex 19: Els darrers programes del curs incloïen en la part posterior els concerts que havia ofert l'associació en aquell any.</i>	556
<i>Annex 20: Llista dels socis del curs i de l'Associació de Concerts (1921-1922)</i>	556
<i>Annex 21: Portada del primer fulletó "VIDA CORPORATIVA", corresponent al CURS I (1921-1922). En acabar el curs es feia arribar als socis el fulletó "VIDA CORPORATIVA EN EL CURS..." on es feia un resum de les activitats que s' havien fet i es donava a conèixer el llistat de socis així com la junta directiva prevista per al curs següent.</i>	558
<i>Annex 22: Testament del mestre Estanislau Mateu Mas amb data 21 d' agost de 1911.</i>	559
<i>Annex 23: Partitura de la jota per a cor a veus mixtes De Cataluña a Aragón del mestre E. Mateu Mas.</i>	566
<i>Annex 24 : Partitura per piano de l' Americana de E. Mateu Mas Merceditas.</i>	571
<i>Annex 25: Partitura de Recuerdo de una Serenata d' E. Mateu Mas. Aquesta obra fou premiada amb el primer premi al Certamen Musical de Lugo, el 1893.</i>	573
<i>Annex 26: Partitura de la fantasia- masurca Amapola de E. Mateu Mas, impresa per R. Guardia</i>	579
<i>Annex 27: Partitura impresa del Nocturno Brillante nº3 en mi bemol, de E. Mateu Mas.</i>	583
<i>Annex 28: Partida de bateig del mestre E. Mateu Valls ,qui fou batejat el 27 d'octubre de 1877 (partida amb data dos de juny de 1936).</i>	588
<i>Annex 29: Carta en la que se li comunica al mestre E. Mateu Valls el seu nomenament com a mestre ajudant de Josep Lapeyra i Joan Gay en la Institució Catalana de Música. (20 de gener de 1898)</i>	589
<i>Annex 30: Carta comunicant al mestre E. Mateu Valls el seu nomenament com a segon mestre director de l'escola Jordiana -Orfeó Canigó. (17 de maig de 1900)</i>	590
<i>Annex 31: Discurs del mestre E. Mateu Valls sobre les cançons populars dedicat a l'Orfeó de Sans (Maig de 1901).</i>	592
<i>Annex 32: Carta on es comunica al mestre Mateu el seu nomenament com a director artístic de l' Orfeó de Sans. (7 de gener de 1902)</i>	594

<i>Annex 34: Notificació al mestre E. Mateu Valls que ha estat escollit membre del jurat qualificador del concurs musical convocat per la societat coral La Harmonia de Sans, tasca que realitzà juntament amb els mestres Esteve Masclans i Joan Borrás de Palau.(1 d'octubre de 1907).</i>	598
<i>Annex 35: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a mestre auxiliar de solfeig de l' Escola municipal de Música de Barcelona (28 de juliol de 1910)</i>	600
<i>Annex 36: Carta on es comunica al mestre E. Mateu el seu nomenament com a soci honorari de l' Orfeó de Sans (29 de gener de 1913)</i>	601
<i>Annex 37: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a Director de l' acadèmia de música de la Secció de Música del Centre de Lectura (25 de febrer de 1916).</i>	603
<i>Annex 38: Carta del mestre E. Mateu Valls a Francesc Pujol (segurament un esborrany) en que a petició d'aquest darrer, li explica la història i dades diverses de l' Orfeó Reusenc (Maig de 1918).</i>	605
<i>Annex 39: Dades diverses de L'Orfeó Reusenc redactades pel mateix Estanislau Mateu Valls.</i>	607
<i>Annex 40: Diverses anotacions del mestre E. Mateu Valls, moltes d'elles referents a la seva tasca com a professor de música en diversos centres d'ensenyament.</i>	609
<i>Annex 41: Carta en que se li comunica al mestre E. Mateu Valls que ha estat nomenat soci honorari de l' Associació de Professors Músics de Reus i Comarca. (15 de desembre de 1923).</i>	610
<i>Annex 42: Esborrany de contracte per a treballar com a organista i mestre de capella a les parròquies de la ciutat de Reus (1932).</i>	611
<i>Annex 43: Recull per ordre cronològic de les llaçades rebudes per l'Orfeó Reusenc (Estanislau Mateu Valls).</i>	613
<i>Annex 44: Historial de l' Orfeó Reusenc en el període 1918-1935 redactat pel mestre E. Mateu Valls.</i>	614
<i>Annex 46: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a director de l'orquestra Filharmònica de l' Obra Nacional de Educación y Descanso.</i>	624
<i>Annex 47: Carta de Francisco Llevat amb data 6 de juliol de 1940, felicitant al mestre E. Mateu Valls per l'actuació i direcció de la orquestra filharmònica de la ONED.</i>	625
<i>Annex 48: Carta de Joaquim Renart, president de l' Orfeó Català al mestre E. Mateu Valls en agraïment pel condol del mestre per la mort del mestre Lluís Millet.</i>	626
<i>Annex 49: Carta de Unión Musical Española conforme han rebut el Trisagio a la Sma. Virgen del Carmen del mestre E. Mateu Valls. (juny de 1943)</i>	627
<i>Annex 50 : Carta de Unión Musical Española conforme han rebut el contracte Trisagio a la Sma. Virgen del Carmen del mestre E. Mateu Valls.</i>	628

<i>Annex 51: Carta d'agraïment del president de l' Associació d'Estudis Reusencs, Caietà Vilella al mestre Mateu, per la seva col·laboració en la ordenació de música i balls tradicionals de la comarca.....</i>	629
<i>Annex 52: Carta manuscrita del mestre E.Mateu Valls a la Junta de l' Orfeó Reusenc refusant l'acte d'homenatge que li volien dedicar. (1951).....</i>	630
<i>Annex 53: Carnet del Sindicat Nacional de l'espectacle (any 1952).</i>	631
<i>Annex 54: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a director tècnic honorari del Patronat de Santa Cecília de Tarragona. (28 de novembre de 1952).</i>	632
<i>Annex 55: Fulletó de l' homenatge que va retre la ciutat de Reus, l' Orfeó Reusenc i l' Orfeó de Sans al mestre E. Mateu Valls el 22 de març de 1953.</i>	633
<i>Annex 56: L'Orfeó de Sants i l' Orfeó Reusenc en un altre moment de l'acte d'homenatge al mestre E. Mateu Valls al Teatre Fortuny (1953).</i>	639
<i>Annex 57: El mestre E. Mateu al costat de l' alcalde J. Bertran i altres autoritats en l'acte d'homenatge en honor seu celebrat al Teatre Fortuny (1953).</i>	639
<i>Annex 58: El mestre E. Mateu i els orfeons de Sans i Reusenc, en acabar el concert d'homenatge (1953).</i>	640
<i>Annex 59: L'Orfeó de Sants i l' Orfeó Reusenc al Teatre Fortuny, dirigits pel mestre E. Mateu Valls en l'acte d'homenatge que se li va fer el 1953.</i>	640
<i>Annex 60: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a vocal de la Comissió de Música Sagrada (7 de novembre de 1954).</i>	641
<i>Annex 61: Invitació de l'abat Aureli Mª Escarré al mestre E. Mateu Valls amb motiu de la Romeria d' Orfeons per celebrar el LXXVè. aniversari de la coronació de la Mare de Déu de Montserrat com a patrona de Catalunya.</i>	642
<i>Annex 62: Carta de Joan Carandell felicitant al mestre E. Mateu Valls per la seva jubilació. (18 de juny de 1957)</i>	643
<i>Annex 63: Manuscrit on el mestre Mateu parla de la seva biblioteca musical i de la possibilitat de regalar partícels a l' Orfeó de Sans, entre d'altres coses.</i>	644
<i>Annex 64: Recordatori de l'enterrament del mestre E. Mateu Valls ,mort a Reus l' 11 de febrer de 1973.</i>	645
<i>Annex 65: Certificat de defunció del mestre E. Mateu Valls (1973).</i>	646
<i>Annex 66: Partitura de l' Himne a la senyera, amb lletra de Jeroni Zanné i música del mestre E.Mateu Valls, estrenada, com s' indica en el text manuscrit superior, el 10 de juliol de 1910 amb motiu de la inauguració de la senyera de l' Orfeó de Sans.</i>	647
<i>Annex 67 : Ball de coques, harmonització i adaptació al piano d' E. Mateu Valls.</i>	651

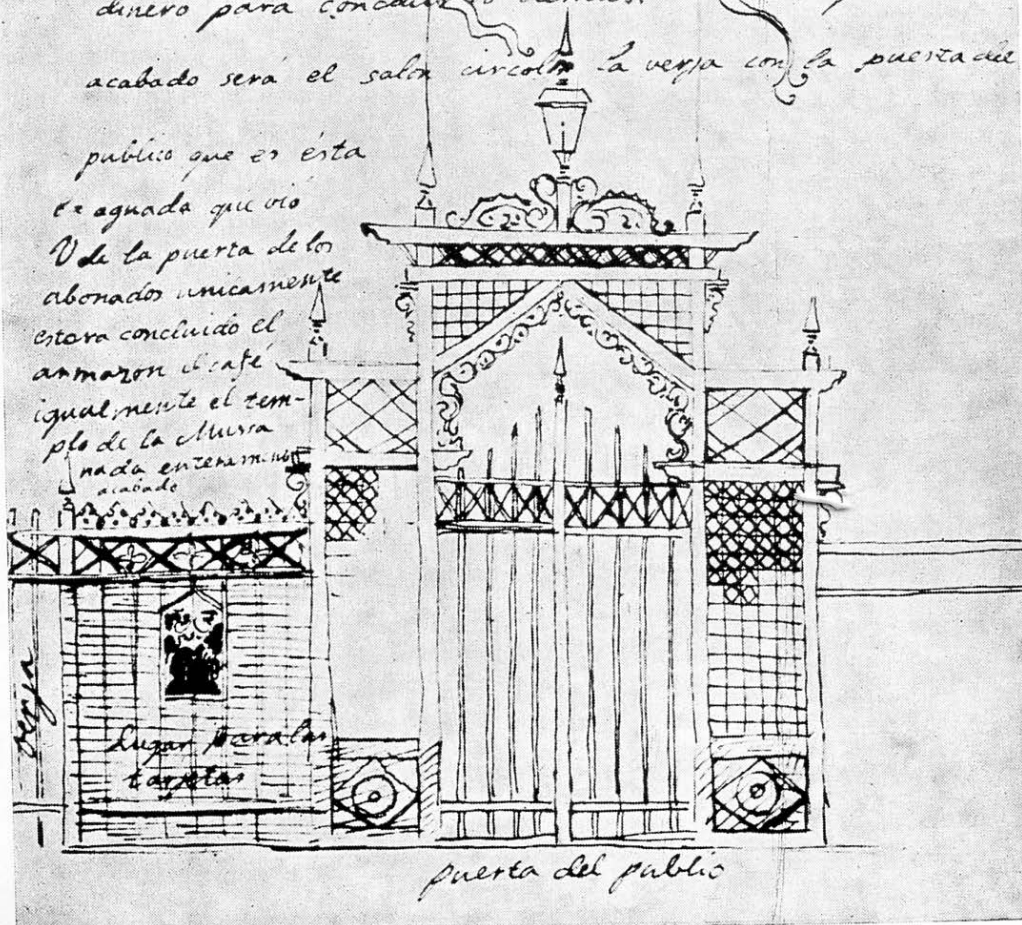
<i>Annex 68: Balladeta de l' Àguila de Valls i Ball de Cintes del Vallès , ambdues harmonitzades per E. Mateu Valls.....</i>	<i>652</i>
<i>Annex 69 : Harmonització i adaptació al piano del ball de La Patum de Berga per E. Mateu Valls.....</i>	<i>653</i>
<i>Annex 70 : Harmonització i adaptació al piano de la Dansa de Valencians de Reus, per E. Mateu Valls.....</i>	<i>654</i>
<i>Annex 71 : Particel·les per sopranos, contralts, 1ers i 2ns tenors i baixos de El desembre congelat, harmonitzada pel mestre E. Mateu Valls.</i>	<i>655</i>
<i>Annex 72 : Harmonització de La Jutgessa de E. Mateu Mas per a la secció d' homes de l' Orfeó de Sans.....</i>	<i>658</i>
<i>Annex 73 : Portada de diverses harmonitzacions de cançons populars del mestre E. Mateu Valls editades per Joaquim Mora.</i>	<i>665</i>
<i>Annex 74: Programa del concert que l' Orfeó Reusenc realitzà a la visita del germanor a l'Orfeó de Sans, el 23 de maig de 1920.</i>	<i>666</i>
<i>Annex 75: Mostra de la base de dades de la biblioteca d'Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls. Registres de les Revistes de la biblioteca, en aquest cas, agrupades i comptabilitzades per gèneres.....</i>	<i>669</i>

Sr. Claudio de Lorenzale

Paris 13 de Junio de 1862

Muy Sr. mio: Despues de saludarle paso a manifestarle que la inauguracion de Euterpe sera el dia 14 del que Pize a las 8 y 1/2 de la noche. Lo que siento que van a inaugurar una cosa medio concluida, ya veo que la cuestion es tocar dinero para concluir lo demas. Lo unico que habra acabado sera el salon circular, la verja con la puerta del

publico que es esta
esaguada que vio
V de la puerta de los
abonados unicamente
estava concluido el
armaron el cafe
igualmente el templo
de la Murra
nada en terminando
acabado

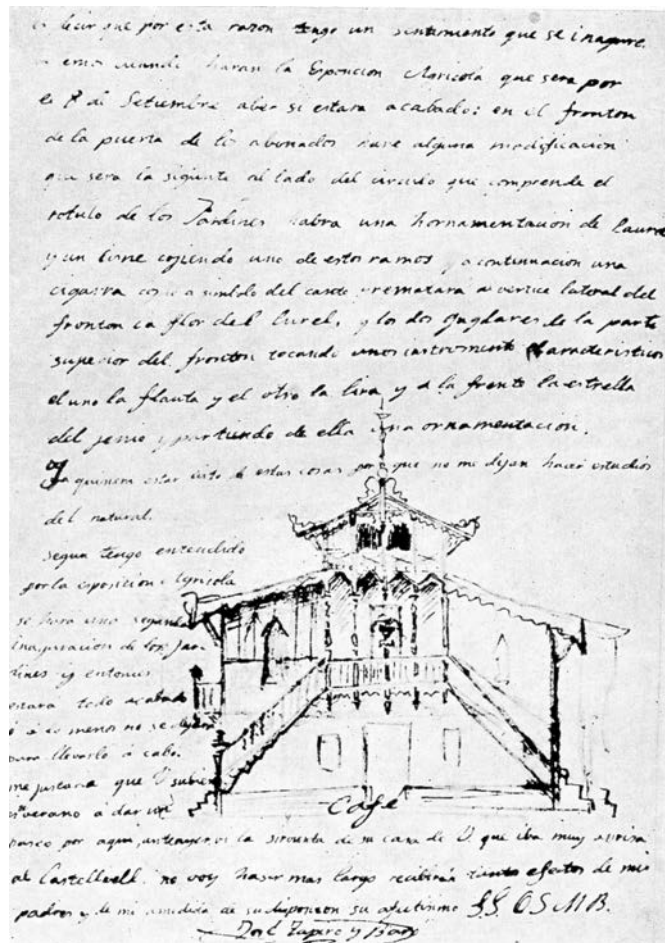

puerta del publico

Annex 1 : Carta de Josep Tapiró a Claudio Lorenzale amb data 13 de juny de 1862. Tapiró informa al seu mestre que la inauguració serà l'endemà i hi afegeix que :

Lo que siento que van (a) inaugurar [sic] una cosa medio concluida, ya veo que la cuestión[sic] es tocar dinero para concluir lo demas. Lo único que habra [sic] acabado será el salon circular, la verja con la puerta del público que es ésta es aguada que vió V. [sic] de la puerta de los

abonados únicamente estará concluido el almacén, el café igualmente el templo de la Mussa [sic] nada enteramente acabado.

Annex 2 : Carta de Josep Tapiró a Claudio Lorenzale amb data 13 de juny de 1862, revers .El text continua:

Es decir que por esta razón tengo un sentimiento que se inaugure [sic] en cuando harán [sic] la Exposición Agrícola que será por el 8 de Setiembre [sic] aber [sic] si estara [sic] acabado: en el frontón de la puerta de los abonados hare [sic] alguna modificación [sic] que será la siguiente al lado del círculo que comprende el rotulo de los Jardines habra [sic] una hornamentacion [sic] de laurel y un cisne cojiendo [sic] uno de estos ramos, a continuación una cigarra como a símbolo del canto rematará el vértice lateral del frontón la flor del laurel y los dos juglares de la parte superior del fronton [sic] tocando unos instrumentos característicos [sic] el uno la flauta y el otro la lira y a la frente la estrella del genio y partiendo de ella una ornamentacion [sic].

Ya quisiera estar listo de estas cosas porque no me dejan hacer estudios del natural.

Segun [sic] tengo entendido por la esposicion [sic] Agrícola [sic] se hara [sic] una segunda inauguracion [sic] de los jardines y entonces estara [sic] todo acabado ó á [sic] lo menos no se

dejara[sic] sin llevarlo á cabo. me[sic] gustaria [sic] que V. subiese en verano a dar un paseo por aquí [sic] , anteayer vi la sirvienta de su casa de V. que iba muy aprisa al Castellvell. no [sic] voy hacer [sic] mas [sic] largo recibirán tanto efectos [sic] de mis padres y de mi amedida[sic] de su disposición [sic] su afectísimo[sic] SSOSMB.

José Tapiró y Baró.

Don Antonio Rabas y Correas
Secretario de la Junta de Gobierno de la Sociedad
Local "El Eco Republicano":

Certifico: Que en el libro de actas
de esta Sociedad aparece la del tenor siguiente.
7 Junio 93
H. M. de la Junta de Gobierno
y los señores
corresponsales
No
a l. Rabas y Correas

Acta de la Constitución de esta Sociedad = En la ciudad de Reus a veinte y tres de Abril de mil ochocientos noventa y tres = Reunidos en junta general ordinaria en el local que ocupa hoy esta Sociedad, con asistencia de los señores siguientes: =

Ricardo Borrás, José Vilanova, Salvador Vulliamy, Arturo Martá, Emilio Domingo, Jaime Vallés, Emilio Pàmies, Juan Marca, Jaime Cardona, Juan Rodríguez, Pedro Martá, Francisco Balcells, Juan Pàmies, José Colomina, José Ramón, José María Jové, Federico Jové, José Pelas, Emilio Bianchi, Sebastián Jiquero, Antonio Vento, Juan Miguel, Fernando Solá, Pablo Tallarín, José Mandu, José Guzmán, José Recasens, Martí Clivé, Pablo Morera, Juan Guimera, José Chiquera, Francisco Andreu, Juan Sammel, Arturo Pravia, Marcelino Toberano, Jaime Reverter, José Grau, Antonio Colomina, Juan Bianchi, Eusebio Marsal, José Adurá, Ramon Borrás, Juan Masdeu, José María,

(Junio 93)
120

Annex 3 : Certificat de constitució del cor Eco Republicano el 23 d' abril de 1893
(Document del Govern Civil de Tarragona amb data 7 de juny de 1893).

Manuel Parin, Manuel Borda, José
 Martí, Antonio Rabero, Pedro Florento y
 José Catalá. = Por el Presidente de la Sección
 don Juan Rodríguez, fue explicado el ob-
 jeto de la reunión, o sea la de constituirse
 en sociedad bajo el nombre de Sociedad Coral
 "El Eco Republicano", siendo esta idea a-
 probada por unanimidad = El mismo
 Presidente manifestó el deseo de que a la ma-
 yor brevedad posible se redactara un Regla-
 mento bajo el cual a de regirse esta Sociedad,
 y mandarlo al Señor Gobernador Civil de
 la provincia para su aprobación; y al
 mismo tiempo convocó a elecciones para
 el día 30 del mismo mes para que queda-
 ra nombrada la Junta de Gobierno de la
 misma = Y no habiendo mas asuntos
 que tratar se levantó la sesión = El Pre-
 sidente = Juan Rodríguez = El Secretario =
 Fernando Solá = Puse el sello de la Sección
 Coral.

Es conforme la acta transcrita con
 su original al que me contraigo.

Y para que conste a lo precep-
 tuado en el artículo 5º de la vigente Ley
 de Sociedades expuse la presente en Reus,
 a quince de Mayo de mil ochocientos
 noventa y tres.

El Secretario

Antonio Catalá

Reglamento de la Sociedad Coral "El Eco Republicano"

Objeto y fundación de esta Sociedad.

Artículo 1.º El objeto de esta Sociedad, es el de fomentar la instrucción en el canto, ya sea por medio de salones, conciertos y bailes corales; ya estableciendo clases de solfeo y vocalización; se funda la misma, para apartar en lo posible los vicios que reportan los ratos de ocio, y también, para establecer los vínculos de amistad que a' de reunir entre todos los republicanos una distinción de provincias, hasta el estremo de que todos los socios, deben considerarse como hermanos, procurando cada uno por su parte evitar las divisiones que puedan surgir, puesto que son causa de muchos males y graves disgustos.

Título 1.º

De los socios.

Art.º 2.º Habrá cinco clases de socios; coristas, de número, protectores, de mérito y honorarios. Serán socios coristas, todos los que participen al coro y pagaran una peseta cada mes. De número

Annex 4 : Reglament del cor Eco Republicano. Inscrit al Govern Civil el 18 de maig de 1893

los que sin ser coristas paguen igualmente una
puesto. Protectores, los que paguen cinco de pesetas
cada mes. De merito, los que por haber contribuido
alguna, se hagan acreedores, a fincio de la Junta
de Gobierno a este distincion y honores todos
aquellos a quienes la mencionada Junta, con-
ceptos del caso conceda este titulo.

Art. 3.º

Los socios coristas, no podran exceder de
cinquenta, sino en el caso de haber de enajenar
plazas que por su importancia, requieran un
aumento de voces, a fincio del Sr. Director.

Los votos, se les considerara como a coristas de
aumentado, teniendo derecho a ingresar al con-
sejo para ocupar las plazas vacantes que ocurran.

Art. 4.º

El numero de los obispos socios sera indeterminado.

Art. 5.º

Los que hanpuesen a ser socios, deberan pro-
ferir ideas republicanas, ser mayores de 18
años y estimar en lo que vale la miseria y
el casto. Para ser admitidos, deberan ser pro-
puestos por un socio por espacio de ocho dias
transcurridos los cuales sin haber mediado
reclamacion en contra, la Junta de Gobierno
procedera a darlos de alta en la sociedad.

No podran ser admitidos, los que hubieren

sido condecorados por fallo de Tribunal de Justicia, con penas capitales y por otros los que habiendo sido socios, se hallen en el estado de des o más miserabilidades u otros casos si tales no saben sus atrasos.

Art. 6.º Se concederá el bapato temporal; a los socios que por sus atenciones se ausentaren por más de dos meses y daren conocimiento de ello a la Junta; y a los que por suerte les correspondiere al servicio militar, estos podran disfrutar de las funciones que se celebran en la Sociedad en calidad de transuntos, en caso de haberlo temporal.

Art. 7.º El Socio que quedare sin bapato y diere aviso a la Junta, no será excluido de socio, aun cuando transcurran tres meses, debiendo cuando bapato, satisfacer la mensualidad corriente y una de atrasado cuando menos.

Art. 8.º En caso de defuncion de un socio la Junta lo proveya en conocimiento de los otros socios, por si se dignan asistir al entierro, si cuyo acto estare siempre representado la Junta por una comision y al conserje con las insignias de la Sociedad. Para mayor conocimiento de efectos

La Junta abrirá una lista de suscripción, volunta-
ria entre los socios, al objeto de costear una
misma para acompañar el cadáver. Si lo
recaudado no alcanzare á cubrir dicho gasto
se hechose mano del fondo de la Sociedad.

Artículo 2º

Del Gobierno de la Sociedad.

Art. 9º Esta Sociedad, estará regida y representada
por una Junta de Gobierno, compuesta de
Presidente, Vice-presidente, cuatro vocales,
cuatro secretarios y un Tesorero. Estos cargos
serán obligatorios excepto en los casos de re-
elección y reboados, por mitad cada año.
Unicamente podrán ser elegidos los socios
coristas y los de número. En ningún
caso la Junta podrá componerse sola-
mente de coristas, como tampoco de socios
de número. Cuando por fallecimiento ó
renuncia vacare algun cargo, la Junta
podrá el derecho de cubrir los vacantes,
si bien con el carácter de interinos, dando
cuenta de los nombramientos á la primera
reunión general de socios que se celebre. Los
elegidos deberán costar veinte céntos cada uno.

y saber leer y escribir.
 Art.º 10.º Corresponde a la Junta de Gobierno; 1.º La
 representación y dirección de esta Sociedad y cum-
 plimiento de los fines que se propone. 2.º Con-
 vocar la Junta General de socios, acordar de los
 casos señalados en este Reglamento, siempre
 que lo sea convenientemente lo se acordare por escrito
 la tercera parte de socios. 3.º Reducir y poner
 en vigor los reglamentos complementarios de los
 diferentes departamentos y su armonía con ellos,
 modificándolos en caso de extinguiéndose necesario, pre-
 via aprobación de una reunión general de socios
 y 4.º Formar una vez por semana y siempre
 que asuntos de interés lo requieran. La Junta
 en sus sesiones, no podrá tomar acuerdos que in-
 sean la utilidad mayor de sus miembros.

Art.º 11.º Corresponde al Presidente; 1.º La dirección general
 y administrativa de la Sociedad; 2.º Presidir
 las reuniones generales y de Junta. 3.º Auto-
 rizar con su visto bueno y firmar todos los
 documentos de Reservas y Secretarías. 4.º
 Velar por la estricta observancia de los regla-
 mentos. 5.º Representar a la Sociedad en todos
 aquellos casos (y otros) que sus intereses lo requieran.

y en aquellos otros que le sean contestados, como
señ. 6.º Adoptar cuantas medidas convenga
siguientes para el buen régimen de la Sociedad,
dando cuenta de ellas a la primera reunion de
Junta que se celebre y 7.º No ordenar pago
alguno que no sea autorizado o discutido en
la Junta.

Art.º 12.º El Vice-presidente, suplirá al Presidente
en los casos de renuncia, ausencia y enfermedad,
correspondiéndole las atribuciones al último
conferidas.

Art.º 13.º Los Secretarios haurán en la forma y por el tiempo
que se determine, llevarán la contabilidad, con arreglo
a lo que se acordare, un libro registro de socios, de actos so-
ciales, celebrarán los acuerdos, las comunicaciones
y los recibos de cuotas, intermediarán los fondos de la
Sociedad, confeccionarán un estado mensual de
cuentas que presentarán a disposición del reunion
de los socios y por último archivarán cuidadosamente
todos los documentos de Secretarios.

Art.º 14.º Los vocales deberán haurar todo cada mes para
la vigilancia y buen ir de la Sociedad, pro-
curando que se cumpla el Reglamento y las
disposiciones del Estatuto al que deberán atenerse

siempre con preferencia, dando parte a la Junta, del individuo que hubiere cometido alguna infracción o desobediencia sus órdenes.

Art.º 11.º El Tesorero tendrá un libro de Caja y en sus folios los fondos de la Sociedad, pasará las libranzas o recibos que se concierten en Junta y mediante el V.º B.º del Presidente; manuscritamente presentará un estado de cuentas, en cuyo término se ajustará el Secretario y custodiará todos los documentos que concierne a dicha contabilidad.

Art.º 16.º Habrá una Junta Administrativa del costo de la Sociedad, la cual la constituirá los socios, que nombrará la reunión general que se celebrará en el mes de Enero de cada año, a propuesta de la Junta de Gobierno. Esta Junta podrá ser rebajada y aumentada obligada a presentar un estado mensual de cuentas a la Junta de Gobierno. Esta Junta será obligada a aceptar y hacer cumplir un reglamento que para dicha administración se confeccionare.

Art.º 17.º Las elecciones para la renovación de la mitad de la Junta de Gobierno, tendrán lugar en los últimos quince días del mes de Diciembre de cada año, debiendo anunciarse con ocho días de anticipación, siendo válidas las de primera convocatoria.

catario, en cual fue el número de socios en
 punto. Los elegidos formarán por el día
 primero de Enero proximo o en cualquier de los
 días festivos de la primera quincena del proximo mes.

Título 3º

De las Juntas Generales.

Artº 1º La Sociedad celebrará reunion general ordinaria,
 el primer día festivo del mes de Enero de cada año,
 en la qual se presentará el balance general de cuentas,
 con todos sus justificantes que para su aproba-
 cion formarán el Presidente, Tesorero y un Secretario.
 Para su evanag y aprobacion se nombrará una
 comision de tres socios. En esta reunion se trata-
 ran tambien los asuntos generales.

Artº 1º La Junta concedera las reuniones generales ex-
 traordinarias que en forma legal y fundada so-
 liciten la tercera parte de los socios. En estas
 Juntas no podrá discutirse ni acordarse mas
 que lo que haya sido objeto de la convocatoria.

Artº 2º Serán válidos los acuerdos que se tomen en
 las Juntas generales, siempre obtengan el voto
 de la mayoría de los socios presentes. No podrá
 emperró, declararse abierta la reunion, hasta que
 haya transcurrido media hora despues de la fe-
 sante en la convocatoria, pasado de este el Pre-

siempre abire la sesion, sea cual fuere el numero de socios.

Art.º 21.º En las reuniones generales que celebre la corporacion, no podran tomar voz, ni voto los donados, socios sencillos, que en ellas se trate de asuntos corporales.

Titulo 4.º

De las diversiones.

Art.º 22.º La Junta de Gobierno, podra celebrar cuantos bailes con orquesta, o piano y coros, veladas instructivas, recreativas y conciertos, considerandolos como el mayor recurso y esparcimiento de los socios.

Art.º 23.º En todas las diversiones que se celebren por suscripción, no podra tomar parte el socio que no contribuya a sufragar los gastos; se exceptúan los socios de mérito, honorarios y los forasteros.

Art.º 24.º La Junta de Gobierno, sea por medio el apoyo de la Sociedad, lo permitira, promoverá organizar y fundar, una sesion dramatica, compuesta de socios, al objeto de proporcionar mas recreidad en las diversiones.

Titulo 5.º

Disposiciones Generales

Art.º 25.º Tendran el derecho de pertenecer a la Sociedad, y podran ser dados de baja en ella; 1.º Los

Socios que depongan de satisfacer sus cuotas mensuales: 2.º Los que faltaren gravemente al respeto y consideracion debidos a cualquiera socio: 3.º

Los que con su conducta contrarria los fines de la asociacion, consignados en el articulo 1.º de este Reglamento.

Las cuentas que depa de cumplir las prescripciones del Reglamento interior del Coro. Las faltas de estos ultimos, la Junta del Coro las comunicara por escrito a la Junta de Gobierno.

Art.º 26.º Todo socio que se halle en cualquiera de las causas expresadas en el articulo anterior, antes de ser expulsado definitivamente, tendra el derecho de comparecer en la primera sesion que celebre la Junta, cuyo derecho podra ejercitar personalmente o encargando su representacion a otro socio; y caso de no conformarse con la resolucion de aquella, podra acudir en forma legal y en grado de apelacion, ante la primera Junta general de socios que se celebre.

Art.º 27.º La base definitiva de la Sociedad, sea voluntaria o forzosa, importara la perdida de todos los derechos.

Art.º 28.º Los fondos que cubran la Sociedad para atender a los gastos y subsistencia de la

mismo, son las cuotas mensuales que satis-
farán los socios protectores en general. La men-
sualidad del Sr. Director Vocal Corol, compere de
pagos y demás gastos usales, correrá a cargo
de toda la Sociedad.

Art.º 29.º La Junta de Gobierno tendrá obligada, a fa-
vorecer, mediantes el coro, cuantos acuerdos tomar pa-
te en alguna costumbre coral, que disponiéndose,
de los fondos de la Sociedad, sea abriendo
suscripciones voluntarias entre todos los socios,
voluntario obligando al propio tiempo, la
sección Coral, a destinar para este objeto,
todas las cantidades que fuere en su poder,
producto de los conciertos y serenatas que
celebre fuere de la Sociedad.

Art.º 30.º Las cantidades que recauda la sección Coral en
los conciertos y serenatas que celebre fuere de
la Sociedad, serán destinadas siempre, que
en proyecto exista o alguna costumbre, a
celebrar concurrencias, a las que pudiese con-
currir todos los socios que lo soliciten, me-
diante el pago de lo que les correspondiere.

Art.º 31.º La Junta de Gobierno tendrá la facultad
de establecer o suprimir, cuando lo estime oportuno,

Pues, el pago del derecho de suscripción, no pudiendo bajar de dos pesos cincuenta centimos, la cantidad que por este concepto se estipule.

Art.º 22.º No se permitirá en manera alguna, hablar mal y menos tratar de ridiculizar la personalidad de ninguno de los ilustres republicanos que representaban las diferentes provincias en que está dividida el partido Republicano, ni hacer propaganda directa, por ninguno de dichas fracciones, puesto que esta Sociedad debe estar en contacto y armonía con todos los republicanos en general.

Art.º 23.º No se permitirán otros juegos que los establecidos por las leyes.

Art.º 24.º La Sociedad Coral "El Socio Republicano" queda constituida en la calle Cruz Veranilla número 6-piso primero, actualmentemente.

Art.º 25.º La disolución de la Sociedad, no podrá acordarse, sino en el caso extremo de que el número de socios fuese tan limitado, que no llegase para cubrir los gastos y necesidades de la misma. En este caso, todos los muebles, enseres y demás pertenencias se irán pagando del erario, si este existiere. El cordón

podrá disolverse, ni separarse de la Sociedad
 mientras haya siete coristas que deseen soste-
 nerlo o reorganizarlo; si no pueden conseguir su
 objeto, depositarán todos los efectos de la Sociedad
 en general, en un local o Centro Republicano por
 espacio de cuatro años. Transcurridos los cuales,
 sin haberse reorganizado la Sociedad Coral, que
 dará los depositarios, libres de organizarla por
 su cuenta y bajo el mismo lema republicano.
 En ninguna época, podrán ser repartidos, ni
 vendidos los efectos de esta Sociedad, ni des-
 truidos a otra fin, que no sea el de utilizar
 los en caso republicano de la localidad. En el
 caso de haber fondos, serán repartidos entre
 los socios de este Centro.

Art. 26.º En ningún caso la Junta de Gobierno, ni
 la Junta general de socios podrán acordar la
 disolución, ni la separación de esta Sociedad
 del seno "del seno Republicano."

Art. 27.º El Centro podrá utilizar y habilitar todos los
 locales de la Sociedad para los ensayos y
 reuniones que la sea convenientes celebrar,
 para fiestas, concursos etcales, en las que no fun-
 drán voz ni voto los socios.

Art.º 38.º

La reforma, ó modificación de estos Estatutos, no podrá hacerse en Junta general extraordinaria convocada para este único objeto, siendo igualmente válidos los acuerdos que en ella se tomen, por la mayoría de socios presentes.

Los artículos 35, 36 y 37, no podrán ampliarse ni modificarse, según acuerdo irrevocable de la reunión general de socios celebrada al día 16 del actual. Toda modificación ó ampliación deberá someterse á la aprobación del H. Gobernador Civil de la Provincia.

Aprobado este Reglamento en reunión general celebrada en 16 de Abril de mil ochocientos noventa y tres.

En 16 de Abril de mil ochocientos noventa y tres.

La comisión.

Jos. Vilanova Pedrol.

Manuel Boada

Salvador Nuet

Jos. Cotata

Jos.

San regentador ator Reglamentador al
n.º 394 del libro correspondiente de este
gobierno

Carrazona 19 Mayo 1893

El gobernador
Ruiz

Excmo Sr.

Los músicos que suscriben constituidos en reunion previamente convocada han acordado conferir a Don Miguel Planàs y Mora su direccion y autorizarle para que en nombre de todos acuda al Ayuntamiento de esta Ciudad solicitando la creacion de una Banda Municipal utilizando los elementos que los recurrentes puedan ofrecer.

Reus veinte y nueve de Julio de mil ochocientos noventa,

Bautista Arguilla

Manuel Domingo

Francisco Diaz

Fran^{co} Boada

Sebastian Gran

José Giménez

Juan Crdovo

Juan Aguilar

Emilio Donato

Joaquín Gran

Eduardo Gran

Annex 5 : Sol·licitud de diversos músics a l' Ajuntament de Reus per a la creació d'una banda municipal dirigida pel mestre Miquel Planàs, amb data 29 de juliol de 1890.

Juan Buldo

Antonio Puig

Ricardo Chauraso

Lorenzo Pinol

Joaquín Basset

Fausto Prats

Juan Ribas

Ramon Segarra

Juan Prats

Buenaventura

Adolfo Ferrer

Cesario Masia

Jose Vegetal

Pedro Plans

Jose Frito

Salvador Casan

Antonio Ribera

Jose Sagas

P. O. de

Tomás Guinguan

Enrique Bonet

Jose Prats (Pina)

N. Jui

Vicente Ferrer

Pe
de
la
Ca
de
Jo
Co
de

Fran^{co} Daroca
Jose Marti
Carlos Bertran
Eduardo Marti
Jose Rufol
Jose Pamiel
Comme
Andrés

M. Planas

90
al
militar
militar
a la
la
para
sistema
de
para
militar

Como Vd.
Oliu Oliva, Barga, Maestro Director
y compositor de música, recorro de la present
ciudad en su nombre y en representación de
varios acreditados profesores músicos de la
misma, a P. C. de Vd. y con la mayor conside
ración y respeto expono:

Que ha llegado a su noticia por el es-
tado de la misma últimamente celebrada
por una Coma Exporacion, y que han publica
do los periodicos de esta localidad, el acuerdo
recabido a la solicitud de D. Miguel Planas,
a fin de que si se estima conveniente se estu-
dian las bases para la creacion de una banda
municipal.

Objeto de natural interes y de reconocido
importancia es, como Vd., parte el que suscribe,
todo cuanto a dicho asunto se refiere, quien
por su larga historia, por sus servicios y por
encontrarse aun con fuerzas y aptitud sus-
tantes para desempenar bien y de una manera
cumplida su cometido, cree no debe faltar
a su puesto de honor y oficio, por lo tanto,
como lo hace por la present, sus humildes
servicios

Annex 6: Instància d' Oliu Oliva oferint els seus serveis per ser nomenat director de la Banda Municipal, en el cas que es portés a terme el projecte. (9 d' agost de 1890).

á aquella labor, para el caso de que
pueda ser acogido favorablemente la
realización de dicho idea; ofreciéndole
como a dicho objeto las condiciones más
favorables, que se pondrá oportunamente,
justa compensación á las molestias y
tráas de distinción que le ha dispensado
siempre, y que merece por sus agradecimientos
tanto á su buena Cooperación. En
consecuencia pues.

A. P. Q. Suplico que habiendo
producido la present. solicitud, y por
dada sus modestos servicios, se uniese
no unido esto al expediente de
solicitud para la resolución que proceda.

En gracia en justicia, que me
el documento alcanza de la just. p.
solicitud, benevolencia de una ilustre
Corporación Municipal.

Plus nueve de Agosto de mil
cientos noventa

Olivo Oliva

Comd. Ayuntamiento Constitucional de
esta ciudad.

Excmo Sr

Por lo se acuerda la
 creación de una Banda Municipal,
 el infrascripto por el honor de dirigirla
 una comunicación al M. J. de Presi-
 dente de esa Corporación, ofreciendo sus
 conocimientos, en materia de banda,
 adquiridos recientemente en Barcelona

Sabele hoy la honra de
 presentar a V. E. la oferta hecha; y
 si, como sería muy justo, acordase
 esa Corporación conceder por concurso
 a quienes la constitución y dirección
 de la proyectada Banda, el que inscrito
 tendrá a grande honor poder tomar
 parte en aquel o aquellas, según, en
 su alto criterio, le acuerde esa Corporación.

Des que a V. E. m. d. d.
 Dous 12 de Agosto de 1890
 Jacinto Vergés

Excmo Ayuntamiento constitucional de esta ciudad

Annex 7 : Instància de Jacint Vergés sol·licitant participar en el procés de selecció d'un director per la Banda Municipal. (12 d'Agost de 1890)

Bonifaci Serra.

NEGOCIADO

Núm.

La Comisión de Gobierno que suscribe
ha estudiado detenidamente las solicitudes
presentadas a este honrado Ayuntamiento por
los profesores músicos D. Olibo Oliva, D. Miguel
Planàs Mora y D. Jacinto Vergés Gilavert para
organizar y dirigir en esta Ciudad una
banda municipal digna de la misma.

Considerando que la organización de
una banda municipal, constituye un adelanto
siempre en la cultura de una población de
la importancia de esta Ciudad, altamente
beneficiosa para la población en general ya que

Annex 8 : Resolució de la comissió de govern de l' Ajuntament de Reus, en la qual després d'analitzar les tres propostes de Miquel Planàs, Olibo Oliva i Jacint Vergés, proposen aquest darrer com a director de la Banda Municipal de Reus.

constituir un medio de solaz y recreo para este vecindario al mismo tiempo que un centro mas de enseñanza y un estímulo para el perfeccionamiento del arte.

Considerando que entre las solicitudes presentadas, la de Sr. Jacinto Vergés Gilvert es la que reúne mejores condiciones económicas y bases mas aceptables para el fomento, propone esta Comisión que sea nombrado Director de la banda municipal dicho Sr. Jacinto Vergés, si el fomento se digna aprobar el presente dictamen, sugiriéndose al presupuesto y bases siguientes:

Presupuesto general anual:

El personal de que constará la banda municipal será:

1. Maestro director	1000 pesetas
1 Clarinete principal, profesor 1º	144 id
1 Bombardino	id — 144 id
<u>Suma y sigue: 1288 pesetas</u>	

ALCALDIA CONSTITUCIONAL

REUS

NEGOCIADO

Núm.

	<i>Suma anterior</i>	<i>- 1268</i>
<i>10 profesores primeros a 132 pesetas</i>		<i>1320 pesetas</i>
<i>14 profesores segundos a 108 id</i>		<i>1512 "</i>
<i>4 profesores terceros a 72 "</i>		<i>288 "</i>

Total anual = 4408 pesetas

Presupuesto de organizacion reintegrable:

*Monte para la confeccion del vestuario,
jaristoles y si es necesaria, la compra de
algunos instrumentos, cake perfectamente
en la cantidad señalada por la Comision
de Administracion y contabilidad, hasta*

Proyecto de
Reglamento
de la
Banda Municipal.
n.
Polis.

365
730

Annex 9: Projecte de Reglament de la Banda Municipal de Reus.

Artículo 1º

La Banda Municipal de Pecos.

Su organización - Condiciones que debe reunir.

- Artº 1º La Banda Municipal de Pecos se compondrá de 36 profesores distribuidos en el modo y forma indicados en la plantilla que acompaña al presente Reglamento.
- Artº 2º Los profesores que cubren a formar parte de la Banda Municipal se comprometerán por escrito a servir en la misma por espacio no menor de dos años.
Como garantía del cumplimiento de este compromiso, dejarán depositado en la caja Municipal el importe de 12 meses de su haber, sin perjuicio de las responsabilidades que conforme a ley puedan exigirseles.
- Artº 3º Las bajas que ocurran en el personal fijo de la Banda Municipal, serán cubiertas por oposición entre los profesores que las soliciten, publicándose al efecto en la forma oportuna los correspondientes anuncios precisando los ejercicios que ante un jurado competente deberán efectuar los aspirantes.
- Artº 4º En igualdad de circunstancias serán preferidos los profesores que además de un instrumento de viento ó percusión, toquen alguno de los pertenecientes al quinteto de cuerdas.
- Artº 5º Correrán a cargo del Cabildo Ayuntamiento las gastos de adquisición ó cambio de instrumental, obras, ^{vestuario} copias y equipo, así como las reparaciones y conservaciones que el uso justifique, mientras no sean motivadas por descuido en el profesor, en cuyo caso correrán a cargo de este a juicio del Director y Presidente de la Comisión de Gobierno del Cabildo Ayuntamiento.
- Artº 6º Tanto el instrumental y equipo como todo cuanto para el servicio de la Banda adquiere el Cabildo Ayuntamiento queda de propiedad del mismo, viéndose obligados todos los profesores a su devolución siempre que por cualquier causa dejan de formar parte de la Banda misma.

- Art.º 7.º La Banda Municipal se regirá por el Reglamento anexo.
 Art.º 8.º Los profesores músicos percibirán el sueldo mensual en tres categorías.

Título 2.º

Del Abto Director.

- Art.º 9.º El Abto Director de la Banda Municipal será Jefe de esta artística corporación y á la vez Director de la Escuela Municipal de Música, encargando á cargo del mismo las clases de música en todas las ramal.
 Art.º 10. Dirigirá la Banda en todas las funciones en que esta asista, encargando á su cargo la dirección de los ensayos, cuyo número, que no podrá ser menor de uno semanal, lo fijará el Director.
 Art.º 11. El Abto Director será nombrado por el Cabildo Ayuntamiento.
 Art.º 12. El Abto Director depositará anualmente en el Archivo municipal de música, seis piezas musicales originales escritas expresamente para Banda, con destino á los actos oficiales más importantes.
 Art.º 13. El Abto Director es responsable ante el Cabildo Ayuntamiento del cumplimiento de sus subordinados, á cuyo efecto tendrá el derecho de suspender de empleo y sueldo al profesor que cometiere faltas de asistencia ó de conducta, dando de ello cuenta al Sr. Inspector de la Banda, que lo será el Presidente de la Comisión de Gobierno y este á la referida Comisión para su resolución definitiva.
 Art.º 14. Corresponde al Abto Director la elección del repertorio de la Banda, así como lo de las obras de texto en la Escuela de Música.
 Art.º 15. El Abto Director percibirá el sueldo anual de 900 pesetas, participando además de los beneficios en las contrataciones particulares.

Director, será substituido por el Subdirector, cuya nombramiento
reservará precisamente en uno de los profesores de la
Banda, a propuesta del Director y aceptada ~~en~~
por el Excmo Ayuntamiento por el Sr. Concejal Presidente de
la Comisión de Gobierno.

Título 3º

Inspección de la Banda.

- Artº 17. En nombre y representación del Excmo Ayuntamiento ejercerá el cargo de Inspector de la Banda y Escuela Municipal e Instrucción el Sr. Concejal Presidente de la Comisión de Gobierno.
- Artº 18. El Sr. Concejal Inspector presidirá las oposiciones si las plaza vacantes en la Banda, los exámenes y concursos de la Escuela Municipal e Instrucción, teniendo el derecho de suspender cualquier acuerdo o fallo que considere injusto o ilegal, dando de ello cuenta a la Comisión de Gobierno para su resolución definitiva.
- Artº 19. El Sr. Concejal Inspector, de acuerdo con el Abto Director, fijará las revistas de vestuario y equipo, así como efectuará las de las clases de la Escuela siempre que lo crea conveniente.
- Artº 20. El Sr. Concejal Inspector, en vista de los motivos que las hayan inspirado, aprobará las suspensiones de empleo y sueldo de los profesores, que a su superior autoridad proponga el Abto Director, teniendo el derecho de lo...

grave, sujeta a la aprobación de la Comisión.

Art. 21. Todos los ajustes para contrataciones particulares deberán ser aprobados por el Sr. Inspector, al cual comunicará el Mtro. Director el reparto de su importe el mismo día en que se verifique.

Título 2º

De los profesores.

Art. 22. Los individuos de la Banda Municipal, asistirán puntualmente a todas las actos a que deba concurrir la Banda, así como también a los ensayos que semanalmente dispone el Mtro. Director.

Art. 23. El profesor que sin especial permiso del Sr. Inspector, o del Mtro. Director, dejare de asistir a cualquiera de estos actos ^{se le impondrá} ~~se le impondrá~~ por el Mtro. Director una multa de 1 a 5 pesetas.

Art. 25. El Mtro. Director ^(en todos los casos) dará conocimiento inmediato al Sr. Inspector de las faltas de asistencia de los profesores y de la multa que les haya impuesto.

Art. 26. Los profesores de la Banda se comprometerán a tener su residencia fija en Pinar, perdiendo todos los derechos que pudieran haber adquirido si faltasen a aquel requisito.

Art. 27. La banda se compondrá de tres categorías de profesores, a saber:

14 profesores de 1ª con el sueldo mensual de
17 " " de 2ª " " " " "
5 " " de 3ª " " " " "

Art. 28. El Ayuntamiento, y en su nombre el Sr. Alcalde, dispondrá de la Banda en todos los actos

oficiales ordinarios y extraordinarios que pudieran ocurrir y así todos los actos benéficos o de otro carácter á discreción del Sr. Alcalde, como asimismo para las funciones de Iglesia á cargo del Municipio?

Art. 29. Tendrán también obligadas las individuos que compongan la Banda, á tocar en el parco ó sitio público que designe el Sr. Alcalde, ^{siempre que lo crea conveniente} ~~en~~ las días festivos, de 12 á una en invierno y por la tarde ó por la noche en veranos, pudiendo esta relevada de esta obligación cuando lo crea conveniente.

Título 3°

De los contratos particulares.

Art. 30. La Banda Municipal, y en su nombre el Sr. Director, podrá aceptar contratos particulares para formar parte en funciones privadas ó públicas, ante especial autorización del Sr. Alcalde.

Art. 31. Cuando la Banda vaya ajustada particularmente, tendrá presentes el Director al hacer el ajuste las condiciones siguientes:

1ª Los ^{gastos de} arajes y manutención no forman parte de los productos de la Banda en relación con el Municipio; 2^a De la cantidad convenida se repartirá el $\frac{1}{3}$ para el Municipio y lo restante proporcionalmente á juicio del Sr. Director entre los profesores.

Cualquiera duda respecto al reparto será dirimida por la Inspección.

En caso alguno podrá rescindirse ni alterarse la parte correspondiente al Municipio.

Art. 32. El Sr. Director...

vamos una columna, lo comprado perteneciente al Museo
fido.

Art. 33. El Sr. Director, en nombre y representación de la
Banda, presentará cada tres meses al Sr. Concejal
Inspector un estado de los contratos con sus justifi-
cantes, en el cual consten todas las funciones parti-
culares para las cuales hubieren sido contratada la
Banda y el tipo de ajuste de las mismas.

Una vez aprobado dicho estado por la Comisión de
Gobierno del Sr. Ayuntamiento, será ingresado
a la Caja Municipal, previa la formalización co-
rrespondiente, la cantidad que correspondiere percibir
a la Corporación municipal de dichas contrataciones.

Título 6.º

Escuela Municipal de Música.

x Autorizará el Sr. Concejal Inspector los gastos menores
como partes de útiles, instrumentos, copias, recompensaciones y
demás, presentando trimestralmente a la aprobación del Sr. Ayuntamiento
por conducto de la Comisión de Gobierno, una relación de los gastos de la Banda con sus respectivos
comprobantes.

Plantilla.

Para la definitiva organización de la Banda Municipal

Flautín.

Flaute.

Requinto.

Clarinetes.

Saxofones.

Saxofones.

Trompas.

Cornetines.

Trombones.

Bombardinos.

Bajas.

Caja.

Platillos.

Bombos.

Bugles.

28 Marzo 1893

N. 1.028.996

30 Mayo
1893

Excmo. Sr. D.

Yo Jacinto Vergés Gilabert, mayor de
edad, profesor de música, vecino de la
ciudad, como lo acredita por
la cédula personal que para referen-
cia acompaño, como á V. E. acude y aten-
tamente expono:

Qui habiéndole llegado á noticia
del expediente que nada tiene con-
trario al Excmo. Ayuntamiento re-
ferente á la provisión de la plaza
de Maestro Director de Música en
esta ciudad á que se hallan muy pro-
ximamente las funciones religiosas que
deben celebrarse en la presente semana
y que recaen á cargo de esta Corpora-
cion Municipal, creyendose el
necesario con motivo de haberse por
desamparado así que para las que
en lo sucesivo se celebren. Es por lo
que

Al Sr. D. D. P. P. se sirva nom-
brarle para dicha plaza con los otros

Annex 10: Instància de Jacint Vergés sol·licitant la plaça de mestre director de música de l'Ajuntament de Reus.

cuédones que tenga por conveniente
dargarle.

Dios P. a M. m. P. ar.
Mes 2° de Marzo 1893

Jacinto Vergés

Excmo. Ayuntamiento Constitucio-
nal de esta ciudad

(Secret)

Gobierno S. Sr. Jacinto
Vergés.

Reus 2 Mayo 1893

Hecho Ayuntamiento
de Reus por el cual se acordó
de el del pasado abril acordó
por unanimidad por el Sr.
también favorable de la decisión
de gobierno acceder a lo por V.
solicitado nombrando de mag
tro Director de la música que
utilice el Ayuntamiento en
los actos y festividades publi
cas por reunir las condicio
nes requeridas para el de
punto del mismo. Por lo cual
e interior no se resuelva na
da en contrario queda V. en
cargado de la música en
cuanto a los actos oficiales y par
ticular a esta el Municipio
Lo que por acuerdo de la
corporación comunico a
V. para su conocimiento

Annex 11: Notificació a Jacint Vergés de l'acord de l'Ajuntament de nomenar-lo mestre Director de Música de l'Ajuntament de Reus. (2 de maig de 1894)

y como revolucion a la us
fuerza de fuerza 28 de pa
suro usaz. Abril

sin prave - v. mt et

23 Mayo 1894

Condiciones bajo las cuales se constituye
en esta ciudad la Banda Municipal.

(2)

1.º La Banda usará el nombre de
Municipal y el uniforme e insignias que
determine el Cabildo Ayuntamiento

2.º Comatará por ahora de 36 profesores
excepciones del otro Director.

3.º El número de profesores podrá cuan-
do el Cabildo Ayuntamiento lo crea conve-
niente ser aumentado hasta el de 40, en
cuyo caso los sueldos que recibirán serán
aumentados proporcionalmente, a las tari-
fas señaladas según el número que se au-
mentara.

4.º Los individuos que entren a for-
mar parte de la Banda se compromete-
rán por escrito y con su firma a servir
en la misma por espacio cuando menos
de 3 años, sujetándose en un todo a las
responsabilidades y perjuicios que por fal-
ta de cumplimiento de este compro-
miso puedan exigírseles.

5.º Con preferencia a cualquier
otro servicio la Banda vendrá

Annex 12 : Conditions sota les que es constitueix la Banda Municipal de Reus (23 maig 1894)

obligado a concurrir a las fiestas, actos pu-
blicos oficiales: y extra-oficiales y to-
da clase de solemnidades y diversiones
que determine la Coma Corporacion Municipal y en su nom-
bre el Sr. Alcalde mediante la si-
guiente tarifa de precios. A saber:

1º Funciones de conciertos, serenatas,
etc. que no excedan de horas y medias;

Los 36 profesores 90' - pesetas

El otro Director 4'50 "

Total 94'50 "

2º Procesiones enteras y similares:

Los 36 profesores 135' - pesetas

El otro Director 15' "

Total 150' "

3º Acompañamientos, como los del día
y vigilia de S. Pedro, cada uno;

Los 36 profesores 36' - pesetas

El otro Director 2' "

Total 38' "

4º Manifestaciones, cuestasaciones y otra
clase de funciones que tan solo sean has-
ta o de medio día

Los 36 profesores 162' - pesetas

El otro Director 18' "

Total 180' "

5º Manifestaciones cuestasaciones y

otra clase de funiculares y espectáculos
que sean de todo un día;

Los 36 profesores	270-	Presetas
El otro Director	25-	"
	<hr/>	
Total	295-	"

6° Los profesores que formen parte de la Banda Municipal vendrán obligados cuando menos a un ensayo semanal, para celebrar el cual les facilitará local el Excmo Ayuntamiento.

7° - La Corporación Municipal se compromete a utilizar la Banda en todos los actos que de ella dependan.

8° La Corporación Municipal adelantará el importe de los uniformes, reintegrándose del mismo con el 5 pto de las contrataciones que celebre la Banda con el Ayuntamiento o con otras cualesquiera Corporaciones y particulares.

9° Correrán a cargo de los Dros profesores los gastos de conservación y renovación de vestuario, que deberán tener siempre en buen estado de limpieza y aseo.

10° Los individuos de la Banda vendrán obligados a usar instrumentos que tengan buen aspecto y no estén deteriorados, presentándose siempre con los mismos

en buen estado de uso y limpieza.

11º El repertorio de la Banda deberá componerse de obras modernas y de autores escogidos, viniendo obligada al extremo anual de 8 piezas cuando menos.

12º Para entrar a formar parte de la Banda cuando haya alguna plaza vacante o el Cabildo Ayuntamiento acuerde aumentarlas, serán preferidos los que hayan tocado en ella como meritorios durante un año.

13º Siempre que la Banda celebre alguna contrata, vendrá obligado el dicho Director, a ponerlo antes en conocimiento de la Alcaldía.

14º Siempre que la Banda Municipal tenga que tomar parte en las funciones del Teatro Fortuny de esta ciudad en horas en que tenga necesidad de la misma el Ayuntamiento, el Sr. Alcalde y la Empresa del citado Teatro procuraran ponerse de acuerdo para que no queden lastimados los intereses de una y otra entidad.

Rius

23 de Mayo de 1894.

La Comision de Gobierno

Fu Benavent

Juan Quint

Andrés Gran José Vallarta

Aprobado por el Excmo Ayuntamiento en sesion de 23 de Mayo de 1894

P. A. de S. S.

El Secretario

Vistas por los interesados que abajo firman las anteriores bases presentadas por la Seccion de Gobierno y entendiendole que las mismas son favorables a nuestros intereses y si los del Excmo Ayuntamiento, declaramos que estamos conformes con todas y cada una de ellas comprometiendonos a su exacto cumplimiento

Reus 23 de Mayo de 1894.

Manuel Dominguez

Tomás Guinjuan

Benigno Lodi

Comilio Fornate

Eduardo Gran

Agusto Oliva Jilias

Joaquin Gran

Pedro Plano e Alen

Antonio Vallarta

Antonio Alarcón	José Marimón
Francisco Araya	Pedro Sordillos
Miguel Domingo	Sebastián J. van
Miguel Maurera	Carlos Bertrán
Francisco Gual	Salvador Casanas
Jaime Grats	Juan Buitrago (hijo)
Pedro Párriz	José Ginesta
Francisco Jara	José Martí
Pedro Bazzoli	Arturo Balansi
Ricardo Patija	Antonio Pujol
José Riba	Juan Ribas
José Puyserit	Manoel Glop
Antonio Guara	Adolfo Ferrer

Ricardo Maurer

Hipólito Sotomayor

Francisco Borda

89
1

José Verges

Juan Buldo

Jacinto Verges

Gobierno / Sr. Jacinto
N.º 606 / Vergés.
En 30 de Mayo 94.

Acordado por el ayuntamiento de San Pedro de Cazorla en sesión de 23 del actual la definitiva creación de la Banda Municipal que bajo las condiciones acordadas por la Comisión de Fomento y aprobadas también por la propia Corporación en la misma sesión y siendo el propósito del Ayuntamiento Municipal y de esta Alcaldía el que la Banda empiece a prestar los servicios de un Instituto la vigilia de la festividad de S. Pedro esta Alcaldía lo comunica a V. como Director de la misma a fin de que en todo lo que de V. dependa procure

Annex 13: Comunicació al mestre Jacint Vergés de la creació de la Banda Municipal i de l' inici de la prestació dels seus serveis com a director de la mateixa. (30 de maig de 1894).

que cumplan las condiciones
estipuladas y no haya di-
ficultad ninguna para
que la Banda cumpliera
ó funcione en aquella
futura disposición en de-
finitiva organizativa, as-
tados y todo cuanto V. por
que conducente á fin de
que la Banda en sus viajes
vaya á los sacrificios
que le impone el cuerpo
itinerante y á la unión
que el mismo acostumbra
hacer.

Dios guarde. á V. etc.

Relacion de los ind. que componen la Banda Municipal

x	D.	José	Vergés	+	Ant ^o	Pujol	+
"	"	Manuel	Díaz	+	Juan	Ribas	+
"	"	Rafael	Urdina	+	Ramon	Yolop	+
"	"	Edmundo	Grau	+	Adolfo	Ferré	+
"	"	Joaquín	Grau	+	Nicolas	Mammar	+
"	"	Enriq	Quinjuan	+	Herpólito	Yotoma	+
"	"	Leandro	Lacort	+	José	Vergés	+
"	"	Augusto	Oliva	+	Juan ^o	Dobson	+
"	"	Pedro	Planas	+	Juan	Boldu	+
"	"	Ant ^o	Altadill	+	Conrado	Oliva	+
"	"	Bautista	Argilaga	+			
"	"	Manuel	Domingo	+			
"	"	Magín	Mammar	+			
"	"	Juan ^o	Chual	+			
"	"	Jaime	Prats	+			
"	"	Pedro	Pamiel, D ^o	+			
"	"	Vicente	Joré	+			
"	"	Pedro	Bargallo	+			
"	"	Nicolas	Pellisá	+			
"	"	José	Riba	+			
"	"	Juan	Papacut	+			
"	"	Ant ^o	Grau	+			
"	"	José	Marimon	+			
"	"	Pedro	Yobancella	+			
"	"	Sebastián	Grau	+			
"	"	Carlos	Bertran	+			
"	"	Salvador	Carauj	+			
"	"	Juan	Boldu, hijo	+			
"	"	José	Quimta	+			
"	"	José	Martí	+			
"	"	Arturo	Palencia	+			

Peris del Telégrafo

Annex 14: Llista dels músics que formaven la Banda Municipal el 1894

4 Septiembre 1894.

En el sorteo musical
celebrado a la tarde del día
de hoy, el Jurado ha acordado
por unanimidad adjudicar
el primer premio consistente
en setenta y cinco pesetas
y un objeto de arte
a la banda municipal de
la ciudad de Reus, que
tan dignamente dirige
V. por la brillante interpre-
tación dada a la música
de Reaimonet jurado obligada
de conciertos.
Lo que tengo el gusto de
participar a V. para su con-
suelo y satisfacción.
Dios

Annex 15 : Carta a Jacint Vergés comunicant-li la obtenció del primer premi per la Banda Municipal de Reus en el concurs de Bandes celebrat a Tortosa el 4 de setembre de 1894.

que en el mes de
Septiembre 1899.
El Presidente
Angel Masferrer

El Secretario
Domingo Escrivela.

Dr. D. Jacinto Lopez Director de la Junta
Municipal de Pinar

26 Marzo 1902

Como Señor

Examinada por la suscrita sección de Gobierno la instancia producida por D. Juan B. Argilaga en nombre y representación, de sus compañeros músicos que han de formar la Banda a proyecto, en demanda de que se le autorice para ostentar el nombre de "Banda Municipal" y para poder usar las insignias correspondientes a tal denominación, después de celebradas algunas conferencias con el solicitante y el presunto Director de la futura Banda, ha decidido someter a la aprobación de V. E. el siguiente dictamen

1.º Que se conceda a la Banda cuya creación se proyecta la facultad de ostentar el título de "Banda Municipal" y asimismo para poder usar las insignias municipales inherentes a tal denominación,

Annex 17: Dictamen i plec de condicions de l'Ajuntament de Reus a la sol·licitud de Juan B. Argilaga (Annex anterior) per que la nova banda creada pugui emprar el nom de Banda Municipal (26 de març de 1902).

2.º Que el Ayuntamiento conceda en comodato los instrumentos que tiene de su propiedad, procedentes de la disuelta Banda Municipal

3.º Que al efecto del párrafo anterior se levante oportunamente inventario por duplicada, con arreglo al cual debe hacerse la restitución de los instrumentos si llega el caso que deba procederse a ella

4.º Que el músico que reciba el instrumento queda directamente responsable ante el Ayuntamiento de su devolución cuando proceda, así como de su desaparición, extravío, o deterioro salvo el producido por el uso prudente, y como garantía de esta obligación firmará al recibirlo oportuno recibo

5.º Que procederá la devolución de los instrumentos cedidos en caso de disolución total o parcial de la Banda

① y cuando el Ayuntamiento tenga noticias fehacientes de que el cesionario o usuario del instrumento no atiende a su conservación en la diligencia debida

6.º Que se apruebe el Reglamento interior confeccionado para el régimen de la Banda, siempre que se el si introduycan las siguientes enmiendas.

A - El artículo 2.º que dice "Contará de 30 profesores además del maestro director" se redactará de la siguiente manera "La Banda se compondrá de 36 profesores de diferentes categorías, como a termino mínimo, pudiendo dicho número aumentarse, mas no disminuirse, ~~en~~ salvo caso de fuerza mayor y de circunstancias excepcionales

B - Que se añada al párrafo 2.º del art.º 3, el concepto siguiente: "y a devolver tambien al Ayuntamiento los instrumentos que del mismo haya recibido en préstamo

C- El art. 7 suprima una adición
por lo que respecta a la conservación
^{renovación} de los instrumentos

D- Al art. 10 que dice "el jefe
de la Banda tendrá la representación
de la misma y en caso de ausencia se
previsto en este Realamiento quedará de
los acuerdos que se vayan comunicando
de cuenta de los mismos el maestro
rector" se añadirá "y al Alcalde
cuando se trate de asuntos relacionados
con servicios que la Banda presta al
Municipio."

7.º Que el Ayuntamiento cubra
de los servicios de la Banda en todos
los funciones profanas y religiosas a que
asista con música, requeriendo para
cada acto los precios fijados en el dicta-
men que obra en el expediente de la an-
tigua y suprimida Banda de fecha 23
de Mayo de 1894

8.º Que para el caso de que la futura "Banda Municipal," acuerde dar conciertos públicos en los parques de esta ciudad y que para ello habrá una suscripción, que el Ayuntamiento la encabere con la cantidad de 25 pesetas mensuales en concepto de subvención a dichos conciertos

9.º Que la Banda prestará sus servicios al Ayuntamiento con preferencia a cualquier particular y sociedad V. G. no obstante, acordare como siempre lo que estime justo y procedente

te 11 de Reis de Marzo de 1902

El Presidente

Amelio Moreno

S. Moreno

S. Moreno

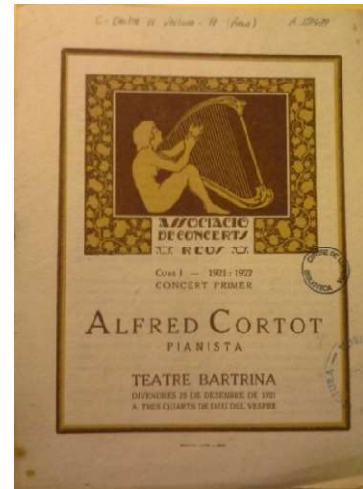
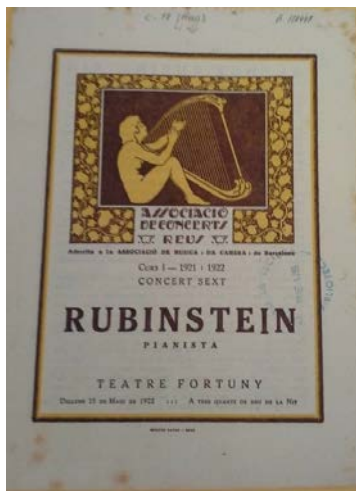
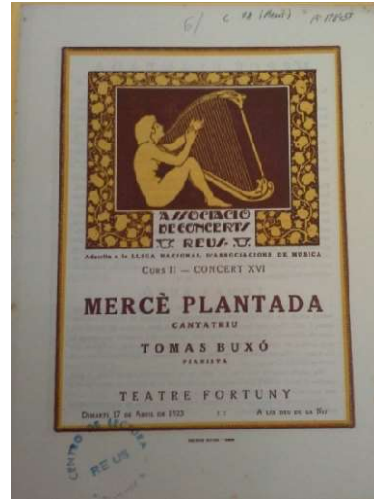
S. Moreno

Aprobada por el Excmo
Ayuntamiento en sesión
del 21 de Mayo de 1890
E. A. J. L.
El Secretario

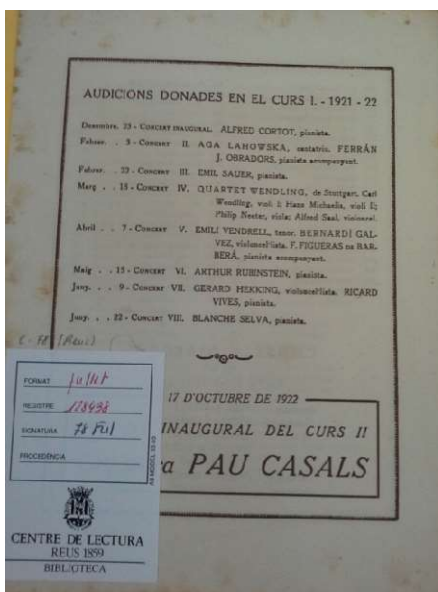
Amunategui.

Comunicado el precedente
acuerdo el día siguiente al
en fecha

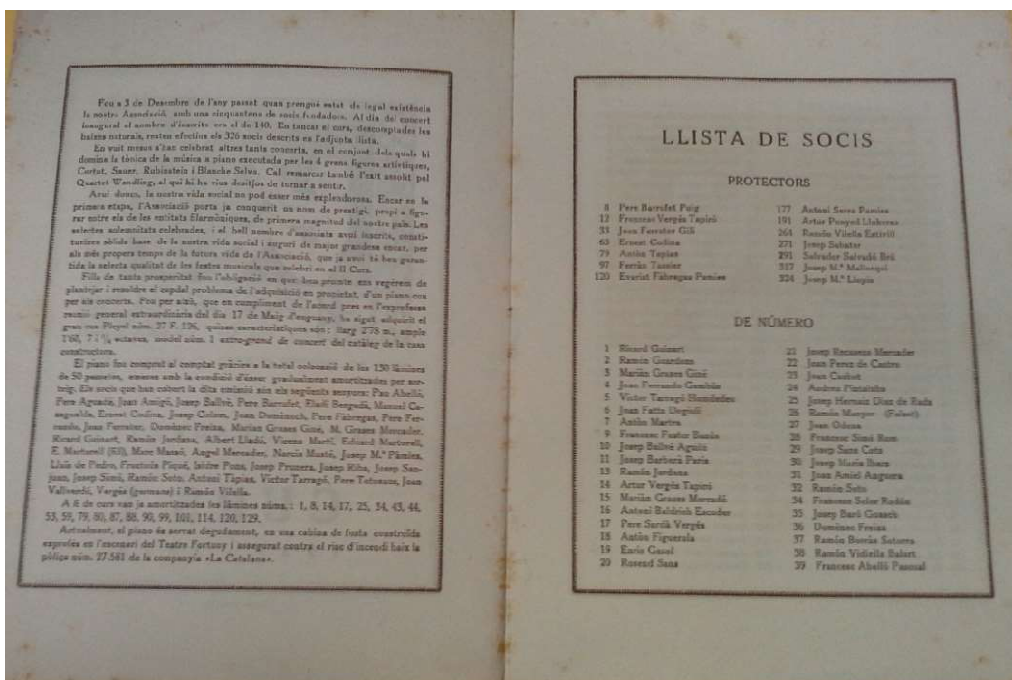
Estrella

Annex 18: Diversos programes de ma de la primera època de l' Associació de Concerts amb el seu logotip original.

Annex 19: Els darrers programes del curs incloïen en la part posterior els concerts que havia ofert l'associació en aquell any.

Annex 20: Llista dels socis del curs I de l'Associació de Concerts (1921-1922)

40	Domenec Sagimón Artals	51	Joaquim Jofre Jové
41	Josep Killa Borrás	52	Juan Lapuente Ramà
42	Rafel Aranas Melchior	53	Agustí Casasnovas
43	Joaquim Boquet Reverter	54	Miquel Capdevila Pujol
44	Pere Fàbregas	55	Josep Llorens Rosà
45	Pere Ferrando	56	Pere Guzmán Llagostera
46	Bonaventura Pellis	57	Marc Masà Barach
47	Miquel Solé i Escalà	58	Antònia Baqueras Dalmau
48	Juan Pujol Capada	59	Pere Totonaus Figueras
49	Xavier Vidal	60	Joaquim Amigó
50	Juanes Plana Gaya	61	Enric Domingo
51	Juan Copal Company	62	J. Miquel
52	Enric Solera	63	Francesc Pinyol Ferrán
53	Josep Homdedeu Rovellat	64	Francisco Piqué
54	Juan Giró Briandó	65	Josep Pujol
55	Enric Prats Martí	66	Josep Giné Botarall
56	Pere Romero Martí	67	Eladi Bergada
57	Josep Cuxàs Galabert	68	Enric Solera
58	Florenci Cugat	69	Tomas Vallès
59	Antònia Porta Pallià	70	Angel Mercader
60	Eugeni Mata Pons	71	Alfons Navarro
61	Juanes Cardoner Nogues	72	Francesc Giró Briandó
62	Josep Pauera Gode	73	Miquel Vidal Llecha
63	Juan Domènec Mas	74	Eduard Martorell
64	A. Mari Bages	75	Francesc Nanxo
65	Lluís Vilanova	76	Ramon Grifoll
66	Antònia Creus	77	Enric Vidal
67	Bonà Marín	78	Albert Lladó
68	Elis Riu i Sala	79	Eduard Naves Segarra
69	Lluís de Pedra	80	Claudi Peig
70	Enric Alberich	81	Salvador Torrell i Esalà
71	Ricard Wiseman	82	Juan Cullera
72	Juan Magriñà Banaó	83	Sota Fijona
73	Pere Lluís Buló	84	Baldemar Bonafont
74	Antoni Grau Carras	85	Juan Just Civille
75	Pere Montserrat Martí	86	Antoni Sans
76	Josep Colom Giné	87	Manuel Caudada
77	Eduard Martorell Carreras	88	Eugenè Vives Coca
78	Francesc de P. Baró	89	Agustí Català
		90	Conrad Felip

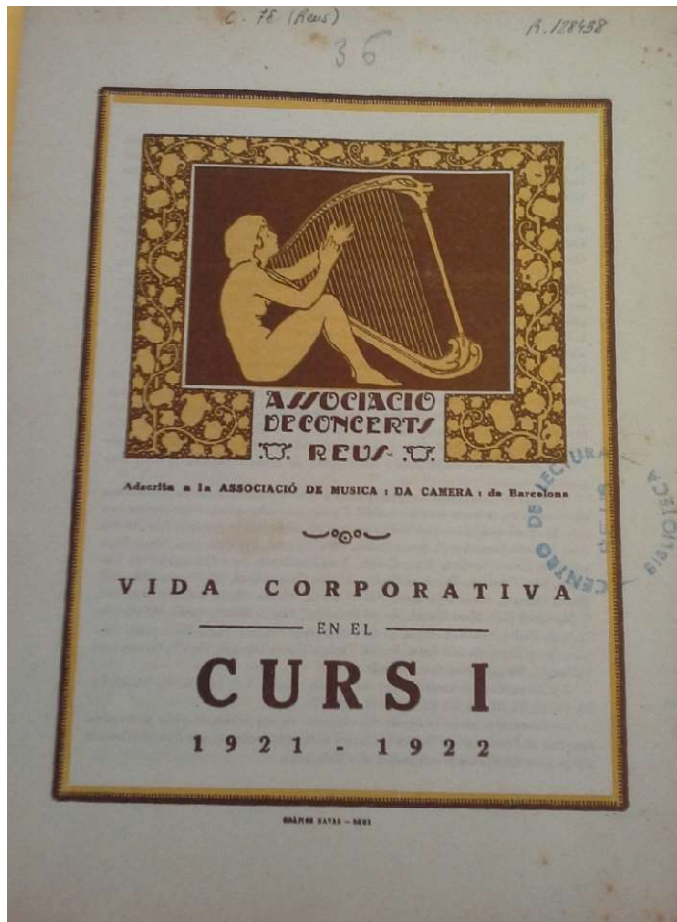
122	Salvador Vilaseca	161	Ramón Alcega
123	Josep Grau Ribera	162	Juan Vidella
124	Antoni Salaber	163	Miquel Cova
125	Francesc Verges Bartall	164	Rafel Ansué
126	Llorens March Pan	165	Antoni Fàbregas Balcells
127	Miquel Gilbert Bayona	166	Josep M. Llopart
128	Josep M. Garcia Vilamul	167	Alfons Sala
129	Pere Baryalla Roig	168	Pere Montaña
130	Amador Ferrater Gili	169	Pau Bartoll
131	Francesc Pujol Vilento	170	Miquel Capdevila Campà
132	Juanes Coll Urgellès	171	Manuel Capdevila Campà
133	Josep Jofre	172	Josep Castellà
134	Juanes Sagarra Matas	173	Marc Masà Vergés
135	Gabriel Ferrater Gili	174	Joaquim Mata
136	Miquel Oliver Marimón	175	Sebastià Font
137	Ramón Maria Espinós	176	Tomas Lluís Serra
138	Vicenç Martí Montaner	177	Antoni Andreu Abelló
139	Pau Nogueras Bartall	178	Eugenè Sagala Camps
140	Pau Abelló Pascual	179	Josep Casals
141	Antoni Salat	180	Josep Quer
142	Pere Aguiló	181	Josep Quer
143	Josep Sanjaou Benús	182	Juanes Martí
144	Tomas Cocks	183	Tomas Galinas
145	Juanes Fort	184	Antoni Samaranch
146	Agustí Escoda	185	Mossèn Josep M. Castellà
147	Salvador Caceroll Carallà	186	Josep Ripoll
148	Juan Sans	187	Ramón Guàrdia
149	Josep Maria Pàmies	188	Antoni Michea
150	Isidre Pons	189	Eduard Naves Aymat
151	Pau Camps	190	Enric Oletti
152	A. Pallegí Vall	191	César Ferrater
153	Narcís Musté	192	Ramón Brossa
154	Josep M. Constantí Zamora	193	Josep Munné
155	Francesc Sagueras	194	Tomas Aragones
156	Ernest Casapajana	195	Josep Salot Calbè
157	Ernest Masal	196	Pere Balagué Martorell
158	Manuel Casagualda	197	Josep Miquel Pàmies
159	Pere Estrada	198	Josep Bordas Escudé
160	Juan Valverdi	199	Joaquim Salvat Palloja

202	Ramón Aragones Abelló	241	Angel Vidal
203	Ricard Barba Vela	242	Josep Maria Colom
204	Juan Vila Alberich	243	Isidre Culella Pons
205	Juli Muggler	244	Antoni Plana Ollat
206	Mossèn Josep M. Domingo	245	Juan Torrens
207	Pere Mateu Borrás	246	Alfons Giral
208	Francesc Capdevila Campà	247	Enric Barba
209	Antoni Martorell Maugrás	248	Artur Martí
210	Juan Giró Busch	249	Juan Tapias
211	Enric Ollé Solà	250	Juan Bora
212	Josep Oriol Soler	251	Tomas Alberich
213	Narcís Munné	252	Josep Capdevila Molas
214	Silvestre Prins	253	Josep Biets
215	Juan Sans	254	Josep Roig
216	Eduard Borrás Nalla	255	Manuel Domingo
217	Juan Vives Podesol	256	Juan Queral Durall
218	Josep M. Martí Roig	257	Miquel Sedó Rada
219	Alfons de Grada Crezo	258	Antònia Grifoll
220	Francesc Grau Rabull	259	Pere Feip Mestras
221	Josep Castellana Plana	260	Ismael Castellana
222	Josep Canal	261	Enric Martí Roig
223	Hipòlit Montany Tassis	262	Josep Asquera Fernández
224	Francesc Prins Manza	263	Rafel Ferré
225	Francesc Martí Roig	264	Juan Vilalta Masaya
226	Pere Marsà Laguardia	265	Pere Vilalta Masaya
227	Enric Giró Camillerà	266	Enric Anquès Pujol
228	Juan Falch	267	Francesc Llarba
229	Josep Camps	268	Ildefons Cavallà Badia
230	Josep de C. Clagart	269	Enric Espinós Sotera
231	Francesc Borja Chayra	270	Agustí Fontana Grau
232	Estanislau Roca Domingo	271	Pere Fort
233	Francesc Queral	272	Ramón Colomitas
234	Salvador Caceroll Pujol	273	Josep Ayasani
235	Ramón Bergués	274	Juan Cocks
236	Josep Carreras	275	Francesc Llagostera Vendrell
237	Rafel Alcega	276	Manuel Domingo
238	Ramón Farré	277	Juan Grau Capdevila
239	Pau Maria Vidal	278	Pau Tost
240	Ricard Guix	279	Manuel Canyadell

282	Pau Casas Grau	304	Antònia Borrall Grinyó
283	Francesc Sastre Gil	305	Lluís Escudé
284	Josep Mollat Marçó	306	Josep Culella Masca
285	Carles Sotolosa Masera	307	Ramón Masal
286	A. Astals	308	Miquel Gilbert Padró
287	Antoni Pellicer	309	Francesc Martí
288	Lluís Solà	310	Francesc Cavallà
289	Enric Bova	311	Francesc Just
290	Pere Borrás Sagranyes	312	Miquel Altabas
291	Eugenè Cava	313	Juanes Mercader
292	Enric Aragones	314	Josep Vila Viciana
293	Ramón Fàbregas Pàmies	315	Josep Alguers Salomé
294	Francesc Vallseró	316	Miquel Oliva
295	Francesc Barrell	317	Amador Cabré
296	Josep Solaber	318	Josep Estramero
297	Juan Roig Guanch	319	Florenci Cugat
298	Antoni Navarro	320	Sebastià Duanygas
299	Delfí Martí	321	Brauli Estera
300	Ramón Vilalta Masaya	322	Juan Sagranyes
301	Josep Sagranyes	323	Joaquim Ferrer
302	Fredric Martorell	324	Josep Masal Canyella

CONSELL DIRECTIU
PER AL
CURS 11 - 1922-23

PRESDENT: PERE BARRUFET I PUIG
VICEPRESIDENT: VÍCTOR TARRACÓ
VOCALS: RICARD GUINART
FRUCTUÓS PIQUÉ
JOSEP BALLVÉ I AGUIÓ
TRESORER: MARIAN GRASES GINÉ
SECRETARI: ELADI BERGADA

Annex 21: Portada del primer fulletó "VIDA CORPORATIVA", corresponent al CURS I (1921-1922). En acabar el curs es feia arribar als socis el fulletó "VIDA CORPORATIVA EN EL CURS..." on es feia un resum de les activitats que s'havien fet i es donava a conèixer el llistat de socis així com la junta directiva prevista per al curs següent.

Tom 495.

Testamento
otorgado por

D. Estanislau Mateu Mas.

Ante

D. Pedro Guàrd y Guillam

Fecho a 21 Agosto de 1911.

Annex 22: Testament del mestre Estanislau Mateu Mas amb data 21 d'agost de 1911.

Quinientos noventa
y cinco.

Testamento. En la ciudad de Havana las
primas del día veinte y cinco de
Agosto de mil novecientos once.
Yo Estanislao Nosten Mas pro-
visto de veintena y siete años,
casado en primeras nupcias
con Antonia Valls y actualmente
te con Dolores Borrero Nosten,
hijo legítimo de la Comandante de
Junta Miguel Nosten Font y
Margarita Mas Codina, natural
de Camagüey y vecino del pre-
sente, habiéndome en el libro
del Santa Ana, número
cuarenta y cuatro, por regu-
do, con cédula personal de
dase número, número mil
trescientos cuarenta y dos,

expedida en esta a primero
de mayo del presente año, en con-
travase primero en causa,
pero caso de potencias, de
sentidos y del habla, y en
quando tuu y termino;
a mi juicio, y al de los testi-
gos que se nombraren, la
capacidad legal necesaria
para otorgar este testame-
to, mediante haber mani-
festado su voluntad por
de tutar, lo valua en la
forma siguiente:

Nombra albacea a su heredera
abajo nombrada, confiriendole
de las facultades en deudas
necesarias.

Quiere que sus deudas sean
ratificadas brevemente y para
de juicio, constando de legitimi-
dad.

Elige su residencia en el cementerio
comun del pueblo donde oviera

que de última voluntad que
mejor en derecho valer pueda, se
vocando los que hubiere otorgado
anteriormente, pues quiere que
el presente sea únicamente
el valedero como la postrera y
deliberada voluntad.

Qui lo otorga en un estado de
múltiple frente mi D. Pedro Coll
y Cuila, Abogado, Notario del
Ilustre Colegio de Barcelona, con
residencia en la presente ciu-
dad, mundo tutigo, por el
tutado mandado y rogado,
D. Sebastián Fernando Bernabé
mo y D. Miguel Luis Rúa,
vecinos de esta, quienes manifiestan
conocer al tutado y
que no tienen incapacidad
para solo a los males como
al otorgante se advertido
de la facultad que les cabe de
con este testamento, si de pa-
mitir que yo lo sea, por cuyo

ultimo costume han gustado de lo
que hay si como tambien la ley de
cambiar el otorgante, de ser las es-
peradas su profusion y venidas
de poner a los testigos y de
toda la forma que comprende
este instrumento publico. - Esta-
villos Mateu - Celestino Prou-
do - Felipe - Miguel Simon - Juan
Antonio - Aguado - Pedro Cully
y Villa - Contrabucados.

Leida la comunicacion anterior
Quero al Colegio Notarial de
Barcelona el dia de su fecha; doy
fi. - Bull

Quero en el numero 586 de mil
novecientos once; doy fi. - Bull

su fallecimiento, dejando la base
de su entierro y funerales a libre
disposicion de su dicha esposa.

Declara que de su primer ma-
trimonio con la citada Antonia
Valls, tiene tres hijos Entanillas,
Juan y Cuerto Martin Valls, de
treinta y tres, treinta y veinte
y ocho años de edad respectiva-
mente y que de su segundo y
actual enlace con la nombrada
Catalina Borrajo tiene diez
hijos Anaelia, Catalina, Juan
Luis, Francisco, Miguel, Florencia,
Jose, Margarita, Francisco y Ro-
berto Martin Borrajo, de veinte
y cuatro, veinte, dos, veinte, diez
y ocho, diez y seis, catorce, diez,
diez, ocho y cinco años de edad
respectivamente.

Sepa a cada uno de sus hijos
Entanillas, Juan, Cuerto, Ana-
elia, Francisco, Francisco, Mi-
guel, Florencia, Jose, Margarita,

Juan y Roberto, en completo pago de sus derechos de legítima paterna y demás que en los bienes del testador pudieren tener y pretender la cantidad de cinco treinta y cinco pesetas y algunos de los prenumeros a sus respectivos hijos en representación.

Según a su actual esposa Doña María Bonafé Ribas la cantidad de cinco treinta y cinco pesetas.

En todo sus restantes bienes y derechos, habidos y por haber, instituye heredera universal a su hija Doña María Matilde Bonafé y una prenumera a su otra hija Francisca Matilde Bonafé.

Este día en un testamento que quiere valga por tal por codicilo, donación mortis causa, o por aquella otra es

4.119.582

71

Partitura de Voces

De Cataluña a Aragón
Jota a voces solas

Letra de Eugenio Mota

Música de Estanislao Mateu Mas

Arreglo para Coro a voces mixtas
por E. Mateu Valls

Annex 23: Partitura de la jota per a cor a veus mixtes De Cataluña a Aragón del mestre E. Mateu Mas.

Handwritten musical score on the left page, featuring multiple staves with rhythmic notation and lyrics. The lyrics include:

plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim
 sus vi vi tu gracia gentil sin
 contrabasso
 domin deo deo
 plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim
 plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim
 par vi - van sus ojos vi - van sus ojos re - do - ni
 domin de - vi de - vi
 plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim
 plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim plim
 vi - va la virgen vi - va la virgen ta del pi - lar del pi -

Handwritten musical score on the right page, featuring multiple staves with rhythmic notation and lyrics. The lyrics include:

domin de - van vi - van las a - ra - go - ne - sas plim plim vi - van
 plim vi - van vi - van las a - ra - go - ne - sas plim plim vi - van
 plim vi - van vi - van las a - ra - go - ne - sas plim plim vi - van
 las vi - van las a - ra - go - ne - sas vi - van
 vi - van las a - ra - go - ne - sas plim plim vi - van vi - van las
 vi - van las a - ra - go - ne - sas plim plim vi - van vi - van las
 vi - van las a - ra - go - ne - sas plim plim vi - van vi - van las
 gra - cia gentil sin par non par vi - van sus o - jos
 a - ra - go - ne - sas plim plim vi - va vi - va ta del del pi
 a - ra - go - ne - sas plim plim vi - va vi - va ta del del pi
 re - te - do - ni ta vi - va la

Pandereta y Triangulo. Pastorella De Catalunya a Aragon

rit
ppp
arza
ff
ppp
ajitando
pp
f
cresc
poco a poco
1
2
3
4
5
6
7
8
9
10
11
12
13
14
15
16
Coda
D.S.

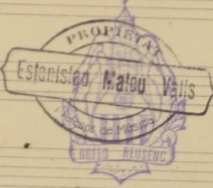
(revisat)

253

G. ano. =

= Merceditas. =

Americana.

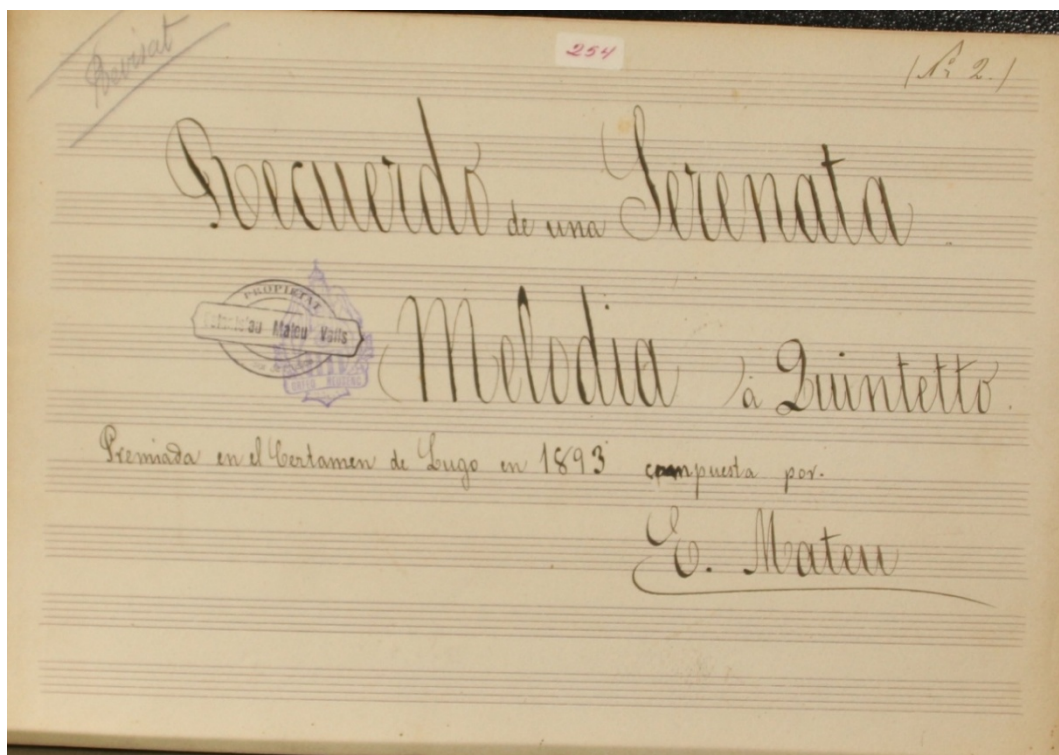

E. Mateu y Mas

Annex 24 : Partitura per piano de l' Americana de E. Mateu Mas Merceditas.

Piano

Handwritten musical score on two pages. The left page is titled "Piano" and contains several staves of music with various notes, rests, and dynamic markings. The right page continues the score with more staves of music. A purple circular stamp is visible on the right page.

Annex 25: Partitura de Recuerdo de una Serenata d' E. Mateu Mas. Aquesta obra fou premiada amb el primer premi al Certamen Musical de Lugo, el 1893.

Handwritten musical score on the left page of an open manuscript. The page contains several staves of music. The top staff features a melodic line with a handwritten annotation "ritardando" above it. The lower staves contain accompaniment with complex rhythmic patterns, including sixteenth and thirty-second notes. The handwriting is in dark ink on aged, yellowish paper.

Handwritten musical score on the right page of an open manuscript. The page contains several staves of music, continuing the composition from the left page. The notation includes various rhythmic values and melodic lines. A purple circular stamp is visible in the upper right corner of the page. The handwriting is consistent with the left page, and the paper shows signs of age.

Handwritten musical score on the top-left page. It features a vocal line with lyrics and a piano accompaniment. The lyrics include "was" and "pp". The piano part consists of dense, rhythmic patterns in the right hand and a more active bass line. A blue stamp is visible in the upper right corner of the page.

Handwritten musical score on the top-right page. It continues the vocal and piano parts from the previous page. The piano accompaniment is highly rhythmic and complex. A blue stamp is visible in the upper right corner of the page.

Handwritten musical score on the bottom-left page. It features a vocal line with lyrics and a piano accompaniment. The lyrics include "viola" and "pizz.". The piano part continues with dense, rhythmic patterns. A blue stamp is visible in the upper right corner of the page.

Handwritten musical score on the bottom-right page. It continues the vocal and piano parts. The piano accompaniment is highly rhythmic and complex. A blue stamp is visible in the upper right corner of the page.

Handwritten musical score on the top-left page of a manuscript book. The page contains four staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *arco*, *pp*, and *ppp*. There are also some handwritten annotations and a signature in the upper right corner.

Handwritten musical score on the top-right page of a manuscript book. The page contains four staves of music. A circular library stamp is visible in the center, reading "BIBLIOTECA ESTADUAL DO MATRIZ VALIS". The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *pp*.

Handwritten musical score on the bottom-left page of a manuscript book. The page contains four staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *pp*, *ppp*, and *arco*. There are also some handwritten annotations and a signature in the upper right corner.

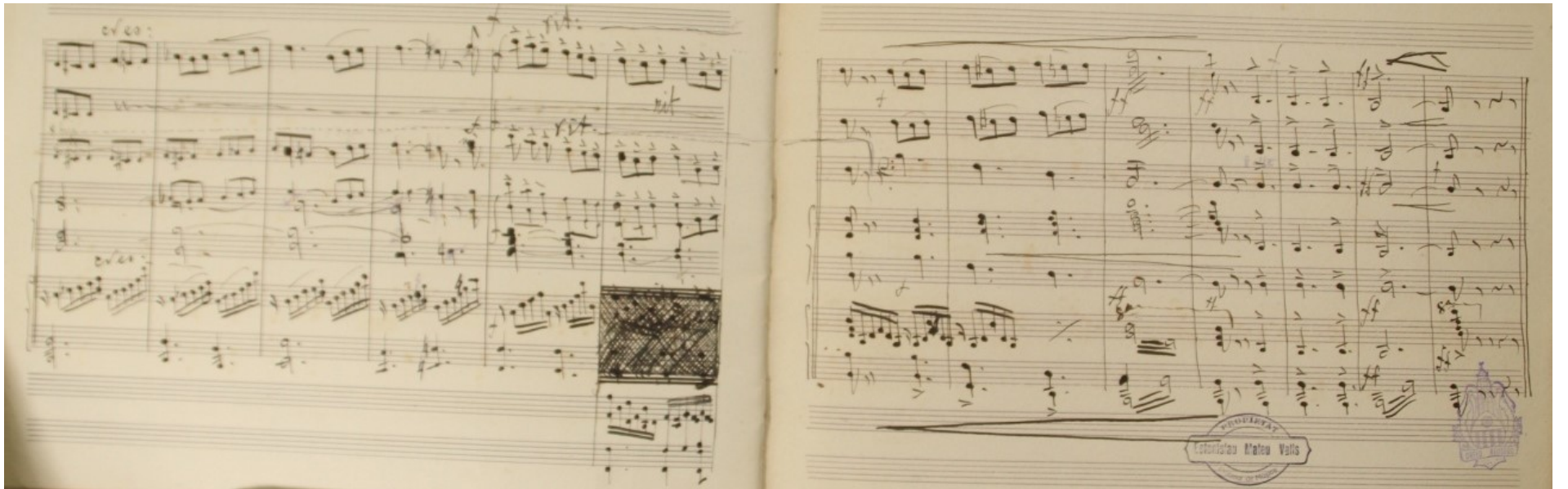
Handwritten musical score on the bottom-right page of a manuscript book. The page contains four staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *arco*, *pp*, and *ppp*. There are also some handwritten annotations and a signature in the upper right corner.

Handwritten musical score on the top-left page of a manuscript. The page contains five staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *f* and *pp*. There are some corrections and scribbles over parts of the score.

Handwritten musical score on the top-right page of a manuscript. The page contains five staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *pp* and *rall.*. There are some corrections and scribbles over parts of the score.

Handwritten musical score on the bottom-left page of a manuscript. The page contains five staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *rit.* and *rit. ed.*. There are some corrections and scribbles over parts of the score.

Handwritten musical score on the bottom-right page of a manuscript. The page contains five staves of music. The notation includes various rhythmic values, accidentals, and dynamic markings such as *rit.*, *rit. ed.*, *molto rit.*, and *rit.*. There are some corrections and scribbles over parts of the score. A large section of the score is heavily scribbled out with black ink.

*A mis discípulas las Stas. D.ª MARIA DEL PILAR
y MARIA del ROSARIO SEGIMON y ARTELLS*

**ES PROPIETAT
E. MATEU**

Amapola

E. MATEU

FANTASIA-MAZURKA

Propiedad. *Precio 5 Ptas*

*Almacén de Música de R GUARDIA
Rambla de S. José 29 (junto á la Virreina)
BARCELONA.*

Lit. Plaza del Rey 6

Annex 26: Partitura de la fantasia- masurca Amapola de E. Mateu Mas, impresa per R. Guardia

A mis discipulas Sr^{tas} D^{as} Maria del Pilar y Maria del Rosario Segimon y Artells.

AMAPOLA

(FANTASIA MAZURKA)

por E. MATEU.

Moderado.

Introduccion.

The introduction consists of two staves of music in 3/4 time, key of B-flat major. The right hand features a melodic line with eighth and sixteenth notes, while the left hand provides a harmonic accompaniment with chords and single notes. A dynamic marking of *p* (piano) is present.

This section continues the piece with two staves. The right hand has a more active melodic line with slurs and ornaments. The left hand has a steady accompaniment. Dynamic markings include *p*, *mf*, *f*, and *ff*.

Tiempo de Mazurka.

The Mazurka section is marked with a 3/4 time signature and a dynamic marking of *p*. It features a characteristic mazurka rhythm with a strong bass line in the left hand and a melodic line in the right hand.

The final section of the piece consists of two staves. It includes first and second endings, marked with *1^a* and *2^a*. The dynamics are marked with *f* and *p*.

bien marcado el canto

p

relat.

a tiempo

Moderado.

Ligero

1^a

2^a

Tiempo de Mazurka.

mf vivo

ff mf

p rall

Moderado.
p Lijero

Tiempo de Mazurka.
vivo ff

ff

p

pp cres

mf f ff

fff mf

A
mis discipulos

NOCTURNO

BRILLANTE

EN MI BEMOL

Nº 3

ES PROPIETAT
E. MATEU

PARA PIANO

por

E. MATEU

The image shows the title page of a musical score. At the top left, the text 'A mis discipulos' is written in a decorative, cursive font. Below this, the word 'NOCTURNO' is printed in large, bold, black capital letters. Underneath 'NOCTURNO', the word 'BRILLANTE' is printed in a similar large, bold, black font, with small decorative flourishes between the letters. To the right of 'BRILLANTE', the text 'EN MI BEMOL' is written in a smaller, black font. Below 'BRILLANTE', the number 'Nº 3' is printed in a large, black font. To the right of 'Nº 3', the text 'ES PROPIETAT E. MATEU' is printed in a smaller, black font. Below 'Nº 3', the words 'PARA PIANO' are printed in a large, bold, black font, with a decorative geometric border around them. Below 'PARA PIANO', the word 'por' is written in a smaller, black font. At the bottom of the page, the name 'E. MATEU' is printed in a large, bold, black font.

Annex 27: Partitura impresa del Nocturno Brillante nº3 en mi bemol, de E. Mateu Mas

NOCTURNO BRILLANTE

1.

MODERATTO

Por E. MATEU.

Handwritten musical notation for the first system of the first page. It consists of two staves (treble and bass clef) with piano (p) dynamics and various rhythmic patterns.

Handwritten musical notation for the second system of the first page. It includes markings for 'f' and 'rall.'.

Handwritten musical notation for the third system of the first page, marked 'Andante' and 'brillante'.

Handwritten musical notation for the fourth system of the first page, with 'tempo rubato' and 'r. l' markings.

Handwritten musical notation for the fifth system of the first page, marked 'a tempo' and 'p'.

2.

Handwritten musical notation for the first system of the second page, including 'p' and 'Brillante' markings.

Handwritten musical notation for the second system of the second page, marked 'a. cantato' and 'p'.

Handwritten musical notation for the third system of the second page.

Handwritten musical notation for the fourth system of the second page.

Handwritten musical notation for the fifth system of the second page, marked 'dim.' and 'a tempo'.

Handwritten musical score on the left page, consisting of five systems of piano accompaniment. Each system includes a treble and bass clef staff. The notation features dense chordal textures and rhythmic patterns. Performance markings include *rit.*, *poco*, *decrescendo - poco in poco*, and *ritenu.* at the bottom right.

Handwritten musical score on the right page, consisting of five systems of piano accompaniment. Each system includes a treble and bass clef staff. The notation features dense chordal textures and rhythmic patterns. Performance markings include *con fuoco.*, *Andioso.*, *tutta la forza. ritard.*, *pp fuggire pp*, *pp dim: p. p. p.*, *8va fortissimo.*, and *molto ritard.* at the bottom right. A page number '6.' is visible in the top right corner.

pp dolce e agitato.

pp il canto ben marcato.

Musical score for page 7, consisting of five systems of piano and vocal staves. The piano part features a complex, rhythmic accompaniment with many sixteenth and thirty-second notes. The vocal line is written in a soprano or alto clef and includes various ornaments and slurs. Dynamics include *pp* and *pp*. The tempo/mood is indicated as *dolce e agitato* and *il canto ben marcato*.

Musical score for page 8, consisting of five systems of piano and vocal staves. The piano part continues with intricate rhythmic patterns. The vocal line features a prominent melodic line with various ornaments and slurs. Dynamics include *rit.*, *sullon.*, *Beggiorissimo.*, and *dolce.*. The tempo/mood is indicated as *tempo*.

Handwritten musical score on page 7, featuring six systems of piano accompaniment. Each system consists of a treble and bass clef staff. The music is characterized by dense, rapid sixteenth-note passages in the upper register of the treble clef, often with slurs and ties. The bass clef parts provide a steady accompaniment with occasional rests and longer note values. The paper shows signs of age and wear.

Handwritten musical score on page 8, featuring six systems of piano accompaniment. The notation continues with dense sixteenth-note textures in the treble clef. The right page includes dynamic markings such as *f* (forte) and *pp* (pianissimo), and a section marked *ff* (fortissimo) towards the end. The page number '8.' is visible in the upper right corner. The manuscript is well-preserved but shows some staining and foxing.

El infrascrito Donero de esta Santa Iglesia Catedral Basílica

Certifico: Que en uno de los libros de bautismos archivados
en esta Donería se encuentra la siguiente partida

"En Barcelona a veintinueve de Octubre de
mil ochocientos setenta y siete. Yo el infrascrito Donero de esta
Santa Iglesia Catedral Basílica bauticé solemnemente a un niño que nació
el día trece de Octubre de mil ochocientos
setenta y siete hijo legítimo de D. Estanislao Mateu
de profesión pianista natural de Darrazona y
de D.ª Antonia Valls natural de
Barcelona casados según consta. Se le pusieron por nombres:
Estanislao, Miguel, Eduardo.

Abuelos paternos: D. Miguel de profesión
militar natural de Barcelona y D.ª Marga-
rita Mas natural de Reus

Maternos: D. Luis de profesión albañil
natural de San Feliu de Llobregat y D.ª Rafaela Duru
natural de Barcelona

Padrinos: D. Pablo Parceriza de estado
de profesión del comercio natural de Espe
sumt y D.ª La abuela paterna
de estado natural de

En fe de
lo cual lo firmo fecha ut supra Ramón Calzada Pro.
Donero.

Y para que conste libro la presente en Barcelona a dos
de Junio de mil novecientos treinta y seis.

Antonio Vallés Pro.
Donero

Annex 28: Partida de bateig del mestre E. Mateu Valls, qui fou batejat el 27 d'octubre de 1877 (partida amb data dos de juny de 1936).

45

En sessió del 16 del
corrent mes s'acordà al
objecte de donar major
normalitat a les classes
de la Institució, d'acort al
els mestres fundadors S^{rs}

Lapeyra y Gay nomenar
a V pel carrec de ajudant
dels mateixa feut-lo de
moment Mestre de la
classe de solfeig dels homes

Lo que li comunico pel
seu coneixement

Deu guard a V molts anys
Barcelona 20 Janer de 1898

El Secretari

J. P. P. P.

Ja que Estanislau Mateu

Annex 29: Carta en la que se li comunica al mestre E. Mateu Valls el seu nomenament com a mestre ajudant de Josep Lapeyra i Joan Gay en la Institució Catalana de Música. (20 de gener de 1898)

Lo consell directiu de
la "Escuela Jurdiana Orfeo
Canigó" reunit en lo dia 17 de
Maig del corrent ha tingut
à be nombrarvos per desem-
penyar lo càrrech de segon Mes-
tre Director de dita Escola,
ateros vostres merits y treballs
prestats a favor de la mateixa
lo que vos posem en coneixement
per medi del present ofici à
fi de que poguen acreditar dit
nomenament a hout vos
convinga.

Deu

Annex 30: Carta comunicant al mestre E. Mateu Valls el seu nomenament com a segon mestre director de l'escola Jurdiana -Orfeo Canigó. (17 de maig de 1900)

vos guardi molts anys.

Barcelona 17 Maig 1900

El President,

El Secretari J. San-Germán
Arturo Herrero

Senyor Estanislao Matheru

LES CANÇONS POPULARS.

Al Orfeó de Sans.

Cuantes voltes ~~se~~ les he sentides les hermoses melodies de la musa popular catalana. Quantes vegades en les hores de plácida tristesa n' han vingut als llabris aquelles quatre notes sempre iguals, monótones com les onades del mar i el tic-tac del rellotge portant a ma malaltissa pensa un mon de grats recorts i de dolces anyorances.

Les cançons populars son sencilles i aixó les fa mes simpáticas, Totes s' - assemblen, mes cada poble els hi dona un sagell particular que les diferencia de les altres. Les dels pobles del Nord porten el baf de boira i la fredor del gel, semblen embolcallades en un vel nebulós i gris propi del país hont nasqueren. En cambi les del mitj-dia duen una suau indolencia que convida al sonni, tenen el perfum de les flors en les nits de lluna i a través d' elles hi - descobriu els ulls brillants de la doncella en la finestra llunyana. Les unes son crits estridents que vos recorden els vols de l' aguila, els abims insondables, la forsa del vent, el retruny de la tempesta; les altres son planes i

lleugeres com les remors del bosc, el cant dels aucells, els refilets dels pastors i el murrull de la fontanella.

Les cançons populars son la veu misteriosa del poble, son l' art escrit per ell i pera ell; son la tradició, el poema, la rondalla, la llegenda.

I les de casa nostra si 'n son de bonicoies. Elles vos revelen desseguida els sentiments, les esperances, els recorts, les aspiracions del poble que les canta.

Les unes porten el rítmic compés del breçol que vos recorden la veu agradosa de la mare; les altres son jovenívoles que revelen vida, forsa, joventut, bellesa; ^{unes son} les aixerides i fresques respirant alegría, goig, joia, les altres son melangioses i tristes com de cor malalt, de dia que 's mor; les unes son idilis tendres d' una delicadesa extrema, les altres son poemes grandiosos de una magestat augusta; les unes son oracions sentides dictades per la fé d' un cor creient, les altres son cants virils que revelen la existencia d' un poble jove, mascle i ple de vida.

Serven-les companys, les cançons populars. Son el llegat dels nostres avis que

Annex 31: Discurs del mestre E. Mateu Valls sobre les cançons populars dedicat a l'Orfeó de Sans (Maig de 1901).

'ns el deixaren no pera que l'oblidessim i el deixessim perdre, sino pera que
procuressim conservar-lo i enriquir-lo.

Ab elles ja 'n tenim prou pera despertar al poble. A cop de cançons es com li
traurem l'ensopiment que l'ofega. Elles arriuen al fons del cor i an el cor
no hi valen les artimanyes dels nostres enemics.

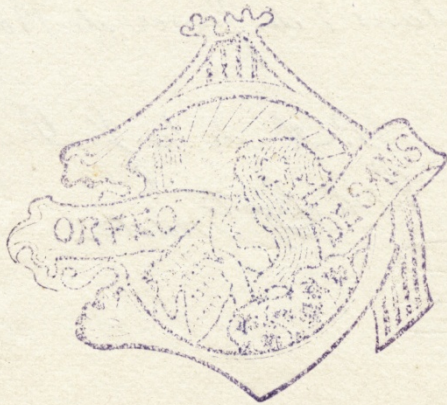
No 'n tingueu tenensa. Catalunya tindrà lo que desitja quan tots els seus fills
entonin ab entusiasme aquelles quatre notes grans i sublins

No 'n maten per ser traïdor,
ni tampoc per ser cap lladre,
sino perque he volgut dir
que visca sempre la Patria.

G. M. G.

Barcelona

~~Maig~~ Maig de 1901.

La Junta Directiva d'
aquest "Orfeo de Sans," en sessió
celebrada ahir acordà per
unanimitat designar a Vostè
per a Director artístich de la
Institució, quin nomenament
se complaughen los suscrits en
comunicarli en compliment
de dit acort, expressantli
al mateix temps la confi-
ansa d'aquesta Junta de
que continuará Vostè exercint
la seva tasca com a Director
definitiu, ab igual zel, entusiasme y constancia ab que
fins aruy s'ha portat en sas
funcions com a Mestre
interin de las classes mu-
sicals preparatorias de la
nostre novella entitat, des-
tinada al enaltiment del
Fert y de la nostra esti-
mada Catalunya.

Deu lo guard molts anys.

Annex 32: Carta on es comunica al mestre Mateu el seu nomenament com a director artístic de l'Orfeo de Sans. (7 de gener de 1902)

Jan 7 de Janer de 1903.

Lo President.

P. M. de la J. D.

Lucien Legault Secretari.

Madame Marie Joseph

Se. P. Estanislau Mateu y Valls.

Academia de Música

dirigida per

D. Estanislau Mateu Sans..... 190

S. D......

Lo desenrotlló cada dia major dels elements de cultura y las necessitats de la vida social en nostres días han fet pot dirse indispensable la possessió de certs coneixements que en altres temps s' haurian considerat tant sols com d' ornament ó de luxo y per lo tant reservats á las personas de refinada educació intelectual, además d' altrás que del conreu de las especialitats á que dits coneixements se refereixen n' hajan fet l' objecte de la seva activitat per afició ó pera atendre á las necessitats de la vida práctica. Un dels ordres de coneixements á que poden aplicarse las precedents consideracions es lo relatiu á l' *Art musical*, quina ensenyansa ha arribat á ferse gayre be indispensable, en grau més ó menys complet, á tota persona de regular instrucció, sens parlar dels qui vulgan dedicarshi com á carrera exercintlo en alguna de sas variadas manifestacions.

Per lo dit fins aquí, pot compendres qué s' ha de considerar oportuna l' instalació en aquesta important localitat d' una ben montada Academia pera l' ensenyansa teórich-práctica de la Música en los diferents graus d' extensió de que es susceptible, y que abarquant las assignaturas de més útil aplicació ofereixi, per sas avantatjosas condicions y preus economichs, tota mena de facilitats á las personas d' un ó altre sexe residents á la present barriada que vulguin adquirir dita ensenyansa. Lo qui suscriu, donchs, comptant ab la valiosa cooperació de distingits professors y d' acort ab ells, ha determinat instalar en aquesta barriada de Sans una *Academia de Música*, que tindrà son local al carrer de la Carretera, núm. 26, 1.er 2.ª (entrada pe 'l de Orient, núm. 2) y ahont s' hi donará en tota sa extensió l' ensenyansa de *Solfeig y Teoria musical, Piano, Cant. Violí, Viola y Violoncello*, baix

Annex 33: Fulletó propagandístic de l'acadèmia de música del mestre Estanislau Mateu Valls a Sants (Curs 1903-1904)

la direcció del suscrit y á cárrech d' un triat quadro de professors en lo que hi figuran D. JOSEPH MUNNÉ, D. JAUME GILABERT, D. JOSEPH RAVENTÓS y altres de igualment justificada reputació.

Com á complement de las esmentadas assignaturas y element de gran aplicació al estudi y al exercici práctic de varias d' ellas, hi haurá també classes especials dels idiomas *catalá, italiá y francés*, per mestres de reconeguda competencia

Pera 'l degut régim y bon ordre de las varias ensenyansas que 's cursarán en l' Academia, hi haurá un reglament interior al qual deurán subjectarse 'ls deixebles així com lo funcionament general de l' Institució.

Apart de las classes, l' Academia organitzarà periódicament sessions musicals dedicadas als senyors socis protectors, á las que podrán assistir aquestos ab las sevas familias, executantshi triadas composicions d' autors clássichs, antichs y moderns, pera estudi y comprensió de totas sas bellesas, á quals sessions artísticas cooperarán los alumnes y també hi prestarán son concurs lo Director y professorat.

També en las épocas fixadas hi haurá exámens, en que pugan los deixebles donar mostras dels seus avensos en l' estudi.

Ab la confiança de que 'ls proposits exposats han d' obtenir favorable aculliment per part de V., tinch l' honor d' oferirli 'ls serveys de la nova Academia, fentli avinent que las classes del curs de 1903-1904 comensarán lo día 1.er del prop-vinent Octubre.

Lo Director

Estanislau Mateu

NOTAS. — Pera més detalls dirigirse á la Secretaría de l' Academia, á las horas de despatx (de 5 á 6 tarde y de 8 á 9 nit).

Se donarán lliçons particulars y á domicili.

SOCIEDAD CORAL

Calle de Riego, n.º 5.—SANS

La Junta ha tingut ha bé
nomenar a V. para constituir, en companyia
dels mestres senyors Joan Borrás de Palau,
y Esteve Masclans, el Jurat Calificador
del concurs musical convocat per aquesta
societat y del qual tindra ja V. coneixen-
ment.

Al notificarli l'esmentat
aort se li prega qu'accepti el carrec,
satisfent aixi els desitjos del Coro que

Annex 34: Notificació al mestre E. Mateu Valls que ha estat escollit membre del jurat qualificador del concurs musical convocat per la societat coral La Harmonia de Sans, tasca que realitzà juntament amb els mestres Esteve Masclans i Joan Borrás de Palau. (1 d'octubre de 1907).

li deuria agraument per tant senyalat
favor.

Visca molts anys

Sans 1. Octubre de 1907.

El Secretari

Antoni Valls

Senyor don Estanislao Mateu

AYUNTAMIENTO DE BARCELONA
NEGOCIADO CENTRAL

N.º 1522

Este Ayuntamiento en sesión de cinco del actual y en atención á las circunstancias que en V. concurren acordó, nombrarle para el cargo de auxiliar int. de solfeo de la escuela municipal de música dotado con el haber de seiscientos pesetas anuales.

Lo que se comunica á V. para su conocimiento y demás efectos, debiendo advertirle que dentro de los treinta dias siguientes al de la notificación de este acuerdo deberá presentarse en la Secretaría Municipal á fin de que, previa formalización de su expediente pueda tomar posesión, de dicho cargo.

Dios guarde á V. muchos años.

Barna. 28 de Julio 1910

El Alcalde,

Muy y Reyada

P. A. del E. A.

El Secretario,

Juan Manuel Castells

Sr. D. Estanislao Mateu

Annex 35: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a mestre auxiliar de solfeig de l'Escola municipal de Música de Barcelona (28 de juliol de 1910)

Sans n.º 114. principal
Barcelona (Sans)

En el Concell General
que tingué lloc el dia 26
del corrent y á proposta de
la Junta Directiva, se prene
-gué per unanimitat l'acord
de nomenar á Vosté
Soci Honorari d'aquest
Orfeo; en atenció al
bons serveis prestats du-
-rant sa direcció y
com a pepita mostra
del grat recort qu'ha
devengat entre nosaltres.

Lo que tinc l'
honor de comunicarli
pera son coneixement
y demes efectes.

Visquen molts =

Annex 36: Carta on es comunica al mestre E. Mateu el seu nomenament com a soci honorari de l'Orfeo de Sans (29 de gener de 1913)

= anys.

Barcelona 29 de Janer de 1915

El President
Ramón Navarro

El Secretari
Josep Guàrdia

Al En Estanislau Escobau.

CENTRO DE LECTURA

Secció de Música

Considerant aquesta Junta Seccional, que'l mestre de música d'aquesta ciutat En Estanislau Mateu Valls, reuneix les condicions necessaries per á desempenyar la direcció de l'Academia Musical establerta en aquesta Secció y havent aqueix manifestat acceptar per trobarles conformes les bases per al funcionament de la mateixa, aprovades en reunió de 27 de Janer del corrent any, aixis com les condicions econòmiques y demes que per al exercici d'aital càrrec han sigut estipulades per abdues parts; fent us de les facultats que l'article nº 18 del Reglament Seccional consedeix á aquesta Junta acordá nomenar Director de la dita Academia y Regent com á Mestre de les classes de Solfeig y teoria y piano

Annex 37: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a Director de l'acadèmia de música de la Secció de Música del Centre de Lectura (25 de febrer de 1916).

al citat En Estanislau Mateu Valls
amb totes las facultats y atribu-
cions consignades en les aludides
Bases y amb l'assignació mensual
mínima següent:

1º Per una hora diària que s'
acorda sigui de 6 á 7 del vespre
de la classe de solfeig, 40 Ptas
en total.

2º Perá las clases de piano
2'50 Ptas per á cada alumne en els
cursos Preliminar y Elemental y
4 Ptas per á alumne en el curs
mitj.

3º Per als treballs de Direc-
ció l'assignació anirà á la consi-
deració de la Junta Seccional,

Quins acords los hi trasla-
dem per al seu coneixement y efec-
consegüents.

Visqueu molys anys.

Reus 25 de Febrer de 1916

Vº Bº
El President

Ramon Guardans

Sr En Estanislau Mateu Valls

El Secretari

Josep Abella

Present

111
1
Sr. D. Francesc Pujol
Barcelona

Reus Maig 1918.

Distingit amic: I rebut la vostra comunicació circular y enterat dels vostres continguts y desitjos de saber dades economicas del Orfeó Reusenc, fare' els possibles de complaure a la vostra comanda, pero ~~per~~ ~~no~~ ~~tenere~~ de fer un poc extens per historia aquesta haury rejevenida entisat, dispensen que ofasi un poc llarg, pero es interesant y tal vegada pugue ser útil.

Aquest Orfeó es fundat de l'any 1893 en nom de "Orfeón Reusenc" ab ~~elements~~ ~~de~~ ~~la~~ ~~que~~ ^(fundat a l'any 1860) constituien la "Secció Coral del Centre de Lectura" aquesta fundació va ferse ab la direcció del meu pare (q.e.p.d.) y es continuà vivin al Centre de Lectura, como una secció y ab la protecció de dita Societat; duran aquet temps el conjunt coral (compost de homes sols) arribà a un conjunt

Annex 38: Carta del mestre E. Mateu Valls a Francesc Pujol (segurament un esborrany) en que a petició d'aquest darrer, li explica la història i dades diverses de l' Orfeó Reusenc (Maig de 1918).

1. Nom de l'entitat = Orfeó Reusenc
2. Població _____ Reus
3. Domicili: _____ Sant Florenç 12. baixos
4. Data de la seva fundició = 9 Jener 1918
5. Data de benedicció de la sesa Genyera = Encare no arribat
6. Ha estat dissolt o suspès alguna vegada? No.
7. Època de la suspensió ò dissolució, _____
8. Data del seu restabliment _____
9. Nombre actual de socis cantaires:
 - Nois: actual.
 - Noies: Soprano 15. Contralts 14
 - Hommes: Tenors 14 - 8. Tenors 2. - 11
 - " Baritons - 11. Baixos. 9
10. Nombre actual de socis protectors: 281.
11. Nom del Mestre Director: Estanislau Mateu Valls
12. Nom dels mestres auxiliars, si en té =
= No enterrim per falta de cabals
13. Noms dels Sr's President i Secretari de la Junta Directiva: Anton Porta Pallice / ~~Alexandre Salera~~
14. L'entitat resideix en local propi, en local llogat ò depen d'alguna altre entitat?
En local llogat, ~~no~~ completament sol
15. Despeses de recelencia que anyalament té
2280 pts anuals = dos mil doscentes vuita pts
16. Contribució anyal del Mestre Director = 900 pts
17. " dels professors auxiliars: ~~no~~
no ni ja ~~enterrim~~
18. Se l'orfeó alguna subvenció?
~~potencialment~~
del Ajuntament de Reus per ajudar el sosteniment de les classes ^{gratuites} de soltes i teoria musical per nens i nenes en dies alternats de la setmana

Annex 39: Dades diverses de L'Orfeó Reusenc redactades pel mateix Estanislau Mateu Valls.

19. Importe de la mateixa. { ^{totalment} mil pessetes ^{anuals}

20. Ensenyaments musicals que es donen als cantaires, noies, noies i homes
El de Solfeig fins que se'n cursen
ensajios parcials per cordes i ensajios de conjunt

21. Dies de la semana i horari d'aquests ensenyaments:

Dilluns - Dimercres i Dijous de 7 a 8 ^{mit} Solfeig

Dimercres - Dijous i Dissabte de 7 a 8 ^{mit} Solfeig nenes

Seccio Choral:

Senyoretas - 8 i 1/2 Solfeig i despres ensaig els Dilluns i Dimercres:

Homes - Els Dimercres i Dijous a les 9 i 1/2 Solfeig i despres ensaig parcials

Els dissabtes ensaig de conjunts a les 10 ^{mit}

22. Algunes de les obres mes importants del repertori actual de l'Orfeo: (214 obras)

Cant Elegiac, - Beethoven: La visio de la giseta, Catala:

El petit mariner, Saleroze: Galia, Gornad, Pregaria, Serpentina

Haydn - L'Estinade, Schubert: Cant de la Lengua, Millet.

Bisporada i Bosello - Moreva: El Pardal (Glosa), Mas i Ferrerant.

Els gegants de Reus, Planas - Sant Jordi Triomfant, Pujols.

Salut a Santa Cecilia, Ferrer, Moya: Gloria, Missa, Dandua gloriosa

Victoria - El Moline, Alfons - Els Pardalers, Flor de May - Blave

23. Dades suplementaries que l'Orfeo creu convenient facilitar: Ha festa dels infants, celebra

varis anys, en la qual al final se sorten a ven llibres de la cança d'estalvi entre

els nens, i nenes de les escoles publiques

1923 l'Aplec del Germanor de les cançons

1924 Festa de la Musica i de la Poesia

1926 Concert-Conferencia al beatre Bartromeu sobre

Les cançons de Nadal

G. M. V.

ASOCIACIÓN
de
Profesores Músicos
de
Reus y su Comarca

Vo Bo
El Presidente

A. Pons i Espinach

Habiendo sido acordado en sesión de Junta Directiva de fecha 12 del corriente nombrarle á V. soci oHONORARIO de nuestra Asociación para concurrir en V. todos á los merecimientos, rogámosle se sirva aceptar este modesto nombramiento á la par que esta Asociación tendrá el alto honor de poder contar á V. entre los socios de dicha categoría.

No dudando distinguido Sr. que será de su aprobación este nombramiento, le expedimos el presente para los efectos consiguientes y á la vez le trasmitimos el agradecimiento mas sincero.

Viva V. muchos años.
Reus 15 de Diciembre de 1923.
El Secretario

Juan Ferrer

Sr. D. Estanislao Mateu. C I U D A D.

Annex 41: Carta en que se li comunica al mestre E. Mateu Valls que ha estat nomenat soci honorari de l'Associació de Professors Músics de Reus i Comarca. (15 de desembre de 1923)

Per al bon servei musical de l'Església parroquial de de la ciutat de Reus, el Rev. Rector de la mateixa Sr. ~~Jaume~~ ~~Pons~~ ... i el Mestre de música Sr. Estanislau Mateu domiciliat en aquesta ciutat al carrer de Llobera núm 5, 4.ta (Plaza de Prim), estipulen el ~~següent~~ present

Contracte

Sota les condicions següents:

Primera: El Rev. Sr. Rector es compromet a què en totes les funcions religioses celebrades en l'Església parroquial per ell regida en les quals intervingui servei musical, aquest seria exclusivament confiat al Mestre Estanislau Mateu en la seva doble qualitat d'Organista i Mestre de Capella, quedant enterament a la seva direcció la tria dels elements necessaris a secundar-lo. Si alguna vegada per circumstàncies especials i amb caràcter excepcional fos sol·licitada al Sr. Rector l'intervenció total o parcial d'algun altre Mestre de Capella o Organista o bé d'algun element executant per al servei musical d'alguna funció, l'ementat Sr. Rector es compromet a no permetre l'intervenció sol·licitada sense el consentiment previ del Mestre Mateu, el qual, de tota manera, percebria els honoraris que li corresponien per aquella funció, si és que no creu convenient renunciar-los.

Segona: El Mestre Mateu es compromet a encarregar-se de tot el servei musical de l'Església parroquial de d'aquesta ciutat, tant en concepte d'Organista com de Mestre de Capella, i a efectuar aquest servei amb tot el zel i cura atenció necessaris a la dignitat del Temple de Déu, a qual efecte, i a més del seu esforç personal, compta amb la col·laboració d'elements de probada solvència que el secundaran en tot allò que convingui. També es compromet, a fi que el servei musical del Temple no en valgues menys a tenir preparats els elements necessaris per a suplir-lo en cas de malaltia, absència o altre impediment que d'entorbi la seva actuació personal.

Annex 42: Esborrany de contracte per a treballar com a organista i mestre de capella a les parròquies de la ciutat de Reus (1932).

present document les condicions econòmiques del servei que el motiven, convenen ambdós contractants en procedir a un estudi detingut d'aquest extrem per a arribar de comú acord a la formació ~~de~~ el més immediata possible d'un aranzel en el qual sien consignats els emplaçaments corresponents a tota la diversitat d'actuacions musicals que el servei del Temple requereixi, deixant, a més, marge suficient per als casos no previstos taxativament. Un cop format aquest aranzel a ell devran atènyer-se ambdós contractants, sense perjudici, però, d'aportar-li, de comú acord sempre, les modificacions que l'experiència aconselli.

Quarta: La duració d'aquest contracte serà de anys a partir de la data de la seva signatura i s'entendrà prorrogat per ~~tre~~ anys més a cada venciment si cap dels dos contractants no ha notificat a l'altre el desig de modificar-lo o de donar-lo per finit tres mesos abans del seu venciment. També podria donar-se per finit o modificar-se abans de venciment sempre que ho sol·liciti un dels dos contractants amb tres mesos d'anticipació.

En prova d'acceptació de totes aquestes condicions els contractants signen per duplicat a un sol efecte el present document en la ciutat de Reus a de de 1932.

(signatura del Sr. Rector)

(signatura del Mtro. Nieto)

LLASSADES DE L'ORFEO REUSENC

Joventut Nacionalista Republicana	14/3/20
Societat "El Olimpo"	11/4/20
Orfeó de Sans de Barcelona	23/5/20
Orfeó Català de Barcelona	23/5/20
Joventut Caritativa de Reus	25/7/20
La Capella Selvatana de La Selva	19/6/21
Pomells de Joventut de Reus	20/10/22
Orfeó Montsià de Ulldecona	31/5/25
Ajuntament d'Ulldecona	31/5/25
Orfeó de Vilanova	15/5/26
Altar Misericordia de Barcelona	8/1/27
Orfeó Borgenc de Borjas Blanques	27/5/28
Montroig	8/9/30
Orfeó Tortosí de Tortosa	15/5/32
Associació d'Iniciatives Homages a Clave ^{Lupide a Clave}	1933
Junta d'Extinció de la Mendicitat	14 Novembre 1920
Ajuntament de Cornudella	15 Agost 1926
Ajuntament de Vilaplana	1930 12 de Juny

Recull E. M. V.

Annex 43: Recull per ordre cronològic de les llaçades rebudes per l'Orfeó Reusenc (Estanislau Mateu Valls).

(1)

HISTORIAL DEL ACTUAL ORFEO REUSENCO.

(desde la seva fundació any 1918)

L' actual Orfeó Reusenc es fundá en el mes de Jener del a any 1918 essent el seu director fundador l' actual Mestre Estenislau Mateu Valls, que junt amb 46 coristes del antic "ORFEON REUSENSE" fundat l' any _____ al Centre de Lectura pel Mtro. Estenislau Mateu Mas per unanimitat, acordaran en Junta general de coristes, els dies 4 i 7 de Decembre de 1917 transformar-lo radicalment en una Societat Orfeoníca moderna anomenant-se de l' Orfeó Catalá; aquells coristes que tan animats i empenyent de nous ideals estava posats, ho es que fem constar els seus noms com llegítims fundadors del actual Orfeó Reusenc son els Srs.

Joan Prats,
~~Alfons Almirall,~~
~~Genaro Barallobre,~~
~~Celso Rovinsky,~~
Aleix Guàrdia
Manuel Test
Venancio Monet
Julian Nicolau
Joan Vallverdú
Josep Barrat
Andreu Amorós
Joan Vernet
Josep Ortiz
Sebastià Moyóella
Anton Savé
Joan Martra
~~Francisco Sancho~~
~~Josep Tous~~
~~Josep Sureda~~
Jaume Grau
Miquel Vernet
Salvador Farraco
Ernest Anguera

Facultade aquella junta amb el Director per fer tots els treballs per sa nova fundació el 7 de Decembre de 1917 en Junta general de coristes se aprobaren els nous Reglaments i en dia 9 de Jener de 1918 aproven per la superioritat del Govern Civil i el mateix Jener comensa el funcionament de les sevas tasques en el local, trovat a propòsit al carrer del Bisbe Grau 22 (interior) i amb el únic esforç moral i material dels Srs. indicats. Comensaren tot seguit la constitució de les classes gratuïtes de Solfeix Teoria i Vocals per Noies i homes coristes i també els d' aspirans a la Secció Coral.

El dia 12 de Jener en reunió general de Coristes es nombrá

Annex 44: Historial de l' Orfeó Reusenc en el període 1918-1935 redactat pel mestre E. Mateu Valls.

la primera Junta Directiva que queda constituïda en la forma que segueix:

President: Anton Porta.
Vice-President: Salvador Bonet.
Secretari: Joan Ferrando.
Vice Secretari: Esteve Gesali.
Tresorer : Mari Alsina.
Contador: Ramón Jordana.
Bibliotecari: Aleix Gual.
Vocals: Joan Vilanova, Carlos Robustó, Eugeni Mata i Sebastia Moyxella.

El 7 de Juliol se efectuá el primer concert Choral de presentació i al mateix temps l'inauguració del seu estatje social; el programa estava compost de catorse obres: homes sols, noies sols i altres a veus mixtes.

El dia 22 de Desembre a la nit s'afectuá el primer Concert de protectors; el programa estava compost de 18 obres la majoria a veus mixtes.

Com desde aquesta fetxa fora molt llarg d'explicar tota la seva actuació musical de l'Orfeó Reusenc, per no allarg' a sols detallarem lo mes important i trascendental de la seva vida.

ANY 1919
Concert de protectors el dia 1 de Febrer; 15 de Juny i 19 d' Octubre.

El 31 de Juliol s'efectuá un concert al Teatre Circo en motiu de un festival benefic als nens orfens de B'elgica.

Per les festes i fires d' Octubre s'organitz' a un Concert Popular al Teatre Fortuny al matí del dia 26 d' Octubre; fou l'exit popular mes gran obtingut en aquella época encare de formació, recordant que al cap de vuit dies vingué el gloriós Orfeó Catalá a donar un concert al mateix Teatre Fortuny.

El dia 30 de Novembre a la nit tingué lloc un Concert al Centre Republica Radical Autonomista.

ANY 1920.

Concert de protectors el dia 1er. de Febrer.

Dia 16 de Maig, al matí, concert popular al Teatre Fortuny dedicat als assilats de Casa la Caritat.

Dia 23 i 24 Excursió Artística a Barcelona, Visita de germanor i concert a la tarda al Teatre de l'Orfeó de Sans i a la nit al Palau de la Música amb la cooperació de l'Orfeó Catalá. Els dos Orfeons ens relalaren dos lesades com a recort de la visita efectuada.

Dia 27 de Juny concert al Teatre Circo a benefici "Pro

(3)

Assil de les Germanetes dels Pobres " organitzat per la Joventut Caritativa de Reus en la cual ens regalaren unllaçada.

Día 14 de Març , nit, concert a la Societat Foment República Nacionalista, ens relaren una llaçada.

Día 11 de Juliol Excurció al poble de Vilavert, en motiu d la seva festa major, al matí es cantá a la Parroquia i es saludá a l'Ajuntament i a la tarda s'afectuá un Concert al Envelat (Regalant se una llaçada).

Día 16 Novembre 1920 concert de beneficencia al Teatre Fortuny organitzat per la Junta A. d 'E. de la Mendicitat, regalamos una llaçada.

Día 5 Déeembre concert extraordinari al Teatre Bartrina.

ANY 1921.

Concert de protectors al Teatre Bartrina el día 13 de Març

El día 11 d 'Abril un concert al saló de festes de la Societat "El Olimpo" regalamos una llaçada.

Concert extraordinari a benefici de la fundació de la Caixa de Previsió i Socors dels Orfeonistes el día 7 de Juny al Teatre Bartrina.

Excurcio artistica a la Selva del Camp el día 19 de Juny, cantan a l'Ajuntament i fent un Concert al Teatre de la Societat "El Lauro" . L' Orfeo Capella Selvatana ens regala una llaçada.

ANY 1922.

Concert de protectors al Teatre Bartrina, la nit, del día 9 de Juliol.

Concert a la societat "La Palma" per ses noces de plata el día 16 de Juliol . Ens relaren una llaçada.

A primers d 'Octubre es crearen i comensare a actuar unes classes gratuites de Solfeix, Teoria de la Música per nens i nenes que al Jener de l 'any 1923 obtingueren la primera subvenció per la Junta de Vocals Associats de l 'Ajuntament de Reus.

Concert el día 22 de Octubre al Teatre del Patronat Obrer de Sant Josep en motiu de les festes de la benedicció de la Senyera dels Pomells de Joventut de Reus el cuals ens regalaren una llaçada.

El día 13 de decembre festa benefica al Teatre Fortuny pel Nadal del Pobre.

ANY 1923.

Concert al Teatre Bartrina a les 11 del metí del día 23 de Gener.

El día 22 d'Abril gran concert al Patronat Obrer de Sn Josep en honor de l'Emm. Sr. Cardenal Arquebisbe de Tarraçona i com a final de la primera semana Catequística.

El día 6 de Maig s'afectuá amb un éxit esclatan l'Aplec de Germanor dels Orfeons de les comarque Tarraconines; assistiren sis Orfeons amb un conjunt de 700 cantaires, la Junta Permanen de la Germanor de Orfeons de Catalunya presidida pel Mtro. Millet. L'Ajuntament regalá una lleçada a cada Orfeo.

El mes de Juny es celebrá la Festa de la Musica i de la Poesia festa organitzada per l'Orfeo amb un éxit esclatan en tots conptes.

ANY 1924.

Día 25 de Febrer concert de protectors al Saló Kursaal, primera audició de l'obra premiada en la festa de la Música "Els gegans de Reus" música del fill de Reus Sr. Flaas.

Concert cuaresmal amb cooperació d'orquestra celebrat el día 8 d'Abril al Teatre Bartrina.

Concert al Teatre Bartrina al 4 de Juny a benefici de les classes de Solfeix i Teoria per nens i nenes que gratuïtament sosté l'Orfeo.

El día 7 de Setembre concert als salons del Foment de Salou.

Concert al Col·legi de Sant Pere Apostol el día 26 de Octubre de 1924 a la tarda.

El día 7 de Decembre concert de protectors al Teatre Bartrina juntament amb el repart de premis als alumnes de les escoles gratuïtes de Solfeix que sosté la mateixa.

ANY 1925.

Concert Homenatge a Josep A. Clavé amb la cooperació d'orquestra el día 2 d'Abril al Teatre Bartrina.

Concert al Teatre Bartrina el día 27 de Maig.

Excursió Artística a Ulldesona el día 31 de Maig, canten-se a l'Ajuntament i a la tarda un Concert al Teatre de l'Orfeo Montsià, regalant-nos l'Ajuntament i l'Orfeo Montsià a unes lleçades.

(5)

El día 1 de Juny es verifica la primera festa dels Infans organitzada per l'Orfeo al Teatre Circ, la qual hi assistiren 2000 infans la qual fou un prelude de les que avui organitza amb caracter oficial l'Ajuntament.

Concert el día 23 de Novembre en honor de Santa Cecilia al Teatre Bartrina.

Concert el día 29 de Novembre al Centre Republica Autonomista

El día 10 deembre Concert de beneficencia organitzat per la Junta Autónoma d'Extensió de la Mendicitat al Teatre Fortuny.

ANY 1926.

Día 3 de Gener concert a la Societat "LA PERLA".

El día 22 de Gener s'afectuá al Teatre Bartrina la Exhortació poematica del Mtre Llongueras "Les cançons de Nadal, recitades pel mateix autor, les lustracions musicals junt amb un concert de Nadales populars anant cantades per l'Orfeo Reusenc.

Concert de protectos al Teatre Bartrina el día 18 de Maig.

Excursió artistica a Vilanova i Geltrú el día 23 de Maig anant a saludar a l'Ajuntament i al mateix mati un concert popular al Teatre Bossó i a la nit concert al Teatre del local social de l'Orfeo Vilanovi regalan-nos una lleçada l'esmentat Orfeo.

Per la Mare de Deu d'Agost fou convidat l'Orfeo Reusenc per fer una excursió a la vila de Cornudella i canten al mati a la Parroquia i a la tarda fen un Concert al Teatre de la Societat Intim. L'Ajuntament ens regalá una lleçada.

El día 27 de Juny según any de la Festa dels Infans.

El día 26 de Setembre s'afectuá la "Festa de la Sardana" i a la nit tingue lloc un Concert amb la cooperació de la Copla La Principal del Camp al Teatre Bartrina.

El mes de Octubre envi de local al carrer de la Girada, fen la seva inauguració el 1º de Novembre a l'any 1928 ahon es feren unes millores per puguer entrar pel carrer de Sant Llorens.

El día 28 de Novembre l'Orfeo de Sans en motiu de ses Noces de Plata en excursió artistica vingua a Reus a retre un homenatge al seu mestre fundador i Director n Estanislau Mateu Valls; entre altres festes a la nit en el Teatre Bartrina tingue lloc un Concert entre els dos Orfeons.

El día 14 de Decembre tingue lloc el Festival Concert al Teatre Bartrina a benefici de les classes gratuites de Solfeix i Teoria per nens i nenes.

ANY 1927.

L'Orfeó Reusenc a Barcelona el dia 9 de Gener amb motiu de la inauguració de un altar dedicat a la Verge de Misericòrdia en l'Església dels Pares Carmelites convidat pels Reusencs residents a la Capital integrada per la Associació "Laus Parennis" els qual volgueren que totes les seccions de l'Orfeó fossin les que executessin la música d'aquelles solemnes festes religioses. Ens regalaren un llegada.

Concert de protectors el dia 29 de Març al Teatre Bartrina

El dia 30 de Maig Conferència-Concert Beethoven en motiu del centenari del traspàs del gran geni musical. El conferenciant fou el Mtre. Josep Barberá, el concert executat; E. Mateu (piano) J. Cogul (Violí) A. Isern (soprano) E. Ripoll (bariton).

El dia 8 de Juny, gran concert al Teatre Bartrina amb cooperació d'orquestra a benefici del sosteniment de les classes gratuïtes de Solfeig i Teoria.

Per les festes de Octubre fou invitat l'Orfeó per la comissió organitzadora de dites festes a cantar un solemne Ofici amb Orquestra a la Prioral de Sant Pere.

Concert de beneficència el dia 27 de Decembre al Teatre Bartrina.

ANY 1928.

Concert al Teatre Bartrina el dia 25 de Maig dedicat als protectors

Demanat l'Orfeó pel Sindicat de Iniciatives de Tarragona un Concert de Música Sagrada el dia 2 d'Abril primer any de les festes de Setmana Santa s'afectuà al Teatre Modern de Tarragona i la segona part amb la cooperació d'orquestra.

Excursió artística a Borges Blanques i visita de germanor de l'Orfeó Borgenc cantant a la Parroquia i Ajuntament i a la tarda un Concert al Teatre Foment l'Orfeó ens regalà una llegada.

Concert al Centre Catòlic pel mes de Juny per honorar la festa del Sagrat Cor de Jesús.

Concert al Teatre Bartrina el dia 3 de Juny.

Festa benèfica pels incendis de les Gabarres i Montnegre amb Concert al Teatre Bartrina.

Excursió i concert a Cambrils per les noces d'argent del Centre Catòlic de Cambrils el dia 6 Novembre.

ANY 1929.

Concert al Col·legi de la Sagrada Família el dia 13 de Gener a la tarda.

Concert de protector el dia 7 de Juny.

(7)

Concert al Centre RepublicàAutonomista el dia 9 de Jun.

Excursió a Montblanc per fer un Concert al Teatre de l'hostatge social de l'Orfeó Montblanquí el dia 29 de Setembre a la tarda.

ANY 1930

Concert Festival al 11 de Febrer al Teatre Bartrina; Emisió retransmesa pel Radio Barcelona.

Concert de Música Sacra al Teatre Fortuny, organitzat per la Congregació de la Puríssima Sag de N. S. Jesucrist el dia 11 d'Abril amb la cooperació de la Srta. Pilar Roig (soprano) i orquestra de l'Associació de Músics de Reus.

Excursió a Vilaplana organitzada pel soci protector Sr. Josep Ballvé al Mas Mariné el dia 16 de Juny antant-se una Missa i a la tarda un concert en plena natura als boscos de la propietat "MAS MARINE". L'Ajuntament de Vilaplana ens regalà un llaçada.

El dia 13 de Juliol assistí i va pendre part al festival d'Orfeons de Catalunya organitzats al Estadi de Barcelona en motiu de la Exposició Internacional.

Excursió Artística a la Vila de Montroig el dia 7 de Setembre, en motiu i a llaor de la seva patrona Notra Dona de la Roca cantant-se un Ofici Solemne, saludant a l'Ajuntament i a la tarda un Concert popular en el recinte de l'Iglesia nova. Ens regalaren una llaçada.

El dia 24 de Octubre concert de protectors al Teatre Bartrina

Concert al 14 de desembre al Centre Catolic organitzat per la Congregació Mariana de Reus.

ANY 1931.

Concert de protectors al Teatre Bartrina el dia 20 de maig.

Excursió artística a Mora d'Ebre el dia 24 de Maig cantant-se a l'Ajuntament i a la nit un Concert al Teatre del Centre Instructiu Republicà Federal.

Concert a la Societat la Palma a la nit del dia 26 de Juliol.

ANY 1932.

Concert de protectors el dia 10 de Maig a la nit al Teatre Bartrina.

Excursió artística a Tortosa el dia 15 de Maig cantant a l'Ajuntament i a la Catedral i a la nit un Concert al local social de l'Orfeó Tortosí, el qual ens regalà una llaçada.

Concert al Teatre Fortu y a

(8).

Concert al Teatre Fortuny amb la cobla La Principal de Valls el dia 14 de Juny

L 'Associació d 'Iniciatives ens regalá una llegada en motiu de col·locar una lápida al carrer Clavé el dia 29 de Juny l 'any 1933.

ANY 1934.

El dia 6 de Juny concert de protectors al Teatre Bartrina amb la Banda Municipal de Reus.

Concert al Foment Nacionalista Republicá el dia 12 d 'Agost al Teatre del estatge d 'estiu.

Dia 25 de Novembre grans festes en honor a Santa Cecília organitzades per la Associació de Professors, Musics de Reus i l 'Orfeo cantan-se un solemne Ofici i a la nit un gran Concert amb orquestra de Gorda i Cobla Catalunya.

ANY 1935.

Concert de protector el dia 6 de Juny al Teatre Bartrina.

Excursió a València el dia 9 de Juny canten a l 'Ajuntament i a la tarde fan un concert al Real o Viver.

(i segueix la Benedicció de la nova Senyera apadrinada pels senyors Vilella- Mayne i el concert amb Orquestra el dia 23 de Juny)

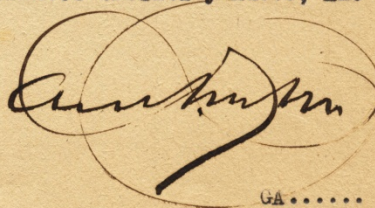
*Presenya escrita fins dita fetça
pel Mtra: fundador
Estanislau Mateu Valls*

Ilmo. Sr.

Don ANTONIO RODON RODON, mayor de edad, casado, accidentalmente vecino de Riudoms, de esta provincia, ex-presos de la F.A.I. en la cárcel de San Elías y del Gobierno Rojo en la Comisaría de Vigilancia y la Modelo en Barcelona, ex-secretario de las Delegaciones de Orden Público de Palencia y Navarra, ex-diputado provincial, a V.S. atentamente acude y

E A P O N E : que con el buen deseo de contribuir a la administración de la más estricta justicia y a impulsos de un deber imperioso de su conciencia, declara conocer de toda la vida a Don Estanislao Mateu Valls y a Don Amaucio Gabré, actualmente detenidos en la prisión del partido de Reus, siendo ambas personas de absoluta garantía moral, fieles cumplidores de sus deberes religiosos, y que aportaron en pasadas luchas políticas su concurso y entusiasmo en pro de los ideales derechistas.

Sin que cuanto antecede tenga más alcance que el anteriormente anunciado, es decir, prestar espontánea y leal colaboración a la recta justicia de la España Imperial, firmo la presente declaración a los efectos que V.S. estime oportunos, en Reus, a veintinueve de Mayo de mil novecientos treinta y nueve, Año de la Victoria.

GA.....

Ilmo. Sr. JUEZ DEL JUZGADO MILITAR N° 2 - PLAZA.-

Annex 45: Carta de Antonio Rodon sol·licitant l' alliberament de la pressó del mestre E. Mateu Valls. (20 de maig de 1939)

RANTIZO LA FIRMA DE ANTONIO RODON RODON, como persona completamente adicta
al Glorioso Movimiento Nacional.

Reus 30 de Mayo de 1939
Año de la Victoria
EL DELEGADO LOCAL DE INFORMACION

J. Alizartekin

Nº 2939

C. V. S.

SALUDO A FRANCO: ¡ARRIBA ESPAÑA!

**OBRA NACIONAL
EDUCACIÓN Y DESCANSO**

ORGANIZACIÓN COMARCAL

REUS

Sección Musical

Salida n.º 88
Fecha 15-6-40

En uso de las facultades que me son conferidas por la presente nombro a Don Estanislao Mateu, Director de la Orquesta Filarmónica de esta Obra Nacional "Educación y Descanso".

Por DIOS, ESPAÑA y su REVOLUCIÓN NACIONAL SINDICALISTA.
Reus, 15 de Junio de 1940

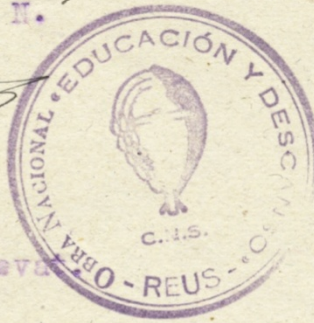
EL JEFE DE LA SECCIÓN MUSICAL,

Firmado: Claudio Tricaz.

Va. Ba.

EL JEFE COMARCAL DE LA O. N. "EDUCACIÓN Y DESCANSO"

Firmado: Francisco Lleva

Annex 46: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a director de l'orquestra Filharmònica de l'Obra Nacional de Educación y Descanso.

El Jefe Comarcal
de la
Obra Nacional "Educación y Descanso"
de esta
Central Nacional-Sindicalista

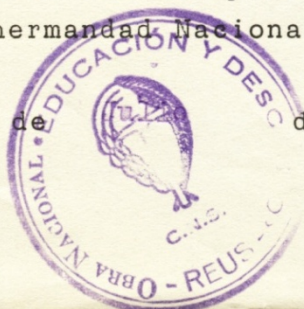
SALUDA BRAZO EN ALTO

a l Sr. Don. Estanislao Mateu,
y le felicita efusivamente por su excelente
actuación como director y propulsor de la OR-
QUESTA FIHARMÓNICA de esta Obra Nacional "Edu-
cación Y Descanso", rogandole haga también ex-
tensiva mi felicitación a todos los componen-
tes de la misma.

Francisco Llevat Rosell

aprovecha gustoso esta ocasión para ofrecer
el testimonio de hermandad Nacional-Sindica-
lista.

Reus 6 de de 1940

Annex 47: Carta de Francisco Llevat amb data 6 de juliol de 1940, felicitant al mestre E. Mateu Valls per l'actuació i direcció de la orquestra filharmònica de la ONED.

Muy agradecidos a su sentido pésame por el fallecimiento de nuestro ilustre Fundador y Director Mtro. Millet (e.p.d) que tan buena amistad y amor sentía por Vd. y por su meritísima obra musical, le transmitimos la expresión de nuestro más sincero reconocimiento y buen afecto.

Dios guarde a Vd. muchos años en bien del arte coral.

Barcelona 15 de Diciembre de 1941.

Presidente.

Al Mtro.E.Mateu de Reus.

Annex 48: Carta de Joaquim Renart, president de l' Orfeó Català al mestre E. Mateu Valls en agraïment pel condol del mestre per la mort del mestre Lluís Millet.

Madrid 8 de Junio de 1943

Sr. Don Estanislao Mateo
Llovera 5
REUS (Tarragona)

Muy Sr. nuestro: Oportunamente nos favoreció su grata l^{ra} de Mayo ppdo. También recibimos el original del "Trisagio a la Sma. Virgen del Carmen" que nos remite Vd. para que lo publiquemos.

No hemos contestado a Vd. antes de ahora porque queríamos decirle la fecha, siquiera aproximada, en que podremos imprimir su citada composición y hoy podemos decirle que calculará que estará impresa a últimos del corriente mes de Junio. Nos hacemos cargo que es un poco tarde para la festividad del Carmen de este año pero servirá para la de los sucesivos.

Le remitimos adjunto el contrato de edición de la citada obra en el que nos hemos permitido señalar la cantidad de cincuenta pesetas como precio de la cesión por su parte a esta Editorial, de la obra indicada. Si estuviera Vd. conforme con el precio y demás condiciones del contrato le rogamos nos devuelva este firmado.

Nos reiteramos suyos attos. ss. ss.q.e.s.m.

UNION MUSICAL ESPAÑOLA
Por el Comité de Gerencia

Annex 49: Carta de Unión Musical Española conforme han rebut el Trisagio a la Sma. Virgen del Carmen del mestre E. Mateu Valls. (juny de 1943)

Madrid 16 de Junio de 1943

Muy Sr. nuestro: Hemos recibido su grata ll del actual con el contrato de "Trisagio a la Sma. Virgen del Carmen", y por Giro postal le hemos remitido la cantidad estipulada en dicho contrato.

Desde luego le enviaremos unos ejemplares de dicha obra cuando esté impresa.

Nos reiteramos suyos attos. ss. ss.q.e.s.m.

UNION MUSICAL ESPAÑOLA
Por el Comité de Gerencia

Documentos Transkrit, S. A. - San Sebastián - Apartado 11
"Casa Organización" - Valencia - Apartado n.º 90

Pedido I - 34

TARJETA POSTAL

Apartado 177

(Tarragona)

Sr. Don Estanislao Mateu
Llovera 5

REUS

TARJETAS - MÁXIMO - TRANSKRIT - PATENTES 102.092 - 102.286 - 113.436

Annex 50 : Carta de Unión Musical Española conforme han rebut el contracte Trisagio a la Sma. Virgen del Carmen del mestre E. Mateu Valls.

El Presidente
de la
Asociación de Estudios Reusenses
Saluda

a l seu bon amic D. ESTANISLAU MATEU i al mateix
temps es complau en enviar-li un exemplar del quint
volum de l'obra "Etnografia de Reus i la seva Comarca"
agraint-li vivament la seva magnífica col.laboració
de ordenació de la part musical dels balls i costums.

Cayetano Vilella Puig

aprovecha gustoso la ocasión para expresarle la seguridad
de su más distinguida consideración.

Reus, de de 195

Annex 51: Carta d'agraïment del president de l'Associació d'Estudis Reusencs, Caietà Vilella al mestre Mateu, per la seva col·laboració en la ordenació de música i balls tradicionals de la comarca.

Dr. President i Junta de l'Orfeo Reusenc

Distingits companys i amics; Me he ^{ter}determinat
dirigir-me per escrit perquè las vegades que ma
han parlat de homenatge amb les bonas paraules
de Vds. encare que contrariat, no determinaba
res en concret, i la veritat, agrai-los-hi molt,
no'm quedaba satisfet per lo tant, hantes de pre-
para i formalisa cap compromís, com me cree
faltat de merits per un homenatge tant personal
els prego deixin tal projecte que'ls en quedare
molt agraiat.

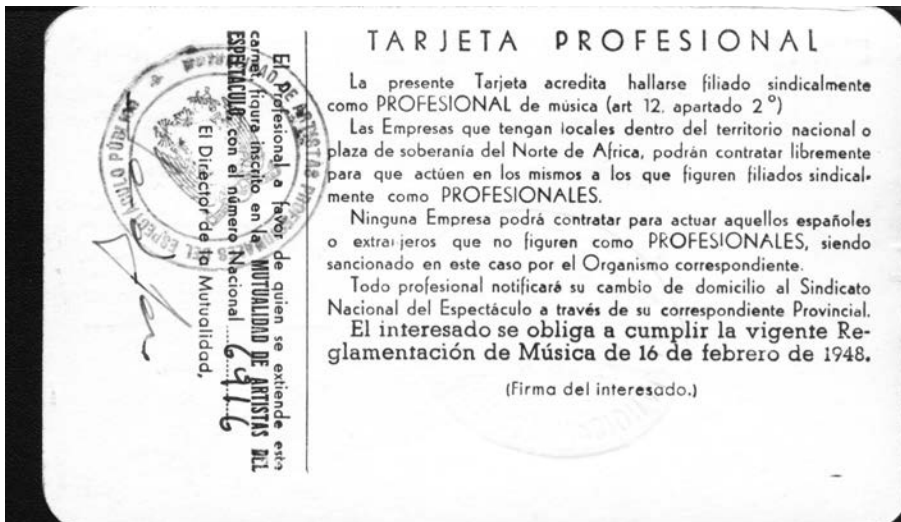
~~Proposo que~~ Prepararem amb la ajuda de Deu tots
units amb totes les energies i entusiasme, celebra'
solemnament els propis trenta cinc anys de
la fundació del nostre Orfeo Reusenc

Rebin Vds i tots els cantaires, el meu sincer
afecta d'agraïment que'ls i estimo de tot cor.

Eduard Mateu

Reus. 10 Setembre 1951

Annex 52: Carta manuscrita del mestre E. Mateu Valls a la Junta de l'Orfeo Reusenc refusant l'acte d'homenatge que li volien dedicar. (1951)

Annex 53: Carnet del Sindicat Nacional de l'espectacle (any 1952).

PATRONATO
de
SANTA CECILIA
Tarragona
====

Calle Lopez Pelaez 9 entlo.
=====

28 Noviembre 1952.

Sr. Don Estanislao Mateo Valls
Director del Orfeón Reusense
R e u s
=====

Distinguido señor:

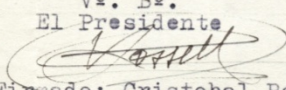
Por acuerdo de los fundadores de éste Patronato, me es grato comunicar a V., que ha sido nombrado Director Técnico Honorario del mismo, en virtud de las cualidades y dotes musicales que posee.

Mucho celebraría éste Patronato, que se dignara aceptar el predicho nombramiento, y así lo espera, para el enaltecimiento musical.

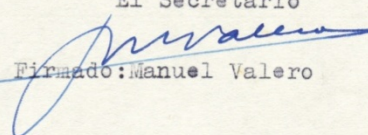
Pláceme comunicar a V., confidencialmente, que éste Patronato ha solicitado al Conservatorio Superior de Música y Declamación del Liceo de Barcelona, la concesión de la FILIAL OFICIAL DEL MISMO en Tarragona, y confía ver atendida su petición en breve plazo; con la cual percibiría éste Patronato una vitalidad e importancia trascendental, no solo en beneficio de ésta Ciudad, si que también de Reus y la Provincia entera.

Confiado será bien acogido nuestro ofrecimiento, le saluda respetuosamente su atento servidor

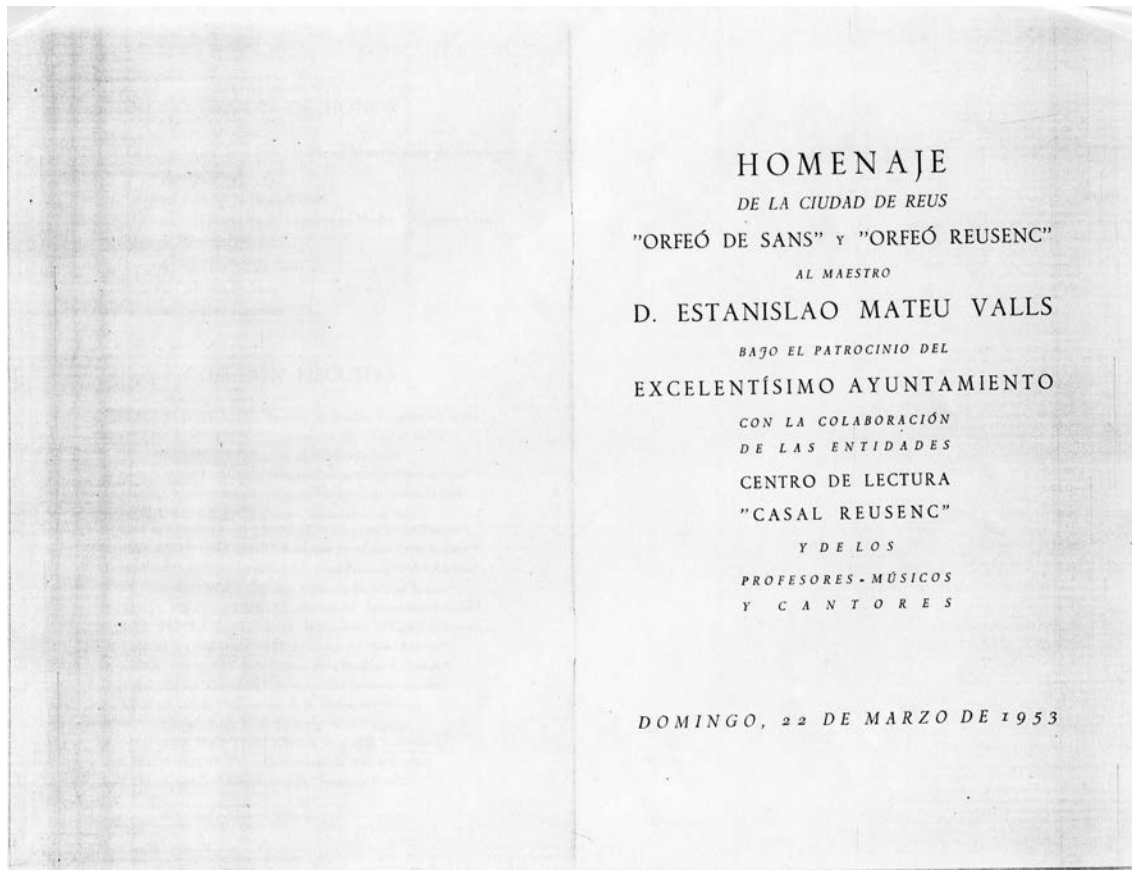
Vº. Bº.
El Presidente

Firmado: Cristobal Rossell

El Secretario

Firmado: Manuel Valero

Annex 54: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a director tècnic honorari del Patronat de Santa Cecília de Tarragona. (28 de novembre de 1952).

Annex 55: Fulletó de l' homenatge que va retre la ciutat de Reus, l' Orfeó Reusenc i l' Orfeó de Sans al mestre E. Mateu Valls el 22 de març de 1953.

COMISION DE HONOR

MUY ILTRE. Sr. Alcalde y Jefe Local del Movimiento de Reus.
 Rvdo. Sr. Prior Arcipreste.
 Ilmo. Sr. Coronel Jefe de la Base Aérea.
 Ilmo. Sr. Director del Instituto de Enseñanza Media "Antonio Gaudí".
 Ilmo. Sr. Juez de Primera Instancia.
 Maestro-Director del "Orfeo de Sans".
 Sr. Presidente del "Orfeo de Sans".
 Sr. Presidente del "Orfeo Reusenc".

COMISION EJECUTIVA

D. PEDRO HUGUET RIBAS; Teniente de Alcalde, Delegado de Cultura.
 D. VICENTE FUSTÉ FARIGOLA; Secretario del "Orfeo de Sans".
 D. JAIME RIUS ROVIRA; Tesorero del "Orfeo de Sans".
 D. PABLO VOLTAS MUSTÉ; Delegado Cuerpo Coral "Orfeo de Sans".
 D. ANDRÉS TUBAU PIROT; Delegado Cuerpo Coral "Orfeo de Sans".
 D. MIGUEL RIÓN CANUT; Director "Esbart Orfeo de Sans".
 D. JOSÉ M.ª CONSTANTÍ CUNILLERA; Secretario "Orfeo Reusenc".
 D. JUAN RIBAS VALLVERDÚ; Presidente del "Esbart Orfeo Reusenc".
 D. SANTIAGO BUQUERAS BALANÁ; Vocal Protector "Orfeo Reusenc".
 D. MIGUEL FIGUEROLA SASTER; Vocal Corista "Orfeo Reusenc".
 D. TOMÁS AULÉS CARDENYES; Director del "Esbart Orfeo Reusenc".
 D. JUAN BASORA BARBERÁ; en representación del Centro de Lectura.
 D. RAMÓN NADAL MARTORELL; en rep. del "Casal Reusenc".
 D. JAVIER VIDAL FARGAS; Director de la Banda de la Ciudad.
 D. JUAN COGUL COMPANY; en rep. de los Profesores-Músicos.
 D. JUAN PRATS BONET; en rep. de los Profesores-Músicos.
 D. FEDERICO BERNAL TOMÁS; en rep. de los Cantores.
 D. SALVADOR SEDÓ LLAGOSTERA; Director de Radio Reus.
 D. CARLOS TRICAZ VILÀ; Corresponsal de "Diario España".
 D. CARLOS GIRÓ PUIG; Director de "Semanario Reus".

PROGRAMA DE ACTOS

A las 9.15.

Legada del "ORFEÓ DE SANS" por la estacion Pasxo Mata, en tren especial, dándoles la bienvenida en nombre de la ciudad y del "Orfeo Reusenc", el Teniente de Alcalde Delegado de Cultura del Excmo. Ayuntamiento, D. Pedro Huguet y el Presidente del "Orfeo Reusenc" D. Francisco Llevat, con asistencia de socios y simpatizantes de las Entidades organizadoras y Banda de la Ciudad.

A las 9.45.

SOLEMNE OFICIO en la Prioral Iglesia de San Pedro. Será celebrante el Rvdo Sr. Prior Arcipreste Don Francisco Duch Castañé. Los cantores de las Capillas del Maestro Mateu, Interparroquial de Acción Católica, Parroquial de San Pedro y Congregación Mariana, interpretarán, con los Profesores-Músicos de Cuerdas, la Misa "Hoc est corpus meum" de Perosi. En el Ofertorio el "Orfeo de Sans" cantará el motete "Canticum Amoris" y al final "Salve Maria" del Maestro Millet.

A las 11.30.

SELECTO CONCIERTO, por el "Orfeo de Sans" y "Orfeo Reusenc" en el Teatro Fortuny, durante el cual se ofrecerá el homenaje de las dos Agrupaciones Corales a su Maestro-Fundador D. Estanislao Mateu.

A las 14.30.

ALMUERZO DE HOMENAJE al Maestro Mateu ofrecido por las distintas Agrupaciones y Entidades de Barcelona y Reus.

A las 17.00.

DANZAS REGIONALES en la Plaza de España a cargo de los "Esbart del Orfeo de Sans" y "Esbart del Orfeo Reusenc", con la colaboración de la Cofia Reus.

A las 17.30.

ACTO DE HOMENAJE DE LA CIUDAD al Maestro D. Estanislao Mateu en el Salón de Sesiones del Palacio Municipal e imposición de corbata a las Agrupaciones Corales y Folklóricas.

PROGRAMA DE DANZAS

1. Punta i saló . . . Pallars	2. Trencadansa . . . Prats de Lluçanés
3. Ball de Cintia . . . Les Preses	4. Dansa . . . Castellterçol
5. Ball Enrobat . . . Castelleturat	6. La Tirrotitaina . . . Pallars
7. Ball-Pla . . . Sort	8. Disfressada . . . Corbera Llobregat
9. Ball Cerlà . . . Pallars	10. El bon Jorn . . . Ponts
11. Contrapàs Xinesina . . . "	12. Contradansa fi de Sigle . . . Barcelona
13. Ballet de Muntanya . . . "	Folgueroles (en conjunto)

"Esbart Orfeo Reusenc"
 Director: D. TOMÁS AULÉS
 Auxiliar: D.ª TERESA DE AULÉS

"Esbart Orfeo de Sans"
 Director: D. MIGUEL RIÓN
 Dirección Musical: D. JAIME MAGRET

CONCIERTO

por el

ORFEÓ DE SANS

Director: Maestro A. PÉREZ MOYA

Sub-Director: J. MONT GRAU

Profesora: M. PRUNERA DE RIBA

Auxiliar: M. LAPORTA

I	
Invocació	***
La nina i el moliner	Pérez Moya
La dama d'Aragó	Millet
L'Estudiant de Vic	Mateu
En el mas d'En Parera	"
La fladora	"
El maridat	Pérez Moya
El galan desfogat	"
El mercat de Tàrraga	Güell

II

Impressió	Alfonso
Trencat cor, de doloria	Bach
Ave verum	Saint Saëns
La mort de Fencoll	Nicolau
Què és aquest soroll?	Grell
Canta i vesla que fa sol	Vives

III

ORFEÓ REUSENC y ORFEÓ DE SANS

L'Hereu Riera	Camellà Ribó
La gent de fora	Canclósbe
Sota de l'om	Morera
Els fabricants de Sant Boi	Pérez Moya
Serenata	Otto
La sardana de les monges	Morera

Director: Maestro, ANTONIO PÉREZ MOYA
 Director: Maestro, ESTANISLAO MATEU VALLS

El «Orfeó Reusenc», primer conjunto coral a voces mixtas creado en Reus, fué fundado en el año 1918, a iniciativa del eminente folklorista don Estanislao Mateu Valls. Legalizado oficialmente el 9 de enero de 1918, sentó su sede social en la calle Obispo Grau, n.º 22, donde la masa orfeónica hizo su presentación, con su primer concierto, la noche del 7 de julio del mismo año.

Desde su fundación y a lo largo de su dilatada historia, el «Orfeó Reusenc» ha dado más de trescientas audiciones, bien con acompañamiento de gran orquesta o conjuntamente con Banda o Cobia; ha intervenido con diversas ilustraciones musicales, en conferencias pedagógicas y religiosas; ha celebrado funciones litúrgicas y cantado Misas; nutriendo su repertorio con música popular, sacra, profana, polifónica y clásica, amén de las cantatas de sabor local «Els Gegants de Reus» y «Himne a Reus». Algunas de sus actuaciones han sido presididas por altas dignidades de la Iglesia, relevantes personalidades del Estado y prestigiosos Maestros, habiendo merecido siempre los mejores encomios.

De sus numerosas jiras artísticas, merecen destacarse, por su importancia, las siguientes: en el año 1920, en el «Orfeó de Sans» de Barcelona; Palacio de la Música de Barcelona, conjuntamente con el «Orfeó Català» y a Vilavertr. En Selva del Campo, en 1921. Salou, en 1924. Ulldecona, en 1925. Cornudella y Barcelona, en 1926. De nuevo en la Ciudad Condal, en 1827, invitados por la Congregación Laus Perennis y, en el mismo año, visita a Cambrils. En el año 1928, a Tarragona y Borjas Blancas, Montblanch y Cambrils, en 1929. En 1930, al «Aplec d'Orfeons» en el Estadio de Barcelona, además de las visitas a Vilaplana y Montroig, Mora de Ebro, en 1931. Tortosa, Valls y Santas Creus, en 1932. Sitges y Villanueva, en 1934. Valencia, en 1935 y en 1936. Gerona y Costa Brava. De las efectuadas en esa última década, destacan las realizadas a Zaragoza, 1942; Tarragona, 1943; Valencia, 1944; Madrid (Concurso Nacional de Canciones y Danzas Populares), 1945; Tarragona, 1945; Vich y Montblanch, 1947; Montroig, 1950, culminando, en 1951, con la visita a San Sebastián, con un selecto concierto en el local del Orfeón Donostiarra...

Fué, el «Orfeó Reusenc», el promotor de que se realizara el «I Aplec de Germanos d'Orfeons de les Comarques Tarragonines», con una concentración que tuvo efecto en Reus, el año 1923, y en la que participaron: «Orfeó Falsetà», «Orfeó Montblanchí», «Orfeó Solivellenc», «Capella Selvatana», «Orfeó Reusenc» y «Orfeó Tarragoní», totalizando un número de setecientos cantores, lo que constituyó uno de los actos más relevantes, celebrados, por aquel entonces, en Cataluña.

Es el instaurador de la «Festa dels Infants», de solera reusense, que inició en el año 1925, hasta 1928, que pasó su organización a depender del Excmo. Ayuntamiento.

Es imposible, en poco espacio, transcribir las más importantes efemérides del «Orfeó Reusenc». En todo, no queremos dejar de comentar la fiesta que quizá dejó más grato recuerdo entre los «cantaires», que tuvieron la dicha de vivirla. El día 23 de junio del año 1935, una bella «Senyera» — obra maestra, diseñada y realizada totalmente por artistas reusenses —, fué bendecida, apadrinándola los señores don Juan Vilella Puig y doña Isabel Maynar Boule de Vilella. La bendición tuvo efecto en el Santuario de Nuestra Señora de Misericordia, celebrándose un solemne Oficio, durante el cual, la Sección de Hombres del «Orfeó» cantó la Misa de San Agustín. El acto de la entrega, en el local social de la calle San Lorenzo, fué muy emotivo, recordando, aún hoy, en nuestros oídos, las vibrantes palabras de don Juan Vilella, cuando, dirigiéndose a los orfeonistas, les decía:

«...us entrego la Senyera, i sota d'ella, canteu totes aquelles composicions nostrades, en les seves diverses modalitats i també, aquelles estrangeres que siguin de bona mena, que si ho feu així, la nostra terra us en quedará agraïda. Avant i sempre avant, cantaires...»

Con orgullo asegurámos al patricio reusense don Juan Vilella Puig, que aquellas palabras de entonces perduran todavía en el ánimo de todos los «cantaires» del «ORFEO REUSENC».

Colaboración de JAIME BALANÀ OLIVE

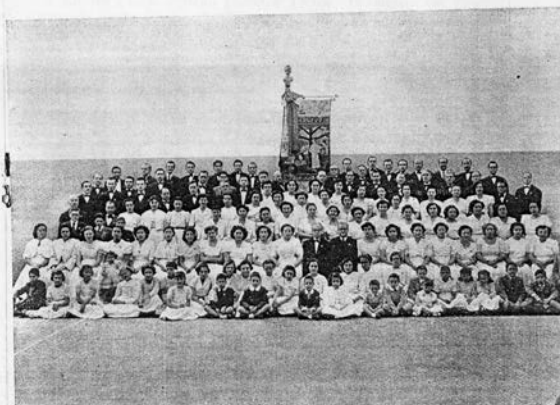
acoplamos el factor tiempo a la vida de nuestras Entidades, hagámoslo en el sentido de valorar, solamente, la labor que, en este sentido, se lleva realizada.

El «Orfeó de Sans» vive su vida fiel al postulado milletiano, gracias a la tutela de dos grandes Maestros: Mateu y Pérez Moya. Ambos fervientes seguidores de la espiritual estela que dejó marcada el gran Maestro Millet. Los dos han sabido infiltrar en el alma de las jóvenes generaciones que se han formado bajo su amorosa guía, aquellos grandes preceptos sobre los cuales se sostiene la obra de los Orfeones de Cataluña: o sea, el amor a Dios, a la Tierra y a la Familia. Por estos nobles senderos ha seguido hasta hoy nuestra Institución, que ha merecido el título de veterana para quienes no consiguen substraerse a las nefastas influencias del concepto de tiempo.—R. M.

Lo que nutre la vida de los orfeones, no es el tiempo, sino el amor; es decir: un fluido misterioso de orden espiritual. Los orfeones no nacen, crecen y mueren como los seres mortales; los orfeones no son sus paredes, ni unos hombres que dirigen, ni nada palpable. Los orfeones son espíritu, fuerza intangible que surge a la vida, de forma perdurable.

Millet, el creador de los Orfeones de Cataluña, ha suministrado conjuntamente con la obra, los recursos espirituales para su perenne sostenimiento. No hablemos, pues, de orfeones jóvenes ni de orfeones viejos; hablemos de los orfeones como instrumento útil para modelar el espíritu de las multitudes. Cuando

**BIOGRAFIA
DE**

D. ESTANISLAO MATEU VALLS

Nacido en Barcelona, el 13 de octubre de 1877, trasladáronle sus padres a Reus (en el año 1878) pocos meses después de su nacimiento.

Se familiarizó con la música paralelamente con el conocimiento de las primeras letras, por ser su padre el distinguido profesor y compositor don Estanislao Mateu (c. p. d.).

Su primera actuación como pianista la efectuó en el Centro de Lectura, cuando solamente tenía 12 años.

En el año 1892 se trasladó a Barcelona para ampliar y perfeccionar sus estudios y conocimientos musicales en el Conservatorio del Liceo y tres años después en la Escuela Municipal de Música, siendo sus profesores, además de su padre, los maestros Sres. Sánchez Cabanyach, Costa Nogueras, Nicolau, Daniel y Pujol.

En enero de 1898 fué nombrado profesor de la Institución Catalana de Música.

En mayo de 1899 obtuvo el cargo de Sub-Director y Profesor de la Escuela Jordiana y del Orfeón Canigó.

En enero de 1900 tomó a su cargo la fundación del «Orfeo de Sans», actuando de Maestro Director hasta 1913.

Fuó Director de la Capilla Polifónica de la Iglesia de Ntra. Sra. de Pompeya, al abrirse ésta al culto, habiendo sido designado por el Mtro. Millet.

En la época brillante del Teatro Lírico Catalán (años 1905 al 1907) alternó en la dirección musical con el maestro Lambert en todas las representaciones y estrenos de obras musicales de los «Espectáculos Graner», en el Teatro Principal de Barcelona.

Desde 1910 a 1913 fué profesor auxiliar de la Escuela Municipal de Música de Barcelona, cesando en dicho cargo al trasladar su residencia en Reus, al morir su padre.

Domiciliado ya en Reus, en 1916, al fundarse la Academia de Música del Centro de Lectura, fué nombrado Director, desempeñando dicho cargo hasta el año 1918.

En 1918 junto con un grupo muy reducido de cantores del an-

tiguo coro «Orfeón Reusense», creó la masa coral a voces mixtas «Orfeo Reusenc» en cuya entidad ha venido desempeñando sin interrupción el cargo de Maestro Director.

Desde el año 1928 es Maestro Director de la «Escuela Cantorum» y Escolanía de la Congregación Mariana de Reus.

En 1932 ocupó el cargo de Organista y Maestro de Capilla de la Parroquia de San Juan Bautista.

Desde el año 1933 con su selecta Capilla de Música Sacra, participa en todas las funciones religiosas de Cuaresma y Semana Santa de la Real Congregación de la Purísima Sangre, interpretando obras de acuerdo con las disposiciones de la Diócesis Tarraconense.

Durante los años 1940 y 1941 fué Director de la extinguida Orquesta Filarmónica de la O.N.E.D. efectuando varios Conciertos.

Como compositor, es autor de varias obras de música religiosa y también de algunas sardanas, habiendo musicado diversas canciones populares para Orfeón, que fueron editadas, e instrumentado diversas obras de carácter folklórico para piano, cobbla y orquesta de cuerda.

Tiene el título de Socio Honorario del Centro Moral Instructivo de Las Corts, del «Orfeo de Sans» y, últimamente, de la desaparecida Asociación de Profesores Músicos de Reus.

En 1952 se le nombra Director Técnico Honorario del Patronato de Santa Cecilia de Tarragona, filial del Conservatorio del Liceo de Barcelona.

BENVOLGUT MESTRE MATEU:

Era a l'any 1918 quan, junt amb un grup de bons reusencs aimants de la música, tinguéreu la bella pensada de formar aquest ORFEO REUSENC, malgrat els sacrificis que això reportaria, principalment per a vos. Tiràreu, però, endavant; i gràcies a aquella empenya inicial, mantinguda amb idèntica fermesa durant tants i tants anys, Reus ha pogut figurar dignament al costat d'aquells pobles que, a l'ensems que s'ocupen de les coses materia's, dediquen també preferent atenció, a les més enlairades manifestacions de l'esperit, entre elles la música i el cant.

Quants cantaires i quants músics no n'hauran sorgit d'aquesta continuada forja durant els trenta-quatre anys que porteu davant del nostre Orfeo?. Si avui, la nostra estimada ciutat i el prestigiós Orfeo de Sans us rendeixen just i merescut homenatge, nosaltres ho fem per partida doble: ho fem com a reusencs perquè estimem tot el que és nostre i com a socis de l'Orfeo, perquè sabem valorar vostres esforços pretèrits, presents i —perquè no?— futurs, a profit de la nostra Entitat.

En nom dels meus companys de directiva, cantaires i consocis tots, sou pregat, admirat mestre Mateu, d'acceptar aquest merescut homenatge, junt amb una forta abraçada que, com a magnífica sardana, ens agermani a l'entorn vostre, i en anar estrenyent-se us vagi sent sentir el fervorós bategar dels nostres cors.

FRANCESC LLEVAT ROSELL
President de l'Orfeo Reusenc

Maestro: ANTONIO PÉREZ MOYA
Director del "ORFEO DE SANS"

Maestro: **ESTANISLAO MATEU**
 Director del "ORFEO REUSENC"
 Maestro fundador del "ORFEO DE SANS" (1900-1911)

MESTRE MATEU: Ha transcorregut mig segle des d'aquella data que, junt amb altres companys, empenquèreu la gesta heròica de crear el nostre ORFEO DE SANS. El tutelatge pedagògic musical que exercíreu d'una fàisó brillant i abnegada, donà fruits molt estimables i això és el que us venim a recordar, i a la vegada agrair, amb el llenguatge vibrant dels nostres cants.

La labor d'apostolat orfèdic mil·letà que heu portat a cap amb amor i entusiasme, Déu ja us la premia en vida per mitjà dels homes; per això acuí s'apleguen apretadament al vostre redós, una munió de fills de l'ex-cila de Sans i tot Reus amb un sincer i fervorós homenatge.

El vostre nom, Mestre Mateu, resta gravat amb lletres d'or en l'història de l'Orfeo de Sans i també en el cor de tots els que ens heu format perquè hem estat deixebles vostres.

RAFAEL MASCLANS
 President de l'Orfeo de Sans

El prestigio mundial que la ciudad de Reus ha conseguido como centro comercial e industrial de importancia destacada, podría hacer creer que nuestro pueblo no vive otras actividades que las materialmente productivas. Por esto conviene resaltar todos los aspectos espirituales de la polifacética vida reusense y exaltar la personalidad, tan apreciada, de los hombres que dedican su vida al cultivo del espíritu, en el campo religioso, científico, literario o artístico.

Uno de estos reusenses ha sido, quiera Dios que sea por largos años, don Estanislao Mateu — nuestro entrañable «mestre Mateu» —, hombre fundamentalmente bueno, y ello justificaría por sí solo la simpatía de la Ciudad, concretada hoy en este Homenaje que se le rinde, hombre ejemplar que ha hecho de su vida una entera dedicación al divino arte musical y que ha procurado, como pocos, que el sentimiento de belleza artística, reflejo de la substancial belleza de Dios, fuese compartido y gozado por muchos, muchísimos reusenses, que han aprendido de él las reglas del difícil arte y que bajo su abnegada y experta dirección han cultivado su faceta coral, de tan hondas y efectivas repercusiones en la formación y educación del alma humana. Cantar y cantar unidos, buscando en la armonía de voces la unidad de sentimientos, es una hermosa manera de servir los postulados de fraternidad, los ideales de amor, que son base del bienestar social.

Ante estas consideraciones, la ciudad de Reus se suma cordial y sinceramente al homenaje al «mestre Mateu» y se felicita de que entre sus hijos y ciudadanos florezcan personalidades como la suya, ejemplares en todos los aspectos, dignas de encomio y de imitación.

JUAN BERTRAN
 Alcalde de Reus

Edició: "ORFEO DE SARRIÀ" y "ORFEO REPUBLICÀ"
Impressor: MORESA - Ray Marfà, 43 - Barcelona
DONATIVO: CINCO PESETAS

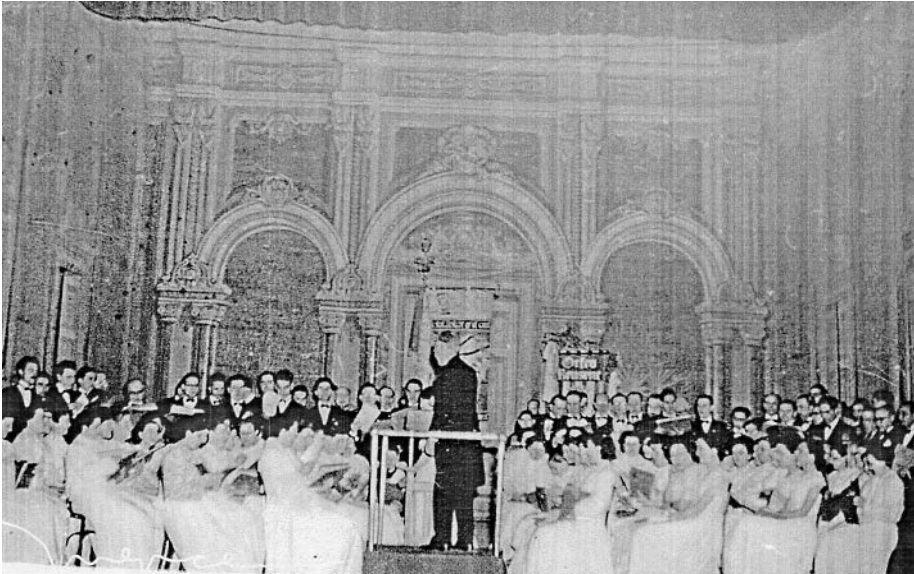

F. Almirante

*La música i el cant és el goig
moral i espiritual que més necessitem
els pobles.*

Antonio Gual

Annex 56: L'Orfeó de Sants i l' Orfeó Reusenc en un altre moment de l'acte d'homenatge al mestre E. Mateu Valls al Teatre Fortuny (1953).

Annex 57: El mestre E. Mateu al costat de l'alcalde J. Bertran i altres autoritats en l'acte d'homenatge en honor seu celebrat al Teatre Fortuny (1953).

Annex 58: El mestre E. Mateu i els orfeons de Sans i Reusenc, en acabar el concert d'homenatge (1953).

Annex 59: L'Orfeó de Sants i l' Orfeó Reusenc al Teatre Fortuny, dirigits pel mestre E. Mateu Valls en l'acte d'homenatge que se li va fer el 1953.

V. hi vindrà.

Seu affm. amic in etc.

~~Francisco~~

Francisco Tapies Torres Pbro.

Canónigo

ghf

TARRAGONA, 7- Novbre 1954

S. d.

Estanislao Mateu

Distintat amic: El Sr. Cardenal ha nomenat a V. vocal de la Comissió de Música Sagrada, i m'encanega si digui pu demà dilluns dia 8, a les 5 de la tarde en reunirem, sota la Presidència de S. Esmena, al Palau.

Espera pu si li es possible
Telf 1834

AV. NAVARRA, 30

Annex 60: Nomenament del mestre E. Mateu Valls com a vocal de la Comissió de Música Sagrada (7 de novembre de 1954).

*L' Abat del Monestir
de Santa Maria de Montserrat*

Saluda

el Mestre Estanislau Mateu, Director de l'ORFEO REUSENC,
i es complau a convidar-lo a dinar amb la Comunitat el
vinent diumenge dia 14, en ocasió de la ROMERIA D'ORFEONS
A MONTSERRAT, per commemorar el LXXVè aniversari de la
Coronació de la nostra Moreneta com a Patrona de Cata-
lunya i ofrenar el monument en memòria del Mestre Millet.

Aureli M.ª Escarré O. S. B.

*aprofita aquesta avinentesa per a oferir-vos el testimoni
de la seva consideració i estima.*

Montserrat 12 de octubre 1956.

Annex 61: Invitació de l'abat Aureli Mª Escarré al mestre E. Mateu Valls amb motiu de la Romeria d' Orfeons per celebrar el LXXVè. aniversari de la coronació de la Mare de Déu de Montserrat com a patrona de Catalunya.

la expresió de la millor amistad.

Seu affectíssim amic

J. Carandell

JUAN CARANDELL

LACA 51
REINA. 15
TELEF. 22 90 60
MADRID

Madrid, 18 de Juny de 1957.

Sr. ESTANISLAU MATEU.

Llobera, 5.

R E U S .

Volgut amic: En un dels meus últims viatjes a Reus vareix assabentar-me de la seva jubilació com a Mestre de l'Orfeó.

Segons com se miri, aquest esdeveniment, no es per felicitar perquè vol dir que hom es va fent gran, però tampoc hi ha d'apte que es quant, reial i positivament, es pot felicitar a un home perquè, la jubilació vol dir l'haber complert, haber acabat aquella feina. Aleshores hom sap que en la felicitació no hi ha equivoc, com sol passar tantes vegades en la vida en que dediquem honors a qui, després, es demostra que no els mereixia.

I vosté els mereix en grau tant alt, es tant palesa l'obra realitzada, que no vui de cap manera deixar passar aquesta ocasió sense felicitar-lo coralment. I ningú mereix el reconeixement dels seus semblants mes que aquells, que com vosté, han treballat i s'han sacrificat per les coses del esperit.

Rebi, volgut Mestre, amb la meva mes pregona felicitació

Annex 62: Carta de Joan Carandell felicitant al mestre E. Mateu Valls per la seva jubilació. (18 de juny de 1957)

Ja una o dos caixes que estan plenes de partitures o
papers meltas de Veus de Coros o Orfeons, dites partitures
jo les feia treure amb mes quantitat perquè aquest sobran
el pugues disposa jo cuan el necessites, dites partitures
jo les pagaba particularment totes aquestes partitures
se poden regala al Orfeó de Sans, perquè l'Orfeó de Sans
ja les te de repartori a l'Arqui, ja tres o quatre
paquets de partitures de obras meves que com me hi ja
molts papers, ^{de veus} no es necessari enviarne ^{cap} ~~tant~~ perquè ja
faltas i no val la pena de arreglar teus papers

De la meua Biblioteca i Arqui musical: havui
dia val ^{te molt valor} molts diners, perquè ^{ja} bones obras; ^{i algunes} ~~to~~ mes
important fora vendre ^{amb} conjunt; per la venta
se podria mira en aquets ^{llocas} ~~agences~~ ^{de} biblioteques
importants de Barcelona o alguna entitat ^{musical} que
li pogues interessa; vendre obras meltas no es con-
venient en cap concepte, aixi es; no ^{en paper} se te fer; i nise
te que dona a un preu ^{de} regal ^{de} abandonat.
per una miseria de diners; ^{tant} ~~ja~~ fa molts anys que
havia pensat ^{regalant} ~~regalant~~ al Ajuntament de Beus al
arqui municipal o al Museo de Beus (Armi i Bull) la
Institucio de tingues mes garantias per conserva-la
La car

Annex 63: Manuscrit on el mestre Mateu parla de la seva biblioteca musical i de la possibilitat de regalar partícels a l'Orfeó de Sans, entre d'altres coses.

Tornada:

Plens de dol i d'amargura con-tem-
plen el nos- tre Déu, en- vi- li- da sa fi-
gu- ra pels a- fronts del po- ble seu.

Estrofes:

Pel ca- mí trist del Cal- va- ri,
bon Je- sús el Nat- za- re,
prou vol- dri- a jo plo- rar- hi
els pe- cats del món sen- cer.

Música del Mestre Estanislau Mateu i Valls que, en forma de Cant Espiritual, fou aprovada, l'any 1930, pels censors nomenats per l'Exm. Sr. Bisbe de Barcelona.

Torrell de Reus, edit. (n.º 500)

G. N.

PREGUEU A DÉU PER L'ANIMA DE

Estanislau Mateu i Valls

vidu d'Ernestina Huguet

que traspassà el dia 11 de febrer
als 95 anys d'edat
havent rebut els Sants Sagraments
i la Benedicció Apostòlica

E. P. R.

Els seus apenats: filles Ernestina, vídua Alberich, Ermínia (Religiosa Benedictina) i Mercè, vídua Gutiérrez; filles polítiques Francesca Cervelló, vídua E. Mateu i Montserrat Ballester, vídua F. Mateu; néts, besnéts, germans, germans polítics, nebots, cosins i família tota, els agrairan dita atenció.

Reus, 1973.

GOIGS A JESÚS NATZARÈ

Tornada:

Plens de dol i d'amargura
contemplem el nostre Déu,
envidada sa figura
pels afronts del poble seu.

Estrofes:

Pel camí trist del Calvari,
bon Jesús el Natzarè,
prou voldria jo plorar-hi
els pecats del món sencer.

Bé pot dir-ho el sant profeta:
«No sóc home, sóc un verm».
Sóc la imatge ja estrafeta
per les ires de l'infern.

Tan profunda és vostra pena
«O Baró de patiments!»,
com és dura la cadena
dels meus necis mancaments.

Us coronen amb espines
que degoten fils de sang,
reguitzells de pedres fines
que Jesús, ai!, va vessant.

De l'amor, o Jesús pròvid!,
que us abrusa flamejant
arboreu aquest fill pròdig
que té set de vostra sang.

Natzarè, vostra bellesa
a on és, qui us ha robat?
No ho digueu, que em fa feresa
el record del meu pecat.

Una abraçada entranyable
heu donat a l'aspra creu.
O el gran misteri inefable
de l'amor del nostre Déu!

Les espatlles lacerades
pels flagells de nostres mans,
fins les pedres són banyades
pels seus peus sangonejants.

Jesucrist, ardit avança;
son esguard és flam d'amor.
¿Que serà aquesta frisança
que l'empeny cap a la mort?

A la cima del Calvari
es desposava amb la Creu
per a occir-hi l'Adversari,
per a obrir-nos-hi el cor seu.

Natzarè, Fill de Maria,
devotíssim Salvador,
ennegueu nostra follia
en un mar de sant dolor.

Lletra de l'exquisit poeta místic reusenc, Mossèn Anton Ferrer i Pino, inspirada, expressament, amb destí als goigs que havia de musicar el Mestre Mateu.

Annex 64: Recordatori de l'enterrament del mestre E. Mateu Valls, mort a Reus l'11 de febrer de 1973.

MINISTERIO DE JUSTI
Registros Civiles

Serie AF N.º 009728

CERTIFICACION EN EXTRACTO DE INSCRIPCION DE DEFUNCION

Sección 3.ª

Tomo 106
Pág. 30
Folio (1)

Registro civil de Reus

Provincia de Tarragona

D. Estanislao Mateu Valls
(Nombre y dos apellidos del difunto)

hij.º de Estanislao y de Antonia
(Nombre)

natural de Barcelona Provincia de Barcelona

domiciliado en Reus (Población) (Provincia)

de estado viudo (Provincia)

FALLECIO en Reus (Población)

el día once (En letra)

del mes de Febrero - de Mil novecientos
setenta y tres (En letra)

(Para notas y otras indicaciones) (2)

CERTIFICA: Según consta de la página registral reseñada al margen, el licenciado

Carlos Gonzalez Casabon
Reus a 23 de Junio de 19 73

(En los Juzgados de Paz. Firmarán el Juez y el Secretario)

Accesorios

Importe de la certificación:	
Tarifa Tributaria, n.º 32 (en pólizas)....	5,00 ptas.
Tasas (Decretos de 18-6-59, art. 4, y artículo 37, tarifa 1.ª).....	27,00 »
Busca (art. 40, tarifa 1.ª) (3).....	»
Urgencia (art. 41, tarifa 1.ª) (4).....	»
Impreso (5).....	13,00 »
TOTAL.....

- (1) Se consignará el folio y no la página si se certifica de libros ajustados al modelo anterior a la Ley vigente del Registro Civil; en otro caso se consignará sólo la página.
- (2) SE INUTILIZARA CON UNA RAYA DE TINTA EL ESPACIO SOBRANTE.
- (3) CINCO PESETAS por cada periodo de busca de tres años, quedando exento el primer periodo de tres años.
- (4) CINCO PESETAS cuando se despache dentro de las veinticuatro horas.
- (5) Modelo oficial, de acuerdo con la Orden de 24 de diciembre de 1956.

Annex 65: Certificat de defunció del mestre E. Mateu Valls (1973).

Estrenat el dia 10 Juliol 1910. per la inauguració de la Senyera del Orfeó de Sans 174 - 1 -

Letras: Jeroni Zanné Música: E. Mateu

Himne a la Senyera Partitura bona

Energic ab valentia. No. 4

Comranat
 Contralt
 Tenors
 Baixos

Com la flà-mu-la o-ne-jant, del Vaipell de l'Armo-
 ni-a; oh Senyera ves volant, a través la llum del di-a; i qui
 ni-a oh Senye-ra ves volant a través la llum del di-a; i qui
 ant ab ritme auguit, de les ver-ges la dol - ce - sa; del jo
 crece - do - f
 ant ab ritme auguit de les ver-ges la dol - ce - sa del jo

The image shows a handwritten musical score for a hymn. At the top, there is a title and a dedication: 'Estrenat el dia 10 Juliol 1910. per la inauguració de la Senyera del Orfeó de Sans 174 - 1 -'. Below this, the lyrics are written in a cursive hand, with the words 'Letras: Jeroni Zanné' and 'Música: E. Mateu'. The title of the piece is 'Himne a la Senyera' and it is noted as a 'Partitura bona'. The tempo and mood are indicated as 'Energic ab valentia. No. 4'. The score is written for four vocal parts: Soprano, Contralt, Tenors, and Baixos, along with piano accompaniment. The lyrics are written below the vocal staves. The first system of music shows the beginning of the piece, with the lyrics 'Com la flà-mu-la o-ne-jant, del Vaipell de l'Armo- ni-a; oh Senyera ves volant, a través la llum del di-a; i qui'. The second system continues the lyrics: 'ni-a oh Senye-ra ves volant a través la llum del di-a; i qui'. The third system shows the final part of the lyrics: 'ant ab ritme auguit, de les ver-ges la dol - ce - sa; del jo crece - do - f' and 'ant ab ritme auguit de les ver-ges la dol - ce - sa del jo'. The score includes various musical notations such as clefs, time signatures, and dynamic markings like 'mf' and 'f'. There are also some handwritten annotations and a circled number '2' at the end of the piece.

Annex 66: Partitura de l' Himne a la senyera, amb lletra de Jeroni Zanné i música del mestre E.Mateu Valls, estrenada, com s' indica en el text manuscrit superior, el 10 de juliol de 1910 amb motiu de la inauguració de la senyera de l' Orfeó de Sans.

per escurs a la otra

vent el pit ro-bust, y el de lit de la ni-ne-sa's
 vent el pit ro-bust y el de lit de la ni-ne-sa's
 dels y P allar--gan

per escurs a la

3 Sop. cer-ca l'aire el foc el sol l'a--le
 Con. cer-ca l'ai-re cer-ca l'aire el foc el sol l'ale
 1. Ten. cerca l'aire foc l'aire foc el sol
 2. Ten. cerca l'aire foc l'aire foc el sol
 Bari. cer-ca l'ai-re foc el sol l'ale-gra y
 Baup. cer-ca l'ai-re re foc el sol l'ale-gra y les al

gra y les al sa-ries y no a bai-pis
 gra y les al sa-ries y no a bai-pis mai
 l'a--le gra y les al sa-ries y no a--
 l'ale gra y les al sa-ries y no a bai-pis mai
 les al sa-ries y no a bai-pis
 sa-ries

(4) mai el vol vers les llo-bregues fonda-ries Sei-va
 el vol vers les llo-bregues fonda-ries Sei-va
 mai el vol vers les llo-bregues fonda-ries Sei-va
 el vol vers les llo-bregues fonda-ries Sei-va

rall
A temps

(5)

8 al flaire de cançons per les ermes en-contrades re-tornant les-les
 flaires de can-çons per les er-mes encon-trades

(6)

(7) sions a les a-nimes la-gades Seny divi de promissio ben-hau
 molt - - rall A temps
 a-ni-mes la-ga-des Seny divi de promissio ben-hau

rats els qui't seguei ven a la misti-ca a la misti-ca re
 ben-hau rats els qui't se-quei ven a la misti-ca re
 quei ven a la misti-ca misti-ca re

8

rall

9

Al tempo

gio' ont els cors pregant l'uncien per la for - sa de l'en -

gio' ont els cors pregant l'uncien per la for - sa de l'en -

10

molt energic

cis que sent l'ani - ma qui can - ta Oh Sen - ye - ra Oh Sen - ye - ra O - bens

cis que sent l'ani - ma qui can - ta Oh Sen - ye - ra Oh Sen - ye - ra O - bens

molt rall

ten

pas al Pa - ra - dis - Oh Sen - ye - ra ta - cressan - ta

pas al Pa - ra - dis Oh Sen - ye - ra ta - cressan - ta

pas al Pa - ra - dis Oh Sen - ye - ra ta - cressan - ta

4° Quadern
i adaptació
Armonització i adaptació *Ball de coques* *Grades* *à la Conca de Barbera*
M. 63. J. E. Mateu Valls

ES PROPIETAT
E. MATEU

Annex 67 : Ball de coques, harmonització i adaptació al piano d' E. Mateu Valls.

Handwritten musical score for two pieces. The left page is titled "Balladeta de l'Àguila de Valls" and the right page is titled "Ball de Cintes del Vallès". Both pieces are harmonized by E. Mateu Valls. The score is written on aged paper with two staves per system. The first piece is in 2/4 time and the second is in 2/4 time. The second piece includes a "Balla" section and a "final" section. A blue ink drawing of a crown is visible in the bottom right corner of the second page.

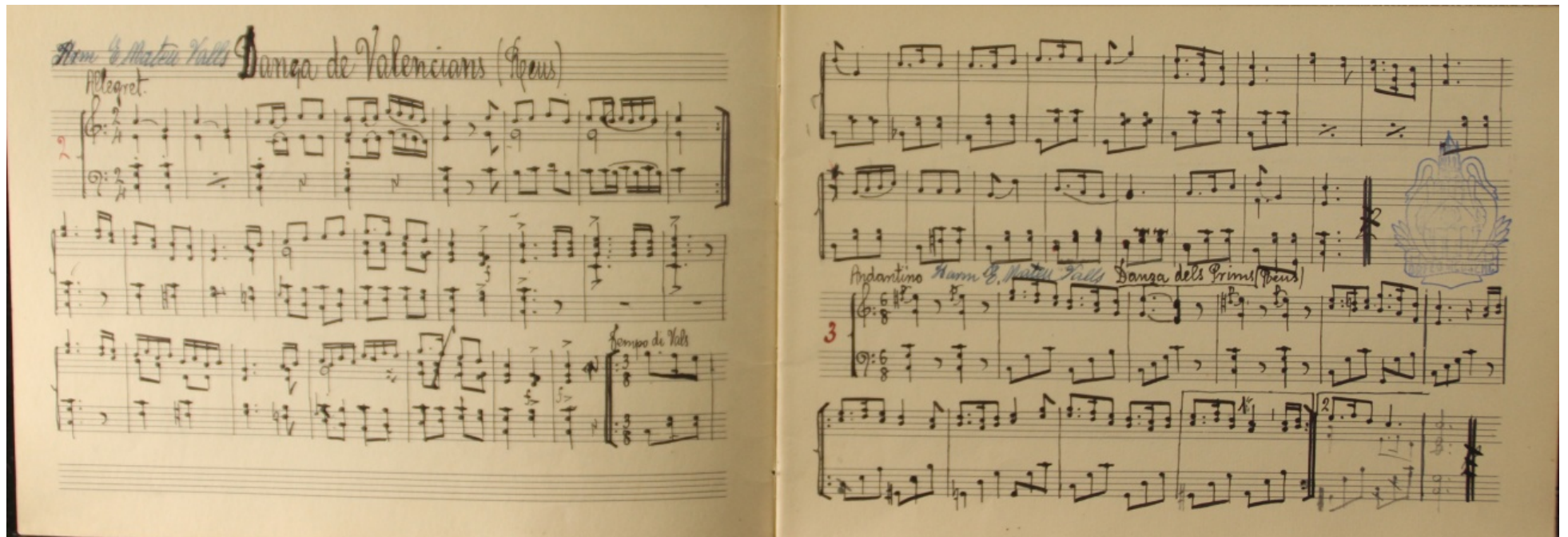
Annex 68: Balladeta de l'Àguila de Valls i Ball de Cintes del Vallès , ambdues harmonitzades per E. Mateu Valls.

Armonització i adaptació al piano
Entrada, Ballet i Quartina

3ª Quadern (complet de ballets)
Esterri de Berga

Estadística Mateu Valls

Annex 69 : Harmonització i adaptació al piano del ball de La Patum de Berga per E. Mateu Valls.

Annex 70 : Harmonització i adaptació al piano de la Dansa de Valencians de Reus, per E. Mateu Valls.

Sopranos. El Desembre congelat E. Mateu Valls.
Nadala popular.

Allegret.

El De-cembre conge-lat confus se re-ti-ra a bril
 de flor coronat tot lo mercat mi-ra quan en un punt d'amor ney se-
 na di-vi-na flor d'una ro-ro d'una sa-sa d'una rod'una sad'una rossi
 be-lla p'conda i ponce-lla. Lo mes de Maig ha florit sense ser en-ca-
 -re un lle-ri blanc i polit de fragancia ra-ra de lle-
 vant fusi a l'oment to-ta sa sa-sa tota dol dol tota sa to-ta
 dol tota sa dol-su-ra y olor amb ventu-ra Amb gran contento i a mor-
 ce-li-rem el di-a puig que lo di-u Reyor noi pombalegrí-a El no
 tenim mes tresor o-fe-rim-li nos-tre cor tota la la la tota fi-fi
 fi tota la tota fi tota la fi-ne-sa de nos-tre ferme-sa

El Desembre congelat. E. Mateu Valls.
Nadala popular.

Contralts. Allegret.

El De-cembre conge-lat confus se re-ti-ra a bril
 de flor coronat tot lo mercat mi-ra quan en un punt d'amor ney se-
 na di-vi-na flor d'una ro-ro d'una sa-sa d'una rod'una sad'una rossi
 be-lla p'conda i ponce-lla. Lo mes de Maig ha florit sense ser en-ca-
 -re un lle-ri blanc i polit de fragancia ra-ra de lle-
 vant fusi a l'oment to-ta sa sa-sa tota dol dol tota sa to-ta
 dol tota sa dol-su-ra y olor amb ventu-ra Amb gran contento i a mor-
 ce-li-rem el di-a puig que lo di-u Reyor noi pombalegrí-a El no
 tenim mes tresor o-fe-rim-li nos-tre cor tota la la la tota fi-fi
 fi tota la tota fi tota la fi-ne-sa de nos-tre ferme-sa

Annex 71 : Particel·les per sopranos, contralts, 1ers i 2ns tenors i baixos de El desembre congelat, harmonitzada pel mestre E. Mateu Valls.

1.ª Tenors. El Decembre congelat B. Mateu Valls.
Nadala popular

Alegret

El De-cembre con-gelat confus se re-ti-ra A-bril
de flor coro-nat tot lo mon ad mi-ra quan en un jar-di d'a-
mor di-vi-na flor d'u-na ro d'u-na sa d'una rod una sa d'una ro-sa
be-lla fecondar ponce-lla (Poca dolça)
que per tot lo mon se sent de lle-vent fins a l'o-rient to-
ta sa dol-su-ra y o-lor amb ven-tu-ra Amb gran a-mor
celebrem el di-a puig lo di-vi Re-nyor nax amb ale-gri-a Se no
tenim mes tresor o-fe-rim-li nos-tre cor to-ta la la la to-ta fi fi
fi to-ta la to-ta fi to-ta la fi-re-sa de nostra fer-me-sa

rall. *Allegretto* *rall.* *Allegretto* *molt rall.*

2.^a Tenors. El Decembre congelat. B. Mateu Valls.
Nadala popular.

Alegret

El De-cembre con-gelat confus se re-ti-ra Abril
de flor coro-nat tot lo mon ad mi-ra quan en un jar-di de
na di-vi-na flor d'u-na ro d'u-na sa d'una ro d'una sa d'una ro-sa
be-lla fecondar ponce-lla (Poca dolça)
que per tot lo mon se sent de lle-vent fins a l'o-rient to-
ta sa dol-su-ra y o-lor amb ven-tu-ra Amb gran a-mor
celebrem el di-a puig lo di-vi Re-nyor nax amb ale-gri-a Se no
tenim mes tresor o-fe-rim-li el cor la la la fi fi fi to-ta la la fi
fi to-ta la to-ta fi to-ta la fi-re-sa de nostra fer-me-sa

rall. *Allegretto* *rall.* *Allegretto* *molt rall.*

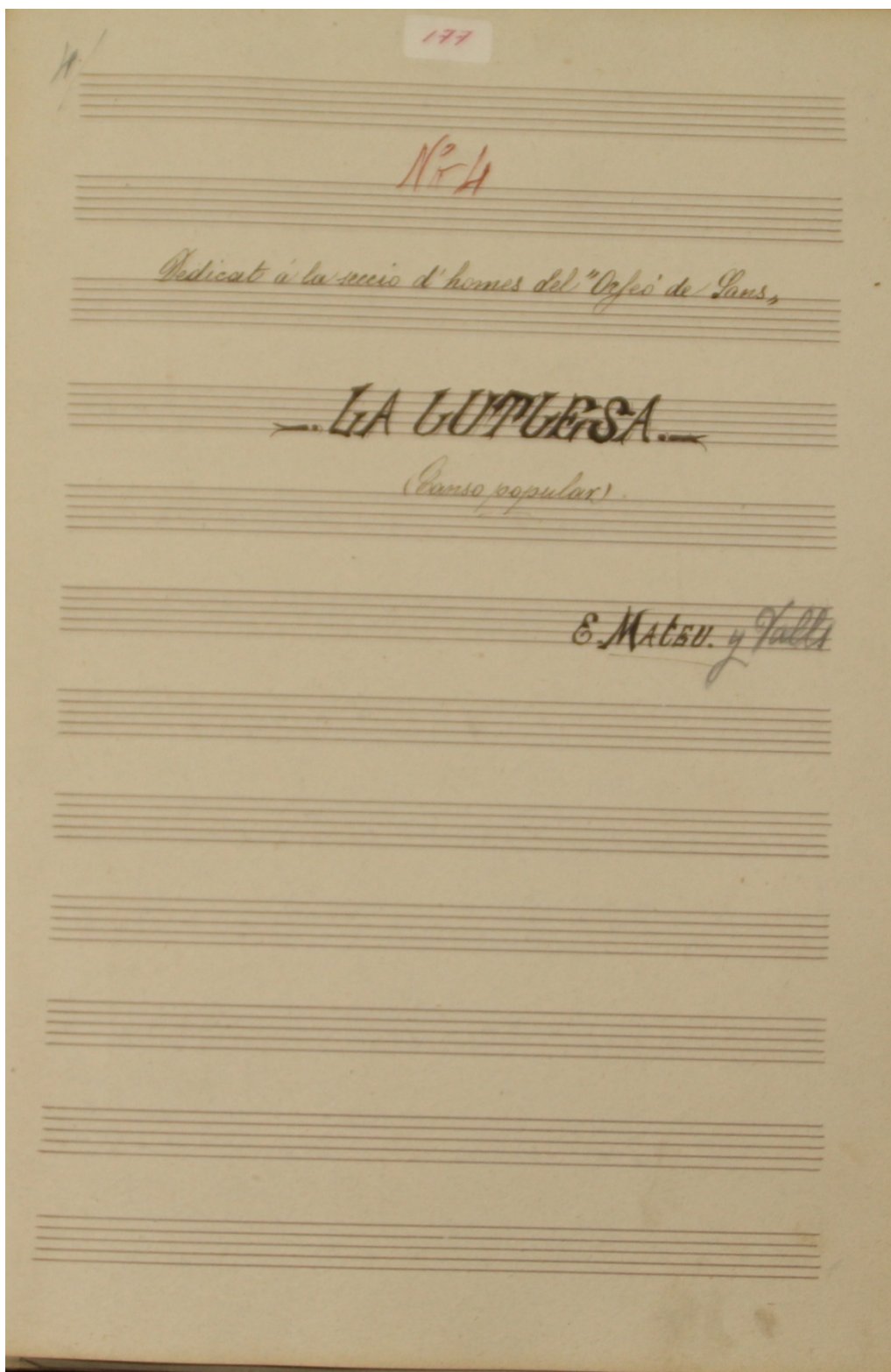

Baixos. El Decembre congelat. E. Mateu Valls.

Allegret

El de-cembre conge-lat confus se re-ti--ra A-bril
de flor coronat tot lo mon ad mi-ra quan en un jar-dí n'és una divina
flor d'una ro d'u-na sa d'u-na sa ro-sa. be-lla fe-conde i ponce-
-lla. (Boca closa) que de Ble-
-vant fins a Po-nent to---ta sa dol-su-ra y olor amb ventu-
-ra Amb gran contentó y amor ce-lebrem el du---a puig que lo di-ví peryor
naix amb a-le-gria---a. E no te-nim mestre-sor o-fe-rim el cor o-
-fe-rim to-ta la fe-ne-sa de nostre ferme--sa.

Annex 72 : Harmonització de La Jutgessa de E. Mateu Mas per a la secció d' homes de l' Orfeo de Sans.

Cançó popular **Que jutjosa.** *P. C. Batlle*

Allegro
Cançó 1.ª *Que jutjosa, malalt, lo jutje de l'obedi.*
Cançó 2.^a
Cançons *Cançó*

encia. L'avançà vi-si-ler de moltes mes de trenta la-

ra. El l'un amor s'en va la ra; d'altre no vindrà. (No hi va pas el jutje)
(No hi va pas el)

no. tampoch per la ser veritat qu'hi van per sa mu-
jutje no la la la per la ser veritat la la la van per sa mu-

ller qu'is dona molt pla-centa la-ra. El l'un amor s'en
ller

va, la ra d'altre no vindrà. Ay marit si t' mort
ay marit si tu t' mort
vindrà. Ay marit si tu t' mort

quin vols que m'empregu lo del gambe-to-blau.
quin dels vols que m'empregu lo del gambe-to-blau.
lala *lala la*

na'viu de ta jo n'aco ta re'l cap.
 la la la la di rangui na viude ta la la la la la jo n'aco ta re'l
 tot fent la ri - a lleta la ra Ca lla calla ma
 cap. la la la la la la ri a lleta la ra ca
 llet que si surto d'aquesta l'entrecare un bras
 Ma calla muller la la ra que si surto de aquesta la ra l'entrecare un bras ambra
 l'entrecare un bra
 y el ossos de l'es- quena la ra G' l'un amor s'en va la ra, d'altre vindra
 y el ossos de l'es- quena la ra G' l'un amor s'en va la ra, d'altre vindra'

diran quina viu de ta joia co-ta re l
 quan me veuran la la la la la viu de ta la la la la la la la

cap tot fet la ri-a lle ta la ra Calla calla mu
 la joia co-ta re l cap la la la la la ri-a lle ta la ra ca

lert que si surto d'aquesta tem trencare un bras
 llacalla muller la ra que si surto d'aquesta ra trencare en bras un bras la la

y el caset de les quena la ra Si l'un amor sen va l'ara, d'altre vindra

A l'Orfeó Reusenc

Estanislau Mateu Valls

Cançons Populars Catalanas

per a Chor mixte

- I. La Filadora.
- II. L Hostal de la Peira.
- III. El Comte Arnau.
- IV. Cançó de Nadal.

Avis: Es propietat. Drets reservats per tot arreu. Queda prohibit reproduir les partitures o parts soltes de veus d'aquestes obres en copia manuscrita o en altre procediment. Les parts de veu impreses es venen a preu modic en casa de l'autor Arrabal baix Jesùs 2 REUS.

Lit. e imp. de música de Joaquim Mora, Aragó 217. Barcelona.

Annex 73 : Portada de diverses harmonitzacions de cançons populars del mestre E. Mateu Valls editades per Joaquim Mora.

PROGRAMA

PRIMERA PART

(A VEUS MIXTES)

La cançó nostra	Morera
La Sileta	Cumellas Ribó
(popular)	
La Gata i en Belitre	Pujol
(popular)	
La mort de la Nuvia	Lambert
(popular)	
La Lletja	Sancho Marraco
(popular)	
La Nina i el Moliner	Pérez Moya
(popular)	
La Filadora	Mateu
(popular)	
Pel maig qui ve	Jannequin
(madrigal)	
Demàinet me n'hi anat	Costeley
(madrigal)	
La Sardna de les monges	Morera

SEGONA PART

(PER LA SECCIÓ D'HOMES)

Negra Sombra	Montes
L'Empordà	Morera

(PER LA SECCIÓ DE SENYORETES)

Al Paradís dels Angels	Jaques Dalcrosa
La non-non del Jesuset	Nicolas de Tolosa
L'Angel de la guarda	César Franck
Vina ocellat	Schumman

(A VEUS MIXTES)

Cançó de Maig	Mendelssohn
Serenata	Otto
La Donzelleta	Pérez Moya
(popular)	
El Pardal	Mas i Serracant
(glosa popular)	
Himne dels Orfeons	Millet

Les obres de la secció de senyoretes,
serán acompanyades a piano pel
Director de l'Orfeó de Sans
En Llorenç Carbonell.

Orfeó de Sans

Sans, 73 - Teléfon H 23

Visita de germanor

Gran concert pel llorçet

Orfeó Reusenc

compost de les seccions de
senyoretes i homes, sots la
direcció de son MESTRE

N'ESTANISLAU MATEU

Diumenge 23 de Maig de 1920

:: A les quatre de la tarda ::

Annex 74: Programa del concert que l'Orfeó Reusenc realitzà a la visita del germanor a l'Orfeó de Sans, el 23 de maig de 1920.

Id.	Figura de document	Autor	Títol	Lloc	Publicació	Data	nº de publicació	nº antic	nº nou	Volum en què es troba
1	Partitura per piano	Hurtado, José	Polonesa	Madrid	Crónica de la Música	s.a	num. 88	248	80	S/Nom
2	Partitura per piano	Cappa, A. J.	Balada Recuerdos de la Alhambra	Madrid	Crónica de la Música	s.a	num. 85	248	80	S/Nom
3	Partitura per piano	Thalberg, S.	Marcha Fúnebre Op. 59	(Madrid)	La Correspondencia Musical	s.a	?	248	80	S/Nom
4	Partitura 1 veu i orgue	Olafo, P. Nemesio (S.J.)	Himno a la Santa Cruz	s.l.	Revista "Música Sacro Hispana"	Octubre 1913	Año VI, nº 10	562-B	99	II Motets i canticos a N.S. Jesucrist
5	Partitura mezzo-soprano i piano o orgue	Larregia, J.	Ave Maria	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torres		Año 3º, nº70	543-E	137	Cánticos i motets Sma. Verge
6	Partitura per piano	Mendelssohn, Felix	Hoja de Album de las obras postumas	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torres		Año 3º, nº71	563-E	137	Cánticos i motets Sma. Verge
7	Partitura triple i orgue	Veisca, José Mº (S.J.)	Música Prudentissima	Madrid	Música Sacro-Hispana	Noviembre 1918	Año XI, nº11	C Nº 563 bis	143	II Motets i canticos a la Sma. Verge
8	Partitura soprans,contralts i orgue	Catalá, Antoni	Primavera, la Flores de Maria	s.l.	Revista Parroquial de Música Sagrada	Mayo de 1933	Any VII, N.ºLXXXIII	C Nº 563 bis	143	II Motets i canticos a la Sma. Verge
9	Partitura 4 veus	Olafo, P. Nemesio (S.J.)	Cantos Religiosos Populares ó popularizados en España. I. A la	s.l.	Revista "Música Sacro Hispana"	Junio 1909	Año III, N.º1	C Nº 563 bis	143	II Motets i canticos a la Sma. Verge
10	P.1 veu i acompanyament o cor ad lib.	Olafo P. Nemesio(S.J.)	A la Madre Dolorosa	s.l.	Revista "Música Sacro Hispana"	Marzo 1913	Año VI, nº 3	C Nº 563 bis	143	II Motets i canticos a la Sma. Verge
11	P.sopra,tenor.baix i orgue	Mayral, Marian	Salve Regina	s.l.	Revista Parroquial de Música Sagrada	Febrer 1934	Any VIII, N.ºLXXXII	C Nº 563 bis	143	II Motets i canticos a la Sma. Verge
12	Partitura per piano	Vialta, Emilio	Nocturno	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº59	244	167	Piezas de Música
13	Partitura cant violoncel i piano	Cimra, Gustavo E.	Soupir	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº1, 2	244	167	Piezas de Música
14	Partitura per piano	Omeda, F.	Andante Religioso	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº29	244	167	Piezas de Música
15	Partitura per piano	Estarrona, J.	Luz (balada de un canto popular gallego)	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº32	244	167	Piezas de Música
16	Partitura per piano	Masot, G.	Dulces reconversiones	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº33	244	167	Piezas de Música
17	Partitura per piano	Castro, R.	Una hoja de album	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº30	244	167	Piezas de Música
18	Partitura cant i piano	García Fariá, A.	Pastorela	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº34	244	167	Piezas de Música
19	Partitura per piano	Toledo, F.	En un album	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº35	244	167	Piezas de Música
20	Partitura per piano	Hurtado, J.	Recuerdos de Miramar (barcarda)	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº36	244	167	Piezas de Música
21	Partitura per piano	Kaiser, Juan	Fantasia original	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº64	244	167	Piezas de Música
22	Partitura per piano	Biasco, J.	Dolor	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores	1889?	Año II, nº41	244	167	Piezas de Música
23	Partitura per piano	Kaiser, Juan	Recuerdos de Valdividra	?	?		Año II, nº43	244	167	Piezas de Música
24	Partitura per piano	Zurita, Laura	Preludio	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº46	244	167	Piezas de Música
25	Partitura cant i piano	Letamendi, José de	Rimora	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº48	244	167	Piezas de Música
26	Partitura per piano	Benavente, Manuel	Impromptu	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº49	244	167	Piezas de Música
27	Partitura per piano	Amorós, Amancio	Mazurka en Re b Mayor	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº50	244	167	Piezas de Música
28	Partitura per piano	Masot, G.	Romanza sin palabras	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº51	244	167	Piezas de Música
29	Partitura per piano	Sadurni, Celestino	Nuit Calme (nocturne)	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº52	244	167	Piezas de Música
30	Partitura per piano	Amorós, Amancio	Mazurka en Sol Mayor	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº53	244	167	Piezas de Música
31	Partitura per piano	Sadurni, C.	Minuetto	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº54	244	167	Piezas de Música
32	Partitura per piano	Bufaletti, F.	Mazurka de Severina	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº54	244	167	Piezas de Música
33	Partitura per piano	Saxier, Asinan	Corpus (Marcha Solemne)	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº57	244	167	Piezas de Música
34	Partitura per piano	Sala, S.	Capricho	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº57	244	167	Piezas de Música
35	Partitura per violí i piano	Martinez Imbert, Claudi	Momento Musical	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº58	244	167	Piezas de Música
36	Partitura per piano	Granados, Eric	Arabesca	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº59	244	167	Piezas de Música
37	Partitura cant i piano	Fernández Caballero, M.	jSin El i	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº60	244	167	Piezas de Música
38	Partitura per piano	De la Torre, Benigno	2º Minuetto	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año 3, nº62	244	167	Piezas de Música
39	Partitura per piano	Kaiser, Juan	Fantasia original para piano	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año 3, nº64	244	167	Piezas de Música
40	Partitura per piano	Masclans, E.	Gavota	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº64	244	167	Piezas de Música
41	Partitura soprano i piano	Paganini, A.	Duetino	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año II, nº65	244	167	Piezas de Música
42	Partitura per piano	Noguera, R.	Ilusión perdida	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº66	244	167	Piezas de Música
43	Partitura cant i piano	Arteaga, J. Mº de	Nouvelle chanson sur un vieil Air	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº67	244	167	Piezas de Música
44	Partitura cant i piano	Arteaga, J. Mº de	La Branche de Troene	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº68	244	167	Piezas de Música
45	Partitura per piano	Rulz de Velasco, R.	Ilustración	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº69	244	167	Piezas de Música
46	Partitura per piano	Pombo, E. de	Clementina	Barcelona	Album de la Ilustración Musical/Torres y Seguí editores		Año III, nº66	244	167	Piezas de Música
47	Partitura per piano	Cuspiner, C.	El Maldito	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torres		Año II, nº40	244	167	Piezas de Música
48	Partitura per piano	Domenech, M.	Impromptu	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torres		Año II, nº43	244	167	Piezas de Música
49	Partitura per piano	Mendelssohn, F.	Scenes Infantines	s.l.	Magasin des Demoiselles		37º Année, nº10	245	168	Piezas para piano
50	Partitura per piano	Schubert, F.	Impromptu	s.l.	Magasin des Demoiselles		36º Année, nº8	245	168	Piezas para piano
51	Partitura per piano	Martin Elxpuru, Leopoldo	La pacificadora	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torrespropriet		Año 2, nº46	245	168	Piezas para piano
52	Partitura per piano	Anónim	Himno chino/Canto del Japón	Barcelona	La música ilustrada			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
53	Partitura per piano	Arnau, L.	Le papillon blesse	Barcelona	La música ilustrada			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
54	Partitura per piano	Power, T.	Leonor Op. 8	Madrid	El Telegrama			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
55	Partitura per piano	Inzenga, J.	La perla de la Habana	Madrid	El Telegrama			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
56	Partitura per piano	Seiniez y Barban, A.	Consuelo	Madrid	El Telegrama			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
57	Partitura per piano	Delman, D.	El Tormento	Madrid	El Telegrama			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
58	Partitura per piano	Mazzi, G.	Vistas Nocturnas	Madrid	El Telegrama			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
59	Partitura per piano	Rogel, M.	Angelina	s.l.				241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
60	Partitura per piano	Orense, C.	Consuelo	Barcelona	La música ilustrada			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
61	Partitura per piano	Schumann	Camaval (Ariequin)	Barcelona	La música ilustrada			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
62	Partitura per piano	Camps, Oscar	La flor temprana	Madrid	El Telegrama			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
63	Partitura per piano	Biasco, Justo	Sud-Express	s.l.	La Moda Elegante Ilustrada	1887		241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
64	Partitura per piano	Barbieri	Novillos en polvoranca (canción)	Madrid	La Correspondencia musical			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
65	Partitura per piano	López, Eduardo	La concha	Madrid	La Correspondencia musical??			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
66	Partitura per piano	Juaranz Lorente, R.	Infielika	Barcelona	La última moda ilustrada			241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
67	Partitura per piano	Miquel, Lluís	Polska	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torrespropriet		Año II, nº44	241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
68	Partitura per piano	Laporta, Francisco	Luisa	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torrespropriet		Año III, nº56	241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
69	Partitura per piano	Cuspiner, C.	Colon	Barcelona	Album de la Ilustración Musical de la Sra. Viuda de Trilla y Torrespropriet		Año III, nº63	241	169	El Cabo/Varias zarzuelas y piezas de canto y piano
70	Partitura per piano	Ravina, H.	Chant d'Exil op.39	s.l.	El telegrama		s.a	238	170	Saon-Album/Piezas de piano
71	Partitura cant i piano	Schubert, F.	El adios	s.l.	El telegrama		s.a	238	170	Saon-Album/Piezas de piano
72	Partitura per piano	Ketterer, Eugène	Violetta	s.l.	El telegrama		s.a	241	173	Varias
73	Partitura per piano	Cuspiner, C.	Melancolia	Barcelona	LA BORDADORA	20 de noviembre de 1878		241	173	Varias
74	Partitura per piano	Fornés, M.	En la Playa	Madrid	La Moda Elegante Ilustrada	30 Agosto 1881		243	174	Sense nº
75	Partitura per piano	Suppé, Franz	Boccaccio (Suite de vaises)	Madrid	La Moda Elegante Ilustrada			243	174	Sense nº
76	Partitura per piano	Martí Puig, Enrique	Pobre Mercedes!	Madrid	La Moda Elegante			249	175	Varias

77	Partitura per piano	Suppé, Franz	Overtura del drama Tannenhäuser	s.l.	La Correspondencia de España	s.a	250	176	Varias
78	Partitura per piano	Meyerbeer, G.	Marcha de las antorchas	Madrid	Crónica de la Música	s.a	nº80	250	176
79	Partitura per piano	Fliege	Joncleur		La Moda Elegante Ilustrada	s.a	250	176	Varias
80	Partitura per piano	Episla, Oscar	Centenaria		Revista musical Hispano-Americana	s.a	2737	182	Obra para piano
81	Partitura per piano	Auscher, J.	La Cueva India	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
82	Partitura per bariton i piano	Goula, G.	Romanza	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
83	Partitura cant i piano	Gordigiani	Il tempo passato	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
84	Partitura cant i piano	Henou	Tire de l'Opéra "La Jeunesse de Henri V d'Angleterre" 3eme part	Paris	Journal des Demoiselles	1882	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
85	Partitura cant i piano	Santi, T.	L'infedele	Madrid	El telégrama	1874	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
86	Partitura per piano	Mozart, W.A.	Marcha Turca	Madrid	El telégrama	1874	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
87	Partitura soprano,contralt i piano	Santi, T.	Sentimi il cor	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
88	Partitura per piano	De Sidorowitch, C.	La Hongroise	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
89	Partitura cant i piano	Santi, T.	El ultimo lamento	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
90	Partitura per piano	Uruñuela, Dimas	La brisa de mayo	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
91	Partitura "Poeta,alma y piano" (2 veus i piano)	De la Cruz, A.	Luz y sombra	Madrid	El telégrama	s.a	304	188	Lieder Schubert/Piezas Canto Piano
92	Partitura per piano	Tavarez, M.G.	Vais de Salón para la mano izquierda, Op.62	Madrid	Crónica de la Música	s.a	nº85	216	169
93	Partitura cor i orgue	Mas i Serracant, Domenech	Trisagi a la Soma,Trinitat	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
94	Partitura veu i orgue	Massana, Antoni S. J.	Pare Nostre(Deu, vos Salve/Gloria)	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
95	Partitura soprans,contralts i orgue	Muset i Ferrer, J.	Himne al S. Cor de Jesus	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
96	Partitura orgue o harmonium	Mas i Serracant, Domenech	Meditació o elevació	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
97	Partitura veu i orgue	Catalá, Antoni	A Jesús Sagramentat	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
98	Partitura dos veus i orgue	Sancho Marraco, Josep	Goigs de S. Antoni	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
99	Partitura veu i orgue	Maldou Auguet, Josep (Pvte.)	Eucarística	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura orgue o harmonium	Padró, Josep M. (Pvte.)	Deprecació	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura cor i orgue	Lambert, Joan Bta	Goigs a l'laor de Ntra.Sra. del Carme	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	De Santa Teresa, RND, P. Lluís	Trisagi a la Verge del Carme	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Mas i Serracant, Domenech (Harm)	Sacris i Tantum Ergo	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura 2 veus i orgue	Monzó, Antoni (Pvte.)	Salve de Nùria	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura cor i orgue	Masvidal, Mn. Josep	L Assumpció de la Verge	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura orgue	Brugarolas, Mn. Lluís	Elevació	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Mayral, Marian	Rosari Pare Nostre(Deu vos Salve n°1,2,3.,Gloria,El nostre pa	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veus i orgue	Mas i Serracant, Domenech (Harm)	Goigs de la Verge del Roser	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura cor i orgue	Brugarolas, Guillem	Himne al Angel de la Guardia	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Noguer, Mn Josep	Himne a Sta.Teresa de Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Mayral, Marian	Tantum ergo Genitori	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Mas i Serracant, Domenech	Planys de les Animes	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura orgue o harmonium	Romeu, Lluís (Pvte.)	Meditació	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura petit cor i orgue	Massana, P. Antoni	Dos cants a les ànimes	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura petit cor i cor unís	Maldou Auguet, Josep (Pvte.)	Siau nostre escut	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura dues veus i orgue	Mas i Serracant, Domenech	Trisagi Maria	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura dues veus blanques i orgue	De Santa Teresa, RND, P. Lluís	Canço de Maria	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura una veu i cor unís	Aymerich, Josep	Anem a Bethlem	Barcelona	Revista Parroquial	1927	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Comorera, F. (Pvte.)	Pastorela	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Marimón, Josep	L Adoració	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura quatre veus mixtes o cor unís	Mas i Serracant, Domenech	Adaste Fideles	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Colomer, J. (Pvte.)	Al Infant Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Catalá, Antoni	Trisagi a la Sagrada Familia	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Mas i Serracant, Domenech (harm)	Altende Domine (pro tempore Quadragesime)	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura orgue	Capella, Josep Mº	Stabat Mater	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura cor i orgue	Pérez Moya, Antoni	Goigs de St.Josep	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura cor i orgue	Torà, Mn. Llàtzer (Pvte.)	Pare-nostre,Ave Maria i Gloria	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura tiple i i,II,contralt i orgue	Mas i Serracant, Domenech (harm)	Pare-nostre,Ave Maria i Gloria	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura orgue	Capella, Josep Mº	Meditació	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Riba Martí, F.	Pregària a la Verge	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veus i i,II i orgue	Vidal Rodà, Joan	Sia vostra gran puresa	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Viadu, Mn. Josep Mº	A la Verge	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Mas i Serracant, Domenech	Regina Caeli	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Mas i Serracant, Domenech	Alleluia Psalite	Barcelona	Revista Parroquial	1928	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E Mateu
##	Partitura veu i orgue	Catalá, Antoni	A la Verge	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1928	Any II, nº XIII	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Ballester, P. C. (harm.)	Adoro Te Devote	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1928	Any II, nº XIII	4527	196
##	Partitura veus i i,II i orgue	Marimón, Josep	Cinc Avenaries i Glòria	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1928	Any II, nº XIII	4527	196
##	Partitura veus i i,II i orgue	Brugarolas, Lluís (Pvte.)	Trisagi a la Soma, Trinitat	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1928	Any II, nº XIII	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Pérez Moya, Antoni	Goig de St. Isidre	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1928	Any II, nº XIII	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Ballester, P. C. (harm.)	Ave Venum	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1928	Any II, nºXIV	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Millat, Lluís	Goigs de St.Pere Apòstol	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1928	Any II, nºXIV	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Riba Martí, F.	Al Santíssim Sagrament	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1928	Any II, nºXIV	4527	196
##	Partitura cor i orgue	Mas i Serracant, Domenech	Sagrari de l'Altíssim	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1928	Any II, nºXIV	4527	196
##	Partitura cor i orgue	Mas i Serracant, Domenech	Eucarística	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1928	Any II, nºXIV	4527	196
##	P. soprano,tenor i i,II,baix i orgue	Subirachs, Rafael	Jesus i l'ànima	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1928	Any II, nºXV	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Torrents Coli, Mn. D. (Pvte.)	Roseret de Maig	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1928	Any II, nºXV	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Millat, Lluís	Goigs de la Mare de Déu del Carme	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1928	Any II, nºXV	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Ballester, P. C. (harm.)	Ubi Càritas	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1928	Any II, nºXV	4527	196
##	Partitura veu i orgue	Vidal Rodà, Joan	A la Verge	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1928	Any II, nºXVII	4527	196
##	Partitura orgue	Marimón, Josep	Elevació o Comunió	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1928	Any II, nºXVII	4527	196
##	Partitura soprano,alt,tenor,baix i orgue ad libitum	Victoria, Tomàs Lluís	Jesus d'última memòria	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1928	Any II, nºXVII	4527	196
##	Partitura cor i orgue	Monzó, Mn Antoni	Que n'es de blanca...	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1928	Any II, nºXVII	4527	196
##	Partitura cor i orgue	Obiols, Mn Àngel (Pvte.)	Rosari	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1928	Any II, nºXVII	4527	196

## Partitura veu i orgue	Romeu, Mn.Lluís (Pvre.)	Goigs de S.Francesc d'Assis	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1928	Any II,nºXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Noguer, Josep	Goigs a la Purissima	Barcelona	Revista Parroquial	Novembre 1928	Any II,nºXIX	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu I,II,III i orgue	Massana, R. P. Antoni	Salve Regina	Barcelona	Revista Parroquial	Novembre 1928	Any II,nºXIX	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura soprà alt tenor/baix	Victoria, Tomàs Lluís	Revue meus quid feci tibi?	Barcelona	Revista Parroquial	Març 1929	Any III,nºXXII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Mas i Serracant, Domènec	Goigs al Patriarca Sant Josep	Barcelona	Revista Parroquial	Març 1929	Any III,nºXXII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Brugallà, Joan (Pvre.)	Dos cants Eucaristics I.La meva flor II.L'hora fervent	Barcelona	Revista Parroquial	Març 1929	Any III,nºXXII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Català, Antoni	Primavera Mística	Barcelona	Revista Parroquial	Abril 1929	Any III,nºXXIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Viheta,Mn. Josep (Pvre.)	A Maria	Barcelona	Revista Parroquial	Abril 1929	Any III,nºXXIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu I,II,III i orgue	Marimón, Josep	El seu amor	Barcelona	Revista Parroquial	Abril 1929	Any III,nºXXIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Maldau, Josep (Pvre.)	Jaculatories per al poble	Barcelona	Revista Parroquial	Abril 1929	Any III,nºXXIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Rodamilans, Angel Mª (Pvre.)	Doç Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1929	Any III,nºXXV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu I,II,III i orgue	Català, Antoni	Dos trisagis a la Sma.Trinitat	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1929	Any III,nºXXV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Viheta, Mn. Josep (Pvre.)	Trisagi Carmelita	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1929	Any III,nºXXV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Marimón, Josep	Al cor de Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1929	Any III,nºXXV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura sol i cor	Claño, P. Nemesio (Harm.)	Salve Mater	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1929	Any III,nºXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Mas i Serracant, Domènec	Goigs de Ntra.Sra. del Carme	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1929	Any III,nºXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 2 veus i orgue	De Santa Teresa, RND, P. Lluís,	Trisagi Carmelita	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1929	Any III,nºXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura orgue	Bugarcas, Guillem	Pregària	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1929	Any III,nºXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 3 veus iguals i orgue	Moreno,(O.S.B.),S.	O Salutaris Hostia	Barcelona	Revista Parroquial	Juliol 1929	Any III,nºXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor unisonal i orgue	Puig Busquets, Nadal	Salve Montserratina	Barcelona	Revista Parroquial	Agost 1929	Any III,nºXXVIII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Fargas, Mn. Joan (Pvre.)	Al Sagrat Cor de Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	Agost 1929	Any III,nºXXVIII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Conangla, Josep	Sia vostra gran puresa...	Barcelona	Revista Parroquial	Agost 1929	Any III,nºXXVIII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cantus,tenor i II,baixus	Sancho Marraco, Josep	Matinès de Nadal	Barcelona	Revista Parroquial	Novembre 1929	Any III,nºXXX	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Català, Antoni	A Bellem	Barcelona	Revista Parroquial	Novembre 1929	Any III,nºXXX	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veus i orgue	Marimón, Josep	Bon Jesuuet,veniu	Barcelona	Revista Parroquial	Desembre 1929	Any III,nºXXXII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Puig Busquets, Nadal	La Nadalà	Barcelona	Revista Parroquial	Desembre 1929	Any III,nºXXXII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Godó, Mn. Ramon	Nadalà	Barcelona	Revista Parroquial	Desembre 1929	Any III,nºXXXII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura orgue	Padró, Mn. Josep Mª	Sortida	Barcelona	Revista Parroquial	Febrer 1930	Any IV,nºXXXIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor unisonal i orgue	Mas i Serracant, Domènec	jaculatoria a la Verge	Barcelona	Revista Parroquial	Febrer 1930	Any IV,nºXXXIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu i orgue	Sala, Mn. Joan (Pvre.)	Senyor jo no só digno	Barcelona	Revista Parroquial	Febrer 1930	Any IV,nºXXXIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cantus,altus,tenor i baix	Paletina, G. P. de	Impropria i Crux Fidelis	Barcelona	Revista Parroquial	Març 1930	Any IV,nºXXXV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veus i orgue	Muset i Ferrer, J. (Pvre.)	Pare Nostre	Barcelona	Revista Parroquial	Març 1930	Any IV,nºXXXV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor popular i orgue	Mateu Valls, Estanislau	A Jesús Natzaré	Barcelona	Revista Parroquial	Abril 1930	Any IV,nºXXXVI	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 2 cors unisonals i orgue	Sala, Joan (Pvre.)	La Passió de Ntre. Sr. Jesucrist	Barcelona	Revista Parroquial	Abril 1930	Any IV,nºXXXVI	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura tipus,tenors,baixos i orgue	Monsó, Antoni (Pvre.)	Regina caeli laetare...	Barcelona	Revista Parroquial	Abril 1930	Any IV,nºXXXVI	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor unisonal i orgue	Padró, Josep Mª (Pvre.)	Cant de Maig	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1930	Any IV,nºXXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 1 veu,cor unisó i orgue o harmonium	Aymerich, Josep	Gloria a Maria	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1930	Any IV,nºXXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 2 veus iguals (veu I i II) i orgue	Torà, Mn. Ulàzer	Sia vostra gran puresa	Barcelona	Revista Parroquial	Maig 1930	Any IV,nºXXXVII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu I,II,III i orgue	Català, Antoni	Al cor de Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1930	Any IV,nºXXXVIII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veus i orgue	Torrents Col, Mn.Damià (Pvre.)	Regneu Cor Sacralissim	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1930	Any IV,nºXXXVIII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 2 veus,cor popular i orgue	Mas i Serracant, Domènec	Trisagi	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1930	Any IV,nºXXXVIII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura soprans,contralts i baritons	Rodamilans, Dom Angel	Al Cor de Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	Juny 1930	Any IV,nºXXXVIII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura orgue o harmonium	Marimón, Josep	Col·lecció de quatre composicions	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1930	Any IV,nºXLI	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor unisonal popular i orgue	Puig Busquets, Nadal	Rosari	Barcelona	Revista Parroquial	Setembre 1930	Any IV,nºXLI	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura orgue	Padró, Mn. Josep	Meditació	Barcelona	Revista Parroquial	Octubre 1930	Any IV,nºXLII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor unisó, solo i orgue	Vidal Roda, Joan	A la Verge Miraculosa	Barcelona	Revista Parroquial	Octubre 1930	Any IV,nºXLII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Mayral, Marian	Cant a la Verge Miraculosa	Barcelona	Revista Parroquial	Octubre 1930	Any IV,nºXLII	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura orgue o harmonium	Mas i Serracant, Domènec	Nadalena	Barcelona	Revista Parroquial	Desembre 1930	Any IV,nºXLIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i orgue	Padró, Josep Mª	Responsorium In festo Conceptionis Virginis Inmaculatae	Barcelona	Revista Parroquial	Desembre 1930	Any IV,nºXLIV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 1 veu,cor i orgue	Pérez Moya, Antoni	Goigs de Sta.Lúcia	Barcelona	Revista Parroquial	Desembre 1930	Any IV,nºXLV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 1 veu,cor i orgue	Miller, Lluís	Goigs a la llar de la Inmaculada Concepció	Barcelona	Revista Parroquial	Desembre 1930	Any IV,nºXLV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura 1 veu i orgue	Brunet Recasens, F.	Nadal·lenques i Pastorel·la, II, Cançó del Rossinyol,III,Lo bon Jesús	Barcelona	Revista Parroquial	Gener 1931	Any IV,nºXLV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor unisó i orgue	Maldau, Josep	Pregària a la Sagrada Família	Barcelona	Revista Parroquial	Gener 1931	Any IV,nºXLV	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura veu,cor unisó i orgue	Mas i Serracant, Domènec	Felicicació Sabatina(I,II,III),Deu vos Salve,IV Glòria,V Sia vostra	Barcelona	Revista Parroquial	Febrer 1931	Any IV,nºXLVI	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Partitura cor i solo o petit cor i orgue	Noguer, Rnd. Josep	Pregària a Snt.Josep Orió	Barcelona	Revista Parroquial	Febrer 1931	Any IV,nºXLVI	4527	196	Música Sagrada/Revista Parroquial(a)/1927-1930/E.Mateu
## Text	V.V.A.A.		Bilbao	Música Sacro Hispana	Novembre 1912	Aho V,nº extraord.	105	209	Nuestros conservatorios/Perelló,Garriga,Romero,Guitar
## Partitura veu i piano	Olibio, Mariano	Romanza para soprano	s.l.	El Mundo Ilustrado			239	210	Sense nom
## Partitura per piano	Silva, C.de	Filina	s.l.	El Mundo Ilustrado			238	210	Sense nom
## Partitura per piano	Rodoreda, Josep	Minuet-Scherzo	s.l.	El Mundo Ilustrado			239	210	Sense nom

Annex 75: Mostra de la base de dades de la biblioteca d'Estanislau Mateu Mas i Estanislau Mateu Valls.

Registres de les Revistes de la biblioteca (base de dades completa en el cd adjunt).